

QVAESTIONES ERVDITISSIMAE IN TRES LIBROS DE ANIMA ARISTOTELIS STAGIRITAE

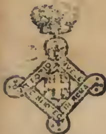
REVERENDISS. P. F. F. FERRARIENSIS
totius ordinis Prædicatorum Generalis Magistri
Theologi, ac Philosophi præstantissimi.

CVM QVIBVSDAM ALIIS QVAESTIONIBVS, & Additionibus, R. P. F. Mathiæ Aquarij publici Theologiæ, ac Metaphysices ordinarij in florentissimo studio Neapolitano professoris.

IN QVIBVS PLVRIMA ARISTOTELIS PEROBSCVRA, & nonnulla Diui Thomæ loca dilucidantur.

ADIECTA DISPVTATIONE QVADAM DE CONCILIATIONE idearum inter Platonem & Aristotelem.

ROMAE, Apud Hæredes Antonij Bladij Impressores Camerales,
Anno. M. D. LXXVII.
Cum licentia RR. DD. Pyrrhi Tarri Vicegerentis Illustrissimi Cardinalis Vicarij Sanctiss. D. N. & Magistri Sacri Palatij.

SACRARVM LITERARVM DOCTORI SOLERTISSIMO, ET IN ROM. CVR. TOTIVS ORDINIS PRAEDICATORVM PROCVRATORI, AC GENERALI VICARIO DIGNISS.

A. R. P. F. SIXTO FABRO LVCENSI.

F. Angelus Brixiensis eiusdem ordinis sacræ Theologiæ Doctor. S. P. D.

VOD natura comparatum est, Pater Præstantissime, vt virtutibus excellẽtes viros valde diligamus, amaui te & colui inprimis, cõmotus rebus gestis, nec dubia existimatione vitæ tuæ. Quod proprium veri amoris est, vt velut ardens flamma latere nunquam possit, testes voluntatis in te meæ, quæ vir doctissimus Ferrariensis noster in libros Aristotelis de Anima accurate disputauit, ea à mendis omnibus purgata, & elegantius impressa, sub nomine tuo in publicum emitto. Quoniam verò in tuis maximis virtutibus vna maximè humanitas elucet, quod summè velim, summè etiam sperabo, vt me tibi vel studio in te meo satis commendatum, iudicio tuo ornes, auctoritate iuues, gratia quoque, vbi opus fuerit, non vulgariter tuendum esse putes.

SACRARVM LITERARVM DOCTORI SOLERTISSIMO, ET IN ROM. CVR. TOTIVS ORDINIS PRAEDICATORVM PROCVRATORI, AC GENERALI VICARIO DIGNISS.

A. R. P. F. SIXTO FABRO LVCENSI.

F. Angelus Brixiensis eiusdem ordinis sacræ Theologiæ Doctor. S. P. D.

VOD natura comparatum est, Pater Præstantißime, vt virtutibus excellẽtes viros valde diligamus, amaui te & colui inprimis, cõmotus rebus gestis, nec dubia existimatione vitæ tuæ. Quod proprium veri amoris est, vt velut ardens flamma latere nunquam possit, testes voluntatis in te meæ, quæ vir doctißimus Ferrariensis noster in libros Aristotelis de Anima accurate disputauit, ea à mendis omnibus purgata, & elegantius impressa, sub nomine tuo in publicum emitto. Quoniam verò in tuis maximis virtutibus vna maximè humanitas elucet, quod summè velim, summè etiam sperabo; vt me tibi vel studio in te meo satis commendatum, iudicio tuo ornes, auctoritate iuues, gratia quoque, vbi opus fuerit, non vulgariter tuendum esse putes.

MAXIMVS ZABRERA SAONENSIS PIO LECTORI SAL.

VM omnis Philosophię tō, Christiane lector, laudabilis est, quòd omnium rerū, & in hoc ipso mundo, cæli, terrę, ac maris cognitionem tradit: tum nullum in ea celebriorem esse locum, quàm de Animæ natura, quāquam ex Aristotele exploratum habes, ex eo tamen existimare tibi licet, vel qđ à Deo principium suū habeat, vel quòd in Deum tamquam in finem sese referens præclara omnia in nobis operatur. Ceterum, siue hoc est à natura, ne ex facilitate vilitas sequatur: siue hoc egit Aristoteles, vt dubia sententiæ suæ significatione obscuritatem posteris afferret: valde honorabili scientiæ ea difficultas proposita est, vt magno & excellēti ingenio viri, cū se illius inuestigationi penitus dediderint, sine vllo propemodum fructu multum laborauerint. Verū enimuerò vt omnes digni laude sunt, qui ad rem egregiam studia saltem sua cōferre voluerunt: ita ijs præcipua commendatio debetur, qui illud ipsum nō modo cupierunt, sed magna etiam ex parte consecuti sunt. Quorum in numerum cūm vnum hunc Ferrariensem bene sentientium iudicio receptum esse intelligeret, propterea quòd, dum diligenti inquisitione ingenium exerceret, latentem in obscuro veritatem doctrinæ suæ lumine satis lucidè ostendit: rectè, & libenti fecit animo religiosus vir, bonarumque artium desciplina perpolitus Frater Angelus Brixiēsis, vt illius de Physicis rebus, ac præcipue de Anima luculētæ & eruditæ quęstiones, studiosa doctissimi Aquarij industria emendatæ atque auctæ, noua & elegantiori forma in manus tuas peruenirent. Quod quidem beneficium & si te benignè accepturum esse certissimè existimat, verumtamen hoc à te, pie lector, benignius contendit, vt non tam rei, quàm optimæ inseruiēndi tibi voluntatis comprobatione, ad absoluenda ea, quæ pro utilitate tua inchoata multa habet, propensiorem eum reddas. Vale.

INDEX
LOCVPLETISSIMVS RERVM ILLVSTRIVM ET VERBORVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A

Animæ

MAXIMVS ZABRERA SAONENSIS PIO LECTORI SAL.

VM omnis Philosophię rō, Christiane lector, laudabilis est, quòd omnium rerũ, & in hoc ipso mundo, cæli, terrę, ac maris cognitionem tradit: tum nullum in ea celebriorem esse locum, quàm de Animæ natura, quãquam ex Aristotele exploratum habes, ex eo tamen existimare tibi licet, vel qđ à Deo principium suũ habeat, vel quòd in Deum tamquam in finem sese referens præclara omnia in nobis operatur. Ceterum, siue hoc est à natura, ne ex facilitate vilitas sequatur: siue hoc egit Aristoteles, vt dubia sententiæ suæ significatione obscuritatem posteris afferret: valde honorabili scientiæ ea difficultas proposita est, vt magno & excellẽti ingenio viri, cũ se illius inuestigationi penitus dediderint, sine vllo propemodum fructu multum laborauerint. Verũ enimuerò vt omnes digni laude sunt, qui ad rem egregiam studia saltem sua cõferre voluerunt: ita ijs præcipua commendatio debetur, qui illud ipsum nõ modo cupierunt, sed magna etiam ex parte consecuti sunt. Quorum in numerum cum vnum hunc Ferrariensem bene sentientium iudicio receptum esse intelligeret, propterea quòd, dum diligenti inquisitione ingenium exerceret, latentem in obscuro veritatem doctrinæ suæ lumine satis lucidè ostendit: rectè, & libenti fecit animo religiosus vir, bonarumque artium desciplina perpolitus Frater Angelus Brixiẽsis, vt illius de Physicis rebus, ac præcipue de Anima luculētæ & eruditæ quęstiones, studiosa doctissimi Aquarij industria emendatæ atque auctæ, noua & elegantiori forma in manus tuas peruenirent. Quod quidem beneficium & si te benignè accepturum esse certissimè existimat, verumtamen hoc à te, pie lector, benignius contendit, vt non tam rei, quàm optimæ inseruiẽndi tibi voluntatis comprobatione, ad absoluenda ea, quæ pro utilitate tua inchoata multa habet, propensiorem eum reddas. Vale.

INDEX

INDEX
LOCVPLETISSIMVS RERVM ILLVSTRIVM ET VERBORVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A

Animæ

C

D

E

F

G

H

I

P

Q

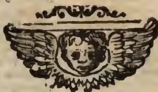
R

S

T

V

FINIS.

INDEX LOCVPLETISSIMVS QVAESTIONVM ET RERVM MEMORABILIVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

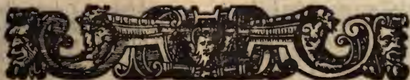
Quæstiones primi Libri de Anima.

Quæstiones secundi Libri de Anima.

Quæst. 18

Quæstiones tertij Libri de Anima.

FINIS.

QVAESTIONES ERVDITISSIMAE IN TRES LIBROS DE ANIMA ARISTOT. STAGIRITAE R.P.F. FRANCISCI FERRARIENSIS

Totius ordinis Prædicatorum Generalis Magiſtri, Theologi, ac Philoſophi præſtantiſsimi.

QVAESTIO PRIMA.

Num de anima ſit ſcientia.

Vide Achillinū lib. 3. de intelligē tijs.

IRCA primum librum de Aīa quęritur primo, Vtrū de anima poſſit eſſe ſciētia. Et videt quòd non. ¶ *Primo, omne intelligibile eſt ſenſibile, ut habetur ex Philoſopho de ſenſu et ſenſato:* (Cap. 15.) *ſed anima non eſt ſenſibilis: ergo non eſt intelligibilis: ergo de ipſa non poteſt eſſe ſcientia.* ¶ *Secundo, de non ente non eſt ſcientia: ſed anima eſt non ens: ergo de anima non eſt ſcientia: conſequentia nota cum maiori quæ eſt philoſophi. 1. Poſter.* (Tex. cōm. 5.) *Minor uero probatur. Omne ens aut eſt ens in anima, aut ens extra animam: ſed anima non eſt ens in anima: quia nihil eſt in ſeipſo, vt habetur 4. Phyſ.* (Te. 26. & 27) *nec eſt ens extra animā, quia nihil eſt extra ſeipſum: ergo etc.* ¶ *Tertio, cognoſcens, debet eſſe denudatū à natura cogniti, vt vult Philoſophus 3. de anima,* (Tex. cōm. 4.) *ſed anima non denudatur à ſeipſa: ergo non cognoſcit ſeipſam: ergo non poteſt de anima haberi ſciētia.* ¶ *Quarto, omne quod cognoſcitur, cognoſcitur per aliquam ſimilitudinem, ſed anima non poteſt habere ſimilitudinem ſui in intellectu: ergo nō poteſt ab intellectu cognoſci: ergo &c. Maior eſt Philoſophi 2. & 3. huius:* (Tex. cōm. 8. 2. cōm. 30.) *minor vero probatur. Similitudo rei intellectæ cauſatur à phātaſmate rei: ſed anima non eſt phantaſma, cum nō ſit ſenſibilis: ergo &c.* ¶ *Quinto, ſi anima cognoſceret ſe, ſequeretur ꝙ idem moueret ſeipſum, hoc autem eſt contra mētē Philoſophi 7. Phyſ. ergo etc.* (Tex. Cōm. 3) *Probatur cōſequentia, quia intelligens patitur ab intelligibili.* ¶ *Circa hanc quæſtionē tria ſunt facienda.* (Reſpōſio ad quæſitum.) *Primo præmittenda ſunt aliqua neceſſaria. Secundo reſpondēdum eſt ad dubium affirmatiue. Tertio declarandus eſt modus quo anima intellectiua ſeipſam cognoſcit.* ¶ *Quantū ad primū aduertendū primo, ꝙ cum anima ſit uniuerſale quoddam ſiue vniuocū ſiue analogum ad aīam vegetatiuā, ſenſitiuā, &*

 intelle-

intellectiuam, non quæritur hoc loco, de aliqua particulari anima secundum propriā ratione quā distinguitur ab alia, sed de anima secundum cōmunem animæ rōnem, & absolute. ¶ Sciendum secundo, quòd licet sciētia nominet habitum cōclusionis per demonstrationem acquisitū, tamen nō solum dicimur habere scientiam conclusionis, sed etiam subiecti, aliter tamen, et aliter. Dicimur enim habere sciētiam de cōclusione sicut de eo, qđ scitur, de subiecto autem sicut de eo de quo aliquid prædicatū scitur. Vnde vnus, et idē habitus per demonstrationem causatus, est scientia conclusionis demonstratæ, et scientia subiecti conclusionis. Sicut si per demōstrationē causetur in intellectu meo habitus istius conclusionis, homo est risibilis, ille habitus est scientia illius conclusionis, sicut eius, qđ scitur, & est sciētia hominis, qđ est subiectū cōclusionis, sicut eius de quo scitur risibilitas. Quærere ergo de aliquo incomplexo, Vtrum de ipso possit haberi sciētia, est quærere utrū possit esse subiectum conclusionis demonstratæ sive scitæ, & ad hunc sensum quęritur, vtrum de anima sciētia esse possit.

Scietia alio modo habetur de conclusione, alio modo de subiecto ipsius.

¶ Quantum ad secundū respōdetur hac conclusione. De aīa pōt haberi scientia.

De anima potest haberi scientia.

¶ Probatur, de eo qđ hēt principia, partes, & passiones, potest haberi scientia, sed aīa habet principia, scilicet ex quibus sit, scilicet qđ quid est eius, quod est principiū demonstrationis, habet etiam partes subiectiuas, scilicet animam vegetatiuam, sensitiuam, & intellectiuam, habet etiam multas passiones, vt patet per totum librū de anima, ergo de anima potest haberi scientia, consequentia nota cū minori, maior vero est Philosophi. 1. Poster. volentis illas esse subiecti scibilis cōditiones. ¶ Dicetur forte, ꝙ Philos. in 1. Poste. per partes non intelligit solū partes subiectiuas, sed etiā partes integrantes, vt vult ibidem. S. T. dicens, ꝙ licet qđ ibi dictū possit intelligi de partibus subiectiuis, et etiam de partibus ex quibus componitur res, magis tamen uidetur intelligendum de secundo genere partium, licet ergo anima habeat partes subiectiuas, quia tamen non habet partes integrantes (cū sit forma simplex) nō poterit esse subiectum scientiæ.

Tex. cō. 43.

Quas partes requirat aliquid vt in scientia sit subiectum.

Tex. 43.

¶ Respondetur, ꝙ duplices sunt partes integrantes. Quædā enim sunt quæ cōponunt rem secundum esse reale, sicut materia, & forma componunt res materiales. Quædam vero sunt quæ componunt rationem, scilicet genus, & differentia. Animal enim, & rationale diffinitionem hominis integrant, & cōstituūt, licet ergo subiectū debeat habere partes integrātes secūdo mō non tñ primo mō necessario. Deus enim, & substantię separatæ, & ens nō habent partes primo modo, & tñ de ipsis habetur scientia, sic etiā anima habet partes integrantes diffinitionē eius, licet partes eam realiter integrātes nō habeat.

Partes integrātes sunt in duplici differentia.

¶ Respondetur secundo vt dicit S. Tho. in eodē loco, ꝙ licet ea de quibus habetur sciētia p priora simpliciter, sint cōposita secundum se ex aliquibus prioribus, illa tamen de quibus habetur scientia per posteriora simpliciter, et per effectus, nō oportet esse composita in seipsis, sed solū quo ad nos: quia videlicet formamus de ipsis conceptus ex his quæ sunt priora quo ad nos, et sic apprehēdimus ea tāquā cōposita ex his quę primo cognoscimus in effectibus, dū de eis formamus conceptū cōpositū, sicut cū dicimus Deus est substantia immaterialis æterna infinita &c. Licet .n. Deus sit in se simplex, de ipso tamē ex cōceptibus creaturarū formamus conceptum compositū, & sic partes diffinitionis Dei sūt partes Dei sm̄ quòd in cognitione nostra cadit. Cū ergo animā cognoscamus à posteriori, et per effectus ac ope-

Addi.

Vide D. Th. p. p. q. 3. per totā vbi agitur de simplicitate dei & primo sēten. dist. 8.

ac operationes non oportet ut componatur in essentia sua ex alijs prioribus simpliciter, sed secũdum ꝙ in cognitione nostra accipitur, componitur ex aliquibus prioribus quo ad nos, inquantum formamus de ipsa cõceptum compositũ. ¶ *Sed contra istas responsiones instari põt. Nã ex ipsis sequitur, ꝙ pro eodem acciperet Philosophus principia, & partes, & sic alterum eorum eßet superflue pͦsitũ. Patet consequẽtia: quia per principia intelligit Philosophus principia ex q̃bus deuenimus in cognitionem rerum secũdum essentiã simplicium, & secundũ istas responsiones idem intelligit per partes scilicet partes secundum rationẽ.* ¶ *Respõdetur, & dicitur primo, ꝙ vtiq; Philos. pro eodẽ accipit prima principia, & partes. Vnde S. Th. ibidem dicit, ꝙ subiectũ alicuius scientiæ duplices partes habere potest .s. partes ex quibus componitur, sicut ex primis ut dictũ est .i. ipsa principia subiecti, & subiungit de istis partibus esse intelligendũ, id q̃d Philos. dicit.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ licet eadẽ sm̃ rem sint partes, & principia, alia tñ ratione dicuntur principia, & alia rõne partes. Dicuntur .n. principia inquantũ ex eorũ cognitione intellectus deuenit in cognitionem eorũ quorũ sunt principia. Dicuntur aũt partes, inquãtum ex ipsis cõponitur subiectum aut sm̃ rem, aut sm̃ cognitionẽ nostrã. Remanet itaq; ratio in suo robore.* ¶ *Quantũ ad tertium sciendum est primo, ꝙ sicut in genere entium est aliquid pura põia, scilicet materia prima, aliquid purus actus, scilicet Deus, aliquid medio modo se habens scilicet res mediæ subsistentes, quæ sunt à Deo ꝓductæ, & createę: ita in genere intelligibilium, est aliq̃d in potẽtia tantum scilicet intellectus noster, qui nullo modo põt per seipsum intelligere aliquid in actu tantũ .s. Deus, aliquid vero medio modo .s. substãtiæ separatæ, quæ aliqua in actu intelligũt, aliqua vero in potentia saltem quantum ad actualem considerationem.* ¶ *Notandũ secundo, ꝙ cum nihil operetur nisi sit in actu, nihil enim calefacit, nisi sit actu calidum, intellectus autẽ noster cum sit in pura potentia, oportet si debet intelligere, vt fiat in actu per aliquam formã, fit autem in actu per similitudinem rei intelligibilis receptam in ipso, & ideo per ipsam intelligit quemadmodũ ignis per calorem calefacit. Sciendum tertio, ꝙ aliqua intellectus noster directe intelligit, aliqua vero intelligit reflexe. Directe dicitur aliqua intelligere, quãdo eius intuitus in illa immediate fertur, aliqua autẽ dicitur reflexe intelligere, quando ex aliquo intellecto redit ad cognoscendum id, quod fuit cognitionis principiũ.* ¶ *Dico igitur, ꝙ ille est modus quo anima intellectiua in cognitionẽ sui venit. Primo .n. intelligit id cuius specie informatur, deinde intelligit se ĩtelligere, tertio cognoscit se habere principia talis actus, quæ sunt intellectus, & species intelligibilis, ex cõsideratione autẽ speciei intelligibilis, dũ eam deprehendit immaterialem esse, eo ꝙ per ipsam vniuersaliter intelligat, in suæ essentiæ cognitionem deuenit. Simili progressu in communẽ animæ rationẽ ascendit. Ex motu .n. rerũ viuentiũ deuenit in cognitionem motionis actiuæ in ipso viuente existentis, ex cognitione motionis huiusmodi ĩ cognitionem principij eius deuenit, et ex eo in communẽ quandam animæ rationem, quæ in omnibus viuentibus est primum principiũ quo seipsa mouet.* ¶ *Aduertendum tamen, quòd hunc modum dupliciter imaginari possumus. Vno modo, ꝙ per talem cognitionem reflexam non relinquatur in intellectu aliqua similitudo repręsentãs quidditatem animæ, sed tm̃ similitudo sensibilis sit semper principiũ cognoscendi aĩam.*

Vide diffusius comment. huius docto. 2. cõ. gentes c. 98. Circa prin.

Quomodo anima intellectiua deueniat in sui cognitionẽ.

Quomodo anima intellectiua deueniat in cognitionẽ rationis communis animæ.

¶ *Alio mõ possumus imaginari, ꝙ sicut per demõstrationẽ causatur in intellectu quidam habitus cõclusionis, ita etiã per talem reflexam animę cognitionẽ causetur in intellectu quædã similitudo repręsentans animæ quidditatẽ, sicut & phantasia causat in se similitudinẽ montis au rei, ex similitudine montis, & ex similitudine auri. Nam postquã semel cognouit quis animæ quidditatem per reflexionẽ, potest deinceps cum voluerit de anima quidditate cõsiderare, nullã rem pro tũc sensibilẽ quidditatiue cognoscendo: oportet ergo in intellectu esse aliquod principium per quod possit intellectus fieri immediate in talem actum cognoscendi, & sic oportet in intellectu esse similitudinẽ animæ.* Dubitatio. ¶ *Sed hic occurrit dubium. Sequitur enim, qđ anima poterit directæ cognosci. Quod .n. per propriam cognoscitur similitudinem, directe cognoscitur.*

Responsio. ¶ *Respondetur, ꝙ antequã aliqua habeatur cognitio de anima, oportet quidẽ eã per reflexionem acquiri, sed postquã per talem reflexã cognitionem causata est in intellectu animæ similitudo, nõ est incõueniens si tunc directe cognosci possit, sicut & alia quæ per propriã similitudinẽ cognoscuntur, hæc tamen probabiliter dixerĩ. Inferius aũt clarũ fiet.* ¶ *Ad argumenta in oppositũ respondetur. Ad primum quidẽ dicitur, ꝙ aliquid esse sensibile potest dupliciter intelligi. Vno mõ per se: quia videlicet ipsum cadit sub sensu. Alio mõ per aliud: quia scilicet aliquid per quod in eius cognitionẽ deuenitur, cadit sub sensu. Si esse sensibile primo modo accipiatur, negatur maior, immo dicitur, ꝙ nullum primo et per se intelligibile est isto modo sensibile. Tale .n. est uniuersale, ꝙ sub sensu non cadit. Si autem secũdo modo accipiatur, negatur minor. Dico .n. ꝙ aĩa non cadit sub sensu nisi ꝑ actus suos qui sunt mouere, & sentire.* Sensibile aliquid dicitur dupliciter.

¶ *Ad secundũ negatur minor. Ad probationem dicitur primo, ꝙ illa diuisio est diuisio ĩ ens reale, et ens rationis, vt per ens in anima, intelligatur id, quod nullũ habet esse, nisi esse cognitum, per ens uero extra animam intelligatur id, ꝙ aliud esse habet quam esse cognitum.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ anima est ens extra animam, idest ens reale, sed tũc nõ valet ista consequentia, nihil est extra se, ergo anima nõ est ens extra aĩam, idest ens reale.* Addi.

¶ *Ad tertiũ dicitur primo, ꝙ maior propositio fallit in potentia habẽte obiectũ, quod est vniuersale, vt vult S. Tho. qualis est intellectus qui hẽt pro obiecto ens.* Quæstion. 1. de ver. q. 22. art. 1. ad 8. ¶ *Dicitur secũdo. ꝙ illa maior propositio si admitti vniuersaliter debeat, est intelligenda respectu obiecti proportionati. Sed tunc dicitur obiectum proportionatum intellectus nostri, ꝙ nõ est ens cõmune, sed quidditas rei materialis, vnde anima intellectiua debet esse denudata à natura sensibili, non aũt ab oĩ quidditate.* pro hac solutione vide Dominũ Caie. p. p. q. 56. ar. 2. vbi disputat maximam illã Ai. 3. de anima tex. 4. cognoscens debet esse denudatum à natura cogniti.

¶ *Ad quartum dicitur primo ad maiorem, ꝙ nõ oportet cognitũ omne per propriam similitudinem cognosci, nisi de cognito primo & directe intelligatur, sed sufficit, ꝙ per alterius similitudinẽ intellectus deueniat in eius cognitionẽ.* Vide 3. de anima q. 7. ¶ *Dicitur secundo, ꝙ similitudo qua primo cognoscitur aĩa, causata est remote à phantasmate, non quidẽ animę, sed rei sensibilis, cuius est propria similitudo, proxime autem causata est ab ipsa anima.* ¶ *Ad quintũ negatur cõsequẽtia. Ad ꝓbationẽ dicitur primo, qđ anima nõ est id, ꝙ immediate ĩtelligit, sed intellectus, vnde nõ oportet ꝙ anima patiatur à se. Sed ꝙ intellectus ab anima per aliã animæ potẽtiã patiatur.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ intellectus simul cum spẽ intelligibili cãt intellectionẽ aĩæ, vel etiã animæ similitudinem, recipiens aũt est solus intellectus, vnde nõ est idẽ totaliter mouẽs, et motũ.* Idem nõ est mouens & motum.

QVAE-

QVAESTIO II.

Num scientia de anima sit nobilior quacunque alia scientia præter diuinam.

Magis autem alteram altera, aut certitudine, aut ex eo ꝙ meliorum quidem & mirabiliorum, &c. Tex. I.

Vide landu nū q 5. huius libri.

VAERITVR secūdo, Vtrum scientia de aīa sit nobilior quacūque alia scientia præter diuinam. Et videtur, quod non. ¶ Primo, ꝙ non quantū ad certitudinem. Sciētiæ mathematicæ sunt certissimæ, & sūt in primo gradu certitudinis, vt hēt Commen. ergo &c. ¶ Secundo, non quantū ad subiectum. Primus motor est nobilior anima, sed ipse est subiectū libri 8. Phys. saltem quantū ad aliquas conclusiones: ergo scientia 8. libri Physico. est nobilior scientia de anima. ¶ Tertio, forma cælestis corporis est nobilior anima: ergo scientia de illa forma est nobilior sciētia de anima. Antecedens probatur. Tāto forma est nobilior quanto perfectius actuat suum subiectū, sed forma corporis cælestis perfectius actuat suū subiectum quam anima, quia non relinquit illud in potentia ad aliā formam sicut anima: ergo &c. ¶ Quarto, corpus animatum est nobilius anima: ergo scientia de corpore animato est nobilior scientia de anima. Antecedens probatur. Ens completum in specie est nobilius eo, qđ nō est completū in specie, sed corpus animatū est completū in specie, non aūt anima: ergo &c. ¶ In oppositū est Phil. dicens. Propter vtraq; hæc animæ historiam rō nabiliter in primis ponemus. ¶ Rñdeo. Cū dignitas scientiæ attendatur ex duobus .s. ex certitudine rei, & ex obiecto, vt dicit Phil. ¶ Primo oñdendū est quō se habeat ista scientia ad alias in certitudine. ¶ Secundo quō quantū ad obiectū.

2. Metaph. Comm. 16. Vt patet ꝑ totum.

Tex. 1.

Tex. 1.

¶ Quātum ad primum, notandū primo, ꝙ certitudo nihil aliud est quā determinatio intellectus ad vnum. Tunc .n. aliquis dicitur esse certus de aliqua re, quādo illi firmiter adhęret, & nullo modo hæsitat, dicor .n. esse certus de ista conclusione. Homo est risibilis, quia sum ita determinatus ad eā, & ita illi adhæreo, ꝙ nullo modo ad oppositum declino. ¶ Sciendum secundo, ꝙ inter habitus intellectus, tres sunt certi .s. intellectus, scientia, et fides, in his includendo sapientiam, sed tñ aliud est qđ causat certitudinem in uno, & aliud qđ in alio. In intellectu .n. causatur determinatio intellectus ex lumine intellectus agentis facientis clarā notitiam principiorū. In scientia ex eo, ꝙ conclusiones scitę clare videntur in suis principijs. In fide vero ex imperio voluntatis non ex aliqua euidētia. Vnde sequitur, ꝙ certitudo scientiæ consistit in duobus .s. in euidentia conclusionis, & in firmitate adhęsionis. Certitudo aūt fidei cōsistit tñ in firmitate adhęsionis nō in euidentia, sicut habēs sciētiā subalternatam, habet certitudinnem principiorū illius scientiæ, non ꝙ illa clare videat, sed quia illis firmiter adhæret ex electione voluntatis imperantis intellectui vt adhæreat. ¶ Sciendū tertio vt hēt Linconieñ. certitudo alicuius rei pōt esse dupliciter. Aut .s. ex parte ipsius rei, quia .s. nata est causare magnā certitudinem sui in intellectu disposito, & sibi proportionato. Aut ex parte intellectus: quia .s. intellectus illam certissime siue euidenter, & absque dubitatione cognoscit. Hæc aūt est duplex. Quædam enim

Quid sit certitudo.

Quot sint habitus intellectus certi.

Certitudo scientiæ in duobus consistat.

Certitudo alicuius rei duplicitter Linconien. 1. post. c. 17.

enim est certitudo simpliciter, quæ .s. habetur ex principijs, quæ sunt conclusionibus priora simpliciter, siue sint etiã priora quo ad nos sicut accidit in mathematicis, siue non. Quædã vero est certitudo quo ad nos, quæ inquam habetur ex his quæ sunt conclusionibus priora, & notiora quo ad nos tantum. Istis suppositis

Scientia de anima quõ est nobilior aliis scientiis.

¶ Ad quæstionem potest primo dici, non esse mentẽ Philosophi, quòd scientia de anima sit nobilior omni alia excepta diuina, & certitudine, & dignitate obiecti diuisiue, quasi videlicet sit qualibet dignior certitudine, & qualibet dignior obiecto, sed tñ collectiue, vt uelit dicere. Scientia de ãia cũ sua certitudine quam habet, & dignitate subiecti simul sumptis est nobilior quacunq; alia scientia: quia si alia scientia est dignior ipsa certitudine, ipsa sua certitudine, & maiori dignitate obiecti excedit alterius dignitatem, quæ est propter maiorem certitudinem cum ignobiliori obiecto, similiter si esset aliqua alia dignior dignitate obiecti, ista cum sua maiori certitudine, licet minori dignitate obiecti, eam excederet.

¶ Licet autẽ istud forte sit Philosophi intentum: pro maiori tamen intelligentia prætermissis multis opinionibus pono istas conclusiones.

Scientia de anima ẽ certior quacũque alia præter diuinã.

¶ Prima est. Scientia de anima est certior quacunque alia, præter diuinam, certitudine quę se tenet ex parte rei de qua considerat. ¶ Ista conclusio probatur. Et primo, ꝙ sit certior mathematica. Substãtia ẽ prior accidenti cognitione, vt dicitur. 7. Metaphis. & est prior non tantum prioritate temporis, sed etiam prioritate perfectionis, perfectiori enim modo cognoscitur, sed subiectum libri de anima, est substantia scilicet anima, subiectum autem mathematicæ est accidens, scilicet quãtum: ergo &c. ¶ Secundo, ꝙ sit certior alijs scientijs naturalibus probatur. Quanto

Tex. 4.

sba est purior, & natura subtilior, tanto põt facere maiorem certitudinem in intellectu sibi proportionato, quia quanto aliquid est magis in actu, & magis abstractũ, tanto est magis intelligibile, sed anima est sba purior, & abstractior quocunque alio subiecto alterius scientiæ naturalis: quia aliæ res naturales sunt compositæ ex materia, & forma: ergo &c.

Opinio Linconiensis.

¶ Istam conclusionẽ ponit Linconiensis dicens, quæ priora sunt ꝓpinquiora sunt luci spirituali, cuius superessusiõe res intelligibiles ab aspectu mẽtis sunt actu visibiles, & magis sunt receptibilia illius lucis, & magis penetrabilia ab aspectu mentis, vnde & certiora sunt, & scientia quæ de his est, est scientia certior. Sm̃ hunc modũ scientia de substantijs incorporeis separatis, certior est scientia de substantijs incorporeis ligatis, & hæc iterum certior est quam scientia de substantijs corporeis, vt dicit Ar. quia scientia de anima est certior alijs scientijs naturalibus quæ sunt de corporibus naturalibus mobilibus. ¶ Secunda conclusio. Scientia de anima est certior quacunque alia etiam mathematica, & diuina, certitudine ex parte intellectus se tenente, quo ad nos.

Probatio.

Probatur. Scientia quę procedit ex his quæ vnusquisq; experitur in seipso, est certissima quo ad nos, nihil .n. magis est notũ homini quã id qđ in seipso experitur. Sed scientia de anima est huiusmodi, procedit enim ex operationibus animę, quas vnusquisq; in seipso experitur, scit enim se habere animã vnusquisque, & se videre, audire &c. ergo &c.

Addi.

¶ Sed contra istam conclusionem quantum ad mathematicã arguitur à quibusdam, probant enim, quòd scientia de anima non est certior mathematica: quia ex his quæ nobis certissima sunt procedit. ¶ Primo certitudo quo ad nos demõstrationis, non attenditur penes certitudinẽ

quo

quo ad nos rerum ex quibus proceditur, sed penes certiorem applicationem eius à quo procedit ad id, qđ procedit, sicut medij ad conclusionem. Sed non experimur in nobis certitudinem talium connexionum esse: ergo &c. ¶ Secundo, quia cũ dicit Auerr. ꝙ mathematicæ sunt in primo gradu certitudinis, & naturales sequuntur eas, oportet hoc intelligere ẽt de certitudine quo ad nos, aliter mathematicæ non essent in primo gradu. ¶ Rñdetur, & dicitur ad primum, ꝙ certitudo demonstrationis quo ad nos, attenditur ex certitudine apud nos principiorũ ex quibus aliquid demonstratur: quia videlicet illa sunt nobis nota, & manifesta, licet etiam concurrat applicatio principiorũ ad conclusionem: quia videlicet videtur conclusio in pręmissis contineri, & dicitur, ꝙ sicut & aĩam nobis inesse cognoscimus manifeste, & operationes, ita et manifeste cognoscimus conclusiones quæ ex istis deducuntur, in ipsis cõtineri. ¶ Ad sm̃ dicitur, ꝙ mathematicæ dicuntur esse in primo gradu certitudinis: quia procedunt ex his, quæ sunt, & simpliciter, et quo ad nos notiora conclusionibus. Principia .n. sunt conclusionibus vtroque modo notiora, naturales aũt procedunt ex his quæ conclusionibus sunt notiora quo ad nos tantum: quia maiori ex parte ex effectibus qui sunt nobis causis notiores procedunt. Cum hoc tñ stat, ꝙ certitudine quo ad nos tantum, demonstrationes, quæ in libro de anima fiunt, sint certiores demonstrationibus mathematicis: quia principia ex quibus demonstrationes de aĩa fiunt, sunt nobis notiora, & certiora principijs ex quibus demonstrationes mathematicę pcedunt. Ista conclusio videtur esse de mente S. Th. in litera: Nã & ipse hanc rõnem tangit. ¶ Ex hoc apparet, ꝙ exceptio quã facit Commen. inquiens hanc scientiã oẽs alias excedere,

& certitudine demonstrationis, & nobilitate subiecti pręter diuinam, non intelligitur quantum ad vtrũq; diuisiue, quasi .s. scientia de anima non excedat diuinam, neque certitudine demonstrationis, neq; nobilitate subiecti. Constat .n., ꝙ eã excedit certitudine demonstrationis, de qua Philos. intendit, scilicet de certitude quo ad nos. Sed sensus est, qđ cum omnes alias quantum ad utrumque excedat, diuinam non excedit quantum ad vtrumque, sed tantum quantum ad certitudinem demonstrationis .s. quo ad nos, quãtum vero ad nobilitatem subiecti eã non excedit, sed magis exceditur ab ea. ¶ Tertia conclusio. Scientia de anima non est certior mathematica ex parte intellectus certitudine simpliciter. Probatur. Demonstrationes mathematicę pcedunt ex causis formalibus, quę sunt priores simpliciter: quia abstrahunt à materia, & motu, ergo &c. ¶ Hanc quoque conclusionem Linconieñ. tangit dicens, ꝙ in mathematicis est rarior error, eo ꝙ res mathematicę sunt bene visibiles ab intellectu: quia dicimus, ꝙ res diuinę sunt magis visibiles ab aspectu mentis sano non obnubilato phantasmatibus, sed ab aspectu mẽtis ęgro, qualis est aspectus noster, mõ cũ grauamur mole corporis ex affectu rerũ corporalium, sunt res inuolutę phãtasmatibus magis inuisibiles. Intellectui igitur humano qualis est adhuc in nobis sunt res mathematicę certissimæ, ad quas cõprehendendas nos iuuãt phantasmata: sed intellectui talis qualis debet esse sm̃ statũ sui optimũ sunt res diuinæ certissimę. ¶ Sciendum tñ, ꝙ Phil. comparat scientiam de anima tantũ sciẽtijs naturalibus, non autem mathematicę aut metaphysicę, & ideo absolutę, & absque exceptione dicit ipsam propter vtraque alias antecedere. Et S. Thom. ait, ꝙ scientia de anima est nobiliorum: quia

Marginal notes: 2. metaph. & 16.n. vlt. — In expositio. Tex. 1. — Comm. 1. — 6. Met. Te. 2.

Scientia accipit dignitatē ab obiecto non quantum ad id, quod est, sed quātum ad rationē sub qua in tali scientia cōsideratur.

quia anima est nobilior inter inferiores creaturas. ¶ Quantū ad sm̄ principale. Sciendum primo, quòd subiectum alicuius scientiæ pōt considerari dupliciter. Vno modo quantum ad id, quòd est. Alio modo quantum ad rōnem formalem, qua consideratur in tali scientia. Scientia ergo accipit dignitatem à subiecto nō quantum ad id, quòd est: sed quantum ad rōnem sub qua consideratur in tali sciētia. Non .n. inconuenit vnam scientiā considerare subiectū aliqđ quod sm̄ suam entitatem est nobilius subiecto alterius sciētiæ, sm̄ tn̄ rationem formalem, qua consideratur in tali scientia, est ignobilius. Sicut si aliqua scientia consideraret de homine inquantum habet magnitudinē, & alia consideraret de equo inquantū substantia. Scientia considerans de equo esset nobilior scientia considerante de homine: quia sub nobiliori ratione ista considerat de equo, quam illa de homine.

Ad. li. S. Tho. in pœmio de sē su, & sensato, & est Arist. ibidē.

¶ Notandum secundo ꝙ de anima pōt esse duplex consideratio. Vna sm̄ ꝙ consideratur quadā abstracta consideratione .s. secundū se, et quantum ad passiones quæ sunt solius animę, sicut intelligere, & velle, & etiam quantū ad passiones coniuncti in ordine tn̄ ad ipsam animam, vt sunt passiones ipsius. Alia consideratio potest esse ipsius animæ quantum ad passiones eius sm̄ quandam cōcretionem ad corpus secundum quòd sunt actus corporis. Prima consideratio pertinet ad librum de anima. Secunda ad alios libros naturales de corpore animato. ¶ Pono igitur istam conclusionem. Scientia de anima est nobilior ex parte subiecti quacunque alia scientia præter diuinam. Qđ aūt anima vt cōsideratur in libro isto sit nobilior quacunq; re inanimata, satis clarum est, cum consideretur secundum propriam suā rationem, secundum quam est viuentium principium, & sub ipsa contineatur anima intellectiua quę est nobilior quacunque re inanimata: sed quòd sit nobilior corpore animato probatur. Quanto ratio formalis alicuius obiecti est abstractior, tanto est nobilior, sed ratio formalis animę secundum quòd consideratur de ipsa in libro de anima, est abstractior ratione formali corporis animati, & etiam ipsius animę secundum quòd consideratur in paruis naturalibus: ergo est nobilior. consequentia nota cum maiori: quia omnis scientia est per abstractionem à materia. minor probatur, nam in isto libro consideratur de anima, quantum ad passiones eius, in ordine tm̄ ad ipsam animā. In alijs autē libris naturalibus consideratur de rebus animatis vt illis passiones coniuncti attribuuntur tanquam per corpus exercitę, sed illa ratio est abstractior: ergo &c. ¶ Ad argumēta in oppositum rn̄detur. Ad primum dicitur, ꝙ Cōmentator loquitur de certitudine simpliciter ex parte intellectus, in quo sensu concessum est scientiam de anima nō esse certiorē mathematica. ¶ Ad secundum dicitur, ꝙ licet primus motor sit nobilior anima sm̄ suam substantiam, consideratur tn̄ in 8. Physic. ignobiliori modo quam anima in libro de anima. Cōsideratur enim ibi de primo motore in ratione principij motus, sed inquantum causa motus localis est, & quantum ad conditiones quæ ex motu de ipso cōcludi possunt, quæ est minus nobilis consideratio, quam sit consideratio de anima inquantum est principium formale viuendi, sentiendi, & intelligendi. ¶ Si aūt instetur, ꝙ nobilior est causalitas effectiua quæ cōuenit primo motori, causalitate formali quę conuenit animæ. ¶ Rn̄detur, quòd licet respectu eiusdē effectus nobilior sit causalitas effectiua, præsertim primi efficientis, si tn̄ ad diuersos effectus comparentur, pōt econtrario esse. Sic est in

proposito

proposito. Esse enim principium formale intrinsecum intelligendi, aut etiã sentiendi, nobilius est quam esse principium effectiuum motus localis inquantum huiusmodi. ¶ *Ad tertiũ respõdetur, quòd unam formam esse nobiliorem altera potest intelligi dupliciter. Vno modo secundũ substantiam suã. Alio modo in ratione formę. Si primo mõ accipiatur nobilitas, negaĩ antecedens, ad probationẽ negatur maior. Si secundo mõ negatur consequẽtia, quia secundum illam rationẽ non cõsideratur de forma in istis scientijs, sed conceditur antecedens, quia forma corporis cęlestis implet totam capacitatẽ materię, non autem anima.* ¶ *Ad quartum dicitur, quòd licet corpus animatum sit nobilius aĩa secundum se, tamen secundũ formales rationes quibus de illis consideratur in sciẽtia naturali, est econuerso, vt dictum est in quæstione.*

Forma est altera nobilior dupliciter.

QVAESTIO III.

An scientia de anima sit difficilima.

Omnino autem, & penitus difficillimorũ &c. Tex. IIII.

Ian. q. 6. Fauellus q. 5

VAERITVR tertio, Vtrum sciẽtia de anima sit difficillima. Et videtur quòd nõ. ¶ *Primo, sciẽtia de materia prima ẽ difficilior sciẽtia de anima: ergo scientia de anima non est difficillima. Antecedẽs pbatur. Quanto aliquis est magis remotum ab actu, tanto est difficilioris cognitionis: quia unumquodque intelligitur inquantum est in actu, sed materia est maxime remota ab actu, cũ sit ens in pura potentia: ergo &c.* ¶ *Secundo, scientia de anima est certissima, certitudine quo ad nos, vt supra dictũ est: ergo est etiam facillima. Antecedens est Philos. vt superius declaratum est: consequentia patet, quia certiora quo ad nos sunt euidentio- & per consequens facilliora cognitu.* ¶ *Tertio, 9 per superabundantiam dicitur, vni soli conuenit, sed scientia metaphysica est difficillima, vt dicitur in proemio Metaphysicę: ergo non scientia de anima.* ¶ *In oppositum est Philos. Omnino autem, et penitus difficillimorũ etc.* ¶ *Pro declaratione huius quęstionis, sciendum est primo, quod vt habet Philoso. 2. Metha. difficultas cognoscẽdi aliquam rem potest contingere aut ex parte ipsius rei, aut ex parte itellectus. Ex parte quidem rei, quia unũquodque est intelligibile inquantum est in actu, quanto est aliquid minus in actu tanto est minus intelligibile, unde qđ parum hẽt de actu est cũ difficultate cognoscibile: ex parte uero intellectus qñ ipsa res est maxime ĩ actu, & p consequẽs maxime intelligibilis: sed tamẽ intellectus non est tãtę virtutis, vt possit eleuari ad eius cognitionẽ. Sicut est de intellectu nostro respectu substantiarũ separatarum. Illę .n. sunt maxime intelligibiles secundũ se, sed propter debilitatem intellectus nostri non possunt à nobis quidditatiue cognosci.* ¶ *Sciendũ secundo quòd potest esse duplex cognitio alicuius rei. Vna imperfecta, qua scilicet cognoscitur quantum ad an est, & quantum ad aliquod prædicatum cõmune, non tamen cognoscitur quidditatiue essentia rei. Sicut cum cognoscitur quòd hõ est, & quòd est substãtia alia perfecta scilicet quãtũ ad quia est: quia scilicet quidditatiue, & perfecte cognoscitur essentia rei, sicut*

q. praecedenti.

Cognitio est duplex vna perfecta alia imperfecta.

rei, sicut cum cognoscitur, quòd homo est animal rationale. ¶ Sciēdũ tertio, quòd difficultas cognoscendi aliquam rem potest accipi dupliciter scilicet intensiue, et extensiue. Intensiue scilicet quando cum difficultate potest penetrari essentia rei. Extensiue quādo circa eandem rem sunt multę difficultates numero. Istis notatis pono istas cōclusiones. ¶ Prima conclusio. Sciētia de anima est difficillima extensiue, patet ex quæstionibus quas enumerat Philosophus & sequentibus quæ sunt multę. ¶ Secūda est. Sciētia de anima est difficillima ex parte intellectus nostri, quantum ad cognitionem perfectam quidditatis ipsius animæ. Probatur. Quanto aliquid est remotius à sensu, tantō est difficilioris cognitionis modo dicto, sed aīa est remotissima à sensu: ergo &c. consequentia nota, & maior patet: quia cognitio intellectiua dependet à sensu: minor etiam patet: quia anima non est corporea vt sit sensibilis &c. ¶ Tertia cōclusio. Scientia de anima ex parte ipsius animæ est facillima. Probatur. Quāto est aliquid magis in actu, tanto est magis cognoscibile, sed anima est maxime in actu, immo actus: ergo &c. ¶ Quarta cōclusio. Scientia de aīa ex parte nostri quantum ad cognitionē an est, & imperfectā est facillima. Probatur. Causa cuius effectus sunt notissimi nobis, est nobis notissima: sed effectus animę sunt nobis notissimi, quibilibet enim experitur se videre, audire &c. ergo cognitione an est et imperfecta, anima ē notissima quo ad nos. Videtur hoc esse de mente Sanctus Tho. ¶ Ad argumenta in oppositum respōdetur. Ad primum dicitur quòd alterius rationis est difficultas cognitionis materię, & alterius difficultas cognitionis animę: quia illa est ex parte materiæ, ista est ex parte intellectus. Conceditur ergo antecedens, & totum argumentum loquendo de difficultate quæ se tenet ex parte rei, sed de illa difficultate nō loquimur in proposito. ¶ Ad secundum dicitur primo ꝙ non inconuenit vnam scientiam esse facilem & difficilem diuersis modis. ¶ Dicitur secundo quòd scientia de aīa est certa quo ad nos, & facilis quantum ad cognitionem imperfectam, et hoc modo locutus est Philosophus superius: est autem difficilis quo ad cognitionem perfectam, & hoc modo loquitur hic. Vel est facilis ex parte ipsius animę, difficilis autem ex parte intellectus secundum cognitionem perfectam. ¶ Ad tertiū dicitur quòd superlatiuum dupliciter exponitur. Vno modo negatiue scilicet per negationem comparatiui. Alio modo positiue scilicet per negationem positiui comparatiue sumpti. Primo modo, tu es fortissimus istorū, exponitur, tu es fortis, & isti sunt fortes, & non aliquis istorum est fortior te, ergo &c. Alio modo ꝓbatur. Tu es fortis, & isti sunt fortes, & nō aliquis istorum est ita fortis sicut tu, ergo &c. Si ergo accipiatur superlatiuum vt exponitur primo modo, negatur maior, sufficit enim quòd illud ꝙ alicui conuenit secundum existentiam, alteri nō conueniat secundum magis: & sic in ꝓposito scientia de anima est difficillima: non quia non habeat partem in difficultate, sed quia non habet superiorem. Si autem superlatiuum secundo modo accipiatur conceditur totum argumentū. Potest etiā aliter dici quòd sciētia de anima est difficillima non absolute sed ī respectu ad sciētias naturales. Vnde Philos. nō dicit simpliciter ipsam esse difficillimam sed de numero difficillimorū & tunc ad maiorem dicitur ꝙ illud qđ dicitur secundum existentiam vni soli conuenit absolute, tñ pluribus potest conuenire respectiue.

Sciētia de aīa est difficillima. Tex. 4.

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

Addi.

De veri. q. 10 ar. 8. ad 8.

Superlatiuū dupliciter exponitur.

QVAESTIO IIII.

Num accidentia conferant ad cognoſcendum quod quid eſt ſubſtantiæ.

Accidentia conferunt magnam partẽ &c. Tex. XI.

Sessinus disputatione 3. super 7. Metap.

VAERITVR quarto, Vtrum accidentia conferant ad cognoſcẽdum quodquid eſt ſubſtãtiæ. Et uidetur ꝙ nõ. ¶ Primo, quia tunc accidens prius cognoſceretur quam ſubſtantia: ſed hoc eſt contra Philoſ. dicentem ꝙ ſubſtantia eſt prior accidẽte cognitione, ergo &c. ¶ Secundo, eadẽ sũt principia eſſendi & cognoſcendi: ſed accidens nõ eſt principium eſſendi ſubſtantiæ: ergo nõ eſt principium cognoſcendi. ¶ Tertio, quod quid eſt, eſt principiũ cognoſcendi accñs, ergo accñs non eſt principium cognoſcẽdi ſubſtãtiã, alioquin idẽ eſſet notius & ignotius. In oppoſitũ eſt Philoſo. Reſpondeo. ¶ Circa modum quo accñtia conferũt ad ſubſtantiæ cognitionẽ, varie poſſumus opinari. ¶ Primo namque poſſumus dicere ꝙ res ſenſibilis particularis cauſat ſimilitudinem ſui in ſenſu exteriori, & per illũ cauſat phantaſma in phantaſia, qđ quidem eſt repræſentatiuum accidentis concreti, et eſt accidens: phantaſma aũt ſimul cum intellectu agente cauſat ſpeciem intelligibilem in intellectu poſſibili, ꝑ q̃ cognoſcitur qđditas ſubſtãtiæ, & per hũc modum accñs confert ad cognoſcendũ quod qd eſt, quia phãtaſma, qđ eſt accñs cauſat ſpeciem in intellectu, per q̃ cognoſcitur qđ quid eſt. ¶ Sed licet qđ dicitur ſit uerũ, nõ ſufficit tamen ad hoc mentẽ Philoſ. cum ſm̃ expoſitionem omnium, maxime S. Tho. illud dicat Philoſ. quia cum differentię rerum ſint occultæ, oportet per differentias accidentales in cognitionem illarũ deuenire, ex quo patet ꝙ per cognitionem accidentis oportet deuenire in cognitionem ſubſtantię. ¶ Poſſumus ſecũdo dicere ꝙ cognitio accidẽtis confert ad cognitionẽ ſubſtãtiæ, non quidem qa prius ab intellectu cognoſcatur accidens quã ſubſtantia: ſed qa ad cognoſcendũ qđ quid eſt per intellectũ, oportet prius cognoſcere accñs per ſenſum. Sed hoc non uidetur etiã eſſe ad mentem Philoſ. hoc loco, qa ſm̃ expoſitionem S. Th. illud hẽt ueritatem: eo ꝙ differẽtiæ rerũ ſint ignotę, & ꝓpea oportet ꝙ vtamur eis loco differentiarũ eſſentialiũ. Mõ non poſſumus illis taliter vti, niſi cognoſcamus ea vniuerſaliter qđ nõ poteſt eſſe ꝑ ſenſum: ideo &c. ¶ Poſſumus tertio dicere ꝙ abſolute primũ cognitum abſolute ab intellectu eſt accñs concretiue dictũ, vt vult Herue. et ꝑ accñs hoc modo cognitũ, deuenimus in cognitionem qđ quid eſt ſbtiæ. ¶ Sed iſte modus ſupponit falſum .ſ. ꝙ accñs prius abſolute loquendo cognoſcatur q̃ ſubſtantia vt declaratur à Phil. ¶ Ideo eſt alius modus dicendi. Pro quo notandm quòd de aliqua re poteſt eſſe duplex cognitio. Vna confuſa qua ſcilicet cognoſcitur res quantum ad aliquod prędicatum commune, ut ꝙ hõ eſt ſubſtãtia, aut corpus, aut aliqđ hmõi. Alia diſtincta, qua inq̃ res quãtũ ad oĩa ſua principia eſſentialia cognoſcitur. ¶ Dico igitur primo, ꝙ ad cognitionem confuſam ſbię non cõfert cognitio intellectiua accidentis. ¶ Probatur. Id qđ ponitur in diffinitiõe alicuius ẽ eo prius cognitum: ſubſtantia ponitur in diffinitione accidentis: quia accidẽs diffinitur per additamentũ, vt habetur ex Phil. ergo prius cognoſcitur ſubſtãtia q̃ accidens, non ergo accidens ducit in omnem co-

Margin notes: 7. Metaph. Tex. 4. — Tex. 11. — Quoli. 3. q. 12. — 7. Metaph. Tex. 4. — Cognitio duplex confuſa ſcilicet & diſtincta. — 7. Metaph. Tex. 4.

nem cognitionem substantiæ. Hoc sic intelligo, ꝙ non prius cognitio est accidẽtis absolute accepti quã substãtiæ, nec prius cognoscitur propriũ accidẽs quam suum subiectũ cognitione confusa. ¶ *Dico secundo quòd cognitio confusa accidẽtis cõfert ad cognitionem distinctã substantię, & hoc intellexit Philoso. Manifestũ est enim quòd cum nõ babeamus differẽtias rerum, incipimus ab accidentibus, vt illas inuenire possimus.* ¶ *Sed sciẽdum ꝙ isto modo possunt accidentia conferre ad cognoscendum quod quid est dupliciter.* ¶ *Vno modo quando vtimur ipsis loco differẽtiarum essentialium, quæ totaliter nobis incognitæ sunt, sicut cũ dicimus homo est aĩal bipes, et tunc sunt accipienda accidentia quę in plus se habeãt quã diffinitum, vt docet Philos. & S. Tho. ibidem, quia accidentia propria demõstrantur per diffinitionem subiecti: vnde non possunt poni loco differentiarũ. Hoc mõ diffinit ibi Philos. numerũ ternariũ ꝙ est numerus ĩpar vtroq; mõ primus, eẽ aũt utroq; mõ primũ, nõ conuenit solũ numero ternario, sed et numero binario. Neq; .n. cõponitur ex numeris, neq; alio numero mensuratur, tamen hoc totũ numerus impar vtroq; modo primus conuertitur cum ternario.* ¶ *Alio mõ conferunt accidentia ad quod quid est, non quia accipiantur loco differentiarum essentialium, sed quia ex consideratione illorum accidentium deuenimus in cognitionem differentiarum essentialium, et tunc sumenda sunt propria accñtia: quia tunc effectus ducit in perfectã cognitionẽ causæ quando illi adęquatur, sola autem accidentia propria adęquãtur qdditatibus: unde etc.* ¶ *Sed hic occurrunt duo dubia. Primũ est. Species intelligibilis represẽtat rem absq; cõditionibus materialibus & quantum ad principia essentialia: ergo intellectus informatus specie alicuius rei poterit cognoscere quod quid est non cõcurrentibus accidentibus.* ¶ *Secundum dubium est. Si intellectus ex cognitione accedentis, deuenit in cognitionem qđ quid est, sequitur quòd quidditas rei cognoscatur per discursum, sed hoc est contra Philosophum vocantem cognitionem quod quid est, simplicẽ intelligentiã, ergo &c.* ¶ *Ad primum dubium respondeo primo quòd si aliqua species ponatur reprępsentatiua quidditatis rei perfecte & distincte, ad cognoscendã talem quidditatem, non requiritur cognitio accidentis, vt dicit S. Tho.* ¶ *Dico secundo, ꝙ omnis species representat quidditatem sine conditionibus materialibus: nõ tamẽ omnis represẽtat quidditatem distincte representando genus proximum & vltimam differentiam, et tunc accidens confert ad distincte cognoscẽdum illam quidditatem.* ¶ *Ad secundũ dicitur primo ꝙ quidditas alicuius potest dupliciter cognosci .s. in quadam confusione, non cognito proximo genere, & vltimis differentijs, sicut si aliquis de natura hominis apprehenderet, quia est substantia. Alio modo põt cognosci distincte per resolutionem in proximum genus, & vltimam differentiam, & hoc mõ cognoscit aliquis hominis qdditatem, cum cognoscit hominẽ esse substãtiam animatam sensibilẽ rationalem.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ cognitio quidditatis quantũ ad id quod immediate repræsentatur per spẽm intelligibilem, est simplicium intelligentia, siue per illam spẽm repræsentetur qdditas cõfuse, siue distincte. sed cognitio quidditatis qñ spẽs nõ repręsentat primo oĩa genera, & vltimas differẽtias, põt acquiri p discursũ. Alioquin frustra Philoso. traderet modũ venandi diffinitiones per diuisionem, et cõpositionem.* ¶ *Respondetur tertio qđ licet quidditas rei simplici apphẽsione cognoscatur per suã speciem intelligibilem, & non*

Confusa accidentiũ cognitio dupliciter ad quod quid est cognoscẽdum cõfert.

2. Poste. Tex. 17.

Primum dubium.

Secundum dubium.

3. huius. Tex. 21.

Expo. tex. 21.

2 Poste.

Tex. 18. & sequit.

& non posit p discursũ inquiri diffinitio quantum ad entitatem, vt voluit Philos. tamen nõ simplici apprehensione cognoscitur quantum ad intentiones logicas: diuidendo ipsam in genus & differentiam. Ipsa enim quidditas est vna secundũ rẽ: distinctio aũt in genus, & differentiã est per opus intellectus: et qa difficile ẽ videre quomodo conueniat in genere propinquo cum alia quidditate: & per qđ vltimo differat ab alijs: ideo oportet inuestigare diffinitionem: & forte ista est mens Philos. ¶ *Ad argumenta respondetur. Ad primum dicitur ꝙ substãtia est prior cognitione quam accidens sm̃ se simpliciter quo ad nos cognitione confusa: cũ hoc tñ stat ꝙ cognitio confusa accidentis precedat cognitionẽ distinctã substantiæ.*

3. de anima Tex. 21.

1. post. T. 18

¶ *Ad sm̃ dicitur ꝙ licet omne principiũ essendi sit principiũ cognoscendi nisi sit materia, non tñ econuerso.* ¶ *Ad tertiũ dicitur qđ non est inconueniẽs substantiã esse principiũ cognoscendi accidens sicut cã est principiũ cognoscendi effectum à priori, & accidens esse principiũ cognoscendi substantiam sicut effectus ducit in cognitionẽ causæ à posteriori. Ad argumẽtũ ergo negatur cõsequẽtia: ad ꝓbationẽ dicitur qđ non est incõueniẽs aliquid esse notius et minus notum diuersimode, vnde in proposito quodquid est, est prius notũ simpliciter q̃ accidens, sed accidens est prius cognitum quo ad nos, ideo quod quid est, est principium cognoscendi accidẽs à priori. Accidẽs aũt est principiũ cognoscendi quodquid est à posteriori.*

QVAESTIO V.

An logicus diffiniat tantum per causam formalem.

Differenter autem diffiniet physicus, &c. Tex. XVI.

Ianduntus q. 12. Chry soft. q. 11.

VAERITVR quinto, Vtrum logicus diffiniat tantum per causam formalem. Et videtur ꝙ non. ¶ *Primo diffinitio prędicatur de eo cuius est diffinitio in recto. Sed forma non prædicatur de eo cuius est forma in recto, quia est pars, ergo non potest aliqua diffinitio dari per causam formalem tantum: ergo &c.* ¶ *Secundo, Logicus diffinit per genus & differentiã. Sed genus est materia, & differentia est forma, ergo non diffinit tantum per formam.*

¶ *In oppositũ est Philosophus. tex. 16. Respondeo.* ¶ *Pro declaratione istius difficultatis notandũ primo, ꝙ sicut formę est perficere, materiæ vero perfici: ita omne quod est perfectiuum alicuius, induit quodammodo rationem formę, qđ vero perficitur rõnem materię.* ¶ *Sciendum secundo ꝙ inter causas est talis ordo, ꝙ finis est perfectio agentis, eo quòd est sibi ratio, vt agat. Omne enim agens agit propter finẽ. Agens est perfectio formę, quia quanto agens est nobilius, tãto producit nobiliorem formam, forma aũt est perfectio materię, eo quòd dat sibi esse. Diffinitio ergo dicitur formalis, non tm̃ quia datur per causam, quę vere est forma, sed quia datur per id quod est perfectiuum alterius, diffinitio aũt materialis dicitur quę datur per id quod perficitur ab altero. Vnde q̃nque diffinitio quæ datur per materiam & formam dicitur materialis, & quę datur ꝑ efficiens dicitur formalis. Sicut cum dicitur, tonitruum est continuus sonus in nubibus, est materialis, cum aũt dicitur, tonitruũ est extinctio ignis in nube, est formalis. Aliq̃n diffinitio quę datur per causam finalem, est formalis, & quę datur per alias*

Quis ordo inter causas

2. Physic. Tex. 79.

Quotuplex est diffinitio.

alias causas est materialis, sicut hæc materialis est. Domus est cooperimentũ factũ ex lapidibus, lignis &c. à tali arte: formalis vero est, domus est cooperimẽtũ prohibens nos à frigore, & ab æstu.

Diffinitio logica pōt dupliciter dici. ¶ Sciendũ tertio, ꝙ aliqua diffinitio pōt dici logica dupliciter. Vno mō quia etsi datur per aliqua realia: datur tñ ꝑ illa in ordine ad intentiones logicas, inquantũ vnum est genus, & aliud differentia.

¶ Alio modo dicitur diffinitio logica: nō quia detur per principia secundum quòd substãt intentionibus logicis, sed quia datur per principia similia principijs diffinitionis logicæ: & talis dicitur diffinitio logica similitudinarie. ¶ Sciendũ quarto sm̃ Albertum. 1. de aīa tract. 1 ca. 7. ꝙ forma pōt accipi dupliciter. Vno modo ꝓ forma partis: quæ .s. cum materia constituit totũ: sicut est aīa bouis, forma quæ dat esse lapidi & similes. Alio modo pro forma totius cõsiderata in quadã rõne abstracta à re: sicut est humanitas: animalitas &c. Inter has formas est differentia: qa prima non prædicatur de re in recto essentialiter: secunda aũt prædicatur essentialiter in recto. Non. n. Sortes est anima sua: sed bene Sortes est homo, & est humanitas sua sm̃ rẽ: licet differat ab illa secundum modum significãdi: hoc secundo modo genus est forma speciei, animal enim dicit totam naturam hominis, sed sub ratione quadam indeterminata: similiter differentia .s. rationale dicit totam naturã hominis, sed sub ratione quadam speciali determinante et contrahente.

Logicus res naturales diffinit tantum per causam formalem. ¶ Istis notatis pono duas conclusiones, quarum prima est. Logicus diffinit res naturales tantum per causam formalem. Probatur. Logicus diffinit per genus, & differentiã, sed ista sunt principia formalia spẽi, vt dictũ est, ergo &c. ¶ Secũda conclusio. Diffinitio data per formam partialem, aut ꝑ vnã causam se hẽntem ad modum formæ respectu alterius est diffinitio logica, secundo mō superius dicto & reductiue, sicut cum dicitur ira est appetitus vindictę.

Diffinitio data per formam partialem, aut per causã se ad modum formæ habentem est logica. Probatur. Diffinitio data ꝑ principia similia principijs diffinitionis logicę, est logica similitudinarie, sed diffinitio data tm̃ ꝑ formã partialẽ, aut ꝑ aliquid se habens ꝑ modũ formæ, est huiusmodi: ergo &c. Maior nota ex dictis. Minor vero ꝓbatur qa diffinitio logica datur per causam formalem tm̃, scilicet ꝑ genus & differentiã: si ergo detur alia diffinitio, quæ sit ꝑ formã tm̃, vtriusq; diffinitionis principia erunt similia, quia .s. vtraque erunt tm̃ principia formalia: ergo &c.

Dubium. ¶ Sed occurrit dubium. Sicut logicus diffinit per principia formalia, ita & metaphysicus: ergo diffinitiones formales rerum naturalium non magis sunt logicę, quam metaphysicę. ¶ Respondeo primo, ꝙ metaphysicus diffinit per principia formalia inquantum absolute talia sunt. Logicus autem, vt illa ad intentionem generis & differentiæ ordinem habent.

¶ Rñdetur secundo, quòd quia illę diffinitiones, quæ per formã tantum dantur, relicta materia, sunt imperfectę, vtpote non dicentes totam essentiam rei, ideo reduci debent ad diffinitiones scientiæ perfectioris. Logica autem est minus ꝑfecta scientia, quam metaphy. quia &c. ¶ Vbi aduertendum, quòd hic loquimur non de diffinitione rerum immaterialiũ, aut secundarum intentionum, sed de diffinitione rerum materialium. Nam talis diffinitio, quæ datur ꝑ solam formã, est logica, & imperfecta. Si .n. in diffinitione formę existentis in materia, non ponatur mã, illa erit diffinitio imperfecta, sed de diffinitione substantiarum immaterialium aliter esset dicendũ si à nobis quidditatiue cognoscerẽtur, quia diffinirentur per solam causam formalem, eo quòd nõ habent Auer. co. 4.

hēnt materiam diffinitio sed illa eſſet me- taphyſica. 2. Metaph. ¶ *Ad argumenta in oppoſitū reſpōdetur. Ad primū negatur minor de forma totius ſecundum quam diffinit logi cus. Illa enim in concreto prædicatur de eo cuius eſt forma.* ¶ *Ad ſecundū dicitur, ꝙ licet genus hēat rationē materiæ in comparatione ad differentiā, quia habet rationem determinabilis, tñ non eſt materia: ſed eſt forma ſpeciei.*

Expliciunt Quæſtiones in Librum primum de Anima.

INCIPIVNT QVAESTIONES
IN SECVNDVM LIBRVM
DE ANIMA.

QVAESTIO PRIMA.

An ſubſtantia ſufficienter diuidatur in materiam, formam, & compoſitum.

Dicimus itaque unumquodque genus eorum quæ ſunt ſubſtantiales &c. Tex. 11.

Magiſter Chryſo. q. 2.

IRCA Sm̄ librū de Anima quæritur primo, Vtrum sbia ſufficienter diuidatur in materiā, formā, et cō poſitū. Et videtur ꝙ non. ¶ *Primo, diuiſio debet dari ꝑ mem bra oppoſita, ſed inter iſta mēbra non eſt oppoſitio, cū duo conſtituant tertiū .ſ. ma teria & forma compoſitum: ergo &c.* ¶ *Secūdo, principia generis non cōtinen tur ſub genere, quia ſunt ante ipſum, ſi- cut principiū, eſt prius principiato, ſed forma & materia ſunt principia sbiæ: er go &c* ¶ *Tertio, sbiæ ſeparatę ſunt sbię, et tñ non ſunt materia, nec forma, nec cō* Tex. 81. *poſitū: ergo &c. Quarto, Phil. dicit 7. Metaph. ꝙ materia sm̄ ſe non eſt quid.*
Tex. 2. ¶ *In oppoſitmu eſt auctoritas Philoſo. Pro ſolutione iſtius quæſtionis, Primo notabo aliqua. Secundo dicā ad quæſitū.* ¶ *Quātum ad primū. Sciendū primo ꝙ hic non diuiditur ſubſtantia abſolutę & vniuerſaliter, ſed ſubſtantia materialis particularis quę dicitur ſubſtantia prima & hoc aliquid, vt patet ꝑ Philoſ. in textu diffinientem materiā ꝙ sm̄ ſe non eſt hoc aliquid, formā ꝙ eſt sm̄ quā iam dicitur hoc aliquid, et tertium qđ ex his. & 7. Metaph. tex. 7. diuidit ſubſtātiā in multos modos, quorum vnus eſt sm̄ ꝙ ſubiectum primū eſt ſubſtantia, poſtmo dū ſubiungit, tale vero mō quodā materia dicitur, & alio mō forma, tertio mō qđ ex his.* ¶ *Sciendum ꝙ iſta diuiſio nō eſt diuiſio generis in ſuas ſpecies quod de ſuis ſpēbus vniformiter prædicatur: ſed alicuius analogi, qđ ꝑ prius prædicatur de vno quā de altero.* ¶ *Tripliciter aūt aliquid dicitur analogum.* Triplex eſt analogum. *Primo sm̄ rō nē & non sm̄ eſſe: & hoc eſt qn̄ vna rō refertur ad plura ꝑ prius et poſterius: et tñ non hēt diuerſitatē in eſſe: ſicut ē ana logia ſani. Rō .n. ſani ꝑ prius refertur ad aīal quā ad medicinā & vrinā: non tñ diuerſificatur in eſſe, qa nō habet eſſe niſi in aīali. Non eſt .n. commenſuratio humorum formaliter, niſi in aīali. Aliud eſt analogum ſecundum eſſe, ſed non ſecundum rationem: quando .ſ. pluribus æqualiter conuenit vna ratio: ſed habet eſſe ꝑfectius in vno quā in altero: ſicut eſt analo-*

analogia corporis, ad corpus corruptibile, & incorruptibile. Ratio .n. corporis æqualiter conuenit illis, non tñ hẽt æquale esse in illis, sed in vno esse incorruptibile, in altero esse corruptibile. Tertio aliquid est analogum secundum rationẽ, & secundum esse, scilicet qñ nomen nõ dicitur ęqualiter secundum rationem de analogatis, & hẽt perfectius esse in vno quam in altero, sicut est analogia entis ad sbam & accidens. ¶ Sciendum tertio quòd in analogia primi modi, licet nomẽ conueniat analogatis, non tñ dicitur rõ de oĩbus formaliter & in recto, sed sufficit quòd analogata hẽant aliquem respectum ad illam rõnẽ, vt est formaliter in vno analogatorum, & quòd recipiant prędicationem illius in obliquo, sicut dicimus, ꝙ medicina est sana, & vrina est sana, non quia medicina, & vrina hẽant formaliter commensurationem humorũ: sed quia medicina est causatiua commensurationis humorum in animali, & vrina illius significatiua. ¶ Ex istis infero quòd analogia substantię particularis ad materiam, formam, & compositum, est analogia primi modi. Non enim potest esse analogia secundi, aut tertij modi, qa in illis ratio analoga formaliter inuenitur in oĩbus analogatis: ratio aũt .i. hoc aliquid, scilicet esse per se subsistens cõpletum in specie, non conuenit formaliter materiæ & formę vt satis patet. Vnde relinquitur ꝙ sit analogia primi modi. Dicũtur ergo materia, & forma hoc aliquid siue substantia prima, non quia ipsis formaliter cõueniat rõ substãtię primę: sed quia materia est pars materialis & potentialis substantię primę, forma autẽ pars formalis qua hoc aliquid, est hoc aliquid. ¶ Sed cõtra prędicta arguitur primo. diuisum debet prędicari de diuidentibus, sed substantia particularis nõ prędicatur de materia & de forma, ergo substantia particularis materialis hic nõ diuiditur. ¶ Secundo, substantia prima non dicitur de subiecto vt dicitur in prædicamentis, ergo non debet diuidi in partes subiectiuas. ¶ Ad primum dicitur ꝙ diuisum analogum debet prędicari de diuidentibus, sed non eodem modo. Dicitur secundo, ꝙ substantia prima prędicatur de composito, materia, & forma, sed de composito tanquam de eo cui per se primo, & formaliter conuenit ratio substantiæ primæ, de materia autem, & forma modo dicto. ¶ Ad secundum rñdetur primo, ꝙ substantia prima potest accipi dupliciter. Vno modo pro natura cui conuenit ista intentio singularitatis, sicut pro substãtia indiuidua, quę est Sor. aut natura absolute considerata, & hoc modo non dicitur de subiecto. Alio modo pro intentione indiuidualitatis, & isto modo, potest dici de pluribus, & diuidi in plura. Rñdetur secundo, quòd ista diuisio non est diuisio alicuius naturæ cõmunis, sed diuisio nominis in sua significata, modo duplex est nomen conueniens naturæ singulari. Quoddam est nomen quod in sua significatione includit determinatum indiuiduationis principium, sicut hoc nomen Sortes, & tale nõ potest conuenire pluribus, & de hoc loquitur Phil. in prædicamentis. Aliud est nomẽ qđ in sua significatione non includit determinatum principium indiuiduationis, sed significat naturam cũ modo existendi indiuiduali, sicut hoc nomen hypostasis, & hoc nomen persona, & tale põt conuenire pluribus, & dici de pluribus, simile est de hoc nomine substantia prima, siue primum subiectũ. Quod ergo dicitur, non est contrarium Philosopho in prædicamentis, quia ibi loquitur aut de natura hac particulari indiuidua, aut de nomine includẽte in sua significatione principiũ determinatum indiuiduationis, hic autẽ loquitur

Quam analogiam dicat substantia particularis ad materiam formam & cõpositum.

Arguitur cõtra.

Cap. de substantia.

Substantia prima dupliciter potest accipi.

Nomen cõueniens naturæ singulari est duplex.

loquitur, aut de intentione, aut de nomine, non includente determinatum principium indiuiduationis. ¶ Quantum ad secundum principale, patet ex dictis ꝙ est diuisio sufficiens. Non.n. inuenitur aliqua substantia materialis quæ non sit aut materia, aut forma, aut compositum.

¶ Ad argumenta principalia respondetur. Ad primum dicitur, quòd diuisio vnius generis, quia est per differentias, debet dari per opposita, sed diuisio analogi, quæ est quædam explicatio modorum, quibus analogū continet sub se plura, vt dicit Albertus, non de necessitate datur per actu opposita. ¶ Ad sm̄ dicitur ꝙ principia generis licet non sint sub genere directe, sunt tñ sub illo indirecte, et reductiue. Ad tertium patet ex dictis, quia hic non diuiditur substantia vniuersaliter, sed substantia materialis. ¶ Ad vltimum dicitur, ꝙ materia non est qd, idest substantia in actu, vt exponit S.T. ibidem, cum hoc tamen stat, ꝙ sit substantia, quæ est potentia.

2 de anima text. 2.

lect. 2.

QVAESTIO II.

Num anima sit actus primus corporis physici habentis vitam in potentia.

Erit utique primus actus corporis physici, organici &c. Tex. VII.

Iannunus. q. 3.

VAERITVR Secundo, Vtrū anima sit actus primus corporis physici habentis vitā in potentia. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo ꝙ non sit actus primus. Actus quem præcedit alius actus in eodē subiecto, non est actus primus, sed animam præcedit alia forma in mā .s. forma corporeitatis: ergo &c. ¶ Secundo suppono quòd dicit S.Thom. in tex. ꝙ Phil. dicit animam actum primū, non solum vt distinguat eam ab actu qui est operatio: sed etiā vt distinguat eam à formis elementorū, quæ semper hñt suam operationē, nisi impediantur. In quibus verbis vult, ꝙ ideo formę elementorū non sunt actus primus, qa nisi impediantur, semper habent suā operationem. Tunc arguitur sic. Forma quæ semper habet suam operationem nisi impediatur, non est actus primus: sed anima quantū ad partē vegetatiuā semper hēt suā operationem, scilicet operationem nutritiuę, ergo aīa vniuersaliter nō erit actus primus. ¶ Tertio ꝙ non sit actus primus corporis. Aīa est actus materiæ, qa forma sbialis immediate vnitur materiæ, vt dicit S. Th. in multis locis: ergo non est actus corporis. tenet consequentia: quia corpus dicit compositum ex materia, & forma, materia aūt non est composita, sed pura potentia, vt dicit Philos. ¶ Quarto, si anima esset actus corporis, esset forma accidentalis: sed hoc est contra Philosophum dicentē, Necesse est ergo animam substantiam esse: ergo &c. Probatur consequentia. Forma aduenients, enti in actu, est forma accidentalis, vt dicit S.Thom. in lect. 1. Sed si anima est actus corporis, aduenit enti in actu: quia corpus dicit aliqd ens in actu: ergo etc. ¶ Quinto in diffinitione formę non debet poni compositum, ut dicit S. Thom. ibidem. Sed corpus dicit compositum: ergo non debet poni in diffinitione animæ. ¶ Si dicatur quòd in diffinitione formæ bene poni potest aliqd subiectum compositum, non tamen compositum ex illa forma et subiecto sicut in diffini-

Caietanus in expositione primi c. huius lib.

Expos. Tex. 6.

a contra gētes cap. 89.

q de anima ar. 9. 1 parte q 76. ar. 4 & 5.

1. physic. Tex. 69.

2 de anima Tex. 4.

diffinitione simitatis bene ponitur hoc compositum quod est nasus, non tñ compositum ex simitate & naso: Contra, qa S. Th. vult ꝙ anima est actus corporis, sed qd habet esse corpus ꝑ ipsam animã: ergo in diffinitione animæ ponitur compositum ex ipsa anima & materia: ergo &c. ¶ Sexto quòd nõ sit actus corporis habentis vitam in potentia. Per corpus .n. hẽns vitã in potẽtia, aut intelligit corpus habens primũ actum vitæ, sed in potentia ad operationes vitę, aut intelligit corpus nõ habens vitã in actu neq; quãtum ad primum actum vitæ, neq; quantum ad sm̃. Si accipiatur primo mõ, tunc corpus actu animatum poneretur in diffinitione actus: qđ est contra S. Tho. Si secundo modo, est contra Philosophum dicentem. Est auten non abiiciens animã potentia ens vt viuat, sed qd habens. Est etiam contra S. Tho. dicentem super illo tex. Dicitur enim aliquid esse in potentia dupliciter. Vno modo cum nõ habeat principium operationis. Alio modo cum habet, sed non operatur sm̃ ipsum: corpus autem cuius actu est anima, est habens vitam in potentia, non quidem primo modo, sed secundo, & sic videtur cõtradictio in verbis S. Thom. quia primo dicit, quòd sbia corporea viuens non ponitur in diffinitione aĩæ, postea dicit, ꝙ corpus cuius actus est aĩa est corpus habens primũ actũ vitæ, & per consequẽs sba corporea viuens. ¶ In oppositũ est Phil. in tex. 6. ¶ Respondeo ad istã quęstionem quinque conclusionibus. Quarũ prima est. Anima est sbia. Probatur primo. Partes substantiæ sunt substantia, sed anima est pars corporis animati: ergo &c. consequentia nota cum minori, qa corpus viuũ componitur ex habente vitam, & ex eo quo habet vitam, sed per animam intelligimus id quo viuẽs viuit: ergo &c. Maior autem est Philos. dicentis quòd substantia non cõponitur ex non substantijs. ¶ Secundo arguitur sic. Forma quę dat esse specificum substantiale, est substantia. Sed anima dat tale esse: ergo &c. consequentia nota cum maiori: quia sicut esse accidentale, est tantum à forma accidentali, ita esse substantiale, est tantũ à forma substantiali. Minor ꝓbatur. Forma quę per separationem sui à materia remouet primũ esse substantiale, dat per sui vnionem esse substantiale: sed anima per separationem sui à materia, primũ tollit esse specificum animatũ, remota enim anima bouis, bos non est amplius bos, nisi ęquiuoce, vt vult Philos. ergo &c. ¶ Secunda conclusio. Anima est actus. Probatur, anima est substãtia, aut ergo materia, aut forma, aut compositũ. Non compositum, quia compositum est quędã species in rerum natura: quod aũt habet speciem, non vnitur alteri ad constitutionem alterius speciei nisi corrũpatur. Non etiam materia, quia materia est primum subiectum, anima autem est in subiecto: quia est id quo viuens viuit: relinquitur ergo ꝙ sit substantia quæ est forma siue actus. ¶ Aduertendum aũt sm̃ mentem Commentatoris commẽ. 4. ꝙ aliter dicitur accidens esse in subiecto, & aliter forma substãtialis, quia accidẽs non est pars substantię compositę, & subiectum accidentis est corpus compositũ ex materia & forma, & est aliquid existens in actu, & non indiget in suo esse accidente: forma aũt est pars substantiæ cõpositæ, & subiectum ipsius in potentia, non habens esse in actu sm̃ quòd est substantiæ, nisi per formã, & indiget forma, vt sit in actu. ¶ Secundo arguitur rõne Themistij. Corpus animatũ cõponitur ex aĩa & corpore. Triplíciter aũt res cõponitur ex his quę insunt: aut .n. componitur ex illis tanq̃ ex partibus integralibus sicut domus ex lapidibus & lignis: aut

Marginalia: Responsio. — Dub. 7. — 2. de anima Tex. 10 & ibidẽ & 11. — Anima est substantia. — 1 Phys. Tex. 38. — 1. de anima Tex. 8. Anima est actus. — Tripliciter res componitur.

aut ex illis per mistionem sicut mulsũ ex aqua & melle: aut tanquam ex forma et materia, sicut statua ex ęre, & figura. Compositio corporis animati ex corpore & anima non põt esse primo modo, quia totum corpus non esset animatum, in tali .s. compositione partes remanent distinctę & separatę locis, & per consequens vna tota non põt esse in tota altera, vt possit illã totam denominare. Nõ potest etiã esse secunda compositio, quia in tali compositione partes corrumpuntur, et ex illis corruptis resultat tertium: relinquitur ergo quòd sit compositio tertio modo .s. tanq̃ ex materia & forma: aut ergo corpus erit forma animæ, aut econuerso, sed manifestũ est corpus non posse esse formam animę: ergo &c. ¶ *Tertia conclusio. Anima est actus primus. Probatur ratione Philosophi. Anima est actus sicut scientia: sed scientia est actus primus scientis, inquantum sciens: ergo &c. Maiorem declarat Phil. quia ex eo quòd anima est in animali: inest ei vigilia, & somnus, sicut ex eo ꝙ scientia est in sciente, inest ei consideratio, & quies: vigilia enim assimilatur considerationi, quia sicut consideratio est vsus scientiæ, ita vigilia est vsus sensuum: somnus vero assimilatur scientiæ, quãdo sciens actu non considerat, in somno.n. quiescunt virtutes animalis. Minor vero probatur: sed supponitur primo, ꝙ habitus scientiæ comparatur ad consideratione͂, sicut potentia ad actũ, licet in comparatione ad intellectum sit actus. Ille.n. qui hẽt habitũ scientię, adhuc est in põia ad consideratione͂. Secundo supponitur, ꝙ licet absolute actus sit prior põia: tñ in vno & eodem põia pręcedit actum, vt dicitur in Meth. tunc arguitur sic. Semper in vno & eode͂ põia praecedit actum: sed scientia est potẽtia respectu consideratio nis: ergo prius est in susceptiuo, scilicet in intellectu quã consideratio. sed tã scie͂tia, quã cõsideratio, est actus intellectus: ergo scientia est prior actus, quã consideratio: & ꝑ consequens est primus actus scientis, inquantũ sciens est.* ¶ *Quarta cõclusio. Anima est actus corporis. Pro declaratione istius conclusionis, Sciendũ primo, ꝙ cum sit vnica forma substantialis in composito, & ꝑfectius compositum contineat etiã perfectione͂ inferioris gradus, sicut homo cõtinet ꝑfectionem aĩalis viuentis, & corporis, est.n. animal viuens & corpus, oportet ꝙ forma perfectior det omnia esse, & oẽs perfectiones inferiorũ formarũ: vnde oportet ꝙ animæ, cũ sit ꝑfectior forma corporali, det suo susceptiuo pręter esse viuens ẽt esse corporeum.* ¶ *Sciendum secundo ꝙ oĩa ista esse in vno & eodem, sunt idem sm̃ rem, distincta tantum secundum ratione͂: sicut etiam ipsa forma est vna sm̃ rem, continens alias formas inferiores uirtualiter. Vnde in homine, esse corporeum, esse viuens, esse animal, esse intellectiuũ, sunt vna & eadem res: plura tñ sunt secundum rõnem.* ¶ *Sciendum tertio, ꝙ licet oĩa ista sint idem realiter tñ illa res sub ratione esse imperfectioris comparatur ad seipsam sub ratione esse ꝑfectioris: sicut materia ad formale: & sicut potentia ad actum. In homine enim esse corporeum comparatur ad esse viuens, sicut potentia ad actum: similiter viue͂s ad sensitiuum, & sensitiuum ad intellectiuum.* ¶ *Sciendum quarto, ꝙ cum vna & eadẽ res sit quę est, aĩa & forma corporalis, dans esse animatum & esse corporeum, de illa re non inconuenit dari diuersas diffinitiones sm̃ aliam, & aliã ipsius considerationem. Vnde alia est diffinitio animę, inquantum est forma corporalis, & alia inquantum est anima. Philosophus ergo hic diffiniens animã, inquantũ anima est, dicit, ꝙ aĩa est actus*

Anima est actus primus. Tex. 9.

in Metaph. Tex. 13.

Anima est actus corporis.

Quid sit forma vna in composito.

corporis, inquantum compositum ex materia, & ipsamet anima, vt dat esse corporeum, comparatur ad ipsam animam, vt dat esse animatum, sicut potentia ad actum. ¶ Istis notatis probatur cõclusio sic. Anima inquantum anima, aut est actus materiæ, aut actus corporis. Nõ potest dici ꝙ sit actus materiæ puræ: quia esse animatũ præsupponit esse corporeũ: ergo oportet quòd sit actus compositi ex materia & esse corporeo. ¶ Sciendũ tamen ꝙ anima non est sicut actus corporis quasi illud sit vere materia, et anima vere forma ipsius compositi: sed sic, ꝙ cõpositum ex materia, & anima, vt dat esse corporeum, se habet ad modum potentiæ respectu animę: vt dat esse animatũ, sicut imperfectum comparatũ ad perfectum, habet rationem potentiæ. Secundũ rem .n. corpus qđ habet esse corpus ꝑ animam, est corpus animatum, & aĩa est pars illius: sed sm̃ quòd anima dat diuersa esse distincta sm̃ rationem: sic diuersimode habet rationem potentiæ, & rationem actus.

Anima est actus corporis habentis vitam in potentia.

¶ Quinta conclusio. Anima est actus corporis habentis vitam potentia. ¶ Pro notitia istius conclusionis. Sciẽdum primo quòd subiectum, aliter comparatur ad formam, dum est sub ipsa forma: & aliter dum est separatum. Cũ .n. est separatum, non s. lum habet rõnem potentiæ respectu formæ, sed etiam dicitur in potentia ad illam s. quia nõ habet formam, sed põt illam habere: qñ autem habet formam, non dicitur quidem in potentia, qa nõ caret ipsa forma, sed se habet tantum ad formam. sicut potentia ad actum: sicut qñ lignum non est actu calidum, dicitur in potentia ad calorem: quãdo autem est actu calidum, non dicitur amplius in potentia ad calorẽ: semper tamen comparatum ad calorem hẽt rõnem potentiæ, & calor rationẽ actus. ¶ Sciẽdum secundo vt dicit Philos. in litera ꝙ

Tex. ...

duplex est potentia: quædam est abiiciẽs actum, idest separata ab actu, qui est forma: sicut potentia sciens, dicitur qui nõ habet scientiam. Quędam est potentia nõ separata ab actu primo, sed solum ab actu secundo: sicut dicitur potentia sciens qui habet habitũ scientiæ: sed non actualiter considerat. Sic in proposito, dicitur aliquid potentia ad vitam dupliciter. Vno modo, quando actu non habet vitã: sicut semen plante. Alio modo sicut habens vitam in actu, in potentia tamen ad operationes vitæ: sicut homo quãdo actu nõ sentit. Dico igitur, ꝙ anima est actus corporis habentis vitam potentia non separata ab actu primo, sed coniũcta actui sicut calor non est actus calidi potentia remota ab actu caloris, sed calidi potentia cõiuncta actui: qa est actus eius quod actualiter substat calori: qđ tñ comparatur ad calorem, sicut põia ad actum. Anima ergo est actus corporis potentia vitam habentis, idest corporis qđ comparatur ad vitam & animam, sicut potentia ad actum: non tamen corporis separati ab anima: & ꝙ est in põia ad operationes vitę. ¶ Ex istis sequitur ꝙ anima põt dici actus corporis hẽntis vitã actu: & actus corporis habentis vitam potentia, accipiendo vitam pro primo actu vitæ. Possumus n. per viuens actu, duo intelligere s. compositum ex anima & corpore, qđ dicitur substantia corporea viuens: et corpus qđ actualiter informatur per vitam: sicut per calidum actu possumus intelligere: aut compositũ ex subiecto & calore aut subiectum tantum, puta lignũ qđ actualiter informatur calore. Si primo modo accipiamus viuens actu, tũc animą nullo modo est actus viuentis actu. Non .n. anima informat cõpositum ex anima, & corpore. Si aũt accipiatur secundo modo: sic est actus viuẽtis actu: et actus viuẽtis põia. Quia .n.

Anima põt dici actus corporis habentis vitã actu, & habentis vitã potentia.

ipsum

ipsum corpus comparatur ad vitam, & animam, sicut potẽtia ad actum: ideo anima dicitur esse actus uiuentis potẽtia, qđ scilicet comparatur ad uitã & animam, sicut potẽtia ad actũ. Quia vero corpus cuius anima est actus, est actu sub anima: anima potest dici actus uiuẽtis actus, & animati in actu. Est enim actus corporis; quòd actualiter ipsa aĩa īformatur: Philosophus autẽ dicit ipsam actum viuentis potentia, vt excludat uiuens actu primo modo, non autem secundo modo. In diffinitione .n. formę non ponitur compositum, sed subiectum quod informatur ab ipsa forma, & etiã quia est actus eius qđ est in potentia ad operationes vitales. Probatur itaq; conclusio. Aĩa est actus viuentis, aut ergo viuentis actu, aut viuentis potentia modo exposito, sed non viuentis actu: quia cõpositum non ponitur in diffinitione formæ, sed subiectũ, ergo &c. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum dicitur primo, quòd anima inquantum aĩa, non est actus materiæ primæ simpliciter, sed actus corporis, licet illa res quæ est aĩa, sit actus materiæ primæ. ¶ Dicitur secundo quòd maior est uera si illi actus simul informẽt eandem materiã: modo in proposito non est anima simul cum alia forma substantialis, sed adueniente anima corrumpitur quælibet forma præcedens: vnde est actus primus. ¶ Ad secundum potest dupliciter respõderi. Primo ꝙ Philosophus dicit animam esse actum primũ excludẽdo eam à formis elementorũ, dans intelligere ꝙ anima uniuersaliter nõ est actus secundus, quia si uniuersaliter esset actus secundus, aut scilicet operatio, aut forma operationi coniuncta, oportet ꝙ habens quamcũque animam, puta sensitiuã semper haberet operationes illius animæ qđ tamẽ videmus esse falsum: excluditur ergo anima à formis elementorum: quia nõ

Anima pōt dici actus corporis habentis vitã actu, & habentis vitã potentia.

Aia distinguitur à formis elementorum.

est de ratione animę in communi, semper habere suam operationẽ, licet aliqua anima semper habeat suam operationẽ. Vnde ad argumentũ negatur minor, de anima vniuersaliter sumpta, scilicet ꝙ anima vniuersaliter sumendo animam semper suę operationi coniungatur, quasi hoc de ratione animæ sit. Nam si aliqua anima semper coniungatur suæ operationi, hoc non habet ex communi ratione animæ sed ex propria natura. ¶ Respondetur secundo, & forte melius, ꝙ aĩa vegetatiua licet habeat semper actũ nutriendi, non tamẽ semper augmentat, aut generat: ideo põt dici actus primus. Vnde dicitur ad maiorem ꝙ habet ueritatẽ de forma quę est semper coniuncta cuilibet suæ operationi Modo anima vegetatiua nõ semper habet quãlibet suam operationem vt dictum est: ideo etc. ¶ Ad tertiũ dicitur primo, ꝙ anima & est anima, & est forma corporea, inquantũ continet virtualiter formã dantem esse corporeum. Inquantum est anima, dat esse aĩatum. Inquãtũ forma corporea, dat esse corporeum. ¶ Dicitur secundo, ꝙ de anima possumus loqui dupliciter, scilicet aut secundum suam substantiam et entitatem absolute, aut vt anima est. Si loquamur de anima primo modo, tunc aĩa est actus materiæ. Non est enim alia forma in animato quæ informet immediate materiã: sed ipsa sola animã Si vero loquamur de anima inquantũ anima, est scilicet vt dat esse animatũ, tunc non est actus materiæ sed corporis, esse enim animatũ presupponit esse corporeũ sicut perfectum presupponit imperfectum. Philosophus aũt diffinit animam inquantũ anima est, vnde ponit in diffinitione ipsius id quod sibi conuenit in ratione animę, non autem qđ sibi conuenit secundum ꝙ est virtualiter forma corporea, aut secũdum suam substantiã absolute. ¶ Dicitur tertio ad au-

Dupliciter de anima loqui possumus scilicet secundũ entitatem eius & vt est anima.

ctori-

ctoritatē S. Th. ꝙ anima immediate vnitur materiæ primæ, secundum suā substantiam, etiam inquantum forma corporea: non aūt inquantū anima est. ¶ *Ad quartum negatur consequentia. Ad probationem dicitur primo, ꝙ anima secundū suā substantiam, non aduenit enti in actu, sed materiæ primæ, unde isto mō nō est actus corporis: anima autem inquātum anima, aduenit enti effecto ī actu per ipsam animam, non autem per aliam formam substantialem, inquantum ipsa anima, vt dat esse aīatum, præsupponit in materia suū esse, inquantum dat esse corporeum.*

Vide Auctorem 2 cont. gent. ca. 81. vbi reperies [illegible] do [illegible].

¶ *Dicitur secūdo, quòd proprie loquēdo anima non aduenit corpori, tum quia corpus cuius actus est anima, non est corpus per aliam formā quā p ipsammet animā: tum qa esse corporeū quod est ab ipsa anima, nō est distinctū realiter ab esse aīato. Et si dicatur: forma aduenit ei, cuius est forma ergo si anima est forma corporis, aduenit corpori: Dicitur ꝙ forma secundum suā substantiam aduenit ei quod est vere subiectū, non tamen secūdū omnem suam considerationē aduenit realiter ei, quod secundū rōnem est suum subiectum: sic anima secundū suam substantiā aduenit materiæ primæ, quæ est propriū & uerum eius subiectum, sed inquantū aīa, nō aduenit suo subiecto, quod est subiectū secundum nostrū modum intelligendi, nisi forte adueniat secundū rōnem. Possēt ēt dici, ꝙ forma aduenit suo subiecto, nisi ipsa forma ipsum suū subiectū efficiat, aīa autem, inquantum forma corporeæ vicē gerit, efficit formaliter id, quod eius inquantum est aīa propriū est susceptiuū.* ¶ *Ad argumentū ergo dicitur, ꝙ illa ꝓpositio S. Tho. Forma adueniens enti in actu est forma accn̄talis, est vera de forma quæ secundum entitatē suā informat subiectum factum in actu per aliā formā: non aūt de forma quę secundū vnam suā considerationem intelligitur aduenire subiecto facto ī actu per ipsammet formā, secundum aliā considerationē sui. Modo dicitur, ꝙ anima non aduenit corpori facto in actu per aliā formam, sed inquantum dat esse aīatum ītelligitur aduenire habenti esse corporeum ab ipsa aīa, unde in illo sensu in quo maior est vera, negatminor.* ¶ *Ad quintum dicitur ꝙ responsio ibi data bona est.* ¶ *Ad improbationem dicitur, ꝙ in diffinitione aīæ ponitur compositum ex materia & ipsa aīa, non quidē inquātum anima est, sed vt virtualiter formā corporeā continet. Dictū aūt S. Th. ē intelligēdū, ꝙ in diffinitione formę non debet poni cōpositum ex subiecto & ipsa forma, sm̄ consideratione qua diffinitur. Vnde cū diffiniatur anima à Philosopho sub rōne animæ, non absolute secundum suā substantiam, pōt poni in eius diffinitione compositum ex subiecto, & ipsa anima secundum suam substantiā, et inquantū dat esse corporeum, non autem compositum ex materia & ipsa inquantum anima est.* ¶ *Ad sextū patet ex dictis in quæstione, ꝙ in diffinitione animæ ponitur corpus habens primum actū vitæ, in potentia tamen ad operationem vitalem.* ¶ *Ad huius improbationem dicitur vt dictū est, ꝙ per corpus actu animatum possumus duo intelligere, scilicet aut compositum ex corpore & anima inquantū anima est, aut ipsum corpus quod actualiter substat animę. Si primo modo accipiatur, negatur consequētia. Si secundo modo, negatur illud esse contra mentem S. Tho. immo est de mente ipsius, et de mente Philosophi. Vnde non est contradictio in verbis S. Tho. Stat enim simul, ꝙ compositū ex corpore & aīa, inquantum anima est, non ponatur in diffinitione aīę, et ꝙ in eius diffinitione ponatur corpus, qđ actualiter informatur anima inquantum est forma corporea.*

Vide p. p. q. 76. ar. 4. in resp. ad primum.

Vide hic dominum Caiet. [illegible]

Cōm. tex. 1.

QVÆS-

QVAESTIO III.

An deffinitio secunda de anime, qua dicitur: Anima est quo viuimus & sentimus, & mouemur, & intelligemus primo, sit conueniens.

Anima autem hæc, quo viuimus &c. Tex. XXIIII.

p. p. q. 76. art. 1. I corp. circa Anct. & 2. contra gent. c. 69. & 70.

VAERITVR tertio, Vtrũ secunda diffinitio animæ qua dicitur, Anima est quo viuimus, &c. vt in titulo, sit conueniens. Et videtur ꝙ nõ. ¶ Diffinitio superioris debet cõuenire cuilibet inferiori: sed ista diffinitio non conuenit omni animę, nõ .n. vegetatiua est quo primo sentimus, neq; anima sensitiua est primũ quo intelligimus: ergo &c. ¶ In hac quæstione primo declarabitur vnũ dubium scilicet an Philosophus per istam diffinitionẽ demõstret primam diffinitionem de anima, demonstratiue propter quid, an magis demõstratione quia. Secũdo dicetur ad quęsitum. ¶ Quantũ ad primũ sciendũ primo ꝙ duplex est demonstratio, vt patet ex Philosopho .s. demõstratio propter quid, & quia. Demonstratio propter qd, secundum Philosophũ ibidem, est syllogismus procedens ex ueris causis immediatis &c. Demonstratio autem quia, est quæ aut procedit ex causis nõ immediatis effectui, aut ꝓcedit ex effectibus. Exẽplum primi, vt si quis probet parietẽ nõ respirare, quia non est animal. Exẽplum secũdi, vt si quis cõcludat ꝙ planetę sunt prope: quia non scintillant. ¶ Sciendum secundo ꝙ triplex est diffinitio de mente Philos. 1. Post. tex. 22. & vt tangit S. Th. in principio 2. de anima lect. 1. Vna quę ẽ cõclusio demõstrationis sicut hęc, tonitruum est continuus sonus ĩ nubibus. Alia quę est demonstrationis principium sicut hęc, tonitruum est extinctio ignis in nube. Tertia ẽ demõstratio positione differens, quæ scilicet includit et conclusionem et principiũ demõstrationis, sed non habet ordinem propositionum, sicut hæc. Tonitruum est cõtinuus sonus in nubibus propter extinctionẽ ignis ĩ nube. ¶ Sciẽdum tertio, ꝙ nõ semper diffinitio quę est demonstrationis principiũ, est perfectior illa quæ est demõstrationis conclusio. Est enim aliquando perfectior, aliquando imperfectior. Si enim vna sit conclusio demonstrationis quia, et per effectũ, & alia principium, data scilicet per effectũ, tũc illa quæ est conclusio, est perfectior ea, quæ est principiũ. In demonstratione autem propter quid, est econuerso. ¶ Est ergo vna opinio quę dicit quatuor. ¶ Primo, ꝙ Philosophus hic non intendit tradere diffinitionem animæ in communi, sed diffinitionẽ particularem cuiuslibet speciei animæ. ¶ Secundo, quòd prima diffinitio, est diffinitio quia, et secũda propter quid, vnde per secundã demonstrare primam, est demonstratio propter quid. ¶ Tertio, ꝙ inuestigare proprietates animæ per diffinitionẽ communẽ animæ, est procedere per causam remotam, unde demonstrare demonstratione quia, procedere autem per proprias & speciales diffinitiones, est demonstrare demonstratione propter quid. ¶ Quarto, quòd prima diffinitio animæ, non est causa secundæ, sed magis econuerso: vnde non conuenienter potest per illam demonstrari. ¶ Secundum horum probant: quia alioquin Philosophus non seruasset ordinem traditum procedendi à notioribus nobis, ad notiora naturæ. Si enim prima diffinitio animę diceret causam, & propter quid, tũc illa esset

Demonstratio ẽ duplex quia & propter quid. 1. Poste. Tex. 30.

Addi. Triplex est diffinitio vt videre poteris. 1. poste. Tex. 22.

Opin. Apollinaris.

1. Phys. Tex. 2.

esset secundum naturā notior: et sic Philosophus incepisset à notioribus secundū naturam. ¶ Tertium autem, & quartū probāt: quia propria causa, vt vult Philosophus est: quādo affirmatio infert affirmationem, et negatio negationem, propter hoc enim, quia aīal est remota causa respirationis, ideo negatio infert negationem, non autem affirmatio affirmationē. Valet enim: non est animal: ergo non respirat: sed non valet, est animal, ergo respirat, quia sunt multa animalia non respirantia, ut vult Philosophus. Sed secundum primā animæ diffinitionem, licet negatio inferat negationē, non tamen affirmatio affirmationem. Valet enim: non est actus corporis, ergo non est principium vegetandi: sed non valet, est actus, ergo principium viuendi solum, aut uegetandi, et sentiendi, ergo illa diffinitio non est causa propria secundæ, et per consequēs non est principium demonstrationis propter quid. ¶ Potest secundo argui, quia volens Philosophus ostendere quomodo prima diffinitio aīæ est conclusio demonstrationis, dat exemplum in quo una diffinitio est conclusio demonstrationis propter quid. ¶ Contra istam opinionē arguitur. Et primo contra secūdum dictū. Omnis demonstratio procedens ab effectu ad causam, est demonstratio quia: non demonstratio propter quid. Sed demonstratio, qua demōstratur prima diffinitio de anima per secundam, est huiusmodi: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero ꝓbatur. Sicut se habet esse ad operari, ita esse principium essendi ad esse principiū operandi: quia sicut se habet effectus ad effectū; ita causa ad causam. Sed esse in vno, & eodem est prius saltem natura ipso operari & causa operari, non autem econuerso: ergo esse principium essendi, est prius quā esse principium operandi, & causa eius. Sed secunda diffinitio datur per esse principium operandi: prima aūt per esse principium essendi, quia per esse actum primum: ergo secunda diffinitio erit effectus primæ, & per consequens demōstrare primam per secundam, est procedere ab effectu ad causam. ¶ Contra tertium dictū arguitur. Non enim quæritur, vtrum demonstrare aliquid de anima per propriā diffinitionem, sit magis demonstrare propter quid, quam demōstrare per primam diffinitionem, quæ est communis, sed quęrimus de una diffinitione in comparatione ad aliam, vtrum demonstrare primā, per secundam, sit demōstrare demōstratione quia, an demonstratione ꝑ quid. ¶ Secundo, quia non dicimus, ꝙ demonstrare secūdam diffinitionem per primā, sit demōstrare per causam propinquam, sed ꝙ demonstrare primā per secūdam, est demonstrare per effectum, demōstrare autem secundā per primā, esset demōstrare per causam, siue sit causa communis, siue propria: sicut probare ꝙ aliquid est animal, quia respirat, est probare per effectum, probare autem ꝙ lapis non respirat, quia nō est animal, est probare per causam remotam. ¶ Contra quartū arguitur ꝙ diffinitiones proprię siue diffinitio secunda non sit causa propria primæ: ut uidetur uelle ista opinio. ¶ Per te illa est propria causa, qn̄ negatio infert negationē, & affirmatio affirmationē; sed nō sic est de secūda diffinitione, respectu primæ: ergo &c. Minor probatur: qa ualet affirmatiue, hoc est primū principiū uiuendi: ergo est actus primus: similiter, est primum principium setiendi: ergo actus primus: sed nō valet negatiue à qualibet illarum. Non valet .n. non est principiū sentiendi, ergo nō est actus primus. ¶ Si dicatur ꝙ bene valet, sumēdo omnes partes simul, non est principium uiuendi, sentiendi &c. ergo non est actus primus. Hoc

1. Post. Tex. 90.

2. de anima Tex. 91.

3. de anima. Tex. 13.

Contra opinionem istā arguitur.

Quid quæritur hic vnde.

¶ Hoc inquam non valet, tum quia hic non datur diffinitio communis secundum istam opinionem, tum etiam quia secũdũ opinionẽ ualet à qualibet diffinitione particulari, ad diffinitionem uniuersalem, & qualibet est causa propria. ¶ Ad rationes istius opinionis dicitur ad primam, ꝙ Philos. nõ peruertit ordinem: quia licet in tradendo doctrinam oporteat incipere à notioribus nobis terminis, et etiam à notioribus propositionibus, quando non intendit doctor vnam per alteram demonstrare, quando tamen intendit vnam per alteram demonstrare, debet prius ponere conclusionem probandam, & declarare, vt videatur quid sit probandum, dato etiam, ꝙ illa sit minus nota quo ad nos; quia postmodũ per demonstrationem fiat nota. ¶ Ad secundam rõnem dicitur primo, ꝙ S. Tho. non dicit ꝙ sit prima diffinitio causa propria secũda, sed sufficit sibi, quòd prima sit causa, siue propria cõmunis, & secunda effectus. ¶ Dicitur secũdo, si quis vellet sustinere illã esse causam propriam, ꝙ illa diffinitio non est tenenda copulatiue, sed disiunctiue, & tũc affirmatio infert affirmationẽ. Valet .n. est actus primus corporis viuentis: ergo est principium viuendi, vel sentiẽdi &c. ¶ Ad aliã respõdet ipse doctor, scilicet quòd exemplum Philos. tenet quantum ad hoc, quòd diffinitio demonstretur, sed non est simile, quantum ad modum demonstrandi, quia diffinitio de anima demonstratur demõstratione quia: diffinitio autem quã adducit de tetragonismo, est conclusio, & demonstratur per aliam adductam, demonstratione propter quid. ¶ Ideo est alia opinio Sancti Thomæ, quòd prima diffinitio demõstratur per secundam, demonstratione quia. Quę opinio apparet vera, ex his quę adducta sũt contra oppositã opinionẽ. ¶ Quãtũ ad secundum, sciendum ꝙ viuere dupliciter accipitur. Vno mõ, pro esse rei viuentis, secundum ꝙ dicit Philos. viuere viuentibus est eẽ. Alio mõ, pro operatione rei viuentis, sicut nutrire, sentire, & hmõi. ¶ Vtroque autẽ modo dupliciter accipi potest. Vno modo, vt vitam in communi significat quomodocunq; illud contingat: sicut dicimus ꝙ sentire est viuere, & similiter intelligere. Alio modo, vt dicit uitam, quæ per vegetatiuam aĩam datur. Viuere enim quandoque pro esse vegetatiuo particulariter sumitur: quia per illud primo res dicuntur viuere, vt à Philos. dicitur. ¶ Sciendum secundo, ꝙ licet corpore dicamur viuere, non tamen primo, qa non dicimur viuere corpore, nisi inquantũ habet animã, sicut licet corpore & sanitate dicamur sani, non tñ dicimur primo sani corpore, quia nõ sumus sani corpore, nisi quia hẽt sanitatẽ. ¶ Dicitur itaque primo, ꝙ anima est principium viuendi idest esse vegetatiui, per quod tangitur gradus viuendi qui conuenit plantis: sentiendi, in quo tangitur gradus uiuendi: animalium imperfectorum mouendi, in quo tangitur gradus animalium perfectorũ: & intelligendi, in quo tangitur gradus viuendi rationabilium, ¶ Licet autem quidã velint, ꝙ in hac secunda animæ diffinitione, ly viuimus, uniuersaliter accipiatur, nõ autem vt particularem vegetatiui gradum explicat: ¶ Hoc tñ non videtur mihi ad mentem Arist. esse. Oportet .n. secundũ istos uerba Arist. extorquere: ut sit sensus. Anima est quo viuimus & sentimus, & mouemur, & intelligimus idest. Est quo primo viuimus: siue sit quo primo viuimus tantũ, siue quo primo sentimus: siue quo primo mouemur, siue quo primo intelligimus. Cum tñ Arist. non disiunctiua dictione, sed copulatiua utatur. ¶ Item sm̃ hanc expositionem bis ponitur uiuimus: cum tñ in littera semel t[illegible]um ponatur: ideo me-

D

Quomodo Ari. sibi nõ est contrarius.

Viuere dupliciter capitur.

Tex. 7.

Anima est principium viuendi, sentiendi, mouendi & intelligendi.

ideo melius est, vt ly viuimus, gradū vegetatiuum explicet, alijs viuentium gradibus qui in diffinitione enumerantur condiuisum. Sic enim planus est tex. & nullo modo extortus. ¶ *Dicitur secundo, ꝙ anima non est quodcunque principium uiuendi, sed primum, ad differentiam corporis, quo non dicimur primo viuere, sed secūdario.* ¶ *Dicitur tertio, posito ꝙ ista diffinitio sit diffinitio animę in communi, & non sint quatuor diffinitiones, quod si detur esse de mente Phil. qui post istam diffinitionē dicit, Quare et sm̄ vnū quodque quęrendum quid sit vniuscuiusq; anima, vt quæ plantę, & quę hominis, aut bestiæ quibus dat intelligere, ꝙ nōdū vsq; ad illum locū diffiniuit animas ī particulari: Hoc inquā posito, dicitur ꝙ ista diffinitio pōt accipi copulatiue. s. anima est quo viuimus, & sentimus, & mouemur & intelligimus primo, ita ꝙ ly & copulatim teneatur. Et tūc, ista diffinitio licet conueniat animæ in communi, non tamen conuenit omni animę, sed forte solum animæ intellectiuę: qa per intellectiuā aīam primo habemus oīa ista, non aūt per aliā animā.* ¶ *Et si arguatur, quia diffinitio superioris conuenit cuilibet inferiori:.* ¶ *Dicitur qđ duplex est diffinitio. Vna quæ datur per genus & differentiam, & de hac verū est, ꝙ conuenit cuilibet inferiori, sed ista diffinitio non est talis. Alia vero, quę datur per actus suorum inferiorum, sicut si diffiniretur aīal diffinitione exprimēte ꝓprios oīum animaliū actus, & tunc dicitur, ꝙ diffinitio totalis superioris non conuenit cuilibet inferiori, sed diuersis secundū diuersas partes. quia licet operationes inferioris attribuātur superiori, nō tn̄ propria vnius speciei operatio attribuitur cuilibet speciei sui generis, sicut quia hō ridet, dicimus aīal ridere, non tamen dicimus, bouē aut asinū ridere. Modo dicitur ꝙ ista diffinitio de anima datur per actus proprios inferiorum suorum: ideo nō oportet conuenire cuilibet animæ secundum oēs partes suas: sed sufficit ꝙ secūdum hoc, quod est esse principium vegetandi, conueniat uegetatiuę secundum hoc, quod est eße principiū sentiendi animæ sensitiuæ, & sic de alijs.* ¶ *Si autē vellemus ꝙ teneretur disiunctim, vt ly & idē sit, ꝙ vel, tunc erit sensus. Aīa est quo viuimus, vel sentimus: mouemur, vel intelligimus primo, & tūc conuenit omni animæ. Anima enim uegetatiua est, quo viuimus, vel sentimus etc. & similiter anima sensitiua &c. & intellectiua.* ¶ *Quia tamē Philos. ponit in illa diffinitione copulatiuā dictionē, scilicet ly &, credo ꝙ sit tenenda copulatiue, & non disiunctiue, cum etiam & sic saluari possit.* ¶ *Ad rationē in oppositum potest dupliciter responderi. Vno modo, quòd maior est falsa, de diffinitione superioris, data per effectus suorū inferiorū. Secūdo ꝙ minor est falsa, accipiēdo diffinitionem illam per disiunctionem.*

Commen. Tex. 31.

Dupliciter, secundo diffinitio accipi potest scilicet copulatiue & disiunctiue.

Replicatur.

Duplex est diffinitio. Vna quę datur p genus & differentiam. Alia quę datur p actus suorū inferiorum.

QVAESTIO IIII.

Vtrum in animalibus imperfectis, forma quæ est in parte abscissa, præextiterit in toto animali.

Sic uidemus & circa alias differentias &c. Tex. XX.

Jauellus q. 9. huius.

VAERITVR tertio. Vtrū in animalibus imperfectis, forma quæ est in parte abscissa præextiterit in toto animali. Et videtur quòd non. ¶ *Primo. Qua rōne forma vnius præextiterit in toto, eadē ratione forma alterius partis: tunc quæro de illis formis, aut vtraque in-*

que informabat materiam totius, aut una tantum. Si utraq; informabat: ergo una materia simul īformatur pluribus formis substantialibus, quod est contra mentem Sanct. Thom. Si unam tantum informabat: ergo forma materialis alia erat ĩ materia et non informabat, hoc autē est inconueniens: ergo &c. ¶ Secũdo. Quando abscinditur pars animalis, aut acquiritur illi aliquid quod in ea non præfuit, aut nihil. Si nihil, ergo non magis debet abscissa esse aliquid per se existēs ĩ actu, quam dum erat in toto, quod est inconueniens, quia pars in toto, habet esse in potentia, separata autem habet esse actu. Si aliquid acquiritur parti, non apparet quid sit illud, nisi forma: ergo prius non habebat formã: ergo forma partis nõ prę existebat in toto. Tenet consequentia, quia si praextitisset in toto cõiunctio, fuisset maxime in ipsa parte, cuius postmodum efficitur forma in actu. ¶ Respõdeo quòd ista quęstio mota est, ut declarentur verba Philosophi dicētis, quòd ideo partes plantarum, & animaliũ imperfectorum decisæ viuunt, quia in toto est anima in actu una, in potentia vero plures, ex quo vult quòd anima partis separatę, praeexistit in toto. ¶ Pro declaratione huius, Primo ostēdēdũ est quare in quibusdam forma totius secundũ eandem speciem saluatur in partibus, in quibusdam autem non. ¶ Secundo declarabo, quomodo formæ partium separatarũ præexistant in toto. ¶ Sciendum igitur primo, quòd quanto forma est perfectior, tanto plures, & magis diuersas hēt operationes, & ideo requirit etiam subiectũ magis diuersum. Sicut quia aĩa est perfectior forma elemētari: ideo requirit corpus organicũ propter diuersitatē operationum, qđ non requirunt formę elementorum: & inter aĩas, quanto aliqua fuerit perfectior, tanto requirit maiorem diuersitatem in partibus corporis. Anima enim intellectiua, quia est perfectior anima canis, ideo requirit magis organizatum corpus. ¶ Sciendum secundo, quòd cum forma nõ requirit magnã diuersitatem organorum, subiectum est eiusdē rationis & dispositionis in toto & in partibus, & quia eadem in illis est dispositio totius, & partis, ideo forma quæ est in toto secundũ omnem perfectionem secundum quam est in toto, est etiã in qualibet parte. Sicut forma ignis, oẽs operationes quas habet in toto igne, habet etiã in qualibet parte ignis. Sicut enim totus ignis potest calefacere et desiccare, ita et pars ignis, sed cum forma requirat subiectum, habens diuersitatem organorum, non est secundũ omnes suas perfectiones in qualibet parte, sed secundum unam perfectionem in uno, & secundum aliam in alio, sicut in homine, aĩa est in oculo secundum potentiam visiuam, in aure secundum potentiam auditiuam, & sic de alijs. Ratio itaque, quare in aliquibus, forma totius saluatur ĩ qualibet parte, in aliquibus autē non, est quia in aliquibus, dispositio totius inuenitur ĩ qualibet parte, sicut in igne, in aliquibus autem alia est dispositio totius, alia est dispositio partium, sicut in aĩalibus perfectis. In animalibus autem imperfectis, & in plantis, licet habeat aliqualem diuersitatem partium, non tamen habet magnam diuersitatem, sed est quasi eiusdem dispositionis in omnibus partibus, ideo anima talium, potest in partibus abscisis saluari. Quia tamen maiorem diuersitatem requirit anima animalium imperfectorum quam anima plantarum, inde est, quòd aĩa diu saluatur in partibus plãtarum, non aũt saluatur diu anima in partibus animalium, quia parti animaliũ deficiunt instrumenta quibus saluatur vita, puta, os, aut aliquod aliud instrumẽtũ.

1. parte q. 76 art. 4.

Tex. 10.

Formæ perfectior plures & magis diuersas habet operatiões.

Aliqua forma in stantialis habere potest extensioné per accidens pp sui imperfectionem.

¶ *Quantum ad secundum sciendum primo, ꝙ licet qualibet forma substãtialis sit secundum essentiam simplex, aliqua tamen per accidens potest habere quãdam extensionem ad extẽsionem sui subiecti proximi, & per consequens quandã diuisibilitatem, et hoc acidit propter imperfectionem ipsius formæ, sicut albedo extẽsionem subiecti, & diuiditur ad eius diuisionem.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ qđlibet continuum & extensum, habet quandam vnitatem in actu, sed cõtinet multa in potentia. Continet enim multas partes, quæ sunt in illo in põia. Sicut lignum vnum est quidẽ vnũ in actu, quia in actu habet vnam formam, & vnũ esse, est tamen plura in potentia, quia continet plures partes in quas potest diuidi, quæ cum fuerint separatę à toto, efficiuntur ĩ actu.* ¶ *Sciẽdum tertio, qđ triplex est potẽtia in qua aliquid dicitur esse: vna est potentia materia prima, ĩ qua dicũtur esse omnes formæ, & talis est potẽtia in qua nihil est essentię formæ ad quam est in potentia: alia est potẽtia mixti in qua sunt corpora simplicia, mixta enim resoluuntur in elemẽta, ideo elemẽta dicũtur esse in mixto in potentia, & talis est potentia in qua est forma simplicis aliquo mõ scilicet in uirtute, mixta enim continent uirtualiter in se formas elementorum. Similis est põia materię dispositę ad formam. In ligno .n. calefacto & desiccato est forma ignis in virtute, calor .n. & siccitas habẽt in se virtutẽ formę ignis. Tertia est potentia in qua dicuntur esse partes. Sũt enim partes potentia in toto, & hæc est potentia in qua est essentia eius qđ est in illa, sed nõ est esse propriũ & distinctum eius: sicut in vna quantitate sunt partes secũdum essentiam suam: realiter enim partes integrant totum, sed non sunt secundum esse propriũ & distinctũ. Vnde dicuntur illę partes esse in tota quãtitate in potentia, non quia existentia partium non sit in toto: sed quia in toto nõ existũt per esse proprium & distinctum, sed per esse totius: si autẽ separentur à toto, existunt per esse proprium & dinstinctum.* ¶ *Istis notatis, dico Primo ad quæsitũ, quòd quia inter animas formę plãtarum, & animalium imperfectorũ sunt imperfectę, ideo habent quandam extẽsionem, & diuisibilitatem, unde diuiduntur ad diuisionem corporis, sicut albedo diuiditur ad diuisionẽ parietis in quo est.* ¶ *Dico secũdo, ꝙ partes ipsius animæ in quas est diuisibilis, sunt in põia ĩ toto.* ¶ *Dico tertio, ꝙ animã esse vnã in actu, & plures in potentia, in plantis & animalibus imperfectis, sic intelligitur, ꝙ anima vnius plantę, & vnius animalis imperfecti, est vna actu, quia habet vnum esse actuale: sed est plures in potentia, quia habet plures partes in quas põt diuidi, quæ sunt in ipsa in potentia, & si diuidatur, erit plura in actu, qa habebit plura esse in actu, sm̃ diuersas partes. Sicut accepto quodam ligno, est ibi forma vna in actu, quia habet vnũ esse substantiale in actu, est tamen illa forma plures in potentia, unde si diuidatur lignũ, q̃ erat vna in actu, amittit unũ esse qđ habebat, et efficitur plures in actu, quia ĩ vna parte ligni pars illius formæ habebit esse propriũ et distinctũ, similiter se habebit alia pars formę in altera parte ligni.* ¶ *Ex istis patet responsio ad quæsitũ .s. ꝙ formæ præexistũt in toto, non quidẽ actu, quia in vno cõposito est tãtum vnũ esse substantiale, plures aũt formę actu dãt plura esse substantialia: sed modo dicto. Cuius ratio est, quia essentia formæ non aduenit nouiter materiæ, nisi per alterationẽ præexistentem. In diuisione aũt aĩalium, aut plantarum, non apparet alteratio per q̃ debeat acqri substantialis forma, vnde oportet, ꝙ aliquo mõ præfuerit illa forma in materia.*

Anima est una in actu & plures in potentia.

Posset

Alber 1. de anima cap. ultimo.

¶ *Posset etiam dici secũdum Albertum quòd forma huiusmodi scilicet plantarũ, & animalium imperfectorum, diuiditur per accidens ad diuisionem corporis.*

Duplex est quod diuiditur per accidens.

¶ *Sed aduerte, quòd duplex est quod diuiditur per accidens, scilicet quod habet quantitatem per accidens, & est minus in minori, & maius in maiori: & hoc modo anima non diuiditur, quia non est forma materialis. Est aliud diuisibile per accidens, ꝙ licet in se sit indiuisibile, tamen secundum totam suam facultatẽ inest diuersis partibus corporis: ideo illis diuisis, remanet in illis secundum totam suam facultatem: & hoc modo anima diuisibilis est: et ẽ simile, sicut si in signato puncto in linea, diuidatur linea in pũcto illo: punctum est quidem secundũ se indiuisibile, tamen per diuisionem remanet punctum in vtraque linea.*

Anima est una in actu & plures in potentia.

Addi. Vide pulcrã difficultatẽ.

¶ *Sed nõ videtur hoc posse stare, Tum, quia tota facultas formæ non potest remanere nisi remaneat essentia formæ: essentia autem formæ substantialis, non potest indui per solam diuisionem. Tum, quia similitudo illa de puncto non valet. Non enim per diuisionem lineæ, remanet punctum in quo fit diuisio: sed illo corrupto, resultant duo puncta in actu: modo diuisa arbore, nõ corrumpitur anima eius, esset enim incõueniẽs, quòd abscisso paruo ramusculo à magno arbore, corrumperetur anima arboris.* ¶ *Et ideo dicendum, quòd in istis anima est extensa, & per diuisionem partis accipiunt esse actu, quòd prius habebant in potentia.*

Dubium.

¶ *Sed posset aliquis dubitare, quomodo per solam diuisionem potest pars plantæ habere formam in actu, quam prius habebat tantum in potentia: cum ad generationem plantæ requirantur multę alterationes, & dispositiones in materia.*

¶ *Respondetur, quòd quia forma partis erat in toto secundum essentiam suam, licet non haberet esse proprium, ideo erat in potentia propinqua actui. Nihil enim est magis propinquũ formæ, quam esse, vnde per solam diuisionem potest poni in actu: per illam enim vnitur ipsa esse, ad hoc autẽ quòd forma educatur de potentia materiæ, requiruntur multę alterationes præuię: quia essentia formæ non praexistit in materia: ipsa enim materia prima, est in potentia & ad essentiã formę, et ad esse ipsius.* ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primũ dicitur quòd vtraque informabat materiam: quia vtraque erat pars vnius formæ, quæ informabat. Ad improbationẽ huius dicitur, quòd non est inconueniens vnam materiam informari pluribus formis in potentia, quæ sint partes vnius formæ in actu. Illę enim non informant quia dant proprium esse, sed quia forma vna diuersis partibus materiæ dat vnũ esse per diuersas partes suas potẽtiales.*

Vna materia informatur pluribus.

¶ *Ad secundum dicitur, quod cum separatur pars à toto in plantis & animalibus imperfectis, acquiritur aliquid: & cum dicitur quòd illud non potest esse nisi forma, negatur: imo dicitur quòd essentia formę praexistebat in materia: sed per diuisionem acquiritur in illis proprium & distinctum esse.*

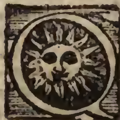
QVAE-

QVAESTIO V.

Vtrum ſint quinque genera potentiarum animæ.

Potentias dicimus uegetatiuum, &c. Tex. XXVII.

p. p. q. 78. ar. 1.

VAERITVR quinto, Vtrum ſint quinque genera potentiarum animæ. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo, quot ſunt animæ, tot debent eſſe põiæ aĩæ: quia paſſio multiplicatur ad multiplicationem ſubiecti: ſed tm̃ ſunt tres animæ: ergo &c. ¶ Secundo, qualibet põia appetit ſuum obiectũ: ergo appetitiuũ non debet diſtingui contra alias potentias. ¶ Tertio vt hẽt S. T. Quando differentię eſſentiales obiectorũ diuidunt aliquod ſpeciale obiectum animæ, diuerſificant potentias, ſed non genera potentiarum: ſed obiectum ſenſitiui & intellectiui diuidunt ſpeciale obiectũ animæ: diuidunt enim apprehenſibile vt dicit S. Thom. quęſtione pręallegata: quod eſt ſpeciale obiectum animæ, non. n. omne obiectum animæ eſt apprehenſibile: ergo ſenſitiuum & intellectiuum non ſunt duo genera potentiarum. ¶ Quarto, genera potentiarum diſtinguuntur ſecundum diuerſitatem operationum: ſed ſunt tantum tria genera operationum: ergo &c. Maior eſt S. Tho. Minor probatur. Operationes animæ diſtinguuntur ſecundum diuerſitatem eſſe rerum viuentium, vt dicit, S. Tho. ſed ſunt tantum tria eſſe rerum viuentium, vt ipſemet dicit: ergo etc. ¶ Quinto, ſicut ſe habet ſenſitiuum ad intellectiuum, ita appetitus ſenſitiuus ad intellectiuum: ſed ſenſitiuũ, & intellectiuum faciũt duo genera põiarum animæ: ergo & appetitus ſenſitiuus & intellectiuus, et per conſequens erunt ſex. ¶ Sexto, Philoſophus dicit ꝙ principium mouens in animalibus, eſt ſenſus, aut intellectus, aut appetitus: ergo non debet poni motiuum ſecundum locũ generis diſtinctum ab illis. ¶ *In iſta quæſtione duo faciam. Primo, præmittam aliqua. Secundo dicam ad quæſitum vt appareat quæ fuerit mens S. Thom. propter hoc enim moueo iſtam quæſtionem. ¶ Quantum ad primum quia S. Thom. diuerſimode diſtinguit genera potentiarum animę in diuerſis locis: ¶ Sciendum primo, ꝙ licet aliquę potẽtiæ animæ ſint paſſiuę, ſunt tñ ſic paſſiuę, ꝙ ſunt etiam aliquo modo actiuę, patiuntur quidem à ſuo obiecto, ſicut intellectus ab intelligibili, ſed tñ aliquarum operationum ſunt productiuę. Nam intellectionem producit intellectus, potentia uiſiua viſionem, & ſic de alijs. ¶ Sciendum ſecundo, ꝙ differentia eſt inter actus põiarum actiuarũ, & inter actus põiarum paſſiuarũ, ꝙ actus potentiarum paſſiuarum ſumũt ſpeciem ab obiectis, quæ comparãtur ad ipſas põias, ſicut actiua ad paſſiua, actus aũt põiarum actiuarum poſſunt ſumere ſpeciem & ab obiectis, quæ comparantur ad ipſas potentias ſicut finis, & etiã à principijs, magis aũt à principijs. Sicut calefacere & infrigidare, accipiunt ſpeciẽ à ſuis principijs, et à ſuis finibus; quę ſunt calor, & frigus. Similiter etiã ab illis habent diſtinctionem. Ideo enim calefactio diſtinguitur ab infrigidatione: quia calefactio terminatur ad calorẽ, & eſt à calore, frigefactio autẽ terminatur ad frigiditatem, & eſt à frigiditate, ſicut à principio formali. Quia ergo oẽs potentiæ animę ſunt aliquo modo actiuæ, licet aliquę abſolute ſint paſſiuę, ideo poſſunt diſtingui per operationes, ſecũdũ ꝙ ipſę operationes diſtinguuntur per principia, & etiam sm̃ ꝙ diſtinguuntur per obiecta.*

De veritate q. 2. ar. 10.

Lect. 5.

3. de anima Tex. 48.

Reſponſio ad quæſitũ 1 diſp. in q. de anima ar. 13.

obiecta. Hic ergo in secundo de anima di-
Lect. 5. stinguit S. Th. potentias animæ per ope-
rationes, sm̄ ꝙ illę distinguuntur in ordi-
ne ad eße viuentium, qđ est principiū, &
ratio operandi rebus viuētibus, sicut sim
pliciter in omnibus esse est prima ratio
Responsio ad quæsitū 1 disp. in q. de anima ar. 13. operandi. Distinguit .n. ipsas in quantū
sunt potentię operatiuę. In alijs aūt mul
tis locis distinguit istas potētias per ope
rationes, ut accipiunt distinctionem ab
obiectis. ¶ Quantum ad sm̄ sciendum,
quòd de potentijs animę possumus loqui
dupliciter. Vno modo, quantum ad mo-
dum operandi, & sic sunt tantum tria
Lect. vlti. 1. de anima, & de verita. q. 10. ar. 1. ad secundum. genera potentiarum, vt dicit S. Tho. sci
licet potentię vegetabiles, sensibiles, &
intellectuales. Vegetatiuę enim, agunt
mediantibus qualitatibus actiuis & pas
siuis, sicut sunt calidum & frigidum. Sē
sitiuæ, licet non indigeant qualitatibus
s. actiuis & passiuis ad eliciendum actū
sentiendi, indigent tñ organo corporali.
Intellectiuæ aūt nec indigent qualitati-
bus actiuis & passiuis, nec organo corpo
rali. Alio modo possunt considerari, quā
tū ad genus operationū, & sic sunt quin
que genera potentiarum sicut quinq; ge
nera actionum. Ipsę aūt operationes, pos
sunt distingui dupliciter, scilicet in ordi-
ne ad esse viuentiū, & in ordine ad obie
cta, vt dictum est. Primū modū assignat
P. p. q. 78. ar. 1. S. Tho. alij vero aliū. Quantum ad pri
Addi. mum modū, distinguuntur sic. In viuen
Triplex esse in viuentibus. tibus enim est triplex esse, scilicet esse ma
teriale, secundum quod res recipiuntur
in viuente materialiter, sicut esse planta
rum. Aliud est eē penitus immateriale,
sm̄ qđ res recipiuntur in uiuente secundū
eße penitus immateriale scilicet sine ma
teria & conditionibus materialibus indi
uiduantibus, & absque organo corpora
li, & hoc est esse intelligibile. Aliud est
esse medio modo se habens, secundū qđ
recipiuntur in viuente res sine materia,

non tñ sine cōditionibus materialibus &
sin organo corporali, & hoc est esse
sensitiuum. Primum esse, sequuntur ope
rationes animę vegetatiuę. Sm̄, opera-
tiones partis intellectiuę. Tertium, ope Omne esse est a forma.
rationes partis sensitiuę. Sed quia omne
eße est secundum aliquā formā, ad for-
mam aūt quamlibet sequitur aliqua in-
clinatio, & ad inclinationem operatio,
sicut ad formam leuis, sequitur inclina-
tio ad locum sursum, & ad inclinatio-
nem, sequitur motus sursum, ideo esse in-
tellectiuum, & esse sensitiuum, est secū-
dum aliquā formā, esse sensitiuum, est sm̄
formam sensibilem, & esse intellectiuū,
est secundum formā intelligibilem. Ad
istas autem formas, sequitur inclinatio,
quæ dicitur appetitus, & ad inclinationē
operatio, quæ est motus localis: opera-
tionibus igitur uegetatiuę attribuitur v-
num genus potentiarū quod dicitur ve-
getatiuum: operationibus partis sensiti-
uæ sensitiuum, & intellectiuæ intellecti-
uum, inclinationi, quæ est appetitus, ap-
petitum, motui locali secundum locum,
motiuum. ¶ Secundum modum distin- P. p. q. 78. ar. 1.
guendi scilicet per obiecta, assignat S.T.
sic. Quædam .n. est operatio viuentis,
cuius obiectum est corpus animę coniun-
ctum, & circa hoc est unum genus poten
tiarum, quod dicitur vegetatiuum. Po-
tentiæ enim vegetatiuæ agunt in corpus
coniunctum animæ. Nam etiam genera-
tiua agit in corpus coniunctum animę,
aut scilicet in semen, aut in corpus quod
generatur, cui coniungitur ipsa anima ꝑ
virtutem quę est in semine. Quędam est
cuius obiectū est corpus sensibile, & cir
ca hoc est sensitiuum. Alid est cuius obie
ctum est omne ens, & huic correspondet
genus potentiarum, quod dicitur intelle-
ctiuum. Sed obiectum sensus & intelle- Quid est obiectū sensus.
ctus, dicitur ipsa res exterior, secundum
quòd nata est esse in intellectu, & sensu
per

per suam similitudinem. Quædam vero est, cuius obiectum est res extrinseca; secundum ꝙ in ipsam tendit anima, sicut in finem, qđ est primũ in intentione. s. res sub ratione appetibilis, & huic correspõdet appetitiuum. Sed & alia est, cuius obiectum est res extrinseca, vt ad ipsam comparatur anima, sicut ad terminũ motus & operationis, & huic correspondet alterum genus, quod dicitur motiuũ secundum locum. Istis duobus modis distinguit genera potentiarum aïę S. Tho.

Esse est duplex, existẽtię & essentię.

¶ Sed pro declaratione primi modi, Sciẽdum primo, ꝙ esse, est duplex, esse. s. existentiæ, & esse essentiæ. Esse existentię, est existentia actualis, sm̃ quam res dicitur existere in rerũ natura. Esse essentię, est ipsa essentia, secundum quam res dicitur esse talis, sicut humanitas est eßentia hominis, & id quo homo est homo. Operationes igitur animæ non distinguũtur sm̃ esse existentiæ rerum viuentium, sed distinguuntur in ordine ad essentiam, siue ad esse essentię, cuius principium est forma. Vnde S. Tho. in litera, loquens de esse materiali, dicit sm̃ esse materiale quod est per materiam contractum, vnaqueque res est hoc solum quod est. Sicut hic lapis, non est aliud quam hic lapis, constat aũt ꝙ sm̃ esse existentiæ, res non dicitur talis naturæ: sed solum existens.

Esse essentie dupliciter consideratur.

¶ Sciendum secundo, ꝙ esse essentiæ, dupliciter potest considerari. Vno modo, in ordine ad subiectum in quo est. Alio modo, in ordine ad operationẽ, quę consequitur ad ipsum. Si consideretur in ordine ad suum subiectum. sic ex seipso est perfectum, & non indiget alio esse accidentali, ad perficiendum suum oppositũ, humanitas enim seipsa perficit suppositum humanum, & non indiget alio esse accidẽtali ad ipsum perficiẽdũ: & secundũ esse isto mõ sumptũ, distinguũtur tres aïę. Si aũt consideretur in ordine ad operationẽ. sic ex seipso non est sufficiens ad operationem: sed requirit in subiecto aliquod esse accidentale, hoc autẽ est diuersimode in diuersis. Esse. n. substantiale vegetatiuum, requirit tantum eße accidentale, quod dant potentiæ vegetatiuę supposito, ad hoc vt ex ipso procedat actio. Esse autem substantiale sensitiuum, & intellectiuum, præter esse accidentale qđ dant potentiæ, requirit etiã esse accidentale quod dant res ꝑ suas similitudines: vnde ad hoc vt homo producat intellectionem, requiritur ꝙ habeat esse substãtiale intellectiuum, quod est ab anima, requiritur etiam, ꝙ habeat esse accidentale intellectiuum, quod est à potentia intellectiua: & esse quod est à specie intelligibili, & omnia ista esse accipiuntur in vim vnius esse perfecti sm̃ ordinem ad operationem. Simile est etiã de eße sensitiuo.

Mens D. T. explicatur.

¶ Cum ergo dicit S. T. ꝙ operationes animę considerandæ sunt sm̃ esse rerum viuentium. ¶ Dico primo, ꝙ accipitur esse secundum ꝙ ordinem habet ad operationem, non sm̃ ꝙ habet ordinem ad subiectum. ¶ Dico secundo, ꝙ accipitur non tm̃ ipsum esse substantiale: sed accipiuntur omnia esse, quæ faciunt ad operationem, scilicet & esse substantiale, & esse accidentale, tanquam vnũ esse. ¶ Et quòd hoc sit ad mentem S. T. apparet hic. Loquens enim de esse immateriali dicit. Huiusmodi autem immateriale esse, etiã habet duos gradus in istis inferioribus, nã quoddam est penitus immateriale, scilicet eße intelligibile, in intellectu enim res habet esse & sine materia & sine cõditionibus materialibus indiuiduantibus, & etiam absque organo corporali. Ex quo patet ꝙ S. Th. loq̃tur de esse immateriali, & intellectuali quod est à similitudine, secundũ quã res dicitur esse immaterialiter in intellectu. Præterea, inferius de illo eße loquẽs dicit, ꝙ

Esse intellectuale est à forma intellectiua.

tit, ꝙ esse intellectuale, est à forma intellectuali, & esse sensibile, à forma sensibili, forma autem intellectualis & sensibilis, sunt formæ accidentales. Vnde relinquitur, quòd per esse intellectuale, accipiat oĩa prædicta, tãq̃ vnũ esse, qđ esse est cõpletiue à specie intelligibili, et hãc speciem sequitur appetitus. Appetitus .n. intellectiuus, consequitur formam apprehensam per intellectum, & appetitus sensitiuus, formã apprehensam per sensum, vt in plerisq; locis dicit S. Th. ¶ Sciendum vltimo, ꝙ cum ponit Philos. sensitiuũ, & intellectiuum duo genera potentiarum animæ, per sensitiuum non intelligit omnes potentias animæ sensitiuę, neque per intellectiuum oẽs potentias animæ intellectiuę, sed per sensitiuum, intelligit potentias apprehensiuas, et cognoscitiuas partis sensitiuę, similiter per intellectum, potentias apprehensiuas partis intellectiuę. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primum negatur antecedens: tum quia vna anima potest habere plures potentias, tũ quia animæ distinguuntur secundum diuersa esse tantum, genera autem potẽtiarum distinguuntur secundum genera operationum. ¶ Ad probationẽ dicitur, ꝙ passio multiplicatur secundũ numerũ, ad multiplicationem materialem subiecti, non autẽ ad multiplicationem essentialem nam vnius rei posśũt esse plures passiones, præcipue quando recipiunt speciem ab extrinseco. ¶ Ad secundum respondetur, ꝙ duplex est appetitus scilicet naturalis, sequens formam naturalem, & animalis, sequẽs formã apprehensam. Si loquamur de appetitu naturali, & in antecedente, & consequente conceditur totũ, quia de illo nõ loquitur Philos. Si de appetitu animali, negatur antecedẽs. Si autẽ in antecedẽte accipiatur appetitus naturalis, et in consequente appetitus animalis, negatur con-

Lect. 5.

Mens D. T. explicatur.

Quomodo passio multiplicatur.

Appetitus ẽ duplex: naturalis, & animalis.

sequentia. ¶ Ad tertium dicitur primo, quòd si volumus loqui de prima diuisione potẽtiarum, secundum prima genera obiectorum, sic erunt tantum tria scilicet vegetatiuum, cognoscitiuũ, appetitiuũ: sed si loquamur de generica quacũq; diuisione potentiarum, siue sint secundum prima genera, siue nõ, sic sunt quinque. ¶ Dicitur secundo, ꝙ mens S. Tho. est, quod quãdo differentiæ essentiales obiectorum, diuidunt aliquod obiectũ speciale .s. cuius species non possunt amplius diuidi differentijs essentialibus, tunc differentiæ non faciunt diuersitatem secundũ genus. Mõ, cognoscibile nõ est adeo speciale obiectũ, sensibile .n. est quædã species cognoscibilis, & diuiditur in plures species, vnde nõ sequitur rõ. ¶ Ad quartum negatur minor. Ad probationẽ dicitur, ꝙ non est sensus S. Tho. quòd distinguantur tantum secundum esse, sed in ordine ad esse, & ad formas, secundũ quas sunt talia esse, vnde non dixit, operationes animæ distingui oportet sm̃ distinctionem esse viuentium, sed sic oportet, operationes considerare secundũ esse qđ inuenitur in viuentibus, hoc est, sm̃ ꝙ requirit esse viuentium. ¶ Ad quintum dicitur ad antecedens, ꝙ non est omnimoda similitudo, immo in proposito negatur similitudo. Cuius ratio est, quia sensitiuum & intellectiuum, distinguuntur distinctione obiectorum, inquantũ obiecta sunt; distinguũtur enim differẽtijs apprehensibilis, quia obiectũ sensus est apprehensibile particulare, & obiectum intellectus, est apprehensibile vniuersale. Appetitus autẽ rationalis & sensitiuus, non distinguũtur differentijs appetibilis, inquantum appetibile est, quia de eodem potest esse vterque appetitus; sed secundum diuersum modũ operandi. Voluntas enim libere appetit, sed appetitus aĩalis, naturali necessitate. ¶ Ad sextum dicitur, ꝙ

Similitudo inter sensitiuum & intellectiuum.

E

Principium mouens duplex: imperans & efficiens.

tur, ꝙ duplex est principium mouens .s. imperans, ac efficiens motũ, & exequens. In tertio Phil. loquutur de virtute imperante & efficiente motum, hic autem de virtute exequente. ¶ Vel melius dicendum est, ꝙ motiuum sm̃ locum, ab intellectiuo, & appetitiuo formaliter tantum est distinctum, non autem realiter.

QVAESTIO VI.

Vtrum potentiæ animæ distinguantur per actus, & actus per obiecta.

Priores enim potentijs actus, & operationes secundum rationem sunt. Tex. XXIII.

D. P. q. 77. art. 3.

VAERITVR Sexto, Vtrum potentiæ animę distinguãtur per actus, & actus per obiecta. Et videtur quòd non. ¶ Primo. Nullũ prius distinguitur per id quod est posterius: sed actus sunt posteriores potentijs, ergo per actus non distinguuntur potentiæ.

¶ Secundo. Distinctio formalis est ꝑ differentias intrinsecas, sed obiecta nõ sunt intrinseca actibus nec potentijs, ergo per obiecta non distinguuntur actus et potentiæ. ¶ Tertio. Si distinguerentur per actus, remotis actibus non essent distinctæ, remotis enim principijs distinctiuis aliquorum illa nõ remanent distincta. sed hoc falsum est, quia tunc homine dormiẽte, non esset distinctio inter visum & auditum: ergo &c. ¶ Quarto. Si diuersitas obiectorũ esset causa diuersitatis potentiarum: vnitas obiectorum esset causa vnitatis potentiarum: sed hoc est falsum, quia idem obiectum respiciunt intellectus, & voluntas. Idem enim cognoscit intellectus, & voluntas appetit, & tamen sunt potentiæ distinctę: ergo &c. ¶ Quinto. Maior diuersitas est inter lapidem & hominem, quam inter saporem & caliditatem, & tamen illa non diuersificant potentias: ergo nec etiã ista obiecta. ¶ In ista quæstione duo faciam. Primo, ostendam à quo specificentur potentię. Secundo, vnde habeant distinctionem. ¶ Quantum ad primum. Sciendum primo, quòd duplex est forma, Vna intrinseca, & alia extrinseca. Quia enim forma est pficere, & denominare, omne perfectiuum et denominatiuum alterius, habet rationem formæ. Est autẽ aliquid perfectiuum, & denominatiuum alterius existens in eo quod perficit & denominat, sicut albedo existens in pariete, perficit ipsum secundum esse album, & anima intellectiua perficit hominem, cuius est pars essentialis & denominans. Duplex est forma.

Aliquid vero est perfectiuum alterius, & denominatiuum existens extra illud, quod dicitur perficere, & denominare, inquantum perfectio alterius consistit in ordine ad ipsum, sicut calor est forma calefactionis extrinseca, & calefactio habet perfectionem suam, ex ordine ad calorem à quo procedit, aut ad quem terminatur, & dicitur calefactio, quia est à calore, aut quia terminatur ad calorem, & locatum, dicitur locatum, à loco existente in locante. ¶ Sciendum secundo, ꝙ dupliciter dicitur aliquid dare speciẽ alteri, & differentiam. Vno modo effectiue, sicut si diceremus, quòd producens hominem, dat homini speciem & differentiam. Alio modo formaliter, sicut dicimus, quòd albedo dat esse album parieti Dupliciter aliquid dat speciem alteri & differentiam.

vieti formaliter, & anima intellectiua dat homini esse hominẽ, & cum duplex sit forma scilicet intrinseca & extrinseca, cuilibet conuenit dare speciem ei, cuius est forma. ¶ Sciendum tertio, quòd aliud est esse speciem, & differentiam, & aliud dare speciem, & differentiam, species enim, & differentia dicunt intrinsecum rei, & sunt idem quòd res, humanitas enim, & rationale est idẽ quòd homo. Sed id qđ dat speciem, potest esse extrinsecũ, sicut calor dat speciem calefactioni, & tamen non est intrinsecus calefactioni, & si illud sit intrinsecum, nõ est tamen ipsa res, sicut intellectiuũ vel anima intellectiua dat speciem homini, non est tamen homo, & dicitur formam dare speciem rei, quia ab ipsa forma res habet primo, quòd sit talis, ab anima enim intellectiua homo hẽt quòd sit homo.

Duplex forma.

Obiectũ est duplex scilicet formale & materiale

¶ Sciendum quarto, quòd duplex est obiectum potentię, scilicet formale, & materiale. Formale est illud sub cuius ratione obiectum refertur ad potentiam. Materiale vero est id, in quo obiectum formale reperitur, sicut potentiæ visiuæ obiectum formale est color, vt dicetur inferius, quia vnumquodque videtur inquantum coloratum, obiectum autem materiale est corpus cui accidit color.

Quæst. 12.

Operatiões specificãtur ex obiectis formalibus.

¶ Istis notatis ponuntur duę conclusiones. ¶ Prima conclusio est ista. Operationes specificantur ex obiectis formalibus, non aut ex obiectis materialibus. ¶ Probatur prima pars, supponendo ꝙ in præcedenti quæstione dictum est, scilicet quòd obiectum potentiæ passiuæ comparatur ad actum talis potentię, vt principium, eo quòd mouet potentiam, obiectum autem potentiæ actiuæ comparatur ad actum illius potentię sicut finis et terminus, eo ꝙ ꝓducitur ꝑ ipsum, sicut domus producuntur à domificatore.

Dupliciter aliquid dat speciem, & differentiam.

¶ Tũc arguitur sic. Omnis operatio recipit speciem ex principio, aut termino: sed obiecta formalia potentiarum comparantur ad operationes earum aut sicut principium, aut sicut terminus: ergo operationes accipiunt speciem ex obiectis formalibus. consequentia nota. Maior probatur, quia terminus comparatur ad operationem, sicut actus, & forma, patet etiam exemplariter. Calefactio est calefactio, quia est à calido ad calidum: infrigidatio est in tali specie, quia est à frigido in frigidum. Similiter sanatio dicitur, quia est ad sanitatem: ęgrotatio, quia est ad ęgritudinem. Minor vero ꝓbatur: quia potentiarum animæ, aliquę sunt actiuę scilicet potentię vegetatiuæ, aliquę passiuę, vt sensus & intellectus: sed obiectum potentiæ actiuæ, est terminus operationis, obiectum autem potentiæ passiuæ, principium persuppositum: ergo &c. ¶ Secunda pars vero cõclusionis probatur sic. Illa quæ cadunt sub vna potentia, non diuersificant potentias: sed obiecta plura materialia, cadunt sub vna potentia. Vna enim potentia visiua videmus lapides, ligna, homines, & cælum, quę sunt obiecta materialia: ergo &c.

Potentię specificantur ꝑ operationes

¶ Secunda conclusio. Potentiæ specificantur per operationes specificatas ex obiectis formalibus. ¶ Probatur. Illud cuius esse non est nisi propter aliquem finẽ, accipit modũ & speciem à fine: sicut quia serra ordinatur ad hãc opationẽ quæ est secare dura, ideo est ex tali materia, & hẽt talẽ figurã. Sed pōia non sunt nisi ꝓpter suas operationes: ergo specificãtur ex suis operationibus. Idem ergo est dicere, ꝙ specificantur ex operationibus, & dicere, ꝙ qa natura intẽdebat hãc operationẽ, quæ est videre, ideo producit potentiam visiuam proportionatã tali operationi: sicut qa artifex intendit secare dura, ideo facit serram ex ferro, & cũ tali forma.

¶ Ex hoc seqī correlarie, ꝙ falsa est opinio illorū q dicūt, ꝙ pōiæ distinguūtur, et specificantur ex obiectis, & actibus tantum quo ad nos, scilicet ꝙ actus & obiecta non sunt aliquo mō causa specificationis, & distinctionis potentiarū, sed sunt signa, qbus cognoscimus, ꝙ istę pōiæ formaliter distinguuntur, vt .n. dictū est, finis est aliquo mō causa eorū quę sunt ad finem. ¶ Sed occurrit dubiū. Nā S. Th. in expositione, tex. comm. 33. dicit ꝙ, quia intellectus & anima non intelligit se intuēdo essentiam suam: ideo in cognitione aīę oportet quòd ꝑcedamus ab his, quæ sunt magis extrinseca, vt scilicet per obiectū cognoscamus actus, et per actus potentias, & per pōias essentiam animæ. Si autem directe esētiā suam cognosceret, esset cōtrarius ordo seruandus in animę cognitione: quia quanto aliquid esset propinquius animæ, tāto per prius cognosceretur ab ea. Ex quibus uidetur uelle ꝙ prioritas in cognoscendo prius actus quā potētias, est ex conditione intellectus nostri, & ex nostro modo intelligendi, & non ex ordine naturæ, et per consequens videtur ꝙ operationes nō specificent neque distinguant potentias, nisi secūdum modū nostrū intelligendi, & quo ad nos. ¶ Rñdetur et dicitur primo, ꝙ operationes nō dant spēm potentijs, nisi sicut finis dat speciem his quæ sunt ad finem, finis autem licet sit primū in intētione, est tamen vltimum in esse, licet enim medicus primo intendat sanitatem, tamen vltimum quod inducit, est sanitas. ¶ Ex quo sequitur quòd operationes animę sunt posteriores ipsis potentijs quantum ad esse licet à natura sint prius intentę. ¶ Dicitur secundo, quòd quia potētię & operationes animę procedunt ab aīa, & habēt ordinē ad alterū, dupliciter pussūt cognosci. Vno modo secundū esse & ut ab anima procedunt. Alio modo vt potentiæ sunt: & vt ad aliquid extrinsecum comparantur. Non vult ergo dicere. S. D. ꝙ ordo cognitionis inter actus et potentias quocunq; modo sit tm̄ ex imperfectione intellectus nostri: & nullo modo ex natura rei: sed loquitur de cognitione eorū sm̄ ꝙ ab aīa procedunt: quia iste non est ordo secundum naturam ꝙ prius cognoscantur actus quam pōiæ: sed econuerso, quia pōiæ prius secundum naturā procedunt ab anima quam operationes. Vnde si anima intueretur seipsam directe secundum essentiam: prius intelligeret potentias quā actus: sicut prius ab ipsa ꝓcedunt: sed quia non intelligit se directe, ideo cognitio incipit ab his quæ sunt posteriora secundum naturam. Si aūt loquamur de cognitione potentiarū & actuum secundū ꝙ habent ordinem ad aliquid extrinsecū: tunc naturalis ordo est vt prius cognoscantur actus quā pōiæ inquantum .s. pōię sunt: & quantumcumque anima se directe intueretur num quā iste ordo variaretur: qa vt sic actus secundum naturā sunt priores potentijs: potentię .n. tales sunt: quia ordinantur ad tales actus: sicut potentia visiua talis est quia ordinatur ad visionem. Non est ergo contradictio in verbis S. Do. quia hic loquitur de potentijs & actibus vt procedunt ab anima. in quæstionibus autem de veritate, loquitur de ipsis vt dicūt ordinem ad aliquid extrinsecum. ¶ Quantū ad secundū sciendum, ꝙ de distinctione potētiarū, possumus loqui dupliciter; scilicet aut de distinctione numerali, aut de distinctione formali. ¶ Si loquamur de distinctione numerali, ponitur ista conclusio. Potentiæ distinguuntur per subiecta: quia scilicet iste visus est in hoc subiecto, ille in alio: ideo iste est alius ab illo. Probatur. Distinctio numeralis accidentium, est ex distinctione numerali subiectorū, ideo .n. hac albedo distinguitur ab

Marginal notes: Lec. 6. — Vbi supra q. praec.

tur ab illa : quia hæc est in hoc subiecto, illa in alio. Sed potẽtiæ animę sunt quędam accidentia aut animæ tantum, aut compositi: ergo &c. ¶ *Si loquamur de distinctione formali, ponitur ista conclusio. Potentiæ animæ distinguuntur secũdum diuersitatem actuum & obiectorũ formalium. Probatur. A quo aliquid habet speciem, ab eo habet esse distinctum. Sed potentiæ anĩmę habẽt speciẽ ab actibus & obiectis vt dictum est: ergo & distinctionem.* ¶ *Sciendum tñ, ꝙ licet potentię ex obiectis diuersificentur, hoc tñ est diuersimode. Qñ .n. differentiæ essentiales obiectorum, inquãtũ obiecta sunt, diuidunt per se aliquod speciale obiectũ animæ, potentias quidem diuersificant, sed non genus potentiarum. Sicut sensibile diuiditur per colorem, sonum, & huiusmodi, & per istas obiecti differentias, potentię sensitiuę quę ad idem genus spectant, diuiduntur. Qñ aũt tales obiectorum differentiæ, obiectum animæ in communi diuidunt, diuersitatem potẽtiarum secundũ genus, modo supra exposito cõstituunt.* ¶ *Ad argumenta respondetur. Ad primũ dicitur primo, ꝙ maior est falsa, vbi prius secundum esse, ordinatur ad posterius, sicut ad suũ finem.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ qñ posterius in esse, est prius in intentione, tunc põt dare speciem priori, sicut est in proposito, prius .n. intendit natura operationem, secundario intẽdit potentiã proportionatã illi operationi.* ¶ *Ad secundum dicitur, ꝙ distinctio formalis, est per differentias intrinsecas proximę. Primo tñ & principaliter põt esse ab extrinseco, in his quę sunt ꝓpter aliud: quia illud extrinsecum, dat illi speciem & differentiam, tanquã forma extrinseca, & differentia intrinseca sumitur ab illo extrinseco.* ¶ *Ad tertiũ negatur consequentia: quia potẽtię non distinguuntur ex actibus secundum ꝙ habent esse actu: sed secundum ꝙ habent esse in intentione naturę ordinantis potentiã ad actum.* ¶ *Potest & aliter responderi .s. quòd actus sunt causa distinctionis potentiarum, quantũ ad inceptionem essendi, non aũt quantũ ad factũ esse, ideo postquam productę sunt potentiæ, non oportet ꝙ non existentibus actibus, corrũpantur potentiæ.* ¶ *Ad quartũ dicitur, ꝙ licet voluntas & intellectus habeant vnũ obiectum materiale, tamẽ illud obiectum respiciunt sub diuersis rationibus formalibus, respicit enim intellectus sub rõne cognoscibilis, & uolũtas sub ratione appetibilis.* ¶ *Ad quintum dicitur, quòd duplex est distinctio, scilicet in esse naturæ materiali, & in esse obiecti formalis. Si accipiatur distinctio primo modo, sic conceditur, quòd maior est distinctio inter lapidem & hominẽ, quã inter saporem & caliditatem: sed ista diuersitas, non facit distinctionem potentiarum: ideo non est ad propositum. Si accipiatur distinctio secũdo modo, negatur antecedens, quia sapor et calor nõ possunt cõuenire in rõne obiecti vnius sensus particularis: sed lapis et homo, possunt conuenire in ratione colorati: quod est obiectũ visus.*

Vnde distinguuntur potentiæ.

Solutio dubiorum.

Vbi supra q. prox.

QVAE-

QVAESTIO VII.

Vtrum virtus nutritiua, augmentatiua, & generatiua, sint diuersę potentiæ partis vegetatiuæ.

Quoniam eadem est potentia animę uegetatiua, & generatiua &c. Tex. XXXXII.

p. p. q. 78. ar. 1.

VAERITVR Septimo. Vtrũ virtus nutritiua, augmentatiua, & generatiua, sint diuersæ potentiæ partis vegetatiuæ. Et videtur ꝙ non. ¶ *Primo auctoritate Phil. dicentis ꝙ eadem pōia aīæ est nutritiua & generatiua. Secundo. Cuius actus sunt idē pōiæ sunt eadem: sed actus nutritiuę & gñatiuæ sunt idem: ergo &c. Minor probatur, quia actus nutritiuæ est conuertere alimentũ in sbiam nutriti: ergo nutritio ē trāsmutatio sbialis ad esse: sed oīs trasmutatio sbialis, est gñatio: ergo nutritio est gñatio.* ¶ *Tertio. Non existente virtute augmentatiua distincta à nutritiua, adhuc aīal acciperet maiorē quantitatē quā prius, qa virtus nutritiua cōuertens alimentum in carnem, causat esse, et quantitatē illius carnis, sicut generans hominem causat etiā quātitatem hominis: ergo non oportet ponere augmentatiuā distinctam à nutritiua.* ¶ *Quarto. Pōiæ distinguuntur per obiecta, ut dictũ est: sed oēs istę pōię hēnt idem obiectum .s. alimentum: ergo &c.* ¶ *Quinto. Nutritio est quidā motus: aut ergo est gñatio, aut augmentũ, aut alteratio. Nō est augmentum, neq; alteratio, quia illi motus sunt primo, & p. se ad accidentia, nutritio aũt est ad sbiam: ergo ē generatio: ergo nutritiua nō distinguitur à gñatiua.* ¶ *Rñdeo. In ista quæstione duo faciam. Primo ōñdam istas esse distinctas pōias. Secũdo ponam singularum diffinitiones.* ¶ *Quantum itaque ad primum. Sciendum primo, ꝙ cum virtutes innotescant nobis ex actibus: quia in aīali tres videmus effectus, scilicet ꝙ per cōuersionem cibi in substantiam suam, conseruatur in esse: quòd maiorem quantitatem acquirit, quā prius habuerit: ꝙ per semen decisum producit sibi simile in specie: ideo coacti sunt Philosophi illas potentias ponere, quibus tanquam principijs, huiusmodi operationes attribuantur.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ istæ tres virtutes idem obiectum materialiter respiciunt, scilicet alimentum, vt ex verbis Philosophi apparet: hoc tamen obiectum scilicet alimentum, sub diuersis rationibus istis potentijs respondet: secundũ enim quòd est hoc aliquid, & substantia in potentia ad formam substantialem nutriti, est obiectum nutritiuæ: secundum autem quòd est quantum, est obiectum augmentatiuæ: secundum vero quòd est in potentia, vt ex ipso generetur semen, siue etiā secundum quòd est in potentia ad uirtutem formatiuam, sic est obiectum generatiuę.* ¶ *Sciendum tertio, quòd quãuis aliquæ potentię sint diuersæ, non inconuenit, tamen eas simul circa idem obiectũ operari. Circa idem enim pomum simul habet operationem visus, & olfactus, inquantum per colorem obijcitur visui, & per odorem olfactui. Vnde non est attendenda vnitas vel pluralitas potētiarum, ex hoc ꝙ operētur circa vnum subiectũ, vel circa plura subiecta secundum substantiam: sed ratio formalis sub qua potentia in obiectum fertur, est consideranda.* ¶ *Sciendũ quarto, ꝙ virtus gñatiua ē duplex, vt S. Th. et Alber. ponũt. Vna dicitur seminatiua, quæ superfluo alimẽti generat*

Tex. 41.

p. p. q. 77. ar. 1.

Tres idē potētiæ partis uegetatiuæ.

Tex. 47.

Diuersę potentię circa idem obiectum materialiter operantur.

Virtus generatiua duplex est. S. Th. tract. de potentijs

ti generat semen, & ista in corpore viuente subiectiue reperitur. Alia dicitur formatiua, cuius scilicet est formare mẽbra, & animatum simile generanti secundum speciẽ in esse producere, & ista est in semine subiectiue. ¶ Istis notatis probatur conclusio. Et primo videlicet ꝙ omnes istæ potentiæ sint distinctæ.

¶ Primo. Potẽtiæ quę distincta obiecta formalia habent, sunt distinctæ, sed nutritiua, augmentatiua, & generatiua habẽt distincta obiecta formalia: ergo etc. consequentia nota, & maior est manifesta: quia potentiæ distinguuntur ex obiectis. Minor etiã patet, quia alimentum sub diuersis rationibus istarum potentiarum est obiectum. ¶ Secundo. Potentiæ habẽtes diuersas operationes sunt distinctę: non solum .n. ex obiectis, verũ etiã ex actibus pōiæ distinguuntur. Sed istæ habent diuersas operationes, operatio .n. nutritiuæ est conuertere alimentũ in substantiã nutriti: operatio augmentatiuæ, adducere corpus ad maiorẽ quantitatẽ: operatio generatiuę, producere simile generanti sm̃ speciem: ergo &c. ¶ Secundo ꝓbatur ꝙ nutritiua distinguatur à generatiua. ¶ Primo. Nullũ generans ꝑ virtutem generatiuam generat seipsum sed aliud: sed nutriens nutrit seipsum ꝑ virtutem nutritiuam: ergo &c. consequentia nota cũ minori. Maior vero est Philosophi. ¶ Secundo. Virtus generatiua est principium producendi simile generanti secundum speciem, sed virtus nutritiua nõ est huiusmodi principiũ: ergo nutritiua non est generatiua. consequentia nota cum maiori. Virtus enim generatiua leonis, est principium leonem producendi, & generatiua hominis, ꝓducendi hominem. Minor vero probatur, quia virtus nutritiua producit carnẽ & neruũ, non aũt totum aīal: ergo etc. ¶ Tertio probatur, ꝙ virtus nutritiua distinguatur ab augmentatiua, ex differentia quadruplici quã assignat Alber. Quarum prima est, ꝙ nutritiua nõ accipit alimentum, nisi inquantũ est potentia subiecta membrorum, & nihil curat de quantitate: augmentatiua aũt accipit ipsum, inquantũ potentia additur quantitati mẽbrorum: ex eo ꝙ membrorum quantitas extenditur ipso addito membris. Secunda est, ꝙ nutritiua secundum omnem diametrũ nutrit in omnibus ęqualiter perditum restaurans, & secundum latitudinẽ maxime nutrit: augmentatiua autem secundũ longitudinem magis augmentat. Tertia est, ꝙ augmentatiua cũ hẽat extendere partes duriores, sicut sunt ossa, vtitur fortiori calido quã nutritiua, quę habet conuertere cibum in substantiam nutriti. Quarta est, quia nutritiua semꝑ nutrit, non aũt augmentatiua semꝑ augmentat. ¶ Quantũ ad secundum, sciendum quòd Auicenna diffinit potentiã nutritiuam sic. Nutritiua est uis animæ vegetabilis, conuertens corpus à corporeitate in qua erat, in similitudinem corporis in quo est, & vnit ei cibum per restaurationem eius, quod solutum est in illo.

¶ Pro cuius intelligentia notandum primo, ꝙ corporeitas accipi dupliciter pōt. Vno modo prout dicit tertiã dimensionẽ, secundum ꝙ est de genere quantitatis. Secundo modo, prout dicit substantiam naturalem compositam ex materia & forma, quæ est subiectum trinę dimensionis. In prædicta igitur diffinitione, cum dicitur conuertens corpus à corporeitate, accipitur corporeitas secundo modo, conuertit enim nutritiua substantiam cibi in naturam nutriti. ¶ Sciendum secundo, ꝙ cum calor naturalis existens in animali consumat continue partes materiales corporis animalis, necesse est, vt per conuersionem cibi in substantiam nutiti, partes deperditę restaurentur: ꝓpter hoc ponitur

Margin notes (left): a opusc. ... c Alber. ... cap. 7. ... tract. — Quomodo potẽtiæ possint distinctæ. — 2. de anima Tex. co. 47.

Margin notes (right): Nutritiua ab augmentatiua differt quadru pliciter. Tra. 2. c. 6. — Auicen. 6. naturalium. Quid sit virtus nutritiua.

Quid virtus augmentatiua.

Lib. de homine 2 partis summæ. quæst. 37.

Quid virtus generatiua.

nitur in prædicta diffinitione, & vnit ei cibum ꝓ restauratione eius quod est deperditū. ¶ *Virtus augmentatiua vt ibidem dicitur, est vis augens corpus in quo est, ex corpore qđ ipsa assimilat illi augmentato ꝓportionabili in omnibus dimensionibus suis, quę sunt longitudo, latitudo, spissitudo, vt perducant eum ad perfectum.* ¶ *Pro cuius intelligentia sciendum primo, ꝙ licet tam nutritiua, quam augmentatiua corpori animato cibū assimilet: hoc tamen diuersimode fit. Nam nutritiua assimilat, vt sit substātia, in qua saluatur esse indiuidui, augmentatiua autem, vt sit quantū extendens indiuiduū ad maiorem quantitatem.* ¶ *Sciendū secundo, ꝙ in corpore animato, secundum Alber. duplex est augmētum. Vnum est, per extensionem partium quę sunt in corpore animato vt vasa, vt sunt ossa, nerui, & venę, quę sunt partes durę cū difficultate extēsibiles, quę semel extensę nō reuertuntur ad minorem quantitatem, et ista augmentatio fit secundum oēm dimensionem, magis tñ sm̄ longitudinem: & hęc proprie pertinet ad virtutē augmentatiuā. Alia est augmentatio in partibus quę sunt ex humido nutrimentali, quę non sunt vt vas, sed potius in vase, factę effluētes & influētes, & sm̄ has, sępe accidit ingroßatio & attenuatio, & hęc ꝑtinet ad nutritiuā, quia est tm̄ à nutrimento maiori vel minori.* ¶ *Virtus generatiua ab eodē diffinitur, ꝙ est vis vegetabilis animę, accipiens de corpore in quo est partem illi similem in potentia, et operatur in ea per attractionem aliorum corporū quę illi assimilantur generari & commisceri, & conuertit eam in similitudinē illius in effectu.* ¶ *Ad cuius euidentiam sciendū primo, ꝙ cum semen sit pars animati in potentia tantum, non aūt in actu, de tali parte intelligit Auicēna, cum dicit, Accipiens de corpore in quo est, partem.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ tale semen est in potentia corpus animatū, potentia quæ est ad formā specificam secundum se: non aūt ad hoc, vt fiat actu pars animati in quo est, et sic inteligitur quod dicit, partem illi similem in potentia, simile scilicet in potentia ad formā specificā, & per hoc differt materia generatiuę à materia nutritiuę.* ¶ *Sciendum tertio, ꝙ semen masculi attrahit sanguinem menstruum mulieris, & commiscetur illi, vt sufficiat ad corporis quantitatē, & hoc intendit dum dicit, & operatur in ea per attractionem aliorum corporum quæ illi assimilantur, & tunc conuertit eam partem in similitudines illius in effectu. Virtus enim generatiua intēdit vltimo inductionē formæ specificę in eo quod generatur.* ¶ *Ad rationes in oppositum rñdetur. Ad primum dicitur de mente S. Tho. ꝙ non est sensus illius litterę, nutritiuam & generatiuam eße vnā potentiam specificam, sed ab vna cōmuni potentia animę contineri scilicet vegetatiua, qđ vnum genus potentiarum animę positum est.* ¶ *Ad secundum negatur minor. Ad probationem dicitur, quod vnum genus potētiarum animę positum est, ꝙ generatio, quę dicit actum potentię generatiuę quæ est potentia animæ, est productio totius rei viuentis à principio coniuncto, de quo modò loquitur Philos. Transmutatio aūt alimenti, est transmutatio partis, & productio partis cuiusdam: ideo non est generatio isto modo.* ¶ *Pōt secundo rñderi, ꝙ actus nutritiuæ est nutritio, nutritio aūt non est trāsmutatio alimenti, sed illa præsupponitur nutritioni, sed nutritio est motus in partibus nutriti, qui motus non est generatio, quia generatio est ad formam, quæ prius actu non existebat: talis autē motus non est huiusmodi, sed per ipsum forma existens prius in actu, alicui parti materiæ*

Semē est in potētia corpus animatum.

In expositione tex. 40.

Virtus nutritiua quo modo causat quantitatem.

teriæ communicatur. ¶ Ad tertium negatur assumptũ. Ad probationem, negatur consequentia: licet enim virtus nutritiua causet secundario quantitatem substantiæ conuersæ: non tñ per illam productionem quantitatis & conuersionem nutrimenti fit augmentum: sed etiam oportet membra quæ sunt veluti vasa secundum partes antiquas & nouas extendi, quod fit per virtutem augmentatiuam. ¶ Ad quartum, dictum est in quæstione, ꝙ habent idem obiectũ materialiter, non autem formaliter, à quo obiecto formali potentiæ habent distinctionem. ¶ Ad quintũ potest dupliciter responderi. Primo ꝙ reducitur ad generationem secundum ꝙ dicitur & de viuentibus & non viuentibus, quæ s. est mutatio de non esse ad esse, et tunc negatur vltima consequẽtia: quia generatio isto modo sumpta nõ est actus generatiuæ quæ est potentia animæ. ¶ Alio modo potest responderi secundum ꝙ rñdet Albertus in libro de homine, ꝙ iste motus non est reducibilis ad prædicamentum vel speciem alicuius motus, qa nutritio est motus in partibus materiæ, non in partibus secundum speciem, cum enim nutritur caro, non mutat speciẽ caro neque viuens, sed accipit alias partes materiales. ¶ Sed contra hanc respõsionem arguitur. Primo. Nullus motus est de materia ad materiam, quia sic materiæ esset materia: oporteret .n. esse aliquod subiectũ talis motus: ergo male dicitur ꝙ iste motus est secundum materiã tm̃, & non secundum speciem & formã. ¶ Secundo. Per nutritionem mutatur cibus de vna specie in alterã, puta de specie panis in speciem carnis: ergo non est tm̃ mutatio secundum materiam. ¶ Ad primum istorũ dicitur, ꝙ licet motus quo totum transmutatur, nõ sit de materia ad materiam: tamen nõ inconuenit aliquod idem numero mouẽs transmutare aliquã partem materiæ in speciem suam: & sic ipsum quod in suam speciem aliquã partem materiæ conuertit, non mutatur secũdum speciem, sed tantũ secundum partes materiæ. Vnde alia ratio in hoc motu & in aliis motibus: qa in aliis motibus mobile mutatur de forma in formam suã, in hoc autem motu mobile siue id quod nutritur, suam formam communicat diuersis partibus materiæ, illas ad speciem & formam suam trahendo. ¶ Ad improbationem huius negatur consequentia: sed sequitur ꝙ partes illæ sint partes vnius cõpositi, quod transmutatur de vna parte materiæ ad aliam partem. ¶ Ad secũdum dicitur primo, ꝙ argumentum supponit falsum scilicet, ꝙ cibus & alimentum sit mobile in motu nutritionis. Hoc enim non est verum: licet .n. cibus trãsmutetur, non tamen mutatur motu nutritionis. Non .n. dicimus ꝙ cibus nutriatur, sed transmutatur motu alterationis qui exigitur ad nutritionem: sed mobile in motu nutritionis est corpus animatum quod nutritur. ¶ Dicitur secundo, ꝙ respectu cibi qui transmutatur sit motus secundum speciem: vt dicitur in argumento, sed respectu eius quod nutritur, quod est subiectum nutritionis, non sit motus secundum speciem, sed secundũ partes materiales, inquãtum idem compositum nutrit, & nutritur secundum diuersam naturam secundum virtutem nutritiuã nutrit: secundum corpus autem nutritur: & ideo quia semper manet idem nutriẽs & quod nutritur, ideo non mutatur secundum speciem: mutatur autem secundum partes materiales, qa diuersis partibus materiæ cõmunicat formã suam.

QVAESTIO VIII.

Num sensitiuæ potentiæ sint passiuæ vel actiuæ.

Sensus autem in moueri, & pati accidit &c. Tex. LI.

P. p. q. 79. art. 2.

Vaeritvr Octauo. Vtrū potentiæ sensitiuæ sint passiuæ. Et arguitur ꝙ *non.* ¶ *Primo. Si pōiæ animæ sensitiuæ essent passiuæ, sequeretur quòd potētiæ vegetatiuæ essent nobiliores potentijs sensitiuis; sed hoc est falsum, quia sicut esse sensitiuum est nobilius vegetatiuo, ita potentiæ sensitiuę sunt nobiliores vegetatiuis: ergo &c. cōsequentia probatur. Actiuum est nobilius passiuo: sed potētiæ vegetatiuæ sunt actiuæ: ergo si sensitiuæ sunt passiuę, vegetatiuæ erunt illis nobiliores.* ¶ *Secundo. Materiale inferius non potest agere in superius immateriale: sed res sensibiles sunt materiales, potentia aūt sensitiua est aliquo modo immaterialis: ergo res sensibiles, nō possunt agere in sensum: & per cōsequens sensus non erit potentia passiua.* ¶ *Tertio. Sensus indicat: sed indicare est agere: ergo sensus agit, nō ergo erit pōia passiua.* ¶ *Quarto. Oculi menstruatæ inficiūt aerem et speculū, similiter basiliscus visu īterficit hominē: ergo visus est pōia actiua.* ¶ *Quinto. Quælibet forma est principium operādi loquendo de forma sbiali, sicut materia est principium patiendi, sed aīa sensitiua est forma: ergo &c.* ¶ *Sexto. Pōia producens operationem, est potentia actiua: sed potentiæ sensitiuæ sunt huiusmodi: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor ꝓbatur, quia visus ꝓducit visionē, auditus auditionem, & sic de alijs: ergo &c.* ¶ *Septimo. Sicut materiæ est pati, vt dicitur 2. de generatione, ita formæ est agere: sed pōiæ sunt formæ: ergo earum est agere: ergo sunt potentię actiuæ.*

Oculi menstruatæ infi ciunt aerē.

Visus producit visionem.

Tex. 51.

¶ In ista quæstione duo faciā. Primo præmittam aliqua necessaria ad propositum. ¶ *Secundo ponam conclusiones.* ¶ *Quātum ad primum sciendum primo, quòd vt habet Philosophus, Potentia diuiditur in potentiam actiuam, & passiuam. Potentia actiua est principium transmutandi aliud inquantum aliud: sicut calor est principium quo ignis agit in lignum calefaciendo illud.* ¶ *Potentia passiua est principium motus vel mutationis ab alio inquantum aliud, omne. n. per quod aliquid pōt ab alio pati, dicitur potentia passiua eius, sicut id quo lignū potest comburi ab igne, eius potentia passiua dicitur, & id quo potest paries dealbari, dicitur potentia passiua eius: quod intelligendum est, quando illud est in eo quod potest mutari & pati. Cum ergo quæritur, vtrū potentię sensitiuæ sint passiuæ vel actiuę, idem est ac si quęreretur, vtrum sint principium quo animal patiatur à sensibili, an magis sint principiū, quo animal agat in sensibilia, sicut videtur voluisse Plato, vt dicitur de sensu & sensato, qui voluit, ꝙ visus fieret extramittendo radios ad rem visibilem.* ¶ *Sciendū secundo, ꝙ pati tripliciter dicitur. Vno modo, cum aliquid remouetur à sua naturali dispositione, sicut cum aqua amittit frigiditatem per calefactionem. Secundo, cū aliquid abijcitur à re, siue sit conueniens naturę, siue disconueniens, & hoc modo patitur non solum is qui ęgrotat, sed etiā is qui sanatur. Tertio, cū aliquid recipit id ad quod erat in potentia absque abiectione alicuius, & hoc modo id ꝙ exit de potentia ad actū, potest dici pati: similiter omne quod recipit suam perfectionem, hoc modo patitur.*

Potentia est duplex, actiua & passiua 5. Metaphy. Tex. 17.

Sensus quę siti quis sit ostenditur.

Pati dicitur tripliciter.

De verit. q. 16. art. 1. ad 13.

titur. ¶ Sciendũ tertio, sicut dicit S.T. ꝙ non sic distinguuntur potentia actiua & põia passiua, ꝙ potentia actiua hẽat operationem, non aũt potentia passiua, sed sm̃ ordinem ad sua obiecta. Potentia enim cuius obiectum comparatur ad ipsã sicut patiens ad agens, dicitur potentia actiua, potentia autem cuius obiectum comparatur ad ipsam, sicut agens ad patiens, dicitur potentia passiua. Vnde inter potentias animæ, potentię vegetatiuæ sunt actiuę, agunt enim in ipsum alimentum, alterando ipsum & immutando, intellectus autem possibilis est potentia passiua, quia patitur ab intelligibili, & immutatur ab eo. ¶ Quantum ad secundum ponuntur duę conclusiones. Prima est. Omnes potentię sensitiuę sunt passiuæ passione tertio modo dicta. ¶ Probatur primo. Si non essent potentię passiuę, sed actiuæ, tunc sensus posset sentire semper sine quocunq; exteriori: sed hoc uidemus esse falsum. Non enim visus videt, nisi ad presentiam colorati, neq; auditus audit, nisi ad præsentiam soni: ergo &c. consequentia probatur. Potentia actiua cuius operatio est actio immanens, semper põt operari, & non indiget exteriori mouente: sed opatio sensus est actio immanens, vt dicitur 9. Metaph. ergo si põię sensitiuæ sunt actiuę; poterũt semp operari sine exteriori agẽte. Maior probatur, qa ꝙ põia non hẽat suã operationem, põt contingere aut qa est põia passiua indigens exteriori mouẽte: aut quia sua actio est actio transiens, ideo requirit subiectũ in quo recipiatur: ergo si aliqua potentia non sit passiua, et sua actio non sit operatio transiens, poterit semper operari, & nõ indigebit aliquo exteriori. ¶ Secundo. Potentia cõparata ad suum obiectũ sicut patiens ad agens, est potentia passiua: sed potentię sensitiuę sunt huiusmodi: ergo &c. conse-

Potentia duplex, ut habetur 5. Metaph. Tex. 17.

Omnes potentiæ sensitiuæ sũt passiuæ tertio modo.

Sensus quasi qui ostenditur.

Tex. 16.

Pati dicitur tripliciter.

quentia nota cum maiori. Dicitur enim potentia passiua: quia patiendi est principium. Minor est Philosophi dicentis ꝙ sensus patitur à sensibili. ¶ Cõfirmatur. Aut sensus patitur ab obiecto, aut obiectum à sensu. Non autem apparet quã immutationem patiatur sensibile à sẽsu: ergo dicendum, quòd sensus patitur à sẽsibili: quia recipit similitudinem eius. ¶ Tertio arguitur auctoritate Commen. Dicit.n. Cõmen. Dicamus igitur ꝙ sentire fit ꝑ aliquã passionem & motũ in sẽsu à sensibilibus. et infra cũ posuit ipsũ in genere virtutũ passiuarũ, dicit primo sẽsũ esse de virtutibus passiuis etc. Itẽ ibidem. Necesse est.n. si virtus & sensus essent actiuæ, vt sentirent ex se, & non indigerent in sentire, aliquo extrinseco & in toto illo Cõmen. tenet, sensum esse potentiam passiuam, vnde in fine cõcludit, ꝙ hæc est prima differentia qua virtutes animę differunt adinuicem, quia .s. alique sũt actiuę & alique passiuæ. ¶ Secunda conclusio. Potentię animę sũt operatiuæ. Pro cuius notitia aduertendum ꝙ apud S. Tho. non est idem dicere, potentiam actiuam, & potentiam operatiuam. Potentia enim dicitur actiua, eo quòd in suum obiectum agit. Dicitur autem operatiua, quia est principium alicuius operationis productiuum. Non repugnat aũt, aliquam põiam nõ agere in suum obiectum, & tñ ꝓducere in se operationẽ, ideo non repugnat, aliquam potentiã non esse actiuam, & tñ esse operatiuam. ¶ Sed dubium occurrit. Nam sicut id quod producit aliquid in alterũ, comparatur ad ipsum sicut agens ad patiens, ita quod producit aliquid in se cõparatur ad se, sicut agens ad patiens. Si ergo potentiæ sensitiuę producunt in se sensationem, erunt potentiæ actiuę in cõparatione ad se. ¶ Respondetur & dicitur primo, quòd licet potentia sensitiua

11 huius. Tex. 51.

Comm. 51. huius libri.

Mens Commentatoris quæ est de hoc quæsito.

2. conclusio. Non est idẽ dicere potẽtiam actiuã & operatiuam.

agat in se, producendo sensationem, non tamen dicitur potentia actiua, quia cum potentia dicat ordinem ad obiectum, ad hoc ꝙ dicatur actiua, oportet ꝙ in suum obiectum agat. ¶ *Dicitur secundo, ꝙ nõ agit in se simpliciter, quasi sit oĩno agẽs & patiens: sed simul cum similitudine obiecti producit sensationem, ipsa autẽ sola recipit, vnde sola est patiens, nõ autem agens.* ¶ *Probatur aũt cõclusio primo sic. Omnis potentia ordinata ad producendum operationem, est potentia operatiua. Sed potentiæ sensitiuæ sunt huiusmodi, visus enim producit visionem: & auditus auditionẽ: ergo &c.* ¶ *Ad istã respondebitur fortasse, ꝙ potentię nõ ꝓducunt operationem, sed obiectum cum similitudine sui & potentia se habet tantummodo passiue.* ¶ *Sed contra. Operatio procedens ab aliquo denominat illud actiue, non aũt denominat terminum, sicut calefactio denominat ignem calefacientem, non autem lignum, sed visio non denominat actiue visibile, non enim dicimus ꝙ visibile videat, sed magis, ꝙ videtur, ergo non procedit immediate à visibili, immo à composito, ex oculo & potẽtia visiua, unde dicitur homo vidẽs, & oculus vidẽs, similiter probaretur de alijs.* ¶ *Secundo. Operatio immanens manet in suo operante. Sed operationes partis sensitiuę, sunt immanentes, vt dicitur 9. Meth. & manent in potentijs, siue subiectis potentiarum, non autem in obiectis: ergo ipsa obiecta non producũt immediate operationes sensus: sed magis potentiæ, & subiecta põiarum. Patet igitur ꝙ non est contradictio dũ dicimus, potentias sensitiuas & passiuas esse, & operatiuas, vt supra dictum est. Nam dicuntur passiuæ, eo ꝙ immutantur à suis obiectis, dicuntur autem operatiuæ, eo ꝙ factę in actu, similitudinibus obiectorum suas operationes producunt.* ¶ *Ad argumenta autem in oppositum respondetur. Ad primum quidem negatur consequentia. Ad probationem dicitur, ꝙ actiuum est nobilius passiuo sibi correspondente, in quod scilicet agit, non autem simpliciter omne actiuũ est nobilius quolibet passiuo. Mõ potentię passiuæ non sunt passiuum in quod agant potentiæ vegetatiuæ, vnde ratio non sequitur. Ad secundum dicitur primo, ꝙ sensibile non causat suam similitudinem in potentia sensitiua, nisi mediante organo corporali, vnde quia organum est quoddã materiale: ideo sensibile potest agere in ipsum, sicut materiale in materiale, non sicut materiale, in immateriale, vnde argumentum supponit falsum, scilicet ꝙ obiectũ agat tantum in potentiam, & non in organũ.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ nõ est inconueniẽs, materiale agere in immateriale actione spirituali, aliquo modo, causando scilicet sui similitudinem singularem in ipso, quo modo dicimus ꝙ obiectũ agit in sensum.* ¶ *Ad tertium conceditur ꝙ sensus agit, accipiendo agere pro producere operationem, & hoc modo, iudicare est actio, & potẽtię sensitiuę sunt operatiue, quod conceditur. Si autem accipiatur agere, prout dicit actum potentię actiuę ꝓprie, negatur ꝙ iudicare sit agere, dico enim, ꝙ iudicare non est agere, sed operari.* ¶ *Ad quartum dicitur, ꝙ mulier menstruata inficit aerem, non per visum, aut visionem, sed quia ex oculis qui sunt corpora valde porosa, quidam vapores acuti, & subtiles exeunt resoluti à sanguine menstruo, & illi inficiunt speculum. Similiter egrediũtur ex oculis basilisci vapores subtiles venenosi, qui interficiunt animalia.* ¶ *Ad quintum dicitur, ꝙ concludit potentias animæ esse operatiuas, quod cõceditur. Similiter concludit sextum argumentum, ideo conceditur quia est pro secunda conclusione &c.* ¶ *Ad septimum*

Margin notes: Quæ sit potentia operatiua. — Tex. 16. Operatio immanens manet in agente. — Quomodo actiuum act nobilius passiuo. — Sensus agit si agere pro ꝓducere accipiatur. — Mulier menstruata inficit aerem.

Potẽtiæ ſen ſitiuæ ſunt actiuæ.

ſeptimum dicitur primo, quòd potentię ſenſitiuæ ſunt aliquo modo actiuę, in quã tum producunt operationem, non tamen ſunt proprie potentiæ actiuæ, vt dictum eſt, licet dicantur operatiuę. ¶ Dicitur ſecundo, quòd non eſt ſenſus illius propoſitionis, formæ eſt agere, quòd omnis forma ſit actiua, ſed ꝙ omne quod agit, agit per formam, patitur autem per materiam, aut per id quod locum materiæ tenet. Vnde auctoritas illa non eſt ad propoſitum.

QVAESTIO IX.

An detur ſenſus agens, ſicuti datur intellectus agens.

Cauſa autem quoniam ſingularium quidem ſecundum actum ſenſus &c. Tex. LX.

Vide Auerr. Comm. 60.

VAERITVR Nono, Vtrum oporteat dare ſenſũ agentem. Et videtur quòd ſic. ¶ Primo. Omnis potẽtia paſſiua reducitur in actum per aliquod agens, potentia enim paſſiua eſt principium tranſmutandi ab alio, vt dicitur 5. Metaph. (Tex. 17.) *Sed viſus, auditus, & aliæ potentiæ cognoſcitiuę ſunt potentiæ paſſiuę, vt dictum eſt in præcedenti quæſtione, ergo oportet ponere aliquem ſenſum agentem, reducentem illas potentias in actum. Si dicatur quòd reducuntur in actum ab obiecto ſenſibili. ¶ Cõtra. Nihil poteſt agere ultra ſuã ſpeciem, ſed ſpecies quę recipitur in ſenſu, eſt ſpiritualis: ergo non poteſt produci ab obiecto quod eſt materiale. ¶ Secundo. In omni natura quę aliquando eſt in actu, aliquando vero in potentia, eſt aliquid quo eſt omnia fieri, & aliquid quo eſt omnia facere, ſed natura ſenſitiua aliquando eſt in actu, aliquando in potentia: ergo in ea eſt potẽtia paſſiua qua ſit omnia fieri, & alia potentia actiua qua ſit omnia facere. conſequentia nota cum minori, viſio enim aliquando eſt in actu videndi, aliquando in potentia, ſimiliter eſt de alijs ſenſibus. Maior vero eſt Philoſophi, per illam probantis eſſe in anima intellectũ agentem.*

¶ Tertio. Si non daretur ſenſus agens: quæritur, cui attribuatur ſenſatio. (3. de anima tex. Commen. 17.) *Non põt attribui ipſi potentiæ paſſiuæ: qa tũc eadem põia eſſet actiua, & paſſiua. Nõ ſpeciei ſenſibili, quia non dicimus ꝙ ſpecies viſibilis videat, ſed homo. Cum ergo non attribuatur potentiæ paſſiuæ neque ſpeciei ſenſibili, relinquitur oportere dari ſenſum agentem, cui operatio attribuatur. ¶ Quarto. Comment. dicit,* (2 de anima Comm. 59.) *Phil. opinari, ꝙ prima perfectio ſenſus ſit ab intelligentia agente, ſecunda autẽ perfectio, ſit à ſenſibilibus. Sed prima perfectio ſenſus eſt ſpecies ſenſibilis, ſicut prima perfectio intellectus ſpẽs intelligibilis: ergo datur ſenſus agens illã ſpeciem, quam vocat Commentator intelligentiã agentem. Idem vult comm. 60. ¶ Rñdetur ad hoc. Quia quæſtio iſta à plerîſque prolixe tractata eſt, non me in eius determinatione extendam, ſed breuibus tangam quid ego ſentiam. Primo ergo, adducam aliquas opiniones falſas. Secundo, ponã opinionem quã credo veram.* (Quęſiti ſenſus.) *¶ Sciendum tamen, ꝙ quæſtio iſta dupliciter diſputari põt. Primo. Vtrum oẽs potentiæ ſenſitiuę cognoſcitiuę ſint actiuæ, & de hoc non quęro, quia in præcedenti quæſtione ſatis dictum eſt. Secundo. Vtrũ pręter potentias ſenſitiuas paſſiuas, oporteat ponere aliquã põiam ſenſitiuã actiuã, reducentẽ illas in actu, & de*

: opinio. & de hoc quæritur hic. Vna itaque opinio de sensu agente fuit, ꝙ sensus agens est dãdus, & ꝙ ē extrinsecus à passiuis sensibus, & est quædam intelligentia scilicet intelligentia mouēs orbem lunę.

Contra opi. arg. ¶ Contra istam opinionem arguitur sic. In naturis perfectis oportet præter agēs vniuersale, esse etiam agens particulare, sicut in natura humana, homo producit hominem tamquam causa particularis. Sed natura sensitiua, in animalibus perfectis est natura perfecta: ergo si esset dandus sensus agens, oporteret dare præter sensum qui esset causa vniuersalis, etiam sensum particularem. Sed si esset sba separata, esset causa vniuersalis: ergo præter illam oporteret dare aliũ sensum agentem, & per consequens ista opinio est insufficiens. 2. arguitur. ¶ Secundo. Si sensus agens esset substãtia separata, sequeretur ꝙ homo præsentibus sensibilibus, non posset vti sensibus qñcunque vellet, sed hoc manifeste apparet falsum, ergo &c. Probatur consequentia. Quia id quod indiget ad suam operationē agente extrinseco, non põt operari nisi secundũ beneplacitum agentis. ¶ Dicetur forte, ꝙ quandocunque homo conuertitur ad illam intelligentiam per voluntatem: tunc intelligentia imprimit in sensu speciē sensibilem: & quia in potestate hominis est conuertere se ad illam intelligentiã: ideo in potestate eius est sentire. ¶ Sed contra Aut enim intelligentia libere producit speciem in sensu cum homo conuertitur ad eam: aut de necessitate. Si libere, ergo quantumcũque homo conuertatur ad illã, poterit non imprimere: & sic non erit in potestate hominis sentire. Si de necessitate, tunc oportet dicere ꝙ homo ꝑ suã conuersionem necessitet intelligentiã ad operãdũ, qđ est pueriliter dictũ. ¶ Experiētia quoq; huic cõtrariari cõstat. Nõ .n. in oĩ visione apparet voluntatē hominis ad aliquam intelligentiã conuerti.

¶ Secunda opinio est quorundã dicentiũ ꝙ in aĩa sunt duplices põiæ sensitiuę: quędam .n. dicuntur sensus passiui: aliæ verõ sensus actiui: et ꝙ ponendus est sensus agens, ad hoc, vt causet speciem sensibilē in sensu. ¶ Contra istam opinionē arguitur. Contra istã opin. arguitur. Quia aut tales potentiæ sunt separatæ ab organo, aut sunt subiectiuæ in aliquo organo. Non primũ, quia ꝓpriũ est partium intellectiuarũ esse sine organo, vt patet 3. de anima. Tex. 27. Non etiã sm̃, quia aut hērent organa distincta ab organis aliarũ põiarum, aut non. Si hērent distincta, tunc videtur Phil. valde diminutus, quia cum determinauerit de organis aliarum põiarum, omisit determinare de organis istarum. Si hēnt eadem organa, oportet ꝙ in oculo sit põia uisiua actiua, & põia visiua passiua, & sic de alijs organis. Tunc sic. Si in oculo essent istę duę põiæ extensę ad extensionē organi, tunc aut visus agens ꝑ se, ageret sufficienter sine obiecto, in visum passiuũ, aut simul cum obiecto. Si primũ, tunc visus semper videret, quia põia actiua sufficiens naturalis semper esset approximata põiæ passiuæ. Si sm̃, Contra arguitur. Quia duæ causę cõcurrentes ad vnũ effectum sicut causa prima & secunda, sic se hēnt, ꝙ causa secunda agit in virtute causę primę. Sed istę non possunt sic se habere. Aut .n. obiectum aliquid imprimeret in visu: aut ipse visus agens, imprimeret in obiectum. Non primũ, qa tunc visus agens, esset potentia passiua, qđ negas. Non etiã sm̃, quia tunc visio fieret extramittendo, quod est contra mētem Philosophi in de sensu & sensato. Tum etiã, quia cum aliquid videatur à remotis locis, ridiculum videtur, quòd visus noster imprimat virtutem vsque ad illum locum. Nam cum peruenisset ad locum, esset adeo debilis, ꝙ obiectum per illam

illam non posset ad tantam distantiã mouere visum. Hoc autem inconuenientius apparet in auditu: quis .n. diceret, auditum nostrum agere in campanam sonantem? Præterea, Phil. nunquam vbi loquitur quomodo reducantur sensus in actũ, facit de aliquo mouente mentionem, nisi de obiecto & medio, vt patet 2. huius. Tex. 73. Tex. 65. *¶ Præterea, Philosophus 3. huius tex. commen. 65. dicit. Vnde & de repercussione est melius quam visum egredientem repercuti aerẽ pati à figura & colore. Ex quibus verbis habetur quòd non egreditur aliquid à visu qđ ad visibile repercutiatur: & per consequens nõ imprimit potentia uisiua aliquid inuisibile: quare ista opinio nõ est de mẽte Phil. ¶ Dicetur forte ꝙ sensus agens & obiectũ concurrunt ad sensationem non sicut duo agentia subordinata, quorũ vnũ sit agens instrumentale habens virtutẽ agẽdi ab alio: sed magis sicut duo agentia particularia ex æquo cõcurrentia ad eũdem effectũ: sicut duo ignes concurrunt ad producendũ vnũ ignẽ. ¶ Sed contra. Agentia concurrentia hoc mõ ad vnũ effectũ hñt formaliter naturã quam ꝓducunt. Si.n. vnũ illorũ formaliter hẽat illã nãm: oportet & ꝙ aliud habeat, sicut duo ignes hñt formã ignis vnusquisque in se. Si.n. vnum agens hẽret formaliter illã naturã, & aliud solũ uirtualiter, habens solũ virtualiter esset agens æquiuocũ non conueniens formaliter cũ suo effectu, habens autem formaliter esset agens vniuocum, & per consequens ista duo agentia non concurrerent ex æquo ad ꝓducendum effectum: sed se hẽrent sicut sol & homo in generatione hominis. Sed sensus agẽs nõ habet formaliter in se formam sensibilis quam causat in sensu: sed bene sensibile habet. Nullus.n dicit visum agentem habere in se formaliter albedinẽ, nigredinẽ, & alios colores: ergo*

Tex. 27.

non possunt sensus agẽs & obiectum esse sicut duo agentia particularia ex æquo concurrentia. ¶ Tertia opinio est aliorũ dicentiũ, ꝙ oportet ponere in aĩa sensum agentem corrñdẽtem sensibus passiuis .s. visum agentem, auditũ agentem, & sic de alijs: nõ vt causet spẽm sensibilẽ in sẽsu: sed vt causet sensationẽ in sensu passiuo, puta visus visionem, auditus auditionẽ. ¶ Ad fundamẽta huius opinionis, dicetur in tertio huius, qa eisdem fundamentis utitur ad ꝓbandũ intellectũ agẽtẽ esse intellectionis causam etc. ¶ Quarta opinio quę est vera ponit', quòd nullo modo est ponendus sensus agens distinctus à sensu passiuo. ¶ Quæ opinio ꝓbatur primo sic. Si in aĩa esset sensus agẽs, tunc quęritur de suo obiecto, aut est aliquid sensibile, aut non. Non sñ, quia cuiuslibet potentiæ sensitiuæ obiectum est sensibile. Non primũ, quia tunc talis sensus ageret in ipsum sensibile, cum virtus actiua, agat in suum obiectum, hoc autẽ est falsum: qa tunc sentire non esset actio immanens, qđ est contra Philosophum: ergo &c. ¶ Respondetur, quòd sensus agens, agit ad ipsum sensibile, secundum quòd hẽt esse spirituale in anima per suã speciem. Species enim sensibilis, est immediatum principium receptiuum sensationis, quã producit sensus agens. ¶ Contra istam responsionem arguitur. Primo, quia per illam non tollitur quin sentire sit actio transiens. Species enim sensibilis, est in sensu passiuo secundum eos, & sentire productum per sensum agentem, recipitur in specie sensibili: ergo recipitur in alio subiecto à suo agente, et per consequens erit actio transiens. ¶ Secundo, quia id quo cognoscens dicitur cognoscere rem cognitam: non tantum est susceptiuum cognitionis, sed etiã productiuum, sed species sensibilis est id quo cognoscens cognoscit, simile enim simili

3. opin.

4. opin. quã dicimus esse veram.

9. Metaph. Tex. 16.

Tex. 61. *simili cognoscitur, vt dicitur 1. de anima ergo male dicitur* ꝙ *species est solũ principium receptiuum cognitionis.* ¶ *Secundo principaliter arguitur, quia Philosophus, differentiam ponit inter intellectum & sensum: quia obiecta sensuum & actiua operationis sensuum, sunt extra animam, non autem obiecta intellectus, quia obiecta sensuum sunt singularia, obiecta autem intellectus, vniuersalia. Ex quibus verbis arguitur. Actiua operationis sensuũ, sunt sensibilia extra animã: ergo non sensus agens distinctus ab alijs sensibus.* ¶ *Respondetur* ꝙ *duplex est agens. Vnum disponens ad receptionem actus postremi, sicut disponens ligna ad faciendum nauim, dicitur agẽs disponens in factione nauis. Aliud ẽ agẽs perficiens, quod scilicet in subiecto disposito deducit actum postremum, sicut nauifactor inducit formam nauis in materia disposita. Mens ergo Philosophi est, quòd sensibilia exteriora sunt causa disponens operationis sensus, causant enim species sensibiles in sensu, quibus disponitur sensus ad susceptionẽ actus faciendi, cum hoc tamen stat, quòd sensus sit agens perficiens sensationes.* ¶ *Sed cõtra, quia Philosophus ibi ostendit differentiã inter sentire, & cõsiderare, quia actiuum sensationis est extra, actiuũ autem considerationis est intra animã scilicet vniuersale. Distinctio autẽ quæ ponitur inter aliqua secundum diuersitatẽ actiuorum immediatorũ, uidetur esse accipienda secundũ diuersitatem agẽtium perficientium, quare responsio nulla est.* ¶ *Præterea, si Philosophus ibi loqueretur de agente disponẽte solum, tunc posuisset aliud agens perficiens, quod non posuit: quia semper loquens quomodo reducatur sensus de potentia in actum, dicit, quòd à sensibili reducitur.* ¶ *Tertio arguitur auctoritate Commen. dicentis.*

1. huius Tex. 60.

Lect. 5.

Duplex est agens.

2. de anima Cõmen. 52.

Necesse est si sensus essent uirtutes actiuæ, vt sentirent ex se, & non indigerẽt in sentire aliquo extrinseco. Itẽ dicit quòd mouens primam perfectionem in sensu, & extrahens eam in secundam, sunt extrinseca sensata. Et ꝙ *sensus nõ mouetur motu qui dicitur comprehensio, nisi à rebus particularibus sensibilibus, & ista sunt extra animam.* ¶ *Ad primam auctoritatem dicunt quidam* ꝙ *Cõmentator arguit contra Philosophos, quos Aristo. reprehendit: qui ponebant omnes sensus esse actiuos, tunc enim ista positione facta, sequitur id quod deducit Comment.* ¶ *Sed contra est, quia Cõmmen. arguit contra illos Philosophos, non quia ponerent omnes sensus esse actiuos, sed quia ponebant sensibilia esse actu in sensu, vt patet ex tex. 52. Philosophi. Ponebant enim sensum compositũ ex sensibilibus, vt possit cognoscere sensibilia. Contra quos arguit Cõmen. de mẽte Philosophi. Si sensibilia sunt in sensu, sequitur* ꝙ *poterit sensus sentire sine sensibili exteriori: quia tunc ibi agens, esset sufficienter approximatum passo.* ¶ *Tenendum est igitur secundum mentẽ Alb. & S. Doc. quòd nõ datur sensus agẽs: sed ipsum sensibile exterius causat per se similitudinẽ in sensum, et sensus factus in actu per illam similitudinẽ, producit sensationem.* ¶ *Pro cuius notitia aduertendum secundum Alber. ibidem, quòd quælibet forma nata est multiplicare seipsã, inquãtum est simpliciter & immaterialis. Vnde cum producitur in aliquo forma secundum esse spirituale, producẽs est ipsa sola forma, quæ ex sua immaterialitate habet, vt possit multiplicare intensionem suam. Cum autem producitur forma secundum esse materiale, producens nõ est sola forma, sed agens materiale, sicut cũ producitur calor intentionalis in aere, solus calor existens in materia, est productiuus*

Cõmen. 60.

2. de anima tract. 3. ca. 6

S. Doc. 1. parte quæst. 79. art. 3. ad primum.

ctiuus illius intentionis, cum autem producitur calor habens esse materiale, non solus calor, sed corpus calidum illũ producit. Potest ergo sensibile per se, causare suam similitudinem in sensu, quia ipsa forma sola quæ est immaterialis, intentionem sui immaterialem causare potest.

Solutio argumentorũ.

¶ Ad rationes in oppositũ respondetur. Ad primum dicitur sicut ibi dicebatur. Ad improbationẽ dicitur, ꝙ species quæ est in sensu, est eiusdem rationis & eiusdem generis cum forma extra animam. Nec ualet quòd illa est spiritualis, & nõ ea quę extra est: quia licet species in sensu sit recepta sine materia, non est tamen totaliter spiritualis, cum nõ sit abstracta à cõditionibus materialibus. Est enim singularis, sicut illa quæ est extra, & singulariter repræsentat.

Quæst. de anima ar. 4. ad tertium.

¶ Dicitur secundo vt habet S. Thom. ꝙ licet conditio recipiens non possit speciem receptam transferre de genere in genus, potest tamẽ eodem genere manente uariare speciem receptam secundum aliquẽ modũ essendi. Dicimus ergo, ꝙ sensibile producit formam altioris gradus in sensum, quantum ad modum essendi, quã in seipso habeat, propter cõditionem recipientis, quod habet immaterialiter recipere. ¶ Si autem instetur, quia agens non est ignobilius forma producta, & sic videtur, ꝙ sicut sensibile non potest ultra suam speciem agere, ita nec formã altioris, aut perfectioris gradus producere possit. ¶ Respõdetur dupliciter. Primo, ꝙ non est inconueniens formam agentis esse imperfectiorem forma producta quantũ ad modum essendi: quando ex conditione tantum recipientis, forma recepta perfectiorẽ modum essendi habet.

Po. quæst. 9 ar. 8.

¶ Secundo iuxta doctrinam S. Tho. respondetur, ꝙ sui similitudinem secundum esse immateriale et spirituale, ĩ medio & in sensu causare cõuenit sensibili, secũdum ꝙ aliquid de proprietate superioris naturæ, idest naturæ spiritualis participat, & vt sic, sensibile non est inferioris gradus quã sit forma in sensu.

Alber. tract. 1. 2 de anima c. 6.

¶ Potest secũdo ad mentẽ Alber. ad principale argumentum responderi ꝙ tunc forma naturalis ultra suam speciem non agit, quia se sola speciem sensibilem producit, & ipsa est ita essentia simplex in se & spiritualis, sicut species quę est in sensu. ¶ Ad secundum conceditur, ꝙ in natura sensitiua est aliquid reducens sensum de potentia in actum, sed non valet, ergo est sensus agens. Dico enim, ꝙ tale actiuum non est sensus agens, sed sensibile, quod inquantum actiuũ speciei sensibilis, pertinet ad naturam sensitiuã. Ad propositionem autem Philos. dicetur in tertio.

Cui attribuenda est sensatio.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ sensatio attribuitur non sensui per se, neq; speciei per se, sed sensui informato specie sensibili. ¶ Ad quartũ dicitur primo, ꝙ per primam perfectionem sensus non accipit Commen speciem sensibilem, sed potentiam sensitiuam: ꝙ autẽ hoc sit de mente eius apparet, eo quòd illa uerba dicit exponendo tex. illum Philos. Sensitiui autem prima quidem potentia mutatio fit à generante. Vnde in principio cõ. 59. dicit quòd transmutatio sentientis, quæ fit per agẽs quod educit virtutes sensitiuas de potentia materię generans animal, est similis transmutationi hominis de ignorantia ad scientiam. Dicitur autẽ ista prima perfectio esse ab intelligẽtia: quia est à generante virtute cœli moti ab intellectu: aut quia fit à uirtute formatiua existente in semine, quæ dicitur intelligentia eo ꝙ occulte operetur. ¶ Dicitur secundo, quòd licet Cõment. aliquando uideatur ponere sensum agentem extrinsecum tamen vt ex verbis eius apparet, dubitatiue loquitur.

Auerr. sensum agẽtem extrinsecum posuisse videtur.

¶ Dicitur tertio, quòd non esset forte inconueniens dicere quòd Cõmen. uoluit esse sensum agentẽ extrinsecum

ſecum ſcilicet intelligentiam, ſimul cum ſenſibili cauſantem ſpeciem ſenſibilē, ſed hanc opinionem non ſequimur. ¶ Sed cõtra hanc reſponſionem & contra verba Ariſtotelis dicentis, Primam mutationem ſenſitiui, à generante fieri, dubitatur. Supponitur enim ꝙ ſicut ad actũ ſciendi requiritur ſcientia in intellectu: ita ad actualē ſenſationē ſpecies ſenſibilis exigitur: iſta tria .n. ad actualē ſenſationē cõcurrunt ſcilicet põia ſenſitiua, ſpecies ſenſibilis, & ipſa actualis ſenſatio. Sicut ad actũ ſciendi, potentia intellectiua, habitus ſcientificus, & actualis conſideratio. Tunc ſic. Per primã mutationem ſenſitiui de potentia .ſ. prima in actum primum, aut intelligis acceptionē potentiæ ſenſitiuæ, aut acceptionē ſpeciei ſenſibilis, nihil enim in aliud in hoc rationem actus primi potentiã terminantis habere poteſt. Si potentiæ ſenſitiuæ acceptionem, tunc hæc prima mutatio eſt quidem à generante, ſed falſum erit quod inquit Philoſophus, Cum autem generatũ fuerit ſenſitiuũ, habet iam ſicut ſciẽtiã: ita & ſentire. Nam & potentia ſenſitiua in hoc ordine, non ꝓportionatur ſcientiæ: ita vt vtrumq; ſit actus primus eodem modo: ſed potius potẽtiæ intellectiuæ, ſcientiæ aũt ſpecies ſenſibilis reſpondet: ideo ſicut habens virtutē intellectiuam, & nondũ ſcientiã adaptus dicitur ſciens in põia, vt habetur tex. 55. quia eſt talis naturæ, vt ſit ſciens & ſcientiã habeat: ita & habens potentiam ſenſitiuam, nondũ ſpecie ſenſibili informatus dicetur ſentiens in põia: quia eſt talis naturæ, ut aliquando ſit ſentiens, & ſpeciem ſenſibilē habeat. Si aũt ſpeciei ſenſibilis acceptionem intelligis: uerũ quidē erit, quòd cũ generatum eſt ſenſitiuum, habet iam ſicut ſciẽtiã, quia ſpecies sẽſibilis in ſentiendo, ſcientiæ ꝓportionatur in intelligendo: ſed tunc falſum eſt ꝙ hęc mutatio ſenſitiui ſit à generante. Non .n. generãs animal, ſpeciem rei ſenſibilis in ſenſu generat, ſicut neq; hominē generans in intellectu, ſpẽs generat intelligibiles.

Tex. 59.

Quę concurrũt ad actualem sẽſationem.

¶ Pro huius ſolutione ſciẽdũ, ꝙ licet ad actũ ſentiendi requiratur ſpecies ſenſibilis, ſicut ad actũ ſciendi requiritur ſcientia: in hoc tamen duplex eſt differentia. Prima eſt, ꝙ ſcientia etiã poſt actualem conſiderationem, habitualiter in intellectu remanet. Species aũt sẽſibilis de quã Philoſ. in primis intendit, poſt ſenſationem in potentia cognoſcitiua non remanet. Secũda eſt, ꝙ intellectus antequã informetur habitu ſcientifico, nõ eſt in potentia proxima ad actum ſciendi, ſed tantum in põia remota, ꝑ quod non põt tũc homo quando voluerit actualiter ſcire. Senſus aũt, etiã antequam ſpecie ſenſibili informetur, eſt in potentia proxima ad ſentiendũ, et ideo poteſt hõ cum voluerit præſente obiecto extrinſeco, & deductis impedimentis, actualiter ſentire. Huius autē diuerſitatis rõ eſt, quia nullo alio cõcurrente, ſenſibile ſolũ ſimul ſpeciem ſenſibilem in ſenſu cauſat, & actualem terminat ſenſationem, ſimulq; & ſenſatio et ſpecies ſenſibilis eſſe deſinũt, ſcientia autem nõ ab ipſo ſolo ſcibili, ſed ſimul intellectus agentis actione cõcurrente cauſatur, ſimulq; ſcientia & actus ſciendi, eſſe non deſinunt. Ex his ſequitur, ꝙ per ſe ſenſus exterior eſt in põia proxima ad ſentiendũ, vtpote qui ad ſolã obiecti exterioris præſentiã exire poſſit in actum: nec ſpeciem ſine actuali ſenſatione habere poſſit: non aũt intellectus eſt per ſe in potentia proxima ad actualiter ſciendũ: cum indigeat actione non ſolũ phantaſmatis, ſed etiam intellectus agentis, in ipso ſcientiam cauſantis: & ſit aliquãdo ſcientia in intellectu ab actu ſciendi ſeparata. ¶ Ad argumentum ergo dicitur, quòd per primam ſenſitiui mutationem

Duplex differentia inter ſenſum & intellectum.

Ratio diuerſitatis.

Correlariũ auertendũ.

Quid intelligendum p primam rōnem. Duplex differentia inter sensum & intellectum.

tionē intendit Philosophus, potentiæ sensitiuæ acceptionem. Antequā .n. animal sit in actu, est in potētia ad esse sensitiuū: cum autem factum est animal, est sensitiuum in actu .s. primo non aūt in actu secūdo: imo est ad ipsū actum sm̄ in potentia. Cum autem instatur, quia pōia sensitiua in sentiendo non ꝓportionatur scientiæ, sed virtuti intellectiuę. Dicitur, ꝙ licet non proportionetur scientię in ordine operandi absolute, quantum tamen ad facultatem operādi, proportionatur. Sicut enim habens scieniā, potest immediate in actū sciendi exire: ita & habens sensum, in actum sentiendi immediate exire potest: eo ꝙ ad præsentiam sensibilis statim sentiat, & non oporteat ante ipsum sentiendi actum, aliquem habitū in sensu causari: qui quandoque fit ab actu secundo separatus. Spēs enim sēsibilis, qa simul est, & nō est cū actu sentiendi, magis actus secūdi, q̄ actus primi rōnē hēt.

Quid faciat species sensibilis.

¶ Ad quintū negatur minor. Esse enim spirituale non est vnius rationis in omnibus sensibilibus, & nō est unus effectus, sed sicut sunt diuersa sensibilia, ita sunt diuersa esse spiritualia. ¶ Ad sextū negatur consequentia, non .n. est simile de fantasmatibus & de formis sensibilibus: quia similitudo q̄ est in intellectu est multo simplicior fantasmate: eo ꝙ recepta est in sbo oīno immateriali, fantasma aūt est in organo corporali: iō fantasma indiget motore extrinseco ad hoc ut imāliter recipiatur in intellectu: sed similitudo sēsibilis nō est oīno spiritualior forma sēsibili, cū et ipsa in re materiali recipiatur, ideo forma sēsibilis ad hoc ꝙ recipiatur in sensu, alio motore non indiget.

QVAESTIO X.

An sensus particularis possit decipi circa proprium sensibile an non.

Ratio dubitatis.

Dico autem proprium quidem &c. Tex. LXIII.

Iandunus quęst. 17.

VAERITVR decimo, Vtrum sensus particularis possit decipi, circa proprium sensibile. Et arguitur ꝙ sic. ¶ Primo, infirmus iudicat dulcia eße amara, ergo sensus gustus decipitur circa suū sensibile. ¶ Secundo, sicut se habet intellectus ad suū proprium obiectū, ita & sensus. Sed intellectus potest decipi circa proprium obiectū tribuendo quidditatem ei cui non conuenit, aut quia partes diffinitionis non cohęrent, vt dicitur in 3. huius: ergo &c. ¶ Tertio, visus iudicat in iride diuersitatem colorum, & tamen ibi non sunt colores illi: ergo &c. ¶ Quarto, si albū uideatur per vitrū viride, apparet viride: ergo circa illud visus decipitur. ¶ Respondeo ad quæsitū: & duo faciam. Primo prœmittam aliqua necessaria ad propositum. Secundo dicam ad quæsitum.

Corrolariū sentiendi. Iauellus q. 13. Tex. 11. De collo columbæ habet sensus errorem.

Duo ad veram cognitionē requiruntur.

¶ Quantum ad primū sciendum primo, quòd ad verā cognitionē duo requirūtur scilicet acceptio similitudinis rei cognite, et iudiciū de tali re. Sicut si aliquis debet vere intelligere quid est hō, oportet quòd informetur eius intellectus similitudine hominis, et vere iudicet de homine per illam similitudinem, quandocunque, illorum non fuerit rectum, aut quia similitudo cogniti erit extorta, aut quia iudicium non erit rectum propter aliquod impedimentum, non erit illa vera, & recta cognitio. ¶ Sciendū secundo, ꝙ iudicium vt hic sumitur, dicit quandam determinationem apprehensionis. Sicut cum tactus apprehendit determinate calidū, di-

Verum iudicium, & vera cognitio quæ sit.

citur determinare illud esse calidum, non quia formet hanc propositionem, hoc est calidum, sed quia determinate apprehendit, & percipit illud tanquam calidū, nō autem vt frigidum. ¶ Sciendum tertio, quòd quando potētia cognoscitiua apprehendit sicut est in re, tūc dicitur vere iudicare, & vere cognoscere, quando autē apprehendit aliter quā sit in re, tūc dicitur falsè cognoscere, decipi & errare. Sicut cum potentia visiua apprehēdit tanquam nigrum, quod est album decipitur, quando autem apprehendit tāquā albū, quod est album, vere iudicat. ¶ Quantum ad sm̄ opinio Cōm. est, ꝙ sensus nō errat circa propriū sensibile ī maiori parte, ī minori vō parte pōt errare. ¶ Alia est opin. Alb. Tro sua opin. notat, ꝓpriū sensibile dici duobus modis. Vno mō, put est in re secūdū esse materiale. Alio modo, secundum quòd est in medio, aut organo per abstractionē à materia, scilicet secundū esse intētionale. Dicit ergo duo. Primum est, ꝙ decipitur multotiens sensus circa sensibile secūdum quòd est in re, quia per hoc esse nō habet agere in sensum. Secundum est, quòd circa sensibile, secūdum esse quod habet in abstractione (quod sane potest multipliciter variari secundum .s. dispositiones medij aut organi) non potest errare, quia re vera sensibile, tale esse habet in abstractione, quale iudicat sensus, licet nō habeat tale esse in re. ¶ Verū quia iudicium datur de re secundum ꝙ in se est, si debet esse verum non autem vt est in abstractione, videtur esse magis secūdum intentionem Philos. quòd sensus particularis non potest errare circa proprium sensibile, secūdū ꝙ est in se. ¶ Propter qđ est alia opinio Themistij quā sequi videtur S. Th. .s. quòd sensus particularis non potest decipi circa proprium sensibile, tribus conditionibus obseruatis. Prima est, vt sit debita distantia inter sensum, & sensibile. Secunda, vt medium sit purum & non impeditum. Tertia, vt organum sit sanū & nullo modo lesum. Si aliqua istarum conditionum desit, potest accidere error in sensu. Ista conclusio & si nō indiget probatione, probatur tñ sic. Naturalis actus vniuscuiusque rei, semper est vno modo, nisi sit impedimentū. sed cognitio est naturalis actus cuiuscunque potētiæ cognoscitiuæ: ergo &c. consequētia nota cum maiori, quia natura semper vno mō operatur: Minor uero ꝓbatur. Illud est actus naturalis alicuius, ad qđ per se & essentialiter ordinatur: sed ad cognitionē per se & essentialiter, ordinatur potentia cognoscitiua: ergo &c. ¶ Sciēdum tamen quòd duplex est obiectum .s. formale & adęquatum, & materiale non adęquatū. Sicut uisus, obiectum formale adęquatū est color, inadæquatum autē est albedo, nigredo, & alij colores particulares. Cū ergo dicitur, quòd sensus pōt errare circa propriū sensibile propter aliquod impedimentum, intelligēdum est de obiecto materiali inadęquato, nō autē de adęquato, nunquā .n. iudicat visus colorem, quin aliquem colorem uideat, neq; auditus sonum, quin aliquē sonum audiat, et hoc videtur intellexisse Philoso. cū dixit, & nō decipitur uisus quoniam color. ¶ Ad rationes in oppositum rńdetur. Ad primum dicitur ꝙ infirmus dulcia iudicat amara, quia organum est indispositum, lingua .n. est respersa humore amaro, quo fit, ut omnia amara videantur. ¶ Ad secundū dicendum primo, quòd intellectus pōt errare per accńs circa proprium obiectū, ex eo quòd primæ operationi intellectus admiscetur aliqua compositio. s. aut quia intellectus componit partes diffinitionis sibi non coherentes, aut quia diffinitio non conuenit ei quod diffinitur. ¶ Dicitur secundo, quòd per se non pōt errare scilcet quando

Cōment. 63

Hæc opinio non est amplectenda. 2. huius tract. 3. c. 5.

Vera opinio

Duplex est obiectū formale adæquatum: & materiale inadequatum.

Tex. Comment. 63. Ad argumēta.

Intellectus potest errare per accidens.

Sensus non potest errare per se.

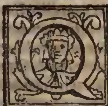
quādo ibi nō est aliqua cōpositio. ¶ Dicitur tertio, q eodē modo sensus non potest errare per se circa proprium obiectū, potest tamen errare per accidens propter aliquod impedimentum. ¶ Ad tertiū dicendum, q licet non sit illa diuersitas colorum, est tamen ibi aliquis color, vnde non decipitur circa colorē, sed decipitur circa proprium colorem, propter radios solis reuerberantes ad nubem roridam. ¶ Ad quartum dicitur, quòd illud accidit ex defectu medij, scilicet aeris intercepti corpore viridi.

QVAESTIO XI.

Num sensibilia communia sint per se sensibilia.

Communia autem motus &c. Tex. LXIIII.

Iauell. q. 24. vide Egidiū in cōm. 64.

VAERITVR vndecimo, Vtrum sensibilia cōmunia sint sensibilia per se. Et videtur quòd non. ¶ Primo, omne quod per se sentitur ab aliqua potentia, continetur sub obiecto formali illius potentiæ. Sed sensibilia cōmunia nō continētur sub obiecto formali alicuius sensus particularis vt patet: ergo &c. ¶ Secundo, nulla priuatio sentitur per se. Sed quies est priuatio motus: ergo non sentitur per se consequētia nota cū minori. Maior vero probatur. Omne quod sentitur sensu exteriori, est præsens sensui. Sed priuatio nō potest esse præsens, cum non habeat esse: ergo etc. ¶ Tertio, nullum compositum ex insensibilibus, est sensibile. Sed numerus cōponitur ex vnitatibus, quæ sunt indiuisibiles, & per consequēs insensibilis: ergo numerus non est sensibilis per se. ¶ Quarto, quando aliqua passio conueniens alicui primo, cōuenit alteri per se, oportet illa duo esse idem, sicut quia risibilitas primo & per se conuenit homini, Sorti autem per se: ideo homo & Sortes sunt idem realiter. Sed esse sensibile, primo & per se conuenit sensibili proprio: ergo si conueniret per se sensibili cōmuni, sensibile proprium & cōmune essent idem, sed hoc est falsum: ergo &c.

Duplex est obiectū formale adæquatum: & materiale in adequatum.

Tex. Comment. 63. Ad argumenta.

Intellectus potest errare per accidens.

¶ Quinto, omnis potentia debet esse denudata à suo sensibili p se: sed sensus non sunt denudati à magnitudine: ergo magnitudo non est sensibile per se. ¶ Circa istam difficultatē sunt plures modi dicendi: quomodo scilicet sensibilia communia sint sensibilia per se. Aliqui enim volūt, quod dicantur sensibilia per se: quia proprias species, & intentiones imprimunt in sensum, per quod distinguuntur à sensibilibus per accidens, quę non imprimūt similitudinem in sensu: à proprijs autem distinguuntur, quia propria percipiūtur tantum ab vno sensu: cōmunia autem à pluribus. Commen. autem voluit sensibilia communia esse sensibilia per se, quia inferunt passionē sensibus: sed differūt à sensibilibus proprijs: quia illa agunt in sensum, inquantū sensus est, propria autem agunt in sensum, inquantum est hic sensus. Sicut color agit in sensum visus, inquantum est sensus visus: magnitudo autem agit in visum, non inquantum visus est, sed inquantum sensus est. Hanc opinionem tenuit S. Tho. Alium modum assignat in scripto, vbi vult, q cum sentire sit quoddā pati, & alterari: illud dicitur sensibile per se, quod facit aliquam differentiā in alteratione sensus: vnde dicit Philo. quod à sensibili per accidens, nihil patitur sensus: relinquēs illud esse sensibile per se, à quo sensus patitur.

In respōsione quæstionis varij sūt doctores. Sent. Alber. tract. 3. c. 5.

Sēt. cōment. commen. 65 quā tenuit D. Tho. in 4. dist. 49. q. 2. ar. 2.

Lect. 13.

Differen-

Aliquid dupliciter circa immutationem sensus potest facere differentiam.

¶ *Differentiam aũt circa mutationẽ sensus aliquid pōt facere dupliciter. Vno mõ quantum ad ipsam speciem agentẽ idest quantum ad speciem in sensu, à sensibili agente impressum, secundum quam dicitur sensus pati & immutari: & hoc mõ sensibilia ꝓpria circa immutationem sensus differentiam faciunt: aliam .n. spẽm imprimit calor, & aliam sonus: et sic de alijs. Vnde quia spẽs in sensu in actu sunt ipsa sensibilia, ad quæ potentiæ sensitiuę naturalem aptitudinẽ habent, sm̃ harum specierum differentiã diuersificantur potentiæ. Alio modo, quantum ad modum actionis: quia .s. diuersificant modum actionis ꝓpriorũ sensibilium in sensum: et hoc modo faciunt diuersitatem sensibilia communia. Alio .n. modo immutat sensibile quiescens: & alio modo dum mouetur: similiter alio modo dũ est in maiori magnitudine: & alio modo dum est in minori. Item alio modo plura q̃ vnũ, & alio modo figura pyramidalis, quam figura quadrangula. Vnde quia non habent sensibilia cōia habitudinem ad sensum tamq̃ spẽs actiuorum idest tanquam actiua, diuersas species sm̃ quas immutantur sensus causantia, sed tantũ diuersum modum in ipsa specie eadem facientia: ideo non diuersificantur pōiæ sm̃ diuersitatem sensibilium communiũ.* ¶ *Sed contra istum modum arguunt quidã. Videtur enim hic velle S. Tho. ꝙ sensibilia cōia non causant speciem in sensu. Cōtra aũt arguitur sic.* ¶ *Primo, color motus aut nihil imprimit in sensu præter id qđ imprimebat quiescens: aut aliquid. Si nihil, ergo motus non facit aliquã diuersitatem circa immutationem sensus. Si aliqđ, non apparet quid sit illud, nisi sit species: ergo causat similitudinem & speciẽ in sensum.* ¶ *Secundo, diuersarum cognitionum diuersæ sunt spẽs productiuę: sed alia est visio magnitudinis, & alia coloris: ergo alia spẽs vtriusque.*

Contra istã doctrinã arguitur.

Corrobatur argumentũ.

¶ *Confirmatur, quia Phil. inferius loquens de sensibilibus cōmunibus dicit, ꝙ hæc omnia motu quodam sentimus.* ¶ *Pro solutione harum rationum, & pro declaratione mentis S. Tho. Sciendũ primo, ꝙ ꝑ se pōt accipi dupliciter: Vno modo, prout opponitur ei ꝙ est per accidens tantum. Alio modo, vt idem est quod primo. Sm̃ primũ modum, dicimus ꝙ Sortes est risibilis per se: quia conuenit sibi ex intrinseca natura. Sed secundo modo, dicimus qđ non est per se risibilis: quia eẽ risibile, non conuenit sibi primo, sed inquantũ est homo.* ¶ *Sciendum secundo, qđ hæc est differentia inter speciem sensibilẽ & intelligibilem, quod species intelligibilis, quia recipitur in subiecto immateriali in intellectu, & ratio causandi talem speciem, est natura specifica, ideo naturam immaterialiter idest sine conditionibus materialialibus et particularibus repræsentat. Species autem sensibilis, quia recipitur in organo corporali, & principaliter à re particulari materiali, & singulari causatur, ideo rem materialiter & particulariter .s. cum conditionibus quibus ipsum sensibile variatur, repræsentat.* ¶ *Sciendum tertio, quod aliud est causare similitudinem in sensu, & aliud facere differẽtiam sm̃ speciem sensibilẽ, siue sm̃ speciem agentem. Causare .n. similitudinem dicuntur omnia quę speciẽ aliquo modo repræsentatiuã sui in sensũ producunt. Facere aũt differentiam sm̃ speciem agentem, est speciem à qua alteratio sensus specificatur, primo in sensum imprimere, ab alia specie specificante differentem: sic quia aliam speciem causat sapor, aliam color, dato etiam quòd sint in eodem subiecto, ideo faciunt differentiam secundũ spẽm sensibilem.* ¶ *Istis notatis dico primo, quòd sm̃ mentem S. Th. sensibilia communia habent speciem & similitu-*

Per se dupliciter potest accipi.

Differentia inter speciẽ sensibilem, & intelligibilem.

Aliud est causare similitudinem in sensu, & aliud facere differẽtiam secũdũ speciem sensibilem.

1. parte q̄st. 17. art. 2.

similitudinem in sensu, hoc enim expresse ponit. 1. parte, vbi dicit, ꝙ similitudo alicuius rei, est in sensu tripliciter. Vno modo primo, & ꝑ se. sicut in visu est similitudo colorum, & aliorum propriorū sensibilium. Alio modo per se, nō primo, sicut in visu est similitudo figurę uel magnitudinis, et aliorum communiū sensibilium omnium. Tertio modo, nec primo, nec ꝑ se, sed per accñs: sicut in visu est similitudo hoīs. ¶ Probatur ēt rōne. Oē qđ cognoscitur, in aliquo sensu ꝑ se cognoscitur ꝑ aliq̄ sui similitudinē, sed sensibilia cōia cognoscuntur à sensibus particularibus ꝑ se: ergo habēt similitudinē in sensibus particularibus. ¶ Dico secundo, ꝙ similitudo & spēs sensibiliū cōium non distinguitur realiter à specie ꝓpriorum sensibilium, sed est vna spēs, quæ cū sit principaliter à re materiali causata, obiectum sm̄ conditiones suas particulares repræsentat. Vnde primo, & ꝑ se, est spēs ꝓprij sensibilis, per se autem, sed nō primo est spēs magnitudinis figuratæ quietis, vel motus, numeri, vel vnitatis, vt sicut obiectum proprium, puta color est cū tali magnitudine, & figura, & quiete et alijs, ita quod species repræsentet obiectum proprium, cum omnibus illis suis conditionibus.

Replicatur cōtra S. Th.

¶ Si autem dicatur, quòd tunc eadem ratione illa species repræsentabit saporem, si colori sit coniunctus sapor. ¶ Respondetur, quòd non est similis ratio, quia ex diuersitate saporis nō habet color aliquam diuersitatem, et alium modū immutandi: sed ex diuersitate & varietate sensibilium communium variatur color, aliter .n. se habet color motus in immutando visum, & aliter quiescens.

Declaratio mētis S. Th.

¶ Quod autem hoc sit de mente S. Tho. declaratur. In verbis .n. præcedentibus aut uult ꝙ omnia illa obiecta s. proprium commune, & per accidens habeāt similitudines diuersas, vnumquodque scilicet suam distinctam à similitudine alterius, aut non, sed modo superius dicto. Si primo modo: ergo in sensu particulari erit similitudo substantiæ realiter distincta à similitudine accidentis: ergo sensus particularis cognoscit substātiam, & iudicabit de illa, hoc aūt est cōtra S. Tho. in scripto, vbi vult ꝙ de rōne sensibilis per accidēs est, ꝙ apprehēdatur ab alia potentia sentientis, quam ab illa cuius est obiectum per accidens, scilicet aut ab alio sensu particulari, si sit sēsibile proprium alterius sensus particularis: aut ab intellectu, si sit aliquod vniuersale: aut à cogitatiua, si sit particulare. patet consequentia vltima, quia potentia informata similitudine alicuius obiecti, potest cognoscere illud, immo de facto cognoscit, si sit sensus exterior: ergo dicendum est, quòd sit vna species quæ est primo & per se species ꝓprij sensibilis, per se vero, & secundario species sensibilis communis, per accidens autem, sensibilis per accidens, quia scilicet non est species repræsentatiua eius, sed quia est species alicuius quod est in illo, ideo etiā per accidēs est similitudo et species eius. ¶ Dico tertio, ꝙ sensibilia communia non faciunt differentiā secundum speciem sensibilem, licet causēt speciem in sensu. Illa enim quæ repręsētantur vna specie, non faciunt diuersitatem specierum, omnia autē sensibilia quæ simul in sensibili proprio inueniuntur, una & eadem specie repręsētantur.

Ad causandam speciē in sēsu alio modo concurrit sensibile ꝓpriū alio modo sensibile cōmune.

¶ Dico quarto, ꝙ licet ad causandam speciem in sensu, concurrunt sensibilia cōmunia & propria, tamen alio modo concurrit sensibile proprium, & alio modo sensibile cōe. Cum enim sensus particularis & sit sensus, & sit hic sensus, sensibile ꝓprium causat illam in hoc sensu, inquantum est hic sensus, sicut color in visu, inquantū est uisus: sensibilia aūt cōmunia, non

non causant speciem in sensu, inquantum est hic sensus, sed inquantum est sensus: quia si causarētur in sensu inquantū est hic sensus, speciem in alio sensu particulari causare nō possent, sicut color speciem nisi in visu causare non potest, hoc autem est falsum. Nam sensibilia cōmunia appellātur eo quòd immutare plures sensus possint. ¶ *Ex his patet ꝙ non est diuersitas inter S. Th. & Commen. nec in scriptis S. Tho. neq; etiam est contradictio, cum S. Tho. dicit in prima parte, quòd sensibilia communia habent similitudinē in sensu, in scripto vero, quòd non sunt species actiuorū: vult enim in scripto dicere, ꝙ nō causant proprias species & distinctas, cum hoc tamen stat ꝙ habeant similitudinem, quæ nō distinguatur à similitudine proprij sensibilis, per sensibilia cōmunia modificata.* ¶ *Dico quinto, quòd sensibilia communia sunt sensibilia per se, vt per se opponitur ei quod est per accidens, non autem vt idem est quòd primo. secūdū .n. Alber aliquid dicitur sensibile per se, quia per propriam naturam, & essentiam causa est immutationis sensus, eo ꝙ ipsum est quod habet inferre passiones sensui, & hoc cōuenit sensibilibus proprijs et communibus, ideo dicuntur sensibilia per se.* ¶ *Attendendum tamen ꝙ dupliciter pōt aliquid esse immutatiuum sensus. Vno modo positiue tanquam .s. aliquid efficiēs aut circa ipsam speciem quæ in sensu imprimitur, aut circa immutationis modum, & hoc modo quę aliquod positiuum dicunt, vt figura & huiusmodi, sensū immutāt. Alio modo negatiue, tanquā .s. negatio alicuius positiuę conditionis in obo proprio sensus & hoc modo dicuntur immutare sensum quæ nullum positiuum formaliter dicunt, sed tantum negationē sicut quies. Color enim quiescens ex ipsa negatione motus habet vt speciem stabilem & quiescentem siue cum negatione motus causet in sēsu.* ¶ *Ad rationes igitur contra S. Tho. dicitur, ꝙ non est de mente ipsius sensibilia communia nō habere speciem in sensu: sed quòd non habent speciem propriam, & à specie proprij sensibilis distinctam. Veruntamē inquantum possunt esse contra S. Tho. Dicitur ad primum, quòd color motus nihil imprimit in sensu qđ non imprimeret dū quiescebat. Ad improbationem negatur consequentia. Licet enim nihil imprimat motus aliud à specie sensibilis proprij, tamen diuersificat modū speciei et immutationis, aliter enim immutatur visus à colore moto, & aliter à colore quiescente. Similiter illa species reprę sentat motum, quem non reprę sentabat species coloris quiescentis, propter alium modum essendi proprij sensibilis.* ¶ *Ad secundum negatur minor. Dico enim, ꝙ est eadem visio sm̄ rem, terminata ad colorē, & ad sensibilia communia. Auctoritas autem Philosophi non est contra ipsum, quia sensibilia communia sentimus motu facto primo & per se à sensibilibus proprijs, sed secundario à sensibilibus communibus.* ¶ *Ad argumenta principalia respondetur. Ad primū dicitur primo, ꝙ quia sensus particularis & est sensus, & est talis sensus, inquantum sensus conuenit cum alijs sensibus: inquantū uero talis sensus scilicet visus aut auditus &c. ab alijs sensibus differt: vnde sēsus particularis duplex habet obiectum, scilicet obiectum ipsius inquantū est sēsus, & hoc est sensibile: & obiectū ipsius inquantum est talis sensus: & hoc est tale sensibile scilicet color, sapor, & hmōi.* ¶ *Dicitur secūdo quòd quō cognoscitur aliquid à potentia: eo mō continetur sub obiecto formali eius Si cognoscitur à sensu tantum inquantū sensus, cōtinetur sub obiecto ipsius inquantum est sensus: non autem*

Albertus. 2ca 3. cap 5

Dupliciter aliquid est immutatiuum sensus positiue scilicet & negatiue.

Ad rationes contra Sanctū Tho.

autem sub eius obiecto inquãtum est hic sensus. Si cognoscitur à sensu inquantũ est hic sensus, continetur sub obiecto formali ipsius inquantum est hic sensus. Sẽsibilia igitur communia, quia cognoscũtur à sensu inquantum sensus est, continẽtur sub obiecto cõi sẽsus .s. sub sensibili: licet sub particulari & ꝓprio sẽsus obiecto non contineantur. ¶ Ad sm̃ dicitur, quòd priuatio quæ nullã facit diuersitatem in alteratione sensus, nullo modo sentitur ꝑ se: sed illa quæ facit talem diuersitatem, vt est quies, sentitur ꝑ se: sed nõ primo. ¶ Dicitur secundo, ꝙ licet priuatio hæc, nullum habeat esse positiuũ, sm̃ tñ hoc esse priuatum, habet aliquem modum sensibile ꝓprium, ad immutandum sensum, quem non haberet si non quiesceret. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ numerus potest accipi dupliciter. Vno modo formaliter, & absolute, & sic non est sensibilis, vnde non est sensibile commune. Alio modo materialiter, & subiectiue, & sic est sensibile commune, & est compositus ex sensibilibus, numerus .n. trium alborum est compositus ex tribus albis. ¶ Ad quartum negatur maior, nõ solum enim aliquid est tale per se secundo, qa identificatur ei cui cõuenit per se primo, sed etiam quia necessario concomitatur id cui primo conuenit. ¶ Ad quintum dicitur, quòd potentia debet esse denudata à suo sensibili proprio, quia est receptiua propriæ similitudinis eius, non aũt debet esse denudata à suo sensibili cõmuni, quia non recipit similitudinem quę sit propria, & primo, et per se similitudo sẽsibilis communis.

QVAESTIO XII.

Num color sit proprium obiectum uisus.

Cuius quidem est uisus, hoc est uisibile, &c. Tex. LXVI.

Iandunus. q. 21.

VAERITVR Duodecimo, Vtrum color sit proprium obiectũ uisus. Et uideturꝙ nõ. ¶ Primo. Obiectũ alicuius põiæ semper potest percipi à tali potentia si sit præsens, sed color etiam præsens, non potest percipi à visu in nocte vt satis patet: ergo &c. ¶ Secundo. Propriũ obiectum est, quod sub se continet omnia quę videtur: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor probatur. Corpora cælestia videntur, & tamen non sunt colorata: ergo &c. ¶ Tertio. Si est color, aut color uniuersalis, aut particularis. Si color particularis, puta albedo: ergo non poterit videri, nisi qđ hẽt albedinẽ, quod est falsum. Si color vniuersalis: ergo visus erit cognoscitiuus vniuersalium, quod est contra Philosophum dicentẽ, ꝙ sẽsus est particulariũ. 2. huius tex. 60. *¶ Quarto. Vnius potentię, est tantum vnum obiectum, sed visibile est obiectum visus, vt dicit Philos. ergo non est color. ¶ Rñdetur. Sed pro declaratione istius quæstionis, Primo notanda sunt aliqua. Secundo, dicẽdum est ad quæsitũ.* Ordo quæst. *¶ Sciendum igitur primo, ꝙ duplex est obiectum põiæ, vt superius dictũ est formale .s. & materiale: formale est illud sub cuius ratione formali omnia referuntur ad potentiam, sicut bonũ ponimus formale obiectum voluntatis, eo ꝙ vnumquodque sit volitum, inquantũ boni rationem habet. Obiectum vero materiale est, id quod obiecto formali est subiectum, sicut virtus quę boni rationem habet: hoc & illud bonum materiale, obiectum voluntatis appellatur.* Obiectũ materiale quid *¶ Sciẽdũ secundo, ꝙ obiectum formale põię, &*

est quædam res in se, puta homo, lapis, equus, & huiusmodi, et est obiectū idest sub hoc quod dico obiectū continetur, denominatiueq; dicitur obiectum, sicut hō denominatiue dicitur sciens, ideo in obiecto duplex rō formalis inuenitur. Vna .s. quę est eius, inquantū est res talis. Alia quæ est eius, inquantum est obiectū. Sicut alia est rō parietis albi, inquantū paries est, & alia eius rō, inquantum est albus. Prima rō est eius diffinitio, sibi inquantum talis natura est, cōueniens. Secunda ratio, est descriptio quadā obiecti, in ordine & habitudine ad potentiā. Audibile .n. dicitur, quòd est immutatiuum auditus, siue quod ab auditiua potētia cognosci potest. Istę duæ rationes differunt: quia ratio obiecti, vt est obiectū, non attingitur primo & per se à potentia: sed tantum ordinem, & habitudinē ad potētiam importat, rōnemq; obiecti, vt est res, concomitatur, quemadmodum

Tex. 67. inquit Phil. quòd visibile per se, consequitur colorem, ratio aūt obiecti, vt est res primo & per se, attingitur à potentia. ¶ Sed tamen aduertendum, quòd ad hoc vt potentia in tale feratur obiectum formale, aliquando requiritur aliquid, quo obiectum attingitur à pōia, & hoc obiectum formale quo dici pōt. Sicut qđ attingitur à pōia, aut ipsam mouet, dici-

Dupliciter fit sermo de colore. tur obiectum formale quod. ¶ Sciendū tertio, ꝙ color pōt accipi dupliciter. Vno modo, pro extremitate perspicui terminati, vt diffinitur à Phil. in de sensu & sensato. Alio modo, magis extenso vocabulo, vt etiā de principio coloris proprie dicti prędicatur, vt scilicet hoc nomen color, contineat sub se lucem, & colorem proprie dictum, secundum mediū Philosophi dicentis in de sensu & sensato, ꝙ oīa corpora colore participant: qa enim non habemus vnū nomen cōe luci & colori, ideo vtitur nomine coloris, tāquam nomine cōmuni: eo ꝙ eorū quæ videntur plurima sunt colorata. ¶ Quantū ad secundum hæc est prima conclusio.

Obiectū formale uisus est uisibile. Obiectum formale visus inquantum est obiectum est visibile, cuius ratio est. Esse primo immutatiuum visus, aut si à modo immutandi sumitur ratio, est esse sensibile, per medium extrinsecum diaphanum sine mutatione reali medij, aut obiecti, aut organi. ¶ Probatur. Illud est obiectum potentiæ inquantum obiectū, p quod vna potentia distinguitur primo ab altera inquantum est potentia, sed per visibile, visus distinguitur ab alijs sensibus exterioribus: ergo &c. consequentia nota cum maiori: quia potentiæ ex obiectis, inquantum potentiæ sunt, distinguūtur primo. Minor probatur. Vnus sensus

Quomodo vnus sensus distiguitur ab alio. distinguitur ab alijs secundum immutatiuum proprium: aut per suum modum immutandi à suo subiecto, quia sensus cū sint potētiæ passiuæ, hēnt à proprijs obiectis immutari, sed visibile dicit propriū immutatiuum, & proprium modum immutandi uisus, secūdum quòd importat rationem dictam, nullus enim alius sensus immutatur à suo obiecto per medium diaphanum extrinsecum, sine reali mutatione medij aut organi, aut obiecti, vt videbitur inferius: ergo &c. ¶ Secunda conclusio. Obiectum formale quod importat rationem formalem, quę primo, & per se attingitur in obiecto, est color, secundo modo acceptus, non primo modo. Secunda pars huius conclusionis patet per argumenta in oppositū. ¶ Prima vero pars probatur. Aut obiectū visus est color in communi acceptus modo dicto, aut hic color in particulari, albedo scilicet, aut nigredo aut huiusmodi: aut lux, aut color proprie dictus. Non pōt esse color particularis: qa vt arguebatur prius: tunc nihil posset videri: nisi qđ hēret illū colorem: puta albedinem: quia

quia nihil pōt percipi à potentia: nisi q̄d participat formalem rationem obiecti illius potentiæ: hoc aūt videmus esse falsum: non enim videmus tantum albedinem: neq; tantū nigredinem: sed & albedinem, & nigredinem, & lucem, & alios colores. Eadē rōne nō pōt esse lux, aut color proprie dictus; q̄a si esset lux: corpora quæ non essent lucida videri nō possent: si vero esset color proprie dictus: corpora cælestia quæ non sunt proprie colorata, non videremus: relinquitur ergo, q̄ obiectū visus sit color in communi acceptus. modo dicto ¶ *Secundo, oīa quę videntur: videntur, aut q̄a hēnt colorem proprie dictum: aut quia habēt lucem: ergo color vt nominat quoddam cōmune colori proprie dicto & luci, est obiectū formale visus patet consequentia, ex rōne obiecti formalis superius posita.* ¶ *Tertia conclusio est. Obiectū formale quo visus suum obiectū attingit est lux: patet, quia color non videtur sine luce, vt dicitur tex. 67. & 73.* ¶ *Sed tūc occurrit dubium. Nam vt S. Th. dicit lux non est visibilis nostris visibus: ergo non debet color secundum quòd se extendit ad lucem, esse obiectum visus.* ¶ *Ad hoc respondetur quòd lux, si recipiatur in corpore interminato, et vt ipsa est interminata, non est visibilis, tamen lux vt est terminata, aut ad aliquod corpus per reflexionem, verbi gratia, quia reflectitur ad aliquem parietem, aut quia est in corpore terminato sicut est ī astris potest videri, & hoc mō continetur sub obiecto visus.* ¶ *Quarta conclusio est. Obiecta materialia visus, sunt naturæ colorata. Probatur. Illud in quo inuenitur formale obiectum potentiæ alicuius, est ipsius obiectum materiale, sed color est obiectum formale visus, ergo &c.* ¶ *Ex istis infertur non esse contradictionem in verbis S. Th. dum aliquando dicit colorem esse obiectum materiale visus, aliquando vero q̄ est formale. Si.n. comparetur ad lucem quæ est obiectum formale, quo habet rationem obiecti materialis, si aūt comparetur ad res coloratas, habet rationem obiecti formalis, vnde lux, dicitur obiectū formale quo aliquid attingitur à visu, sed color est obiectū formale q̄d primo & per se attingitur.* ¶ *Ad argumenta in oppositū rñdetur. Ad primū dicitur primo, q̄ obiectū potest semp percipi à potentia, q̄ncunq; sunt dispositiones requisitę, si aūt nō sint tales dispositiones, non potest percipi à potentia.* ¶ *Dico secundo, quòd cum lumen non est in aere, non sunt dispositiones requisitę ad visionem, requiritur.n. aerē esse illuminatū ad hoc vt pōa visiua videat.* ¶ *Ad sm̄ patet ex dictis, q̄ si accipiatur color proprie, illud non est obiectū, sed color cōiter. & tunc negatur minor, corpora .n. cælestia dicuntur colorata isto mō q̄a hēnt lucē.* ¶ *Ad tertium dicitur, q̄ est color vniuersalis. Ad improbationem dicitur, q̄ ratio vniuersalis pōt dupliciter attingi à pōa. Vno modo p̄ abstractionem à particularibus, alio modo in particularibus, q̄ñ .s. particulare attingitur non inquantum habet talem rationem particularem: sed inquā tū participat rationē vniuersalē primo modo, vniuersale apprehenditur tm̄ ab intellectu alio modo: potest etiā apprehendi à sensu, & hoc modo visus apprehendit rationem coloris, non .n. particularem colorem attingit, nisi inquantum vniuersalem coloris rationē participat.* ¶ *Ad quartum dicitur, q̄ vnius potētię, est vnum obiectum sm̄ vnam considerationem, sed sm̄ diuersas considerationes possunt esse diuersa obiecta, visibile autem, & color, sunt diuersa obiecta secūdum diuersam considerationem accepta, vt dictum est in quæstione.*

Obiectū formale visus est visibile.

Corpora nō lucida non videntur.

Vide Albert. Bucchifer.

Quomodo vnus sensus distinguitur ab alio.

Obiectū formale quo ē lux.

In qq. de ver. q.14. ar. 8. ad 4.

Obiecta materialia sūt naturæ coloratę.

Quid requiritur ad hoc ut potentia visiua videat.

Ratio vniuersalis 2 duplici ter à potentia attingi.

Vnius potētiæ est unū obiectum.

QVAESTIO XIII.

Vtrum lumen requiratur ad visionem propter colorem.

Lumen aũt est huiusmodi actus diaphani &c. Tex. LXIX.

Iauellus in hoc. q. 27.

VAERITVR xiij. Vtrum lumen requiratur ad uisionẽ propter colorẽ. Et uidetur ꝙ sic. ¶ Primo. *Illa quæ cognoscũtur ab aliqua potẽtia, cognoscuntur per unã rationem: sed color & lux sunt visibilia à visu: ergo aut oportet conuenire ea in vna natura cõmuni, quod non est dicendum, aut oportet, ꝙ vnum eorũ ad aliud reducatur. Aut ergo lux videtur per colorem, aut econuerso color per lucẽ. Nõ primum, quia lux est obiectũ formale visus, vt dictum est supra, ergo est visibilis per lucem: ergo lux requiritur propter colorem. consequentia nota cũ minori ex supradictis. Maior probatur, quia vnius potentiæ est vnum obiectum formale.*

Quæst. præcedenti.

Color quid sit.

¶ *Secundo. Color est extremitas perspicui ĩ corpore terminato, vt dicit Philos. in de sensu, & sensato. Sed perspicuum, non est actu perspicuum nisi per lucẽ: ergo color non erit actu color nisi per lucẽ; & per consequens lumẽ requiritur propter colores.* ¶ *Tertio. Ille qui est in tenebris, vidit colorẽ qui est in lumine, non autem qui est in lumine videt colorẽ existentem in tenebris: ergo signũ est, quòd lux requiritur ꝓpter colorẽ.* ¶ *Quarto S. Tho. dicit ꝙ lumẽ facit omnes colores esse visibiles actu: ergo lumen requiritur propter colores.* ¶ *Respondeo quòd querere vtrum lumẽ requiratur propter colorem, est querere, vtrum color non habeat ex se vnde possit mouere diaphanũ: sed indigeat lumine extrinseco, dante sibi istam virtutem diaphanum immutandi, an magis requiratur ex parte medij: ad hoc vt intentionẽ coloris recipere possit.* ¶ *Circa istam itaque difficultatẽ aliter opinantur Auempace & Auicenna, aliter Alexander & Auerrois. Illi.n. scilicet Auempace, & Auicenna videntur velle ꝙ lumen requiratur propter colorem s. ꝙ color mediũ visus immutare nõ possit, nisi recipiat actum luminis. Alexãder autem et Auerrois tenent, ꝙ non: sed quòd ipse color sit per se visibilis, lumen aũt requiratur ꝑꝑ mediũ.* ¶ *Istas opiniones nititur concordare Alber. notans ꝙ color habet duplex eẽ scilicet materiale et formale. Materiale esse habet per qualitates tangibiles, sm̃ quas transmutatur materia, scilicet calidum, frigidum &c. Ista.n. causant ipsum in subiecto materialiter, eo ꝙ secũdũ diuersã cõmixtionem harum qualitatum, sequitur alius, & alius color, et istæ qualitates nõ ingrediuntur essentiam coloris, sed causant ipsum materialiter. Esse autem formale habent colores per lucem. Lumen enim in extremitate perspicui terminati per mixtũ opacitati causat colorẽ, & lumen est vera substantia coloris.* ¶ *Isto notato duo dicit Alber. Primo, ꝙ colores secũdũ esse materiale, actu sunt in tenebris: sed non mouent diaphanũ, & hoc modo verum dixerunt Alexand. et Auerrois. Secundo, ꝙ colores non sunt actu in tenebris, sm̃ esse formale, vnde color nõ est actu color, nisi in lumine: & hoc modo verum dixerunt Auempace & Auicenna.* ¶ *Sed cõtra istã opinionẽ inquantum eius verba sonare videntur, ꝙ lumẽ extrinsecũ est substantia coloris, & ꝙ colores non habent esse actu, nisi in lumine extrinsecus adueniente, potest argui.* ¶ *Primo contra suppositum, scilicet quòd lumen extrinsecum sit forma coloris, & tota*

Existens in tenebris qd videt.

1. par. q. 67. ar. 3. ad tertiũ & q. 79 arit. 3. ad 2.

Sensus quæstionis quis sit.

Cõmen. 67.

Tra. 2. 3. cap.

Opinio Alberti vbi supra.

Lumen non est sub coloribus, vt Albertus opinatur.

tota sua substãtia. Suppono primo, quòd aliquid dicitur esse in actu: quando substantia sua est in actu, non autem quando solum suum obiectum est actu, non enim dicimus, ꝙ calor est in actu, quia lignum quod potest suscipere colorẽ est in actu: sed qa substãtia ipsius coloris est in actu. Secundo suppono, ꝙ lumen causatũ à sole, durans tantũ per diem, habet esse per modũ transeuntis: patet quia hẽt esse tantum ad præsentiam solis, ideo recedente sole deficit. Tunc arguitur sic. Si lumen est substãtia coloris, sequitur ꝙ nullus color sit passibilis qualitas, ad modũ quo loquitur Philos. in prædicamentis: sed hoc est contra mẽtem Philos. expresse: ergo &c. Probatur consequentia, sm̃ Philos. in prædicamentis, colores dicuntur tunc passibiles qualitates, quando sic formati sunt ex firma causa, ꝙ nõ facile recedũt: sed si lumen extrinsecum est substãtia coloris, nullus color est talis vt nõ facile recedat: ergo &c. Probatur minor. Remota forma & substantia rei, remouetur res ipsa: sed lux facile remouetur, vt patet ad absentiam solis: ergo si est substantia colorũ: quilibet color facile recedet: ergo non cum difficultate. ¶ *Secundo cõtra pricipale dictũ arguitur. Supponitur enim quòd qualitates de tertia specie, acquirantur et deperdantur per alterationem, hoc suppositũ est Philosophi. Tũc arguitur sic. Si colores non habent esse actu nisi in lumine: ergo recedente lumine, colores amittũt esse actu: sed hoc est falsum: ergo &c. patet consequentia, qa oppositum consequẽtis infert oppositum antecedentis. Sequitur .n. recedente lumine, colores retinent esse actu: ergo colores habent esse actu sine lumine. Falsitas probatur. Qualitates de tertia specie desinunt esse per alterationem, sed color propter absentiam luminis nõ desinit esse per alterationem: ergo &c. Probatur minor. Omnis alteratio est à cõtrario ad contrarium, sed per absentiã luminis corpus non accipit colorem oppositũ colori præexistenti, quia per te nullus color habet esse sine lumine extrinseco: ergo etc.* ¶ *Tertio. Si color haberet esse actu per lumen extrinsecum, non esset idem color nisi ad præsentiam eiusdem, & tanti luminis, quia idem esse est ab eadẽ forma, sed hoc est falsum, quia ad lumen parue candele, apparet idem color in homine, qui apparebat ad lumen solis, ergo &c.* ¶ *Videtur igitur tenendum cũ Alexandro, Auicen. & S. Tho. ꝙ in visione requiritur lumen propter medium, non autem propter colorem, ita .s. quòd lumen faciat colores actu colores, & det eis uirtutem diaphanum immutandi.* ¶ *Pro cuius opinionis declaratione, Primo videndum est quid sit color. Secundo propter quod requiratur lumen.* ¶ *Sciendũ itaque primo, ꝙ licet perspicuum secundum proprietatem vocabuli videatur significare corpus transparens susceptiuũ puri luminis per totum, tamen aliquando sumitur pro omni eo quod est susceptiuũ luminis quocunq; modo, siue inquã puri, siue obumbrati.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ quia perspicuitas significat qualitatem quandam & naturalem potentiã, secundum quã aliquid est susceptiuũ luminis, conuenit sibi terminus, quemadmodũ corpori in quo est. Inter corpora aũt est aliquod corpus quod dicitur interminatum, quia non terminatur ꝓprijs terminis sed alienis, sicut patet de aere & aqua: quæ secundũ ꝙ ad diuersa corpora terminantur, recipiunt diuersas figuras, quoddam autem est terminatum ꝓprijs terminis, vt terra. Ita quoddam est perspicuũ interminatum, quod scilicet in se non habet causam ꝓpriẽ lucis, quæ est terminus perspicui, per quam videatur quoddã quod in se causã ꝓprie lucis habet, & dicitur termi-*

Comen. 67.

Tra.2. 3. cap.

Ca. de qualitate.

Opinio Alberti reiicitur.

7. Phisi. Te. a. co. 14.

Alteratio quo modo fit.

Perspicuum quid significat.

Perspicuitas quid sit.

Quid sit color.

terminatum. ¶ Diffinit ergo Philos. in libro de sensu & sensato colorē, ꝙ est extremitas perspicui in corpore terminato, idest est actus & forma perspicui apparentis in extremitate & superficie corporis terminati cū corpore .s. opaco terrestri cōmixti: et propter hoc ꝓprijs terminatis terminati. Solū.n. hoc corpus, est coloris susceptiuū, et licet sit totum coloratum, eius tamen color in sola eius extrinseca superficie apparet. Ex quo patet, ꝙ formale in colore est lux, quæ est actus & forma perspicui, materiale autem est ipsum perspicuū terrestri opaco permixtū, et proprijs terminis terminatum: & propterea bene dicitur, ꝙ color est quædam lux obumbrata. ¶ Quātum ad secundū. Sciendum primo, ꝙ cum non omne agens agat in omnem materiā, sed determinatū agens in determinatā, oportet inter agēs & patiens esse aliquā proportionem. Vnde ad actionem aliquando requirūtur aliquæ dispositiones ex parte agentis, vt ipsum agens sit sufficiens ad agendū, sicut ad hoc vt homo generet, requiritur ętas perfecta, vt dicit Philoso. Aliquæ etiā dispositiones requiruntur ex parte materiæ, vt possit recipere actionē agentis, sicut ad hoc vt aliquid suscipiat actionē dolabre, requiritur vt non sit materia nimis dura: sed aliqualiter mollis. ¶ Sciendū secundo, ꝙ cum in actione requiratur agens dispositum, & materia disposita, & non possit prouenire actio sine dispositionibus agentis, & materiæ, dispositiones materiæ nō requiruntur propter agens, quasi dent virtutē agentis ad operandum, sed tantum requiruntur propter materiā, vt possit suscipere actionē agentis. Similiter dispositiones agentis, nō requiruntur propter materiam, vt sit apta ad recipiendum actionem agentis: sed tantum propter agens, vt sint potētes ad agendum. ¶ Sciendum tertio, ꝙ de lumine possumus loqui dupliciter. Vno modo de lumine exteriori à colore, scilicet de lumine causato à corpore lucido in diaphanum interminatum. Alio modo, de lumine intrinseco colori, color enim componitur ex luce, & secundum diuersam participationē lucis, vt dicitur in de sensu et sensato, diuersi colores distinguuntur. ¶ Tunc ad quæstionem respondetur tribus conclusionibus. Quarum prima est. ¶ Lumen extrinsecū requiritur propter diaphanum, ad immutationē quam facit color in diaphano, causando in illo suam similitudinē. Probatur. Ad omnē actionem requiritur dispositio materię et agētis, vt dictum est, sed lumen est dispositio materiæ in quam agit color, est enim color motiuus diaphani illuminati, vt dicit Philos. ergo &c. ¶ Secunda conclusio. Lumen intrinsecū colori requiritur propter colorē, & facit ipsum visibilē. Probatur. Vnumquodque agens est actiuum per formam suam, sed lux intrinseca colori est forma eius, vnde dicit Philos. ꝙ lumē est colorū hypostasis: ergo agit per lucem, & causat suam similitudinem in diaphano, & per consequens est visibilis per lucem intrinsecam. ¶ Tertia conclusio. Lumē extrinsecum nō requiritur propter colores, quasi det coloribus virtutem motiuam diaphani. Probatur. Illud quòd secundum se conuenit alicui, non conuenit illi per aliquod extrinsecum, sed per principium formale extra secum, sed visibilitas conuenit per se colori, vt dicit Philosophus: ergo &c. ¶ Ad istam rationē respōdetur negando maiorē, dicimus enim ꝙ virtus nutritiua per se nutrit, & tamē nutrit per calorē. ¶ Sed contra, probatur maior. Quod cōuenit alicui per propriam formā, non conuenit ei per aliquod extrinsecū, quia forma non est extra id cuius est forma: sed ꝙ conuenit alicui in primo aut secundo modo per-

Agens oportet vt habeat dispositiones suas & similiter patiens.

2. huius Tex. 34.

Responsio ad quæsitū.

Tex. 62.

Lumen extrinsecum propter diaphanū, intrinsecū ꝓp colores tantum requiruntur.

Tex. 67. 2. huius.

do perseitatis, conuenit per propriã formam: ergo &c. Instantia aũt non valet: quia licet id cui conuenit operari per ꝓpriam formam, non indigeat forma alia, tamen potest indigere instrumẽto cui tribuat virtutem operandi, & ita est de uirtute nutritiua, vnde non est ad propositum. ¶ Correlarium. Lumen requiritur propter mediũ. Probatur. Aut requiritur propter colores, aut propter mediũ, vt patet ex diuersitate opinionum: sed non propter colores, vt probatum est: ergo propter medium scilicet vt sit aptum recipere similitudines colorũ. Lumen ergo est aliquid requisitũ ad uisionem: non tamen est propter colorẽ, sed propter materiam in quã agit color, scilicet propter diaphanũ: quia est dispositio eius, ad hoc vt suscipiat intentiones coloris. ¶ Sciendum tamen, ꝙ posset saluari opinio Alberti dicendo, ꝙ per colorem in actu, possumus duo intelligere, scilicet aut colorẽ habentem esse actu per formã intrinsecã actu, non tamen mouentem diaphanum: aut colorem actu imprimentẽ speciem in diaphano Albertus ergo: forte intellexit (saluo semper meliori iudicio) vt potest haberi ex fine illius capituli, ꝙ color nõ est actu color sine lumine, idest non actu causat similitudinem in diaphano sine lumine extrinseco. Habet tamẽ actu esse coloris primo modo per lucem sibi intrinsecam: & sic esse actu isto modo immediate dicto, sese habet ad eẽ actu alio modo dicto, sicut materiale ad formale: non tamen propter hoc sequitur ꝙ lumen requiratur propter colores: qa nec ipse Albertus hoc dicit. ¶ Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primũ dicitur primo, ꝙ omnia visibilia sunt per vnã naturam, scilicet per naturam luminis, color enim est etiam visibilis per lumen intrinsecum: non tamẽ omnia sunt visibilia per lumen extrinsecũ, scilicet ꝙ ipsum lumen

Propter qd requiritur lumen.

Sensus opinionis Alb.

Solutio rationum aduersariorũ.

extrinsecum det omnibus visibilibus uirtutem mouendi diaphanũ. ¶ Dicitur secundo, ꝙ nec lumen extrinsecũ per colorem, nec color per lumen extrinsecũ videtur: sed vtrumq; per rationem cõmunem luci et colori innominatam: dictũ est enim supra quæst. præcedenti, ꝙ color ut continet sub se lucem, & colorẽ proprie dictum, est obiectum visus. ¶ Ad secundum dicitur primo, ꝙ perspicuum potest accipi dupliciter. Vno modo, pro eo quod est susceptiuum luminis per totum. Alio modo, pro eo ꝙ est susceptiuum luminis in extremitate tantum. ¶ Dicitur secundo, ꝙ subiectum quod est potentia respectu coloris, est perspicuũ secundo modo, & istud non efficitur perspicuum in actu per aliam lucem à colore: vt compositũ ex illo subiecto & luce sit subiectum coloris, sed per ipsum colorem, qui est quædam lux obumbrata, sicut lumen purum est actus diaphani interminati facti diaphanum in actu per ipsummet lumen, & non per aliquid aliud. ¶ Dicitur tertio, quòd si in maiori intelligatur de perspicuo in actu, idest de composito ex luce, & susceptiuo lucis, sic negatur: nõ enim color recipitur in tali cõposito: nec sic intellexit Philos. si autẽ intelligatur de ꝑspicuo, idest de corpore susceptiuo luminis terminato, tunc negatur minor: immo dico, ꝙ sit actu per ipsum colorẽ. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ causa quare ille qui est in tenebris uidet colorẽ existentẽ in lumine, et nõ econuerso: est qa sicut diximus lumẽ ẽ dispositio diaphani, ad hoc vt moueatur à colore: si .n. similitudo coloris debet ꝑuenire ad oculũ: reqritur ꝙ aer propinquus colori sit illuminatus, ut possit recipe similitudinẽ coloris si aũt color sit in tenebris, nullo mõ poterit cãre similitudinẽ in aere sibi ꝓpinquo, & ꝑ cõns nec in remoto, & hoc nõ ꝑꝑ defectum coloris, sed ꝑꝑ defectum medij indispositi. Si dica-

Perspicuum potest dupliciter accipi.

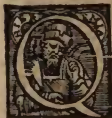
Cur existens in tenebris videt eaquæ sunt i lumine.

¶ *Si dicatur ꝙ qua ratione, color non potest causare similitudinem in aere ꝓpinquo tenebroso, eadem ratione nec in remoto: vnde nullo modo existens in tenebris poterit videre.* ¶ *Respondetur et dicitur primo, ꝙ species coloris non causatur à colore immediate in toto aere vsque ad oculum: sed immediate color causat speciem in parte aeris sibi ꝓpinqua, & illa species causat aliã speciem in alia parte aeris: & alia in aliam, vsque ad oculum.* ¶ *Dicitur secundo, quòd si aer propinquus oculo, esset omnino tenebrosus, nihil habens luminis: nullo modo existens in tenebris videret, sicut patet in oculo multum distante à colore: sed oportet, quòd ille aer sit aliqualiter illuminatus.* ¶ *Dicitur tertio, quòd color existẽs in corpore, propter suam materialitatẽ requirit maiorem dispositionem aeris in quem agit, quam species coloris quæ est spiritualior: ideo requiritur maius lumẽ in aere propinquo colori, quam in aere propinquo oculo.* ¶ *Ad quartum dicitur quòd dupliciter colores possunt dici visibiles in actu. Vno mõ quia habent virtutem in se vnde videri possint. Alio modo quia actualiter videntur. Primo mõ non sunt visibiles actu per lumen extrinsecum: sed per naturam suam. Secundo modo sunt visibiles actu per lumen tanquam per dispositionem requisitã ex parte medij: & sic intellexit S. Tho. s. ꝙ lumen facit colores actu visibiles. i. actualiter videri: sed tunc negatur consequẽtia: quia non dicitur lumen facere colores visibiles, quia det coloribus virtutẽ mouendi medium: sed quia disponit aerem, per quam dispositionẽ oculus actualiter patitur à colore.* Colores dupliciter dicuntur visibiles actu.

QVAESTIO XIIII.

Vtrum lumen habeat esse tantum in aere intentionale.

Lumen autem ut color est diaphani, &c. Tex. LXIX.

*Q*VAERITVR *decimoquarto, Vtrũ lumen habeat esse tantũ intentionale in aere. Et videtur quòd sic.* ¶ *Primo. Quia S. Th. dicit ꝙ lumen non est in aere sicut quædã forma naturalis perfecta, prout est in corpore lucido, sed magis per modum intentionis.* ¶ *Secundo. Forma habens esse reale in natura corrupubili, hẽt contrariũ: sed lumen non habet contrariũ: ergo etc. consequentia nota cũ minori quę est S. T. Maior probatur per similitudinem secũdum Philosophum. Motui corporũ cælestium nihil est contrarium, & similiter de alijs formis existentibus in natura incorruptibili, & nõ habente contrariũ, ergo à simili, formę quæ sunt in natura habente contrarium, debent habere contrarium.* ¶ *Confirmatur, quia vnũquodque recipitur in altero per modum recipientis, ergo quod recipitur in natura habente contrarium, debet habere contrarium.* ¶ *Tertio. Si lumen hẽret esse reale in aere, sequeretur ꝙ sensibile positum supra sensum causaret sensationem: sed hoc est contra Philosophum: ergo &c. Probatur consequentia, quia aer illuminatus, immediate tangit oculum: ergo & lumen existens in ipso aere, sed lumẽ existens in aere, videtur: ergo &c.* ¶ *Cõfirmatur, quia sm̃ Philosophũ: Obiectum prius causat similitudinem suam in medio, & medium in organo, sed lux solis videtur: ergo prius causat intentionem in aere, & per consequens recipitur in aere intẽtionaliter.* ¶ *Quarto. Nulla forma*

De potentia Dei q. 5. ar. 1. ad 6.

Landunus.

Lect. 14. 1. Cęli. Tex. 20.

1. huius tex. 71. & 74.

Formã quãlibet sequitur propriũ esse.

forma naturalis fit aut desinit esse in instanti, sed lumen fit & desinit in instanti: ergo &c. ¶ *In ista quæstione duo faciam. Primo declarabo quid sit formã habere esse reale & intentionale. Secundo dicam ad quæsitum.* ¶ *Quantum ad primum. Sciendum primo: cum formæ inquantum forma est, sit informare, & dare esse proprio subiecto, oportet quòd vnãquamq; formam sm̃ naturã suam inquantũ est talis forma sequatur aliquod proprium esse, & distinctum ab esse alterius formæ, sicut aĩam vegetiuam sequitur esse vegetatiuum, sensitiuam sensitiuum, & intellectiuam esse intellectiuum.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ similitudo alicuius quæ dicitur intentio (sm̃ ꝙ hic loquimur de intentione) nõ nominat ens rationis, qa ens rationis habet tantũ eße obiectiuum in intellectu, nullo aũt intellectu considerante, intentio coloris est in diaphano illuminato, sed est similitudo rei, quæ similitudo est in se quoddam ens reale, & esse suum est esse reale: dicitur autem intentio respectu obiecti quod repræsentat, quia est principium tendendi in obiectum, quod repræsentat, sicut similitudo coloris in pupilla, ẽ principium videndi colorem.*

Qeomodo forma habet esse naturale.

Dicitur ergo forma habere esse naturale, quãdo est in subiecto secundum esse quod consequitur substantiam suam, sm̃ quòd est in proprio subiecto, & quod sequitur ipsam inquantum est talis forma: hoc modo albedo habet esse in corpore albo, quia illi dat esse album, qđ est esse consequens eßentiam suam receptam in subiecto.

Quid est formam habere esse intẽtionale.

Dicitur autẽ habere esse intentionale qñ non habet tale esse dictũ, sed hẽt esse repræsentatiuũ sui ipsius in esse naturali hoc modo, dũ albedo est in aere per suam similitudinẽ, habet esse intentionale, quia ipsam nõ sequitur eße album vt est in aere, nõ enim aer fit albus per similitudinẽ albedinis, sed est repræsentatiua sui in esse naturali. ¶ *Quantum ad sm̃ est opinio Egidij ꝙ lumen habet tantum esse intentionale in aere, ad quod ponendum inducitur quibusdam rationibus suprà positis.*

Lumen habet esse naturale in aere non tantum intentionale.

¶ *Sed opinio S. Tho. est ꝙ lumen habet eße naturale in aere, & non tantum esse intentionale. Quæ conclusio probatur primo. Oĩs forma quæ denominat suum subiectũ ꝑpria denominatione, in quantũ talis forma hẽt esse naturali in tali subiecto: sed lumen sic denominat aerẽ in quo est: ergo &c. consequentia nota cũ minori. Dicitur .n. aer illuminatus, qñ hẽt lumen. Maior vero patet ex opposito. Color .n. quia hẽt tm̃ esse intentionale in aere, non denominat ipsum coloratũ.* ¶ *Ad istã rationem rñdetur, ꝙ forma intentionalis, si sit debilis, forte non denominabit suũ subiectũ, si aũt sit fortis, poterit denominare, sicut si per vitrũ viride transeant radij solares, terra ex opposito apparet viridis, quia talis ſpẽs viridis, tunc est fortior.*

Impugnatur opinio Egidii & Sco.

¶ *Sed contra istã rñsionẽ arguitur. Forma tunc denominat subiectũ, qñ dat illi esse consequens essentiã illius formæ, non .n. dicitur aliquod albũ, nisi quia ab albedine hẽt esse albũ: sed forma intentionalis nõ dat esse consequens essentiã formę, vt est talis forma, alioquin formæ intentionalis esset forma naturalis & materialis: ergo forma intẽtionalis nullo modo potest denominare.* ¶ *Secundo. Si forma intentionalis quocunq; modo sumpta posset denominare suũ obiectum, sequeretur ꝙ cõtraria dicerentur simul de eodẽ, sed hoc est impossibile: ergo &c. consequentia ꝓbatur. Intentio summe albi, & intẽtio summe nigri simul sunt in eadem parte aeris inclusi inter albũ & nigrum: ergo si ab vtraq; põt aer denominari, dicetur aer albus, & niger, non .n. est ratio quare ab vna denominetur & nõ ab altera. Instãtia aũt adducta nõ valet. In terra*

enim non sunt illi colores, licet videantur esse, vnde terra nullo modo per illam apparentiã dicitur viridis. ¶ *Secundo principaliter arguitur sic. Forma causãs effectum naturalem est forma naturalis: sed lumen in aere est huiusmodi: ergo etc. consequentia nota cum minori, nam per radios solis calefiunt corpora. Maior ꝓbatur. Effectus non excedit facultatem agẽtis: sed naturale esse excedit esse intẽtionale: ergo nullo modo põt esse ab intẽtione.* ¶ *Ad istam rationem responderi potest, quòd sol vnica qualitate calefacit, & illuminat inquantum calefacit, causat colorẽ naturalẽ ĩ rebus calefactis, sed inquantum illum nat, causat in diaphano aere lumen intentionale, vnde lumen non calefacit, qđ est in aere: sed sol ꝓducẽs calorẽ sicut, virtus artificis q̃ in instrumento intentionaliter recipitur, nõ facit scammum sed artifex qui tali utitur instrumento.* ¶ *Sed contra. Primo. Si lumen nõ calefaceret, sequeretur quòd ex reuerberatione radiorum solis & multiplicatione non causaretur calor, sed hoc ad sensum apparet esse falsum. Si dicatur ꝙ ex reuerberatione causatur calor, non quia ipsum lumen reuerberatũ causat calorem, sed quia disponitur aer ex tali reuerberatione vt sit susceptiuus caloris:* ¶ *Tunc saltem habetur ꝙ lumen, quia causat illam dispositionem ad calorem esse naturale, causat, illa.n. dispositio formæ naturalis est.* ¶ *Secũdo, vt habet Phil. 7. phys. Nullum corpus agit in aliud corpus, nisi ꝑ contactũ, vnde oportet ꝙ prius corpus agat in corpus sibi ꝓpinquũ, inducendo formã in illud ꝑ quã agit in corpus remotum quam in remotum, sicut ignis prius calefacit aerem sibi propinquum, quã lignum remotũ: sed inter solem, & ista corpora calefacta, mediant corpora cœlestia & aer: ergo oportet ꝙ in ista corpora media agat inducendo formam, quæ hẽat virtutem calefaciẽdi: aut ergo illa forma erit lumen, aut calor, sed non potest esse calor, quia corpora cœlestia non sunt alterabilia per calorẽ, vt dicitur in 1. de Cęlo & si aer reciperet illum calorem, tunc oĩa existentia in illo aere calefierent, quod videmus esse falsũ, relinquitur ergo ꝙ sit lumẽ etc.* ¶ *Ad argumenta in oppositum rñdetur. Ad primũ dicitur ꝙ eße intentionale potest accipi dupliciter. Vno modo vt opponitur esse naturali. Alio modo vt opponitur esse fixo, & permanẽti. Primo mõ lumen non habet esse intentionale in aere: sed bene secundo modo. In loco ergo allegato mens S. Th. est ꝙ lumen habet esse in aere ꝑ modum intentionis, quia habet esse transiẽs, sicut habet etiã intẽtio, & etiam quia suũ esse naturale est adeo spirituale sicut intentio coloris, non autẽ qa non habeat esse naturale.* ¶ *Ad sm̃ dicitur primo, ꝙ maior est vera de eo quod habet esse in natura corruptibili inquantum corruptibilis est: sed de eo qđ habet esse in natura corruptibili inquantũ illa natura participat de natura rei incorruptibilis, est falsa, modo dico ꝙ lumen recipitur in aere inquantum est corpus diaphanũ in quo cõuenit cũ corporibus incorruptibilibus. Nã & ipsa diaphana sũt, ideo rõ nõ sequitur.* ¶ *Posset secũdo dici quòd maior est vera si forma sit in illo subiecto, vt in subiecto primo, sin aũt est falsa: modo lux non est in aere sicut in subiecto primo, sed in sole, in aere aũt secundario ꝑ quandã participationẽ.* ¶ *Ad confirmationem patet, ꝙ non oportet formã habere oẽm modum essendi subiecti: sed quomodo sit intelligenda propositio prędictę dicetur inferius, ad quartum.* ¶ *Ad tertiũ negatur consequentia. Ad probationẽ dicitur, ꝙ lumen contingens oculum non videtur tanq̃ id qđ terminat visum, sed tanq̃ ratio vidẽdi alia, vt latius*

Effectus nõ excedit facultatẽ agentis.

Ex reuerberatione radiorum solis causatur calor.

Tex. 8.

Tex. 21.

Esse intẽtionale potest accipi dupliciter.

Solutio rationum Egidii & Scoti.

Quęst. 22. ad quartũ arg.

In q. 18. in qua disputabitur de sensu gusti. *vt latins dicetur.* ¶ *Ad confirmationem dicitur, q lux solis videtur per suā similitudinem: sed quæ sit illa similitudo, possumus dicere q est aliqua intentio lucis distincta à lumine, quo aer illuminatur: possumus etiā dicere, q est lumē receptū in aere, qđ licet hēat esse naturale in aere, tñ pp suā spiritualitatē pōt esse principiū videndi lucē à qua causatur.* ¶ *Ad quartum dicitur q maior est falsa de forma cuius productio est terminus motus præcedentis: modo illuminatio est terminus motus localis, est etiam falsa de forma, quæ habet esse tantum ad præsentiā producentis, sicut lux quæ habet esse ad præsentiam illuminantis.*

Tex. 11.

Esse intentionale potest accipi dupliciter.

QVAESTIO XV.

Vtrum sit eadem vox numero quam plures audiunt.

Vox aūt sensus quidam est animati, &c. Tex. LXXXVII.

VAERITVR XV. Vtrū sit eadē vox numero quam plures audiūt. Et videtur quòd non. ¶ *Primo, si esset eadem vox numero esset eadē auditio numero: sed hoc est impossibile cum vna operatio non possit esse à pluribus subiectis sufficientibus, ergo &c. Probatur consequentia. Operationes accipiunt vnitatem ab obiecto: ergo si obiectum est vnū numero, erit operatio vna numero. Secundo sic, sed supponitur primo sm Philosophum, quòd sonatiuum est, quod est motiuū vnius æris continuitate vsque ad auditum, ex quibus habetur, q oportet aerem in quo est sonus moueri vsq; ad auditum.* ¶ *Secundo, supponitur q sonus est subiectiuæ in aere moto, hoc est etiā Philosophi ibidē. Tunc arguitur sic. Sonus existēs in duabus partibus aeris separatis, nō est vnus numero, quia vnum accidens numero nō potest esse in duobus subiectis, sed sonus vnius perueniens ad auditum diuersorum, potest esse in duabus partibus aeris separatis: sicut cum auditur vox Sortis ab eo qui est intra camerā, & ab eo qui est foris: ergo non erit vnus.* ¶ *Tertio. Si esset eadem vox numero oēs percipientes vocem perciperēt significatum eius, qwa significatio est forma vocis significatiuę, sed hoc videmus eē falsum, quia si proferatur hæc vox homo, apud Latinum significabit hominem, non aūt apud Grecum: ergo &c.* ¶ *Quarto. Sonus in actu sm Philosophum 2. huius. tex. 82. habet esse in medio & in auditu: sed certum est quòd vna forma numero non habet esse actu in duobus subiectis: ergo alius sonus in actu erit in aure vnius et in aure alterius: sed sonus in actu est qui sentitur: ergo à diuersis alius & alius sonus auditur.* ¶ *Respondeo. In ista quæstione duo faciam. Primo præmittam aliqua necessaria. Secundo dicam ad quæsitum.* ¶ *Quantum ad primum. Siendū primo quòd sonus differt ab alijs sensibilibus: quia sensibilia sunt in actu in corporibus quæ denominātur sensibilia, sicut color in corpore colorato, et sic de alijs: sonus autem non est actu in corpore, quod dicitur sonorum: sed in aere moto à corpore sonoro per quandam percussionem, vnde aer motus ex percussione corporum solidorū est subiectū soni.* ¶ *Sciēdum secūdo, quòd licet sonus habeat esse naturale in aliqua parte aeris ppinqua corpori sonanti, tamen in aere distante, & quiescente pōt imprimere suam intentionem, vnde à longe auditur campana: vnde non potest peruenire sonus sm esse reale,*

Magister victorius quintianus 18. dilucidatione lectionum S. Tho.

Solutiones tionum lib dii & Scoti

Tex. 82. Huius.

In hoc secūdo tex. vbi supra.

Quæst. 11 quarti

Tex. 82.

Differentia soni ab aliis sensibilibus quia scilicet non est in corpore sonoro: sicut color in colorato.

reale, quia nec aer potest in tam paruo tempore ad tantã distantiã moueri ex pcussione campanę. ¶ *Sciendũ tertio ꝙ sonus est qualitas sensibilis existens in corpore quanto & extenso, ideo habet esse quantum, & extensum per accidens, & potest diuidi ad diuisionem aeris, vnde si aer motus in quo est sonus diuidatur per interpositionem alicuius corporis, diuidetur & sonus, & ex vno sono qui prius erat vnus in actu & plures in põia, efficiuntur plures soni in actu: eo modo quo diuiso pariete albo, albedo quę prius erat vna in actu & plures in potẽtia efficitur plures in actu.* ¶ *Sciendum quarto ꝙ in voce significatiua est aliquid materiale, & aliquid formale: materiale est ipsa vox: formale est virtus significandi quã hẽt ab aĩa, & proferente vocẽ. Quæ duo differunt: qa ipsa vox materialis sm̃ suã intentionem receptam in sensu, seipsam sensui exteriori in esse naturali repræsentat: sed virtus significandi ipsi sensui significationem non repræsentat, sed intellectui tantum: inquantum intellectus nominis impositionem intelligit.* ¶ *Quantũ ad secundum ponuntur tres cõclusiones. Quarum prima est. Vox quantum ad suum materiale potest vna & eadem numero à pluribus percipi. Probatur sic. Vnumquodq; cognoscens cognoscit sm̃ ꝙ sibi repræsentatur per species cognoscibilis: sed plures species vocis possunt repræsentare vnã & eandem numero vocẽ: ergo plures cognoscentes possunt cognoscere vnã, & eandem numero vocẽ. consequentia nota cũ maiori. Minor vero probatur. Similitudo quælibet repręsentat obiectum à quo causatur: sed ab vna & eadẽ voce possint causari plures similitudines, qñ aer in quo est sonus intentionẽ soni in alijs partibus aeris causat: ergo &c.* ¶ *Secunda conclusio. Aliquando vox loquentis quę immediate immutat auditum plurium non est una numero: licet illa quæ primo immutat sit vna numero. Probatur. Primo ratione adducta in oppositum: quia Sorte loquente potest aer in quo recipitur vox diuidi, & discontinuari: & per consequens sonus: & sic secundum diuersas partes aeris diuisi peruenire potest ad diuersorum aures: ergo &c. Secũda pars patet: quia loquens primo vnam vocem numero producit: qua diuisa deinde alias voces, quæ immediate mouent, auditum efficit.* ¶ *Tertia conclusio. Non semper omnes percipiunt eãdem vocem numero quantum ad suum formale, scilicet quantum ad significationem. Probatur. Signum repræsentans ad placitũ repræsentat suum significatum tantũ apud cognoscentes suam impositionem, circulus enim ante tabernam, non repræsentat hospitium nisi apud cognoscentes, quòd tale signum est ad hoc repræsentãdum impositum: sed non omnes cognoscunt impositiones omnium vocum significatiuarum: ergo &c.* ¶ *Ad argumenta in oppositum respondetur. Ad primũ negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quòd operationes accipiunt vnitatem, & distinctionem formalẽ ab obiecto: non autem vnitatem, & distinctionem numeralem: sed illam accipiunt à subiecto. Sicut duæ albedines numero sunt distinctę: quia in duobus subiectis esse habent.* ¶ *Ad secundum dicitur primo quo ad primum suppositũ, ꝙ non est mens Philosophi oportere aerẽ moueri vsque ad auditum si debet fieri auditio simpliciter: sed tantum si fortiter debeat sonus audiri. Potest enim in aere quiescente recipi sonus intentionaliter, et causare auditionem, licet non ita fortiter: sicut si aer moueretur vsque ad auditũ.* ¶ *Dicitur secundo quòd vox Sortis forte in cubiculo auditur: non quia sonus cubiculum*

Quid sonus sit.

In voce sũt duo scilicet materiale & formale.

Prima conclusio.

Secunda cõclusio.

Tertia conclusio. Nõ semper eandem vocẽ numero quo ad formale omnes percipiunt.

Germanus sensus uerborum Ar.

cubiculum secundun esse naturale ingrediatur: sed quia intentio soni existentis in aere exteriori ad aerem in cubiculo existentem peruenit. ¶ *Dicitur tertio, ꝙ si argumentum aliquid concludit, cõcludit pro secunda conclusione.* ¶ *Ad tertium negatur consequentia. Non enim percipitur significatum uocis a d placitũ significantis, nisi apud eum qui nominis impositionem nouit: vnde eadem vox quantũ ad materiale percipitur ab omnibus, nisi sit impedimentum, nõ autem quo ad suũ formale.* ¶ *Ad quartum dicitur primo quòd sonus potest dici in actu dupliciter. Vno modo quando species eius auditũ informat: & sic sonus in actu est in auditu. Alio modo prout actu habet propriã naturam & formã in subiecto naturali per quam sentiri potest, & hoc mõ habet esse in aere moto.* ¶ *Dicitur secundo ꝙ vna forma numero non habet esse actu in diuersis subiectis secundum esse naturale: potest tamẽ vna forma numero materialis esse in pluribus secundũ esse intentionale, inquãtũ vna forma naturalis potest in pluribus causare diuersas intentiones.* ¶ *Dicitur tertio ꝙ sonus in actu primo modo, idest similitudo soni quæ est in auditu, nõ est illud quod auditur, sed id quo aliquid auditur: vnde nõ sequitur, si ĩ pluribus auribus sint plures similitudines ꝙ sint plures soni qui audiuntur. sonus aũt in actu secundo mõ, idest forma et natura soni habẽs esse in aere ꝑcusso: est id quod auditur: licet etiam & corpus sonans dicatur audiri, vnde vna existens à pluribus auditur inquãtum in auribus pluriũ suam similitudinem causat.*

Eadem vox percipitur à multis.

QVAESTIO XVI.

Vtrum bonitas intellectus sequatur bonitatem tactus.

Duri enim carne, inepti mente &c. Tex. XCIIII.

1. sent. dist. 8. q. 5. ar. 2. & 2. sent. distin. 32. q. 2 art. 3.

VAERITVR xvi. Vtrum bonitas intellectus sequatur bonitatẽ tactus. Et uidetur ꝙ nõ. ¶ *Primo. Si sic, sequeretur ꝙ vnus homo haberet perfectiorem intellectũ altero: sed hoc est falsũ, ergo &c. patet consequentia: quia vnus homo habet perfectiorem tactum altero. Falsitas cõsequentis probatur. Nobilitas potentiarum animæ sequitur nobilitatem animæ, anima autem intellectiua non est nobilior in vno quam in altero: quia forma substãtialis non suscipit magis & minus: ergo &c.* ¶ *Secundo. Mulieres sunt nobilioris tactus, quam viri, & tamẽ non sunt melioris intellectus: ergo etc. antecedẽs ꝓbatur: qa molliores carnes habent. sensus autem tactus est nobilior ĩ habẽtibus meliores carnes, vt dicit Philos. secundo huius: ergo &c.* ¶ *Tertio. Quanto sensus est materialior: tanto minus deseruit intellectui, sed tactus est materialior ĩter omnes sensus: vt pote cuius sensatio fit cum immutatione reali sentiẽtis: ergo &c.* ¶ *Quarto. Visus plures differentias rerum nobis demonstrat, quam tactus, & quicunque alius sensus, vt dicitur in 1. Metaph. in principio: ergo magis deseruit ĩtellectui quam quicunq; alius sensus.* ¶ *Respondeo. Quia istud dubium implicare videtur, Vtrum vna anima sit perfectior altera eiusdem speciei: ideo simul ista duo dubia declarabuntur. Primo igitur notanda sunt aliqua. Secundo dicendum ad quæsitum.* ¶ *Sciendũ itaque primo, quòd licet intellectus nõ sit affixus organo corporali, sicut sunt potentiæ sensitiuæ: formam tamen habentẽ esse in materia consequitur*

Est etiam argu. de vermibus q sűt mollissimi.

2. huius. Tex. 94.

In prologo.

Ordo obseruãdus in q.

sequitur: anima enim ĩtellectiua creatur in materia, indigetque corpore sicut obie ƈto: quia phantasma quod mouet intelle ƈtum est in phantasia quæ organũ deter minatum requirit. ¶ *Sciendum secundo quòd forma recepta in materia, eo ꝙ in materia dispositiones exigit materiales, secundũ diuersitatem dispositionum diuersę sunt formæ, forma enim quæ recipitur in nobiliori materia & magis dispo sita est nobilior, sicut anima intellectiua est nobilior anima equi: eo ꝙ materia animæ intellectiuæ est nobilior materia animæ equi.* ¶ *Sciendũ tertio ꝙ perfectio formæ est duplex. Quædam enim est formalis et specifica scilicet ea quę conuenit rei ratione formalis & specificę differentiæ. Alia vero est materialis & numeralis .s. quę formę ratione subiecti in quo recipiuntur conuenit. Inter istas perfectione est differentia. Primo quia prima perfectio à nullo effectiue ꝓducitur, nulla.n. est causa quę faciat animam esse animam, licet aĩa ab aliquo agente producatur in esse, neq; similiter aliqua causa quæ faciat hominẽ esse rationalem: perfectio autem secunda à producẽte formam efficitur, agens enim intendens producere formam proportionatam materiæ, dat ipsi formæ perfectionem dispositioni materiæ congruentem. Secũdo differunt: qa perfectio prima nõ habet gradus scilicet formales, qui sm̃ absolutam rationem formę accipiũtur, sed in indiuisibili cõsistit, non enim diuisibilis est formalibus differentijs: perfectio autem secũda habet latitudinem secũdum ꝙ dispositio materiæ sub eadem specie latitudinem habet. Tertio differunt: quia cũ esse cõsequatur formam, et sit duplex esse scilicet esse quidditatiuũ, & esse existentię, esse quidditatiuum perfectionem formalem, & specificam formæ consequitur, unde sicut talis perfectio non hẽt latitudinem sed consistit in indiuisibili formaliter, ita & esse quidditatiuum, esse autem existentię consequitur perfectionem numeralẽ formę, ideo sicut illa habet gradus, ita & istud esse.* ¶ *Quantum ad secundũ ponuntur sex conclusiones: quarum prima est.*

Perfectio q̃dam formalis, quędam numeralis, & quid sint, & quomodo differant.

¶ *Anima intellectiua non est perfectior secundum essentiam suam in vno, quam in altero perfectione formali quæ .s. accipitur secundum absolutam rationẽ formæ. Probatur. Omnis forma quæ secundum suam essentiam formaliter est perfectior altera, supra illã aliquẽ gradũ perfectionis formalis addit, nõ enim est imaginabile quòd sit modo illo perfectior, et non addat perfectionem super alterã: sed forma substãtialis gradũ perfectionis formalis super alteram eiusdem speciei addere non põt: ergo etc. Minor probatur, quia secundum Philos. Species rerũ sunt sicut numeri, in quibus unitas addita, uel sublata uariat speciem, unde formæ quarum una addit intrinsece et formaliter ꝑfectionem super alteram secundum absolutam consideratione formæ eiusdem speciei esse non possunt.* ¶ *Confirmatur ista ratio. Nam S. Tho. probat formã substantialem non participari secundũ magis, & minus: quia participans habet speciem sm̃ illam, id autem à quo aliquid habet speciem, oportet manere fixũ et stans in indiuisibili .s. indiuisione formali, ex quo arguitur sic. Si aĩa esset perfectior in vno quam in altero non consisteret natura animæ in indiuisibili. sed hoc est contra id quod dicit S. Tho. ergo &c.* ¶ *Si dicatur ꝙ intelligit formam substantialẽ consistere in indiuisibili in uno supposito, ita scilicet ꝙ in illo non variatur, non aũt intelligit quin latitudinem quandã in diuersis suppositis habeat,* ¶ *Contra, quia S. Tho in eodem arti. subiungit ad rationem adductã, & propter hoc Philos. dicit, ꝙ sicut numerus nõ hẽt magis, neque minus*

Anima intellectiua nõ ē perfectior in vno quã in altero ꝑfectione formali.

Tex. 10.

12. q. 52. ar. 1

8. Metaph. Tex. 10.

minus, sic neque substantia quæ est secundum speciem, idest quantũ ad participationem formæ specificę: sed constat ꝙ numerus non solum ab eodẽ, sed & à diuersis non participatur sm̃ magis, & minus: ergo &c. ¶ Præterea in eodem arti. dicit ꝙ illud secundum quod aliquid sortitur speciem, oportet esse fixum, & stans & quasi indiuisibile, quæcunq; enim ad illud attingũt, sub specie continẽtur, quęcunque aũt recedunt ab illo vel in plus, vel in minus, pertinent ad aliã speciẽ perfectiorẽ, vel ĩperfectiorẽ: ergo etc. ¶ Secunda cõclusio. Aĩa intellectiua nõ est pfectior in vno q̃ in altero quantũ ad esse substãtiale quidditatiuũ perfectione formali, qđ dat sbo sic ꝙ eẽ unius sit formaliter pfectius altero. Probatur supponendo primo ꝙ esse specificũ substantiale sit effectus formalis formæ sbalis. Supponẽdo secũdo, ꝙ omnẽ suã perfectionẽ essentialem esse habeat à forma, vnde vnũ esse est nobilius altero: qa ẽ à nobiliori forma, sicut esse humanũ esse equino: quia illud est ab aĩa intellectiua, istud ab anima equi. ¶ Si dicatur ꝙ materia disposita est quę dat perfectionem essentialem esse specifico formę, eo ꝙ vnumquodque recipitur in aliquo per modum recipientis: ¶ Hoc non obstat, tum quia licet materia magis disposita et perfectior altera alterius speciei perfectius esse & perfectiorem formã requirat: illud tamen esse non est à materia, sed à forma: ideo perfectior materia non tantum requirit perfectius esse: sed ẽt perfectiorem formã à qua tale esse proueniat. ¶ Tũc istis suppositis arguitur sic. Si esse substantiale unius esset essentialiter perfectius altero perfectione formali, sequeretur vnã animam intellectiuã esse perfectiorẽ altera essentialiter: sed hoc est falsum, vt probatum est: ergo &c. tenet cõsequẽtia: qa per sm̃ suppositũ perfectio esse substantialis perfectionem formæ consequitur. ¶ Tertia conclusio. Anima intellectiua secundũ perfectionẽ numeralẽ est perfectior in uno quã in altero. Probatur. Formam materiæ dispositæ ꝓportionatã esse oportet: sed pfectiori mõ disponitur vna materia humana, q̃ altera: ergo & forma est perfectior in vno, quã in altero. ¶ Si arguatur contra istam cõclusionẽ: quia tunc sequeretur ꝙ vnus hõ esset magis hõ altero: sicut vnũ album est altero magis albũ: eo ꝙ esse perfectius indiuiduale albedinis habeat: ¶ Dicendũ ꝙ cõsequentia non valet. Nomina .n. specifica substantiæ significant formã secũdum esse specificũ, qđ sane non dicitur sm̃ magis & minus, nomina aũt concreta accidentiũ significãt participationẽ formę in subiecto: quę utiq; participatio dicitur secundũ magis et minus. ¶ Quarta conlusio. Esse exñtiæ est pfectius in vno, quã in altero pfectione numerali. Probatur. Perfectio numeralis esse consequitur pfectionẽ numeralẽ formę: sed forma ẽ perfectior numeraliter ĩ vno, q̃ in altero: ergo & esse. ¶ Istas duas concl tenet S. Tho. dum ait. Ad bonã aũt cõplexionem corporis seqtur nobilitas aĩę: quia oĩs forma est ꝓportionata suæ materiæ, vnde sequitur, ꝙ qui sunt boni tactus, sũt nobilioris animæ et perspicatioris mẽtis. ¶ Sed tunc dubiũ occurrit. Nã cum ille gradus perfectionis numeralis quẽ addit una forma super aliã in aliqua spẽ collocatur, sequitur ꝙ una forma tũc ab alia specifice, tanq̃ videlicet gradũ specificũ addens distinguetur. ¶ Ad hoc dr̃ primo ꝙ ille gradus est in spẽ humana, nõ .n. est aliqđ ab ipsa forma realiter distinctũ, sed est ipsa forma perfectius mãm actuãs, licet enim species humana sm̃ perfectionẽ formalẽ, & specificam sit indiuisibilis, tñ sub ista indiuisibilitate specifica, stat diuisibilitas mãlis, & diuersitas graduũ numeraliũ. Dicitur

Anima intellectiua nõ ẽ perfectior in vno quã in altero pfectione formali.

Anima intellectiua non ẽ perfectior in vno quã in alio quãtum ad esse quidditatiuum.

Tex. 10.

11. q. 52. ar. 1

8. Metaph. Tex. 10.

Perfectione numerali, vna anima ẽ alia perfectior.

Esse existentię est in vno perfectius quam in altero.

In cap. lit. cap. 19.

Idem tenuit 1. sen. dist. 8. q. 5. ar. 2. ad sextum. Item 2 sen. distin. 32. q. 2. ar. 3.

¶ Dicitur secundo, quòd consequẽtia est falsa, quia licet vna forma distinguatur ab alia per gradũ specificum.i. qui in aliqua specie collocatur, non tamẽ sequitur quòd specifice distinguatur, ille enim gradus non est alterius speciei à gradu alterius formæ à qua per talem gradum distinguatur. Nã si hæc ratio valeret probaretur in nulla forma, etiã accidẽtali, esse diuersitatẽ graduum, & per cõsequẽs nullam intensiorẽ, & perfectiorem alia inueniri. ¶ Quinta cõclusio. Intellectus vnius hominis est perfectior intellectu alterius quadã perfectione numerali: hanc conclusionem sic intelligo, ꝙ vnus intellectus est virtuosior & perspicatior ad intelligendum altero propter aliquã perfectionem, quam habet, eo quòd est in corpore magis disposito, magisq; deseruiente ad intelligendum. Probatur sic. Quantum natura sensitiua est melior & perfectior, tanto intellectus est perspicatior ad intelligendũ, naturæ enim sensitiuæ bonitas, ad intellectus bonitatẽ dispositio quædam est, vt inquit S. Tho. in expositione, sed natura sensitiua melior, perfectiorq; est in vno quã in alio: ergo &c. Probatur minor. Nam cum bonitas naturæ sensitiuę, complexionis bonitatẽ cõsequatur, melior autem sit vnius hominis complexio quam alterius, oportet vt & natura sensitiua melior in vno sit quã in alio, ergo etc. Minor probatur. Vnumquodque recipitur in aliquo per modũ recipientis: sed organa sensuum contingunt esse magis disposita in vno quã in altero propter meliorem complexionẽ, apparet enim ꝙ nõ oẽs homines habent eandem complexionem, nec eandem dispositionem organorum, ergo &c. ¶ Secundo. Accidentia consequentia perfectiorẽ formã sunt perfectiora, sed anima vnius est perfectior anima alterius: ergo & intellectus qui est accidens animæ erit perfectior in vno quam in altero. ¶ Sexta conclusio. Bonitas ista intellectus sequitur bonitatẽ tactus. Probatur primo. Bonitas intellectus proportionatur bonitati naturę sensitiuę: quia naturę sensitiuę bonitas est dispositio quædã ad bonitatẽ intellectus: sed bonitas naturæ sensitiuę ꝑportionatur bonitati tactus: tum quia tactus est fundamentũ omnium aliorũ sensuum: tum quia ex tactu aliquod dicitur simpliciter sensitiuũ, vt dicitur 3. huius. Confirmatur auctoritate Philos. dicẽtis molles carne esse aptos mente. ¶ Secũdo sic. Bonitas intellectus respondet bonitati complexionis: quia secundũ meliorẽ complexionẽ habet anima intellectiua quandam perfectionẽ naturalem: nam perfectius informat eo ꝙ subiectũ est magis remotum à contrarietate, & magis redactum ad medietatem. Idem enim effectus secũdum speciem perfectius recipitur in subiecto magis disposito: sed bonitas tactus est secũdum bonitatẽ complexioni: organum enim tactus est compositum ex qualitatibus tangibilibus redactis ad medium secundũ quandam complexionem: ergo &c. ¶ Ad argumenta in oppositũ respondetur. ¶ Ad primum dicitur primo, si cõsequẽs intelligatur de perfectione numerali, negatur falsitas consequenti. s Ad probationem dicitur ꝙ sicut intellectus unius est perfectior altero numeraliter, ita & vna anima altera, & vnũ esse altero: perfectiori enim modo participatur ab vno, quam ab altero: nec tamen suscipit magis et minus: quia una numero anima nõ habet nunc perfectũ, nũc perfectius esse in subiecto, sed tantum diuersę formæ habẽt diuersas perfectiones numerales in diuersis. ¶ Dicitur secundo, ꝙ si consequens intelligatur de perfectione essentialis & formalis, negatur cõsequentia: ad cuius probationẽ dicitur ꝙ forte tactus in vno non est perfectior altero,

Intellectus vnius est pfectior intellectu alterius perfectio ne numerali.

Bonitas intellectus sequitur bonitaté tactus.

Tex. 63.

Solutio argumẽtorũ.

tero: nisi perfectione numerali. ¶ *Posset etiã dici ꝙ licet tactus vnius esset ꝑfectior essentialiter tactu alterius: tñ intellectus vnius non esset perfectior intellectu alterius essentialiter, non .n. oportet eodem modo esse perfectiorem tactũ & intellectum: licet ad perfectionẽ tactus sequatur ꝑfectio intellectus.* ¶ *Ad sm̃ negatur antecedens. non est .n. verũ quòd mulieres sint nobilioris tactus uiris vniuersaliter loquendo. Ad probationẽ dicitur qđ mollities carnis in mulieribus non est propter temperamentum & debitam mixtionem humidi cum sicco, quã bonitas tactus consequitur: sed propter abundantiam flegmatis quæ magis complexionem frigidam & humidam, quam bonitatem tactus enunciat.* ¶ *Ad tertiũ dicitur ꝙ non est sensus Phil. bonitatem mentis proportionari bonitati sensus alicuius: quia ille sensus per sui apprehensionem deseruiat intellectui: sed intelligit primo quòd iudiciũ de intellectu quãtum ad bonitatem ex bonitate illius sensus arguitur: & hoc quantum ad cognitionem nostram debet intelligi.* ¶ *Secundo, quòd ille sensus & intellectus proportionatur secundũ bonitatem, eo quòd ab vna causa bonitas vtriusq; procedat: & hoc mõ sm̃ bonitatẽ sensus tactus ẽ bonitas intellectus: ꝑ bonitatẽ.n. tactus bonitatẽ mẽtis diiudicam⁹, eo ꝙ bonitas vtriusque ab eadẽ causa s. à bonitate cõplexionis ꝓueniat. Et per hoc patet ad quartũ.*

Quomodo unus tactus est ꝑfectior alio.

Mollicies mulieris: vnde causatur.

Tex. 63.

QVAESTIO XVII.

Vtrum odor habeat esse naturale in aere medio inter corpus odoriferum & olfactum.

Est autem omnis olfactus per medium, &c. Tex. XCVII.

Magi. Chri sesto. q. 42.

VAERITVR xvij. Vtrum odor hẽat esse naturale in aere medio, inter corpus odoriferũ et olfactũ. Et videtur quòd sic. ¶ *Primo. Odor habet esse naturale in eo qđ est passiuũ in gñatione odoris, vnũqđque.n. hẽt esse subiectiue in sua põia passiua: sed aer & aqua sunt passiuũ in gñatione odoris vt dicitur in de sensu & sensato: ergo &c.* ¶ *Secundo. Illa quę mutuo se impediunt in aere, hẽnt esse reale naturale in aere, sed odores se impediũt in aere: ergo &c. consequentia nota cũ minori: qa si duo corpora odorifera sint in aliqua parte aeris, non põt distincte ꝑcipi odor alicuius eorũ, sed ꝑcipitur quasi quidã odor mixtus. Maior probatur à contrario: quia si aliqua non hẽnt esse naturale, sed spirituale, non se impediunt, sicut patet de coloribus non se impedientibus in aere: ergo si se impediunt, habent esse naturale.* ¶ *Tertio. Eorum quæ habent tantũ esse intentionale in aere, ꝑceptio non impeditur à vento, non .n. impeditur visio albi à vento flante, sed perceptio odoris impeditur à vẽto, vt patet ad sensum: ergo &c.* ¶ *Rñdeo Circa istam difficultatem videndum est primo: quomodo se habeat odor ad alia sensibilia. Secundo, dicendũ est ad principale quæsitũ.* ¶ *Quantum ad primũ. Sciendũ est primo ꝙ odor distinguitur à gustabili et tangibili, qa illa percipiuntur ꝑ medium coniunctũ scilicet ꝑ carnẽ, odor aũt per medium separatũ, scilicet per aerem & aquã: distinguitur aũt à sono: qa sonus fit cũ aliqua immutatione locali medij: odor aũt cum alteratione corporis odoriferi: oportet.n. corpus odoriferũ alterari à calore, si debet odorẽ spirare: à visibili vero*

Solutio argumẽtorũ.

Ordo seq. fito obseruãdus.

Distinctio odorabilis a sono, colore &c.

ro distinguitur, quia color habet esse naturale tantum in corpore colorato, odor autem habet esse naturale etiã extra corpus odoriferũ. ¶ *Sciẽdum secundo quòd hoc habent sonus et odor præter alia sensibilia, quòd alia sensibilia nõ possunt ꝑcipi nisi directe corpora sensibilia sensibus obiiciantur. Nam quidem patet in gustabili & tangibili, quæ percipiuntur quodam contactu, similiter apparet, ꝙ color non potest videri nisi corpus colora tum directe opponatur visui, odor aũt & sonus percipiuntur, etiã si corpus sonans, aut odoriferũ non directe obijciatur sensui. Ratio diuersitatis est: quia gustabile, & tangibile non habent immutare sensum: nisi inquantũ tangunt mediũ coniunctum organo: visibile autem quod immutat visum, habet esse tantum secũdũ esse naturale in corpore visibili, ideo ad hoc vt obijciatur visui, requiritur ꝙ corpus visibile directe opponatur ei. Odor autem & sonus aliqñ vndequaque diffunduntur sm̃ figuram sphericam, & hẽt aliquo modo esse reale in aere, ideo quia habent esse in diuersis partibus aeris, immutant sensum, etiam si corpora sensibilia non directe opponantur sensui, eo.n. ꝙ habent esse extra corpus sensibile, directe possunt opponi sensui, absque directa corporũ sensibilium oppositione.* ¶ *Sciendũ tertio, ꝙ licet sapor & odor ex permixtione humidi, & sicci, per aliquam actionem calidi causentur, ꝓpter quod dicitur in de sensu & sensato, ꝙ eorum fere est eadẽ passio, differunt tñ dupliciter. Primo quantũ ad causam: quia sapor causatur à sicco terrestri, cũ addi tiõe calidi in humido calido aqueo. Odor autem causatur ab enohima siccitate, scilicet ab humore incorporato, etiã imbibito alicui sicco, causatur dico in humido non quocunque, sed ꝙ est aeris & aquę. Secundo differunt, quia sapor magis sequitur humidũ, vnde dicit Phil. ꝙ sapor fundatur in humido, odor aũt magis sequitur siccũ calidũ et aereũ, vnde habet esse in fumali euaporatione.* ¶ *Quãtũ ad sm̃, sciẽdũ ꝙ licet odor nõ sit fumalis euaporatio, vt dicitur in de sensu & sensato, cum quadam tñ fumali euaporatione fit: eo ꝙ corpora odorifera sunt humiditate respersa, propter quod oportet fieri resolutionem, vt percipiatur odor.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ aliquid esse in aere contingit dupliciter. Vno modo, scilicet sicut in loco quemadmodum homo. Alio modo sicut in subiecto quemadmodũ humiditas.* ¶ *Tunc ponũtur tres cõclusiones. Quarum prima est. Odor separatus à corpore odorifero hẽt esse naturale in aliqua aeris parte, sicut in loco. Probatur. Qñcunq; percipitur odor in aere, ille habet esse naturale in aliquo corpore in aere existente, odor.n. intentionalis non est id qđ sentitur, sed corpore odorifero moto siue esse corrupto, adhuc percipitur ille odor qui prius: ergo oportet ꝙ adhuc remaneat in aliquo corpore existente in aere: hoc aũt non videtur esse nisi fumalis euaporatio resoluta à corpore odorifero admixta aeri & contenta ab aere: ergo &c. dicitur ergo esse in aere sicut in loco, quia est subiectiue in fumali euaporatione ab aere localiter cõprehensa.* ¶ *Secunda conclusio. Odor non potest habere esse naturale subiectiue in aere aut ꝓpinquo aut remoto. Probatur.* ¶ *Primo. Qualitas secũda causata ex mixtione qualitatũ tangibiliũ nõ põt esse in aliquo corpore simplici, sed tãtũ in corpore mixto: sed odor causat̃ ex mixtione qualitatũ tangibiliũ, vt dicitur de sensu & sensato: ergo &c.* ¶ *Secundo. Si posset esse odor naturaliter in aere, tunc contingeret duas qualitates contrarias sm̃ esse naturale in eadem parte aeris esse, si duo corpora habẽtia contrarios odores sibiinuicem*

Quid sonus & odor habeant præter alia sensibilia.

Vnde causatur sapor & odor.

Tex. 101. Cap. de gustabili.

Aliquid esse in aere dupliciter.

Odor separatus a corpore habet esse naturale sicut in loco.

Odor nõ potest habere esse naturale subiectiue in aere.

inuicem eſſent contigua, nam vnūquodque corpus cauſaret ſuum odorē in aere: hoc eſt impoſſibile: ergo &c. ¶ *Tertio. Si odor reciperetur in aere naturaliter, aut reciperetur idē numero qui eſt in corpore odorifero, aut idem ſpecie. Non idem numero, quia accidens non migrat de ſubiecto in ſubiectum. Non idem ſpecie, q̄a tunc nō pciperetur odor corporis odoriferi vt odor talis corporis, ſed vt odor aeris, ſicut dicit Phil. ꝙ ſi corpus ſaporoſum ponatur in aqua, & aqua recipiat ſaporem illius corporis, tunc guſtus non percipit ſaporem exiſtentem in aqua tanq̄ ſaporē corporis miſſi in aqua, ſed tanq̄ ſaporem aquæ: ergo &c.* ¶ *Tertia concluſio. Odor hēt eſſe intentionale in aere. Probatur. Primo, q̄a odor vſq; ad quingenta milliaria ſentiri pōt, vt de quibuſdam vulturibus qui odore cadauerum ꝓuocati quingētorū milliariū ſpatio aduolarunt in Græciam: ſed odor ad tantum ſpatium ſm̄ eſſe naturale diffundi nō pōt: ergo oportet, ꝙ ſm̄ eſſe intentionale in aere ab odore realiter exiſtente in fumali euaporatione cauſetur. Probatur minor, quia ſi ſm̄ eſſe naturale ad tāntū ſpatiū diffunderetur, oporteret materialē euaporationem, in qua ſubiectiue recipitur odor, vltra menſuram raritatis ſibi poſſibilis exiēdi.* ¶ *Si dicatur ꝙ odor vſque ad vultures illos per uentū flātē eſt perductus:* ¶ *Contra. Illa aīalia ſequentes odorem venerunt in Graciā, alioquin nō potius in Græciā quam in aliā prouinciā aduolaſſent: ergo oportuit odorē eſſe diffuſum per totum ſpatium inter cadauera & vultures. Secūdo principaliter. Mediū alicuius ſenſus eſt ſuſceptiuū ſenſibilis ſm̄ eſſe intentionale: ſed aer eſt medium in ſenſu olfatus, vt dicit Philoſophus: ergo &c.* ¶ *Ad argumenta in oppoſitum reſpondetur.* ¶ *Ad primum dicitur quòd mēs Philoſophi eſt, quòd aer & aqua in quantū ſunt commixta etiam cum alijs elementis, ſunt paſſiuum in generatione odoris: non autem vt ſunt diſtincta & ſeparata in propria natura.* ¶ *Ad ſecundum dicitur, quòd aliquando ſe impediunt propter eſſe reale, quod habent in fumali euaporatione, nō aūt propter eſſe reale quod habeant in aere ſubiectiue.* ¶ *Ad tertium dicitur primo ꝙ nos non dicimus quòd odor habet tātum eſſe intentionale in aere, ſed quòd ibi tantum eſſe intentionale ſubiectiuo habet, eſſe autē naturale in ipſo habet ſicut in loco.* ¶ *Dicitur ſecundo, quòd maior eſt falſa, quando id quod habet tantum eſſe intentionale ſubiectiue in aere, hēt etiam eſſe in aere naturale in loco.* ¶ *Dicitur tertio, ꝙ id quod habet illo modo eſſe in aere, poteſt impediri à vento, ne percipiatur, eo quòd per ventum fumalis euaporatio in qua erat ſubiectiue odor īmutans aerem, expellitur: eo modo quo viſio ad ablationem viſibilis in quo eſt color immutans, aerem impeditur.*

[Marginal notes: 2. de anima, Tex. 101. — Odor habet eſſe intētionale in aere — Hoc narrat Alb. tract. 3. cap. 5. — 2. huius, Tex. 97. — Lege Alex. 2. huius ſup tex. 97. — Hęc reſponſio ē tutior.]

QVAESTIO XVIII.

Vtrum guſtus ſit ſenſus diſtinctus à tactu.

Guſtabile autem eſt quoddam tangibile &c. Tex. CI.

[Marginal notes: Mag. Chriſoſt. q. 4. — Tex. 101. — Caiet. ca. 9.]

QVAERITVR decimooctauo, Vtrum guſtus ſit ſenſus diſtinctus à tactu. *Et videtur quòd nō.* ¶ *Primo. Sicut ſe habent obiecta potentiarum adinuicem, ita & pōtiæ, quia pōtiæ accipiunt vnitatem & diſtinctionem ex obiectis, ſed guſtabile eſt tangibile, vt dicit Phil. ergo guſtus eſt tactus.* ¶ *Secundo. Potētiæ ſenſitiuæ diſtinctæ hēnt diſtincta organa*

organa, vt patet discurrẽdo per singulos sensus, visus enĩ, & auditus, & olfactus habent organa distincta, sed gustus, & tactus non habent organa distincta, nam lingua, aut quodcunque organum quo percipitur sapor, est etiam organum quo percipitur calidum, frigidum, & alię qualitates tangibiles: ergo &c. ¶ Tertio. Potentia quæ percipit suum obiectum tangendo est tactus, sicut potentia quæ percipit suum obiectum videndo est visus, & quæ percipit audiendo est auditus, sed gustus percipit suum obiectum tangendo, vt dicit S. Tho in hoc secundo ergo &c. ¶ Quarto. Gustus non percipit saporẽ sine humiditate, vt dicit Philosophus. sed humiditas est qualitatis tangibilis: ergo gustus pcipit qualitatẽ tangibilẽ: ergo est tactus. ¶ Respondeo. Primo præmittã aliqua. Secundo ponã cõclusiones.

Lectio 21.

Tex. 101.

¶ Sciendum igitur primo, quòd cum gustus dicatur sensus alimenti, alimentum autem sit id quo animal nutritur, aliquid de necessitate alimenti, aliquid vero non est de necessitate, sed tantum quoddam signum conuenientis alimenti, & quoddam eius delectamentum. Id quod est de necessitate alimenti, sunt qualitates tangibiles, siue corpora hẽtia has qualitates redactas ad quandam proportionalem permixtionem, eo quòd animal cõstat ex huiusmodi corporibus & qualitatibus. Id autem quod est delectamentum alimenti, est sapor, vt dicit Philosophus. Sciendum secundo, ꝙ gustus potest accipi dupliciter. Vno modo pro potentia discretiua alimenti, quantũ ad id qđ est de necessitate alimenti, scilicet quantum ad qualitates tangibiles redactas ad quandam proportionem. Alio modo pro potentia discretiua alimenti, quantum ad id, quod est delectamẽtum eius, & signum conuenientis, aut disconuenientis proportionis qualitatũ eius, qđ est sapor.

Gustus dicitur sensus alimenti.

Tex. 28. huius.

¶ Sciendũ tertio, ꝙ licet aliqua sint realiter distincta, tñ non inconuenit ea in aliquo conuenire, scilicet in modo operãdi, aut in aliquo alio, pp quod vnũ sibi qñq; nomen alterius vendicare solet, saltem id cui conuenit illa conditio secũdario, nõ men eius cui primo cõuenit per quãdam similitudinem participat, sicut virtus cogitatiua et ratio sunt virtutes distinctę, qa tñ in modo operandi conueniunt, scilicet in hoc ꝙ est discurrere ab vno in alterum, ideo etiã cogitatiua dicitur ratio, sed rõ particularis. ¶ Sciendum quarto, ꝙ duplex est prædicatio, scilicet formalis & causalis. Formalis est, qñ prædicatũ sm rationem suã formalem inuenitur in subiecto. Causalis est, quando prædicatũ dicit causam subiecti. Et sicut multiplex est causa, ita multiplex est prędicatio causalis. Aliquando cum causa effectiua prædicatur de effectu, vt cum dicitur à Philosopho 2. huius, vox est pcussio aeris respirati &c. Aliquando prædicatur causa materialis & subiectiua de eo cui subiicitur, sicut cum dicitur, odor est fumalis euaporatio, & quando tale subiectũ prædicatur de eo, qđ est in subiecto, dicimus ꝙ subiectũ est prædicatum materialiter, dicimus enim, ꝙ odor est fumalis euaporatio materialiter. ¶ Quantum ad secundũ, ponuntur quatuor conclusiones, quarum prima est. ¶ Gustus primo modo dictus, scilicet discretiuus alimẽti, quantũ ad ea quæ sunt de necessitate alimenti est idem realiter quod tactus. Probatur. Potentia cognoscitiua qualitatum tangibilium est tactus: dicitur enim tactus, quia perceptiuus qualitatum tangibilium, sed gustus hoc modo acceptus est perceptiuus qualitatũ tangibilium, dictum est .n. & est de mente Philosophi 2. huius, ꝙ qualitates tangibiles sunt de necessitate alimenti: ergo &c. ¶ Sciendũ autem, ꝙ gustus sic sumptus, licet sit realiter

Quomodo aliqua possunt esse realiter distincta & conuenire in aliquo.

Prædicatio quędam formalis, quædam causalis & hęc duplex

Tex. 90.

Gustus primo modo ẽ idem quod tactus.

Tex. 90.

realiter tactus : tamen non est vniuersaliter tactus , sed solũ tactus existẽs in nervo expanso per linguam, & palatũ, ideo dicitur gustus esse quidã tactus, quia est tactus ĩ organo materiali gustus existẽs.

Quomodo gustus est tactus.

¶ Secunda conclusio. Gustus secũdo modo dictus, scilicet discretiuus saporũ, est tactus quantũ ad modum sentiendi. Probatur. Tam gustus, quã tactus, percipiũt obiectũ suum tangendo: ergo &c. Antecedens probatur. Nam calor non percipitur à tactu, nisi tãgat carnem, similiter nec gustus percipit saporem, nisi gustabile tangat linguã, aut palatũ: ergo etc. ¶ Quomodo autem sit intelligendum, ꝙ gustus percipit tãgendo, declarabitur in argumentis. ¶ Tertia conclusio. Gustus est tactus materialiter. Probatur. Sicut se habet gustabile ad tãgibile, ita gustus ad tactum, sed gustabile est materialiter tangibile, ergo et gustus est materialiter tactus consequentia nota cum maiori, & probatur minor, qa sapor fundatur in humido, vt dicit Philos. 2. huius, & in de sensu & sensato, & sic fundatur, ꝙ non potest percipi sapor sine humido , vt ibidem dicitur, sed humidum est tangibile: ergo &c. ¶ Sciendum vero, ꝙ gustus dicitur materialiter tactus, sicut gustabile dicitur materialiter tãgibile, scilicet quia gustus fundatur in tactu, sicut et gustabile fundatur in tangibile. ¶ Quarta conclusio. Gustus secundo mõ dictus, distinguitur formaliter, & realiter à tactu. Probatur. Potentiæ respicientes diuersa formalia obiecta, formaliter, et realiter distinguuntur, potentiæ enim ex formalibus rationibus obiectorũ distinguuntur. Sed gustus et tactus respiciunt diuersa obiecta formalia scilicet gustabile, et tãgibile, quorũ vnum fundatur in altero, ut dicit Philos. ergo &c. ¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. ¶ Ad primum negatur minor de idẽtitate formali, non enim gustabile, & tangibile sunt idem formaliter, & realiter, sed tantum materialiter : quia gustabile fundatur in tangibili, & hoc modo intelligit Philos. ¶ Ad secũdũ negatur maior, si vniuersaliter accipiatur, licet enim visus, & auditus habeant determinata organa, quia sunt in determinata parte corporis, tamẽ sensus tactus quia ẽ diffusus per corpus, etiam organũ per totum corpus diffusum habet , vnde oĩa organa aliorũ sensuum sunt organa tactus, si enim ista ratio cõcluderet, probaretur ꝙ omnes alij sensus essent idẽ ꝙ tactus. Dicitur tamen quòd licet organa aliorum sensuũ sint etiã sensus tactus organum materialiter, sunt tamen ab illo formaliter distincta, inquantũ per unam dispositionem est organum tactus, per aliam vero aliorum sensuũ organa. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ potentiã percipere suum obiectum tangẽdo potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia percipit per actum virtutis tactiuæ, sicut illud dicitur obiectũ percipere videndo ꝙ percipit per actum uisiuæ potentiæ. Alio modo, quia percipit per contactũ rei cognitæ, & cognoscentis, eo modo quo dicuntur se tangere, quorũ vltima sunt simul. Si primo modo intelligatur, negatur minor, nec sic intelligit S. Tho. si secundo modo, conceditur minor, in illo sensu, ponit eam S. Tho. sed negatur maior . Ad probationem dicitur, ꝙ probat illam in primo sensu, non autẽ in quo negatur. ¶ Posset etiam dici, quòd gustus percipit suum obiectum tangendo, idest percipit suum obiectũ, dum simul tactus percipit humiditatẽ, in qua fundatur sapor. ¶ Ad quartum respondetur, quòd nõ est mens Philosophi, quòd gustus non percipiat saporem, nisi etiam percipiat humiditatem, sed quòd non potest percipere saporem , nisi tactus etiam percipiat humiditatem in qua radicatur sapor, & sapor

Gustus materialiter q̃ sit.

Tex. 101.

Gustus distinguitur à tactu.

Tex. 107.

Potentiam suum obiectum percipere tangendo dupliciter intelligatur.

Quæ sit mẽs Arist. de gustu.

sapor nō pōt īmutare gustū, nisi humidū in quo radicatur sapor īmutē tactū, unde verba sua sūt ista, non aūt facit humoris sensū sine humiditate .s. tactū īmutante.

QVAESTIO XVIIII.

Vtrum tactus sit vnus sensus.

Si enim tactus non unus est sensus &c. Tex. CVI.

VAERITVR xviiij. *Vtrum tactus sit vnus sēsus. Et uidetur ꝙ sic. ¶ Primo. Si non esset vnus, seq̄retur ꝙ essent plures sensus exteriores quam quinq; , quod est cōtra id quod cōmuniter dicitur: & videtur etiam esse contra mentē Philos. qui de visibili, audibili, odorabili, gustabili, tangibili, determinat tanquam de quinq; sensibilibus: ergo &c. ¶ Secundo. Ex omni parte corporis sentimus omnes qualitates tangibiles, scilicet calidum, humidum &c. ergo in omni parte corporis est idē tactus: ergo vnus sensus tactus. ¶ Tertio. Sensus respiciēs unū genus pro obiecto est unus, vt dicit S. Tho. in scripto: sed sensus tactus respicit vnū genus pro obo: dicit .n. S. Tho. in prima parte, ꝙ omnes qualitates tangibiles cōueniunt in vno genere innominato: ergo &c. ¶ Respondeo. S. Tho. duos modos dicendi ad istā difficultatē ponit. Primus est, ꝙ sensus tactus est vnus simpliciter, licet .n. tactus sit perceptiuus pluriū qualitatū primarum, tamen illę possunt in vno gñe. sed innominato, cōuenire quod sit obiectū adęquatū tactus. Alius modus est, ꝙ sensus tactus est unus materialiter, sed plures formaliter. Primū modum non videtur S. Th. acceptare: sed magis probabiliter disponere, quod patet ex mō loquendi. Nam in quęstionibus disputatis de anima, et in prima parte, posito secundo mō hic recitato addit: posset tamen dici, & subiungit aliū modū. Ideo videtur de mente eius tenendum quòd tactus nō est vnus formaliter, sed ē vnus materialiter. ¶ Ad cuius euidentiam sciendum primo, quòd tactus est fundamentū omnium aliorum sensuum, & qualitatum tangibilium, ex quibus cōstat animal, & à quibus secundū omnem partem corporis pōt animal lędi, est perceptiuus, vnde debet esse diffusus per totum corpus, & per consequens organum per totum corpus diffusum habere debet, & omnia organa aliorum sensuū debent esse organa tactus, eo ꝙ omnia possunt à qualitatibus tangibilibus lędi. ¶ Sciendū secundo, ꝙ quia subiectum est materia & potentia respectu formę: ideo omnes formę existentes in eodē subiecto possunt dici eodē materialiter quasi formæ eiusdē materię: & non quasi sint ex eadem materia compositę, cum sint res & naturæ simplices. ¶ Sciēdum tertio vt notat S. Tho. ꝙ potentiæ accipiunt vnitatē & distinctionem ab obiectis, et ideo oportet ꝙ sensibile correspondens vni pōiæ sit vnū genus. Vnde cum in vno genere non sit nisi vna pri. cōtrarietas, licet p subdiuisionē possit eē plures, sicut corporis primæ differentię sunt aīatum & inaīatum, tamen p subdiuisionē etiā sensibile & insensibile sunt differētię corporis: oportet etiā sensum vnū esse vnius primæ cōtrarietatis, licet possit esse pluriū per subdiuisionē, sicut & visus est circa colorē sm quòd est cōe quoddā ad hūc et ad illū colorē proprie dictū, est aūt albi et nigri secūdario: ex quo seq̄tur oportere oēs differentias quę cognoscūtur ab vno sensu eē vnius generis. Ista verba S. Tho. sic sūt intel-*

Lec. 82. | q. 78. ar. 3. ad tertium. | art. 13. ad 17. & 1. vt supra. | Tactus non est vnus formaliter: sed materia-liter. | Lec. 82.

intelligēda, scilicet ꝙ debēt eē vnius gñis subalterni. Nō .n. sufficit ꝙ sint eiusdem gñis generalissimi: nā si illud sufficeret, tunc oēs qualitates sensibiles essent unius sensus, quia sunt in gñe qualitatis. Similiter ēt ē intelligēdũ ꝙ dñt eē vnius gñis proximi, sicut aĩatũ & inaĩatũ cōtinētur sub corpore: aut si sunt pluriũ gñerũ, debent eē pluriũ gñum subalternatim positorum, sicut aĩatũ et inaĩatũ sensibile & insensibile sunt diuersorũ gñerum .s. corporis & aĩalis: quorũ aĩal subalternatur corpori. Si .n. sic erit, quãuis vnus sēsus erit pluriũ contrarietatum, tñ erit vnius tantũ primæ cōtrarietatis, differentię .n. primi gñeris erunt primę contrarietates & alię erunt secũdarię. ¶ *Vltimo sciendum ꝙ aliqua distingui formaliter pōt dupliciter intelligi. Vno mō ꝙ distinguãtur sm̄ formales rōnes qũo intellectus, & rō distĩguũtur formaliter. i. sm̄ diuersas rōnes. Alio mō ꝙ distinguãtur essentialiter idest ꝙ sint diuersę essentię et naturę qũo albedo & nigredo distinguuntur.* ¶ *Istis suppositis ponuntur duę conclusiones de mente S. Tho. Quarũ prima est.* ¶ *Sensus tactus est vnus mãliter. ꝑbatur sic. Sicut est de qualitatibus tãgibilibus, ita de tactu, ut Pilos. inquit. Sed qualitates tangibiles sunt vnũ materialiter: ergo &c. Minor ꝑbatur. Qualitates ex quibus constat animal, sunt unum materialiter idest in eodem subiecto: sed qualitates tangibiles sunt qualitates, ex quibus animal cō stat: ergo &c. Dicitur itaque sensus tactus unus materialiter: quia omnes virtutes tactiuę sunt in eodem materiali subiecto & organo.* ¶ *Secũda conclusio. Sensus tactus sunt plures formaliter idest essentialiter & realiter. Probatur rōne Phil. Sensus cognoscitiui pluriũ primarum qualitatũ sunt plures. Sed sensus tactus sunt hmōi: ergo &c. cōsequentia nota cum minori, non .n. calidum & frigidum, et humidũ & siccum, sunt vnius generis proximi primę cōtrarietates: quia vnum genus hēt tm̃ duas differentias primas, nō etiã sunt plures differētiæ pluriũ generum subalternatim positorũ. Maior probatur. Vna pōia est unius generis, sed vnum genus hēt tantũ duas differentias primas, ut dicitur. 10. Metph. ergo unus sensus erit duarũ primarũ differētiarum: & per cōsequēs, vbi plures pōię primę, differentiæ plures sensus: & quot primę contrarietates tãgibiles, tot sensus tactus realiter distĩcti, hoc idē tenet Cō. et Alb.* ¶ *Ad argumenta in oppositũ respondetur. Ad primũ dicitur primo, ꝙ non sunt tantũ quinque sensus exteriores: sed sex aut septē, aut plures, sm̄ quòd diuersi ponunt duos, aut plures sēsus tactus.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ Philos. dicit esse quinq; sensus accipiendo sensũ tactus pro vno, tum qa dicuntur oēs sensus tactus, eo ꝙ percipiunt obm suũ tangendo, tũ qa sensus tactus est unus materialiter, et distinctio organi vnius ab alterius organo non apparet.* ¶ *Ad secũdum dicitur primo, quòd in omni parte corporis sunt oēs species tactus perceptiuę qualitatũ elementorum, sed tactus perceptiuus qualitatũ alimenti hēt esse tm̃ in lingua aut faucibus.* ¶ *Dicitur secũdo ꝙ consequētia nō valet .s. hēt esse tactus oĩs in omni parte corporis: ergo est idē.* ¶ *Dicitur tertio, quòd licet spēs tactus habeãt esse in eodē organo materiali, sũt tñ diuersę dispōnes in eodē organo secundũ diuersitatē pōarum. Aliã .n. dispōnem habet in illo organo pōia cognoscitiua calidi & frigidi, & aliã pōa cognoscitiua humidi et sicci: & sic de alijs.* ¶ *Ad tertium dicitur ꝙ S. Tho. ponit illã propositionem, saluare uolens aliquo mō sensum tactus esse unũ.* ¶ *Dicitur secundo, quòd possunt habere vnum genus remotum, non autem unum genus proximum.*

Tactus est unus formaliter: sed materialiter.

Distingui aliqua formaliter dupliciter intelligi pōt.

Lec. 11.

Tex. 106.

Tex. 107.

Tex. 14.

Aue. commento 107. & Alber. tract. 3. cap. 10.

QVAE-

QVAESTIO XX.

Vtrum caro sit medium in sensu tactus.

In tactu aũt hoc nunc immanifestum est &c. Tex. CX.

VAERITVR XX. Vtrũ caro sit medium in sensu tactus. Et videtur quod nõ. ¶ Primo. Mediũ in aliquo sensu debet esse denudatum à natura sensibilis, vt dicit Phil. sed caro non est denudata à qualitatibus tangibilibus cũ sit corpus mixtũ: ergo &c.

2. huius. Tex. 71.

¶ Secundo. Vnius põię est tantũ vnũ medium necessarium ad vnam operationem sensus, sicut patet discurrendo per singulos sensus: sed aer aut aqua sũt media in sensu tactus vt dicit Phil. ergo nõ caro.

Tex. 113.

Tertio. Medium prius immutatur à sensibili quam sensus, sed caro non prius immutatur à tangibili quã tactus: immo statim immutatur caro & tactus, vt dicit Philos. ergo &c.

Tex. 109.

¶ Quarto. Animalia non habentia sanguinem non habent carnem, tamen habent sensũ tactus: alioquin non essent aĩalia: ergo &c. ¶ Quinto. In secundo de partibus animaliũ Aristo. ponit carnẽ esse organũ tactus: ergo etc.

Caro est medium per se in tactu.

¶ Respondeo, quod caro, vel aliquid simile carni est medium per se in sensu tactus. ¶ In qua conclusione oportet duo declarare. Primo quare dicitur per se. Secundo quare dicitur uel aliquid simile carni. ¶ Quantum ad primũ. Sciendum primo quòd est commune omni sensui per aliquod medium sentire, sensibile enim positũ supra sensum non facit sensationem, vt dicitur de visibili, et vniuersaliter de omni sensibili. Vnde oportet inter sensũ & sensibile esse quoddam medium, quod immutatum à sensibili immutet sensum: diuersimode tamen, quia in quibusdã medium est cõiunctũ sentienti, idest est pars sentientis, sicut in tactu & gustu, in aliis autem est medium separatum quod scilicet non est pars sentientis, sicut in visu medium est aer.

Tex. 73. & 116.

¶ Sciendũ secũdo quod duplex potest esse medium inter sensum et sensibile. Qđdã est mediũ per se. Quoddam est medium per accidens. Medium per se est, quod per se habet ordinem ad immutationem sensus. Medium per accidens dicitur, quod non habet per se ordinem ad immutationem sensus: & hoc est quod licet mediet inter sensum & sensibile, hoc tamen est, non quia sit necessarium ad immutationẽ sensus: sed quia talis est conditio corporũ, scilicet sentientis & sensibilis, vt inter illa semper sit tale medium. ¶ Sciẽdum tertio, quod ad hoc vt aliquid sit mediũ per se alicuius sensus: duo requirũtur. Primo, quod sit denudatum à natura sensibilis, aut omnino, sicut aer à natura coloris, & soni, & odoris: aut secundum illum modum quo percipitur à sensu, sicut caro, licet non sit denudata à sensibilibus tactus simpliciter, eo quòd est corpus mixtũ ex elementis quibus conueniunt qualitates tangibiles: est tamen à qualitatibus tangibilibus secundum illum modum quo percipiuntur a tactu denudata, percipiuntur enim à tactu secundum excellentias eorũ, in carne autem sunt redactæ ad quãdã medietatem, & per hoc soluitur primum argumentũ.

Ad medium per se duo requirũtur.

Secundo, requiritur quod medium prius immutetur ab obiecto quam potentia; quod intelligendum est non de prioritate temporis, sed de prioritate naturæ et causalitatis, hoc est quod oportet immutationẽ medii esse causam immutationis sensus. ¶ Dicitur itaque quod caro est mediũ per se in sensu tactus, ad excludẽdum mediũ per accidens .s. aerem & aquã, quæ requiritur

quiritur nõ propter immutationẽ tactus, sed propter conditionem corporũ. Nam duo corpora dura nõ possunt se immediate in aere aut in aqua cõtingere: sed oportet inter illa aerem aut aquam mediãte. ¶ *Quantũ ad s̃m, sciendum s̃m Alber. ꝙ aliquid põt dici simile carni tripliciter.* Aliquid carni simile tripliciter. trac. 3. c. 34. *Uno mõ pars quæ loco carnis est in animalibus carentibus sanguine. Caro enim ꝓprie dicta est quæ ex sanguine generatur: unde animalia non hñtia sanguinẽ non hñt carnem: sed aliquid simile carni. Secundo modo dicitur aliquid simile carni: quia complexio sua habet quandã vicinã complexionem cõplexioni carnis: sicut dentes, crescunt .n. etiã aliqñ in senibus. Tertio modo dicitur simile carni ꝙ est carni cõmixtũ: sicut nerui quidã, non.n. possunt esse multũ carni cõmixti: nisi etiam multũ similes carni existant.* ¶ *Dicitur ergo ꝙ caro, vel simile carni est medium in sensu tactus: quia non solũ caro proprie dicta est mediũ, sed etiã in habentibus sanguinẽ: id qđ est simile carni in habentibus sanguinem est mediũ: et in habentibus sanguinẽ etiã dentes et nerui immixti carni sunt medium tactus.*

¶ *Istis declaratis probatur conclusio ratione Phil. Caro aut est organũ aut medium tactus, quia statim ad tactum sensibilis per carnem sentimus: sed caro non potest esse organũ: ergo &c. Minor ꝓbatur. Sensibile positũ super organũ non facit sensationem: sed tangibile positũ sup carnem facit sensationẽ: ergo non est organũ: ergo &c.* ¶ *Ad rationes in oppositum rñdetur. Ad primũ patet rñsio ex dictis.* ¶ *Ad s̃m dicitur ꝙ unius põiæ est tantũ unum mediũ per se in una operatione: plura tamen possunt esse, quorum unũ sit medium per se: alia vero media per accidens. Aer aũt & aqua sunt media per accidens ut dictum est: sed caro medium per se.* ¶ *Ad tertiũ dicitur primo, ꝙ illa prioritas est prioritas naturæ, non aũt temporis, ut dictũ est in quæstione.* ¶ *Dicitur secũdo, ꝙ caro immutatur simul tempore cũ organo, tñ prius s̃m naturam & causalitatem. Immutatio enim carnis est causa immutationis organi & sensus tactus.* ¶ *Ad quartũ dictum est ꝙ aĩalia carentia sanguine, licet non hẽant carnẽ: hẽnt tñ aliquid simile carni.* ¶ *Ad quintum præter responsionem Auerrois tenentis, quòd in libro de animalibus fuit unius opinionis: hic aũt alterius fuit.* Com. 108. *Dici põt primo ꝙ Aristo. in illo loco ꝓbat carnem esse primum corpus aĩalis: ꝓ carnem accipiendo corpus carnem includens tanq̃ partem: quoniã non est corpus aĩalis absq; carne consistens.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ tale corpus est organum non simpliciter sed tãquam organum & mediũ coniunctum, scilicet carnem proprie dictam includens. Nam nerui sub carne contenti, organi rationem habent, ista vera caro sola medium est.*

QVAESTIO XXI.

Vtrum sensibile positum supra sensum, faciat sensationem.

Apposita .n. super sensitiuũ, nõ sentiunt &c. Tex. CXVI.

Iandun. q. 29.

VAERITVR *decimonono, Vtrum sensibile positũ supra sensum faciat sensationem, Et videtur ꝙ sic.* ¶ *Primo. Tangibile positum supra tactũ causat sensum tactus: ergo &c. Antecedens probatur. Qñ medium tangens organum recipit sensibile, s̃m esse naturalẽ*

in parte contingente organum, sensibile ponitur supra sensum. Sed aliqñ dum sentimus calorem, recipitur sm̃ esse naturale in carne quę est mediũ tactus, fit.n. manus calida: ergo tunc sensibile ponitur supra sensum. ¶ *Secundo. Sonus peruenit aliquãdo vsque ad auditum secundum esse naturale, scilicet qñ aer motus in quo est sonus, peruenit vsq; ad auditum, & tamen percipitur sonus, ergo &c.* ¶ *Tertio. Odor contingẽs organum olfatus, ꝑcipitur ab olfatu, quando fumalis euaporatio peruenit ad olfatum: ergo &c.*

¶ *Quarto. Lumen existens in aere videtur, & tñ tangit oculũ sicut & aer: ergo &c.* ¶ *Quinto. Ferrum ignitum scindens partem aĩalis sentitur: & tñ tangit organum. Tangit.n. neruum quod est organũ tactus: ergo &c.* ¶ *Rñdeo. In ista quæstione tria facienda sunt. Primo declarabitur titulus quæsiti. Secundo quædam necessaria præmittentur.* ¶ *Tertio. rñdebitur ad quæsitum.* ¶ *Quantũ ad primum sciendum primo, quòd cũ inter potentias animæ potentiæ sensitiuę sint organis determinatis affixę, ꝙ operatio nõ tantum ipsarum potentiarum est, sed cõpositi ex organo & potentia, sicut videre non est tantũ põiæ visiuæ, sed compositi ex oculo, & visiua põia.* ¶ *Sciendũ secundo, ꝙ cum oĩs cognitio fiat ex eo ꝙ cognitũ causat suã similitudinẽ in cognoscente, idem est quærere, Vtrum sensibile positũ supra sensum faciat sensationẽ: & quęrere, Vtrum causet similitudinem sui: & per eã sentiatur.* ¶ *Sciendũ tertio ꝙ per sensibile possumus intelligere duo. s. aut ipsam qualitatem sensibilẽ, aut id qđ à qualitate sensibili denominationẽ capit. Visibilis. n. nomine possumus intelligere, aut colorem, aut corpus coloratũ, & per audibile, aut corpus sonãs, aut sonum. Vtroq; modo accipitur hic sensibile.* ¶ *Quæritur ergo. Vtrum sensibile positũ supra sensum, idest supra aggregatum ex organo & põia, tanq̃ tangens illud faciat sensationem, idest causet similitudinem suam in sensu & sentiatur.*

Ordo obseruãdus i hoc quæsito.

Quomodo fit cognitio.

Quid per sẽsibile.

¶ *Quantum ad sm̃. Sciendum primo, ꝙ licet omne obiectũ põiæ passiuę sit aliquo modo actiuum, non tamen eodem modo conuenit oĩbus secundum formã sensibilẽ in sensum agere, non.n. oẽs qualitates sensibiles sunt eodem modo actiuæ. Aliquę.n. sunt principium producendi sibi simile sm̃ esse naturale, & sm̃ esse spirituale, sicut qualitates actiuæ & passiuę elemẽtorum, potest.n. calidum producere in ligno caliditatem naturalem, & in tactu intentionem coloris. Vnde tangibile per qualitatem tangibilem potest & naturaliter & spiritualiter immutare. Aliquę autem sunt principium producendi sibi simile secundum esse intentionale tantum, sicut color, sonus &c. Non enim corpus coloratum potest alium colorem causare in esse naturali, per colorem suum suo colore non diminuto: similiter sonus existens in aere, non est principium quo aer causet alium sonum, licet virtus sonandi existens in corpore sonante sit principium producendi sonum in aere suo modo: nec odor principium causandi alium odorem, nisi forte per accidens. Vnde solum tangibilia possunt immutare & naturaliter, & spiritualiter, alia autem sensibilia inquantum talia sensibilia tantũ spiritualiter immutare possunt.* ¶ *Sciendum secundo, quòd omnis cognitio per aliquam abstractionem à materia fit, vnde forma materialis non potest esse principium immediatum cognitionis, sed ad cognitionem requiritur forma aliquo modo abstracta à materia. Vnde videmus, quòd quanto virtus recipit immaterialius, tanto est perfectior ad cognoscendum, forma enim ignis materialis non est principium cognoscendi ignem,*

Obiecta potẽtiarũ passiuarũ quædam secundum esse naturale, quędam secundũ esse intẽtionale agunt.

Quanto virtus ẽ immaterialis tanto est magis cognoscitiua.

ignem, alioquin & ignis cognosceret ignem, nec forma naturalis aquæ est principium cognoscēdi aquam, alioquin & ipsa aqua cognosceret aquam.

¶ Quantum ad tertium duplicem modū dicendi imaginari possumus. Primus est, quòd sensibile positum supra sensum non causet sensationem, ex eo quòd ponatur supra sensum, hoc est quòd sensibile positum supra sensum sentitur quidem, sed non sentitur ex eo quòd superponatur sē sui, sed ex eo quòd habet similitudinem in sensu, & superponi sensui per accidens se habet ad hoc, quòd aliquid sentiatur. Sed hoc non videtur esse ad mentem Philosophi probantis, quòd caro nō est organum tactus per hoc, quòd sensibile positum supra sensum non facit sensationem, tangibile autem positum supra carnem facit sensum tactus: posset enim dici quòd tangibile positum supra carnem non sentitur eo quòd tangat: sed eo quòd habet suam similitudinem in sensu, sed quòd sentiatur tangendo, hoc est quia non potest immutare nisi tangat, & sic ratio Philosophi non habebit efficaciam. (Tex. 116.) *¶ Secundus modus dicendi est quòd sensibile positum supra sensum non facit sensationem sui, sed bene alterius à quo est alteratum, sicut si caro efficiatur calida ab igne, ipsa caro non facit sensationem sui sed ignis. Iste modus videtur esse contra mentem Philosophi dicentis, quòd si corpus dulce poneretur in aqua, et nos essemus in aqua, sentiremus dulcedinem tanquam aquę dulcedinē, non tāquam dulcedinem corporis distantis, ex quo patet, ꝙ vult si medium sit affectum aliqua qualitate sensibili, si illa qualitas percipitur, sentitur vt qualitas medij, nō vt qualitas alterius.* (Tex. 101.) *¶ Tertius modus dicendi est, ꝙ si per sensibile intelligimus corpus denominatū à qualitate sensibili est vniuersaliter verum in omni sensu ꝙ sensibile positum supra sensum non facit sensationem. ¶ Dicitur tamen ꝙ hoc nō vna ratione accidit in omnibus sensibus sed diuersis, & vniuscuiusque sensus est ratio particularis.* (Nō vna ratione accidit ī oībus sensibus quòd sēsibile positū supra sensū non faciat sensationē.) *In visu enim ratio est, quam assignat Philosophus secundū expositionem Sanctus Tho. tex. 73. & secundum veritatem tex. 73. quia ad hoc vt pupilla recipiat similitudinem visibilium, oportet ipsam esse actu diaphanam. Si autem supponatur illi corpus coloratum, nō est in actu diaphana, eo quòd lumen non penetrat ad oculum: vnde similitudinem visibilis recipere non poterit. In auditu autem eo ꝙ oportet sonum causari ex percussione duorum corporū adinuicem & ad aera ut dicit Philosophus* (2. huius. Tex. 79.) *si autem corpus sonatiuū super poneretur organo auditus, nō fieret ista percussio, aut si percuteret organū illud destrueret, vnde sonus nullo modo secundum intentionem suā in auditu reciperetur. In olfatu ratio est, quia odor sensum cū quadam fumali euaporatione immutat, vt dicit Sanctus Thomę in multis locis,* (Lec. 20.) *& est de mente Philosophi in de sensu & sensato, talis autem fumalis euaporatio nō fieret, si corpus odoriferum super organum olfatus poneretur, aut propter frigiditatem cerebri, aut aliqua alia causa. Habent tamen hoc commune auditus & olfatus, quòd natura prouidit ne sensibile ad organum possit peruenire, fecit enim aures & nasum quibus prohibetur ne sensibile tangat sensum. In tactu ratio est, quia cū qualitates tangibiles sint formæ productiuę sibi similis secundum esse naturale, si tangibile poneretur super organum, quia solum habens excellentiam qualitatum tangibiliū est obiectum tactus, imprimeret magis formam naturalem quam spiritualem propter sui actiuitatem: & magis corrumperet organum soluendo proportionem organi,*

tum præſertim quia organum tactus ſcilicet neruus eſt materialis & facilis ſuſceptionis qualitatum tãgibilium ſecundũ eſſe naturale. Vnde ſi ignis poneretur immediate ſuper organum tactus non faceret ſenſationẽ: ſed cauſaret in eo qualitates ſuas ſecũdũ eſſe naturale, quę formæ naturales non ſunt principium cognoſcendi vt dictũ eſt ſuperius. In guſtu vero hac eſt ratio: quia vt dicit Phil. humor ideſt ſapor non facit ſenſum ſine humiditate, vnde ſi poneretur corpus ſaporoſum ſupra organũ guſtus quod eſt etiã organum tactus: quia non poſſet ſentiri humidum eo ꝙ tangibile eſſet ſupra organum tactus: nec etiã ſentiretur ſapor. ¶ Si aũt per ſenſibile accipiamus qualitatem ipſam ſenſibilem, non autem corpus ſenſibile: tunc dicuntur duo. ¶ Primum eſt, quòd aliquod ſenſibile poſitum ſupra ſenſum cauſare poteſt ſui ſenſationem: & hoc maxime apparet in auditu, poteſt enim aliquis ita eſſe ꝓpinquus corpori ſonãti ꝙ aer primo motus in quo eſt ſonus perueniet vſq; ad tympanum auditus. Aliquod autem ſenſibile & ſi tangens ſenſum forte non cauſet ſpeciem in ſenſu, non tamen impedit quin ab alio imprimatur ſpecies in quo eſt ſpiritualiter, & ſic fiat ſenſus, & hoc apparet in olfactu, poteſt .n. fumalis euaporatio in qua eſt odor peruenire vſque ad olfatum: & ſi quis nolit cõcedere quòd imprimat ſpeciem in ſenſu: tamen non poteſt negare quin aer admixtus vapori, & in quo eſt odor intẽtionaliter ſenſum immutet. Ad ſenſum.n. experimur quòd fumali euaporatione perueniente vſque ad cerebrum percipimus odorem. ¶ Secundum eſt, ꝙ & ſi qualitas ſenſibilis tãgens organum non totaliter impediat ſenſum: facit tamen vt ſenſibile male percipiatur. Nam ſicut inter agens et patiens diſpoſitiones ad agendum exiguntur: ita etiam inter multa agentia et patiẽtia requiritur aliqualis diſtantia: propter quod dicit Cõm. cum ſuper ipſum ſentiens fuerit poſitum ſenſibile nõ ſentiet omnino: aut ſi ſentiet, male. ¶ Aliqui tamen dicunt quòd ſenſibile poſitum ſupra ſenſum non facit ſenſationem in ea parte organi cui ſuperponitur: bene autem poteſt facere ſenſationem in alia parte: videtur autem Phil. accipere ſenſibile primo mõ. tex.n. 73. & 116. dat exemplũ de habẽte colorẽ. ¶ Poteſt & quartus modus dicendi eſſe: qui & de mente Auerrois videtur eſſe: quòd nullum ſenſibile quomodocũq; ſenſibile accipiatur poſitũ ſupra ſenſum facit ſenſationem: hac cõi ratione: quia cũ ſenſibilia non transferãtur ad extrema, niſi prius transferantur ad medium: neceſſe eſt vt inter ſenſibile & ſenſum aliquod medium ſit. Nam cum ſenſibile in ſuo eſſe naturali omnino eſſe materiale habeat, in ſenſu uero habeat eſſe immateriale & intentionale vitale, tanquam .ſ. operationis vitalis principium: non põt ad hunc vltimum gradum trãsferri: niſi prius trãsferatur ad eſſe intentionale nõ vitale: quod eſt medium inter eſſe materiale & eſſe intentionale vitale. ¶ Ad rationes in oppoſitum reſpondetur. Ad primũ dicitur quòd ſi caro calefieret tantum in parte cõtingente organum: quòd haberet exiſtentiã caliditatis quæ requiritur ad hoc quòd aliquid ſentiatur, corrumperet magis organum quam ſentiretur: licet in tempore illam exiſtentiam caliditatis præcedente, calor calefacientis carnem per immutationem ſpiritualẽ carnis ſentiri poſſet. ¶ Ad ſecundum dictum eſt: quia .n. ſonus non eſt ſenſibile de quo loquitur Phil. ideo põt immutare auditũ non aũt corpus ſonans ſi ſupponatur auditui. ¶ Ad tertium dictum eſt: ꝙ aut ipſa nõ mouet ſenſum ſed aer in quo eſt odor ſpiritualiter. Aut ſi mouet non eſt ſen-

Margin notes: Lec. 102. (beside "ro hac eſt ratio"); Comm. 116. (beside "qualis diſtantia"); Comm. 116. (beside "qui & de mente Auerrois")

est sensibile de quo Phil. intendit. ¶ *Ad quartum dicitur, ꝙ dupliciter de lumine loqui possumus. Vno modo de lumine terminato : aut quia .s. est in corpore sm̃ se terminato vt est lumen solis: aut quia ꝑ reflexionem ad aliquod corpus terminatur : vt est lumen ad corpus politum reflexum. Alio modo de lumine recepto in aere medio non terminato. Si loquamur de lumine terminato : illud videri vtiq; potest : & per lumen causatum ab ipso in pupilla secundum esse naturale qđ est eiusdem speciei cum ipso videtur, habet .n. sm̃ esse naturale tantam spiritualitatẽ quantam hẽt similitudo coloris in oculo, ideo põt esse principium cognitionis luminis à quo causatur. Si autem de lumine interminato loquamur: negatur quòd videatur, contingit quidẽ oculum & est ratio videndi inquantum diaphanum facit in actu: non tamen actum visionis tã quam id quod videtur terminat.* ¶ *Ad quintum dicitur primo, quòd nerui admixti carni non sunt proprie organum, sed magis mediũ sm̃ Alb.* ¶ *Dicitur secũdo ꝙ ẽt sint organũ, ꝙ tale corpus nõ eo ꝙ tãgit neruũ sẽtitur: sed quia simul immutat carnem, quæ immutata aliã partem nerui spiritualiter immutat : & in illa fit sensus.*

De lumine dupliciter loqui possumus.

Trac. 3. ca. 14.

QVAESTIO XXII.

Vtrum sit conueniens diffinitio sensus, quod est receptiuus specierum sine materia.

Qm̃ sensus est receptiuus specierum &c. Tex.CXII.

VAERITVR xxij. Vtrum sit conueniẽs diffinitio sensus, quòd est receptiuus specierum sine materia: qa S. Tho. dicit, ꝙ Philosophus in illo c. oportet autem, ostẽdit quid sit sensus. Et videtur quòd non. ¶ *Primo. Aer est susceptiuus specierum sine materia, scilicet spẽi coloris & odoris, & tñ non est sensus: ergo &c.* ¶ *Secundo. Sensus interior, & intellectus sũ susceptiui spẽrum sine mã, & tñ non sunt sensus particulares: ergo &c.* ¶ *Tertio. Organum sensus tactus calesit, & infrigidatur : ergo recipit cum materia.* ¶ *Quarto. Vnũquodq; recipitur in aliquo per modũ recipientis: sed organa sẽsuum sunt materialia: ergo &c.* ¶ *Rñdeo. In ista quæstione duo facienda sunt. Primo ostendetur, quid apud S. Th. sit recipere species cũ materia, & quid sine materia. Secundo dicetur ad quæsitũ.* ¶ *Quantum ad primum, oportet primo scire, quòd sicut id quod recipit habet rationem materiæ, & quod recipitur in altero rationẽ formę, ita dispõnes quibus disponitur materia ad formã ex parte materiæ, se tenẽt & sunt in gñe causæ materialis, vnde aliqua forma potest dici recipi cum materia siue simul cum ipsa materia agentis recipiatur, siue recipiãtur cum ea dispositiones materiales.* ¶ *Sciendum secundo, quòd cum formæ de se sit dare esse, quantum est ex parte formæ, non magis hẽt dare esse materiale, q̃ spirituale, vnde in aliquo recipitur materialiter, in aliquo spiritualiter, sed diuersitas receptiui est ratio suscipiendi formam, aut secundum esse materiale : aut secundum esse spirituale.* ¶ *Dicitur ergo primo de mente S. Tho. quòd nulla forma potest recipi cũ materia, quę est pars agentis. Apparet enim quòd materia ignis*

Magi. Chri sosto. q. 51.

Lect. 24.

Id quod recipit habet rationẽ materię.

Formæ est dare esse.

ignis non recipitur in ligno, non est enim vna numero materia agentis, & patientis, neque etiam dispositiones materiales tãgentis eædẽ numero recipiuntur in passo, cum idem numero accidens de subiecto in subiectũ non migret. ¶ *Dicitur secũdo, ꝙ forma tunc recipitur cũ materia, qñ recipitur sm̃ eundem modum essendi, quẽ habet in agente, hoc aũt accidit qñ patiens habet eandem dispositionem ad formam, quam habet agens, tunc enim dicitur recipi cum materia, quia recipitur cum dispositionibus similibus dispositionibus materialibus agẽtis.* ¶ *Dicitur tertio, quòd tunc recipitur sine materia, qñ non habet eundem modum essendi in patiente, sicut in agente, eo quòd non habet patiens dispositiones similes dispositionibus agentis, & dicitur recipi sine materia, qa recipitur sine dispositionibus similibus materialibus dispositionibus agentis, vnde talis forma, denominatione sibi propria, quæ sibi conuenit inquantũ talis forma, nõ denominat patiens, non. n. dicitur aer albus, in quo recipit color sine mã.* ¶ *Quãtũ ad sm̃ sciendum primo ꝙ omnis cognitio fit per aliquam abstractionẽ à materia: tripliciter autẽ forma abstrahi à materia potest. Vno modo qa & si non recipiatur cum materia, non est tamen abstracta à cõditionibus materię, & à materiæ præsentia, ipsa enim repręsentat obiectum corporaliter vt est in loco determinato, & cum alijs conditionibus materialibus, similiter ipsa recipitur in organo materiali, extenditurq; ad extensionẽ organi, quæ sunt conditiones materiales. Item non habet esse nisi præsente sensibili. Secũdo modo abstrahitur forma & à materia & præsentia materiæ, quia uidelicet esse in absentia materiæ remanet, non tamẽ abstrahitur à conditionibus materiæ, repræsentat enim indiuidualiter, et recipitur in organo materiali. Tertio modo abstrahitur formata à materia & præsentia materiæ, & à conditionibus materiæ, eo ꝙ nõ recipitur in organo materiali, & vniuersaliter non autem particulariter repræsentat. Primus modus abstractionis conuenit formæ receptę in sensu exteriori. Secundus formę receptę in sensu interiori. Tertius formæ receptę in intellectu.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ sensum non recipere species cũ materia, potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia nullo modo receptiuus est formę secundum illum modum, quem habet in agente: Alio modo, quia & si secundum illum modũ recipiat formam, tamen non recipit materialiter inquantũ est sensitiuus, idest non habet sentire, ex eo ꝙ recipit cum materia, sed ex eo ꝙ sine materia recipit.* ¶ *Sciendum tertio, ꝙ per sensum duo possumus intelligere, scilicet aut potentiam sensitiuam, aut organũ, utriq; enim conuenit suo modo sentire.* ¶ *Tũc ad quęstionẽ respondetur quatuor cõclusionibus. Quarũ prima est. Potentia sensitiua non est per se susceptiua formę cũ materia, sed forte per accñs. Prima pars probatur. Illud est per se susceptiuũ formæ cũ materia, cui per se conuenit transmutari, quia recipere huiusmodi formam est transmutari. Accidenti autem nõ conuenit per se transmutari, sed tantum corpori: ergo &c. Secunda pars patet, quia existẽs in subiecto transmutabili per accidens, trãsmutatur ad transmutationem subiecti, sed potentia est subiectiue in organo, quod est transmutabile: ergo &c.* ¶ *Secunda conclusio. Organũ sensus est per se susceptiuũ specierum cũ materia, non tamen quodlibet est susceptiuum speciei proprij obiecti cum materia. Prima pars ꝓbatur. Omne qd̃ potest alterari est per se susceptiuum formæ cum materia, quia alteratio propria est ad formam materialem. Sed quodlibet organũ potest alterari,*

Marginal notes: Secundum. — Tertium. — Tripliciter forma a materia abstrahi potest. — Dupliciter potest intelligi sensum non recipere species cũ materia. — 6. Physicorum. Tex. 32.

terari, ergo &c. Minor probatur. Omne quod potest corrūpi potest alterari, quia corruptio est terminus alterationis, vt dicitur 6. Physi. Sed quodlibet organū potest corrūpi, ex eo ꝙ est compositum ex elementis: ergo &c. Secunda pars conclusionis patet ex supradictis. Non enim omnes qualitates sensibiles sunt ꝓductiuę suę spẽi cū materia, sicut color, odor, & alia. ¶ Sequitur ex hoc correlariū, quòd etiam aliqua organa sunt susceptiua formarum materialium sui obiecti, scilicet organū tactus omnis enim alteratio fit per qualitates tangibiles, quæ sunt qualitates elemētorū, sed organū tactus potest alterari vt dictum est, ergo &c. (ubi supra. Tex. 36. Correlariū.)

¶ Tertia conclusio. Organum sensus recipit species sine materia inquantum cognoscitiuum, idest si debet simul cum potentia cognoscere obiectū, oportet quòd recipiat species rerum sine materia. Patet hæc conclusio ex multotiens dictis. Si enim forma cum materia esset causa cognitionis, tunc etiam plantę cognoscerēt, quia recipiunt formas rerum saltem qualitatū tangibiliū cum materia. ¶ Quarta conclusio. Ista est conueniens diffinitio sensus exterioris: sed quædam sunt verbis Philos. supplēda. Prӕintelligitur .n. primo quod superius determinauit, scilicet ꝙ sensus est potentia passiua cognoscitiua. Secundo intelligitur quod subintelligit Albertus .s. non tamen sine pñia materiæ. (Tract. 4. Cap. 1.) ¶ Ista igitur est diffinitio communis omni sensui exteriori. Sensus est potentia cognoscitiua receptiua specierū sine materia, non tamē sine pręsentia materiæ, & est conueniens diffinitio sensus inquantum est potētia, explicat .n. essentiam eius, & facit differre ab omnibus alijs: nam per hoc ꝙ dicitur potentia cognoscitiua, differt ab aere, ab aqua: quæ licet recipiāt species rerum sine materia, tamen non sunt potētiæ cognoscitiuę, per id quod dicitur, non tamen sine præsentia materię differt à sensu interiori, et ab intellectu q̄ recipiunt formas abstractas & à materia, & præsentia materiæ.

¶ Ad rationes in oppositū respondetur. Ad primum, & secundū patet ex dictis, in quarta conclusione. (Solutio obiectorū in contrariū.) ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ licet organum tactus immutetur naturaliter, tamen illa immutatio nō facit sensum sentire, immo per accidens se habet ad actum sentiendi. ¶ Ad quartū dicitur, ꝙ maior propositio nō sic est vera, quasi oporteat formam receptam in aliquo subiecto habere omnē modū essendi, & omnem conditionem subiecti. oporteret enim & formā esse corpus, & potentiam, & esse quantam per se, & similia: sed sic est intelligēdum, ꝙ scilicet forma recipitur in patiente, eo modo quo patiens est dispositum & natum eam recipere, & quia sensus inquantū cognoscitiuus, natus est recipere species rerum sine materia, ideo sine materia recipit.

QVAESTIO XXIII.

Vtrum sensibile excellens, corrumpat sensum.

Manifestum autem ex his, &c. Tex. CXXIII.

QVAERITVR xxiij. Vtrum sensibile excellens corrūpat sensum. Et uidetur quòd non. (Iandunus q. 33.) ¶ Primo. Nullum agēs actione spirituali corrumpit, quia talis alteratio est magis salus, & perfectio, vt dicitur secundo huius. Sed sensibile agit in sēsu actione spirituali, agit enim in eum producendo formam sine materia, vt declaratum est in præcedēti quæstione: ergo etc. (Tex. 51.)

¶ Secun-

ro distinguitur, quia color habet esse naturale tantum in corpore colorato, odor autem habet esse naturale etiā extra corpus odoriferū. ¶ Sciēdum secundo quòd hoc habent sonus et odor præter alia sensibilia, quòd alia sensibilia nō possunt ꝑcipi nisi directe corpora sensibilia sensibus obiiciantur. Nam quidem patet in gustabili & tangibili, quæ percipiuntur quodam contactu, similiter apparet, ꝙ color non potest videri nisi corpus colora tum directe opponatur visui, odor aūt & sonus percipiuntur, etiā si corpus sonans, aut odoriferū non directe obijciatur sensui. Ratio diuersitatis est: quia gustabile, & tangibile non habent immutare sensum: nisi inquantū tangunt mediū coniunctum organo: visibile autem quod immutat visum, habet esse tantum secūdū esse naturale in corpore visibili, ideo ad hoc vt obijciatur visui, requiritur ꝙ corpus visibile directe opponatur ei. Odor autem & sonus aliqñ vndequaque diffunduntur sm̄ figuram sphericam, & hēnt aliquo modo esse reale in aere, ideo quia habent esse in diuersis partibus aeris, immutant sensum, etiam si corpora sensibilia non directe opponantur sensui, eo.n. ꝙ habent esse extra corpus sensibile, directe possunt opponi sensui, absque directa corporū sensibilium oppositione. ¶ Sciendū tertio, ꝙ licet sapor & odor ex permixtione humidi, & sicci, per aliquam actionem calidi causentur, ꝑpter quod dicitur in de sensu & sensato, ꝙ eorum fere est eadē passio, differunt tñ dupliciter. Primo quantū ad causam: quia sapor causatur à sicco terrestri, cū addi tiōe calidi in humido calido aqueo. Odor autem causatur ab enohima siccitate, scilicet ab humore incorporato, etiā imbibito alicui sicco, causatur dico in humido non quocunque, sed ꝙ est aeris & aquę. Secundo differunt, quia sapor magis sequitur humidū, vnde dicit Phil. ꝙ sapor fundatur in humido, odor aūt magis sequitur siccū calidū et aereū, vnde habet esse in fumali euaporatione. ¶ Quātū ad sm̄, sciēdū ꝙ licet odor nō sit fumalis euaporatio, vt dicitur in de sensu & sensato, cum quadam tñ fumali euaporatione sit: eo ꝙ corpora odorifera sunt humiditate respersa, propter quod oportet fieri resolutionem, vt percipiatur odor. ¶ Sciendum secundo, ꝙ aliquid esse in aere contingit dupliciter. Vno modo. s. sicut in loco quemadmodum homo. Alio modo sicut in subiecto quemadmodū humiditas. ¶ Tunc ponūtur tres cōclusiones. Quarum prima est. Odor separatus à corpore odorifero hēt esse naturale in aliqua aeris parte, sicut in loco. Probatur. Qñcunq; percipitur odor in aere, ille habet esse naturale in aliquo corpore in aere existente, odor.n. intentionalis non est id qđ sentitur, sed corpore odorifero moto siue esse corrupto, adhuc percipitur ille odor qui prius: ergo oportet ꝙ adhuc remaneat in aliquo corpore existente in aere: hoc aūt non videtur esse nisi fumalis euaporatio resoluta à corpore odorifero admixta aeri & contenta ab aere: ergo &c. dicitur ergo esse in aere sicut in loco, quia est subiectiue in fumali euaporatione ab aere localiter cōprehensa. ¶ Secunda conclusio. Odor non potest habere esse naturale subiectiue in aere aut ꝓpinquo aut remoto. Probatur. ¶ Primo. Qualitas secūda causata ex mixtione qualitatū tangibiliū nō pōt esse in aliquo corpore simplici, sed tātū in corpore mixto: sed odor causat̄ ex mixtione qualitatū tangibiliū, vt dicitur de sensu & sensato: ergo &c. ¶ Secundo. Si posset esse odor naturaliter in aere, tunc contingeret duas qualitates contrarias sm̄ esse naturale in eadem parte aeris esse, si duo corpora habētia contrarios odores sibi-inuicem

Quid sonus & odor habeant præter alia sensibilia.

Vnde causatur sapor & odor.

Tex. 101. Cap. de gustabili.

Aliquid esse in aere dupliciter.

Odor separatus a corpore habet esse naturale sicut in loco.

Odor nō potest habere esse naturale subiectiue in aere.

inuicem essent contigua, nam vnũquodque corpus causaret suum odorẽ in aere: hoc est impossibile: ergo &c. ¶ Tertio. Si odor reciperetur in aere naturaliter, aut reciperetur idẽ numero qui est in corpore odorifero, aut idem specie. Non idem numero, quia accidens non migrat de subiecto in subiectum. Non idem specie, qa tunc nõ pciperetur odor corporis odoriferi vt odor talis corporis, sed vt odor aeris, sicut dicit Phil. ꝙ si corpus saporosum ponatur in aqua, & aqua recipiat saporem illius corporis, tunc gustus non percipit saporem existentem in aqua tanq̃ saporẽ corporis missi in aqua, sed tanq̃ saporem aquæ: ergo &c. 2. de anima. Tex. 101. *¶ Tertia conclusio. Odor hẽt esse intentionale in aere.* Odor habet esse intẽtionale in aere *Probatur. Primo, qa odor vsq; ad quingenta milliaria sentiri põt, vt de quibusdam vulturibus qui odore cadauerum ꝑuocati quingẽtorũ milliariũ spatio aduolarunt in Græciam:* Hoc narrat Alb. tract. 3. cap. 25. *sed odor ad tantum spatium sm̃ esse naturale diffundi nõ põt: ergo oportet, ꝙ sm̃ esse intentionale in aere ab odore realiter existente in fumali euaporatione causetur. Probatur. minor, quia si sm̃ esse naturale ad tãtũ spatiũ diffunderetur, oporteret materialẽ euaporationem, in qua subiectiue recipitur odor, vltra mensuram raritatis sibi possibilis extẽdi. ¶ Si dicatur ꝙ odor vsque ad vultures illos per uentũ flantẽ est perductus: ¶ Contra. Illa aĩalia sequentes odorem venerunt in Graciã, alioquin nõ potius in Graciã quam in aliã prouinciã aduolassent: ergo oportuit odorẽ esse diffusum per totum spatium inter cadauera & vultures. Secũdo principaliter. Mediũ alicuius sensus est susceptiuũ sensibilis sm̃ esse intentionale: sed aer est medium in sensu olfatus, vt dicit Philosophus: ergo &c.* 2. huius, Tex. 97. *¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. ¶ Ad primum dicitur quòd mẽs Philosophi est, quòd aer & aqua in quantũ sunt commixta etiam cum alijs elementis, sunt passiuum in generatione odoris: non autem vt sunt distincta & separata in propria natura. ¶ Ad secundum dicitur, quòd aliquando se impediunt propter esse reale, quod habent in fumali euaporatione, nõ aũt propter esse reale quod habeant in aere subiectiue.* Lege Alexã. 2. huius sup tex. 97. *¶ Ad tertium dicitur primo ꝙ nos non dicimus quòd odor habet tãtum esse intentionale in aere, sed quòd ibi tantum esse intentionale subiectiuo habet, esse autẽ naturale in ipso habet sicut in loco. ¶ Dicitur secundo, quòd maior est falsa, quando id quod habet tantum esse intentionale subiectiue in aere, hẽt etiam esse in aere naturale in loco. ¶ Dicitur tertio, ꝙ id quod habet illo modo esse in aere, potest impediri à vento, ne percipiatur, eo quòd per ventum fumalis euaporatio in qua erat subiectiue odor ĩmutans aerem, expellitur: eo modo quo visio ad ablationem visibilis in quo est color immutans, aerem impeditur.* Hęc respõsio ẽ tauon.

QVAESTIO XVIII.

Vtrum gustus sit sensus distinctus a tactu.

Gustabile autem est quoddam tangibile &c. Tex. CI.

Mag. Christoff. q. 15.

VAERITVR decimooctauo, Vtrum gustus sit sensus distinctus à tactu. Et videtur quòd nõ. ¶ Primo. Sicut se habent obiecta potentiarum adinuicem, ita & põtiæ, quia põtæ accipiunt vnitatem & distinctionem ex obiectis, sed gustabile est tangibile, vt dicit Phil. ergo gustus est tactus. Tex. 101. *¶ Secundo. Potẽtiæ sensitiuæ distinctæ hẽnt distincta* Caiet. ca. 9.

 organa

organa, vt patet discurrẽdo per singulos sensus, visus enĩ, & auditus, & olfactus habent organa distincta, sed gustus, & tactus non habent organa distincta, nam lingua, aut quodcunque organum quo percipitur sapor, est etiam organum quo percipitur calidum, frigidum, & aliæ qualitates tangibiles: ergo &c. ¶ Tertio. Potentia quæ percipit suum obiectum tangendo est tactus, sicut potentia quæ percipit suum obiectum videndo est visus, & quæ percipit audiendo est auditus, sed gustus percipit suum obiectum tangendo, vt dicit S. Tho in hoc secundo ergo &c. ¶ Quarto. Gustus non percipit saporẽ sine humiditate, vt dicit Philosophus. sed humiditas est qualitatis tangibilis: ergo gustus pcipit qualitatẽ tangibilẽ: ergo est tactus. ¶ Respondeo. Primo præmittã aliqua. Secundo ponã cõclusiones.

Lectio. 21.

Tex. 102.

¶ Sciendum igitur primo, quòd cum gustus dicatur sensus alimenti, alimentum autem sit id quo animal nutritur, aliquid de necessitate alimenti, aliquid vero non est de necessitate, sed tantum quoddam signum conuenientis alimenti, & quoddam eius delectamentum. Id quod est de necessitate alimenti, sunt qualitates tangibiles, siue corpora hẽtia has qualitates redactas ad quandam proportionalem permixtionem, eo quòd animal cõstat ex huiusmodi corporibus & qualitatibus. Id autem quod est delectamentum alimenti, est sapor, vt dicit Philosophus Sciendum secundo, ꝙ gustus potest accipi dupliciter. Vno modo pro potentia discretiua alimenti, quantũ ad id qđ est de necessitate alimenti, scilicet quantum ad qualitates tangibiles redactas ad quandam proportionem. Alio modo pro potentia discretiua alimenti, quantum ad id, quod est delectamẽtum eius, & signum conuenientis, aut disconuenientis proportionis qualitatũ eius, qđ est sapor.

Gustus dicitur sensus alimenti.

Tex. 28. huius.

¶ Sciendũ tertio, ꝙ licet aliqua sint realiter distincta, tñ non inconuenit ea in aliquo conuenire, scilicet in modo operãdi, aut in aliquo alio, pp quod vnũ sibi qñq; nomen alterius vendicare solet, saltem id cui conuenit illa conditio secũdario, nomen eius cui primo cõuenit per quãdam similitudinem participat, sicut virtus cogitatiua et ratio sunt virtutes distinctæ, qa tñ in modo operandi conueniunt, scilicet in hoc ꝙ est discurrere ab vno in alterum, ideo etiã cogitatiua dicitur ratio, sed rõ particularis. ¶ Sciendum quarto, ꝙ duplex est prædicatio, scilicet formalis & causalis. Formalis est, qñ prædicatũ sm̃ rationem suã formalem inuenitur in subiecto Causalis est, quando prædicatũ dicit causam subiecti. Et sicut multiplex est causa, ita multiplex est prędicatio causalis. Aliquando cum causa effectiua prædicatur de effectu, vt cum dicitur à Philosopho 2. huius, vox est pcussio aeris respirati &c. Aliquando prædicatur causa materialis & subiectiua de eo cui subijcitur, sicut cum dicitur, odor est fumalis euaporatio, & quando tale subiectũ prædicatur de eo, qđ est in subiecto, dicimus ꝙ subiectũ est prædicatum materialiter, dicimus enim, ꝙ odor est fumalis euaporatio materialiter. ¶ Quantum ad secundũ, ponuntur quatuor conclusiones, quarum prima est. ¶ Gustus primo modo dictus, scilicet discretiuus alimẽti, quantũ ad ea quæ sunt de necessitate alimenti est idem realiter quod tactus. Probatur. Potentia cognoscitiua qualitatum tangibilium est tactus: dicitur enim tactus, quia perceptiuus qualitatum tangibilium, sed gustus hoc modo acceptus est perceptiuus qualitatũ tangibilium, dictum est .n. & est de mente Philosophi 2. huius, ꝙ qualitates tangibiles sunt de necessitate alimenti: ergo &c. ¶ Sciendũ autem, ꝙ gustus sic sumptus, licet sit realiter

Quomodo aliqua possunt esse realiter distincta & conuenire in aliquo.

Prædicatio quędam formalis, quædam causalis & hęc duplex

Tex. 90.

Gustus primo modo ẽ idem quod tactus.

Tex. 90.

realiter tactus: tamen non est vniuersaliter tactus, sed solũ tactus existẽs in neruo expanso per linguam, & palatũ, ideo dicitur gustus esse quidã tactus, quia est tactus ĩ organo materiali gustus existẽs.

Quomodo gustus est tactus.

¶ Secunda conclusio. Gustus secũdo modo dictus, scilicet discretiuus saporũ, est tactus quantũ ad modum sentiendi. Probatur. Tam gustus, quã tactus, percipiũt obiectũ suum tangendo: ergo &c. Antecedens probatur. Nam calor non percipitur à tactu, nisi tãgat carnem, similiter nec gustus percipit saporem, nisi gustabile tangat linguã, aut palatũ: ergo etc. ¶ Quomodo autem sit intelligendum, ꝙ gustus percipit tãgendo, declarabitur in argumentis.

Gustus materialiter qd sit.

¶ Tertia conclusio. Gustus est tactus materialiter. Probatur. Sicut se habet gustabile ad tãgibile, ita gustus ad tactum, sed gustabile est materialiter tangibile, ergo et gustus est materialiter tactus consequentia nota cum maiori, & probatur minor, qa sapor fundatur in humido, vt dicit Philos. 2. huius, & in de sensu & sensato, & sic fundatur, ꝙ non potest percipi sapor sine humido, vt ibidem dicitur, sed humidum est tangibile: ergo &c.

Tex. 101.

¶ Sciendum vero, ꝙ gustus dicitur materialiter tactus, sicut gustabile dicitur materialiter tãgibile, scilicet quia gustus fundatur in tactu, sicut et gustabile fundatur in tangibile.

Gustus distinguitur à tactu.

¶ Quarta conclusio. Gustus secundo mõ dictus, distinguitur formaliter, & realiter à tactu. Probatur. Potentiæ respicientes diuersa formalia obiecta, formaliter, et realiter distinguuntur, potentiæ enim ex formalibus rationibus obiectorũ distinguuntur. Sed gustus et tactus respiciunt diuersa obiecta formalia, scilicet gustabile, et tãgibile, quorũ vnum fundatur in altero, ut dicit Philos. ergo &c.

Tex. 101.

¶ Ad argumenta in oppositum respondetur. ¶ Ad primum negatur minor de idẽtitate formali, non enim gustabile, & tangibile sunt idem formaliter, & realiter, sed tantum materialiter: quia gustabile fundatur in tangibili, & hoc modo intelligit Philos. ¶ Ad secũdũ negatur maior, si vniuersaliter accipiatur, licet enim visus, & auditus habeant determinata organa, quia sunt in determinata parte corporis, tamẽ sensus tactus quia ẽ diffusus per corpus, etiam organũ per totum corpus diffusum habet, vnde oĩa organa aliorũ sensuum sunt organa tactus, si enim ista ratio cõcluderet, probaretur ꝙ omnes alij sensus essent idẽ ꝙ tactus. Dicitur tamen quòd licet organa aliorum sensuũ sint etiã sensus tactus organum materialiter, sunt tamen ab illo formaliter distincta, inquantũ per unam dispositionem est organum tactus, per aliam vero aliorum sensuũ organa.

Potentiam suum obiectum percipere tangendo dupliciter intelligi.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ potentiã percipere suum obiectum tangẽdo potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia percipit per actum virtutis tactiuæ, sicut illud dicitur obiectũ percipere videndo ꝙ percipit per actum uisiuæ potentiæ. Alio modo, quia percipit per contactũ rei cognitæ, & cognoscentis, eo modo quo dicuntur se tangere, quorũ vltima sunt simul. Si primo modo intelligatur, negatur minor, nec sic intelligit S. Tho. si secundo modo, conceditur minor, in illo sensu, ponit eam S. Tho. sed negatur maior. Ad probationem dicitur, ꝙ probat illam in primo sensu, non autẽ in quo negatur. ¶ Posset etiam dici, quòd gustus percipit suum obiectum tangendo, idest percipit suum obiectũ, dum simul tactus percipit humiditatẽ, in qua fundatur sapor.

Quæ sit mẽs Arist. de gustu.

¶ Ad quartum respondetur, quòd nõ est mens Philosophi, quòd gustus non percipiat saporem, nisi etiam percipiat humiditatem, sed quòd non potest percipere saporem, nisi tactus etiam percipiat humiditatem in qua radicatur sapor, &

sapor

sapor nõ põt ĩmutare gustũ, nisi humidũ in quo radicatur sapor ĩmutẽ tactũ, unde verba sua sũt ista, non aũt facit humoris sensũ sine humiditate .s. tactũ ĩmutante.

QVAESTIO XVIIII.

Vtrum tactus sit vnus sensus.

Si enim tactus non unus est sensus &c. Tex. CVI.

VAERITVR xviiij. Vtrum tactus sit vnus sẽsus. Et uidetur ꝙ sic. ¶ Primo. Si non esset vnus, seq̃retur ꝙ essent plures sensus exteriores quam quinq; , quod est cõtra id quod cõmuniter dicitur: & videtur etiam eße contra mentẽ Philos. qui de visibili, audibili, odorabili, gustabili, tangibili, determinat tanquam de quinq; sensibilibus: ergo &c. ¶ Secundo. Ex omni parte corporis sentimus omnes qualitates tangibiles, scilicet calidum, humidum &c. ergo in omni parte corporis est idẽ tactus: ergo vnus sensus tactus. ¶ Tertio. Sensus respiciẽs unũ genus pro obiecto est unus, vt dicit S. Tho. in scripto: sed sensus tactus respicit vnũ genus pro obo: dicit .n. S. Tho. in prima parte, ꝙ omnes qualitates tangibiles cõueniunt in vno genere innominato: ergo &c. ¶ Respondeo. S. Tho. duos modos dicendi ad istã difficultatẽ ponit. Primus est, ꝙ sensus tactus est vnus simpliciter, licet .n. tactus sit perceptiuus pluriũ qualitatũ primarum, tamen illę poßunt in vno gñe, sed innominato, cõuenire quod sit obiectũ adęquatũ tactus. Alius modus est, ꝙ sensus tactus est unus materialiter, sed plures formaliter. Primũ modum non videtur S. Th. acceptare: sed magis probabiliter disponere, quod patet ex mõ loquendi. Nam in quęstionibus disputatis de anima, et in prima parte, posito secundo mõ hic recitato addit: posset tamen dici, & subiungit aliũ modũ. Ideo videtur de mente eius tenendum quòd tactus nõ est vnus formaliter, sed ẽ vnus materialiter. ¶ Ad cuius euidentiam sciendum primo, quòd tactus est fundamentũ omnium aliorum sensuum, & qualitatum tangibilium, ex quibus cõstat animal, & à quibus secundũ omnem partem corporis põt animal lędi, est perceptiuus, vnde debet esse diffusus per totum corpus, & per consequens organum per totum corpus diffusum habere debet, & omnia organa aliorum sensuũ debent esse organa tactus, eo ꝙ omnia possunt à qualitatibus tangibilibus lędi. ¶ Sciendũ secundo, ꝙ quia subiectum est materia & potentia respectu formę: ideo omnes formę existentes in eodẽ subiecto possunt dici eodẽ materialiter quasi formæ eiusdẽ materię: & non quasi sint ex eadem materia compositę, cum sint res & naturæ simplices. ¶ Sciẽdum tertio vt notat S. Tho. ꝙ potentiæ accipiunt vnitatẽ & distinctionem ab obiectis, et ideo oportet ꝙ sensibile correspondens vni põiæ sit vnũ genus. Vnde cum in vno genere non sit nisi vna pri. cõtrarietas, licet ꝑ subdiuisionẽ posiit eẽ plures, sicut corporis primæ differentię sunt aĩatum & inaĩatum, tamen ꝑ subdiuisionẽ etiã sensibile & insensibile sunt differẽtię corporis: oportet etiã sensum vnũ esse vnius primæ cõtrarietatis, licet possit esse pluriũ per subdiuisionẽ, sicut & visus est circa colorẽ sm̃ quòd est cõe quoddã ad hũc et ad illũ colorẽ proprie dictũ, est aũt albi et nigri secũdario: ex quo seq̃tur oportere oẽs differentias quę cognoscũtur ab vno sensu eẽ vnius generis. Ista verba S. Tho. sic sũt intel-

Lec. 11. (margin)

q. 78. ar. 3. ad tertium. (margin)

art. 13. ad 17. & 1. vt supra. (margin)

Tactus non est vnus formaliter: sed materialiter. (margin)

Lec. 23. (margin)

intelligēda, scilicet ꝙ debēt eē vnius gn̄is subalterni. Nō .n. sufficit ꝙ sint eiusdem gn̄is generalissimi: nā si illud sufficeret, tunc oēs qualitates sensibiles essent unius sensus, quia sunt in gn̄e qualitatis. Similiter ēt ē intelligēdū ꝙ dn̄t eē vnius gn̄is proximi, sicut aīatū & inaīatū cōtinētur sub corpore: aut si sunt pluriū gn̄erū, debent eē pluriū gn̄um subalternatim positorum, sicut aīatū et inaīatū sensibile & insensibile sunt diuersorū gn̄erum .s. corporis & aīalis: quorū aīal subalternatur corpori. Si .n. sic erit, quāuis vnus sēsus erit pluriū contrarietatum, tn̄ erit vnius tantū primæ cōtrarietatis, differentię .n. primi gn̄eris erunt primę contrarietates & alię erunt secūdarię. ¶ Vltimo sciendum ꝙ aliqua distingui formaliter pōt dupliciter intelligi. Vno mō ꝙ distinguātur sm̄ formales rōnes quo intellectus, & rō distīguūtur formaliter .i. sm̄ diuersas rōnes. Alio mō ꝙ distinguātur essentialiter idest ꝙ sint diuersę essentię et naturę quo albedo & nigredo distinguuntur. ¶ Istis suppositis ponuntur duę conclusiones de mente S. Tho. Quarū prima est. ¶ Sensus tactus est vnus māliter. ꝓbatur sic. Sicut est de qualitatibus tāgibilibus, ita de tactu, ut Pilos. inquit. Sed qualitates tangibiles sunt vnū materialiter: ergo &c. Minor ꝓbatur. Qualitates ex quibus constat animal, sunt unum materialiter idest in eodem subiecto: sed qualitates tangibiles sunt qualitates, ex quibus animal cōstat: ergo &c. Dicitur itaque sensus tactus unus materialiter: quia omnes virtutes tactiuę sunt in eodem materiali subiecto & organo. ¶ Secūda conclusio. Sensus tactus sunt plures formaliter idest essentialiter & realiter. Probatur rōne Phil. Sensus cognoscitiui pluriū primarum qualitatū sunt plures. Sed sensus tactus sunt hmōi: ergo &c. cōsequentia nota cum minori, non .n. calidum & frigidum, et humidū & siccum, sunt vnius generis proximi primę cōtrarietates: quia vnum genus hēt tm̄ duas differentias primas, nō etiā sunt plures differētię pluriū generum subalternatim positorū. Maior probatur. Vna pōia est unius generis, sed vnum genus hēt tantū duas differentias primas, ut dicitur. 10. Metph. ergo unus sensus erit duarū primarū differētiarum: & per cōsequēs, vbi plures pōię primę, differentiæ plures sensus: & quot primę contrarietates tāgibiles, tot sensus tactus realiter distīcti, hoc idē tenet Cō. et Alb. ¶ Ad argumenta in oppositū respondetur. Ad primū dicitur primo, ꝙ non sunt tantū quinque sensus exteriores: sed sex aut septē, aut plures, sm̄ quòd diuersi ponunt duos, aut plures sēsus tactus. ¶ Dicitur secundo, ꝙ Philos. dicit esse quinq; sensus accipiendo sensū tactus pro vno, tum qa dicuntur oēs sensus tactus, eo ꝙ percipiunt obm suū tangendo, tū qa sensus tactus est unus materialiter, et distinctio organi vnius ab alterius organo non apparet. ¶ Ad secūdum dicitur primo, quòd in omni parte corporis sunt oēs species tactus perceptiuę qualitatū elementorum, sed tactus perceptiuus qualitatū alimenti hēt esse tm̄ in lingua aut faucibus. ¶ Dicitur secūdo ꝙ consequētia nō valet .s. hēt esse tactus oīs in omni parte corporis: ergo est idē. ¶ Dicitur tertio, quòd licet spēs tactus habeāt esse in eodē organo materiali, sūt tn̄ diuersę dispōnes in eodē organo secundū diuersitatē pōarum. Aliā .n. dispōnem habet in illo organo pōia cognoscitiua calidi & frigidi, & aliā pōa cognoscitiua humidi et sicci: & sic de alijs. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ S. Tho. ponit illā propositionem, saluare uolens aliquo mō sensum tactus esse unū. ¶ Dicitur secundo, quòd possunt habere vnum genus remotum, non autem unum genus proximum.

QVAE-

Tactus non est vnus formaliter: sed materialiter.

Distingui aliqua formaliter dupliciter intelligi pōt.

Lec. 81.

Tex. 106.

Tex. 107.

Tex. 14.

Aue. comento 107. & Alber. trac. 3. cap. 10.

QVAESTIO XX.

Vtrum caro sit medium in sensu tactus.

In tactu aũt hoc nunc immanifestum est &c. Tex. CX.

VAERITVR XX. Vtrũ caro sit medium in sensu tactus. Et videtur ꝙ nõ. ¶ *Primo. Mediũ in aliquo sensu debet esse denudatum à natura sensibilis, vt dicit Phil. sed caro non est denudata à qualitatibus tangibilibus cũ sit corpus mixtũ: ergo &c.* ¶ *Secundo. Vnius põię est tantũ vnũ medium necessarium ad vnam operationem sensus, sicut patet discurrendo per singulos sensus: sed aer aut aqua sũt media in sensu tactus vt dicit Phil. ergo nõ caro. Tertio. Medium prius immutatur à sensibili quam sensus, sed caro non prius immutatur à tangibili quã tactus: immo statim immutatur caro & tactus, vt dicit Philos. ergo &c.* ¶ *Quarto. Animalia non habentia sanguinem non habent carnem, tamen habent sensũ tactus: alioquin non essent aĩalia: ergo &c.* ¶ *Quinto. In secundo de partibus animaliũ Aristo. ponit carnẽ esse organũ tactus: ergo etc.*

2. huius. Tex. 71.

Tex. 113.

Tex. 109.

Caro est medium per se in tactu.

¶ *Respondeo, ꝙ caro, vel aliquid simile carni est medium per se in sensu tactus.* ¶ *In qua conclusione oportet duo declarare. Primo quare dicitur per se. Secundo quare dicitur uel aliquid simile carni.* ¶ *Quantum ad primũ. Sciendum primo quòd est commune omni sensui per aliqđ medium sentire, sensibile enim positũ supra sensum non facit sensationem, vt dicitur de visibili, et vniuersaliter de omni sensibili. Vnde oportet inter sensũ & sensibile esse quoddam medium, quod immutatum à sensibili immutet sensum: diuersimode tamen, quia in quibusdã medium est cõiunctũ sentienti, idest est pars sentientis, sicut in tactu & gustu, in alijs autem est medium separatum quod scilicet non est pars sentientis, sicut in visu medium est aer.* ¶ *Sciendũ secũdo ꝙ duplex potest esse medium inter sensum et sensibile. Qdã est mediũ per se. Quoddam est medium per accidens. Medium per se est, quod per se habet ordinem ad immutationem sensus. Medium per accidens dicitur, quod non habet per se ordinem ad immutationem sensus: & hoc est quod licet mediet inter sensum & sensibile, hoc tamen est, non quia sit necessarium ad immutationẽ sensus: sed quia talis est conditio corporũ, scilicet sentientis & sensibilis, vt inter illa semper sit tale medium.* ¶ *Sciẽdum tertio, ꝙ ad hoc vt aliquid sit mediũ per se alicuius sensus: duo requirũtur. Primo, ꝙ sit denudatum à natura sensibilis, aut omnino, sicut aer à natura coloris, & soni, & odoris: aut secundum illum modum quo percipitur à sensu, sicut caro, licet non sit denudata à sensibilibus tactus simpliciter, eo quòd est corpus mixtũ ex elementis quibus conueniunt qualitates tangibiles: est tamen à qualitatibus tangibilibus secundum illum modum quo percipiuntur a tactu denudata, percipiuntur enim à tactu secundum excellentias eorũ, in carne autem sunt redactæ ad quãdã medietatem, & per hoc soluitur primum argumentũ. Secundo, requiritur ꝙ medium prius immutetur ab obiecto quam potentia; quod intelligendum est non de prioritate temporis, sed de prioritate naturæ et causalitatis, hoc est ꝙ oportet immutationẽ medij esse causam immutationis sensus.* ¶ *Dicitur itaque ꝙ caro est mediũ per se in sensu tactus, ad excludẽdum mediũ per accidens .s. aerem & aquã, quæ requiritur*

Tex. 73. & 116.

Ad medium per se duo requirũtur.

quiritur nō propter immutationē tactus, sed propter conditionem corporū. Nam duo corpora dura nō possunt se immediate in aere aut in aqua cōtingere: sed oportet inter illa aerem aut aquam mediate.

Aliquid est simile carni tripliciter. Alber. tra. 3. c. 34.

¶ Quantū ad sm̄, sciendum sm̄ Alber. ꝙ aliquid pōt dici simile carni tripliciter. Vno mō pars quæ loco carnis est in animalibus carentibus sanguine. Caro enim ꝓprie dicta est quæ ex sanguine generatur: vnde animalia non hn̄tia sanguinē non hn̄t carnem: sed aliquid simile carni. Secundo modo dicitur aliquid simile carni: quia complexio sua habet quandā vicinā complexionem cōplexioni carnis: sicut dentes, crescunt .n. etiā aliqñ in senibus. Tertio modo dicitur simile carni ꝙ est carni cōmixtū: sicut nerui quidā, non.n. possunt esse multū carni cōmixti: nisi etiam multū similes carni existant.

Ad medium per se duo requiruntur.

¶ Dicitur ergo ꝙ caro, vel simile carni est medium in sensu tactus: quia non solū caro proprie dicta est mediū, sed etiā in habentibus sanguinē: id qđ est simile carni in habentibus sanguinem est mediū: et in habentibus sanguinē etiā dentes et nerui immixti carni sunt medium tactus.

¶ Istis declaratis probatur conclusio ratione Phil. Caro aut est organū aut medium tactus, quia statim ad tactum sensibilis per carnem sentimus: sed caro non potest esse organū: ergo &c. Minor ꝓbatur. Sensibile positū super organū non facit sensationem: sed tangibile positū sup carnem facit sensationē: ergo non est organū: ergo &c. ¶ Ad rationes in oppositum rn̄detur. Ad primū patet rn̄sio ex dictis. ¶ Ad sm̄ dicitur ꝙ vnius pōiæ est tantū vnum mediū per se in vna operatione: plura tamen possunt esse, quorum vnū sit medium per se: alia vero media per accidens. Aer aūt & aqua sunt media per accidens vt dictum est: sed caro medium per se. ¶ Ad tertiū dicitur primo, ꝙ illa prioritas est prioritas naturæ, non aūt temporis, vt dictū est in quæstione. ¶ Dicitur secūdo, ꝙ caro immutatur simul tempore cū organo, tn̄ prius sm̄ naturam & causalitatem. Immutatio enim carnis est causa immutationis organi & sensus tactus. ¶ Ad quartū dictum est ꝙ aīalia carentia sanguine, licet non hēant carnē: hn̄t tn̄ aliquid simile carni. ¶ Ad quintum præter responsionem Auerrois tenentis, quòd in libro de animalibus fuit unius opinionis: hic aūt alterius fuit. Com. 108. *Dici pōt primo ꝙ Aristo. in illo loco ꝓbat carnem esse primum corpus aīalis: ꝑ carnem accipiendo corpus carnem includens tanq̄ partem: quoniā non est corpus aīalis absq; carne consistens. ¶ Dicitur secundo, ꝙ tale corpus est organum non simpliciter sed tāquam organum & mediū coniunctum, scilicet carnem proprie dictam includens. Nam nerui sub carne contenti, organi rationem habent, ista vera caro sola medium est.*

QVAESTIO XXI.

Vtrum sensibile positum supra sensum, faciat sensationem.

Apposita .n. super sensitiuū, nō sentiunt &c. Tex. CXVI.

Iandunus q. 19.

VAERITVR decimonono, Vtrum sensibile positū supra sensum faciat sensationem, Et videtur ꝙ sic. ¶ Primo. Tangibile positum supra tactū causat sensum tactus: ergo &c. Antecedens probatur. Qñ medium tangens organum recipit sensibile, sm̄ esse naturalē

in parte

in parte contingente organum, sensibile ponitur supra sensum. Sed aliqñ dum sentimus calorem, recipitur sm̃ esse naturale in carne quę est mediũ tactus, fit.n. manus calida: ergo tunc sensibile ponitur supra sensum. ¶ Secundo. Sonus peruenit aliquãdo vsque ad auditum secundum esse naturale, scilicet qñ aer motus in quo est sonus, peruenit vsq; ad auditum, & tamen percipitur sonus, ergo &c. ¶ Tertio. Odor contingẽs organum olfatus, pcipitur ab olfatu, quando fumalis euaporatio peruenit ad olfatum: ergo &c.

¶ Quarto. Lumen existens in aere videtur, & tñ tangit oculũ sicut & aer: ergo &c. ¶ Quinto. Ferrum ignitum scindens partem aĩalis sentitur: & tñ tangit organum. Tangit.n. neruum quod est organũ tactus: ergo &c. ¶ Rñdeo. In ista quæstione tria facienda sunt. Primo declarabitur titulus quæsiti. Secundo quædam necessaria præmittentur. ¶ Tertio. rñdebitur ad quæsitum. ¶ Quantũ ad primum sciendum primo, quòd cũ inter potentias animæ potentiæ sensitiuę sint organis determinatis affixę, ꝙ operatio nõ tantum ipsarum potentiarum est, sed cõpositi ex organo & potentia, sicut videre non est tantũ põiæ visiuæ, sed compositi ex oculo, & visiua põia. ¶ Sciendũ secundo, ꝙ cum oĩs cognitio fiat ex eo ꝙ cognitũ causat suã similitudinẽ in cognoscente, idem est quærere, Vtrum sensibile positũ supra sensum faciat sensationẽ: & quęrere, Vtrum causet similitudinem sui: & per eã sentiatur. ¶ Sciendũ tertio ꝙ per sensibile possumus intelligere duo. s. aut ipsam qualitatem sensibilẽ, aut id qđ à qualitate sensibili denominationẽ capit. Visibilis.n. nomine possumus intelligere, aut colorem, aut corpus coloratũ, & per audibile, aut corpus sonãs, aut sonum. Vtroq; modo accipitur hic sensibile. ¶ Quæritur ergo. Vtrum sensibile positũ supra sensum, idest supra aggregatum ex organo & põia, tanq̃ tangens illud faciat sensationem, idest causet similitudinem suam in sensu & sentiatur.

Ordo obseruãdus i hoc quæsito.

Quomodo fit cognitio.

Quid per sensibile.

¶ Quantum ad sm̃. Sciendum primo, ꝙ licet omne obiectũ põiæ passiuę sit aliquo modo actiuum, non tamen eodem modo conuenit oĩbus secundum formã sensibilẽ in sensum agere, non.n. oẽs qualitates sensibiles sunt eodem modo actiuæ. Aliquę.n. sunt principium producendi sibi simile sm̃ esse naturale, & sm̃ esse spirituale, sicut qualitates actiuæ & passiuę elemẽtorum, potest.n. calidum producere in ligno caliditatem naturalem, & in tactu intentionem coloris. Vnde tangibile per qualitatem tangibilem potest & naturaliter & spiritualiter immutare. Aliquæ autem sunt principium producendi sibi simile secundum esse intentionale tantum, sicut color, sonus &c. Non enim corpus coloratum potest alium colorem causare in esse naturali, per colorem suum suo colore non diminuto: similiter sonus existens in aere, non est principium quo aer causet alium sonum, licet virtus sonandi existens in corpore sonante sit principium producendi sonum in aere suo modo: nec odor principium causandi alium odorem, nisi forte per accidens. Vnde solum tangibilia possunt immutare & naturaliter, & spiritualiter, alia autem sensibilia inquantum talia sensibilia tantũ spiritualiter immutare possunt. ¶ Sciendum secundo, quòd omnis cognitio per aliquam abstractionem à materia fit, vnde forma materialis non potest esse principium immediatum cognitionis, sed ad cognitionem requiritur forma aliquo modo abstracta à materia. Vnde videmus, quòd quanto virtus recipit immaterialius, tanto est perfectior ad cognoscendum, forma enim ignis materialis non est principium cognoscendi ignem,

Obiecta potẽtiarũ passiuarũ quædam secundum esse naturale, quędam secundũ esse intẽtionale agunt.

Quanto virtus ẽ immaterialis tanto est magis cognoscitiua.

ignem, alioquin & ignis cognosceret ignem, nec forma naturalis aquæ est principium cognoscēdi aquam, alioquin & ipsa aqua cognosceret aquam.

¶ Quantum ad tertium duplicem modū dicendi imaginari possumus. Primus est, quòd sensibile positum supra sensum non causet sensationem, ex eo quòd ponatur supra sensum, hoc est quòd sensibile positum supra sensum sentitur quidem, sed non sentitur ex eo quòd superponatur sē sui, sed ex eo quòd habet similitudinem in sensu, & superponi sensui per accidens se habet ad hoc, quòd aliquid sentiatur. Sed hoc non videtur esse ad mentem Philosophi probantis, quòd caro nō est organum tactus per hoc, quòd sensibile positum supra sensum non facit sensationem, tangibile autem positum supra carnem facit sensum tactus: posset enim dici quòd tangibile positum supra carnem non sentitur eo quòd tangat: sed eo quòd habet suam similitudinem in sensu, sed quòd sentiatur tangendo, hoc est quia non potest immutare nisi tangat, & sic ratio Philosophi non habebit efficaciam. ¶ Secundus modus dicendi est quòd sensibile positum supra sensum non facit sensationem sui, sed bene alterius à quo est alteratum, sicut si caro efficiatur calida ab igne, ipsa caro non facit sensationem sui sed ignis. Istę modus videtur esse contra mentem Philosophi dicentis, quòd si corpus dulce poneretur in aqua, et nos essemus in aqua, sentiremus dulcedinem tanquam aquę dulcedinē, non tāquam dulcedinem corporis distantis, ex quo patet, ꝙ vult si medium sit affectum aliqua qualitate sensibili, si illa qualitas percipitur, sentitur vt qualitas medij, nō vt qualitas alterius. ¶ Tertius modus dicendi est, ꝙ si per sensibile intelligimus corpus denominatū à qualitate sensibili est vniuersaliter verum in omni sensu ꝙ sensibile positum supra sensum non facit sensationem. ¶ Dicitur tamen ꝙ hoc nō vna ratione accidit in omnibus sensibus sed diuersis, & vniuscuiusque sensus est ratio particularis. In visu enim ratio est, quam assignat Philosophus secundū expositionem Sanctus Tho. tex. 73. & secundum veritatem tex. 73. quia ad hoc vt pupilla recipiat similitudinem visibilium, oportet ipsam esse actu diaphanam. Si autem supponatur illi corpus coloratum, nō est in actu diaphana, eo quòd lumen non penetrat ad oculum: vnde similitudinem visibilis recipere non poterit. In auditu autem eo ꝙ oportet sonum causari ex percussione duorum corporū adinuicem & ad aera ut dicit Philosophus si autem corpus sonatiuū super poneretur organo auditus, nō fieret ista percussio, aut si percuteret organū illud destrueret, vnde sonus nullo modo secundum intentionem suā in auditu reciperetur. In olfatu ratio est, quia odor sensum cū quadam fumali euaporatione immutat, vt dicit Sanctus Thomę in multis locis, & est de mente Philosophi in de sensu & sensato, talis autem fumalis euaporatio nō fieret, si corpus odoriferum super organum olfatus poneretur, aut propter frigiditatem cerebri, aut aliqua alia causa. Habent tamen hoc commune auditus & olfatus, quòd natura prouidit ne sensibile ad organum possit peruenire, fecit enim aures & nasum quibus prohibetur ne sensibile tangat sensum. In tactu ratio est, quia cū qualitates tangibiles sint formæ productiuę sibi similis secundum esse naturale, si tangibile poneretur super organum, quia solum habens excellentiam qualitatum tangibiliū est obiectum tactus, imprimeret magis formam naturalem quam spiritualem propter sui actiuitatem: & magis corrumperet organum soluendo proportionem organi,

Margin notes: Tex. 116. — Tex. 101. — Nō vna ratione accidit ī oibus sensibus quòd sésibile positū supra sensū non faciat sensationē. — 2. huius Tex. 79. — Lec. 10.

tum præsertim quia organum tactus scilicet neruus est materialis & facilis susceptionis qualitatum tāgibilium secundū esse naturale. Vnde si ignis poneretur immediate super organum tactus non faceret sensationē: sed causaret in eo qualitates suas secūdū esse naturale, quę forma naturales non sunt principium cognoscendi vt dictū est superius. In gustu vero hæc est ratio: quia vt dicit Phil. humor idest sapor non facit sensum sine humiditate, vnde si poneretur corpus saporosum supra organū gustus quod est etiā organum tactus: quia non posset sentiri humidum eo ꝙ tangibile esset supra organum tactus: nec etiā sentiretur sapor. ¶ Si aūt per sensibile accipiamus qualitatem ipsam sensibilem, non autem corpus sensibile: tunc dicuntur duo. ¶ Primum est, quòd aliquod sensibile positum supra sensum causare potest sui sensationem: & hoc maxime apparet in auditu, potest enim aliquis ita esse ꝓpinquus corpori sonāti ꝙ aer primo motus in quo est sonus perueniet vsq; ad tympanum auditus. Aliquod autem sensibile & si tangens sensum forte non causet speciem in sensu, non tamen impedit quin ab alio imprimatur species in quo est spiritualiter, & sic fiat sensus, & hoc apparet in olfatu., potest .n. fumalis euaporatio in qua est odor peruenire vsque ad olfatum: & si quis nolit cōcedere quòd imprimat speciem in sensu: tamen non potest negare quin aer admixtus vapori, & in quo est odor intētionaliter sensum immutet. Ad sensum.n. experimur quòd fumali euaporatione perueniente vsque ad cerebrum percipimus odorem. ¶ Secundum est, ꝙ & si qualitas sensibilis tāgens organum non totaliter impediat sensum: facit tamen vt sensibile male percipiatur. Nam sicut inter agens et patiens dispositiones ad agendum exiguntur: ita etiam inter multa agentia et patiētia requiritur aliqualis distantia: propter quod dicit Cōm. cum super ipsum sentiens fuerit positum sensibile nō sentiet omnino: aut si sentiet, male. ¶ Aliqui tamen dicunt quòd sensibile positum supra sensum non facit sensationem in ea parte organi cui superponitur: bene autem potest facere sensationem in alia parte: videtur autem Phil. accipere sensibile primo mō. tex.n. 73. & 116. dat exemplū de habēte colorē. ¶ Potest & quartus modus dicendi esse: qui & de mente Auerrois videtur esse: quòd nullum sensibile quomodocūq; sensibile accipiatur positū supra sensum facit sensationem: hac cōi ratione: quia cū sensibilia non transferātur ad extrema, nisi prius transferantur ad medium: necesse est vt inter sensibile & sensum aliquod medium sit. Nam cum sensibile in suo esse naturali omnino esse materiale habeat, in sensu uero habeat esse immateriale & intentionale vitale, tanquam .s. operationis vitalis principium: non pōt ad hunc vltimum gradum trāsferri: nisi prius trāsferatur ad esse intentionale nō vitale: quod est medium inter esse materiale & esse intentionale vitale. ¶ Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primū dicitur quòd si caro calefieret tantum in parte cōtingente organum: quòd haberet existentiā caliditatis quæ requiritur ad hoc quòd aliquid sentiatur, corrumperet magis organum quam sentiretur: licet in tempore illam existentiam caliditatis præcedente, calor calefacientis carnem per immutationem spiritualē carnis sentiri posset. ¶ Ad secundum dictum est: quia .n. sonus non est sensibile de quo loquitur Phil. ideo pōt immutare auditū non aūt corpus sonans si supponatur auditui. ¶ Ad tertium dictum est: ꝙ aut ipsa nō mouet sensum sed aer in quo est odor spiritualiter. Aut si mouet non est sen-

Marginalia: Tex. 102. (beside "vero hæc est ratio"); Comm. 116. (beside "qualis distantia"); Comm. 116. (beside "qui & de mente Auerrois")

De lumine dupliciter loqui possumus.

est sensibile de quo Phil. intendit. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ dupliciter de lumine loqui possumus. Vno modo de lumine terminato: aut quia .s. est in corpore sm̃ se terminato vt est lumen solis: aut quia ꝑ reflexionem ad aliquod corpus terminatur: vt est lumen ad corpus politum reflexum. Alio modo de lumine recepto in aere medio non terminato. Si loquamur de lumine terminato: illud videri vtiq; potest: & per lumen causatum ab ipso in pupilla secundum esse naturale q̃d est eiusdem speciei cum ipso videtur, habet .n. sm̃ esse naturale tantam spiritualitatẽ quantam hẽt similitudo coloris in oculo, ideo põt esse principium cognitionis luminis à quo causatur. Si autem de lumine interminato loquamur: negatur quòd videatur, contingit quidẽ oculum & est ratio videndi inquantum diaphanum facit in actu: non tamen actum visionis tã quam id quod videtur terminat. ¶ Ad quintum dicitur primo, quòd nerui admixti carni non sunt proprie organum, sed magis mediũ sm̃ Alb. ¶ Dicitur secũdo ꝙ ẽt sint organũ, ꝙ tale corpus nõ eo ꝙ tãgit neruũ sẽtitur: sed quia simul immutat carnem, quæ immutata aliã partem nerui spiritualiter immutat: & in illa fit sensus.

Tract. 3. ca. 34.

QVAESTIO XXII.

Vtrum sit conueniens diffinitio sensus, quod est receptiuus specierum sine materia.

Qm̃ sensus est receptiuus specierum &c. Tex.CXII.

Magi. Chrisosto. q. 51.

VAERITVR xxij. Vtrum sit conueniẽs diffinitio sensus, quòd est receptiuus specierum sine materia: qa S. Tho. dicit, ꝙ Philosophus in illo c. oportet autem, ostẽdit quid sit sensus. Et videtur quòd non.

Lect. 24.

¶ Primo. Aer est susceptiuus specierum sine materia, scilicet spẽi coloris & odoris, & tñ non est sensus: ergo &c. ¶ Secundo. Sensus interior, & intellectus sũt susceptiui spẽrum sine mã, & tñ non sunt sensus particulares: ergo &c. ¶ Tertio. Organum sensus tactus calefit, & infrigidatur: ergo recipit cum materia. ¶ Quarto. Vnũquodq; recipitur in aliquo per modũ recipientis: sed organa sẽsuum sunt materialia: ergo &c. ¶ Rñdeo. In ista quæstione duo facienda sunt. Primo ostendetur, quid apud S. Th. sit recipere species cũ materia, & quid sine materia. Secundo dicetur ad quæsitũ.

Id quod recipit habet rationẽ materię.

¶ Quantum ad primum, oportet primo scire, quòd sicut id quod recipit habet rationem materiæ, & quod recipitur in altero rationẽ formę, ita dispõnes quibus disponitur materia ad formã ex parte materiæ, se tenẽt & sunt in gñe causæ materialis, vnde aliqua forma potest dici recipi cum materia siue simul cum ipsa materia agentis recipiatur, siue recipiãtur cum ea dispositiones materiales.

Formæ est dare esse.

¶ Sciendum secundo, quòd cum formæ de se sit dare esse, quantum est ex parte formæ, non magis hẽt dare esse materiale, q̃ spirituale, vnde in aliquo recipitur materialiter, in aliquo spiritualiter, sed diuersitas receptiui est ratio suscipiendi formam, aut secundum esse materiale: aut secundum esse spirituale. ¶ Dicitur ergo primo de mente S. Tho. quòd nulla forma potest recipi cũ materia, quę est pars agentis. Apparet enim quòd materia ignis

ignis non recipitur in ligno, non est enim vna numero materia agentis, & patientis, neque etiam dispositiones materiales tāgentis eædē numero recipiuntur in passo, cum idem numero accidens de subiecto in subiectū non migret.

Secundum.

¶ Dicitur secūdo, ꝙ forma tunc recipitur cū materia, qñ recipitur sm̄ eundem modum essendi, quē habet in agente, hoc aūt accidit qñ patiens habet eandem dispositionem ad formam, quam habet agens, tunc enim dicitur recipi cum materia, quia recipitur cum dispositionibus similibus dispositionibus materialibus agētis.

Tertium.

¶ Dicitur tertio, quòd tunc recipitur sine materia, qñ non habet eundem modum essendi in patiente, sicut in agente, eo quòd non habet patiens dispositiones similes dispositionibus agentis, & dicitur recipi sine materia, qa recipitur sine dispositionibus similibus materialibus dispositionibus agentis, vnde talis forma, denominatione sibi propria, quæ sibi conuenit inquantū talis forma, nō denominat patiens, non.n. dicitur aer albus, in quo recipit color sine mā.

Tripliciter forma a materia abstrahi potest.

¶ Quātū ad sm̄ sciendum primo ꝙ omnis cognitio fit per aliquam abstractionē à materia: tripliciter autē forma abstrahi à materia potest. Vno modo qa & si non recipiatur cum materia, non est tamen abstracta à cōditionibus materię, & à materiæ præsentia, ipsa enim reprę sentat obiectum corporaliter vt est in loco determinato, & cum alijs conditionibus materialibus, similiter ipsa recipitur in organo materiali, extenditurq; ad extensionē organi, quæ sunt conditiones materiales. Item non habet esse nisi præsente sensibili. Secūdo modo abstrahitur forma & à materia & præsentia materiæ, quia uidelicet eße in absentia materiæ remanet, non tamē abstrahitur à conditionibus materiæ, repræsentat enim indiuidualiter, et recipitur in organo materiali. Tertio modo abstrahitur formata à materia & præsentia materiæ, & à conditionibus materiæ, eo ꝙ nō recipitur in organo materiali, & vniuersaliter non autem particulariter repræsentat. Primus modus abstractionis conuenit formæ receptę in sensu exteriori. Secundus formę receptę in sensu interiori. Tertius formæ receptę in intellectu.

Dupliciter potest intelligi sensum non recipere species cū materia.

¶ Sciendum secundo, ꝙ sensum non recipere species cū materia, potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia nullo modo receptiuus est formę secundum illum modum, quem habet in agente: Alio modo, quia & si secundum illum modū recipiat formam, tamen non recipit materialiter inquantū est sensitiuus, idest non habet sentire, ex eo ꝙ recipit cum materia, sed ex eo ꝙ sine materia recipit. ¶ Sciendum tertio, ꝙ per sensum duo possumus intelligere, scilicet aut potentiam sensitiuam, aut organū, utriq; enim conuenit suo modo sentire. ¶ Tūc ad quęstionē respondetur quatuor cōclusionibus. Quarū prima est. Potentia sensitiua non est per se susceptiua formę cū materia, sed forte per accñs. Prima pars probatur. Illud est per se susceptiuū formæ cū materia, cui per se conuenit transmutari, quia recipere huiusmodi formam est transmutari. Accidenti autem nō conuenit per se transmutari, sed tantum corpori: ergo &c. Secunda pars patet, quia existēs in subiecto transmutabili per accidens, trāsmutatur ad transmutationem subiecti, sed potentia est subiectiue in organo, quod est transmutabilæ: ergo &c.

6. Physicorum. Tex. 32.

¶ Secunda conclusio. Organū sensus est per se susceptiuū specierum cū materia, non tamen quodlibet est susceptiuum speciei proprij obiecti cum materia. Prima pars ꝓbatur. Omne qd potest alterari est per se susceptiuum formæ cum materia, quia alteratio propria est ad formam materialem. Sed quodlibet organū potest alterari,

vbi supra. *terari, ergo &c. Minor probatur. Omne quod potest corrũpi potest alterari, quia corruptio est terminus alterationis, vt di*
Tex. 56. *citur 6. Physi. Sed quodlibet organũ potest corrũpi, ex eo ꝙ est compositum ex elementis: ergo &c. Secunda pars conclusionis patet ex supradictis. Non enim omnes qualitates sensibiles sunt ꝓductiuę suę spẽi cũ materia, sicut color, odor,*
Correlariũ. *& alia. ¶ Sequitur ex hoc correlariũ, quòd etiam aliqua organa sunt susceptiua formarum materialium sui obiecti, scilicet organũ tactus omnis enim alteratio fit per qualitates tangibiles, quæ sunt qualitates elemẽtorũ, sed organũ tactus potest alterari vt dictum est, ergo &c. ¶ Tertia conclusio. Organum sensus recipit species sine materia inquantum cognoscitiuum, idest si debet simul cum potentia cognoscere obiectũ, oportet quòd recipiat species rerum sine materia. Patet hæc conclusio ex multotiens dictis. Si enim forma cum materia esset causa cognitionis, tunc etiam plantę cognoscerẽt, quia recipiunt formas rerum saltem qualitatũ tangibiliũ cum materia. ¶ Quarta conclusio. Ista est conueniens diffinitio sensus exterioris: sed quædam sunt verbis Philos. supplẽda. Pręintelligitur .n. primo quod superius determinauit, scilicet ꝙ sensus est potentia passiua cognoscitiua. Secundo intelligitur quod subin-*
Tract. 4. Cap. 1. *telligit Albertus .s. non tamen sine põia materiæ. ¶ Ista igitur est diffinitio communis omni sensui exteriori. Sensus est potentia cognoscitiua receptiua specierũ sine materia, non tamẽ sine pręsentia materiæ, & est conueniens diffinitio sensus inquantum est potẽtia, explicat .n. essentiam eius, & facit differre ab omnibus alijs: nam per hoc ꝙ dicitur potentia cognoscitiua, differt ab aere, ab aqua: quæ licet recipiãt species rerum sine materia, tamen non sunt potẽtiæ cognoscitiuę, per id quod dicitur, non tamen sine præsentia materię differt à sensu interiori, et ab intellectu q̃ recipiunt formas abstractas & à materia, & præsentia materiæ.*

¶ Ad rationes in oppositũ respondetur. Solutio obiectorũ in contrariũ. *Ad primum, & secundũ patet ex dictis, in quarta conclusione. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ licet organum tactus immutetur naturaliter, tamen illa immutatio nõ facit sensum sentire, immo per accidens se habet ad actum sentiendi. ¶ Ad quartũ dicitur, ꝙ maior propositio nõ sic est vera, quasi oporteat formam receptam in aliquo subiecto habere omnẽ modũ essendi, & omnem conditionem subiecti. oporteret enim & formã esse corpus, & potentiam, & esse quantam per se, & similia: sed sic est intelligẽdum, ꝙ scilicet forma recipitur in patiente, eo modo quo patiens est dispositum & natum eam recipere, & quia sensus inquantũ cognoscitiuus, natus est recipere species rerum sine materia, ideo sine materia recipit.*

QVAESTIO XXIII.

Vtrum sensibile excellens, corrumpat sensum.

Manifestum autem ex his, &c. Tex. CXXIII.

Sandunus q. 35. *QVAERITVR xxiij. Vtrum sensibile excellens corrũpat sensum. Et uidetur quòd non. ¶ Primo. Nullum agẽs actione spirituali corrumpit, quia talis alteratio est magis salus, & perfectio, vt dicitur secundo huius. Sed sensibile agit in sẽsũ actione spirituali, agit enim in eum producendo formam sine materia, vt declaratum est in pracedẽti quæstione: ergo etc.* Tex. 58.

¶ Secun-

¶ Secundo. Quanto aliquid magis participat rationem alicuius obiecti, tãto est magis cognoscibile à potẽtia cognoscitiua talis obiecti, sicut quanto aliquid magis habet rõnem boni, tãto magis est appetibile. Sed quanto obiectũ potẽtię sensitiuæ est excellentius, tanto magis participat rõnem obiecti illius põię, ergo tanto magis cognoscibile, & per consequens non corruptiuum. ¶ Tertio. Sicut se habet intellectus ad intelligibile, ita sensus ad sensibile. Sed intellectus non corrumpitur ab excellẽti intelligibili, immo magis perficitur, vt inferius Philos. ait: ergo nec sensus ab excellenti sensibili.

In 3. de aia Tex. 7.

¶ Quarto. Proprietas alicuius nunquã potest separari ab eo, sed potẽtia sensitiua est proprietas aĩæ sensitiuę: ergo nunquam põt separari ab ea: ergo excellens sensibile non põt illam corrũpere. ¶ Respondeo, ꝙ excellẽs sensibile corrũpit sensum. Ad cuius euidentiã sine argumentis duo sunt declarãdę. Primo qũo cõueniat sensibili excellẽti corrũpere. Secũdo qũo põia corrũpi possit. ¶ Quãtũ ad primũ. Sciendũ primò ꝙ omne corpus sensibile aliorum sensuũ in istis inferioribus, est ẽt sensibile sensu tactus, omnia .n. sensibilia sunt corpora mixta, aut elemẽta, in q̃bus oĩbus necesse est esse qualitates tangibiles .s. calidum aut frigidum. ¶ Sciendum secundo, ꝙ quia sensibile tactus sm̃ qualitatẽ tangibilem est actiuum, & formæ naturalis productiuum, ideo ipsi per hmõdi qualitates conuenit esse productiuum formæ naturalis, alia autem sensibilia sm̃ suas qualitates sensibiles non sunt productiua formæ naturalis, sed formæ spiritualis, pręter lucidum qđ per lucem, formæ naturalis est productiuũ, ideo per suas qualitates sensibiles nõ habent naturaliter alterare, sed tantum spiritualiter vt superius dictum est. ¶ Sciendum tertio, ꝙ nulla res corrumpitur eo quòd recipit id ad quod est in potentia, sed quia ab ipsa abijcitur forma quam habet, corruptio enim est mutatio ab esse, ad non esse, vnde sequitur, ꝙ nihil corrũpit aliud ex eo quòd causat ĩ eo formã ad quã naturaliter habet optitudinẽ, sed ex eo quòd ab eo abijcit formã quam habet. ¶ Sciendum quarto vt dicit Philoso. in littera, quòd organũ in quo est põia debet habere talem proportionem, & cõmixtionem elementorũ, quæ sit conueniens põię: vnde non quęlibet potẽtia est in quolibet organo sed determinata in determinato, vt visus in oculo, auditus ĩ tympano, odoratus in organo existente in cerebro, et sic de alijs. ¶ Dicitur ergo primo ꝙ excellens sensibile, inquantũ spũaliter tm̃ agit in sensum, non corrumpit. Tunc enim dicitur spiritualiter sensũ immutare, quando suam similitudinem in sensum imprimit, imprimere autẽ formã in aliquo, inquantum huiusmodi, non est corrumpere sed perficere. ¶ Dicitur secundo ꝙ corrumpit inquantum agendo in organũ sensus eius proportionem soluit. Hoc autem vno trium modorum fieri, possumus intelligere. Primo, ꝙ sensibile excellens suam formam imprimat secundũ esse materiale: quæ organo sensus disconueniẽs et improportionata, debitamq; organi cõplexionem abijciat. Sicut contingit cũ excellens calidum, nimium organum tactus calefacit, discõuenienteq; ei et improportionatam formam caliditatis inducit. Secundo, ꝙ tale sensibile formam sui secundum esse intẽtionale imprimat in sensum, quæ organo sensus disconueniens & improportionata existens eius proportionẽ soluat. Tertio, ꝙ sensibili excellenti alia qualitas actiua sit cõiuncta, quę simul cũ agẽte sensibili spiritualiter sensum immutante naturaliter agat: formamq; organo sensus improportionatã naturaliter agendo imprimat, sicq; eius proportionẽ abijciat.

Conclusio responsiua.

Sensibile tactus est actiuum.

Nulla res corrũpitur, propterea quia recipit

Tex. 114.

Sensibile nõ corrumpit agens spiritualiter sed vt soluit proportionem.

ciat. Sicut si diceremus ꝙ nõnunquã excellens album corrumpit visum, quia albedini coniuncta est frigiditas: quæ dum ab albedine spiritualiter visus imutatur frigiditatem cõplexioni oculi repugnantem, eiusq; corruptiuam inducit. Primus modus in solo sensu tactus & gustus saluari potest, quia ut patet ex Philos. sola tangibilia possunt naturaliter immutare, cum alia sensibilia solum spiritualiter immutent. Secũdus modus in omnibus sensibus põt reperiri. Licet enim forma eße tantum intentionale habens, effectus naturalis per se causa esse non possit: potest tamen agens naturale ea mediante effectum naturalem inducere, sicut licet virtus artificis secundum ꝙ est intentionaliter in instrumento non possit per se rẽ artificiatam efficere, põt tñ artifex per eam intentionaliter impressã operari instrumento. Tertius quoq; modus etiã in omnibus sensibus inueniri potest, intellige qñ forma intentionalis proportionem organi excellit, & illi cõtrariatur. Quia enim sensibile aliorum sensuũ aliquam etiam tangibilium qualitatum adiunctã habet, (Est enim aut calidum aut frigidum, aut aliquid huiusmodi) potest simul organum sensus dũ ab excellenti sensibili spiritualiter immutatur, à qualitate tangibili sibi improportionata, & proprio coniuncta sensibili, nãliter alterari atq; corrumpi. Videtur aũt hic modus conuenientior esse & conformior doctrinę S. Tho. qui in hoc secundo probat lucẽ non habere tantum esse intentionale in aere: quia quę habent solum esse intentionale, non faciunt transmutationem naturalẽ, radij autem corporum cęlestium totam naturam inferiorem transmutant. Non sufficit autem dicere, ꝙ licet habens esse tantum intentionale, non faciat transmutationem naturalem de forma naturali in aliam formã, potest tamẽ agẽs naturale per ipsam formam habentẽ tantũ esse intentionale naturaliter immutare. Nam ita etiã ad rationem. S. Tho. dici posset, ꝙ scilicet radij solares naturã inferiorem non immutent, sed sol ipsis mediantibus hanc mutationem facit, & sic nihil prohibet lucẽ in aere tantum intentionaliter ẽẽ. ¶ Sed licet hic tertius modus conuenientior esse videatur, secundus tamẽ modus in doctrina S. Tho. etiã sustentari potest: quia constat quòd ipsa forma quæ in sensu recipitur, non est id quod organi proportionem soluit ipsumq; corrumpit, sed sensibile excellens formam sensibilem improportionatam organo causans, corruptiui rationem habet. ¶ Ad auctoritatem autem S. Tho. dici potest, ꝙ intendit formã intentionalem inquantum huiusmodi absolute transmutationem naturalem efficere non posse: cum hoc tamen stat ꝙ forma intentionalis quę in proportione quadam ad aliquod passiuum sibi proportionatum consistit: cuiusmodi est forma sẽsibilis. Si huiusmodi ꝓportionẽ excedat qua suo passiuo proportionari debet, sui passiui proportionem et commensurationem soluere potest. ¶ Quantũ ad secundum. Sciendum primo, ꝙ sensus dupliciter considerari potest. Vno modo quantum ad essentiam suam. Alio modo quantum ad iudicium de re sensibili. ¶ Sciendum secundo, ꝙ accidẽtia habentia esse in subiecto corruptibili, habent corrũpi ad corruptionẽ subiecti in quo sunt, eo ꝙ accidens non potest per se esse, nec transmigrare de subiecto in subiectum. Vnde cũ sensus sit accidẽs organi, et taliter ꝙ operatio sensus est etiam organi operatio, potest sẽsus ex alteratione organi, aut corruptione, & ipse corrũpi, aut in sua operatione impediri. Intellectus autem quia non est accidens existens in organo corporali, sed fundatur in essentia animæ intellectiuæ, quę est incorruptibilis, ad corruptio-

Tex. 126.

Lect. 141.

Accidens habens esse in subiecto qd

ruptionem alicuius organi nō corrumpi tur: conuenit igitur corrūpi potentiæ sensitiuæ ab excellenti sensibili, eo ꝙ est potentia organica, cuius organum à sua conuenienti proportione per actionē excellentis sensibilis mutari potest. ¶ Vnde dicitur primo, quòd sensus corrumpitur ab excellenti sensibili quātum ad iudicium aut de ipso excellenti sensibili, aut etiam de alijs pro tunc habendū, eo ꝙ aliquando excellens sensibile alterat organū sensus à sua naturali dispositione, nō tamen totaliter proportionem organi corrūpit, sicut cum aspicimus solem, corrūpitur aliqualiter iudicium sensus ut non possimus de sole bene iudicare, nec etiam de alijs per aliquod tempus, eo ꝙ lux solis quę est calefactiua, & dissolutiua, organū modo quodam alteret. ¶ Dicitur secūdo, quòd sensus quandoq; corrūpitur ab excellēti sensibili, etiā quantum ad essentiā suam. Probatur. Omne accidens corrumpitur ad corruptionem sui subiecti: sed organum sensus aliquando corrumpitur ab excellenti sensibili, quando scilicet dissoluitur proportio organi: ergo &c.

Quomodo sensus corrūpitur ab excellenti sēsibili.

¶ Ad rationes in oppositum respondetur. Ad primum dicitur ad antecedens, quòd agens actione tātum spirituali non corrumpit, sed quod simul cū actione spirituali etiam immutatione naturali agit potest corrumpere, quia & si non corrūpat inquantū immutat spiritualiter, corrumpit tamen inquantum naturaliter immutat. ¶ Dicitur etiam ad minorem, ꝙ sensibile si sit excellens non agit tantum actione spirituali, sed etiā actione naturali, vt superius patuit. ¶ Pōt & tertio dici, ꝙ agens actione tm̄ spūali, quātū ad formæ intentionalis inductionem pōt corrumpere si passiui ꝓportionem excedat. ¶ Ad sm̄ dicitur, ꝙ quanto aliquid participat magis rōnē obi pōię, tanto est magis cognoscibile à tali pōia quantū est ex se, per accn̄s tn̄ pōt corrumpere inquantū hēt improportionem ad organū pōiæ, & ꝙ non cognoscatur, est ex defectu potentiæ ad tale organum determinatę.

Solutio argumentorū.

¶ Posset secundo dici, ꝙ maior est falsa qn̄ pōia ex eo ꝙ est organica requirit aliquā ꝓportionem in obiecto, vnde quanto aliquid magis participat obum in tali proportione est magis cognoscibile à tali pōia, non aūt quanto magis absolute, participat illā rōnē absolute acceptā. ¶ Posset tertio dici, ꝙ sensibile absolute sumptū non est obum pōię, sed sensibile in tali ꝓportione. ¶ Sed hoc non videtur secure dictum, quia quod non est proportionatū vni sensui, alteri sensui est ꝓportionatū, sicut lux solis quæ non est visui hoīs ꝓportionata, nisi aquilę ꝓportionata est ut dicitur. ¶ Ad tertiū dicitur, ꝙ nō est oīmoda similitudo intellectus ad intelligibile, & sensus ad sensibile, qa sensus est virtus organica, non aūt intellectus. Ad quartū negatur minor: pōiæ.n. sensitiuę nō sunt ꝓprietates aīæ: sed cōpositi ex aīa & organo determinato. De hac materia vide in Commentarijs nostris.

Responsio hęc non est tuta.

2. contra gē. c. 55. & 4. li. cap. 29.

QVAESTIO XXIIII.

Vtrum sensus sint eiusdem speciei in omnibus animalibus.

Quare impossibilium olfactum habere, &c. Tex. CXXV.

Iandunus. q. 25.

QVAERITVR xxiiij. Vtrum sensus sint eiusdē speciei in oībus aīalibus. Et uidetur quòd non. ¶ Primo. Effectus eiusdem spēi sunt ab eadem causa sm̄ speciem: eiusdem enim effectus est eadem causa. Sed sensus in homine, & in equo non sunt ab eadem causa secundum

dum ſpecie͂: ergo &c. Minor probatur. Senſus hominis ſunt ab ãĩa intellectiua, ſe͂ſus aũt in equo ſunt ab anima equi, ſed anima intellectiua, & anima equi non ſunt eiuſdem ſpeciei: ergo &c. ¶ Secundo. Proprietas alicuius ſubiecti diſtinguitur ſpecifice à proprietatibus alterius ſpeciei, ſed ſenſus ſunt quædam proprietates hominis, vtpote conſequentes formam ſubſtantialem hominis, in equo autem ſunt proprietates equi: ergo &c. ¶ Tertio. Potentiæ, quę diuerſimode immutantur à ſuis obiectis ſunt diuerſarum ſpecierum, ſed olfactus in animalibus aquaticis, & in animalibus aereis diuerſimode immutatur: ergo in illis eſt diuerſarum ſpecierum. Maior probatur, quia potentiæ diſtinguũtur ſecundum diuerſũ modum immutationis à ſuis obiectis. Minor vero probatur, quia vt vult Phil. Tex. 98. *animalia aquatica percipiunt odores ſine reſpiratione, animalia autem aerea cũ reſpiratione: ergo &c. ¶ Reſpondeo.* Ordo ſhoc quæſito obſeruandus. *In iſta quęſtione, Primo pręmittam aliqua. Secundo dicam ad quæſitum.*

¶ Sciendum itaque primo, quòd non inconuenit vnam, & eandem rem ſecundum vnam rationem eſſe vnius ſpeciei, & ſecundum diuerſas rationes diuerſarum ſpecierum eſſe, ex eo ꝙ diuerſos modos eſſendi habet, ſicut etiã non inconuenit vnã, & eandem rem in diuerſis pote͂tijs eſſe, & etiã in diuerſis ſpeciebus eiuſdem prædicamenti collocari, ſic ſm̃ pone͂tes relationem non diſtingui à fundame͂to. Albedo eſt in prędicamento qualitatis, & relationis, ſimiliter ſuperficies eſt ſpecies per ſe quantitatis continuę, & etiam eſt locus, quæ eſt alia ſpecies à ſuperficie inquantũ ſuperficies eſt. ¶ Sciendum ſecundo, quòd potentiæ animę, & Potẽtiæ animæ, ſunt & accidentia, & potentię. *ſunt potentiæ, & ſunt accidentia conſequentia animam. Inquantum ſunt potentiæ ordinem ad actum dicunt, & per conſequens ſecundario ad obiectum. Inquantum vero accidentia dicunt ordinem ad ſubiectum, in quo ſunt, & ad cauſam à qua producuntur: vnde vnitas, & ſpecifica põtarum differentia dupliciter conſiderari poteſt, aut inquantum ſunt põiæ, aut inquantum ſunt accidentia conſeque͂tia aĩam. ¶ Scie͂dũ tertio ꝙ ſicut ab uno & eodem homine producũtur operationes ſpecie diſtinctę, vt ędificare, pingere, ſcribere, & huiuſmodi, ita non incõuenit vnam operationem ſpecificã eſſe à pluribus ſpecie diſtinctis, ex eo ꝙ idem principium operationis habent, ſcilicet ſicut calefactio effluit ab igne & à ligno calefacto.* Ab vno ꝓueniunt diſtinctæ operationes. *¶ Sciendũ quarto ꝙ aliter habent diſtingui accidentia inquantum accidentia ſunt, & potentię inquantum pote͂tię ſunt. Accidentia enim, quia habent indiuiduatione͂ ex ſubiecto, ex numerali diſtinctione ſubiectorum numeraliter diſtinguuntur. Specifice aũt diſtinguuntur ex formali diſtinctione eorũ à quibus eorum differentiæ ſpecifice ſumuntur à diuerſitate principiorum, ex quibus cauſãtur. Vnde in diffinitione paſſionis ponitur ſubiectum loco differentię, ſi in abſtracto diffiniatur, qñ tñ principia accidentiũ ſunt immanifeſta, eorum differentias ex eorum effectibus ſumimus, ſicut cũ dicimus albedinem eſſe colorem diſgregatiuum viſus. Põię autem inquantum põiæ ex formali diſtinctione obiectorũ formalem diſtinctionem habe͂t, vt ſuperius eſt oſtenſum, vnde potẽtię illę ſunt diuerſarum ſpecierum inquantum ſunt potentię, quę diuerſa obiecta formalia animalis reſpiciunt.* De ente & eſſentia. Cap. 7. Quæſt. 6. *¶ Quantum ad ſm̃ ponuntur duę concluſiones. Quarum prima eſt.* Concluſiones reſponſiue. *Potentię ſenſitiuæ diuerſorum animalium inquantũ ſunt accidentia diſtinguũtur ſpecifice. Probatur rationibus in principio quęſtionis poſitis, & pręter hoc arguitur rõne Alberti in primo de anima.*

Cap. vltimo *Sicut se habet tota anima ad totum corpus, ita partes aīæ ad partes corporis, sed tota aīa dat esse specificum distinctū ab esse specifico alterius aīalis, sicut aīa intellelectiua dat homini esse specificū distinctum ab esse specifico æqui: ergo & pōiæ aīæ hominis, dant suis organis esse specificū accidentale distinctū ab esse specifico alterius aīalis, & p consequens specifice distinguuntur.* ¶ *Secūda conclusio.* Potentiæ sēsitiuæ sunt eiusdem rationis I omnibus animalibus. *Pōiæ aīæ sensitiuæ in rōne pōiæ sunt eiusdem spēi in oībus aīalibus. Probatur sic. Pōiæ respicientes idem obiectum formale sunt eiusdem spēi, pōiæ enim, & distinctionē formalē ex obis, et vnitatē ex suis obis recipiunt, sed pōiæ sensitiuæ etiā in diuersis aīalibus existentes idē obum formale respiciunt. Visus.n. hominis, & visus æqui hēnt pro obo colorem, & auditus sonum, & similiter de alijs: ergo etc.* ¶ Nota correlarium. *Correlarium. Visio hominis, & visio æqui inquātum visiones sunt eiusdē spēi, qa ad idem obiectum terminātur, inquantum aūt qualitates, & accidentia sunt diuersarum specierum, qa à diuersis principijs specifice distinctis efficiūtur.* ¶ Solutio rationū in cōtrarium. *Ad rōnes in oppositum rūdetur. Ad primū, et sm patet, ꝙ pbant primā conclusionē, verumtñ, qa sumitur in secundo argumēto, ꝙ pōtæ aīæ intellectiuæ sunt proprietates eius, & pōiæ aīæ bruti sunt pprietates aīæ bruti.* ¶ *Dicitur primo, ꝙ pōię oēs intellectiuæ sunt pprietates eius tāq̄ principij, quia .s. non possunt eadem sm spēm inquantum sunt accidentia ab alia aīa produci.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ non oēs pōiæ eius sunt passiones eius, vt subiecti: sed aliquę sunt accñtia coniuncti, .s. compositi ex aīa, & materia, sunt.n. actus aliquorū organorū sicut sunt pōiæ vegetatiuæ, et sensitiuę, aliquę aūt sbiue sunt in essentia, vt sunt pōię partis intellectiuæ.* ¶ *Ad tertiū rūdetur ꝙ modus immutandi pōt dupliciter diuersificari.* Modus immutādi dupliciter potest diuersificari. *Vno mō per se .s. sm diuersā habitudinē sensibilis ad sensum, & talis modus immutandi pōias diuersificat. Alio modo p accñs .s. ex remotione prohibentis, & talis modus nō diuersificat pōias: sic est in pposito, aīalia.n. aerea respirātia immutātur ab odore cum respiratione, eo ꝙ organum olfatus in illis hēt qddā operculum, qđ oportet aperiri ampliatis poris per respirationē vt dicit Philos. secundo huius,* Tex. 100. *in aīalibus aūt non respirantibus non est tale operculum, qđ oporteat aperiri, ideo recipiunt odorem sine respiratione.* ¶ *Sed contra primū membrum huius diffinitionis quæ est S. Th. in de sensu & sensato,* Lect. 9. *argunnt quidā sic. Aliā habitudinē ad sensū hēt sēsibile magnū et sēsibile paruū. Similiter sensibile ppinquū & sensibile remotum, & tamen non diuersificat sensum, ergo falsum est, quòd diuersa habitudo sensibilis ad sensum diuersificat sensum.* ¶ *Respondetur, quòd non omnis diuersa habitudo sensibilis ad sensum diuersificat sensū: sed diuersa habitudo sēsibilis & obi inquātū est obum.* Non omnis diuersitas sēsibilis diuersificat sensus. *Modo dico ꝙ sensibile magnū, & paruū non habent aliam habitudinē obiecti inquantum est obiectum, sed conueniunt in vna habitudine: tam enim visibile magnum, quàm visibile paruum est immutatiuum sensus visus per medium extrinsecum diaphanum sine immutatione reali medij, aut organi, aut obiecti inquantum est perceptibile visu, licet visibile magnum perfectius immutet, si sit proportionatum quam visibile paruum.*

Expliciunt Quæstiones in Librum secundum de Anima.

INCIPIVNT QVAESTIONES IN TERTIVM LIBRVM DE ANIMA.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum præter quinque ſenſus exteriores, oporteat ponere ſenſum communem, vt cognoſcat operationes ſenſuum particularium, & ponat differentiam inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum.

Quoniam autem ſentimus, quod videmus, & audimus &c. Tex. CXXXVI.

Iandunus q. 36.

IRCA tertium librũ de Aĩa quæritur, primo, Vtrũ præter quinque ſẽſus exteriores, oporteat ponere ſenſum cõmunem, vt cognoſcat operationes ſenſuum particularium, & ponat differentiam inter ſenſibila diuerſorũ ſenſuũ. Et videtur ꝙ nõ.

Lect. 9

¶ Primo ꝙ non requiratur propter operationes ſenſuum exteriorũ arguitur ſic. Sẽſus exteriores poſsũt cognoſcere ſuas operationes: ergo nõ oportet ponere ſenſum cõmunem, propter hoc vt cognoſcat eorum operationes. Antecedens probatur. Primo. Quãto aliquid eſt ſimilius cognoſcenti, tanto poteſt magis ab eo cognoſci, ſed operatio ſenſus eſt ſenſui ſimilior quam obiectum, cũ ſit aliquid productũ à ſenſu, ergo poteſt magis à ſenſu cognoſci quam obiectum, ſed obiectum cognoſcitur à ſenſu: ergo etc. Secundo auctoritate Philoſ. probantis hoc duabus rationibus, ſcilicet quia ſi nõ ſic eſſet, tunc idem obiectũ pertineret ad diuerſas potẽtias, & quia eſſet proceſſus in infinitum in potentijs, vt patet in litera. Tertio. Sicut ſe habet intellectus ad intelligere, ita ſenſus ad ſentire, ſed intellectus intelligit ſe intelligere: ergo et sẽſus ſentit ſe ſentire.

In hoc lib. Tex. 36.

¶ Quod etiam non requiratur, ut diſcernat inter ſenſibilia diuerſorum ſenſuum, arguitur ſic. Cognoſcens aliqua, duo poteſt ponere differentiam inter illa: ſed homo cognoſcit ſenſibilia diuerſorum ſenſuum ꝑ diuerſos ſenſus particulares, dato etiam ꝙ non habeat ſenſum communem: ergo &c. ¶ Secundo. Intellectus poteſt cognoſcere illam differentiam, quia continetur ſub ſuo obiecto: ergo non oportet ponere ſenſum cõmunem propter cognitionem talis differẽtiæ.

Non omnis diuerſitas ſenſibilis diuerſificat ſenſus.

¶ Reſpondeo. In iſta quæſtione tria facienda ſunt. Quia. n. ſenſus cõmunis ponitur propter duo ſupradicta, oportet primo oſtendere ꝙ ſenſus particularis ſuam operationem nõ cognoſcit. Secundo ꝙ nõ cognoſcit differentiam inter ſenſibilia diuerſorum generũ. Tertio quæ ſit mens Philoſ. circa hoc.

Ordo obſeruandus in hac diſputatione.

¶ Quantũ ad primum. Sciendũ primo, quòd cũ oĩs cognitio primo terminetur ad aliqđ obum, non põt cognitio cognoſci directe, ſed ſi cognoſcitur, cognoſcitur ꝑ reflexionẽ inquantũ primo directe cognoſcitur obiectum, ſecundario potentia reflectendo ſe ſuper ſeipsã cognoſcit ſuã operationem. ¶ Sciendũ ſecundo, quòd potentia organica differt à potentia non

Quæ ſit differentia inter potentiã

organicā, & potentiā organum non habentem.

habente organum determinatum in hoc, quòd pōia organica non pōt vltra se extendere, quam requirat organum, vnde non potest cognoscere nisi quę habent similitudinem in organo, potentia autē non organica potest cognoscere etiam quæ nō habent similitudinem in ipsa, potest enim ꝑ similitudinē unius deuenire in cognitionem plurium, eo ꝙ non est particularizata, aut limitata per organum. ¶ Sciendum tertio, ꝙ cum omnis potentia respiciat vnam formalem rationē obiecti, non potest aliqd cognosci à potentia, nisi participet illam rationem formalem. Si igitur operatio alicuius potentiæ participet formalem rationē obiecti illius potentiæ, poterit à potētia cognosci, sicut quia operatio intellectus est quoddā verū, & qđdā ens, quæ sunt oba intellectus, iō intellectus pōt intelligere se intelligere. Si aūt operatio nō participat rationem obiecti, numquam poterit à sua potētia cognosci. ¶ Ex his eliciuntur duę rationes, Quare sensus particularis nō cognoscit suam operationem. Quarum prima est. ¶ Omne quòd cognoscitur ab aliqua pōia organica, immutat organū imprimendo suam similitudinem in illo. Sed operatio sensus non immutat organum, sicut visio nō immutat organū visus, cum actio immanēs in propriū subiectum nō agat: ergo &c.

Visio nō immutat organum visus.

¶ Secunda ratio est ista. Omne, quod cognoscitur ab aliqua potētia, participat rationem formalē obiecti illius potentiæ. Sed operatio sensus nō participat formalem rationem obiecti sensus, non enim visio est colorata, neq; auditio sonora: ergo &c. ¶ Quātum ad secundū sciendū primo, ꝙ cum aīa immediatum principium cognitionis esse non possit, sed sit cognoscitiua per pōias, quæ sunt immediatum principium cognoscendi, iudiciū de differentia aliquorū oportet īmediate ab aliqua potentia esse, ꝑꝑ quod si homo velit ponere differentiam inter aliqua, oportet quòd illa per aliquam potētiā cognoscat.

Vide Auctorem de hac materia 2. contra gen. cap. 66.

¶ Sciendum secundo, ꝙ nō potest cognoscere aliqs differētiā inter duo nisi vtrūque cognoscat. Tum quia differentia importat quandā relationē inter ea, quę differunt, relatio aūt nō cognoscitur nisi cognitis terminis, non enim cognosci potest pater inquantum pater, nisi cognito filio. Tum etiā, quia nō possumus de aliquo iudicare, nisi illo cognito. Dicit .n. Philos. quòd unusquisq; bene iudicat de his, quæ nouit, et est eorum optimus iudex, nō .n. possum de colore iudicare nisi apprehendam colorem, propter hoc cæcus non iudicat de coloribus. Cum aūt ponitur inter aliqua differentia, iudicatur hoc non esse illud, ideo oportet, ꝙ iudicans cognoscat vtrumque. ¶ Sciendum tertio, ꝙ idē iudicium est, si unus hō sentiat diuersa obiecta per diuersas potētias, sicut si duo homines cognoscerent illa obiecta, puta album, & dulce. Cuius ratio est, quia tantam distinctionem habent illæ potentię in vno homine inquātum cognoscūt per seipsas illa obiecta, quantam habent in diuersis hominibus. In vno enī homine formaliter distinguuntur, et etiam subiectis proprijs scilicet organis. In duobus autē hominibus etiā eodem mō distinguuntur: quòd autem in vno homine radicentur in vna essentia animæ, & sint in vno inadęquato subiecto .s. in vno homine, hoc nihil facit ad cognitionem illarū, quia illæ sunt potentiæ determinatarū partiū corporis, & non tantum ipsius animæ. Vnde tanta cognitio conuenit uisui et gustui diuersorum hominū, sicut visui, & gustui vnius hominis. ¶ Ex his potest accipi ratio ad probandum, ꝙ sensus particularis nō cognoscat differentiā inter obiecta diuersorū sensuū: sed oporteat ponere sensum cōē, et arguitur sic. Pōia ponēs differentiā inter aliqua, cognoscit utrūq; illorum

Non potest aliquis differētiam duorum cognoscere nisi vtrumque cognoscat.

1. Eth. ca. 3.

Sensus particularis non cognoscit differētiam inter obiecta diuersorum sēsuū.

lorum: sed unus sensus particularis nõ potest cognoscere obiecta alorũ sensuũ, nisi forte p accidẽs, ut dicit Philosophus: ergo &c. Tex. 154. *¶ Si dicatur, ꝙ licet unus sensus non cognoscat differentiã inter talia obiecta, tamẽ vnus hõ per diuersas põias potest illã differentiã cognoscere, et ideo non oportet ponere sensum communem: ¶ Contra arguitur dupliciter. Primo sic ratione Philos.* Tex. 146. *Ita se habet homo ad iudicandũ de differentia diuersorũ sensibilium per diuersas potẽtias illi cognoscendo, sicut si duo homines illa cognoscerẽt, quorũ vnus cognosceret vnũ puta albũ, alius uero aliud, puta dulce. Sed si duo homines illa cognoscerẽt, nullus illorũ posset ponere differentiã inter illa, quia nullus illorum utrumq; cognosceret, ut supponitur: ergo &c. ¶ Secundo. Cũ homo cognoscit album differre à dulci, oportet quòd aliquo vno cognoscat, talis enim cognitio est vna. Aut ergo cognoscit ipsa essentia animæ, aut aliqua vna potentia. Non põt dici, ꝙ cognoscat essentia animæ: quia vt dictũ est, aĩa nõ põt esse immediatum principium operationis: ergo oportet, ꝙ cognoscat vna põia: sequitur ergo oportere esse sensũ vnũ cuius sit cognoscere operationes sensuum particularium, & differentiã inter sensibilia diuersorum sensuum. ¶ Quãtum ad tertium.* Sensus communis est sicut centrũ. *Sciendum est primo, ꝙ sensus communis est sicut quoddã cẽtrum, ad qđ terminantur immutationes omnium sensuũ particularium, propter ꝙ dicitur sensus cõis, eo scilicet ꝙ sit cõmunis omnium sensuum, nam cum sensus particularis à re sensibili immutatur, hæc mutatio ad sensum cõmunem tanquam ad vltimum sensitiuum terminatur: dum .n. visus à re colorata transmutatur, vsque ad sensum communem eiusmodi trãsmutatio pertingit, per quam transmutationem sensus communis nõ solũ colorẽ cognoscit, & dijudicat, sed etiam ipsum sensum visus, actũ visionis habere cognoscit. Species enim visibilis ad sensum cõmunem per sensum particularem penetrans, sibi non tantum visibile, sed etiam immutationem uisus à visibili repræsentat. ¶ Sciendum secundo, ꝙ sicut sensus particularis immutatus à re sensibili est quodammodo idem cum illo,* Vide de sensu particulari. *eo ꝙ conuenit in forma sensibili (visus enim ĩmutatus à re collorata dicitur quodammodo res colorata, quia visus habet formam coloris spiritualiter) ita sensus communis ĩmutatus per sensum particularem est quodãmodo ille sẽsus: immutatus .n. mediante uisu, continuatione quadam dicitur quodammodo visus, immutatus ab auditu dicitur auditus, & sic de alijs. Ex istis sequitur, ꝙ visus accipi dupliciter potest.* Visus dupliciter capi põt & similiter auditus & alij. *Vno mod. pro potẽtia determinata, & particulari affixa oculo. Alio mõ pro sensu cõmuni, vt per visum immutatur etiã à visibili Sic .n. est quodammodo visus, & non est totaliter distinctus ab illo, Dicitur enim visus, quia est id, ad quod terminatur sensatio uisus, et non habet operationẽ circa aliqđ pertinẽs ad visũ, nisi existente visu in actu. Similiter auditus dupliciter dicitur, scilicet aut sensus cõmunis immutatus per auditum, aut potentia determinata affixa tympano auris, & sic de alijs. Voluit ergo Philosophus, ꝙ sensus particularis cognoscat se sentire, accipiendo sensũ particularem non pro potentia determinata distincta à sensu communi, sed pro sensu communi à sensibili immutato per sensũ particularem, qui quodãmodo sẽsus particularis appellatur, sensus enim communis immutatus per visum iudicat visum videre, & propter hoc dicitur, ꝙ visus videt se videre. ¶ Ad argumẽta in oppositũ respondetur. Ad primum negatur antecedẽs, accipiendo sensũ particularẽ vt distinguitur contra sensum cõmunem.*

¶ *Ad*

Similitudo duplex.

¶ *Ad primã probationẽ dicitur, quòd duplex est similitudo, scilicet in esse naturæ sicut inter duos homines est similitudo secundum naturam. Alia est similitudo secundum repræsentationem in esse cognoscibili, sicut est inter intellectum informatum similitudine hominis, et hominẽ. Dicitur ergo, ꝙ quanto aliquid est similius cognoscenti secundũ repræsentationem in esse cognoscibili, tanto est magis cognoscibile, non autẽ quanto est similius secundũ naturam. Tunc in hoc sensu negatur minor, non enim effectus est similior causæ, secundũ hunc modũ, quã obiectum, obiectũ enim habet similitudinem spiritualem in ipsa potentia, nõ autẽ operatio.* ¶ *Ad secundũ patet quæ sit mens Philosophi: sed ad rationes Phil. respondetur inquantum sunt contra conclusionem veram.* ¶ *Ad primam quidem dicitur primo, ꝙ nõ est inconueniens idem obiectum pertinere ad diuersas potẽtias subordinatas, quales sunt sensus particularis, & communis, potentia enim superior habet vniuersalius obiectum, quam inferior, quia illud obiectũ inferioris potentiæ continet.* ¶ *Dicitur secundo quòd sensus cõmunis & particularis sunt quodammodo vna potentia, vt dictum est.*

Sensus particularis, & cõmunis quomodo sunt idẽ & quomodo non.

¶ *Ad secundũ dicitur, quòd nõ erit processus in infinitũ, sed erit deuenire ad intellectũ, qui cognoscit suam operationẽ.* ¶ *Ad tertium argumentum negatur similitudo quãtum ad hoc, quia intellectus est virtus immaterialis, sensus autem est materialis. Ad quartũ dicitur, ꝙ minor est vera de cognoscente immediato. Modo dico, ꝙ hoc non est cognoscens immediatũ, sed potentia, vnde rõ nõ sequitur.* ¶ *Dicitur secundo, ꝙ maior est vera de cognoscente illa vnica potentia, non aũt de cognoscente pluribus potẽtijs.* ¶ *Ad quintum dicitur, ꝙ differentia diuersorũ sensibilium est duplex. Vna quantum ad quod quidest vtriusque, & hoc pertinet ad intellectum. Alia quantum ad diuersam immutationem sensus, & hoc pertinet ad sensum.* ¶ *Dicitur secundo, quòd licet cognoscatur per intellectum, tamen prius oportet illam per sensum cognosci: vnde negatur consequentia.*

Differentia diuersorum sensibilium

QVAESTIO II.

Vtrum phantasia sit motus factus a sensu secundum actum.

Phantasia utique erit motus, &c. Tex. CLXI.

Magister Chrysostomus q. 59. huius libri.

VAERITVR Secũdo, Vtrum phantasia sit motus factus à sẽsu sñi actum. Et videtur ꝙ nõ. ¶ *Primo. Potentia animæ non est motus, sed principiũ motus aut operationis, sed phantasia est potentia animæ: ergo non est motus.* ¶ *Secundo. Non existente sensu in actu est phantasia vt patet in dormientibus: ergo non fit à sensu in actu.* ¶ *Tertio. Si phantasia esset motus factus à sensu in actu, eodẽ modo res apparerent phantasię & sensui exteriori: sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia, quia motus sensus particularis essent ab eadem causa, scilicet ab obiecto sensibili quod prius immutaret sensum exteriorem, & posterius phãtasiam: falsitas consequentis patet, quia id quod videmus esse album in die, phantasiamur in nocte eße nigrum.* ¶ *Quarto. Aliquando phantasiamur aliquid ꝙ non cadit sub sensu exteriori, sicut montem aureum: ergo est aliquis motus phãtasia, qui non est causatus à sensu secundum*

dum actum: ergo &c. ¶ *Quinto. Hoc conuenit oĩbus põijs interioribus, actus .n. omnium inferiorũ põiarum causatur à sensu sm̃ actum: ergo illa non est conueniens diffinitio phantasię.* ¶ *In oppositum est Philos.* ¶ *Rñdeo. In ista quęstione tria sunt facienda. Primo videndum est quid hic diffiniatur. Secundo ponentur aliqua necessaria ad diffinitionẽ. Tertio, declarabitur diffinitio.* ¶ *Quantum ad primum conueniunt oẽs in hoc ꝙ si Phil. intendat immediate dare diffinitionem potentię phãtasiæ: supplenda est illa diffinitio sic: phãtasia est motus, idest potentia in qua est motus factus à sensu sm̃ actum. Si aũt intendat diffinire immediate actũ phantasię, qui est phãtasiari, ꝙ magis ex ꝓcessu Philosophi videtur, per diffinitionem actus dat Philosophus intelligere diffinitionem põię. Nam si phantasiatio est motus factus à sensu in actu, phantasia erit põia quæ mouetur à sensu sm̃ actum.* ¶ *Differentia aũt videtur inter S. Tho. et quosdam alios quantum ad põiam quã intẽdit diffinire Phil. Nam videtur velle S. Thom. ꝙ Philos. intendat diffinire phantasiam, quæ est potentia distincta à cogitatiua, siue extimatiua. Dicit enim in fine expositionis: Vtrum autem iste motus aliam potentiam requirat quam sensitiuam, Philosophus hic non determinat, sed videtur, ꝙ cum diuersitatem actuum distinguãtur potentię, & diuersitas motus requirat diuersa mobilia, quia quod mouetur non mouet seipsum, sed alterum, necessarium videtur, quòd sit alia potentia phantastica, siue imaginatiua à sensu. Ex quibus dat intelligere quòd nomine phantasię intendit particularem potentiam interiorem, quę apud ipsum etiã imaginatiua appellatur. In tractatu etiam de potentijs animæ, enumerans potentias sensitiuas interiores, dicit: Secunda vis interior est phantasia, quæ est motus factus à sensu sm̃ actum vt dicitur 3. de anima.* ¶ *Aliqui autem alij dicunt, ꝙ Phil. dat diffinitionem communem phantasię, & extimatiuę, & quòd accipit hoc nomen phantasia tanquam quoddam commune comprehendens sub se phantasiã proprie dictam, & extimatiuam, siue cogitatiuã. Ad quam positionem confirmandã duas rationes adducunt. Quarum vna est.* ¶ *Philosophus dicit animalia agere & pati sm̃ phantasiam, certum est autem animalia non agere sm̃ phantasiam proprie dictam, quia secũdum illam animalia non iudicant aliquod esse conueniens, aut nociuum, sed solum secundum extimationem, vt etiã dicit S Th. ergo Phil. non accipit phantasiã ut contra extimatiuã est distincta.* ¶ *Secunda rõ est, quia Phil. esset diminutus, nullibi .n. determinat de virtute extimatiua: vñ si nec in hoc loco de ea determinaret, esset valde diminutus.* ¶ *Sed qa ista opinio nõ videtur esse ad mentem Phil. ideo pro positione S. Tho. qui ponit hic diffiniri phantasiam proprie dictam, occurrit mihi rõ vna, ex verbis Phil. sumpta. Pro qua ratione supponitur primo, ꝙ Phil. accipiat phantasiã eodem modo à principio: vñ incipit de phãtasia determinare vsq; ad finem. Tum ex processu suo, qa primo declarat quid non sit. Secundo qd sit. tum etiam quia vteretur ęquiuocatione in processu non distinguendo, & declarãdo quomodo nomine æquiuoco vtatur, qđ nullo modo tanto Philos. est attribuẽdum. Supponitur secundo ꝙ ipse dicit, Opinionem s. distingui à phantasia, quia ad opinionem statim sequitur passio, non aũt ad phantasiam: sed sic nos habemus secundum phantasiã, sicut si essemus cõsiderantes in pictura difficilia, & confidentia.* ¶ *Tunc arguitur sic. Si per phãtasiam Philosophus etiã intelligeret cogitatiuam,*

Quid sub nomine phãtasiæ diffiniatur a Philosopho.

Lect. 63.

Tex. 161.

Tex. 42.

Lect. 4.

A tex. 158. vsq; ad finẽ.

Tex. 154.

Pulcra dubitatio.

N

gitatiuam, seu extimatiuam, tunc phantasiã sequeretur passio in appetitu: quia ꝑ extimatiuã in brutis iudicatur aliquid esse cõueniens, aut nociuũ: similiter etiã ꝑ cogitatiuã in homine de rebus particularibus. Sed oppositum dicit Philos. vt adductũ est, scilicet ꝙ ad phantasiã non sequitur motus: ergo non debemus nomine phantasię in hoc loco intelligere etiã extimatiuam. ¶ *Rationes autem in oppositum non difficile est soluere.* ¶ *Ad primum quidem dicitur primo, ꝙ duplex est potentia secundum quam aĩal põt dici agere. Vna sm̃ quã animali simpliciter præsentatur aliquod obiectũ prosequendum, vel fugiendũ: sicut per visum repræsentatur aliquod coloratum. Alia ꝑ quam iudicatur de tali re repræsentata. Vtrum sit conueniens necne, & ista duo requiruntur ad hoc, vt appetitus moueatur, numquam enim appetitus moueatur nisi à re apprehensa sub ratione conuenientis, aut nociui.* ¶ *Dicitur secundo, quòd secundum extimatiuam, animalia bruta mouentur, sicut per potentiam indicantem aliquid esse conueniens, aut nociuum, & imperantem motũ: & de tali modo mouendi non loquitur hic Philosophus: vnde non est ad propositum. Sm̃ phantasiã autem mouentur: sicut per potentiam repræsentãtem simpliciter aliqđ obiectum conueniens, aut nociuũ ad qđ mouentur, & tunc aĩalia dicuntur moueri sm̃ phantasiã qñ secundum extimatiuã virtutem iudicant secundum quòd apparet phantasiæ: & mouentur ad id quod per ipsam est apprehensum, quod quidẽ accidit etiam hominibus quando velatũ est iudicium rationis: & de hoc modo mouendi loquitur Philosophus quod etiam ex verbis Commen. apparet vbi dicit. Et quia sensationes finguntur & remanent in animali imaginante post absentiã sensibiliũ, in eo modo secundum quẽ erãt apud præsentiam sensibilium: ideo animal mouetur ab istis sensationibus ꝑ hãc virtutem apud absentiam sensibilium. et post pauca. Ista virtus remanet eodem modo secundum quem erat apud præsentiam sensibilium, & vniuersaliter vtilitas sensuum apud præsentiam sensibiliũ data est huic virtuti apud absentiam sensibilium. hæc ibi. Ex quibus verbis habetur primo quòd ideo animalia mouentur secundum phantasiam, qa sensationes in eis remanent etiã in absentia sensibilium, & per consequens ꝙ repræsentant obiectũ. Habetur secundo ꝙ virtus phantasię tanta est in absentia sensibiliũ, quanta est virtus sensuum exteriorum ad eorum præsentiã. Certum est autem sensus exteriores non habere virtutem mouẽdi appetitum iudicando aliquid esse conueniens, aut nociuum, sed tantum apprehẽdendo, & proponendo obiectũ: ergo eodem modo dicendum est de phantasia. Quantũ ergo ad hunc modũ negatur minor, si dicatur ꝙ secundum phantasiam proprie dictam animalia non agant patiantur primo modo.* ¶ *Ex hac solutione tollitur contradictio quæ videtur esse in verbis Phil. dum in vno loco dicit ꝙ sm̃ phantasiam non patimur, inferius autem dicit animalia multa agere, & pati secundum phantasiam. Dicitur enim ꝙ in primo loco intendit nos non agere aut pati per phantasiam, tanquã per principalem potentiam iudicantẽ aliquid esse conueniens aut nociuum.* ¶ *Inferius autem intendit animalia agere secundum phantasiam tanquam secundum virtutem apprehendentem, & absolute proponentẽ obiectum: hæc aũt non sunt contradictoria.* ¶ *Ad aliam rationẽ dicitur ꝙ Phil. non est diminutus. Aut enim quia posuit illas virtutes sensitiuas solum, quarum operationes erant omnibus notę, operatio autem cogitatiuę non erat omnibus nota,*

Duplex est potentia secũdum quã animal potest dici agens.

Comm. 162.

Quare aĩalia hic mouentur secũdum phantasiam.

Tex. 154. Lect. 762.

Exprimitur mens Philosophi.

nota, ideo non determinauit de illa virtute. Vel forte dicēdum & melius, quòd Phil. determinando de memoria in libro de memoria & reminiscentia, dat intelligere pōiam extimatiuam: quia sicut memoria est conseruatiua intentionū insensatarum: ita oportet esse vnā pōiam quæ eliciat huiusmodi intētiones insensatas: quę extimatiua dicitur siue cogitatiua. Vnde ibi ponit Phil. ꝙ reminiscentia est actus virtutis cogitatiuæ. ¶ Quantū ad secundum. Sciendum primo ꝙ phātasiabile quod est obiectum phantasiæ non cōtinet sub se aliquid præter obiecta sensuum exteriorum, vnde non percipit phātasia nisi quæ sensibus exterioribus percipiuntur aut secundum totū, aut sm̄ partem, vt dicit Philosophus, dum dicit de phantasia loquens. Sed in his quæ sentiūtur, & quorum sensus est. Differt autem à sensibus exterioribus, quia illi percipiunt eorum obiecta in eorum tantū pręsentia: phātasia aūt etiā in eorum absentia. Ex quo sequitur oportere prius immutari sensus exteriores & ꝑ illos phantasiā: ad hoc vt obiecta per sensus exteriores ad phantasiā perueniant, sicut lumen ꝑ fenestras ad penetralia domus ingreditur. ¶ Sciendū secūdo, ꝙ motus dupliciter pōt accipi. Vno mō vt est actus imperfecti, & existentis in pōia ad formam, sicut cum aqua calefit, calefactio quę est in aqua est actus existentis in potentia ad calorē, dum .n. aqua calefit nō habet calorem, qui est terminus motus. Alio mō vt est actus perfecti, & existentis in actu per formā, eo modo quo dicimus intelligere esse quēdā motum, est. n. intelligere actus intelligentis, qui est in actu per spēm intelligibilem, quæ est principium intelligendi. Motus aūt qui est actus imperfecti dupliciter accipitur. Aliquando .n. acciptur pro receptione formę cum abiectione contrarij, sicut cū aqua calefit, recipit calorē & amittit frigiditatē. Aliquādo vero pro sola receptione formæ, & hoc modo dicimus, ꝙ visus mouetur à visibili dum eius speciem sensibilem recipit. ¶ Sciendum tertio, ꝙ sensus aliquando est in actu, aliquando est in potentia vt sepius docet Philosophus. Dicitur tunc sensus in potentia qñ nō sentit actualiter, sicut visus dormientis. Dicitur aūt sensus in actu, qñ actualiter sentit, sicut dicitur visus in actu qñ actualiter videt. ¶ Quantum ad tertiū. Diffinitio phantasię est ista vt Phhilosophus ponit. Phantasia est motus à sensu sm̄ actū factus. Vbi Phil. actum phantasię principaliter vt dictum est diffinit. In hac autem diffinitione duo sunt declaranda. ¶ Primum est hoc, ꝙ dicitur motus. Pro cuius intelligentia sciendum est ꝙ in operatione phantasię sicut in operatione cuiuslibet sensus duo cōcurrunt, scilicet receptio speciei obiecti, & iudiciū per talem speciem. Ad uisionem enim cōcurrit receptio speciei visibilis, & iudicium de re visibili. Per motum ergo phantasiæ, aut receptionem phantasmatis, aut iudicium de re phantasiabili possumus intelligere. Si receptionē phantasmatis intelligamus, tunc motus accipitur prout oīs receptio dicitur motus, non aūt prout motus dicit etiā abiectionē cōtrarij quæ fit successiue, & tunc phantasia est motus idest est receptio rei sensatę à sensu. Si aūt per motum accipiamus iudicium & operationem phantasię, vt magis videtur esse de mēte Philosophi, tunc accipitur pro eo quod est actus perfecti, prout omnis operatio dicitur motus, non pro actu existentis in pōia, vnde sensus est, phantasia est motus, idest est operatio causata à sensu sm̄ actum. ¶ Sm̄ declarandum est, factus à sensu secundum actum. Pro cuius declaratione duo sunt notanda. Primum ꝙ nomine sensus

Tex. 160.

Motus duplex.

Motus qui est actus imperfecti dupliciter accipitur.

Tex. 159

Tex. 160. Diffinitio phantasiæ.

Quid intelligendū veniat nomine sensus in actu.

in actu, non solum sensus exterior hoc loco, sed etiã sensus communis accipitur. Iudicium .n. sensus particularis, per sensum cõem accipit cõplementum. A tali ergo sensu in actu idest actualiter sentiẽte, vel qui fuit actualiter sentiens, causatur operatio phantasiæ, quia à tali sensu phantasma quod est principium operationis phantasiæ, originem capit, vel etiã à sensu causatur receptio, sicut passio causatur ab agente in passum sm̃ primã expositionem. Secundo notandum ꝙ operationẽ sensus interioris causari à sensu exteriori, est cõe omni sensui interiori: sed causari illã immediate à sẽsu exteriori secundum actum: sub sensu exteriori comprehendendo etiã sensum communẽ, & hoc est propriũ phantasię, & ideo motus phãtasię est similis motui sensus exterioris quantũ ad ea quæ cognoscuntur. Per phantasiã .n. cognoscũtur ea quæ sensibus exterioribus cognoscuntur, & eodem modo idest indiuidualiter, per alios aũt sensus cognoscuntur etiã illa quę sensibus exterioribus non cognoscuntur, sicut amicitia & huiusmodi, vt plenius in quæstione sequenti manifestabitur. Oportet ergo intelligere diffinitionẽ operationis phantasiæ, ꝙ est motus à sensu sm̃ actũ factus, scilicet immediate. ¶ His declaratis ꝓbanda est hęc conclusio ratione Phil. In qua ratione supponitur primo, ꝙ phantasia idest operatio phantasię est quidã motus, & est tantum eorum quorum est sensus, sicut enim sensus exterior mouetur à sensibilibus, ita phantasia à sensu. Supponitur secundo, qđ ab actu sensus contingit quendam motum fieri. Nam ab eo qđ mouetur cõtingit aliquid aliud moueri. Est .n. duplex mouens, vt dicitur 8. Phys. scilicet mouens immobile, & mouens motum, sẽsus aũt à sensibili mouetur. Supponit tertio quòd motus causatus à sensu est similis sensui. Probatur, qa oẽ agens agit sibi simile. ¶ Ex istis arguitur sic. Est aliquis motus causatus à sensu sm̃ actũ, sed non põt esse alius motus factus à sensu, quã motus phantasiæ: ergo motus phantasiæ est motus factus à sensu sm̃ actum. consequentia nota cum maiori. Probatur minor. Tantum ille motus est factus à sensu in actu, qui est similis actui sensus, patet ex tertio supposito: sed tantũ motus phantasię est talis, dictũ est .n. in primo supposito ꝙ phantasia est tm̃ eorũ quorum est sensus exterior: alij aũt sunt etiã eorũ quorũ non est sensus: ergo &c.

Tex. 162. (margin, beside "à sensu sm̃ actũ factus")

Tex. 41. (margin, beside "tingit aliquid aliud moueri")

Soluuntur rationes in oppositum.

¶ Ad rationes in oppositũ rñdetur. Ad primũ dicitur primo ꝙ non diffinitur hic phantasia in immediate sed actus eius. ¶ Dicitur secundo, ꝙ si diffiniatur potentia illa, est prædicatio non essentialis, sed effectus de causa: & est sensus, phãtasia est motus, idest est potentia in qua est motus. ¶ Ad secundum dicitur, ꝙ sic est intelligendum. Phantasia est motus factus à sensu secundũ actum, qui scilicet est in actu vel q fuit in actu, vnde in dormientibus licet non sit sensus in actu fuit tñ dum vigilarent. ¶ Ad tertiũ dicitur primo, ꝙ res apparent sensui, & phantasię eodem modo cõi, idest indiuidualiter. ¶ Dicitur secundo ꝙ consequentia falsa est quantũ ad modũ particularem. Ad ꝓbationem dicitur, quòd licet actus sensus, & phantasię sint ab eadem causa causati, scilicet ab obiecto, nõ tamen eodem modo, quia actus sensus est ab obiecto immediate, actus aũt phantasię mediate: quanto autem aliquid elongatur à causa, tanto minus recipit similitudinem causæ. ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ nihil cadit sub phantasia quod non fuerit sub sensu, aut sm̃ se totũ, aut secundum partes: mõs enim aureus, licet non fuerit sub sensu secundum se totum, fuit tamen secundum partes: sed dum aliquis vidit mõtẽ, &

& vidit aurum. ¶ *Ad quintum negatur assumptum. Ad probationem dicitur, ꝙ licet omnis actus interiorum potētiarum causetur à sensu exteriori, non tamen omnis ab illo causatur immediate: sed solus actus phantasiæ, ut dictum est.*

QVAESTIO III.

Vtrum sint tantum quatuor vires interiores.

De phantasia quidem igitur quid est &c. Tex. CLXII.

VAERITVR tertio, Vtrum sint tātū quatuor uires interiores. Et videtur quòd nō. ¶ *Primo. Quia Auicenna in suo libro de aīa ponit quinq;.* ¶ *Secundo. Iuxta doctrinā S. T. alia est pōia quæ recipit, & alia q̄ cōseruat, sed phātasia recipit phātasmata, ergo illa q̄ cōseruat phātasmata, erit alia à phantasia, et per consequēs erunt plures quā quatuor.* ¶ *Respōdeo. In ista quæstione tria sunt facienda. Primo enim ponētur aliqua necessaria ad declarationē quæsiti. Secūdo declarabitur quę sint pōiæ sensitiuæ interiores. Tertio ostendetur quæ sint organa illarū potentiarum.* ¶ *Sciendum primo, ꝙ ad vitam animalis perfecti requiritur ꝙ nō solum rem ad præsentiam sensibilis apprehendat, sed etiā in eius absentia, alioquin animal cum aliquā sequatur apprehensionē non moueretur ad absens.* ¶ *Sciendū secundo, ꝙ animal non solum propter delectabile, & contristabile secundum sensū mouetur, sed etiam propter alias vtilitates, aut nocumenta aliqua quærit aut fugit, sicut ouis venientem lupum videns fugit, non quia indecentiam coloris, et figuræ horreat, sed tanquam inimicum suæ naturæ.* ¶ *Sciendum tertio, ꝙ eorū quæ sensibus interioribus percipiuntur: quædam dicuntur formæ sensatæ, quædā formæ insensatæ: formæ sensatæ vocātur sensibilia propria & cōmunia, quæ sensibus exterioribus cognoscuntur, formæ insensatæ sunt proprietates coniunctæ, quę sensibus exterioribus non apprehenduntur, & sunt bonitas, malitia, odiū, et similia.* ¶ *Sciēdū quarto sm̄ S. Tho. ꝙ in corporalibus bene recipere, et bene conseruare reducuntur ad diuersa principia. Nā humida bene recipiunt, & male retinēt, sicca vero econuerso cum difficultate recipiunt, sed bene retinent, vnde ad hoc vt aliqua uirtus sit bene receptiua, dominium humiditatis supra siccitatē in complexione organi requiritur, ad hoc autē vt uirtus sit bene conseruatiua in organo eius, dominiū siccitatis supra humiditatē exigitur.* ¶ *Ex quibus omnibus sequitur primo oportere esse ī animali aliquas potētias apprehendētes rem in ipsius absentia, cum principiū operationis vitalis sit aliqua potentia. Sequitur secundo nō tātum sufficere potentiam quæ recipiat formas sensatas, sed etiam oportere esse potentiam receptiuam formarum insensatarum. Sequitur tertio bene potentiā receptiuam debere distingui à potentia bene conseruatiua, cum recipere. & conseruare reducantur ad diuersa principia.*

¶ *Quantū ad secundū, dissentiunt Cōmē. & S. Th. ab Auicenna & Alberto. Secundum Cōmen. & S. Tho. sunt quatuor, scilicet sensus communis, imaginatiua, quæ ēt alio nomine dicitur phantasia, cogitatiua, & memoratiua.* ¶ *Sensus communis est virtus bene receptiua formarum sensatarum, cuius est cognoscere operationes sensuum exteriorū, & ponere differentiā inter sensibilia diuersorum*

p. p. q. 78. art. 4.

Ordo quæsiti.

Sensibus interioribus formę sensatæ & insensatæ percipiuntur.

1. parte q. 78 art. 4.

Quatuor sunt sensus interiores s. de anima commen & Sanctus Thom. 1. parte q. 78 art 4 & in opus. de potentu.

sorum sensuum, et hic sensus non conseruat species sensatas, saltem per longum tempus. ¶ *Imaginatiua siue phantasia est virtus conseruatiua specierum sensatarum, cuius est phantasmata intellectui præsentare, componereq; formas imaginatas vt formam montis, & formam auri in imaginatione ipsa, sicq; montem aureum constituere. Ista virtus ad duo disponitur secundũ Alber. Primo ad scientias mathematicas, vnde qui subtilẽ habet intellectum, & cum hoc imaginatiue organum bene dispositũ habet, proficiunt multum in mathematicis. Secundo disponit ad prophetiam. Qui n. cum intellectus bonitate bonam habent imagina-ginationẽ duabus conditionibus obseruatis, efficiũtur prophetæ. Prima est vt solitarij sint, & motibus sensuũ abstracti: quia multus motus sensuũ, suo tumultu impedit in istis effectus corporum cœlestium manifestari. Secunda est vt à cura carnis, & delitijs corporis abstrahantur, cura enim carnis, delitiæ, solicitudines, multique actus humani occupant animã ut impressiones celestes pcipere nequeãt. Nam propter vnionẽ potentiarũ in anima, quando intenditur operatio vnius potentię, alterius potentię actus impeditur.* ¶ *Extimatiua quæ in homine dicitur cogitatiua, est virtus cuius est elicere, & recipere intentiones insensatas ex sẽsatis, puta amicitiæ, inimicitiæ, & huiusmodi, non quidem in vniuersali secundũ Albertum, sed in particulari, accipit enim illas in hac imagine & in illa. Huic uirtuti conuenit primo cognoscere intentiones indiuiduales omniũ prædicamentorũ secundum Cõmen. non quidẽ quia omnes cognoscat, sed qa de omnibus aliquid cognoscit. Secundo habet componere formam intentionis cum suo idolo, sicut cũ animal vidit album, cogitatiua componit formam albi cum visione, & recordatur animal album se vidisse, componit etiam intentiones cum intentionibus, puta inimicum cum filiatione, vt patet cum ouis filij sui lupum iudicat inimicum. Tertio cum fuerit cogitatiua coniuncta cum imaginatiua, et memoratiua representat aliquod indiuiduum nunquã apprehensum à cogitante, sicut cum cogito ætatẽ Sor. & eius ægritudinẽ aliasque circunstantias, & cogito alios homines ex eadem ægritudine mortuos, conseqũeter iudico istũ esse moriturũ, & istud pertinet ad experimẽtum quod Sanctus Tho. in 1. Metha. attribuit cogitatiuæ. Quarto ista virtus in homine de particularibus ratiotinatur, sicut intellectus de vniuersalibus. Item eius est syllogismũ expositorium, proportionesque singulares formare.* ¶ *Ista uirtus ab imaginatiua secundum Alber. est distincta. Primo quia ad imaginem rei solam, nõ sequitur motus misericordiæ, uel tristitię ꝓsequutionis, aut fugę, ad extimationẽ autẽ aliquod istorum cõsequitur. Secundo quia extimatiua est magis actiua, quam imaginatiua, qm̃ intentiones elicere, est magis agere quã speculari imagines tãtum. Tertio qa extimatiua est motiua per hoc quòd determinat ad quid moueri debeat animal, & quid fugere, non autem imaginatiua.* ¶ *Sciendũ tamen, ꝙ licet sit eadem potentia quæ dicitur in homine cogitatiua, & in brutis extimatiua, quantum ad oprationes, tamen aliquam sm̃ S. Th. differentiam habẽt. Primo quia bruta illas intentiones insensatas solum naturali quodam instinctu percipiunt, homo autem quodã discursu, unde in homine dicitur ratio particularis. Secundo quia cogitatiua in homine eo quòd simul est cũ intellectiua, indiuiduum ut sub natura cõmuni cõtinetur, agnoscit, cognoscit enim hunc hominẽ inquantũ est hic hõ: extimatiua aũt alicuius operationis terminus ẽ, aut prin-*

Tex. 3. c. 1.

Tex. 1. c. 1.

Lec. 1.

Text. 1. c. 1

Quomodo differant cogitatiua, & extimatiua. In opusculo de potentijs animæ, vide D. Tho.

aut principium, ouis enim cognoscit hunc agnum non inquantum est hic agnus, sed inquantum est lactabilis. ¶ Virtus memoratiua est quæ species insensatas conseruat, & etiam sensatas secundum Comment. Quantum ad istam virtutem homo ab alijs animalibus in modo operandi differt. Bruta enim habent memoriam in subita recordatione præteritorum, homo aũt ultra hoc habet reminiscentiam, quasi syllogistice inquirendo præteritorũ memoriam secundum intentiones indiuiduales. ¶ Hæc est opinio Cõm. et S. Th. circa quã duo occurrunt dubia. ¶ Primum est: quia de cogitatiua dictum est ꝙ eius est intentiones insensatas elicere. Contra. Sequeretur .n. ꝙ sentire esset agere, & ꝙ virtus sensitiua nõ informata similitudine rei sensibilis operationem haberet, quæ sunt contra mentem Philoso. dicentis, ꝙ sentire in quodã pati consistit, et quòd oportet ex sensu et sensibili effici vnum scilicet per similitudinẽ sensibilis receptam in sensu. Probatur consequẽtia quo ad primã quidẽ partẽ, quia vt dictũ est elicere ẽ agere: quo ad secũdã uero, qa quod abstrahit vnũ ab altero, non habet illud in se dum abstrahit, nisi ex se abstraheret: ergo si habet cogitatiua elicere tãtum species insensatas ex sensatis, dũ elicit non habet illas in se, & per cõsequẽs sine similitudine existẽte in se operatur. ¶ Secundũ dubium est: quia dictum est cogitatiuã cognoscere sĩgulare ut sub nã vniuersali continetur. Cõtra. Sequeretur .n. ꝙ cogitatiua cognosceret uniuersale, hoc est contra Philos. ergo &c. Probatur consequentia. Cognoscens vnũ vt habet relationem ad alterũ, cognoscit & alterũ, relatio .n. nõ cognoscitur nisi cognitis terminis: ergo si cogitatiua cognoscit particulare vt habet respectũ ad naturã vniuersalẽ tanq̃ contẽtũ sub natura vniuersali, etiã uniuersale cognoscet. ¶ Ad primũ dicitur primo, ꝙ argumẽtũ supponit cogitatiuã tm̃ intẽtiones insensatas elicere, resque sensatas nõ cognoscere, quod tamen est falsum. Nam quicquid potest virtus inferior, potest virtus superior & nobiliori modo, vnde cum phantasia cognoscat res sensibiles, etiã cogitatiua quę est nobilior, illud poterit. ¶ Dico secundo, ꝙ consequentia est falsa. Ad probationem dicitur ꝙ elicere nõ est agere, sed operari, sicut videre. Potentia enim extimatiua similitudinẽ rerum sensatarum primo recipit, deinde intentiones, inquantum immutata est à re sensibili, elicit, per cuius similitudinẽ, in ipsa re sensibili intẽtiones sensatas adinuenit. ¶ Ad secũdã probationẽ dicitur, ꝙ licet cogitatiua dũ huiusmodi intentiones elicit, non habeat similitudinem quæ illarũ tantũ intentionum sit repræsentatiua, habet tamen similitudinẽ rei sensibilis, à phãtasmate in cogitatiua causatã, per quam similitudinem ex re sensibili cognita, illas intentiones insensatas elicit. ¶ Ad sm̃ dubiũ potest dupliciter responderi. ¶ Primo dicitur, quòd illa propositio. Cogitatiua cognoscit indiuiduũ, vt sub natura vniuersali continetur, duplicem sensum habere potest. Vnus est, ꝙ cogitatiua relationem inter indiuiduũ & naturã vniuersalẽ cognoscit, indiuiduumq; illius naturę indiuiduum esse deprehendit, in quo sensu procedit argumentum, & iste non est sensus Cõmen. & S. Th. Alius sensus est, ꝙ cognoscit omnẽ naturam existentem in indiuiduo, per quam est indiuiduũ illius naturæ vniuersalis, non tñ ꝙ relationẽ vnius cognoscat ad alterũ, et iste est verus sensus, cõtra quẽ non procedit argumentum. ¶ Rñdetur secũdo ꝙ proprie loquendo, operatio sẽsitiua nõ est põię sed cõpositi, vnde sensus illius propositionis est, ꝙ homo ꝑ cogitatiuã cognoscit indiuiduum ut stat sub natura vniuersali, nõ ꝙ nãm vniuersalem

Margin notes: Lect. 1. — Tex. 51. — Tract. 1. 11. — Quomodo differant cogitatiua, & extimatiua. In opusculo de potentijs animæ, vide D. Tho. — 1. Physi. tex. 49 & S. Th. vt sup. — Cogitatiua indiuiduũ cognoscere, dupliciter intelligi potest.

uersalem per cogitatiuam cognoscat: sed quia per intellectum cognoscit naturam vniuersalem, et per cogitatiuam indiuiduũ vt sub natura uniuersali continetur, sic ꝙ unus homo cognoscit relationem indiuidui ad naturã vniuersalem, sed per intellectum cognoscit vnũ extremũ, et alterum per cogitatiuam. Prima tamen responsio est melior. ¶ *Auicẽna autem 6. naturalium posuit quinque potentias, scilicet sensum cõmunem, phantasiam, imaginatiuam quæ cõponit formas sensatas adinuicem, extimatiuam, & memoratiuam. Sed quia S. Tho. ponit phantasiam posse illas formas sensatas cõponere adinuicem, ideo apud ipsum imaginatiuam aliam potentiam à phantasia ponere non oportet.* ¶ *Albertus quoq; posuit quinque hoc ordine, scilicet sensum cõmunẽ, imaginatiuam, extimatiuam, phantasiã, et memoratiuã, et ponit ꝙ phantasia hẽt componere imagines cum intentionibus, & intẽtiones adinuicem, sicut ꝙ hoc dulce est delectabile, & ꝙ hoc delectabile secundum sensum est nociuũ. Vnde S. Th. & Cõmen. ab Alb. differunt, quia Alb. ponit vnam potentiam, quam phãtasiam vocat, qua animal vnũ esse tale, et aliud tale, & hoc non esse illud, diiudicat. Hęc autem S. Tho. potẽtiæ attribuit extimatiuæ. Vnde ponitur hæc conclusio secundum mentem S. Tho.* ¶ *Sensus interiores sunt tantum quatuor. Probatur. Tot sunt potentiæ interiores, quot ad vitã animalis perfecti sunt necessariæ, sed tãtum quatuor sunt necessariæ: ergo &c. Probatur minor. Animali necesse est apprehendere species sensatas, & hoc fit per sensum cõmunem. Illi etiã est necesse species sensatas conseruare, & illas adinuicem componere, & hoc fit per imaginatiuam: necesse est etiam animali recipere species insensatas, & illas adinuicẽ, & cum rebus sensatis cõponere, & hoc fit per extimatiuam: habet etiam conseruare, & hoc fit per memoratiuã, & pluribus non indiget animal: ergo &c.*

6. naturalium.

2. tra. 4. c. 7

¶ *Quantum ad tertium sciendum, ꝙ cerebrũ animaliũ in tres partes, qui dicuntur tres uentriculi cerebri, est diuisum, et sunt tres cellulæ. Quarum vna est in anteriori parte capitis. Altera circa medietatem. Tertia in posteriori capitis parte.* ¶ *Sciendum vlterius ꝙ differentia videtur inter medicos, & Aristo. quia videtur velle Aristo. in de sensu & sensato, et in de partibus animalium, ꝙ cor sit organum sensus cõmunis, medici vero cerebrum. Sed forte posuit illud Philos. volens intelligere, ꝙ sensus cõmunis primo originatur à corde, licet subiectiue sit in cerebro.* ¶ *Supposito ergo ꝙ omnes sensus interiores sint in cerebro, Diuidunt Commen. & S. Th. primam celulam capitis in duas partes. In parte quidem anteriori illius primę cellulæ ponũt sensum communẽ. In parte uero posteriori eiusdẽ ponunt imaginatiuam. Quæ potẽtiæ ideo in eadem cellula collocantur, quia cũ imperfectiores ĩ suis operationibus sint, pauciori quantitate spirituũ ad perficiẽdum suas operationes indigent. Extimatiuã, siue cogitatiuam ponũt in media cellula capitis. Memoratiuam autẽ in posteriori cellula.* ¶ *Qui autem ponunt quinq; potentias, diuidũt mediam cellulam capitis in duas partes, dicuntq; ꝙ sensus communis est in prima parte primæ cellulæ. In secunda est phãtasia secundũ Auicennam, siue secundum Alber. extimatiua. In prima parte secundæ cellulę est imaginatiua. In secunda vero parte est extimatiua sm̃ Auicennã, phantasia vero secundum Alber. In posteriori cellula ponunt memoratiuam.* ¶ *Sed quærit Alb. Vtrum omnibus animalibus ĩsint omnes istę potentię.* ¶ *Ad quod respõdet quòd non, sed ꝙ in oĩbus sunt tres, scilicet sensus*

Quę sint organa sensuũ interiorũ.

6. naturaliũ Tra. 4. c. 7. a.

Tract. cap. 2

An oĩbus aĩalibus oẽs insint pẽiæ interiores.

sus communis, imaginatiua, & extimatiua, animalibus autẽ perfectis insunt omnes. Alij autẽ dicunt, ꝙ animalia imperfecta nullam istarum virtutum habent. ¶ Ad rationes in oppositum patet ex dictis. ¶ Ad primum quidem dicitur, quòd Sanctus Tho. nõ tenet in hoc opinionem Auicennę. ¶ Ad secũdum dicitur, quòd phantasia conseruat res sensatas, sensus autem communis recipit.

QVAESTIO IIII.

Vtrum intellectus sit aliquod ens actu, an magis sit pura potentia.

Quare neq; ipsius esse naturã neq; vnam &c. Tex. V.

Lege Caie. Card. I hoc lib. 3. de aia cap. 1.

VAERITVR quarto Vtrũ intellectus sit aliquod ens actu, an magis sit pura potẽtia. Et uidetur quòd nõ sit ens actu. ¶ Primo. Qđ est ratio recipiendi omnẽ entitatẽ, debet esse denudatum ab omni entitate. Sed intellectus est animæ ratio recipiendi omnẽ entitatẽ: ergo &c. maior est de mẽte Philos. 3. de anima, quia recipiens debet esse denudatum à natura recepti. minor est etiam Philos. in eodem tex. vbi dicit, necesse est vtique quoniã oĩa intelligit esse ¶ Secũdo. Si intellectus esset ens in actu, tunc nulla esset differẽtia inter intellectũ & sensum. Sed hoc videtur esse contra mentem Philoso. intendentis ponere aliquid propriũ intellectui, dum dicit; ꝙ intellectus est pura potentia: ergo &c. consequẽtia probatur, quia sicut ponis intellectum esse aliquod ens actu, et esse in potentia ad intelligibilia, ita sẽsus est aliqđ ens actu, & est in potentia ad sensibilia. ¶ Tertio. Si esset ens actu, aut esset forma materialis, aut intelligibilis. Sed non est forma materialis, neque intelligibilis: ergo &c. cõsequentia nota cum maiori, quia omnis forma aut materialis est, aut intelligibilis. Minor uero probatur auctoritate Cõmen. vbi dicit ꝙ intellectus nullam habet naturam & essentiam, qua cõstituatur secundum quòd est materialis, nisi naturam possibilitatis, cũ denudetur ab omnibus formis materialibus, & intelligibilibus. ¶ Quarto. Est auctoritas Philosophi dicẽtis, quare neque ipsius est esse naturam, neq; vnam. et inferius dicit, intellectum nihil esse eorũ, quæ sunt ante intelligere. ¶ Respondeo. Ad euidentiã istius difficultatis, Primo sunt aliqua pręmittenda. Secundo ponẽtur conclusiones. ¶ Sciendũ itaq; primo, ꝙ sicut res quælibet, & propriã naturam habet, & propriam intelligibilitatẽ, ita et in duplici rerum ordine collocari potest. Inquantũ .n. propriam naturam habet, quia videlicet est homo, aut equus, aut lapis, aut aliqd huiusmodi, in ordine, & genere entiũ collocatur. Inquantũ vero intelligibilis est, ad ordinẽ, et genus intelligibiliũ spectat. ¶ Sciendũ secundo quòd licet potentia, & actus illi oppositus, vni simul conuenire non possint (nõ potest enim aliquid secundum idem, simul esse potẽtia album, & actu albũ) non inconuenit tamen aliqd esse vno modo actu, alio vero modo potentia, paries enim niger est actu paries, & potentia albus. ¶ Sciendũ tertio, ꝙ aliquid esse potentiã purã in genere intelligibilium, dupliciter accipi potest. Vno modo in ordine ad formas intelligibiles, quia videlicet nullã formarum intelligibilium sibi connaturalem habet, sed omnes recipere potest, sicut in genere entiũ, materia prima, pura potẽtia dicitur, qa nullam ĩ sui natura formã habet, sed omnium per aliquam transmutationẽ est capax.

Tex. 4.

Tex. 5. Et 5. huius lib.

Conclusio 5. huius lib.

Tex. 5. huius lib.

Dupliciter accipi potest aliquid esse purã põtiam in genere intelligib. liũ.

pax. Alio modo in ordine ad actũ intelligendi, quia uidelicet nullum actũ intelligendi sibi congenitum habet & connaturalem, sed habet naturã vt omnia possit intelligere. ¶ Quantũ ad secundum, sit hæc prima conclusio. Intellectus possibilis nõ est pura potentia in genere entium, sed est ens actu, immo actus. Probatur. ¶ Primo. Omnis animæ uirtus, et potentia est actus: sed intellectus possibilis est animæ virtus & potentia: ergo est actus. Maior probatur, quia potentia animæ aut est ipsa anima, aut accidẽs eius, vt patet ex varijs opinionibus de potentijs aĩæ. Quomodocunq; aũt dicatur, constat quòd est actus quidã. Minor uero est Philos. ubi intellectum potentiam animæ vocat. Cõmen. quoq; ait. Necesse est ponere in anima rationali has duas virtutes, scilicet virtutem actionis, & virtutẽ passionis, per virtutem aũt passionis, intellectum materialem, quem intellectum possibilem dicimus, intelligit. ¶ Secũdo. Quod est alteri ratio, & principiũ operandi, est actus & forma, intellectus possibilis est animæ ratio operandi, idest intelligendi, ergo est actus. Patet maior, quia vnumquodq; per suã formam operatur. Minor vero est Philos. De parte autem aĩæ qua intelligit & sapit &, Dico aũt intellectum quo opinatur, & intelligit anima. ¶ Secunda conclusio est. Intellectus in ordine ad formas intelligibiles est pura potentia. Probatur. Quod in genere intelligibiliũ ĩ sui natura nullã intelligibilẽ formã habet, in illo genere ẽ pura potẽtia. Sed intellectus possibilis est huiusmodi: ergo etc. Maior patet ex cõparatione puræ potentiæ in genere intelligibilium, ad purã potentiã in genere entium. Nam et in genere entium, illud dicitur pura põtẽa, quod nullã in sui naturã formã habet. Minor uero est Philosophi dicentis. Neq; ipsius est esse naturã, neque unam, nisi quòd possibilis ẽ uocatus. & inferius subdit. Itaque animæ intellectus nihil est actu eorũ, quæ sunt ante intelligere. Probatur etiam ratione Phil. Omne quod est in potentia ad aliquid, & susceptiuum eius, caret eo, sicut pupilla quæ est in potentia ad colores, & ipsorũ susceptiua, omni colore caret. Sed intellectus possibilis est in potentia ad formas intellectuales, & est earũ susceptiuus, ergo omnibus illis in sui natura caret.

¶ Præterea. Si intellectus noster aliquã formã de numero earũ, quarũ est cognoscitiuus, sibi connaturalem haberet, ab aliarum cognitione prohiberetur. Intus enim apparens, inquit Philos., prohibebit extraneum, & obstruet, sicut apparet in sensu gustus. Si enim amaro humore, fuerit lingua respersa, omnia sibi videntur amara, hoc autem experimur falsum esse: ergo &c. ¶ Patet & conclusio hæc ex uerbis Auerois. Dicit enim ꝙ demonstratio Aristo. fundatur super istis duabus propositionibus, Quarũ vna est, quòd ista substãtia recipit omnes formas materiales. Secunda est, ꝙ omne recipiẽs debet esse denudatũ à natura recepti. Ex his .n. duobus sequitur, ꝙ ista substantia quæ dicitur intellectus materialis nullam habeat in sui natura de formis materialibus. ¶ Vbi aduertendũ est, ꝙ cum dicimus intellectum possibilẽ nullam formã intelligibilẽ sibi connaturalẽ habere, nomine formæ intelligibilis non intendimus absolute omnẽ formam, & naturam quæ intelligi põt significare, nam & intellectus ipse est forma, & actus quidã, qui intelligi perfecte põt, saltem à substãtijs separatis, sed formã, & naturam intelligibilem corpoream et materialẽ. Quidditas enim materialis est intellectus nostri proportionatum obiectũ, & ipse omnis quidditatis materialis ẽ susceptiuus, & iccirco nullã habeat in sui natura qdditatem

Cõclusio 1.

1. huius. Tex. 27. 3. huius. Commẽt. 4.

Tex. 1. & 5. In hoc lib. tex. 1. Tex. 5.

Intellectus est pura potentia in ordine ad formas intelligibiles.

Tex. 5.

Tex. 4

Cõmen. 4.

Quid nomine formæ intelligibilis accipiendũ est.

ditatem materialẽ necesse est, ne ab aliarum cognitione prohibeatur. Propterea demonstrationẽ Arist. inquit Cõmen. super hac propositione fundari, ꝙ ista substantia recipit oẽs formas materiales, & concludi ait ꝙ ista substantia quæ dicitur intellectus materialis nullã habeat in sui natura de formis materialibus istis.

¶ Sequitur ex hoc quòd cum dicimus intellectum possibilem esse puram potentiam in genere intelligibiliũ, intẽdimus non de genere intelligibiliũ absolute, sed in ordine ad proprium obiectũ. Est enim sensus, ꝙ intellectus nullam materialiũ rerum, quę nostræ intellectionis obiecta sũt propria, neque secundũ esse immateriale & intelligibile sibi connaturalem habet, sed est earum omniũ receptiuus, licet in se actus quidã intelligibilis sit. Et hoc est qđ Philoso. proprie hoc loco intendit. Vnde & Alber. ait, quòd intellectus possibilis & est intellectus, & est possibilis: per hoc ꝙ est intellectus, est determinatus ad naturam incorpoream, et est ens talis naturę, per hoc aũt ꝙ est possibilis respectu omnium, oportet ꝙ priuetur omniũ formis, quæ potentia sunt in ipso, quæ sunt scilicet formæ materiales.

Tex. 4

In hoc lib. Cap. 2. tra. 3

¶ Pôt etiã dici, quòd sicut quia materia in genere entiũ est pura potentia, & ideo non potest intelligi nisi per analogiam ad formam, vt 1. Physi. dicitur, ita, quia intellectus noster est pura põia in genere ĩtelligibiliũ, ideo inquantum est talis pura potẽtia nõ potest à quocũque intellectu intelligi nisi in ordine ad formã intelligibilẽ, cuius est susceptiuus, licet inquãtũ in genere entiũ est actus, per se intelligi saltem ab immaterialibus substãtijs possit.

Tex. 69.

¶ Tertia conclusio est. In ordine ad actũ intelligendi etiam intellectus possibilis est in genere intelligibiliũ pura põta. Probatur. Intellectus qui nullũ actum intelligendi cõnaturalem habet, & congenitũ, est hoc modo pura potentia in genere intelligibiliũ. Sicut enim, quia nullã formam intelligibilem sibi cõnaturalem habet, dicitur pura potentia in ordine ad formam intellectualem, ita si nullũ actum intelligẽdi sibi habeat cõnaturalem, dicetur in ordine ad actum intelligendi pura potentia, tanquam scilicet nullum sibi cõnaturalẽ habens, & omniũ susceptiuus existẽs. Sed intellectus noster nullũ actum intelligẽdi ad res materiales terminatũ sibi congenitum, & connaturalem habet. Nã cum non possit exire in actum intelligendi, nisi specie rei intelligibilis informetur, si nullam intelligibilem speciẽ rerum materialium sibi connaturalẽ habet, vt ostendimus, neq; aliquẽ actũ intelligendi ad eas terminatũ sibi cõnaturalẽ habebit: ergo &c. Quõ autẽ seipsum possit intelligere, inferius oñdetur.

In ordine ad actum intelligẽdi est pura potentia.

¶ Ad rõnes in oppositum respõdetur. Ad primã .n. dicitur primo ꝙ illa propositio, recipiens debet esse denudatum à natura recepti, sm̃ doct. S. Tho. ver. q. 22. ar. 1. ad octauũ, fallit in potentijs quę habent obm vniuersale idest quarũ obiectũ adæquatũ est cõmunissimum, ad omnia scilicet se extendens.

Sẽsus illius propositionis omne recipiẽs debet esse denudatum a natura recepti. vide & Auctorem in 2. cont. gent. c. 98. circa finem.

¶ Dicitur secundo sm̃ Aueroem cõm. 4. quòd illa propositio est sic intelligẽda ꝙ recipiẽs nõ debet eẽ eiusdẽ naturę specificę cum recepto, põt tñ esse eiusdẽ gñris: maxime eius quod dicitur per ęquiuocationem. Hoc aũt sic est intelligendũ, ꝙ recipiens nõ debet esse eiusdẽ naturę quã primo & per se recipit, & à qua suã speciem & determinationem habet: sed bene potest sub eodem genere vtiq; cõmuni contineri. Sicut quia visus primo et per se respicit colorẽ, & à colore speciem capit, ideo omni colore carere debet, tamen tam visus quã color in genere qualitatis continetur.

¶ Dicitur tertio quòd nõ est verum intellectũ possibilẽ esse aïæ rationem recipiendi omnẽ entitatẽ sed est illi

ratio tantummodo quidditatẽ materialẽ recipiendi: ideo non oportet vt ab omni simpliciter entitate et actu sit denudat⁹, sed tantũ ab omni materiali quidditate. ¶ Ad secundũ dicitur, ꝙ est differentia inter intellectum, & sensum, quia sensus quilibet est in potentia ad unũ genus sensibilium tantum, intellectus autem noster est ad omnia sensibilia, & materialia in potentia. ¶ Dicitur secundo, ꝙ Philos. in illis verbis aliquid propriũ intellectui nostro in ordine ad alios ĩtellectus ponit, non autẽ in ordine ad sensũ. Vnde tex. 3. ex potentialitate intellectus concludit, ꝙ oportet similiter se habere, sicut sensitiuum ad sensibilia. sic intellectiuũ ad intelligibilia. Exponitur authoritas Auer. *¶ Ad tertiũ dicitur qđ est forma, & actus intelligibilis. Ad auctoritatem vero Cõmen. dicitur ꝙ per formam intelligibilem non intendit formam, quæ secundũ suum esse naturale est immaterialis & actu intelligibilis: quę cõtra formam materialẽ distinguitur. Sed ipsam formã materialem, sm̃ quòd facta est immaterialis, & intellecta in actu. Non solum enĩ intellectus noster quidditate materiali secundũ eius esse materiale in sui natura caret, sed etiã secũdũ eius esse immateriale, & intelligibile. Vnde & superius in eodem commento dicit. Nõ enim habet naturam secũdum hoc nisi naturã possibilitatis ad recipiendũ formas intellectas materiales. ¶ Ad quartũ dicitur mentem Philos. esse ꝙ intellectus nullam sibi naturarum materialiũ cõnaturalem habet, cuius oppositum antiqui Philoso. dicebant.* Q. sit mẽs Ar. de intellectu possibili. *Est enim receptiuus eorũ, quæ ab intellectu agẽte, quod est propriũ actiuum respectu intellectus possibilis, actu intelligibilia fiunt: huiusmodi autẽ sunt res sensibiles, et materiales, quæ in seipsis intelligibiles in potẽtia tantũ sunt, sed per intellectũ agentẽ, intelligibiles actu fiũt, dum eas abstrahit à materia, & in intellectu possibili ponit, ideo oportet vt intellectus possibilis nullam earum rerum sibi connaturalem habeat.*

QVAESTIO V.

Vtrum intellectus sit substantia separata.

Dico autem intellectum quo opinatur &c. Tex. V.

Iandunus. q. 7. huius lib. & Franciscus Tholetanus q. 10 & Iauellus q. 1. de intellectu possibili.

VAERITVR quĩto Vtrum intellectus sit substãtia separata. Et videtur ꝙ sic. ¶ Primo. Si intellectus eẽt forma in materia, nõ reciperet omnem formã materialẽ intentionaliter, quia non reciperet se, recipiẽs enim debet esse denudatum à natura recepti. Si autem esset in materia, non esset denudatus à natura formæ mãlis: sed hoc est contra Philos. 3. de aĩa: ergo etc. Tex. 4. *¶ Secundo. Si esset in materia, sequetur quòd esset extẽsus saltẽ per accidẽs. Hoc est inconueniẽs, qa tunc species receptæ in intellectu essent extẽsę, & per consequens representarẽt materialiter, et indiuidualiter, ergo etc. consequẽtia ꝓbatur. Primo. Aut intellect⁹ essẽt aliquo mõ subiectũ figurę hoĩs, aut nõ. Si sic, cũ omne sbm figuræ sit quantũ, & extensũ, intellectus erit quãtus, & extẽsus. Si nõ, quæritur de proprio subiecto. Non .n. potest esse materia prima, qa per se non põt esse sbm accidentis determinati. Nõ cõpositum ex materia, et alia forma substãtiali, quia in homine nõ sunt plures formę substantiales: ergo erit cõpositũ ex materia & intellectu: & per cõsequẽs intellectus extensus, cum sit pars illius compositi.*

¶ *Præterea si intellectus existens in materia non esset extēsus, sequeretur ꝙ simul moueretur & quiesceret, sed hoc est impossibile: ergo &c. Probatur consequentia, quia tūc esset sm̄ se totū in qualibet parte corporis, & per consequens, moto vno brachio hominis, & altero qe scente, moueretur ad motum brachij moti, & quiesceret ad quietem partis quiescentis.* ¶ *Tertio arguitur sic. Si intellectus esset forma materialis, reciperet indiuidualiter, hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia: quia forma materialis indiuidualiter recipit, vt patet de sensibus.* ¶ *Quarto. Sequitur quòd intellectus esset aliqđ intellectū in pōia, hoc est falsum: ergo &c. patet consequētia: quia oīs forma materialis est intellecta in potentia. Probatur falsitas. Quod est intellectum in pōia, intellectum possibilem mouere potest, intellectus aūt non pōt mouere seipsum: ergo &c.* ¶ *Quinto. Sequeretur, quòd manus intelligeret, hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequētia, quia forma hominis est in qualibet parte corporis, sed ubicunq; est intellectus, illud intelligit: ergo &c.*

Q̃sto Ar. de in lectu pos bili.

¶ *Sexto. Oīs forma materialis ęducitur de potentia materię. Sed intellectus non educitur de pōia materię, ergo intellectus non est forma materialis. consequentia nota cum maiori. Minor vero est Philos. in lib. 2. de generatione & corruptione aīalium, dicētis, Intellectum de foris aduenire & diuinum esse solum.* ¶ *Septimo arguitur, & supponitur: quòd si intellectus esset in materia, tunc pōia intellectiua, et sensitiua, & vegetatiua essent in vna essentia animæ. Tunc sic. Si intellectus esset forma hominis, sequeretur uegetatiuam, & sensitiuam esse ab extrinseco, cum ipse intellectus sit ab extrinseco: hoc est contra Phil. loco præallegato: ergo &c.* ¶ *Rñdeo. In ista quæstione Primo videndum est, quid antiqui phil. de intellectu senserint. Secundo, qd Arist. Tertio, probabitur conclusio negatiua. Quarto, declarabitur quomodo existente anima intellectiua, forma corporis virtutem non cōicantem corpori habere possit.* ¶ *Quantum itaque ad primū sciendum quòd antiqui Philosophi, vt recitat Cōmen. 3. de anima. circa hanc difficultatē in varias opiniones inciderunt. Themistius enim, & Theophrastus, vt ipsis imponit Cōmen. dixerunt intellectū possibilem, non esse in homine, sed esse substātiam ingenerabilē & incorrupibilē, quæ perficitur tm̄ ab intellectu agente, & non ab intelligibili.* ¶ *Verum si diuo Thomæ credimus, vtque ipsorum verba testantur, contrariæ magis fuere sententię. Dicit .n. Themistius in suo cōmento de aīa. Duas ergo differētias esse humani animi necesse est, intellectum pōię, & intellectum agentem. & multis interpositis dicit. Cum .n. statuisset Aristo. in omni natura, alterum pro materia haberi, alterū pro forma à mouente perficienteque, necesse est, inquit, easdem differentias in anima reperiri, & talem aliquem intellectū adesse, qui pars animæ rationalis præstātissima sit. Ex quibus verbis clare patet ipsum existimasse tam intellectum possibilem, quam agentem, partes animæ rationalis esse. Theophrastus aūt, vt Themistius refert, cū quæsisset quomodo intellectus possibilis dicatur esse ab extrinseco, & tamen nobis connaturalis, respōdet dicens. Porro ꝙ dicitur mentem extrinsecus accedere, non ita statuendum est, vt qui vere appositus inuectusq; habeatur, sed qui statim ab ortu, quasi comprehendere nos, amplectiq; soleat. In q̄bus verbis sentit, ꝙ intellectus non aduenit ab extrinseco, quasi accidentaliter adueniens, vel tempore pręcedens, sed à prima gñatione, sicut continens naturā humanam*

2. de gener. animalium cap. 3.

Commen. Varię de intellectu sententiæ.

Opinio Themist.

Opinio Theopr.

Opinio Alexand. *humanam*. ¶ *Alia est opinio Alexandri, quam etiam recitat Comm. scilicet ꝙ intellectus est virtus in corpore generata à nobilissima mixtione corporis humani, & hāc vocauit preparationem ad recipiendū intelligibilia, dicebatq; quòd intellectus materialis magis assimilatur preparationi, quę est in tabula quā tabulę preparate. Subiectum aūt illius præparationis dixit esse corpus.* Opinio Auempace. ¶ *Abubacher aūt, & Auempace, vt Auerroi placet, posuerūt intellectum materialē esse virtutem imaginatiuā, sm ꝙ est præparata, vt intentiones quę sunt in ea sint intellectę in actu.* Opinio Platonis. ¶ *Plato ab istis dissentiēs, posuit animam intellectiuā vniri corpori tantum, vt motor. Dicebat .n. ꝙ homo erat aīa vtens corpore. Quid aūt veritatis falsitatisue habeāt positiones istę nimis longum esset perscrutari.* Opinio Auerr. ¶ *Commentator aūt confutatis omnibus predictis opinionibus posuit Primo, ꝙ intellectus possibilis, quem ipse materialē vocat, est substantia à corpore separata, & nullo modo est corporis forma. Posuit secundo, ad hoc vt homini intellectio posset attribui, ꝙ intellectus vnitur nobis p speciem intelligibilem à phantasmatibus abstractam, quæ quidem habet duo subiecta. Quorum quidem vnum est subiectum per quod sensus fit verus, & sensatum extra aīam. Aliud est subiectum, p quod sensus est forma existens, & est prima perfectio sentientis. Posuit tertio, ꝙ ille intellectus non vnitur nobis à principio natiuitatis, quia tunc non sunt in nobis phantasmata apta ad hoc, vt ex illis abstrahantur spēs intelligibiles, sed vnitur nobis in ętate maturiori.* ¶ *Mouebatur aūt Comm. ad hoc ponendū ex verbis Philosophi. Nam cum quesisset Philoso 2. de aīa.* Tex. 19. *Vtrū vnumquodq; principiorū, scilicet quo nutrimur, sentimus &c. sit anima an pars aīæ, & si pars animę, an separata, aut non respondet, adhuc non esse declaratum, de intellectu, et virtute perspectiua: sed ꝙ videtur hoc aliud genus animę esse, & ꝙ iste solus potest separari à corpore, sicut perpetuum à corruptibili.* Tex. 21. *Ex quibus videtur velle Aristo. ꝙ intellectus sit à corpore separatus. Dicit etiam Philo. tertio de anima, quòd intellectus est immixtus & ꝙ est separatus.* Tex. 4. & 7 ¶ *Sed sunt quidam, qui dicunt, quòd opinio hac falso attribuitur Comment. dicunt .n. quòd Commen. non posuit intellectum esse substantiā separatam à corpore, quasi non sit in corpore, sed posuit intellectum esse vnitum nobis tanquā formam dantem intrinsece operationem, non autē tanquā formā dantē esse.* ¶ *Sunt autem & alij qui dicunt de mente Auerrois esse, ꝙ intellectus vniatur nobis non tm per phantasma, sed etiā sm esse, licet vnum esse oīum hominū posuerit.* Opinio Auerrois alitēr diuersa. ¶ *Ostēdunt aūt hoc Primo ex verbis eius 10. Ethi. vbi ait, ꝙ existentia vniuscuiusq; hominis inquantum homo, est per hāc substantiā quæ est intellectus nominatus, cum sit melius, & honorabilius qđ sit in eo.* Cap. 8. ¶ *Secūdo ex his quæ 3. de aīa dicit, scilicet ꝙ intellectus pōialis prima cōtinuatione cōtinuatur nobis per materiā.* Comm. 5 ¶ *Tertio quia 7. Metha. dicit hominē ex aīalitate, & rōnalitate componi.* Comm. 2. ¶ *Sed ꝙ ista non sint ad mentem Cōment. facile videtur.* Comm. 4. *Quid .n. prima positio ad mentem eius non sit, ex verbis eius in magna digressione cōstat. Dicit .n. ibi ꝙ ex intellectu materiali, & intentione intellecta, fit vnū sicut ex materia & forma, & ꝙ continuatio intellectus, quā necesse est fieri nobiscum per alterum illorum duorum, cum non possit fieri cum vnoquoque homine per illud quod est de ipso intellectu quasi materia, scilicet per intellectū materialē, quia tunc esset hoc aliquid, & intentio intellecta in potētia*

remanet

Tex. 11.

remanet vt continuatio intellectorum cũ nobis hominibus fiat per continuationem intentionis intellectę cum nobis, & ꝙ ille sunt intentiones imaginatę.

Cõsidera diligẽter quæ scribuntur in comm. 5.

¶ Quod etiam secunda positio ad mentem eius nõ sit, ostẽditur breuiter. Primo ex his quæ commen. 5. dicuntur. Nam cũ apud ipsum vnus numero sit oĩum hominũ intellectus, sequitur si nobis vnitur sm̃ esse, quòd vnum sit esse oĩum hominũ. Et sic habebit efficaciam ratio quã contra se facit, scilicet ꝙ tu esses per esse mei, et ego per esse tui, sed ipse reputat eam inefficacem, vnde nec dignatur eam soluere: ergo &c.

Tex. 4. 11

Comm. 36.

Secundo, quia dicit quòd intellectus materialis non copulatur nobiscum primo & per se, & ꝙ non copulatur nobiscum nisi per suã copulationẽ com formis imaginabilibus.

Opinio Auerrois hic diuisa.

Comm. 33.

Tertio qa 1. Meth. inquit ꝙ impossibile est formas remanere et deficere res quarũ sunt formæ, qm̃ tũc non esset gñatio neque corruptio, deficiẽte aũt vno indiuiduo hominis adhuc remanet intellectus, cũ sit vnus oĩum sm̃ ipsum: ergo apud ipsum non est forma homini dans esse.

Cap. 8.

Soluuntur quæ contrariantur declarationi factæ.

Comm.

¶ Ad primam auctoritatem in oppositũ dici põt. Primo quòd nõ secũdũ propriã, sed sm̃ vulgi opinionem loquitur. Dicitur secundo, quòd loquitur de existentia hominis non absolute sed in ordine ad intelligere. Sic .n. est in eo intellectus, sicut ars in instrumento, & sicut forma habens in aliquo fundamentũ, dicitur esse illi vnita, & sic existẽtia hominis inquantum homo idest existentia & esse hominis, vnde habet vt possit intelligere, conuenit sibi per intellectum.

Comm.

Comm.

¶ Ad secundam dicitur primo, quòd loquitur de continuatione potentiali. Dicitur secundo quòd potest intelligi de continuatione quæ est ratione primorũ principiorum. Vnio enim intellectus nobiscũ ad ea intelligenda, est prima continuatio intellectus nobiscum, & naturalis.

¶ Ad tertiam dici potest primo, quòd ꝑ rationalitatem cogitatiuã intelligit, quæ ratio particularis dicitur: & per quã homo natus est intelligere, tanquam per intellectus possibilis instrumentum, siue tã quã per id ex quo homo habet, vt continuari possit cum intellectu possibili, quomodo dicitur quòd hominis forma, inquã tum est homo, non est nisi per continuationẽ eius cum intellectu.

12. Metaph. Comm. 38.

Intellectus possibilis est potẽtia animæ & non substantia separata secũdum Arist.

¶ Quantũ ad sm̃ dicitur, ꝙ Arist. existimauit intellectũ possibilẽ põiam aĩę esse quę est forma corporis, non aũt esse sbiam separatam. Hoc aũt probatur quatuor rationibus ex verbis Philosophi sumptis. ¶ Arguitur igitur primo ex diffinitione aĩę. Illud qđ est actus primus corporis, non est sbia separata à corpore, quia actus non separatur ab eo cuius est actus, vt dicitur 2. de anima. Sed anima intellectiua est actus primus corporis: ergo &c.

Tex. 11. & 16.

¶ Rñdetur ad hoc, quòd illa diffinitio non est communis animę secundũ veritatẽ: sed Phil. loquutus est conditionaliter, ideo ibidem dixit. Si autem aliquid commune omni animę oportet dicere, erit vtique actus primus. ¶ Sed contra arguitur. Valet argumentum, si aliquid est commune omni animæ, est actus corporis: sed est aliquid commune omni animę, ergo aĩa est actus primus. Minor probatur, quia Philos. in principio dicit se velle inquirere diffinitionem cõem omni aĩę, & oẽm partem animę cõprehendentem.

1. huius. Tex. 1.

Cõmen. 1.

Vbi Commen. dicit. Deinde narrauit, quòd aportet incipere in cognoscendo substantiã eius, scilicet animæ, & considerare in hoc quousque sciatur diffinitio quæ magis est vniuersalis, & comprehendens oẽs partes aĩę. Et in eodem cõmento. Et primo debemus inuenire diffinitionem, quæ magis est vniuersalis oĩbus partibus eius, cognitio .n. vniuersalis semper tenetur antecedere cognitionẽ ꝓpriã. Et in principio

commen.

commenti 2. dicit. Cum voluerit scire diffinitionem vniuersalem oībus partibus aīæ &c. Item Phil. Iam diximus vniuersaliter, inquit, quid est anima. Item dicit ꝙ sicut est vna ratio figurę omnibus figuris conueniens, ita est vna ratio aīæ extra quam non est aliqua pars aīę. Vbi Cōmentator dicit. Manifestum est per se, ꝙ nulla perfectio alicuius partis animę, est extra perfectionem vniuersalem, quam accipimus in diffinitione omnium virtutum, etsi istæ virtutes sunt diuersæ intentione propria vnicuique. Item volens ꝑ secundam diffinitionem probare primā, in secunda diffinitione dicit. Anima aūt quo viuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus primū: ergo anima, quæ fuerat diffinita prius, continet oēs animas, et per cōsequēs illa diffinitio cōmunis erit. ¶ Ad istam rationem rūdetur ꝙ illa diffinitio vtiq; est cōis omni aīæ esse sed forma, siue actus est duplex, scilicet forma dans esse, & forma dans operationem. In diffinitione autem ponitur forma absolute, siue sit forma dans esse, siue dans operationem. Modo intellectus est forma dans operationem, non autem forma dans esse. Quod autem istud sit verum apparet ex eo, ꝙ in illa diffinitione ponitur forma eo modo quo forma accipitur in illa diuisione substantiæ, qua diuiditur in materiam, formā, & compositū. In illa autē diuisione accipitur forma absolute, siue sit forma dans esse, siue operationem, alioquin substātiæ separatę nō esset substātię, quia nō sunt materia, neq; forma dans esse, neque compositum: ergo &c. ¶ Sed quod sit hoc contra mentē Philosophi, non est difficile videre. Apparet .n. consideranti verba eius, & Cōmen. quòd in illa diuisione substantię accipitur forma pro forma dāte esse. ¶ Primo quia hēt, substantia aūt quędā est secundum materiam, & ista non est per se hoc, & quædam est forma per quā datur in re quòd hoc est hoc. Alia est tertia, & est illud quod est ex ambobus, forma aūt per quā hoc est hoc, est forma dans esse: ergo ibi accipitur forma pro forma dante esse. ¶ Confirmatur auctoritate Commen. qui de illa diuisione loquēs dicit, ꝙ forma est per quā indiuiduum fit: sed illa est forma dans esse: ergo &c. Item Cōmen. dicit. Subiectum .n. accidentis est corpus cōpositum ex materia & forma, & est aliquid existens in actu, & nō indiget in suo esse accidente: subiectum autem formę, non est in actu secundū quòd est subiectū nisi ꝑ formā, & indiget forma vt sit in actu: talis aūt est forma dās esse: ergo &c. ¶ Pręterea cum Philos. diuisisset formam: quia scilicet aliqua est sicut scīa: alia vero sicut speculari: dixit, ꝙ anima est sicut scientia. Scientia autē est forma dans esse intellectui: ergo &c. Dicetur forte ꝙ Phil. comparat animam scientiæ inquantum est principium actus intelligendi, & non inquantū dat esse intellectui. ¶ Sed contra, Cōmen. dicit ibidem, perfectio est duobus modis: quorum alter est sicut scientia existens in sciente quando nō vtitur scientia sua, & alius est sicut scientia quādo vtitur ea: & in eodem commento concludit ꝙ anima est ꝑfectio sicut scientia in sciente, scilicet qn̄ non vtitur ea: sed tunc non est principiū operationis: ergo &c. ¶ Ad rationē quā arguitur ꝙ tunc substantię separatę non essent substantiæ, dictum est ꝙ hic non diuiditur substantia absolute: sed substantia singularis materialis: et sic prima ratio manet in suo vigore. ¶ Secundo arguitur sic. Pars animæ non est substantia separata, quia pars est in suo toto: sed intellectus est pars animæ: ergo &c. Probatur minor. Nam Philos. dicit, ꝙ quidem igitur nō sit anima separabilis à corpore, aut pars quędam ipsius, si partibilis

Marginal notes: Tex. 8. & 30 — Tex. 24. — Duplex forma, scilicet dans esse: & dans operationem. — Tex. 6 — Comm. 6. — Comm. 4 — Tex. 26. 2. — Tex. 5 — Comm. 5. — 2. de anima. q. 1. — 2. de anima Tex. 11.

bilis apta nata est non immanifestum est, quorundam enim partium actus est ipsa. At vero secundū quosdā nihil prohibet separari, propter id qđ nullius corporis sunt actus. Ex quibus hētur, ꝙ sm̄ partes, quę non sunt actus corporis nihil ꝓhibet animam separari, hoc aūt non potest intelligi nisi de partibus intellectiuis: ergo intellectus est pars animæ. Item dicit.

Tex. 19.

Potentiarū autem animę, quę dictę sunt alijs quidem insunt omnes &c. & subdit. Potentias autem dicimus, vegetatiuum, sensitiuum, appetitiuum, motiuū secundum locum, & intellectum. Item in principio 3. de anima dicit. De parte autem animę qua cognoscit, et sapit etc.

Tex. 1.

¶ Tertio arguitur sic. Secundum Philosophum in 2. Physi. Terminus considerationis naturalis, est ad formas, quę sunt separatę species in materia, sed hoc est intellectus, siue anima intellectiua: ergo intellectus est de consideratione naturalis, sed naturalis est de his quę sunt in materia: ergo intellectus non est separatus sed in materia.

Tex. 26.

¶ Quarto in 12. Meth. Cum Phil. ostendisset formas ante materiam non esse, quia quando sanatur homo, tunc est sanitas &c. Consequēter inquirit, Vtrum aliquę formę remaneant post materiam, sic rn̄det. In quibusdā vero nihil ꝓhibet, vt si anima huiusmodi est non oīs sed intellectus. Oīum .n. impossibile est fortasse. Ex quibus intellectum esse in corpore cōprobatur, cū relinquat sub dubio, Vtrū remaneat post corpus.

Tex. 17.

¶ Ad motiua Commen. rn̄detur.

Soluuntur motiua Auerr.

¶ Ad primū quidem dicitur quòd Phil. nō quæsiuit in illo loco, Vtrū intellectus, & alia principia sint separata à corpore, sed vtrum sint anima, aut partes aīę, & si partes, Vtrum separatę abinuicem loco, vt voluit Plato, aut tantū diffinitione. Hoc .n. apparet ex tex. dicente. Et si est pars, Vtrū sic, vt sit separabilis rōne solum, aut etiam loco. Ad quā quæstionem rn̄det. De quibusdam hoc difficile nō videtur, sed quędam sunt quæ dubitationem habent. & ostenso de quibus manifestum est, subiungit de quibus est dubitatio, dicens, immanifestum esse de intellectu, & de virtute speculatiua: & licet id esse immanifestum dicat, subiungit tn̄ qđ prima facie videatur, scilicet ꝙ videtur esse alterum genus ab alijs partibus aīę, & ꝙ contingit ipsum solum separari ab alijs partibus, scilicet non esse in eodē organo, aut subiecto cū eis, cū ipsum sit ꝑpetuū, cui nō debetur organū corporeū, aliæ vero partes sunt corruptibiles, & ideo corporeo indigent organo, & sbo: nō aūt de separatione totali à corpore loquitur Arist. Et ideo Phil. subdit. Reliquę autem partes manifestum est ex his, quòd non sunt separabiles. & tex. sequēti dicit, ratione autem quòd alterę sint, manifestum est.

Tex. 19.

¶ Ad sm̄ dicitur quòd Phil. ea ratione dicit intellectū esse immixtum, quia in se non habet naturā aliquam sensibilem.

Quare intellectus dicitur immixtus.

¶ Ad tertium dicitur ꝙ intellectus est separatus, idest non hēt organum corporale. Sic enim dixit Phil. intellectum esse separatū, sicut superius dixerat quòd fieret calidus, aut frigidus si esset ei aliqđ organum sicut sensitiuo.

¶ Quantum ad tertium. Ista conclusio, quam de mente Arist. eße diximus, scilicet intellectum possibilem substantiā separatam non esse, sed pōiam aīę, quæ est actus corporis: probatur. Et primo ratione sumpta à Phil. 2. de anima. Et arguitur sic. Illud quo aliquid primo operatur est forma eius, sed intellectus est id quo homo intelligit, nihil .n. aliud intellectus nomine accipimus: ergo intellectus est forma hominis.

Quæ sit ratio formæ

¶ Ad istam rōnem rn̄detur primo, ꝙ homo intelligit ꝑ intellectū, & non oportet ꝙ id quo homo intelligit sit forma ei intrinseca, sed suf-

ficit ꝙ aliquo mõ ei vniatur. Vnitur aũt intellectus homini per spẽm intelligibilẽ existentẽ in intellectu, quę phantasmatibus, à quibus est abstracta, copulatur.

Vnio intellectus cũ homine p speciem intelligibilem nõ sufficit vt homo dicatur intelligens.

¶ Sed contra istã rñsionem arguitur primo sic. Q̃d vnit aliqua adinuicẽ dum cõiungitur vni, debet etiã alteri coniungi. Si .n. dum vni coniungitur ab altero separetur, non põt ea coniungere, sed spẽs dũ coniungitur intellectui, non coniungitur phantasmati, immo ab eo separatur: ergo spẽi intelligibilis illa non coniungit. cõsequentia nota cũ maiori. Minor vero ꝓbatur, & supponuntur duo. Primum est ꝙ spẽs non recipitur in intellectu, nisi dũ est spẽs in actu. Sm̃ est quòd spẽs intelligibilis non est actu in phantasmatibus, sed tm̃ in potentia. Tunc sic. Species intelligibilis dũ est in intellectu est in actu, sed cum est in actu est abstracta à phãtasmatibus: ergo dum est in intellectu, est abstracta à phantasmatibus. Secũdo arguitur. Admissa etiam illa vnione, Sicut se habet copulatio potentiæ visiuę ad colorem existentem in pariete, ita copulatio intellectus ad phãtasmata, quia ita se habet intellectus ad intelligibilia, sicut visus ad visibilia. Sed ex eo ꝙ spẽs quę est in visu est abstracta à colore non dicitur paries videre, immo videri: ergo ex eo ꝙ species intelligibilis existens in intellectu est abstracta à phantasmatibus, quæ sunt in homine, non dicetur homo intelligere, sed magis intelligi. ¶ Secundo aliter respondetur, scilicet quòd si accipiatur forma pro operante intrinseco, conceditur maior, & totum argumentum. Si autem pro forma dante esse negatur.

Tex. 1. lib. 3. de anima.

Ad quid datur respõsio data.

¶ Ista responsio dicit duo. Primum est, ꝙ intellectus vnitur nobis, vt intelligamus, tanq̃ forma dans operationem. Sm̃ est ꝙ ista propositio est falsa, scilicet, illud quo aliquid primo operatur, est forma dans illi esse. ¶ Contra primũ arguitur sic. Aut ex intellectu & Sorte fit ꝑ se vnum, aut per accidens, & per aggregationem motoris, & moti. Non primũ, qa ex duobus existentibus in actu, sicut sunt Sor. & intellectus, si est sbia separata non fit vnũ per se. Non etiã sm̃, quia tunc intelligere nõ attribuetur aliquo modo Sorti. Illud .n. tantũ intelligit, in quo recipitur intellectio subiectiue, quia intelligere est operatio immanens. Sed si ex intellectu et Sorte fiat vnũ tm̃ per aggregationem, intellectio recipietur tm̃ in intellectu: ergo tm̃ intellectus erit intelligens, & non Sor. ¶ Confirmatur, qa non dicimus nauẽ intelligere ex eo quod nauta cum quouis est vnum aggregatione, intelligit. Si etiam intelligere esset actio transiens, non attibuetur Sorti. Nam actio transiens, nõ attribuitur actiuę materię in quã transit: calefacere enim non attribuitur aquæ calefactæ, sed igni calefacienti. ¶ Rñdetur quòd ex Sor. & intellectu fit vnum per se, qa ad hoc vt ex aliquibus fiat vnum per se, non requiritur quòd habeat vnum esse, sed sufficit ꝙ esse vnius, non sit separatum loco, & subiecto ab esse alterius. ¶ Contra. Ex pluribus non fit vnum per se, nisi vnũ se habeat vt potentia, et alterum sicut actus, patet hoc per singula discurrendo, quæ sunt vnũ ꝑ se. Quantũcũq; aũt aliquorũ diuersa esse non distinguerentur loco & subiecto, propter hoc illa non se haberẽt sicut actus & põia. Dulcedo .n. & albedo, quæ habent sua esse in lacte, non propterea se habent sicut potentia & actus: ergo illud nõ sufficit ad hoc vt ex multis fiat vnum per se. ¶ Contra sm̃ dictum in rñsione arguitur, & probatur illa maior, Vnum quodque operatur inquantum est in actu sufficiente ad talem operationem: ergo eo quo formaliter operatur est in actu. Sed forma, qua aliquid est in actu dat illi esse: ergo forma qua aliquid operatur

Quæ potentia intelligit.

Ex quibus non fit vnũ per se.

Quo aliquid operatur primo ẽ forma dans illi esse.

operatur, est forma dans esse. ¶ *Rñdetur quòd compositum esse in actu per aliquid, potest dupliciter intelligi. Vno modo quòd esse istius recipiatur in alia parte, sicut esse formæ substantialis in materia primo. Alio modo nõ quòd esse illius recipiatur in alia parte: sed qa ipsum qđ alteri vnitur sit ens actu in se. Verum est itaq; quòd vnũquodq; operatur inquantum est in actu, primo aut secundo modo, non aũt oportet semper ꝙ sit in actu primo modo, scilicet vt illud quo operatur, det esse alteri parti.* ¶ *Sed ꝙ istud sit voluntarie & sine ratione fictũ, quãtum ad secundum membrũ diuisionis, arguitur. Eo modo dicitur põia esse in actu dum habet formã, quomodo dicebatur esse in potẽtia antequã haberet actum, sed non dicebatur in potentia ad actum, quia appeteret aliquid sibi vniri quod est in actu, sicut vinum vnitur vasi, immo qa appetebat fieri in actu per formã, et recipere esse formæ: ergo dicitur esse in actu per formã quia recipit esse illius formę, sicut lignũ dicitur actu calidũ per calorẽ quia habet in se esse caloris.* ¶ *Pręterea eadem ratione posset dici ꝙ vas impletũ vino est in actu per vinum, quia vinũ est ens actu in se.* ¶ *Quod etiã falsum sit ꝙ non oporteat id qđ operatur esse in actu ꝑ principiũ operationis primo modo assignato: Arguitur, quia hoc modo de nulla forma substantiali ꝓbari poterit quòd det esse suo subiecto per operationes, & ratio Phil. erit vana. Poterit .n. dici, ꝙ id quo primo mouemur sentimus &c. est forma quę non dat esse corpori, sed quæ est actu in se, & vnitur corpori tantũ vt mouens.* ¶ *Secundo principaliter arguitur ad conclusionẽ. Illud quo homo distinguitur ab oĩbus alijs, est forma eius. Sed intellectus est quo homo distinguitur ab omnibus alijs: ergo &c. consequentia nota cũ maiori, quia actus est qui distinguit & separat, vt dicitur 7. Metaph.* ¶ *Ad minorem vero rñdetur, ꝙ per intellectum distinguitur ab alijs, tanquam per operans intrinsecum, per cogitatiuã vero tanquã per formam essentialem, & specificam.* ¶ *Sed cõtra hoc arguitur & supponuntur duo. Vnum est quòd cogitatiua est virtus sensitiua: hoc ponit Commen. 3. de anima. Alterum est quòd homo excedat essentialiter omnia animalia, & habeat gradũ vitę omnibus alijs altiorẽ: hoc est de mente Phil. 2. de aĩa quia ponit intellectum supra sensitiuum, & dicit oẽs gradus vitæ quibusdã inesse quod non potest intelligi, nisi ab homine. Tunc arguitur sic. Per id hõ constituitur in specie, & ab alijs aĩalibus distinguitur, per quod excedit omnia alia animalia, & in superiori gradu vitæ constituitur. Sed per cogitatiuam homo non excedit omnia alia aĩalia essentialiter, neq; in superiori gradu vitę constituitur, cum cogitatiua pertineat tãtũ ad sensũ, quo gradus intellectiuus est superior: ergo per cogitatiuã homo non constituitur in specie. Nec valet si dicatur, quòd licet cogitatiua sm̃ se considerata non constituat hominem in specie humana, sm̃ tamen quòd intellectus vnitur illi tãquam operãs intrinsecum hominis, potest illud facere. Nam puer est in specie humana, & tamen tunc illi non vnitur intellectus secundum Commen. ergo non constituitur in specie à cogitatiua, secũdum quòd vnitur sibi intellectus. Præterea quantumcumq; intellectus vnitur homini: cogitatiua semper pertinet ad partem sensitiuã: ergo &c.* ¶ *Tertio arguitur sic. Illud est forma hominis, per qđ hõ sp̃ẽm sortitur: sed sortitur speciẽ ꝑ intellectũ: ergo &c. consequẽtia nota cum maiori. Minor vero probatur. Per illud homo speciẽ sortitur qđ est principiũ operationis conuenientis homini vt homo est.* [illegible]

Margin notes: Vnumquodque operatur eo modo quo dicitur esse in actu. — Soluta &c. — Ex quibus non fit vnũ per se. — Ratio San. Thom. Tho. p.p.q.76.ar. — Quo aliquid operatur primo forma dat illi esse. — Tex. 41. — Com. 6. & — Tex. 29. — Palea replicata contra responsionem Auerroistarum. — Cogitatiua spectat ad sensum.

Cap. 5.

intelligere est huiusmodi operatio. Ideo Phil. in 1. Ethi. ponit felicitatem hominis in hac operatione, tanquã in ea quæ est propria operatio hominis: ergo principium talis operationis scilicet intellectus est id quo homo speciem sortitur.

Forma hominis quæ sit.

¶ Quarto. Illud à quo sumitur differentia hominis est forma eius, quia differentia sumitur à forma. Sed rationale quæ est differentia sumitur ab intellectu: ergo &c. Nec valet si dicatur ꝙ sumitur ab intellectu tanquã à forma extrinseca. Illud .n. rerum imperfectarum est quæ dependent ab extrinseco secundum suum esse.

Contra Auerr.

¶ Quinto. Si intellectus sit substantia separata, tollitur tota moralis philosophia, tollitur enim quod homo suorum actuum sit dominus. Nam non habebit in se rationem, & voluntatem quibus homo habet libere operari, sed intellectus, & voluntas erunt ab homine separata, hoc autem est maximum inconueniens: ergo &c.

Quomodo dicimus intellectũ abstractum esse a corpore

¶ Quantum ad quartum, scilicet quomodo anima intellectiua existens in materia habeat virtutem, cui non cõmunicet corpus. ¶ Sciendum primo, ꝙ non sic dicimus intellectum esse à corpore abstractum, quasi non sit in corpore: cum .n. sit accidens animę non potest esse extra corpus, sed qa non est alicuius corporeę partis actus, sicut alię virtutes animę, illę .n. sunt affixę organis corporalibus, intellectus aũt immediate fundatur in essentia aĩæ, & nulli determinato organo est affixus. ¶ Sciendum secundo, ꝙ non est de rõne formæ (absolute loquẽdo) ꝙ ad suũ esse materia indigeat, sed sm̃ diuersitatem formarũ, sic est diuersa habitudo formę ad materiã. forma .n. quę per se nõ subsistit, indiget materia ad suũ esse, sed forma per se subsistens ad suum esse non indiget, cum igitur aĩa intellectiua sit per se subsistens (quod apparet ex eo ꝙ habet operationẽ cui non cõicat corpus) nõ indiget materia ad hoc vt sit in facto esse, idest postquã est producta, licet in fieri & in principio sui esse, materia indigeat, cum omne quod producitur sit singulare, & indiuiduũ, aĩa aũt non possit indiuiduari nisi per corpus, eo ꝙ aĩæ per corpora distinguãtur, oportet ꝙ aĩa intellectiua creetur in corpore, licet creata corporis capacitatẽ excedat, à materiaq; nõ cõprehendatur totaliter.

Nota ordinem formarum.

¶ Sciendum tertio, ꝙ inter formas est talis ordo, quòd quanto forma est nobilior tanto magis materię corporali dominatur, & magis sua virtute illam excedit. Videmus .n. quòd forma mixti ex elemẽtis habet virtutem, quę non est alicuius elementi virtus, sed ex aliquo alio principio, puta ex corpore cælesti formæ cõuenit. Sicut magnes habet virtutem attrahendi ferrũ, & Iaspis restringẽdi sanguinẽ, & sic paulatim ascendendo quãto formę sunt nobiliores, tanto virtutes excellẽtiores supra materiã hñt.

Magnes quã virtutẽ habeat.

Quia ergo aĩa intellectiua est nobilior quacunq; alia forma existente in materia, & non dependet à materia sm̃ esse, ideo etiã hẽt virtutem totaliter supergredientẽ materiã corporalẽ, & hęc virtus dicitur intellectus, qui licet sit virtus, & accidẽs formæ existentis in materia, ipse tñ esse suũ alicui parti materię non cõmunicat.

Dubitatio soluta a D. Tho p. p. 76 articulo 2.

¶ Sed occurrit dubium. Nam sm̃ istam declarationẽ, virtus aĩę esset simplicior, & immaterialior ipsa animę essentia, cũ ipsa sit vnita materię illiq; det esse, intellectus aũt sit separatus. ¶ Rñdetur primo, quòd aĩa ibtellectiua & si sit forma corporis, eius tñ cãpacitatem excedit, eo quòd maior est animæ nobilitas, quam capacitas materię. Vnde aĩa per esse suum primo existit, & illud corpori, posterius natura cõmunicat, id quod alijs formis non conuenit. Prius .n. secũdum naturã dant esse composito, quam ipsę existant.

Dicitur

Intellectus est potentia animę.

¶ Dicitur secũdo ꝙ consequentia est falsa, tam prima quam secunda. Tum quia anima nõ sic est forma materię, quod existat per esse cõpositi, & non per esse suũ. Tum quia intellectus est virtus aĩæ, non secundum ꝙ est forma materię, sed secundum, ꝙ materiæ capacitatem excedit, et sic comparãdo adinuicem animã, scilicet secundũ quòd excedit materiã, & intellectum, intellectus anima immaterialior non inuenitur

Vide a. cõtra graues Authores cap. 69.

¶ Põt secundo rñderi, & forte melius, ꝙ nullũ incõueniens est intellectũ esse, & abstractiorẽ, & immaterialiorem ipsa aĩa. Nã nõ arguit hoc intellectum anima nobiliorem simpliciter esse, cum hanc immaterialitatem & abstractionẽ originaliter ab anima habeat: nisi enim talis esset forma, quæ materia non cõprehenditur, nullam haberet põiã, quæ organo corporali affixa nõ esset: sed arguit intellectum in hoc tantũ, scilicet in immaterialitate, & in abstractione animam excedere.

Soluuntur rationes principales.

Ad argumenta in oppositum respondetur. ¶ Ad primũ dicitur, quòd forma intelligibilis alicuius potest dici dupliciter. Vno modo, quia est ꝓpria sibi, & adæquata, ab eius phantasmate causata, & tunc negatur falsitas consequentis, non est enim mens Philos. ꝙ intellectus sit receptiuus omniũ formarum materialium, & specierũ quæ sint adæquatę species illarum rerũ, immo dicit ꝙ nulla forma habet talẽ speciem in intellectu, sed cognoscitur per spẽm totius. Alio modo, quia est species alicuius, cuius ipsũ est pars, vel quia per eam aliquo mõ cognoscitur, & sic negatur consequẽtia & dicitur ꝙ nullum est inconueniens si idem suiipsius talẽ recipiat speciẽ, intellectus enim recipit speciem hominis, qua partes etiam hominis cognoscit, & ẽt seipsum.

Extensũ per accidens dupliciter dicitur.

¶ Ad secundũ dicitur ꝙ aliquid esse per accidens extensum, contingit dupliciter. Vno modo, quia est in subiecto quanto, & extenso, licet ipsum nõ extendatur. Alio modo quia extenditur ad extensionẽ alicuius, sicut albedo ad extẽsionẽ parietis. Si primo modo accipiatur, nullũ est incõueniens animã esse per accidens quãtam & extensam. Si vero secundo modo, negatur consequentia. ¶ Ad primã probationem dicitur primo, ꝙ argumentũ hoc supponere videtur duo falsa. Quorũ unũ est, ꝙ compositũ non addat aliquid supra partes. Alterum est ꝙ anima sit pars integralis cõpositi.

Nota doctrinam Authoris hic.

¶ Dicitur secũdo ꝙ subiectum figurę hominis est cõpositum ex anima & corpore vt est quantũ: sed nõ valet: ergo anima est subiectũ figurę hominis, anima enim est pars essentialis hominis, non autem pars integralis. ¶ Ad secundã dicitur primo, ꝙ non est inconueniens idẽ moueri, & quiescere per accidens, sicut idem mouetur cõtrarijs motibus, existens .n. in naui deorsum mota potest econuerso sursum in naui ipsa moueri. ¶ Dicitur secundo ꝙ consequentia est falsa. Ad probationẽ dicitur, ꝙ forma non mouetur aut quiescit ad quietem partium, sed ad motũ, & quietẽ totius, eo ꝙ totum est eius primũ adæquatũ subiectũ, non autem pars.

Quomodo anima non informat corpus.

¶ Ad tertiam negatur consequentia. Ad probationẽ dicitur ꝙ anima non informat corpus quantũ ad intellectum: immo intellectus consequitur illam, inquantum materiæ capacitatẽ excedit. ¶ Dicitur secundo ꝙ recipere speciem indiuidualiter contingit dupliciter. Vno modo, quia species habet esse indiuidualiter in ipso secundũ substantiã suam. Alio modo, quia secundũ quòd recipitur in illo indiuidualiter repræsentat. Primo modo negatur falsitas consequentis. Secundo modo negatur consequentia. Species .n. in intellectu est indiuidua, repręsentat tamen vniuersaliter. ¶ Ad quartum negatur falsitas cõsequẽtis. Ad probationem negatur antecedens, si vniuersaliter

ſaliter accipiatur, ſed bene eſt verum de completis in ſpecie, & de his quæ primo & directe intelliguntur, intellectus autẽ non directe. ſed ꝑ reflexionẽ intelligitur. ¶ *Ad quintū negatur conſequentia. Ad probationẽ dicitur primo, ꝙ licet eſſentia animæ ſit in qualibet parte corporis, ſecundum tamen alium & aliū modum in diuerſis partibus inuenitur, diuerſimode potentiæ ipſam conſequuntur, ſecundum enim potentiam viſiuam eſt in oculo, ſecundum auditiuā in tympano auris, et ſic de alijs.* ¶ *Dicitur ſecundo ꝙ intellectus immediate eſt in eſſentia animæ, non inquantū eſt forma corporis, vt ſupra dictum eſt, ſed ſecundum ꝙ capacitatẽ corporis excedit.* ¶ *Dicitur tertio quòd illa propoſitio eſt falſa, vbicunq; eſt intellectus illud intelligit, ſed verum eſt, ꝙ vbi eſt tanquā in proprio, & adęquato ſubiecto, compoſitū ex illo ſubiecto, & anima intelligit, & quia corpus eſt adæquatum ſubiectum animæ, non autem manus, ideo compoſitū ex anima & corpore quod eſt homo intelligit, non autem cōpoſitum ex anima et manu.* ¶ *Ad ſextum dicitur, ꝙ educi de potentia materię poteſt dupliciter accipi. Vno mō prout dictū eſt, ꝙ forma quæ prius erat in potentia in materia dependere in actu à materia sm̄ eſſe, & ſecundū operationẽ, & in illam ab agente naturali introduci, & tūc negatur maior, habet enim tantū veritatẽ in formis, quarum totum eſſe eſt in vnione ad materiam. Alio modo pōt intelligi, vt ſit idẽ quòd formam prius nō fuiſſe in materia, & poſtmodum eſſe ibi actu, & tunc minor eſt falſa, ſecundū enim Philoſophū, tam anima intellectiua quā vegetatiua, & ſenſitiua præexiſtunt potentia in materia.* ¶ *Ad ſeptimū conceſſo pręſuppoſito, negatur falſitas conſequētis, loquendo de vegetatiuo, & ſenſitiuo ſecundum quòd ſunt in homine. Nec hoc eſt contra mentẽ Philoſ. Ipſe enim vult, ꝙ ſicut in figuris id quod eſt prius eſt potētia, in eo quo conſequenter, ita eſt etiā de animatis: ſicut enim in tetragono trigonum continetur, ita in ſenſitiuo continetur vegetatiuum, & in intellectiuo ſenſitiuum, & ideo cum ſunt in homine, ab extrinſeco ſicut intellectiuū ſunt producta. Sed ſi conſiderentur ſenſitiuum, et uegetatiuū ſeorſum ab intellectiuo, tūc intellectiuum eſt ab extrinſeco, non autem ſenſitiuum, & vegetatiuum.*

Vbicunque eſt intellectus illud intelligit: quomodo intelligendū eſt.

In libro de generatione Animalium 1. cap.

Tex. 31.

QVAESTIO VI.

Vtrum intellectus poſsibilis poſsit cognoſcere ſeipſum, factus in actu per ſpeciem intelligibilem.

Sed intellectus cum intelligat aliquod &c. Tex. VII.

2. cōt. gent. cap. 82. vide quō intellectus intelligit ſe, & eſt pura potentia in genere intelligibilium q. 7.

VAERITVR ſexto, Vtrū intellectus poſſibilis poſſit cognoſcere ſeipſum, factus in actu per ſpeciẽ intelligibilem. Et videtur quòd non. ¶ *Primo. Omne quod cognoſcitur ab intellectu, continetur ſub obiecto proportionato intellectus. Sed intellectus nō continetur ſub ſuo obiecto proportionato: ergo &c. conſequētia nota cū maiori. Minor uero probatur. Obiectum proportionatū intellectus noſtri, eſt quidditas rei materialis, vt dicetur inferius. Sed intellectus non eſt quidditas rei materialis: ergo non continetur ſub obiecto proportionato intellectus.* ¶ *Secūdo. Si cognoſceret ſe, aut ſe cognoſceret cognitione quæ ſit idẽ cum eſſentia ſua, aut cognitione quæ ſit ab eſſentia ſua diſtincta.*

Non

Cōmen. 8. Non primo modo, quia vt dicit Cōmen. Intellectus differt à substātijs separatis, quia ille intelligunt se per essentiam suā, non autem intellectus. Non etiā secūdo, quia tunc idem esset mouens & motum. Intellectus .n. causaret intellectionē, & reciperet illā: ergo nullo mō pōt se intelligere. ¶ Tertio. Cognoscens debet esse denudatum à natura cogniti, sed intellectus non est denudatus à seipso: ergo non cognoscit seipsum. ¶ Quarto. Omne qd cognoscitur per speciem sui cognoscitur, sed intellectus nō habet speciem sui, quia non habet phantasma: ergo &c. ¶ Respondeo. In ista quæstione duo facienda sunt. Primo ponetur vna opinio, & improbabitur. Secundo ponentur cōclusiones. ¶ Quantum ad primū est quorundā opinio, q intellectus possibilis potest seipsum intelligere per speciē ꝓpriam elicitam, sed non à phantasmate dependentē. Quam opinionem ꝓbant sic. Intellectus est nobilior uirtute cogitatiuę, sed virtus cogitatiua ex specie formę sensatę potest elicere speciem formæ non sensatę, vt speciem amoris uel filiationis &c. ergo multo magis intellectus poterit elicere ex notitia propriæ operationis speciē suę essentię repræsentatiuā. ¶ Sed contra hoc instatur sic. Potentia eliciens speciē ex suo obiecto, elicit species repręsentatiuas eorum quæ sunt in obiecto, non autem aliorum, sicut patet de cogitatiua, quæ elicit intentionē filiationis ex phantasmate alicuius, qui vere est filius, & intentionem inimicitiæ ex eo, quòd vere est inimicus, vel saltem reputatur inimicus. Sed actus intellectus nō est uere intellectus, ergo ex actu intellectus, intellectus speciem sui repręsentatiuā nō elicit. Cōceditur tñ quòd ex actu cognoscendi quo intellectus seipsum intelligit, potest in intellectu relinqui quidā habitus, quo poterit faciliter intellectus à se cognosci, sicut ex actu demonstrandi, relinquitur habitus scientię.

Aristo. 3. de anima. Tex. 4.

Series obseruāda in hac disputatione.

Inpugnatur opinio Asculi.

¶ Ad rōnem dicitur quòd cōsequētia nō valet. Cogitatiua .n. non elicit spēm repræsentatiuā sui, vnde nō sequitur, quòd intellectus possit elicere spēm sui, sed alicuius alterius. Item cogitatiua elicit intentiones eorum quæ sunt in re sensibili, vnde ex hoc non debet argui q intellectus eliciat intentionem sui ex actu intelligendi, qa ipse non est formaliter in actu intelligendi. ¶ Quantū ad sm̄ pro notitia conclusionum. Sciendū est primo, q vt superius dictum est, differentia est inter intellectum, & sensum, quòd sensus cū sit virtus affixa organo corporali, nō potest reflecti supra se, neque supra actū suum, non .n. visus videt se videre, nam sensus percipit sm̄ immutationem organi materialis, materiale vero non pōt seipsum immutare. Intellectus autē, quia nō est affixus organo corporali, pōt reflecti supra se, & supra actum suum: intelligit enim se intelligere. ¶ Sciendū secūdo q inter cognoscens in actu, & cognitum in actu, oportet esse quandam similitudinē, immo vnitatem, nō qdem in esse naturæ, sed in esse cognoscibili. Oportet enim cognoscens, & cognitum conuenire in vna forma actu cognoscibilis, sicut visus in actu, & corpus visum in actu conueniūt in specie visibili, quæ est forma informās potentiam visiuam, & repręsentans corpus uisum, & ideo si intellectus debet cognoscere seipsum, cum secundum essentiam suam consideratus nō sit actu intelligibilis à se, eo quòd sub suo ꝓprio obiecto, idest sub quidditate materiali nō contineatur, oportet q per aliquid aliud fiat in actu, per qd sit materialis quidditas in esse intelligibili. ¶ Sciedū tertio, q sicut in re existente sunt duo, scilicet esse eius, & quidditas siue essentia, ita duplex potest de re haberi cognitio, scilicet cognitio an est, & cognitio qd est, & ideo de intellectu

Notandum primum.

Inter cognoscens & cognitū actu, oportet esse similitudinem.

In re existēti duo reperiuntur.

tellectu quæstio moueri pōt, an possit se cognoscere quantū ad an est, pōt etiā moueri an possit se cognoscere quātū ad qd est. ¶ Sciendū quarto, ꝙ duplex est cognitio, scilicet directa, & reflexa. Quæ cognitiones, per similitudinē ad motū cōtinuum, & reflexum nominantur. In motu enim cōtinuo recto semper ꝓceditur, & illud qđ est terminus ad quem in actu, non fit terminus à quo, neque terminus à quo in actu fit terminus ad quem. In motu autem reflexo terminus ad quē fit terminus à quo, vt motus qui fit super eandem lineam, & econuerso. Similiter ergo cognitio directa ex, quæ est principio cognoscendi intellectus fertur in cognitum, et res cognita quę ē terminus cognoscēdi non efficitur principiū cognoscēdi id quo fuit cognita, neq; illud principiū efficitur terminus. Cognitio autem reflexa est illa in qua id quod fuit principiū cognitionis efficitur terminus, & quod fuit terminus efficitur principium, sicut si per rationale intellecta risibilitate, per risibilitatem postmodum rationale à posteriori cognosceretur. ¶ Istis suppositis respondetur quinque conclusionibus. ¶ Prima est. Intellectus pōt seipsum intelligere. Probatur sic. Cognoscens actum, potest etiā cognoscere principiū actus, sed intellectus cognoscit actū suum, dicit enim Philoso. Sentimus aūt, quoniam sentimus, & intelligimus, quoniam intelligimus: ergo intellectus cognoscere se pōt. ¶ Secunda conclusio. Intellectus nō potest se cognoscere cognitione directa, sed tantū cognitione reflexa. Probatur sic. Illa cognitio in qua quod fuit terminus efficitur principium, & quod fuit principiū efficitur terminus, ē cognitio reflexa. Sed intellectus non potest se alio modo cognoscere: ergo &c. consequentia nota cum maiori. Minor vero probatur. Intellectus nō potest se intelligere, nisi factus in actu per spēm alicuius obiecti prius ab ipso cogniti, & per ipsum ad sui cognitionem reuertens: ergo cognoscit se intellectus, dū id quod fuit terminus cognitionis, efficitur principium, & econuerso. ¶ Tertia conclusio. Quantum ad intellectionē an est, intellectus cognoscit se immediate per actū suū qui est intelligere, hoc ē, cognito actu suo immediate cognoscit se. Probatur. Pōiæ cognoscuntur per actus suos. Sed intellectus est potentia animæ: ergo &c. consequentia nota cum minori ex supradictis. Maior vero est Phil. ¶ Quarta cōclusio. Intellectus quātum ad cognitionem quid est, per spēm intelligibilē immediate cognoscitur, idest cognita natura speciei intelligibilis cognoscit se quantum ad quid est. Probatur. Sicut se habet materia in genere rerum sensibiliū, ita intellectus in genere rerum intelligibilium. Sed materia quātum ad essentiā suam cognoscitur per formam. Cognoscitur enim materia per analogiā ad formam vt 1. Phy. dicitur: ergo & intellectus cognoscitur per formam suam, quæ est species intelligibilis. Hoc ergo modo secundū S. Tho. Philosophi deuenerunt in cognitionē intellectus. Videntes .n. intellectum cognoscere quidditates, & naturas vniuersales, cognouerunt spēm intelligibilem esse immaterialem, si enim esset materialis, vniuersaliter repræsentare nō posset. Ex immaterialitate vero talis speciei, cognouerūt intellectum nō esse virtutem in materia, eo ꝙ īmaterialiter recipit, & sic de alijs conditionibus intellectus. ¶ Sed occurrit dubiū, vt superius dictū est. Actus sunt priores potētijs secundū rationem, et potentiæ specificantur per actus: ergo intellectus cum sit potentia, cognoscitur quantum ad quid est immediate per actū suū cognitum, non autem per speciem intelligibilem. ¶ Respōdetur ꝙ potentia, cum sit relatiuum secūdū dici, potest dupliciter con-

Marginalia: Cognitio duplex reflexa & directa & quid vtraque. — 1. Conclusio — 9. Eth. c. 11. — 2. Cōclusio. — 3. Conclusio — 2. huius. Tex. 31. — 4 Cōclusio. — Tex. 69. — Vide D. Th. in de veritate q. 10. ar. 8 — Quæst. 6. a.

Potentia vt sic habet p actũ cognosci, secus autem absolute considerata.

ter considerari. Vno modo inquantũ potentia, idest vt dicit ordinem ad actũ, & sic habet cognosci per actum. Alio modo absolute inquantum talis actus, & qualitas, & quantũ ad cõditiones sibi sm̃ hãc considerationem cõuenientes, & hoc modo põt aliter quã actus immediate cognosci.

5. conclusio

¶ Quinta conclusio. Intellectus nõ potest seipsum cognoscere per propriam speciem, sed tantum per speciem quidditatis materialis se cognoscit. Probatur. Omne quod habet speciem propriã in intellectu, habet phãtasma, ex quo species elicitur. Sed intellectus non habet phantasma, quia non est res materialis: ergo neq; speciem: ergo &c. Tunc vltra. Nõ potest se cognoscere per speciẽ propriã, ergo per spẽm sui obiecti, quæ est quidditas rei materialis. Non quidem quia illa spẽs representet intellectũ, sed quia per illam exit in actum, & per reflexionem deuenit in cognitionem actus, & speciei, ex cuius naturę consideratione seipsum cognoscit.

Soluuntur rationes aduersariorũ.

¶ Ad rationes in oppositũ respondetur. ¶ Ad primũ quidem dicitur, quòd si per obiectum proportionatũ accipiatur obiectum primũ formale, & adęquatum, negatur minor, & dicitur quòd tale obiectum non est quidditas rei materialis sed ens, vt dicetur in quæstione sequenti. Si aũt per proportionatum accipiatur obiectum quod immediate, & pfecte ab intellectu nostro pro isto statu cognoscitur, tunc negatur maior. Non .n. oportet vt omne quod cognoscitur ab intellectu, contineatur sub hoc obiecto, sed sufficit quod contineatur sub obiecto formali primo, & adæquato. ¶ Ad secundum dicitur quòd intelligit se intellectione distincta ab essentia. ¶ Ad huius improbationem dicitur primo, quòd intellectus non est ille proprie, qui se intelligit, sed magis anima, quæ per ipsummet intellectum intelligit. Extenso tñ vocabulo potest dici intelligere se. Dicitur secũdo, ꝙ eo modo quo intellectus dicitur intelligere, non est idem totaliter producens intellectionem, & eam recipiens.

Producens intellectionẽ ad quid est.

Nam producens intellectionem est intellectus informatus specie intelligibili, recipiens autem est intellectus solus. Vnde consequentia illa non valet scilicet quòd idem esset totaliter mouens, & motum. ¶ Ad tertiũ dicitur primo, quòd maior est falsa. Non enim omne cognoscens debet esse denudatũ à natura cogniti: alioquin nulla res cognosceret seipsam, sed bene verũ est ꝙ recipiens debet esse denudatum à natura recepti. ¶ Dicitur secũdo ꝙ admisso ꝙ illa propositio esset vera, esset intelligenda de cognito qđ primo & directe cognoscitur, quo modo non cognoscitur intellectus à se ¶ Ad quartum dicitur, ꝙ maior est vera de his quæ primo & per se cognoscuntur, de alijs vero sufficit, ꝙ intellectus ex spẽ et cognitione aliorũ deueniat in eorũ cognitionẽ Intellectus aũt nõ cognoscitur primo & per se: ideo sufficit, ꝙ per spẽm & cognitionẽ aliorum in sui cognitionem deueniat.

QVAESTIO VII.

Vtrum quidditas rei materialis sit obiectum intellectus.

Cum autem sic singula factus est, &c. Tex. VIII.

Caiet. Card. in lib. de ente & essentia in prologo.

QVAERITVR Septimo, Vtrum quidditas rei materialis, sit obiectum intellectus. Et videtur ꝙ non.

Quidditas materialis ẽ minor obie cto scientię Metaphys.

¶ Primo. Obm intellectus, nõ debet esse minoris ambitus obo sciæ acquisitæ p intellectũ. Sed quidditas materialis est minoris ambitus obo scientię acquisitę per intelle-

intellectum: ergo non est obm intellectus. consequentia nota, & maior probatur. Si esset minoris ambitus, tunc intellectus cognosceret ea quæ non continentur sub obiecto: cum omne obm sciæ ab eo acquisitę cognoscat: hoc est impossibile: ergo &c. Minor etiã probatur. Obm metaphysicę est ens cõe: & hoc est vniuersalius quidditate materiali: ergo &c. ¶ Secundo. Si quidditas materialis esset obm intellectus sequeretur, ꝙ res quanto esset materialior tanto perfectiori modo intelligeretur, sicut quãto aliquid est magis coloratum, tanto magis videtur, sed hoc est falsum. Nã omne ꝙ intelligitur, inquantũ est à materia abstractũ intelligitur, & consequenter quãto magis erit abstractũ, tanto magis intelligitur. ¶ Tertio. Aut quidditas materialis est obiectum intellectus secundum quòd est coniuncta cõditionibus materialibus, aut sm̃ quòd est à cõditionibus materialibus abstracta. Si primo modo, cũ quidditas materialis inquantũ coniuncta conditionibus materialibus sit singularis, obiectũ intellectus erit singulare. Si aũt secundo modo, cum vt sic habeat tantũ esse obiectum in intellectu, erit ens rationis, & per consequens obiectum intellectus erit ens rationis. ¶ Quarto. Obiectum intellectus causat speciem intelligibilẽ in intellectu. Sed quidditas materialis nõ potest eam causare: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia intellectus est virtus passiua, vt dicitur 3. de aĩa. Minor probatur. Aut.n. causaret illã speciẽ quidditas particularis, aut vniuersalis. Non particularis, quia illa species reprę sentat vniuersaliter. Non etiam vniuersalis, quia quidditas non est vniuersalis extra intellectum: ergo &c. ¶ Quinto. Nulla põtã põt eleuari vltra suum obiectũ sed intellectus eleuatur supra quidditatẽ materialem, quia eleuatur ad cognoscendũ sbias separatas: ergo &c. ¶ Sexto. Illud est proportionatum obm intellectus, quod primo ab intellectu cognoscitur. Sed accidens est huiusmodi, non aũt quidditas materialis: ergo &c. consequẽtia nota cum maiori. Minor vero probatur. Illud primo cognoscitur, quod primo repræsentatur per spẽm intelligibilẽ: sed accidens primo repræsentatur: ergo &c. Probatur minor. Spẽs primo repræsentat id à quo causatur: sed causatur à phãtasmate, qđ est accñs, & repræsentatiuũ accidentis: ergo &c. ¶ Cõfirmatur ista ratio. Quia vt dicitur 1. de aĩa. Accidentia magnã partem conferunt ad cognoscendum quod quid est: ergo prius cognoscitur accidens quã quidditas rei materialis. ¶ Rñdeo. Ad euidentiam huius q̃ōnis. ¶ Sciendũ primo. ꝙ aliter de obo huius põiæ, quã de obiectis aliarũ põiarũ est loquendum. Alię .n. potentię, quia semper sunt potentiæ organis corporalibus affixæ, vnum tantum essendi modum habent, & ideo semper habent eundem modum cognoscendi. Semper .n. visus videt per medium extrinsecum diaphanum, & sic de alijs. Intellectus aũt nunc vnum modum essendi, scilicet in corpore, nunc aũt alium modum essendi habet scilicet sine corpore, ideo & illi diuersi modi cognoscendi possunt conuenire. ¶ Sciendũ secundo ꝙ quia intellectus est virtus immaterialis, sensus aũt virtus materialis, aliud esse obiectum materiale sensus oportet, & aliud materiale obiectum intellectus: oportet enim obm sensus esse materiale, & singulare, obm aũt materiale intellectus oportet esse aliquo modo abstractum à materia & vniuersale, non tñ quodlibet vniuersale, sed vniuersale ipsi intellectui pro isto statu proportionatum, de alio autem statu cũ erit à corpore separatus nõ est hic sermo. ¶ Sciendũ tertio, quòd quidditas rei materialis

Tex. 3. Tex. 11. Diuersitas obiectorũ. Intellectus est potentia inorganica.

Quidditas materialis triplex. terialis pōt accipi tripliciter. Vno modo pro omni natura quæ in materia esse hēt, siue sit accidens, siue forma substantialis, siue quodcunque aliud. Alio modo ꝓ natura determinata, & indiuiduata. Tertio ꝓ essentia rei compositę ex materia, & forma absolute, cuius phantasma haberi potest. ¶ Sciendum quarto, quòd quadruplex est obiectum pōiæ, scilicet formale qđ. formale quo, materiale, & accidētale. Obm formale quod, est id sub cuius ratione obiectū refertur ad pōiam, & qđ adequale, & inquantum huiusmodi attingitur à pōia, sicut color in visu. Obiectum formale quo est aliquid extrinsecum, quo obiectum attingitur à pōia, & sine quo non potest attingi, sicut lux in visu. Obiectum materiale est id in quo saluatur obiectum formale quod, sicut albedo in visu in qua saluatur color. Obiectum accidētale est quod accidit obiecto formali, sicut Sortes accidit colorato.

Quadruplex est obiectū potentię, & quid vnum quodque.

¶ Istis suppositis dicitur primo quòd ens est obiectū formale quod intellectus nostri, & probatur sic. Id sub cuius ratione omnia alia cognoscūtur ab intellectu, & quod adequate, & in quantum huiusmodi apprehēditur ab intellectu est obiectum formale quod intellectus. Sed ens est huiusmodi: ergo &c. Minor ꝓbatur, quia omnia quæ apprehenduntur ab intellectu, cognoscūtur inquantum sunt in actu, vt dicitur 9. Metha. ¶ Item omne ens est aliquo modo cognoscibile ab intellectu, & omne quod cognoscitur ab ipso est ens. ¶ Sed occurrit dubium. Nā etiā non ens cognoscitur ab intellectu: ergo ens non est obiecum adęquatum. ¶ Respondetur, quòd non ens inquantum cognoscitur est aliquo modo ens, saltem enim habet esse apprehensum, aut imaginatum. ¶ Dicitur secundo, ꝙ obiectū materiale intellectus, absolute loquendo de obiecto ītellectus, est omnis quidditas, et

Ens est obiectum quod formale intellectus nostri.

Tex. 10.

Dubium.

natura. Patet, quia oīs natura & essentia participat rationem entis, ideo qualibet res est obm materiale intellectus. ¶ Dicitur tertio ꝙ obm materiale intellectus proportionatum illi pro isto statu est quidditas rei materialis, accipiendo quidditatem rei materialis pro quidditate rei compositæ ex materia & forma. Hanc aūt conclusionem sic intelligo, non ꝙ quidditas materialis sit obm adequatum intellectus, ita ꝙ nō possit aliquid intelligere, nisi quidditatem materialē, sed ꝙ est obm connaturale intellectus, & ꝑfecte immediateq; cognoscibile ab ipso, per quod in aliorū cognitionem deuenit. ¶ Ista conclusio probatur sic. Obm materiale proportionatū intellectui est id, ad quod intellectus est in pōia naturali. Nā intellectus ē pōia passiua: sed est in pōia naturali tm̄ ad quidditates materiales: ergo &c. Probatur minor. Pōia passiua est in pōia naturali ad ea tm̄, in quæ suum propriū actiuū potest. Sed intellectus agens est propriū actiuum respectu intellectus possibilis, & ille facit intelligibilia in actu tantum quidditates materiales: ergo &c. ¶ Secūdo. Cognitio cuiuslibet rei est secundum modum cognoscentis. Sed anima intellectiua est forma in materia: ergo sua materialis cognitio debet esse formarū, quæ sunt in materia, sm̄ tn̄ ꝙ aliquo modo abstracta sunt à materia. Consequētia nota cum minori. Maior vero probatur. Cognitio est sm̄ ꝙ cognitū est in cognoscente. Sed cognitum est in cognoscente secundū modum cognoscentis: ergo cognitio est sm̄ modum cognoscē tis. ¶ Ad hanc rationem posset aliquis dicere, quòd non oportet obiectum secundum modum essendi esse proportionatum cognoscenti, alioquin imperfectum numquam cognosceret perfectius, et inferior intelligentia non cognosceret superiorē. ¶ Respondetur & dicitur primo ꝙ obie-

Quid obiectum materiale intellectum.

Qualibet cognitio quomodo sit suscipienda.

ctum & cognoscens non debent proportionari secundum quemcumque modum essendi, sed sufficit quòd sit idem modus essendi in genere. ¶ Dicitur secundo, ꝙ est tantũ triplex genus essendi substãtiarum intellectualium. Primus est aĩæ humanę, quę est forma in materia. Secundus est substantiarũ separatarũ, quarum esse distinguitur ab essentia. Tertius est primę substantię quæ est Deus: cuius esse est idem quòd essentia. ¶ Dicitur tertio, quòd consequentia non valet. Nã imperfectum põt esse eiusdẽ generis essendi cũ perfecto, & oẽs substãtię separatę in uno modo essendi conueniunt. Quęlibet enim est substantia à materia prorsus abstracta, cuius esse ab eius essentia est distinctũ. ¶ Dicitur quarto principaliter ad quæstionẽ, quòd verũ vno modo est obiectum intellectus accidentale. Alio vero modo est obm per se. Si.n. consideretur in rõne eius quod intelligitur, est obm accidentale, concomitatur.n. omne intelligibile inquantum intelligitur, non .n. põt ens intelligi nisi intellectui conformetur in quo consistit ratio veri, & ideo intellecto quocunque ente intelligitur verum per accidens, sicut viso colore per accidens videtur Sor. Si vero consideretur ratione obiecti quo, sic est obiectum per se, nihil.n. intelligitur, nisi ei intellectus assimiletur per spẽm, & in hoc consistit ratio veri, & ideo verũ est quo aliquid est intelligibile. ¶ Ad rationes in oppositum rñdetur. ¶ Ad primum dicitur primo, quòd obiectum formale adæquatum non debet esse minoris ambitus obiecto scientię acquisitę, sed bene obiectum materiale proportionatum, vt est quidditas materialis, minoris ambitus esse potest. ¶ Dicitur secundo, quòd non oportet omnẽ sciam esse de obiecto connaturali, & immediate cognoscibili ab intellectu, immo põt etiã esse de obiecto secũdario per

Triplex genus essendi substantiarum intellectualium.

Verum est obiectũ accidentale.

Solutio rationum quę adducebantur in contrarium veritatis.

reflexionẽ cognito, sicut est scia de aĩa. ¶ Dicitur tertio, quòd nulla scia, neque etiã Metaphy. est de obo vniuersaliori, quã sit obiectum formale adęquatum intellectus, immo ens, quod est obm formale intellectus, est vniuersalius obo Metaphysicæ. Obm .n. Metaphysicæ est ens reale, obiectum aũt intellectus est ens cõmune enti reali & enti rationis. ¶ Ad sm̃ dicitur primo, quòd non oportet quanto aliquid magis participat rationẽ obiecti materialis, tanto perfectiori modo cognoscatur à potentia, sed inter obiecta materialia proportionata quãto aliquid magis participat de obiecto formali, tanto est magis cognoscibile. Modo quidditas materialis non est obiectum formale, vt dictum est, vnde ratio non sequitur. ¶ Põt secundo dici, quòd illa consequentia põt habere duplicẽ sensum. Vnus est quòd quanto res esset materialior, idest magis immergeretur materiæ, & conditionibus immaterialibus indiuidualibus, tanto perfectiori modo cognosceretur, et tunc negatur: quidditas .n. materialis nõ est obm intellectus sm̃ quòd est cõiuncta conditionibus indiuiduantibus. Alius sensus põt esse, quòd quanto res est immaterialior i. quanto forma quidditatis minus dominatur materiæ, sicut in quidditate plantę inuenitur, quæ minus materię, quam forma quidditatis hominis dominatur, tanto perfectiori modo ab intellectu nostro cognoscitur, & tunc negatur falsitas consequentis. Ad probationem dicitur, quòd unumquodq; intelligitur ab intellectu nostro per abstractionem à materia particulari, non autẽ à materia vniuersali. ¶ Ad tertiũ dicitur, ꝙ est obm intellectus, vt est abstracta à cõditionibus particularibus. ¶ Ad improbationẽ dicitur primo, ꝙ cum dico quidditatẽ abstractã, dico duo, scilicet ipsam naturã, et esse abstractũ eius: ipsa natura est ens reale,

Quid est obiectum metaphysicæ.

In corpore quæst.

Quidditas abstracta duo dicit.

reale; esse autē abstractum est ens rōnis. ¶ Dicitur secundo, ꝙ illa natura cui attribuitur esse abstractum, est obiectū intellectus, nō autem ipsum esse abstractū, sed est conditio sine qua ipsa quidditas non est obiectū. ¶ Dicitur tertio, ꝙ illa consequētia est falsa, scilicet ꝙ obiectum intellectus esset ens rationis, sed bene sequitur, quòd obiectū intellectus secundū quòd enti rationis substat, obiectum esset intellectus. ¶ Ad probationē cū dicitur quòd habet tantum esse obiectiuū vt sic. Dicitur, ꝙ non omne illud est ens rōnis qđ sub una cōditione consideratū habet tantum esse obiectiue in intellectu, sed illud quòd absolute nullum habet esse, nisi obiectiuum in intellectu. Modo dicitur, ꝙ licet quidditas vt abstracta habeat tātum esse obiectum in intellectu, absolute tamē in particularibus esse reale habet. ¶ Ad quartū negatur minor. ¶ Ad probationem dicitur ꝙ habens quidditatē siue particulare, scilicet phantasma, simul cū intellectu agente, illam speciē causat, sed ratio causandi est natura. Ad huius improbationem dicitur, ꝙ licet illa species vniuersaliter repręsentet, instrumentaliter tamen à re particulari causari pōt, quando præsertim natura vniuersalis quæ sibi ratio sit causandi, intellectus aūt agēs in causando speciē, principalis agentis rationem habet. ¶ Ad quintum dicitur ꝙ maior est vera de obiecto formali, nō autem de obiecto materiali proportionato, mō quidditas mālis non est obm formale, sed ens. ¶ Ad sextū negatur minor. Ad ꝓbationē negatur etiā minor. Ad cuius probationē dicitur ꝙ spēs repręsentat nō omne illud à quo causata est, sed obm. ¶ Dicitur secundo, ꝙ species non repręsentat phātasma, sed naturā in phātasmate latitantem, & licet phantasma causet illam speciem, sua tamen singularitas nō est sibi ratio causandi, sed natura vniuer uersalis implicite in phātasmate cōtēta. ¶ Dicitur tertio, ꝙ spēs intelligibilis non repræsentat id immediate à quo causata est quocunq; modo, sed id quod fuit ratio causandi, & quia ipsa quidditas sine conditionibus indiuiduātibus est phātasmati ratio causandi talē speciem, ideo species ipsam quidditatem primo repręsentat. ¶ Ad confirmationē patet quid sit dicendum ex his quæ dicta sunt: qūo enim accidentia ad cognoscēdum quodquid est conferant, ibi est ostensum & declaratum.

Margin notes: est o… im… fic… — corpor… … — Quæ est causa speciei intelligibilis. — Species intelligibilis quid repręsentat. — q. 4 1. de an.

QVAESTIO VIII.

Vtrum necesse sit ponere in intellectu posibili species intelligibiles.

Oportet autem sic, ut in tabula in qua &c. Tex. XIIII.

Vaeritvr octauo, Vtrum necesse sit ponere in intellectu possibili species intelligibiles. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo. Si esset necesse ponere species ī intellectu, tūc non possent esse simul plures spēs in intellectu, sed tantum vna, hoc est contra ponentes species: ergo &c. Probatur cōsequentia, duobus suppositis. Vnū est ꝙ illa species esset naturaliter agens. Alterū est quòd intellectus non potest plura simul intelligere, vt est de mente Philoso. Tūc arguitur sic. Si essent plures species in intellectu, tunc intellectus plura simul intelligeret, quia simul intelligeret omnia quæ repræsentarentur per species, cū species naturaliter agat, hoc autem est falsum ex supposito secundo, ergo si sunt ponendę species in intellectu, non poterit esse nisi vna vno tempore. ¶ Secundo. Sequeretur

Margin notes: 2 cont. gēt. cap. 49. — Quidditas abstracta duo dicit. — Tex. 23. 3. de anima

quæretur quod in compositione intellectus numquã esset falsitas, hoc est cõtra Philosoph. ergo &c. Probatur consequentia, quia intellectus intelligeret sicut sibi repræsentaretur per speciẽ sed species sẽper vere repræsentaret, alioquin nõ esset similitudo vera obiecti: ergo etc. ¶ Tertio. Aut essent ponendæ species in intellectu omnium intelligibilium, aut solũ primi cogniti, scilicet quidditatis materialis. Non quidẽ omnium, quia si aliquorũ ponuntur species, oportet vt à phantasmatibus abstrahantur, nõ omnium autem sunt phantasmata Si autem tantũ quidditatis materialis, Contra In pōtiis ordinatis obiectũ præsentatur posteriori pōtę per actũ prioris, sicut bonũ præsentatur appetitiuo per intellectũ. Sed sensus, & intellectus in homine sunt potẽtiæ ordinatę: ergo per actum sensus obiectũ præsentatur intellectui, et sic non est necesse ponere species intelligibiles. ¶ Quarto Id per quod aliquid cognoscitur est prius cognitum, sed species non est prius cognita, quam res extra: ergo per ipsam non potest cognosci obiectum. ergo non est necesse ipsam ponere in intellectu: ergo &c.

3. de anima. Tex. 21. & 26

Ordo quæsti. ¶ Respondeo Circa istã difficultatẽ duo sunt facienda. Primo enĩ videbitur quid per speciẽ intelligibilem intelligatur. Secundo dicetur ad quæsitum. ¶ Quãtum ad primũ potest sic diffiniri. Species intelligibilis est qualitas repræsentatiua rei intelligibilis inquantũ intelligibilis est, à re intelligibili mediante phantasmate, et intellectu agẽte in intellectu possibili causata ad hoc vt intelligere possit, & vt sibi sit obiectũ præsens habitualiter ¶ In hac diffinitione seu descriptione ponitur qualitas loco generis, est enim spẽs intelligibilis in prima specie qualitatis. ¶ Secundo ponitur repræsentatiua rei intelligibilis inquantũ intelligibilis est ad differentiã speciei sensibilis, quæ licet aliquo

Nota diffinitionẽ speciei intelligibilis.

modo repræsentet rem intelligibilem, non tamẽ repræsentat eã, nisi per accidẽs, & inquãtum qualitatibus sensibilibus est subiecta. ¶ Dicitur tertio causata à re intelligibili mediante phantasmate, quia res intelligibilis quæ est ad extra, non causat speciem nisi prius per suã similitudinem particulariter ipsam repræsentantem recipiatur in phantasia, quæ similitudo dicitur phantasma, & est causa secundario speciei intelligibilis. ¶ Dicitur quarto, & intellectu agẽte, quia intellectus agẽs est causa principalis eius, sed intellectus agens, et phantasma sunt causa totalis. Ipsa enĩ species habet duo. Primo quod est immaterialis & actu intelligibilis. Secundo quod hanc naturã determinatã repræsentat. Primũ habet, quia causata est ab intellectu agente, qui est immaterialis. Secundũ vero habet à phantasmate repræsentãte hanc rem, & non aliam. ¶ Primo cum dicitur in intellectu possibili, tangitur causa materialis, est enim subiectiue in intellectu possibili. ¶ Deinde cũ dicitur ad hoc vt possit intelligere, tangitur vna causa finalis ponendi spẽm intelligibilem. Nã cum intellectus secundũ se sit pura potentia in genere intelligibilium, si debet intelligere, oportet quod per speciẽ intelligibilẽ in actu fiat, & tunc intellectus in actu potest intelligere, ita quod ad eliciendum intellectionẽ, et intellectus possibilis, & species intelligibilis cõcurrit. ¶ Pro quo sciẽdũ quod in actu intellectus sunt duo consideranda .s. sbia et modus. Ille enim actus, et est intellectio, et est talis intellectio. Principiũ actus intelligẽdi quãtũ ad sbiam est intellectus, quãtum vero ad modũ est spẽs intelligibilis. Hoc aũt non sic est intelligendum, quasi sbia actus intelligendi, & modus, sint duo realiter distincta, & põia causet substantiã, & species modũ, sed est sic intelligendũ, quod cum vnus & idem effectus, qui est talis actus

Species intelligibilis duo habet.

deter-

determinatus sit, et ab intellectu, et à specie intelligibili causatus, ille effectus secundum vnam rõnem, scilicet secundum rationem intellectionis absolute reducitur in intellectum, secundũ autem aliam rationem, scilicet secundũ ꝙ est talis intellectio, reducitur in speciem intelligibilem. ¶ Dicitur quoq; et vt sibi sit obm præsens, quia cũ intelligere sit rẽ actualiter intueri, intueri autem non possit intellectus, quod non est sibi præsens, oportet quòd res efficiatur præsens intellectui si debet intelligere. ¶ Dupliciter autem res est præsens intellectui, scilicet actualiter, cum est in prospectu mentis obiectiue, quando videlicet rẽ actualiter inspicit, & habitualiter, scilicet cum intellectus habet in se principiũ quo potest rẽ sibi facere præsentẽ actualiter. Habitus enim est quo quis utitur cum voluerit. Et quia materiale secundũ ꝙ materiale, non potest per se esse præsens in esse obiectiuo, oportet quòd fiat præsens ꝑ aliquam similitudinẽ. Et sicut præsens dupliciter esse potest, scilicet actualiter, & habitualiter, ita ẽ duplex similitudo, scilicet una qua est habitualiter præsens, & alia qua præsens actualiter efficitur. ¶ Pro cuius notitia sciendũ ꝙ intellectus informatus specie intelligibili, rem aliquam intelligens format in se conceptum sibi rem quam intelligit per modum obiecti actualiter repræsentantem, & ille cõceptus dicitur verbum mentis. Sicut cum intellectus naturam hominis intelligit, format in se cõceptum quidditatis hominis obiectiue repræsentantem, & per illam cognoscit quid est homo, & sic de alijs. Iste ergo cõceptus est similitudo actualis rei ad extra, faciens rem esse actualiter in prospectu mentis. Sed species intelligibilis est similitudo habitualis, faciens rẽ esse intellectui habitualiter præsentẽ. Et ideo ponitur in diffinitione habitualiter

Res dicitur præsens intellectui dupliciter actualiter scilicet & habitualiter.

Quis sit conceptus.

ad differentiã conceptus mentis. ¶ Hoc autem nõ sic est intelligendum quasi species intelligibilis non sit uera similitudo, rem ad extra actualiter repræsentans. est enim vera similitudo repræsentans rem, sed quòd rem præsentẽ actualiter intellectui non facit, sed tantum habitualiter: quia cum sit similitudo rei, est prĩcipium quo intellectus cum homo uoluerit aliam similitudinem facientẽ rem actualiter esse sibi præsentem, producere potest. Vnde potest dici actualis similitudo in comparatione ad rem repræsentatã, habitualis autem in comparatione ad intellectũ. ¶ Quantum ad secundũ ponitur ista conclusio. Necesse est ponere species intelligibiles in intellectu. ¶ Ad cuius euidentiam sciendũ est ꝙ sicut supra dictum est, intellectus & est potentia passiua, & est potentia operatiua. Differt autem potentia pure actiua à potentia passiua et operatiua, quia ad hoc vt potentia actiua in opus exeat, non oportet vt à suo obiecto perficiatur. Non enim ad hoc vt calidũ calefaciat lignũ, oportet calidũ perfici à ligno. Sed potentia passiua, & operatiua nisi ꝑficiatur ab obiecto, operationẽ habere non põt. Isto supposito ad cõclusionẽ arguitur sic. ¶ Primo. Põia passiua, & operatiua non põt operari nisi perficiatur à suo obo: sed intellectus est huiusmodi: ergo nõ põt intelligere nisi perficiatur ab obiecto. Tũc vltra. Talis ꝑfectio non põt esse, nisi quia dat sibi formale principiũ operandi, & hoc dicimus in intellectu spẽm intelligibilẽ: ergo etc. ¶ Cõfirmatur, qa ut dicitur 3. de aĩa. Sicut se hẽt sensitiuũ ad sensibilia, ita intellectiuũ ad ĩtelligibilia. Sed sensus nõ sentit nisi patiatur ab obo, cũ sentire in moueri, & pati cõsistat, vt dicitur in 2. ergo intellectus nõ intelligit nisi ab obo patiatur. Nõ aũt patitur nisi recipiẽdo aliquã ꝑfectionẽ, ut dicitur ibidẽ: ergo &c.

Species intelligibilis est vera similitudo.

Necesse est ponere species intelligibiles in intellectu.

Tex. 1.

Tex. 5.

Tex. 5.

Secun-

¶ Secundo. Omnis cognitio fit per assimilationem cognoscentis ad rem cognitam. Sed intellectus non potest assimilari intelligibili secundũ naturam: ergo oportet ꝙ assimiletur ei secundũ speciem, & similitudinem intelligibilem. ¶ Tertio. Intellectus in actu, & res intellecta sunt vnum, ut dicitur 3. de anima. Sed non sunt unũ secundum naturam: ergo oportet ꝙ sint vnum per speciem intelligibilem recepta in intellectu. ¶ Quarto. Est auctoritas Philosophi 3. de anima dicentis de intellectu. Susceptiuum aũt speciei, & potentia huiusmodi. Vbi Cõment. dicit. Non habet de intentione passionis, nisi hoc tm̃, quòd accipiat formam, quã comprehendit. Item. Et bene iam dicentes sunt animam esse locum specierum, nisi ꝙ non tota, sed intellectiua, neque actu, sed potentia species. Item. Necesse est autem, vt ipsa, aut species. Ipsa quidem igitur non sunt, nõ enim lapis in anima, sed species.

Tex. 16. 19. 2. 37.

Tex. 2.

Tex. 6.

Tex. 38.

Soluuntur argumenta contraria.

¶ Ad rationes in oppositũ respondetur. ¶ Ad primum dicitur ꝙ species possunt esse in actu dupliciter. scilicet in actu imperfecto, & habitualiter, & hoc est qñ intellectus actu non intelligit per eas. Alio modo in actu perfecto, scilicet quãdo intellectus vtitur eis. Tunc ad argumentũ dicitur, ꝙ si spẽs esse in actu accipiamus primo modo, negatur consequentia. Si secundo negatur falsitas, nec illud est contra ponẽtes species. Ad probationem consequentiæ dicitur ad primũ suppositum. quòd licet species sit naturaliter agens, sicut agens quo, nõ tamen semper causat intellectionem. Non est .n. principale agẽs intellectionis sed intellectus, & ideo causat tantum, quãdo intellectus vtitur ea. quod est secundũ imperiũ voluntatis: vnde negatur consequentia, scilicet quòd intellectus simul multa intelligeret. Procedit enim ex falsò fundamento, scilicet ꝙ species ita naturaliter agat, quòd semper intellectionẽ causet. ¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, ꝙ intellectus nõ est falsus intelligendo, quod sibi per species repræsentatur. qa talis cognitio pertinet ad primam operationem intellectus, in qua non est falsitas sed in cõponendo conceptus non componibiles adinuicem, & separando non separabiles. ¶ Ad tertium dicitur. ꝙ in intellectu sunt tantum species quidditatum materialium, et per illas cognoscit intellectus non solum res sensibiles, sed etiam res immateriales. Ad improbationem dicitur, quòd verũ est quòd sensus tanquam potentia posterior repræsentat aliquo modo obiectum intellectui, non tamẽ hoc fit per actum sensus solum sine alio repræsentatiuo, sed per phãtasma repræsentatiuũ materialiter obiecti. Et intellectus agentis abstractionem speciem intelligibilem causantem in intellectu possibili, quia illa repræsentatio phantasmatis sufficiens ad intelligendum esse non potest, eo quòd intellectus immaterialiter apprehendat, unde necesse est vt præter phantasma speciem repræsentans obiectũ immaterialiter in intellectu ponamus. ¶ Ad quartum dicitur primo, ꝙ triplex est mediũ cognoscendi, scilicet medium quo, medium sub quo, & mediũ in quo. Sicut in uisu mediũ quo, est species visibilis, medium sub quo, est lux, medium in quo, est speculum, uel alind obiectum, ex cuius inspectione sensus in cognitionem alterius deuenit. Sic in intellectu medium quo, est species intellectualis, medium sub quo est intellectus agẽs, medium in quo, est res cognita, ex cuius cognitione intellectus in cognitionem alterius excitatur. ¶ Dicitur secũdo, quòd maior est vera de eo ꝑ quod aliquod cognoscitur tamquã per medium in quo, nõ autem de eo quod est medium quo, sicut est species intellectualis. ¶ Si autẽ arguatur

Intellectus nõ decipitur intelligendo per species.

Triplex est medium cognoscendi, quo, sub quo, in quo. p. p. q. 12. art. 5.

Intellectus illius propositionis maxime propter quod unumquodque & illud magis. *gnatur propter quod vnũquodque & illud magis. Sed per mediũ quo, cognoscimus rem: ergo &c. ¶ Dicitur ꝙ illa ꝓpositio hẽt veritatẽ in his quæ sunt unius ordinis, quæ scilicet cõueniunt in vna ratione sm̃ quam vnũ est causa alterius. Si cut ignis ex eo ꝙ est calidus causat in ligno caliditatẽ, ideo magis calidus. Modo medium quo, non conuenit in ratione cogniti cũ re, quæ cognoscitur per ipsum, et non est vnius ordinis cum ipso, vnde rõ non sequitur, sed sequeretur si medium quo, sic esset causa cognitionis rei, ꝙ per cognitionẽ intellectus in cognitionem alterius rei deueniret.*

QVAESTIO VIIII.

Vtrum intellectum agentem in anima intellectiua ponere sit necesse.

Quoniam autem, sicut in omnia natura &c. Tex. XVII.

p. p. q. 79. art. 3.

VAERITVR nono Vtrũ intellectũ agentem in aĩa intellectiua ponere sit necesse. Et uidetur ꝙ non. ¶ Primo. Si anima intellectiua esset intellectus agẽs, tũc in homine aliqd nobilius intellectu possibili poneretur, hoc est falsum: ergo &c. Patet consequentia, quia agens est nobilius patiente. Falsitas autem consequentis ꝓbatur. Nulla est in homine nobilior operatio, quã intelligere. Vnde ĩ hac operatione tanq̃ in nobilissima hominis operatione Philos. felicitatẽ ponit: ergo nulla est in homine virtus nobilior prĩcipio huius operationis: et huius est principiũ intellectus possibilis: ergo &c. ¶ Secũdo. Sicut se habent sensibilia ad sensũ, ita intelligibilia ad intellectũ, vt dicit Philos. Sed ad hoc ꝙ sensibilia sentiantur, nõ requiritur sensus agens: ergo nec ad hoc ut intelligibilia intelligantur requiritur intellectus agẽs. ¶ Si dicatur, ꝙ alia rõ est de intellectu, & alia de sensu, qꝛ sensibilia sũt actu sensibilia extra aĩam, ĩtelligibilia aũt extra aĩã non sunt actu intelligibilia. ¶ Cõtra, ex hac rñsione videtur sequi, ꝙ intellectus agẽs ponatur vt faciat intelligibilia ĩ actu. Sed hoc nõ põt stare, quia sicut se hẽt lumen ad colores, ita in

10. lib. Eth. cap. 8 & 10. & ibi Com. (Scribit hoc.)

9. de anima Tex. 3.

Non datur sensus agẽs.

tellectus agẽs, si est ponẽdus ad intelligibilia, vt videtur velle Philos. Sed lumẽ non facit colores esse actu uisibiles absolute sed quodã modo: ergo nec intellectus agens facit intelligibilia esse actu intelligibilia. Minor ꝓbatur quia visibilitas cõuenit colori in secũdo mõ dicendi ꝑ se: ergo &c. ¶ Tertio. Si esset in aĩa intellectus agens, sẽper hõ intelligeret: sed videmus hoc esse falsum: ergo etc. Probatur cõsequentia. Præsente actiuo, et passiuo sibi proportionatis, semper sequitur actio si actiuũ sit agens naturale, vt dicitur 9. Meth. Sed intellectus agens si ponatur est agens naturale, & intellectus possibilis est passiuũ sibi proportionatũ: ergo intellectus agẽs semper aget ĩ intellectum possibilẽ causando spẽs intelligibiles: sed prima intellectio per spẽm, non subest imperio volũtatis cũ species sit naturaliter agẽs: ergo hõ cõtinue intelliget. ¶ Quarto. Intellectus agens est substantia separata: ergo nõ est põia aĩæ. Probatur antecedẽs auctoritate Phil. de ipso dicẽtis. Separatus aũt est solũ in hoc, qđ vere est idest in essendo, & hoc solũ immortale, & perpetuũ. Itẽ ait ꝙ est separatus, & ĩmixtus. Itẽ ibidẽ dicit ꝙ ẽ substantia actu ens. Nihil aũt respectu eiusdẽ est in actu, et in põia: ergo cũ aĩa in potentia respectu intellectus possibilis ĩ ipsa

In hoc lib. Tex. 18.

2. de anima Tex. 67.

Tex. 10.

Tex. 10.

Tex. 19.

existentis, non poterit in ipsa esse intellectus agēs. Itē ibidē inquit, ꝙ idē est secundum actum scientia rei. Quod Cōmē. exponens ait, ꝙ in intellectu agēte idē est intelligens, & intellectum, non aūt in intellectu possibili: ergo intellectus agens est substantia separata. In solis enim separatis à materia, idē est intelligens, & intellectum. Item ait ꝙ intellectus agens non aliquando quidē intelligit, aliqñ autē non intelligit: nihil autem tale est in nobis: ergo &c. ¶ Respondeo. Circa hanc difficultatem duo sunt facienda. Primo ponetur vna opinio falsa, & inprobabitur. Secundo ponetur opinio uera. ¶ Quantum ad primū dicunt quidā ꝙ necesse est ponere intellectū agētē, vt sit immediatum principium actiuum intellectionis.

Cōmen. 19.

Tex. 20.

In q. duo fiunt ab Auctore.

Opinio themist.

¶ Pro qua positione supponūt primo ꝙ species intelligibilis non est per se immediatū principium actiuum intellectionis: quia idem non pōt esse immediatū principium agendi intellectionē, & recipiendi eandem. Spēs aūt est immediatū principium recipiendi intellectionem. Nam cum intellectus immediate spēm recipiat intellectionis, actū īmediate recipere non pōt. Idem .n. nō est plurium actiuum & immediate susceptiuū, et p cōsequēs spēs intelligibilis erit īmediatū principiū receptiuum intellectionis. ¶ Secundo supponunt, ꝙ nec intellectus possibilis est immediatū principiū intellectionis. Et probant, quia idē non pōt esse principiū actiuum, & receptiuum actionis, est enim potentia actiua principiū trāsmutādi aliud, non transmutādi se, vt dicitur 5. Metha. Sed intellectus possibilis, ut oēs cōcedūt, est principiū receptiuū intellectionis: ergo non est principiū actiuum eiusdē. Tūc arguitur sic. Immediatū principium actiuum intellectionis, aut est intellectus possibilis, aut spēs ītelligibilis aut intellectus agens. Nō spēs intelligibilis, nec intellectus possibilis: ergo erit ītellectus agēs. ¶ Huic vt dicunt fauent verba Philos. dicētis, ꝙ intellectus possibilis est quo est oīa fieri. i. est receptiuus oīum ītellectionū, & ꝙ intellectus agens est quo est omnia facere, idest qui facit oēs intellectiones. ¶ Sed quia ista opinio est contra veritatem, & contra mentē Philos. et procedit ex falsis fundamentis: ideo arguam contra conclusionē primo. Deinde contra supposita et rationem. ¶ Contra conclusionem primo arguitur sic. Si intellectus agēs esset immediatū actiuū principium intellectionis, intelligere non esset operatio immanens, sed hoc est contra Philos. 9. Metha. ergo &c. Probatur cōsequentia, qa intelligere nō reciperetur in agente, recipitur .n. in intellectu possibili, & non in intellectu agente, vt concedunt.

Cap. de potestate.

3. de anima Tex. 18.

Intellectus agens nō est immediatū principium intellectionis.

Tex. 16.

¶ Ad hanc rōnem respondetur, ꝙ actionem esse immanentem pōt duplicitur intelligi. Vno mō, quia recipitur in suo per se agente immediato, & hoc est impossibile, quia pōia actiua non est principium transmutandi se, sed aliud. Alio mō quia principium actiuū eius et immediatū, est coniunctum sm̄ esse, etiam principio receptiuo eius, & hoc modo intelligere est actio immanens, quia intellectus agēs, & intellectus possibilis sunt vnita sm̄ esse. ¶ Contra istā resposionē arguitur. Quia si ad operationem immanentē sufficit, ꝙ principium actiuū, & passiuum sint vnita secundum esse, tūc omnes operationes nutritiuæ, & augmētatiuæ essent operationes immanentes, quia corpus in quod agunt, & ipsę potentiæ vniuntur secundum esse, quod nullus concederet. ¶ Secundo arguitur ad conclusionē ex uerbis Philosophi. Operari, non attribuitur nisi producenti operationem, sed Philosophus per totum librū de anima attribuit intelligere intellectui posśibili, nō aūtem intellectui agenti: ergo &c. ¶ Respondetur,

In omnibus tribus libris hoc reperitur.

detur, quòd Philoso. cum dicit intellectũ intelligere, nõ aliud intendit nisi quòd recipit intellectionem. ¶ *Sed contra. Quia eadem rõne possemus dicere, quòd lignũ calefacit, qa recipit calefactionẽ ab igne.* ¶ *Præterea ista expositio est cõtra mẽtem Philos. & Commen. in illo. n. Cum autem sit &c. dicit Philos. tunc intellectum esse in actu, quando põt per seipsũ operari. Vbi expresse vult intellectũ factum in actu per speciẽ intelligibilem, esse productiuum intellectionis.* ¶ *Si dicatur, ꝙ per illa verba Philoso. nihil aliud vult, nisi ꝙ intellectus factus in actu per speciem, est in vltima dispositione, & in potentia propinqua ad recipiendũ intellectionem, nõ autem antequã habeat speciem, ideo subiungit Philos. ꝙ tunc est in potẽtia, sed aliter tñ quã ante addiscere.* ¶ *Hoc inquã non valet, quia si sic intenderet, non diceret, quia tunc põt per seipsum operari. Nam ly per seipsum, denotat ipsũ tunc posse producere intellectionem. Hoc etiam est expresse contra mentem Cõm. expones. n. quod dicit Philos. intellectũ factũ in actu posse ꝑ seipsum operari, dicit. Et hoc quod dixit est differentia inter virtutes agẽtes propinquas, & remotas, propinquę. n. actui sunt, quę agunt per se, & non indigent extrahẽte eas de potentia in actum, remotę autem indigent. Ex quibus uerbis satis clarum est Comment. in ista diuisione loqui de potentijs actiuis, & velle illa verba sic esse intelligenda, scilicet quòd intellectus factus in actu potest per seipsum producere actum intelligendi. Alioquin illam diuisionem non ex uerbis Philosophi deduceret.* ¶ *Quantum autem ad ea quæ supponit ista ratio.* ¶ *Dicitur primo ꝙ si intelligat neque speciem intelligibilẽ solam, neque etiam solum intellectum possibilem esse immediatum principium intellectionis productiuum, supposita uera sunt, sed tunc argumentum nõ concludit. Dicitur enim, quòd neque species sola producit immediate intellectionẽ, neque solus intellectus possibilis, neque intellectus agens, sed intellectus in actu primo constitutus, idest intellectus possibilis, & species intelligibilis, ita quòd intellectus possibilis, & species simul sunt causa totalis immediata, species autem est causa partialis, & similiter intellectus possibilis.* ¶ *Dicitur secundo, quòd si intelligatur neq; intellectum, neq; spẽm esse causam partialem actiuam de necessitate requisitam ad productionem intellectionis, ambo præsupposita sunt falsa. Primum quidem est falsum, quia nulla esset ratio ponendi speciem intelligibilem. Ad hoc enim quòd potentia sit receptiua, licet requiratur aliqua dispositio, non tamen requiritur forma repræsentans aliam rem in esse cognoscibili, et sic ad hoc quòd intellectus recipiat ab intellectu agente intellectionem, nihil facit repræsentatio, quæ fit per speciem: ergo illa species erit superflua. Nec valet probatio, quia falsum est quòd eadem potentia nõ sit immediate receptiua plurium formarum, siue plurium actuum, quando sunt diuersarum rationũ, sicut sunt species, & intellectio. Eadem. n. magnitudo est immediate receptiua albedinis, et caliditatis. Intellectus ergo ĩmediate. i. sine dispositione mãli media recipit speciem, et intellectionẽ, licet intellectio præsupponat spẽm in intellectu nõ sicut dispositionem materialẽ intellectus, sed sicut principium formale productiuum ĩtellectus.* ¶ *Sm etiã suppositũ falsum est, sicut supra probatum est.* ¶ *Ad probationẽ dicitur primo, ꝙ idẽ non põt esse totale ꝓductiuũ alicuius, et receptiuũ eius, sed bene põt esse principiũ partiale ꝓductiuũ.* ¶ *Dicitur secũdo quòd illa diffinitio potentiæ, est diffinitio põtiæ actiuę transmutatiuę*

3 de anima Tex. 18.

Tex. 8.

Intellectus agens nõ est immediatum principium intellectionis.

Tex. 16.

Obiectio.

Cõclusio. 2.

Quomodo species intelligibilis & intellectus possibilis sint actiua in intellectionis.

Ostenditur quòd supposita sunt falsa.

Soluitur ratio in oppositum.

tatiue per motum, & veram mutationē. Intellectus autem non est talis potentia. ¶ Dicitur tertio, ꝙ posito qđ illa eēt diffinitio vniuersaliter pōiæ actiuę, sic est intelligenda, quòd pōia actiua est principium transmutādi aliud inquātum aliud. Vnde nihil ꝓhibet idē esse suiꝑsius trāsmutatiuū, tñ aliter et aliter. Sic in ꝓposito intellectus vt actu habens spēm intelligibilē, transmutat seipsum solū inquantum est potētia actus secundi receptiua.

5. Metaph. cap. de potentia.

¶ Quantū ad sm̄ dicitur ꝙ necesse est ponere intellectum agentē, ad hoc vt faciat intelligibilia in actu, hoc autē facit agēdo in phātasmata, & in intellectū possibilē.

Necesse est ponere intellectum agentem.

¶ Oportet ergo hic tria declarare. Primo qūo faciat intelligibilia ī actu. Secundo qūo agat in phantasmata. Tertio qūo agat in intellectū possibilē. ¶ Quātū ad primum sciendū primo, ꝙ differentia fuit inter Platonē et Arist. ut in multis libris Aristo. patet: quia Plato posuit naturas uniuersales subsistere extra singularia, sicut naturā humanā extra oēm hominem, & nām specificā equi extra oēs equos: Aristo. aūt posuit naturā uniuersalē non subsistere extra singularia. Non enī est natura humana nisi in Sorte, et Platone & in alijs indiuiduis hominis, & sic de alijs naturis, eo ꝙ non sint actu à cōditionibus materialibus secūdum quas mutationi subslāt, depurata. Intellectus enim absque materialibus conditionibus intelligit.

Differentia inter Plato. & Ar. ex 7. metaphysi- ca tex. 30.

¶ Sciendum secundo, quòd aliqua sunt intelligibilia in actu, aliqua intelligibilia in potētia. Illa dicuntur intelligibilia in pōia, quæ ex se non possunt ab intellectu intelligi, eo ꝙ non sint actu à conditionibus materialibus secūdū quas mutationi substant depurata, intellectus .n. absque materialibus conditionibus intelligit, sed indigēt aliquo alio agente depurante, & ista sunt quę sunt in materia, qa species quæ sunt in intellectu vniuersaliter repræsentant, res aūt quæ est in materia est particularizata per aliquid qđ est extra rationē quidditatis, scilicet per conditiones materiales: modo res taliter particularizata per se directe intelligi nō potest, & ideo omnis quidditas materialis secundū esse quod habet in materia est intelligibilis in pōia. Illa aūt sunt actu intelligibilia, quæ non indigent aliquo alio agente ad hoc vt intelligantur, quia scilicet ex se sufficienter sunt in actu à materialibus conditionibus depurata, & sunt naturæ abstractę à materia, quæ non ex aliquo extrinseco, sed ex seipsis sunt indiuiduę.

Quæ intelligibilia actu & potentia.

Sequitur ex hoc non oportere esse aliquā virtutem sm̄ Platonem, quę quidditates materialium rerū actu intelligibiles faciat, cū ponat eas materia separatas. Sed sm̄ Arist. oportet ponere aliam virtutem agentem, cum eas in materia esse ponat. Cum ergo quæritur qūo intellectus agens faciat quidditates materiales intelligibiles actu: Dicitur quòd non est sic intelligendum, quasi ipsam quidditatē materialē, quæ intelligitur, sm̄esse à conditionibus mālibus abstrahat, ponatque eam sic abstractā ī prospectu intellectus possibilis, quia vniuersale sm̄ esse à singularibus abstrahi non pōt. Aut quia in ipso phantasmate relucere naturā quidditatis absq; principijs indiuiduantibus faciat. Nō .n. phantasmata intellectui tanquam res primo cognita obijciūtur, vt in ipsis ab intellectu cognitis naturę vniuersales inspiciantur: sed quia causat in intellectu possibili spēm quidditatis materialis, per quā ipsa quidditas est actu intelligibilis, eo quòd talis species quidditatem sine conditionibus materialibus repræsentat. Vnde cū intellectus spēm alicuius quidditatis hēt, nō indiget amplius illa quidditas agēte extrinseco ad hoc vt intelligatur.

Quomodo intellectus facit quidditates materiales intelligibiles.

¶ Quantum ad sm̄, scilicet quomodo intellectus agēs agat in phantasmata,

Dupliciter intellectus agēs in phātasmata agit

tasmata, dicitur quòd intellectus agens agit in phantasmata dupliciter, scilicet aliquid eis influēdo in eorū generatione, & ab eis aliquid abstrahendo. ¶ *Pro declaratione primi sciendum, ꝙ cum animę adinuicem ordinentur sicut figuræ, sic inquam, ꝙ prior, & imperfectior in perfectiori continetur. Virtutes enim in imperfectiores ex eo quòd perfectioribus vniuntur quandam perfectionem consequuntur, quā separatæ ab eis nō habent. Virtus enim extimatiua in homine ex eo quòd in eadem essentia animę cum intellectu radicatur, hanc perfectionem hēt, ꝙ de particularibus discurrere & rōcinari pōt, vnde etiā particularis ratio dicitur, quā perfectionem non habet extimatiua separata ab intellectu, scilicet ea quę est in brutis. Similiter imaginatiua hominis habet hanc perfectionē, vt phātasmata in ipsa recepta sint habilia ad hoc vt possint concurrere sicut causa partialis ad causandum speciem intelligibilē in intellectu, hanc autem perfectionē non habet imaginatiua brutorum.* ¶ *Dico igitur primo, ꝙ intellectus agens non agit in phantasmata aliquid eis influēdo postquā generata sunt, sed agit in eis in eorum generatione aliquid influendo, inquantū dat sibi virtutem, ex eo quòd recipiūtur in virtute radicata in eadem essentia animę cum ipso intellectu agente, vt sicut causa partialis ad mouendū intellectum possibilem secum concurrere possint.* ¶ *Dico secundo, quòd illa virtus non est aliquid distinctum essentialiter à phātasmate. Ad hoc enim quòd moueat intellectum possibilem, oportet quòd in essentia sua aliquid de lumine intellectus agentis participet. Sicut color nō posset mouere visum, nisi aliquid essentialiter de corporali lumine participat. Mouet ergo phantasma intellectum non per virtutem superadditā essentię suę, sed quia*

Intellectus agens non agit influendo post generationem phantasmatum.

sua essentia pp coniunctionem sui subiecti cum intellectu agente tantā adipiscitur perfectionem, vt possit mouere intellectum, hęc aūt perfectio essentialis est quædam participatio luminis intellectus agentis. ¶ *Pro declaratione secundi, scilicet quomodo agat abstrahendo à phantasmatibus. Sciendū primo quòd in phantasmatibus sunt spēs intelligibiles non in actu, sed tantum in potentia. Hoc autem non est sic intelligendū, quasi species intelligibiles sint in phantasmatibus in potentia passiua, hoc enim modo sunt in potentia in intellectu potentiali, sed dicuntur in phantasmatibus tanquā in potentia actiua potētialiter contineri, quia scilicet phantasmata habent virtutē eas ꝓducendi.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ ea res quæ ex se effectum producere nō potest, ad hoc vt exeat in actum, oportet vt ab aliquo alio agente iuuetur, sicut si vnus homo ex se non sufficit trahere nauē, nūquam poterit hunc effectum efficere, nisi ab alio adiuuetur, & tunc si agens adiuuans sit agens principale, dicitur formā de pōia actiua imperfecti agentis educere, sicut si puero volēti alterū ense percutere, & non potenti homo fortis auxilium ferat, dicetur iste de potentia actiua pueri percussionem eduxisse.* ¶ *Dicitur ergo ꝙ intellectus agens agit in phātasmata abstrahendo species intelligibiles ab ipsis, quia scilicet species intelligibiles de potentia phantasmatis educit, dādo scilicet phantasmatibus virtutem tales species producendi, & simul cū phātasmatibus illas species tanq̄ causa principalis producendo.* ¶ *Quantum ad tertium principale. Dicitur primo, quod intellectus agens agit in intellectum possibilem causādo species intelligibiles quatenus quidditates materiales actu intelligibiles fiunt.* ¶ *Dicitur secundo ꝙ intellectus agens agit illas spēs in intellectu*

Quomodo intellectus agens agit abstrahēdo vide.

Quomodo intellectus agens agit in intellectū possibilem. Lege hic.

non

nõ per se tanq̃ causa totalis, sed tanq̃ causa partialis. Ad causandũ .n. tales spẽs concurrit & intellectus agens, & phantasma. Intellectus agẽs, sicut agens principale, & primum, phantasma aũt sicut agens instrumentale, & secundarium. Facit itaq; intellectus agens quidditates materiales actu intelligibiles, agendo in intellectum possibilem, & in phantasmata modo dicto. ¶ Istis declaratis probatur conclusio, scilicet ꝙ necesse est ponere intellectũ agentem ratione Phil. ¶ In omni natura quæ .s. quandoq; est in potentia, & q̃nque in actuo, portet ponere aliqd quasi materia, qđ sit in põia ad oĩa quæ sunt illius generis, & aliquid ꝙ sit agens reducens põiam ad actũ. Sed anima sm̃ partem intellectiuam quandoq; est in potentia, & quandoque in actu: ergo oportet in anima intellectiua esse aliquid quasi materia quod sit in potẽtia ad omnia intelligibilia, et iste est intellectus posibilis, & aliquid quasi agens quod reducat talem potentiam ad actum, et iste dicitur intellectus agens. ¶ Ad euidentiam huius rationis sciendum est, quòd secundum communem omnium expositionem, nomine naturæ, & nomine generis idem videtur intelligere Arist. dum ait. Quoniam autem sicut in omni natura, est aliquid hoc quidem materia vnicuique generi &c. Est enim sensus ꝙ in omni natura, siue in omni genere rerum quod idem est, est aliquid. Sicut materia quod est omnia illius generis, aliquid vero sicut agens, & productiuum oĩum formarum generis talis naturæ. At quia non dicit Aristo. Quoniam in omni natura est aliquid &c. Sed quoniam sicut in omni natura, vbi se aliquã similitudinem, & comparationem, ante conclusionem inferendam ponere velle oñdit, videtur mihi ꝙ non pro eodem, sed pro diuersis naturã; & genus accipiat, ponatque inter illa similitudinem, & cõparationem, ex qua infert ꝙ necesse est in anima illas duas differentias esse. Nam nisi sic accipiatur, pendet constructio, sensusq; totius illius illationis est imperfectus. Per naturã enim videtur accipere Phil. substãtiã materialem quæ de potentia in actum producitur, per genus vero omnem aliã quidditatem siue genericam, siue specificã. Vnde sic punctuãda est litera. Qm̃ autem, sicut in omni natura, est aliquid hoc quidem materia vnicuique generi, hoc autem est potẽtia oĩa illa, alterum aũt causa, & factiuum &c. Et est sensus. Qm̃ in omni genere, & natura rerum, sicut & in omni substantia materiali producibili de põia in actum, est aliquid sicut materia propria illius generis, & aliquid sicut propria eius causa productiua, necesse est & in aĩa has differentias esse aliquid, scilicet sicut materia, aliquid vero sicut agens, & ita sensus habetur perfectus, perfectaq; constructio. ¶ Est aũt illa comparatio aliarum rerum ad substantias materiales verissima. Nam & in naturalibus, & artificialibus, & intellectualibus est verum, vt inquit Commen. ꝙ in ipsis sunt tria .s. agens, patiens, & factum. ¶ Ceterum attendendum est, ꝙ illa propositio sup qua dicta cõparatio fundatur, in naturis duntaxat in suo genere perfectis est intelligenda, non aũt in naturis imperfectis. Ad productionem .n. naturarũ etiã substantiarũ imperfectarũ, verbi gratia ad productionẽ vermis, qđ in genere aĩalis est imperfectũ quoddã, non requiritur agens perfectum, & vniuocum, sed agens vniuersale sufficit: ad naturas aũt perfectas in suo genere non solũm propria materia, sed & proprium atq; vniuocũ agens exigitur, ad equi .n. productionem, equi semen exigitur. Similiter ad scamni productionem, ars factiua

Tex. 17. huius lib.

Quid nomine naturæ accipiatur.

Sensus verborum Arist. quis sit.

Comm. 17. huius lib.

factiua scamni, & ad productionem intellectus in actu, agẽs qui sit intellectus.

Dubitatio pulcra.

¶ Sed tunc dubium occurrit. Nam ex istis Aristo. verbis hoc modo expositis nõ videtur haberi, quòd intellectus agẽs animæ intellectiuę potentia, & proprietas sit, quod tamen Aristo. secundum cõmuniorem opinionem videtur intendere. Nam ex ista comparationis interpretatione, nihil aliud habetur quam quòd oĩs natura, & quidditas perfecta, quæ de potentia in actum educitur, propriã materiam, propriumq; productiuum habet, non aũt quòd talis materia, taleq; agens sit potentia, & virtus, siue accidens talis naturæ. Et ideo sequetur quidẽ, ꝙ ad hoc vt fiat intellectus in actu, siue anima ſm quòd in actu primo intellectiua fieri potest, aliquem intellectum agentem requirat, à quo de põia reducatur in actũ, non aũt quòd intellectus agens, eius potentia, eiusq; accidens sit.

Quomodo ratio tex. 17 non modo dari intellectum agẽtẽ sed ipsum esse potẽtiã animæ concludat.

¶ Rñdetur ꝙ si diligenter verba, & mens Philosophi considerentur, videbitur, quòd nõ solum concluditur oportere dari intellectũ agẽtem, sed etiam sic oportere dari, vt potentia, & pars aĩæ intellectiuę sit. Nã cum agens proximum, & propriũ uniuscuiusque perfectę naturæ, eiusdem speciei esse debeat cum eo quod efficitur, & cum eo quod in tali natura materia locũ tenet, nam & sanguis, & semen equi, et equus productus eiusdem speciei sunt, hic quidem, sicut indiuiduũ, illa vero sicut causæ, & principia indiuidui, necesse est, vt & intellectus in actu, & intellectus possibilis, qui materię locum tenet, & intellectus agens, quod proprium est actiuũ, eiusdem sint speciei, & ideo cum tã intellectus in actu quã intellectus possibilis, accidentia aĩæ sint, necesse est, vt & intellectus agens accidens sit aĩæ. Si enim illa aĩæ essent accidentia, & intellectus agens substantia esset separata, vnius speciei esse non possent.

Quid supponat ratio Arist.

¶ Præterea hæc Aristo. ratio supponit id qđ superius est determinatũ s. ꝙ aĩa in seipsa tanꝗ proprietates habet illas uirtutes, ꝗ ad intelligendũ exiguntur, dũ põias aĩæ enumerãdo posuit intellectiuũ in secũdo, & in tertio id quo intelligit anima partem eius dixit, inquiens. De parte autẽ animæ, quæ intelligit, & sapit. Et ideo cum probauit ad intelligendũ intellectũ agentem opus esse, relinquitur illũ animæ potentiam eße. Vnde & intellectũ possibilem, & intellectũ agentem differẽtias esse animæ concludit, inquiens quòd necesse est in anima has differentias esse.

Lect. 10. in exp. Tex. 19.

¶ Confirmatur ratione quam S. Tho. adducit. Nam vnicuique naturæ perfectæ data sunt principia, quibus suũ possit operationẽ explere, alioquin non esset à natura sufficienter instituta: constat autem quòd intelligere propria est hominis operatio, & ex ratione adducta, qđ talis operatio neque sine intellectu possibili rerum species in se recipere, neque sine intellectu huiusmodi species abstrahente expleri potest, ideo necesse est vt vterque animæ virtus, & potentia sit.

Vide q fuerit intẽtio Ar. de intellectu agẽte

¶ Confirmatur quoque quòd hæc fuerit Aristo. intentio, quia de ipso intellectu agente loquens, dicit quòd est sicut habitus quidam, & lumen, constat enim ꝙ nomine habitus non significatur aliquid per se subsistens, sed id quod est habẽtis: ergo &c. ¶ Ad hoc aũt dicunt quidam, ꝙ intellectus agens habitui, & lumini assimilatur non in se, & absolute, sed quantum ad, modum agendi, idest in operãdo qñ volumus, ideo non sequitur, si habitus est in nobis, ꝙ similiter intellectus agens sit in nobis non sit sbia separata. ¶ Sed ꝙ ista rñsio nulla sit, ostẽditur ĩ illa etiam interpretatione admissa. Arguitur. n. sic. Id quo utimur qñ volumus, nõ est substantia separata, sed est in nobis.

Non

Non enim operatio formæ à materia separatæ, & superioris ordinis existẽtis in nostra est potestate, vt illum pro arbitrio nostro exercere valeamus. Sed per hanc rñsionem intellectu agente vtimur quando uolumus: ergo &c. ¶ Ad rationes in oppositum rñdetur. ¶ Ad primum dicitur negando falsitatem consequentis: intellectus enim agens est nobilior intellectu possibili. Ad probationẽ dicitur primo, ꝙ intelligere licet sit operatio intellectus possibilis immediate, tñ primo est intellectus agentis, quia intellectus agẽs dat intellectui formam per quam intelligit, dans autem formã, dat etiam motum talem formã consequentẽ. ¶ Dicitur secundo, ꝙ illa consequentia est falsa, intelligere est nobilissima operatio hominis: ergo nulla est potẽtia nobilior principio huius operationis, loquẽdo de principio proximo, & partiali, sicut est intellectus possibilis: est enim vera de principio aut primo sicut est intellectus agens: aut totali, sicut est intellectus agens, & intelligibile per suam speciem, & intellectus possibilis simul. ¶ Ad sm̃ dicitur primo, sicut ibi dicebatur. ¶ Dicitur secundo, ꝙ aliter est de intellectu, et aliter de sensu, forma.n. quæ recipitur in sensu, est eiusdem generis cum forma, quæ est in re sensibili, ideo sensibile per se potest causare speciẽ in sensu, & nõ indiget aliquo alio agente. Nam vtraque est aliquo modo materialis, cum species in sensu à conditionibus materialibus non sit abstracta. Species autẽ, quæ est in intellectu, est omnino immaterialis: ideo alterius generis est, & alterius ordinis à forma intelligibili, quæ extra intellectũ materialis est: & quia nulla forma põt agere vltra suũ genus, ideo res intelligibilis, quæ est extra intellectũ, per se causare speciem in intellectu non potest, sed requiritur intellectus agens. ¶ Ad improbationem primæ responsionis dicitur, ꝙ illa propositio habet ueritatem quantum ad hoc, ꝙ sicut colores non possunt videri sine lumine, sic ita nec intelligibilia intelligi sine intellectu agente non possunt, tñ propter aliud ponitur intellectus agens, & propter aliud lumen. Intellectus.n. agens ponitur, & requiritur ad intelligendũ, vt intelligibilia in põia actu intelligibilia faciat: lumen vero requiritur vt diaphanũ in actu constituat, vt à colore moueri possit. ¶ Ad tertium negatur consequentia. ¶ Ad probationem dicitur, ꝙ intellectus agens non est totale actiuum respectu intellectus possibilis, ideo poterit aliquando non agere, quia contingit vt phantasma, quod est eius instrumentũ necessarium, aliqñ sufficienter in actu nõ sit. ¶ Ad quartũ dicitur primo sm̃ S. T. ꝙ dictum illud non est tantum de intellectu agente intelligendũ, sed de tota parte intellectiua, quæ & intellectum possibilem, & intellectum agentem includit. Non .n. de solo intellectu agente dicuntur, quia hoc iam & de intellectu possibili dictum fuerat, non etiã de solo intellectu possibili, quia iam idem dixerat de agente, ideo de tota parte intellectiua est intelligendum, ꝙ est à corporali organo separata, ex quo sequitur qđ est immortalis, et ꝑpetua, vt inferius oñdetur. ¶ Dicitur secũdo, ꝙ sensus illorũ verborũ nõ est, intellectum esse separatũ in essendo: sed cũ nomen intellectus proprie partẽ intellectiuã significet, improprie aũt, & transumptiue de virtute cogitatiua dicatur, ne aliquis existimaret, quod dictum est de parte intellectiua, etiam de cogitatiua intelligendũ esse, dicit ꝙ intellectus est separatus tantum, quantum ad illud quod vere est, idest quod proprie intellectus dicitur, non aũt quantum ad illud quod improprie intellectus appellatur. Nã quod latinus interpres dixit, quod vere

Intellectus agens est nobilior possibili.

Differentia inter speciẽ sensibilẽ, & intelligibilem.

Speculatio notabilis, Lect. 10.

nere est, in Græco habetur hoperesti. Hec autem particula, per, dictioni addita, (vt Suidas in suis collectaneis habet, & Simplicius, Adrastusq; in 1. Physi.) proprietatem significationis significat. Ideo sensus est. Intellectus autē separatus est solum, secūdum hoc quod propriē est intellectus. ¶ Ad aliam auctoritatē dicitur ꝙ loquitur Arist. non de separatione à corpore, sed ab organo corporali, id quod etiā de intellectu possibili superius dixerat. Nam cum agens (ut ait) sit nobilius patiente, & actiuum materia, necesse est si intellectus possibilis est ab organo separatus, quòd multo magis hoc intellectui agenti conueniat. ¶ Ad aliam dicitur quòd non est inconueniens animā & in potentia, & in actu esse secundum diuersas sui potentias. ¶ Ad aliam dicitur primo de mente S. Tho. quod expositio Commen. contra mentem Aristo. est, scilicet quòd intellectus possibilis in actu non sit ipsum intelligibile, cum hoc asseruerit superius Philoso., immo & sensum in actu esse idem sensibili in actu dixerit superius. ¶ Dicitur secundo, ꝙ illa verba nō dicit Aristo. de intellectu agente, sed de intellectu in actu. Postquam .n. de intellectu possibili, et de ītellectu agente determinauerat, de intellectu in actu agendum erat. Cuius primam differentiam ab intellectu possibili superius positam replicat, quia intellectus in actu siue scientia in actu est idem rei scitę, non autem intellectus possibilis, Secundam vero quia intellectus in potentia est prior tempore in eodem intellectu in actu, licet simpliciter sit econtrario. Ex ipsis autem Aristo. verbis apparet nō esse eius mentem, quòd obiectum scientiæ intellectus agentis sit ipsemet. Nam non dicit, quòd intellectus agens, aut eius scientia sit idē rei, sed absolute quasi nouū propositum assumens: Idem autem secundum actum scientia rei, quæ vero secundum potentiā tempore prior in uno est. ¶ Ad aliam dicitur ꝙ verba illa de intellectu in actu, non autem de intellectu in potentia sunt intelligenda. Hæc enim est alia differentia, qua intellectus in actu ab intellectu in potentia differt, quia inquam intellectus possibilis quandoq; intelligit, quandoque non intelligit, non autem intellectus in actu, quia est ipsum actu intellectum. ¶ Instant autem quidam dicentes, quòd à nullius mente, tanquam dubium excludendum erat, ꝙ intellectus in actu secundo, non quandoque intelligit, quandoque non intelligit, quia hoc certum est de omni operante inquantum huiusmodi, ꝙ non qñq; operatur, non qñq; non operatur, ideo de intellectu in actu non sunt hæc verba intelligenda. ¶ Sed respondetur, quòd non est hoc ab Aristotele dictum, quasi apud aliquos dubium esset, an intellectus in actu quandoque intelligat, quandoque non intelligat. Sed quia, vt inquit Sanctus Thom. cum propositum sibi esset, differentias inter intellectum in actu, & intellectū possibilem enarrare, postquā duas explicauit differentias, tertiam tanquā manifestam subiungit, quòd intellectus in actu, non quandoque intelligit, quandoque non intelligit, sicut intellectus possibilis. ¶ Attendendum autem, quòd si de intellectu agente prædicta uerba exponātur, sic intelligēda sunt vt inquit Sāctus Thom. quòd non est ex parte intellectus agentis, quòd quandoque intelligimus, quandoque non, sed ex parte intellectus possibilis.

Cōmen. 36.

Responsio D. Tho. 2. cōt. gen. cap. 78.

Tex. 14 & 15

Quomodo vnus intellectus ē prior altero.

Dubitatio difficilis speculationis.

Vide in q. disp. de spiritualibus creaturis ar. 10.

Addi.

p. p q. 79. ar. 4.

QVAESTIO X.

Vtrum anima intellectiua sit æterna, & immortalis.

Separatus aũt est solum hoc quod quidẽ est &c. Tex.XX.

p. p. q. 75. ar. 6. & 2. sẽt. dist. 19. ar. 1. & 2. cont. gent. cap. 78.

VAERITVR decimo, Vtrum anima intellectiua sit æterna, & immortalis. Et uidetur ꝙ non. ¶ Primo. Forma quę ad sui existentiã determinatas dispositiones requirit, est corruptibilis, illis enim corruptis desinit esse. Sed anima est huiusmodi: ergo &c. Probatur minor. Proprius actus propriam materiam requirit, anima intellectiua ẽ proprius actus corporis humani, ꝙ dispositiones determinatas habet: ergo &c.

Actus actiuorum sunt in patiente bene disposito

¶ Secundo. Cessante ratione existendi alicuius, illud amplius nõ est. Sed ratio existendi formæ existenti in materia est, vt sit quo aliqd est: ergo hoc cessante amplius non est. Aut ergo oportet, ꝙ compositũ incorruptibile sit, aut ꝙ forma corrũpatur dum desinit esse id quo aliqd est. Sed anima intellectiua est forma in materia, et hõ corruptibilis est, & mortalis: ergo anima intellectiua corruptibilis est.

Nota punctum de ratione essendi animę.

¶ Tertio. Vnio animæ intellectiuę ad mãm, aut est ipsa aĩa, aut eius accñs separabile, aut accñs inseparabile. Si primũ: ergo qñ erit anima, erit unio ad mãm, & econuerso, & qñ vnio ad materiam non erit, anima intellectiua non erit, aut ergo homo erit incorruptibilis, si intellectus est incorruptibilis, aut anima corruptibilis erit. Si Secundũ: nõ videtur quõ accidẽs separabile duas possit vnire substantias, et eas manu tenere. Si tertium, nunquã intellectus à corpore poterit separari, & per consequẽs incorruptibilis erit. ¶ Quarto. Si anima est immortalis, corruptio hominis accidẽtalis corruptio erit, non autem substantialis, hoc autem est falsum: ergo &c. Probatur assumptũ, quia principia eius essẽtialia incorruptibilia erunt. Nam & materia prima, vt dicitur 1. Physi. incorruptibilis est.

Tex. 81.

¶ Quinto. Quod conuenit alicui secundum se, ab eo separari non potest. Sed formæ materiali quali ponitur anima intellectiua, secũdũ se conuenit in materia eẽ: ergo non põt esse nisi in materia, & per consequens separata manere non potest. ¶ Sexto. Formæ quæ sunt in materia, & formæ omnino à materia separatę, idem secundum speciẽ esse non possunt ut 7. Metha. dicitur: ergo eadem forma nũc in materia, nũc separata à materia esse non potest: ergo &c. ¶ Septimo. Si aĩa intellectiua esset ęterna, eius essentia esset infinita: hoc est falsum: ergo &c. consequẽtia probatur. Sicut se habet virtus mouendi ad motum, ita uirtus essendi ad esse. Sed ex perpetuitate motus arguit Philos. 8. Physi. & 12. Metha. infinitatẽ virtutis in primo motore: ergo ex perpetuitate essendi infinitas uirtutis essendi argui potest, sed virtus infinita essentiam infinitã requirit: ergo etc.

8. Physi. tex. 78. Et 12. Meth. tex. 41

¶ Octauo. Si hoc esset, daretur infinitum in actu, hoc est contra Philos. 3. Physi. ergo &c. Probatur consequentia. Generatio hominis est eterna: ergo infiniti homines præcesserunt: ergo & infinitę animæ: ergo si anima est immortalis, dãtur nunc infinitę aĩæ in actu.

Tex. 56. & sequentibus.

¶ Nono. Sequeretur, ꝙ resurrectio secundum mentem, Aristot. dabitur, hoc est contra Philosophum 10. Metha. ponentem à priuatione ad habitum regressum non dari: ergo &c. Probatur consequentia dupliciter. Primo. Vniri corpori est animę naturale: ergo esse à corpore separatã, est sibi contra naturam, & violentum. Sed

Te. 26. & in post prædicta.

nullum

Argumentū de resurrectione. nullum violētum est perpetuum: ergo aliquando reuniretur: ergo &c. Secundo. Anima si manet à corpore separata, naturaliter vniri corpori desiderat, quia pars separata à toto est imperfecta, in toto autē suam perfectionem habet. Vnūquodque autem suam perfectionē desiderat. Sed naturale desideriū non pōt esse frustra: ergo &c. ¶ Decimo. Anima separata nō haberet suā operationem, quæ est intelligere: ergo non potest esse separata. consequentia nota, quia nulla res sine sua propria operatione esse pōt actu, vel potentia. Antecedēs vero probatur, quia in anima separata phātasmata esse non possunt, sine quibus intelligere nō potest. ¶ Vndecimo. Oēs partes quæ possunt manere separatę à toto sunt elementa .i. partes materiales, vt dicitur 7. Metha. Sed anima non est elementum: ergo &c. ¶ Duodecimo. Nihil quod incepit esse est ęternum, vt habetur 1. Cęli cōtra Plato. Sed anima intellectiua incipit eē, formæ .n. non sunt ante materiā, vt dicitur 12. Metha. ergo &c. ¶ Tertiodecimo. Intellectus passiuus est corruptibilis, vt inquit Philos. ergo &c. Patet cōsequentia, quia non ponitur anima perpetua, nisi qa intellectū hēt. ¶ Quartodecimo. Si intelligere est phantasia, aut nō sine phantasia, non contingit animā separari, vt inquit Philosophus. Sed non est sine phātasia: nihil. n. sine phātasmate intelligit anima: ergo &c. ¶ Ad euidentiam huius difficultatis, Sciendū primo φ ęternum dupliciter aliquid dici pōt. Vno modo tā ex negatione principij, q̄ ex negatione finis suę durationis, qa videlicet neq; incepit esse, neq; desinet: sicut cęlū secundū Arist. mentem. Alio mō ex negatione finis tantū, quia videlicet quāuis suę durationis initium habuerit, nunquā tamen esse desinet: sicut cęlum secundū catholicam fidem. Hic non quæritur, an

Tex. 60. — Tex. 102. — Tex. 16. — Tex. 20. — 1. de anima. Tex. 12. Tex. 30. & 39.

Eternum dupliciter accipi potest.

anima primo mdo sit æterna, sed tātū an secundo modo. ¶ Sciendū secundo φ sicut mortale, & corruptibile dupliciter dicitur, ita immortale, et incorruptibile. Dicitur enim aliquid Vno mō corruptibile, & mortale, quia in se principium aliquod habet per quod ad corruptionē tendit: sicut equus, lapis ceteraq; id genus, & hoc proprie dicitur corruptibile. Per oppositū vero dicitur incorruptibile, qđ nullum tale principium sibi intrinsecum habet, sicut cęlum, & intelligentię. Alio modo dicitur aliqd corruptibile, & mortale, non quia intrinsecum aliquod principium habeat, p quod ad corruptionem tendat, sed quia per aliquod agēs extrinsecum, aut agendo aut ab actione cessando desinere potest: sicut secundū catholicam fidem cęlū, & intelligentię. Per oppositum uero incorruptibile, & immortale dicitur qđ à nullo etiā extrinseco agēte ad non esse deduci pōt, sicut Deus gloriosus. Non quæritur ergo hic, An anima intellectiua sit īmortalis secundo modo. Sed tantum, an primo mō sit incorruptibilis & immortalis, tanquam videlicet nullum in se principium habēs per quod tendat ad non esse. ¶ Sed attendendum, quòd licet quod est hoc mō incorruptibile per se desinere esse non possit, eorū tñ aliquod per accñs potest desinere ad sui, scilicet, corruptionem subiecti. Nam omnis forma quę de potentia materiæ educitur, et sm̄ suum esse à materia dependet, licet per se corrūpi non possit, cū esse p se consequatur formā, per accñs tñ ad materiæ corruptionē in qua est desinit esse. Quæritur ergo. Vtrum aīa ita sit immortalis & incorruptibilis, φ neque per se, neque per accñs desinere possit. ¶ Sciendum tertio φ qō hęc moueri pōt quantum ad Christianā fidem, & quantū ad verā Philosophiā, & quantū ad mentē Arist. scilicet, quid teneat fides, quid sm̄ veram

Nota subtilissimam doctrinam S. Tho. in p p. quæst. 9.

Nota punctum cōtra Auerr.

Sensus quæsiti.

philosophiā sit, qd senserit Arist. Non quæritur hic q̄d fides teneat. Constat .n. quòd animam esse immortalem tenet. Nec etiam quid sit secundū verā philosophiā dicendū. Probatur .n. multipliciter à S.Tho. ex principijs naturali lumine intellectus notis, quòd sit immortalis. Sed de opinione Arist. quæritur utrū scilicet fuerit opinio Arist. quòd anima sit immortalis, an inquam hoc fuerit expresse dictū ab ipso, vel ex principijs ab eo positis haberi possit. ¶ *Istis suppositis ponitur hæc conclusio. Secundum mentem Aristotelis tenendum est animam intellectiuam eternam, & immortalem esse, corruptoque homine remanere à corpore separatā.* ¶ *Probatur autem primo ex fundamento Arist. ponentis q̄ si est aliqd aīæ operum, aut passionum proprium, continget vtique eam separari, idest, manere, & subsistere à corpore separatam. Si vero nullum est proprium ipsius, non vtiq; erit separabilis. Ex hoc itaque fundamento arguitur sic. Anima intellectiua habet propriā operationem, scilicet intelligere: ergo est à corpore separabilis, siue immortalis. consequentia nota ex Arist. fundamēto. Antecedēs uero ꝓbatur. Operatio, quę fit ab anima absq; corporeo instrumēto, est animæ ꝓpria. Non .n. animæ corpus in tali operatione instrumētaliter cōmunicat. Sed intelligere fit ab aīa absq; corporeo instrumento. Nā intellectus nullius corporei instrumēti est actus, sed est ab omni corporeo instrumento separatus: ergo &c.* ¶ *Dupliciter autem ad hanc rationē r̄nderi posset.* ¶ *Primo q̄ illud Arist. fundamentū in 1. de Aīa, de separatione aīæ quātū ad eius operationē est intelligendū, nō aūt de separatione eius à corpore.* ¶ *Secūdo q̄ antecedēs est falsum. Ad ꝓbationem vero dicitur, q̄ sm mentē Arist. in illo loco, ꝓpria operatio animæ illa dicitur, quæ nō solū sine corporeo instrumento, sed etiā absq; cōmunicatione rei corporeę omnino fit. Mō dicitur q̄ licet intelligere absq; organo corporali fiat, nō fit tñ absq; cōmunicatione corporis oīno, nam absq; phantasmate nō fit, vt dicitur 3. de aīa hoc aūt ad corpus pertinere manifestū est.* ¶ *Pōt et tertio respōderi, negando antecedēs, & ad ꝓbationem dicendo, q̄ stat pōiam non esse organo corporali affixā, & tñ eße toti ratione operandi, et tūc operatio erit aīæ, & corpori cōmunis.* ¶ *Sed prima harū responsionē q̄ nulla sit, ex Arist. processu facile patere pōt. Nā ibi dubitationē hanc mouens, Vtrū oēs animæ passiones sint cōpositi, an magis aliqua sit aīæ propria: causam huius quæsiti subiungit, qa scilicet ex hoc habebitur, An aīa sit separabilis, necne. Vbi manifeste apparet, quòd ex separatione vel inseparatione animæ à corpore secūdū operationem separationem eius secundū esse intendit inducere.* ¶ *Secunda quoq; responsio contra Aristo. mentem esse manifeste apparet. Nam cum dubium moueat. Vtrum omnes animæ passiones sint cōmunes, an aliqua sit animæ propria, propriā animæ operationem accipit, vt contra communem operationem est diuisa. Ista autem est operatio cui non cōmunicat corpus tanquam instrumentum: ergo &c. Probatur minor sic. Communem animæ passionem vocat eam, quæ est & animæ simul, et corporei instrumenti. Nā quęritur, Vtrum sint communes animæ, & habentis. Cōstat autem quòd nomine habentis instrumentum intelligitur, quod simul cum anima operatur: ergo propriā vocat quæ non cōpositi ex anima, et corporeo instrumento, sed tātum ipsius est animæ.* ¶ *Sed & tertia responsio nulla est. Nam nulla alia ratione ponit Aristotelis intellectū ab organo corporeo separatum,*

[Margin notes:]
3. Contra gētes cap. 55. & 79.
Anima intellectiua est eterna & incorruptibilis per se & per accidēs secundum Aristo.
1. de anima Tex. 81.
2. de anima tex. 21. & 3. Tex. 6.
Tex. 1.
Tex. 30.
Sco. 4. dis. 43. q. 2.
Ostenditur processus Arist. in primo de anima.
Nota punctum cōtra scoticas importunitates.

ratum, nisi quia omnia intelligit. Si aũt esset in organo corporali, cũ illud sit determinate naturæ sensibilis, determinateq; mixtionis, esset & intellectus ad determinatam naturam sensibilem limitatus, nõ oẽs naturas sensibiles posset intelligere, sed idem accideret si totũ corpus esset intellectui pro organo, & intelligere esset elicitiue cõiuncti tanquã primo intelligentis: ergo &c. ¶ Secundo est auctoritas eius. Nam ibi aperte dixit, ꝙ quasdam partes animę nihil prohibet separari à corpore, propterea ꝙ nullius corporis sunt actus. Ex hoc .n. tex. arguitur sic. Illas partes aīæ cõtingit à corpore separari, quæ nullius corporis sunt actus: sed intellectus possibilis est huiusmodi: ergo est à corpore separabilis, ergo & aīa cuius intellectus pars est potẽtialis. ¶ Tertio est auctoritas eius 2. de anima. Vbi postquã quæsiuit de alijs animæ potentijs, Vtrum vnaquęq; sit pars animæ, & vtrum ab alijs potentijs sit separabilis, subiungit ꝙ de intellectu, & speculatiua põia nihil adhuc est manifestum. Sed videtur genus alterum animæ esse, & hoc solum contingere separari, sicut perpetuum à corruptibili. ¶ Ad istas duas auctoritates respondetur, & dicitur primo, ꝙ vbicunque Arist. de intellectus possibilis separatione mentionẽ fecit, de formali separatione intendit, nõ aũt de separatione in essendo. Quia vt ipsemet docuit, non aliter conuenit animæ separari, si propriam habeat operationem, cui scilicet non cõicet corpus neque organice, neque obiectiue, quam conueniat recto tangere ęneam spheram in puncto, quod vtique sibi formaliter conuenit, non autem in esse. ¶ Dicitur secundo, ꝙ nulla pars est, quæ nullius corporis sit actus in essendo præter intellectũ agentem, ideo de ipso solo verificatur, ꝙ separatur sicut perpetuum à corruptibili. ¶ Rñdetur etiam aliter ab alijs, ꝙ illud dictum Philosophi, ꝙ intellectus et speculatiua separantur sicut perpetuum à corruptibili, est de separatione in operando, non aũt in essendo intelligendum. Vult .n. Arist. per hoc dicere, ꝙ anima inquãtum ad operationem intelligendi, quandam cum substantijs separatis similitudinẽ habet, ꝙ scilicet sicut perpetuæ substantię à materialibus & corruptibilibus conditionibus separãtur, ita & anima quantum ad operationem intelligẽdi ab omni materiali conditione separatur. ¶ Sed ꝙ istę rñsiones nullæ sint, ex verbis & processu Aristo. facile cõuinci potest. Quod .n. Arist. de intellectus possibilis separatione loquens, de separatione non tantum formali, sed etiam in essendo intendat patet. Tertio .n. de anima ait, quòd qñ oīa intelligit, oportet ipsum immixtũ esse. Intus .n. apparens ꝓhibebit extraneũ & obstrnet. tex. aũt 6. ait ꝙ qualis vtiq; fiet, aut calefactus, aut frigidus, si organũ aliquod erit ei sicut sensitiuo. item inquit: ꝙ sensus non potest sentire ex valde sensibili, sed intellectus cũ intelligit aliquod valde intelligibile, non minus intelligit infima, sed magis, quia sensitiuum non sine corpore est, hic aũt est separatus. Ex his namque verbis apparet, qđ de separatione intellectus possibilis sm̃ esse ab organo corporali loquitur, non aũt de sola separatione formali. Nisi .n. de tali separatione loquatur: nõ sequuntur quæ adducit: vt satis constat. Apparet ẽt ꝙ loquitur de separabilitate partium animæ à corpore non solũ formali, sed etiã in essendo. Sicut enim de ipsa anima, aut aliquibus partibus eius dicit, non esse immanifestum, quòd anima sit inseparabilis à corpore, aut quędam partes ipsius, de inseparabilitate in essendo loquitur, ita quod subiungit nihil probibere secundum quasdã separari, pro-

Margin notes: Tex. 11. 2. de anima. — 3. de anima. Tex. 4. — Tex. 21. — Quod Arist. 2. de anima tex. 11. non de formali tantum, sed in essendo separatione loquitur. Tex. 4. — Tex. 7. — Tex. 11.

ri, propter id quod nullius corporis sunt actus, de separabilitate in essendo est intelligendum, alioquin æquiuocatione vteretur Arist. ¶ Tūc arguitur sic. Partes aliquas animæ non esse actus alicuius organi corporalis in essendo, est ratio quòd sint à corpore separabiles in essēdo. Sed intellectus possibilis est ab organo corporali in essendo separatus, vt ex adductis apparet: ergo est à corpore separabilis in essendo. ¶ Præterea ex processu Ar. 2. de aīa. ostenditur, ꝙ non de solo intellectu agente intendit, cum inquit, hoc solum cōtingere separari sicut perpetuū à corruptibili, sed de tota parte intellectiua. Nā postquā cōclusit aīam uegetatiuo, sensitiuo, intellectiuo, & motiuo determinari, quærit, Vtrū vnūquodq; horum sit aīa, an pars aīæ, & si pars aīæ, Vtrū sit separabilis ab alijs partibus sola ratione, an etiā loco. Rñdens aūt ad dubium cum dixisset de quibusdā nō esse difficile videre, quasdam aūt dubitationem habere, ostendissetq; in quibus facile est videre de his, in quibus est dubiū, subiungit inquiens. De intellectu, et speculatiua nihil adhuc manifestū esse &c. Ex hoc itaq; processu apparet, quòd de intellectu qui est animæ pōia loquitur, nō aūt de intellectu qui sit substantia separata, & quòd de tota parte intellectiua loquitur, quā alijs animæ potentijs cōdiuisit, cum inquit ꝙ videtur, idest apparet, vt Philoponus exponit alterum genus aīæ esse, & separari sicut perpetuū à corruptibili. Apparet etiā ꝙ si, vt secunda rñsio dicebat, ītelligeretur intellectū esse separabilē in intelligendo ab omni conditione materiali, sicut perpetua, & incorruptibilia, nihil respōderetur ad propositū quæstionis qua quęritur, Vtrū partes animæ distinguantur loco, necne. ¶ Tertio. Est auctoritas eius 1. de anima, ubi concludit ꝙ cum sint quædā animę operationes, quę sunt operationes cōiuncti, propter hoc physici est de anima considerare, aut omni, aut huiusmodi cuius scilicet operationes sunt coniuncti. Ex hoc.n. apparet ipsum existimasse, aliquam esse animam habentem aliquā operationem, cui non cōicat corpus, & consequenter à corpore separabilem, & immortalem. Nisi enim hoc putaret, non sub disiūctione dixisset physici eē cōsiderare de anima, aut omni, aut huiusmodi. ¶ Cōfirmatur, quia in 1. de partibus animalium hanc quęstionem absoluens, inquit ꝙ physici non est de omni aīa determinare, qa tunc nulla esset philosophia præter naturalem sciam, esset.n. naturalis philosophia de oībus, constat aūt ex litterę cōtextu, ꝙ ibi de aīa proprie sumpta loquitur: ergo existimauit aliquam animā esse, quę capacitatem materiæ supergreditur, & est immortalis. Hoc etiā manifeste apparet ex ratione ibidem adducta, quia inquam rem nullam à materia abstractam potest scientia naturalis contemplari. ¶ Quarto. Est auctoritas ipsius 2. de gnātione animalium. Inquit enim Philosò. quòd intellectus de potentia materiæ nō educitur, sed deforis aduenit, ergo est incorruptibilis. Nam illę solę formę ad corruptionem subiecti corrumpuntur, quæ de potentia materiæ educuntur. ¶ Rñdetur, quòd Arist. credidit mentem de foris aduenire, quia lumen intellectuale quo intellectus possibilis potens est proxime ad intelligendum, mentisq; rōnē habere, ab intellectu agente est. ¶ Sed quod hæc responsio omnino ab intentione Aristo. sit aliena, sic ostenditur. Quærit nāque Philosophus de conceptę rei anima, vnde veniat, & an in semine contineatur, suūq; propriū explicat, quærendo de anima sensuali, qua fetus ipse animal est, & de rationali per quam est homo, de menteque subiungit.

Cōsidera efficaciam argumētorū.

Tex. 18.

Tex. 19.

Speculatio notabilis ex Philopono.

Cap. 1.

Cuius artificis ē de anima considerare.

Cap. 3.

Mentem de foris aduenise Aristo. quid intendat.

iungit. Quo nam tempore, & quomodo, & vnde eam recipiat, quæ principia id participant, plurimũ dubitatur. Ad hãc aũt quæstionem respondens, inquit, quòd in conceptibus, & seminibus hę aĩę prius sunt in potentia, quam habeãtur in actu, & quòd impossibile est vt aliȩ extrinsecus veniãt, sed sola mens extrinsecus accedit, eaq; sola diuina est, eo ꝙ nihil cũ eius actione cõicet actio corporalis. Ecce quã manifeste habetur, ꝙ de lumine ab intellectu agente recepto non loquitur Arist. sed de ipsa aĩę substantia, qua cõceptus in specie humana constituitur.

Tex. 16. & 17

¶ Quinto. Est eius auctoritas 12. Meth. dicit, ꝙ causę formales nõ sũt ante materias, & q̃rit an aliqua maneat posterius. Et rñdet ꝙ in quibusdã nihil prohibet, ut si est aĩa talis, non oĩs, sed intellectus. Ex his .n. hẽtur ꝙ intellectus, qui est hominis forma, post corpus remanet.

Hæc auctoritas declarat tibi naturã animæ nostrę.

¶ Rñdetur quòd Arist. in sua rñsione nihil determinate rñdet, sed tantum sub dubitatione, vnde à conditionali inchoat, dicens, vt si est aĩa talis, non oĩs forsan, sed intellectus. ¶ Sed quòd & hęc rñsio nulla sit, facile constat. Nam non respondet Aristo. ad dubium sub disiunctione, & dubitatiue, sed absolute. Respondet .n. nam in quibusdã nihil ꝓhibet: vbi tex. Commen. habet, non est impossibile. Deinde exemplificat, vt, idest verbi gratia, vt exponit Cõmen. & vt ꝓprietas grecę dictionis habet. Si est anima talis forma, quę manet post corpus, non oĩs, sed intellectus: & est sensus, verbi gratia si dicamus aĩam post corporis dissolutionẽ remanere, non oẽm, sed illã quę est intellectiua. Apparet etiã hanc eius fuisse mẽtem ex verbis sequentibus. Subiungit enim oẽm autem impossibile forsan. Nã cum dixerit in quibusdã nihil ꝓhibere, ꝙ remaneat, & de aĩa intellectiua exemplificarit, dum subiungit, quòd de omni

Vide sensũ verborũ Ar.

anima hoc verificari non potest, relinq̃t de anima intellectiua hoc impossibile nõ esse. ¶ Sexto. Est auctoritas eius 1. de anima. Ibi enim ait quòd intellectus videtur quædã substantia esse & non corrumpi. Et loquitur de intellectu, quo intelligit anima.

Tex. 65.

¶ Non valet aũt dicere quòd dubitatiue loquitur propter verbũ illud, videtur. Nam ex processu apparet, quòd dubitatiue non loquitur. Nec obstat ꝙ vtitur hoc verbo videtur. Nã aliq̃n, videtur idẽ est qđ apparet, siue est manifestũ, sicut cũ Porphirius ait. Videtur aũt neq; genus, neq; spẽs simpliciter dici. Interpretatur .n. Ammonius, idest apparet, & est manifestũ. Nõ valet etiã dicere, quòd sm̃ aliorũ opinionẽ illud dicit. Licet .n. vt S. Tho. exponit ibi Phil. suũ propositũ probet per quandam Platonicorum opinionem, scilicet ꝙ omnis anima est incorruptibilis, & quòd omnes eius operationes etiã intellectus haberent organum corporale, ab eorum tamen opinione quantũ ad aĩę intellectiuę immortalitatẽ non discedit. Vnde vt ostendat se quantũ ad hoc cum illis conuenire, non aũt quãtum ad hoc quòd intelligere habeat organum, & ꝓꝑ organi corruptionem marcescat, ex proprijs loquens subinfert, ꝙ intellectus fortassis diuinũ aliquid, & impassibile est. Vbi aduerbio dubitantis est vsus, quia hoc nondum determinauerat, sed postea determinauit in 3. libro.

Dictio, videtur nõ semper dubitatiua est.

¶ Ad rationes in oppositum rñdetur. Ad primã quidem dicitur formã ad sui existentiã determinatas dispositiones requiri, dupliciter ĩtelligi potest. Vno modo absolute, quia videlicet nullo modo, neq; in principio, neq; post, sine illis existere põt, & tunc cõcessa maiore, negatur minor. Alio modo in fieri tm̃, & quo ad initium sui esse, & tunc negatur maior. ¶ Pro quo sciendũ sm̃ doctrinã S. Tho. quòd licet aĩa in initio sui esse,

Dupliciter potest intelligi formã ad sui existẽtiam determinatas requirere dispositiones. Vide 1. sent. dist. 5. q. 5. ar. 2. Et de potentia dei, q. 3. ar. 10.

esse, corpore indigeat, non tñ sicut aliæ formæ sm̃ suum esse dependet à corpore, vt scilicet sine corpore esse non possit. Nam non obstante, quòd in corpore dũ producitur indiuiduationem capiat, quia tñ est per se subsistens, suam indiuiduationem, & cõmensurationem ad corpus quod informabat etiam separatã à corpore retinet, & suum esse indiuiduale. ¶ *Potest etiã ad hãc rationem dici quòd aĩa intellectiua ad sui existentiam absolute, non requirit determinatas dispositiones, sed tantum ad hoc vt sit in materia, ideo non sequitur quòd illis desinentibus anima desinat absolute, sed tantum quòd in materia esse desinat.* ¶ *Ad secundam dicitur quòd duplex est forma. Vna quę à materia secundum esse, & sm̃ oẽm sui operationem dependet, & de tali cõceditur totũ, scilicet quòd remoto ab ea quòd non sit id, quo aliquid est ipsa, amplius non est, talis enim forma, quia totũ eius esse est in concretione ad materiam, magis est quo aliquid existit, quam ipsa dicatur existere. Alia est quæ neque sm̃ esse, neque sm̃ oẽm sui operationem à materia depẽdet, et de hac negatur minor, nisi forte dicatur, quòd esse quo aliquid existit est sibi ratio existendi non simpliciter, sed tãtum in principio sui esse: sed tunc negatur maior.* ¶ *Ad tertium dicitur quòd talis vnio est accidens separabile. Ad improbationem dicitur, quòd per aliquid vniri formã materiæ dupliciter potest intelligi. Vno modo tanquã per medium causans vnionem per se, & hoc modo forma non vnitur materiæ ꝑ vnionem quæ sit accidens separabile, sed per esse substantiale. Alio modo tãquam per medium ipsa vnita sequens, & tanquam per causam sine qua non. Et hoc modo non inconuenit animam vniri materiæ ꝑ accidẽs aliquod separabile, vnitur enim per vnionem, quę est relatio, formã sm̃*

vnio animę quid est.

quòd per esse suum est vnita materiæ cõsequens. ¶ *Ad quartam negatur consequentia. Ad probationem dicitur quòd in corruptione hominis non corrumpitur solum accidens, sed substantia composita quæ ex vnione animę cum materia resultabat, nõ quidem per corruptionem partium, sed per separationem illarũ abinuicem.* ¶ *Ad quintã dicitur primo, ꝗ duppliciter potest alicui aliquid conuenire ꝑ se, Vno modo tanq̃ consequens formam. Alio modo tanq̃ cõsequens materiã. Qđ conuenit alicui per se tanq̃ consequens formã, semper inest sicut igni caliditas. Quod uero conuenit per se tanq̃ materiã consequens, non oportet vt semper actu insit, sed qñque sm̃ põiam inesse potest.* ¶ *Dicitur secundo, quòd quia motus est actus existentis in põia, ideo quæ ad motum pertinent, aut consequuntur motum in rebus naturalibus non semper insunt, non enim ignis semper mouetur sursum.* ¶ *Dicitur tertio, quòd formam vniri materiæ consequitur motum, non enim nisi per motum introducitur in materiã, ideo licet sibi per se cõueniat, non oportet tñ vt sibi semper insit* ¶ *R̃ndetur secundo, quòd aliquid conuenire alicui per se dupliciter intelligi potest. Vno modo ꝑ modum actus primi, vt risibilitas homini. Alio modo per modũ actus secundi, aut termini eius, sicut ridere conuenit homini, & esse sursum igni. Quod conuenit alicui per se primo modo, ab eo separari non potest, saltem per agens naturale, quia aut essentiale rei est, aut principia consequitur essentię, vt forma. Quod vero alicui conuenit per se secundo modo: in aliquibus separari potest sm̃ actum, licet non sm̃ aptitudinem, ridere enim constat quòd semper conuenit homini, licet homo ad illud semper habeat aptitudinem. Modo dicitur quòd vniri materiæ per se conuenit aĩæ intellectiuę secundo modo*

Aliquid cõuenit per se dupliciter.

Vide hanc doctrinam. 1. par. q. 76. ar. 6.

modo, non aũt primo modo. Nã vniri corpori conuenit animę sm̃ se, sicut sm̃ se corpori leui conuenit esse sursum: cõstat aũt quòd esse sursum cõuenit leui per modum actus secundi, aut termini eius motus sursum: ideo non oportet vt semper insit animæ. ¶ *Ad sextum negatur consequentia. Antecedens .n. ex Arist. sumptum intelligitur de formis, quarũ vna habet naturã vt materię vniatur, altera vero non. Nam sicut quod habet naturã vt sit sursum, & quod non habet naturã vt sit sursum, specie distinguuntur, idem tñ corpus est aliqñ sursum, & aliquãdo deorsum, ita formæ quarũ vna habet naturam vt vniatur corpori, alia autẽ non, specie distinguuntur, contingit tñ vnam numero formam aliquando esse vnitam corpori, aliquando vero non vnitam.*

Forma duplex.

¶ *Ad septimum dicitur, quòd consequẽtia falsa est. Ad probationem dicitur ꝙ aliter comparatur esse ad formã, & aliter motus ad mouens: esse .n. comparatur ad formã sicut effectus formalis ipsã per se consequens, motus autem ad mouens, sicut effectus ad suã causam efficiẽtem, ideo non oportet si ex infinitate motus virtutis motiue arguitur infinitas, qđ ex ꝑpetuitate esse infinitas formæ arguatur.* ¶ *Rñdetur secundo, quòd differentia est inter motũ & esse, quia motus sm̃ rõnem suã quantitatem habet, & extensionem, esse aũt sm̃ se quantitatis extensionem non habet, ideo infinita duratio motus virtutem infinitam in primo mouente requirit: duratio aũt perpetua esse, virtutem essendi infinitã non requirit, quantum .n. est ex virtute essendi nõ refert vtrũ esse infinito tempore duret, vel in instanti, vnde illa comparatio in proposito non tenet.* ¶ *Ad octauũ dicitur qđ dari infinitum in actu in rebus immaterialibus, principijs ab Arist. positis non repugnat. Vbicunq; enim de infinito*

Quomodo esse se hẽat ad formã.

Aristo. solũ de materiali ĩfinito loquebatur ĩ libris suis.

tractat, de infinito quantitatiuo, & in rẽbus materialibus existẽte loquitur. Quid aũt ipse esset ad hoc argumentum respõsurus, nescimus. Hoc vnum certũ est ꝙ ista simul stare non possunt, quòd gñatio hominis sit æterna, infinitique homines pręcesserint, quòd aĩa sit incorruptibilis, & qđ non detur infinitum in actu, ideo si duo prima concedantur, necesse est tertiũ negare in rebus immaterialibus, nec oppositum ponit Arist. cũ de infinito tm̃ in rebus materialibus inuento loquatur. ¶ *Sed contra istam rñsionem dubium occurrit. Non .n. videtur verũ ꝙ Arist. negauerit posse dari infinitum in actu in rebus materialibus tm̃, non autem in rebus immaterialibus. Nam ratio eius 3. Phys. adducta, quia scilicet numerus est multitudo mensurata per vnum: non tm̃ in rebus materialibus, sed etiã in rebus immaterialibus locum habet: fundamentum enim rationis, scilicet numerus est multitudo mensurata per vnũ, veritatẽ habet tam in rebus immaterialibus, quã in rebus materialibus.* ¶ *Ad hoc rñdetur & dicitur primo, ꝙ falsum est rationem Aristo. tam de immaterialibus, quã de materialibus concludere. Nam cum supponitur ꝙ oĩs multitudo actu existẽs est numerus, patet ꝙ hoc habet veritatem de multitudine tantum rerum materialium, numerus .n. cum sit de genere quantitatis, in rebus tm̃ materialibus inuenitur. Similiter alia propositio, numerus est multitudo mensurata per vnũ, non habet veritatẽ nisi de numero de genere quantitatis, qui in rebus tm̃ materialibus inuenitur: ratio .n. mensurę si nõ est ratio quantitatis, rationẽ quantitatis cõcomitatur. Propter quod S. Th. illũ locũ exponens dicit illam rõnem probabilem esse tanq̃ procedentẽ ex his quæ cõiter dicuntur. Si inq̃ de multitudine absolute fieret: & nõ tm̃ de materiali multitudine.*

Tract. S.Th. cõtra Auerro istas.

Tex. 41.

Lege D.Th. 1. parte q 7 art. 4.

Lect 7. 3. Phys.

Multitudinem fieri per vnū, & mēsu ari per vnum nō sūt idem.

tudine. ¶ Dicitur secūdo quod oīs numerus est multitudo facta per vnum, mul:ū aūt differunt esse multitudinem mensuratam per vnum, & esse multitudinem factā per vnum. Numerum.n.esse multitudinem factā per vnū est esse ipsius aliquā vnitatem vltimā per modum formæ, à qua specificatur, & qua substracta spēs numeri variatur, vt 8. Meth. dicitur. Ipsum vero esse multitudinem mensuratā per vnū, est per vnitatis replicationem præcise reddi, & certificari. ¶ Sed adhuc remanet in doctrina S.T. dubiū. Nā licet teneat S. Th. mundū incepisse vt fides tenet, vult tñ, vt in multis locis suæ doctrinę patet, mundū potuisse ab ęterno pduci. Quomodo ergo stabunt simul qđ mundus possit esse æternus, & aīa sit immortalis, & quod nullo modo etiā in rebus immaterialibus possit dari infinitum in actu? ¶ Ad hoc oportet altero duorū modorum rñdere. Aut .s. quod licet ponat posse mundum esse æternū, non tñ tenet hominum successiuā gñationem posse æternā esse. Hoc .n. videtur de mente ipsius, quod posset aliquis dicere quod mūdus fuit æternus, uel saltem aliqua creatura, non aūt homo. Aut quod sicut dicit mundum potuiße ab æterno esse pductum non propter aliquā realem potētiā in mundo existentem, sed solum propter dei virtutem, ita dicendū erit quod si hominis gñationē Deus fecißet æternā, aliquem alium ordinem posuißet ī rebus, p quem tali ęterna gñatione saluata, non oporteret poni infinitum in actu, qd contradictionē implicat, vel successiue animas annihilādo, quamuis anima secundū se incorruptibilis sit, vel aīarum transmigrationem faciendo, vel aliquem aliū modum nobis nunc occultum instituēdo. ¶ Ad nonum negatur consequentia. Ad eius pbationem primo dicitur quòd uniri corpori in principio sui esse est aīę na-

Tex. 10.

Vide auctorem 2. cont. gent. cap. 81.

1. p. q. 48.

Vniri corpori an sit naturale ipsi aīę & quomodo lege. hic.

turale, nō aūt postquā est separata. Ad secundam negatur assumptum, ad probationem negatur etiā assumptum de parte cui primo conuenit suū esse, & est subsistens, corpusq; ad suum esse eleuat, cuiusmodi est aīa. ¶ Dicitur secundo quod naturale desideriū non est frustra qñ remanet causa in natura quę possit rē ad id qđ est sibi naturale reducere. Modo dicitur quòd separata anima à corpore nulla remanet causa naturalis per quā possit corpori reuniri, ideo nimirū si tale naturale desiderium est frustra, præsertim cū fuerit semel adimpletum. ¶ Ad decimum negatur consequentia. Ad probationē dicitur quod non posse intelligere absque phātasmate non conuenit aīæ absolute, sed tātum vt est corpori colligata. ¶ Sed videtur quod ista rñsio nulla sit. Non inuenitur enim quod Arist. alium modum intelligendi aīę posuerit quam cum phantasmate. ¶ Rñdetur quod falsū est Aristo. alium modū intelligendi non posuisse. Posuit.n. alium eße modū intelligendi aīæ separatę, licet illum modū non explicauerit in libris, qui ad nos peruenerunt. Patet aūt hoc ex eo quod dicit nos post mortē non reminisci, accipiendo reminiscentiā quæ p corporeū organum exerceretur, de qua Phil. Si.n. post mortē non reminiscimur, aīa aūt coniuncta reminiscendo, & cogitando intelligit, relinquitur aliū esse modū intelligēdi aīæ separatę quā cōiunctę. ¶ Sed iterū instant quidā dicentes se nescire qs primo hæc verba de reminiscentia post mortem sit interpretatus. Non .n. videtur hoc esse de mente Aristo. Tū quia dixisset de aīa, nō reminiscitur aūt, non aūt de nobis, nō reminiscimur aūt. Tum quia illa nota casualis, scilicet, quia nihil seruit illi expositioni. Tum quia dicendum fuisset, & sine hoc non reminiscitur anima, non autem non intelligit, ideo magis exponenda sunt illa verba, quòd

Intelligere cū phantasmate quomodo conuenit animæ.

Tex. 20. 3.

In lib. de memoria et reminiscētia.

quòd nos non reminiſcimur, ideſt noſtrũ intelligere non eſt reminiſci: vt voluit Plato. ¶ *Reſpondetur & dicitur primo quòd illa interpretatio non ſolum eſt S. Thom. ſed & Auerrois, & Io. Grãmatici, & Themiſtij et aliorum antiquorũ. Nam quia dixerat animam intellectiuã immortalem, & perpetuam eſſe, ne quis exiſtimaret, aut ne quis putaret in anima ſeparata remanere ſcientiam, eo modo quo nunc eam habet, inquit, quòd neque reminiſcimur, neq; intelligimus poſt mortem, eo modo quo nunc.* ¶ *Dicitur ſecundo, quòd quia vt dicitur 10. Ethi. homo eſt principaliſſimus quod eſt in eo, ideo non fecit differentiã Phil. inter nos & aĩam.* ¶ *Dicitur tertio quòd illa nota cauſalitas optime deſeruit ꝓpoſito, cùm enim aſſignat quare poſt mortem non reminiſcimur, quia ſcilicet pars intellectiua, quæ remanet, eſt impaſſibilis, ideſt nõ eſt ſubiectum paſſionum de quarum numero eſt remiſcentia.* ¶ *Dicitur quarto, ꝙ non erat de cogitatiua dicẽdum. Et ſine hoc non reminiſcitur aĩa, ſed non intelligit, ut ſicut per impaſſibilitatem oſtẽderat quòd non reminiſcitur, ita per corruptibilitatem cogitatiuę oſtenderet vniuerſaliter, ꝙ poſt mortẽ non eundem modũ intelligendi habemus, quem nunc habemus, cum nunc non ſine cogitatiua intelligamus, quæ in aĩa ſeparata non erit.* ¶ *Ad vndecimũ dicitur ꝙ illud ex Ari. non habetur præſertim sm̃ expoſitionem S. Th. ſed tm̃ ꝙ deſinente cõpoſito remanent elementa ex quibus componebatur.* ¶ *Ad duodecimum dicitur, ꝙ maior eſt uera tantum de eo quòd incepit eſſe per generationem educentem formam de potẽtia materiæ. Modo dicitur quòd anima non producitur per generationem, ſed ꝑ ſimplicem emanationem, neque de potentia materiæ educitur. Si inſtetur ergo ſecundum Ariſto. dabitur creatio.* ¶ *Reſpondetur quòd licet ſecundum Ariſt. nõ detur creatio vniuerſi, datur tñ creatio animę intellectiuę in determinata materia, sm̃ ipſum ponentem eam non ab aliqua naturali cauſa produci, ſed deforis aduenire.* ¶ *Ad tertiumdecimũ dicitur, quòd per intellectiuum paſſiuum Philoſ. virtutem cogitatiuam intendit, non autẽ intellectum poſſibilem. Et hoc non ſolum sm̃ S. Tho. expoſitionem. ſed etiam sm̃ Auerr. Themiſtiũ, et Ioãnem Grammaticum. Vult .n. ibi Phil. aſſignare cauſã quare anima poſt mortem non habet modum intelligendi, quem habet coniuncta, hanc ſcilicet quòd cogitatiua quam intellectum paſſiuum vocat, & conſequenter tota pars ſenſitiua corruptibilis eſt, & ideo non remanet in anima ſeparata vt poſſit per phantaſmata intelligere, ſicut corpori coniuncta intelligit.* ¶ *Ad quartumdecimum dupliciter reſpõdetur.* ¶ *Primo secundũ mentem S. Tho. Negatur enim maior, & dicitur quòd eam non ponit Phil. tanquam veram, & ſecundum ſuã opinionem, ſed tanquam habentẽ apparentiam. Cum .n. propoſuiſſet quæſtionem, Vtrũ oẽs paſſiones aĩæ ſint cões & habentis, an aliqua ſit aĩę propriam cauſã difficultatis oſtendit, qa plurimę videntur non ſine corpore pati, aut facere, & ꝙ intelligere maxime aſſimilatur proprio, ſed tñ neq; ipſum eſt propriũ sm̃ apparentiam ſi eſt phãtaſia, aut non ſine phantaſia. Ipsũ .n. eſſe phantaſiã demonſtraret ꝙ corporeo indiget inſtrumento, ipſum etiã non eſſe ſine phantaſia, et conſequenter ſine obiecto corporeo duceret in ſuſpicionẽ, ꝙ corporeo indigeat organo, videtur .n. põtẽ materialis eſſe ſolũ in corpora ferri, qđ tñ falſũ eſt. Nam põia ab organo corporeo ſeparata, poteſt ad materialia terminari, ſecundum quòd per intellectum agentẽ im materialia fiũt. Poſuit ergo Phil. illam propo-*

Marginal notes: Expoſitio D. Tho. eſt intẽtio Auerr. Themiſtii & Io. gram. — Cap. 9. — Vide D. Th. 17. metaph. circa finem. — Quid intelligitur ꝑ intellectũ paſſiuum. — In expoſitione tex. 11.

Responsio Philoponi. t. de anima Tex. 12.

propositionem non tanquam veram, sed tanquam facientem in proposita quæstione difficultatem. ¶ Respondetur secundo, secundum mentem Philoponi, & Alberti, quòd admissa maiore, minor est falsa. Secundum enim Philoponum Apud Aristo. prima intelligibilia, & primæ intellectiones, neque phantasia sunt, neque cum phantasia. Secundum Albertum vero voluit Aristo. quòd anima cõiuncta potest intelligere aliquod separatum à materia sine phãtasmate, licet sensibilia, aut à sensibilibus abstracta non possit absque phantasmate intelligere.

QVAESTIO XI.

Vtrum sint duæ operationes intellectus, scilicet indiuisibilium intelligentia, & compositio, ac diuisio.

Indiuisibilium quidem igitur intelligentia, in his est, &c. Tex. XXI.

VAERITVR vndecimo, Vtrum sint duę operationes intellectus, scilicet indiuisibilium intelligẽtia, & compositio, ac diuisio. Et videtur ꝙ non. ¶ Primo. Discurrere à notis ad ignota, est operatio intellectus, & non est aliqua istarũ: ergo non sunt tantum duę. ¶ Secundo. Põtiæ distinguũtur p actus: ergo diuersi actus requirunt diuersas põias, ergo non põt esse vna põia intellectiua, quę hẽat plures operationes. ¶ Ad euidentiã huius quæsiti. Sciendum primo ꝙ põię sensus, & intellectus hoc habent cõe, ꝙ simplici intuitu vnaquęq; suum propriũ obiectum apprehendat. Cum .n. cognoscant per similitudinem obiecti in ipsis existentem, primo intuitu feruntur in id quo primo per spẽm repræsentatur, differunt tñ quia quamuis sensus proprietates intrinsecas rei non cognoscat, tñ proprietates extrinsecas, motum .s. magnitudinem, et huiusmodi vnico incultu apprehendit, eo ꝙ spẽs sensibilis oĩa illa explicite reprę-sentet. Intellectus autem est quidem omnium proprietatum rei, & habitudinum eius cognoscitiuus, eo quòd oĩa ista sub ente ꝙ est obiectum formale intellectus contineantur. Sed quia species quidditatis materialis primo, & explicite proprietates eius nõ repræsentat, sed tantũ quidditatem, ideo primo intuitu huiusmodi proprietates non apprehendit, sed tñ quidditatem naturalẽ, sicut quidditatem hominis, non aũt risibilitatem, &c. ¶ Sciendũ secundo ꝙ apprehensio quidditatis dicitur indiuisibiliũ intelligentia, tum quia vnaquęq; quidditas in indiuisibili cõsistit, sibi.n. addita vel substracta differentia spẽs variatur, tũ quia in apprehẽsione quidditatis intellectus noster intelligentijs, quæ simili apprehensione cognoscunt, & non componendo, neq; diuidendo assimilatur, tum quia temporis nõ præsuppositã alia apprehẽsione qddi tas materialis apprehenditur. ¶ Sciendum tertio ꝙ dupliciter accipi põt compositio. Vno modo pro quacunque vnione reali duorũ ad inuicem, vt pro vnione duarum aquarum aut lignorum, aut materiæ & formę, aut similiũ. Alio mõ pro attributione vnius ad alterũ per cõpositionis notam. In tali .n. attributione significatur vnum cum altero quandam vnitatem habere, sicut cũ animal homini per istam propositionem, homo est aĩal attribuitur, vnio quędam animalis cũ homine significatur. Non loquimur hic de

Potẽtia sensitiua & intellectus in quo conueniant.

Vide 8. metaph. Tex. 10.

Compositio dupliciter accipi põt.

prima

prima compositione, quia illa per actum animæ non fit, sed per agẽtia extrinseca, sed loquimur de cõpositione secundo mõ. ¶ *Sciendum quarto ꝙ aliud est intellectum componere, & diuidere, & aliud compositionẽ, & diuisionem cognoscere. Potest .n. compositio, & diuisio simplici apprehensione cognosci, sicut substantiæ separatæ hominem esse animal simplici apprehensione cognoscunt. Componere autem, & diuidere est vnum alteri affirmando, & negando attribuere.* ¶ *Istis notatis ponitur ista conclusio. Tantũ duæ sunt operationes intellectus .s. indiuisibilium intelligentia, & compositio, & diuisio. Probatur. Duę sunt operationes intellectus, & non sunt plures neque pauciores: ergo &c. Maior probatur primo quòd intellectus habeat primam operationem, quę est indiuisibilium intelligentia: Item. Oĩs potentia informata similitudine alicuius obiecti potest id simpliciter cognoscere, patet per omnes potentias discurrendo. Sed intellectus informatur similitudine obiecti intelligibilis: ergo potest id simplici intuitu cognoscere.* ¶ *Secundo probatur ꝙ habeat secũdam operationẽ. Intellectus procedens de potentia in actum, intelligit componendo et diuidendo. Sed intellectus noster ꝑcedit de potentia in actũ: ergo &c. consequentia nota cum minori. Vt .n. dicitur in hoc 3. intellectus à principio est sicut tabula in qua nihil est descriptum. Maior probatur. Intellectus procedens de potentia in actum rebus alijs quæ de potentia in actũ educuntur, assimilatur: sed tales res non habent statim suam perfectionẽ sed successiue eã acquirunt: ergo intellectus non statim habet perfectam cognitionẽ, sed eam acquirit successiue: ergo si debet cognoscere compositionẽ aliquorũ, oportet ꝙ posterius cognitum cum priori cognito cõponat, sicut quia prius cognoscit quidditatem hominis, posterius autem risibilitatem, si debet cognoscere hominem esse risibilem, oportet quòd risibilitatem posterius cognitã cũ homine prius cognita componat. Minor uero principalis scilicet ꝙ non sunt plures neque pauciores, probatur. Per intellectũ cognoscimus tantum aut quidditatem, aut plurium quidditatum cõpositionem. Si secundo modo, sic est compositio, & diuisio. Si primo modo, sic est simplicium intelligentia.* ¶ *Ad primum in oppositũ respõdetur quòd continetur sub compositione & diuisione, quandam enim plurium propositionum importat.* ¶ *Ad secundum dicitur ꝙ põiæ distinguuntur per actus ad diuersa genera obiectorum per se terminatos. Modo compositio, & simpliciũ intelligentia non sunt tales actus. Nã quilibet illorum actuum ad id ꝙ est obiectum intellectus formale terminatur.*

Duę tantum sunt operationes intellectus.

Tex. 14.

Intellectus successiue acquirit suã perfectionẽ.

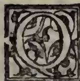
Quomodo potentiæ distinguãtur.

QVAESTIO XII.

Vtrum veritas sit in sola compositione & diuisione intellectus.

In quibus autẽ & falsum iam, & uerũ est: &c. Tex. XXI.

p. p. q. 17. art. 3.

VAERITVR duodecimo, Vtrum ueritas sit in sola cõpositione & diuisione intellectus. Et uidetur ꝙ non. ¶ *Primo, quia Philos. dicit quod intellectus intelligẽs qđ quid est, semper est uerus, similiter sensus circa propriũ sensibile semper est verus: ergo veritas non est in sola compositione, & diuisione intellectus.* ¶ *Secundo. Propositio vocalis dicitur vera, vel falsa: ergo non tantũ intellectus componens vel diuidens.*

Tex. 26. 3. de anima.

¶ *Tertio.*

¶ *Tertio. Ens & verum conuertuntur: ergo vbi est vnum, & reliquum. Sed ens non est solum in compositione, & diuisione intellectus, sed in omni re: ergo & sic est de vero.* ¶ *Quarto. Remota omni operatione intellectus nostri: aurum est verum aurum, & argentũ verum est argentum: ergo ueritas nõ est solũ in intellectu.* ¶ *Respõdeo. In ista quæstione duo sunt facienda. Primo videndum est secundum mentẽ S. Tho. prætermissis aliorum opinionibus, quid ueri nomine intelligamus. Secundo dicendum est ad quæsitum.* ¶ *Quantũ ad primum, quia veritas & in intellectu, & in rebus modo aliquo inuenitur. Videndũ est primo quid sit veritas intellectus. Secundo quid veritas rei.* ¶ *Sciendum itaq; primo quod sicut bonum nominat id in qđ tendit appetitus, ita verum nominat id in quod intendit intellectus. Differenter tamen terminatur actus intellectus ad intelligibile, & actus appetitus in bonum, & appetibile. Intellectus enim terminatur ad intelligibile secũdum ꝙ per suam similitudinem in intetellectu recipitur, omnis enim cognitio fit inquantũ cognitum recipitur in cognoscente. Appetitus autẽ in ipsam rem appetitam secundũ ꝙ est extra, mouetur, & inclinatur. Sequitur ergo ꝙ bonum quòd est terminus appetitus, est ĩ re appetibili, verum aũt quòd terminat intellectum, est in ipso intellectu.* ¶ *Sciendum secundo ꝙ dupliciter intellectus cõparatur ad res. Vno mõ sicut cã ipsarum rerũ: eo mõ quo domificator per artẽ domificandi dicitur facere domũ. Alio mõ sicut ab ipsis rebus ad intelligẽdũ motus, dum videlicet suã similitudinẽ in ipsum causant. Veritas igĩ intellectus de mẽte S. Th. in sua rõne absolutũ, & respectiuũ includit. Absolutum est similitudo cogniti existens in intellectu, & hoc absolutũ est id ꝙ essentialiter est veritas, & quòd iste terminus veritas dicit in recto. Respectiuum autem est relatio cõformitatis intellectus ad rẽ extra, cuius similitudo est in intellectu, & iste respectus non est essentialiter veritas, sed tamquam completiuum formalis rationis ueritatis in obliquo connotatur. Vnde si similitudinẽ rei quæ est essentialiter veritas, sub rõne veritatis concipere volumus, cum respectu conformitatis ad rẽ cuius est species concipiamus oportet, dicetur enim veritas formalis, forma intellectus secundum quã rei ad extra conformatur.* ¶ *Sciendum tñ quòd ille respectus cõformitatis aliquãdo est relatio realis, aliquando vero relatio rationis. Si .n. loquamur de ueritate intellectus qui mouetur à re, relatio conformitatis est relatio realis. Mensurati enim ad mẽsuram relatio erit, quę secundum Philoso. 5. Metha. est relatio realis. Si vero de veritate ĩtellectus causantis rem loquamur, cuiusmodi est intellectus diuinus, et intellectus artificis, tũc talis relatio adęquationis, & conformitatis est relatio rõnis, est .n. relatio mensurę ad mensuratum, quæ secundum Philos. est relatio rationis. Est igitur veritas intellectus, forma sm̃ quã intellectus rei extra animam existenti conformatur, & adęquatur. Diffinitio aũt quæ datur, scilicet ꝙ est adęquatio rei, et intellectus, est diffinitio veritatis quantũ ad id quod est formale in veritate, non aũt diffinitio totalis essentię veritatis.* ¶ *Quantũ ad ueritatem rei. Sciendum primo, ꝙ sicut sanitas est nomen analogũ, & secundũ propriã rationem est tantũ in animali, in medicina vero, & cibo formaliter non saluatur, sed dicitur de eis secundũ ꝙ quandam habitudinẽ ad sanitatẽ animalis habent, inquantũ videlicet habitudinẽ aut causantis, aut conseruantis eam habent, sic veritatis nomen est analogũ, & sm̃ ueram rõnem in intellectu dũtaxat inuenitur,*

Series disputationis proposita.

Differentia inter actum appetitus & intellectum

Dupliciter Itellectus ad res comparatur.

Vide D.Th. p. p. q. 16. art. 1.

Respectus cõformitatis quid.

Cap. de ad aliquid.

Quomodo veritas de intellectu & re prædicatur.

tur, ratio .n. veritatis est circa formam per quam intellectus rei ad extra vt dictum est adęquatur. Dicitur autem de rebus extra animã, non quia in illis sm̃ rationem sit, sed quia ad veritatem quæ est in intellectu diuino, uel creato, ordinẽ & respectum aliquem habent ¶ *Sciendũ secundo ꝙ sicut medicina denominatur sana, proprie quidem deneminatione extrinseca, scilicet à sanitate in animali formaliter existente, non autem in ipsa formaliter existente, à qualitate autẽ in se existẽte per quã habet ꝙ sit causatiua sanitatis animalis, denominatur improprie sana denominatione intrĩseca. Ita res nominatur quidẽ proprie nõ à veritate existente in se vera, sed denominatione extrinseca, à veritate .s. in intellectu existente formaliter, habet enim ordinẽ ad illam veritatem inquantũ adęquatur ipsi intellectui, aut sibi intellectum causando in illo verã sui similitudinẽ adęquat. Improprie aũt de nominatione intrinseca, ab entitate sua per quã cõformatur intellectui, vt nata est sibi intellectũ adæquare denominatur vera.* ¶ *Sciendũ tertio ꝙ licet res naturales ĩ ordine & ad intellectum diuinũ, & ad intellectũ humanum dicantur verę, dicantur tñ principalius verę per comparationem ad intellectum diuinũ à quo ꝓcedũt, & cuius ideis assimilantur, & conformantur quã in ordine ad intellectũ humanũ. Sicut & res artificiales dicuntur primo quidem verę inquantũ formę existunt in mente artificis assimilantur. Secundario vero in comparatione ad ĩtellectũ humanũ, à quo nõ procedunt inquantum sibi intellectũ adęquare possunt.* ¶ *Cum ergo quæritur qđ sit veritas à qua res dicitur uera, dicitur quòd si loquamur de veritate à qua res dicitur proprie, & principaliter vera, illa nihil aliud est quã veritas intellectus de qua dictũ est. Si vero loquamur de ueritate à qua improprie vera nũcupãtur, dicitur ꝙ veritas dicit absolutũ cum respectu, dicit .n. entitatem rei cum respectu ad intellectũ, & si quidẽ dicatur res uera per respectũ ad intellectum diuinũ, tunc veritas rei est eius entitas cũ respectu conformitatis ad illum intellectũ. Veritas enim lapidis, dicit entitatẽ eius inquantum conformatur speciei lapidis existenti in mente diuina, & similiter est si comparetur ad intellectũ humanum practicũ. Si aũt cõparatur ad intellectũ humanum speculatiuum, sic dicit entitatem cum respectu causalitatis conformitatis, inquantũ .s. secundũ entitatem suã potest in intellectu verã sui cognitionẽ causare, quia bene dicitur ꝙ verũ importat ordinem ad intellectũ, & bonũ ordinẽ ad appetitũ.* ¶ *Quãtũ ad sm̃ principale sciendum primo, ꝙ veritatẽ esse in aliquo põt tripliciter intelligi. Vno modo sicut forma inhęrens denominans suũ subiectũ uerum. Alio mõ obiectiue, sicut cognitũ in cognoscente. Tertio significatiue, sicut repræsentatũ in repræsentãte. Sicut si diceremus spẽm ĩtelligibilẽ esse in ĩtellectu subiectiue, nãm autẽ hominis obiectiue sicut cognitũ in cognoscente, hominẽ vero esse animal, esse repręsentatiue, et significatiue in ista propositione vocali hõ est animal.* ¶ *Sciendũ secundo ꝙ cũ intellectus intelligẽdo format in seipso quendã conceptum rei intellectę repræsentatiuũ per compositionem, & diuisionem intellectus: possumus duo intelligere .s. aut ipsum actum intellectus componentis, et diuidẽtis, idest affirmantis, aut negãtis, aut conceptum complexum per talem actum productum.* ¶ *Ponuntur itaque istę conclusiones.* ¶ *Prima est. Veritas est in sensu, & in intellectu cognoscente quod quid est, sicut in re vera, quod est dicere, dicuntur veri, sicut & alię res dicuntur verę. Probatur. Omnis res habẽs formã pro-*

Quomodo medicina dicitur sana.

Res artificiales quomodo dicuntur veræ.

Veritas lapidis quid exprimit.

Veritas tripliciter est in aliquo.

Veritas est in sensu, & in intellectu: sicut in re vera.

propriam, & conuenientem suæ naturæ secundũ conformitatem ad speciem existentem in mente diuina habet in se veritatem sicut res vera, sed intellectus cognoscens quod quid est, & sensus actualiter sentiens sunt huiusmodi: ergo &c. consequẽtia nota cum maiori per supradicta. Minor vero probatur. Similitudo rei cognitę inquãtũ huiusmodi est forma virtutis cognoscẽtis inquantũ est cognoscens, forma .n. rei cognitę constituit virtutem cognoscitiuã ĩ actu, sed intellectus cognoscens quod quid est, & sensus sentiens habẽt similitudinem rerũ cognitarum: ergo habent proprias formas.

Quæ differentia inter veritatẽ intellectus, & sensus.

¶ *Aduertendum tamen ꝙ licet intellectus apprehendens quidditatem dicatur verus quia habet propriam formam, habet & similiter sensus differt tamen intellectus in hoc à sensu, quia forma à qua sensus dicitur verus intrinsece, nõ est essentialiter, & proprie veritas, sicut nec entitas lapidis proprie ueritas est: forma autem à qua intellectus inquantũ cognoscens dicitur uerus intrinsece, est eßentialiter veritas ipsa intellectus nostri, ut ex superius dictis patet, non tamen est veritas à qua principaliter dicitur intellectus verus. Dicitur enim primo verus à veritate in mente diuina existente.*

Neque in sẽsu neque in itellectu qđ quid est cognoscẽte est veritas obiectiue.

¶ *Secunda conclusio. Neq; in sensu, neque in intellectu cognoscente quod quid est, est veritas obiectiue, idest id qđ terminat actus istarum virtutũ non est formaliter verum. Probatur ista conclusio. De sensu .n. satis patet, quia veritas non cognoscitur nisi formetur rõ aliqua, aut conceptus de re ad extra, qđ nõ conuenit sensui sed de intellectu. Probatur. Cognoscens verũ formaliter cognoscit conformitatem & cõparationem quæ est inter rem cognitam, & id quod intellectus concipit de tali re, sed intellectus cognoscens quodquid est non cognoscit talẽ conformitatem: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia in tali conformitate ueritas formaliter cõsistit. Minor vero ꝓbatur. Si ĩtellectus talis cognosceret hãc conformitatẽ, id quod terminat talẽ operationẽ talem conformitatẽ importaret, terminus .n. actus intelligendi est id qđ intelligitur, sed hoc est falsum, quia terminus simplicis intelligentię est incõplexus, incomplexum autem inquantũ huiusmodi nõ dicit aliquam cõparationem, aut applicationẽ ad rem, hoc enim incõplexum, animal rationale, ex se non dicit aliquam cõparationem ad rem: ergo etc.*

Veritas est in intellectu componẽte & diuidente obiectiue.

¶ *Tertia conclusio. Veritas est in intellectu componente, & diuidẽte obiectiue, siue sicut cognitum in cognoscente. Probatur. Cognoscens conformitatẽ intellectus ad rem cognoscit verum formaliter, sed intellectus cõponens, & diuidens cognoscit conformitatem intellectus ad rẽ: ergo &c. Probatur minor, quia aliquando intellectus iudicat se habere similitudinem intelligibilis. Item quia terminus talis intellectionis est complexum, puta hoc exemplum homo est animal, cõplexũ autem comparationẽ intellectus ad rẽ dicit: ergo &c.* ¶ *Sed hic occurrit dubiũ. Nam S. Tho. dicit, ꝙ tunc solum intellectus cognoscit veritatem, quando cognoscit cõformitatẽ sui ad rẽ. Dicit, .n. Intellectus autem conformitatem sui ad rẽ intelligibilem cognoscere põt, hoc est quando iudicat rem ita se habere, sicut est forma de re quam apprehendit. In hac sola operatione intellectus est ueritas, et falsitas, secundũ quam nõ solum intellectus habet similitudinẽ rei intellectę, sed etiã super ipsam similitudinem reflectitur cognoscendo, & dijudicando ipsam. Sed nõ in omni propositione importatur talis cõformitas intellectus ad rem, sicut in ista homo est animal, sed habitudo tantũ prædicati ad subiectum importatur: ergo nõ*

Vide D. Th. p. p. q. 16. art 1 & 6. metaph.

Lect. 4.

semper

semper intellectus diuidendo & componendo cognoscet verũ aut falsum. ¶ *Respondetur ꝙ propositio illa est de mente S. Tho. scilicet ꝙ in omni propositione importatur cõparatio intellectus ad rẽ, nam intellectus formãs propositionẽ attribuit, aut remouet à re id quod de ipsa concepit. Sbm.n. propositionis importat rem extra aĩam, & prædicatũ id qđ intellectus de ipsa apprehendit, & per consequens formando propositionem, & intelligendo complexum, dicit & intelligit se habere conformitatem ad rem, attribuẽdo scilicet ei id quod incomplexe concepit: & si quidẽ sicut est in re, scilicet qa ipsi rei conuenit id quod intellectus concepit, & ꝙ ei formando propositionem attribuit tunc intellectus verum dicit, & cognoscit, sicut cũ huic rei quæ est homo attribuit hoc quod cõcepit de ea, scilicet aĩal rõnale, aut risibile formando istam propositionem, homo est animal rõnale, aut istam, homo est risibilis, verũ cognoscit. Si vero aliter sit in re, quam intellectus dicat, quia si intellectus aliquod incomplexum rei attribuit extra aĩam qđ ei non conuenit, vtputa dicendo homo est equus, tunc dicit falsum, & cognoscit falsum. Itaq; ꝙ in ista propositione homo est aĩal, & in oĩbus alijs cõparatio intellectus ad rem importata, ex eo ꝙ in tali ꝓpositione intellectus rei extra animã existenti, quæ per ꝓpositionis sbm significatur, id quod concepit de ea, & per prædicatum importatur, attribuit, & sic in oĩ propositione intellectus dicit se esse adæquatũ rei, dum rei attribuit id quod incomplexe de ea concepit.* ¶ *Qđ autẽ hoc sit de mente S. Thom. apparet qui postq̃ dixit, quòd tũc intellectus cognoscit veritatem cum cognoscit conformitatem sui ad rem intelligibilem iudicando rem ita se hẽre, sicut est forma de re, quã apprehendit, subiungit, & hoc facit componendo, & diuidendo in oĩ propositione aliquã formã significatam per prædicatũ, vel applicat alicui rei significatę per subiectum, vel remouet ab ea.* ¶ *Item ostendẽs quomodo adeo veritas enunciabiliũ non excluditur, dicit, Cũ aliquod incomplexum vel dicitur, vel intelligitur, ipsum quidẽ incomplexũ quantum est de se, nõ est rei æquatum, nec rei inæquale, cũ æqualitas, & inæqualitas sm̃ comparationem dicantur. Incõplexũ aũt quantũ est de se, non continet aliquã comparationem, vel applicationẽ ad rẽ, vnde de se nec uerũ, uec falsum dici põt, sed tm̃ complexum, in quo designatur cõparatio incomplexi ad rem per notã cõpositionis, aut diuisionis. Incomplexum aũt non dicitur ipsa res sm̃ ꝙ est extra animam, sed sm̃ quòd est obiectiue in intellectu simpliciter intelligẽte: ergo etc. In ista propositione homo est animal, importatur conformitas intellectus ad rem extra, sm̃ quòd res ad extra, quæ est homo, id quod de ea intellectus concepit, et intellectus illã propositionem formando se esse adęquatum rei, cum de ipsa re format conceptum animalis, intelligit, & dicit: dicit enim ita esse in re, sicut ipse concepit, ista autem conformitas importatur per cõpulam verbalem. Vnde in ꝓpositione importatur conformitas vtriusque, scilicet & eius quod intellectus concipit de re ad ipsam rem, & intellectus sic intelligentis ad eandem &c. Similiter in propositione negatiua inuenitur, cum .n. intellectus hominẽ non esse equũ intelligit, se eße rei adequatum dicit, dũ de eo equi negationem apprehendit.*

¶ *Quarta conclusio. In propositione vocali, & mentali quæ est conceptus terminans actum intellectus componentis, aut diuidentis est veritas significatiue. Probatur, quia repræsentat intellectui enunciabile verũ. Ista n. propositio, homo est animal,*

Nota pulchrã & subtilissimã doctrinam secundum D. Thom.

Vide D. Th. vbi supra.

Vide etiam 1. cont. gẽt. cap. 59.

Quid incomplexum.

In propositione vocali & mẽtali est veritas significatiue.

animal, siue in voce, siue in mente significat hoc complexum hominem esse animal, in quo significato importatur id quod est veritas formaliter, dicit enim hominem, & animal, & comparationem huius incomplexi animal ad illam rem quę est homo, & tale enunciabile complexū est id quod intellectus dicit, & intelligit per compositionem, aut diuisionem. Verū tamen est quod conceptus mentis principalius significat enunciabile complexum, quam propositio vocalis, quia propositio vocalis nisi mediante conceptu nō significat. ¶ Ad rationes in oppositum respondetur. ¶ Ad primum dicitur, quòd sensus Philosophi est, in ipsis esse veritatem, sicut in re vera, non autem sicut in cognoscente veritatem, & hoc conceditur. ¶ Ad secundum patet, quòd propositio vocalis est vera significatiue, nō autem formaliter, per veritatem propriā in se existentem. ¶ Ad tertium dicitur primo, quod ens, & verū conuertuntur quantum ad supposita, quia esse suppositū entis est suppositum veri, & econuerso, non autem conuertuntur quantum ad cōstitutiua rationū vtriusque, esse enim cōstituit rationem entis, & adæquatio rationem veritatis, illa autem non conuertuntur. ¶ Dicitur secundo, quod si consequēs sic intelligatur, quod vbi est vnum, ibi est alterum quantum ad ea penes quę nō conuertuntur, negatur consequentia, quia s.n. penes constitutiua rationum non conuertuntur, ideo non oportet vbi est vnū, ibi esse reliquum. ¶ Dicitur tertio, quod quia ens, & esse conuertuntur secundum supposita, differūt tamen secundum rōnem, ideo requiritur quod in quocunq; est suppositum entis, sicut in cognoscēte, sit etiam suppositum veri, & econuerso, non oportet aūt hoc de rationibus, non enim intellectus semper intelligens ens, ueri rōnem intelligit. ¶ Dicitur quarto quod argumentū concludit, quod verū est in omni re sicut in re vera, cum hoc aūt stat, quod sit solum in intellectu componente, & diuidente, sicut in cognoscente verum. ¶ Ad quartum dicitur, quod aurum est verum aurum proprie denominatione extrinseca, inquātum cōformatur intellectui diuino à quo procedit, improprie aūt denominatione intrinseca, vnde in ipso esse veritatē improprie dictam non negatur.

Nota mirabilem doctrinā in solutione arg. quæ est S.T. vbi supra.

Aurum quo modo dicitur verum.

QVAESTIO XIII.

Vtrum intellectus noster possit cognoscere singularia.

Vnum autem faciens hoc intellectus &c. Tex. XXII.

Lege p.p. D. Tho. quæst. 8. arti. 1. vbi sunt eadem fere argumenta.

QVAERITVR tertiodecimo, Vtrum intellectus noster possit cognoscere singularia. Et videtur quod sic. ¶ Primo. Potentia ponens differentiam inter aliqua cognoscit illa, sed intellectus ponit differentiā inter vniuersale, & particulare: ergo cognoscit vtrumque, consequentia nota cū minori. Maior est Philosophi 2. de anima per hoc probantis oportere esse sensum communem, ad cognoscendum differētiam inter sensibilia diuersorū sensuū, quia sensus particularis non cognoscit sensibile diuersorum sensuum. ¶ Secundo. Quicquid potest virtus inferior, pōt virtus superior, sed sensus qui est virtus inferior potest cognoscere singularia: ergo & intellectus. ¶ Tertio. Id quod primo intelligitur ab intellectu per vnā speciem, aut est ipsa spēs, aut res extra animam repræsentata per specie. Non species, quia secundum S. Doct. species non est quod

Tex. 146.

3. de anima. Lect. 8.

est qđ intelligitur, sed quo res ĩtelligitur: ergo est res extra aĩam, sed res qualibet extra animam est singularis etiam secundum S.Th. ergo intellectus intelligit primo singulare. ¶ Quarto. Formare syllogismum expositorium pertinet ad intellectum, similiter ex vniuersali propositione, & particulari concludere particularem in operabilibus: sed non posset intellectus ista facere, nisi cognosceret singulare, cum cognitio propositionis particularis supponat cognitionẽ singularis: ergo &c. ¶ Quinto. Si intellectus non posset cognoscere singulare, aut hoc esset ex parte intellectus, aut ex parte rei. Non ex parte intellectus, qa intellectus pōt intelligere magis intelligibilia: ergo & singulare, qđ est minus intelligibile: non etiam ex parte ipsius singularis, qa vnumqđq; cognoscitur sm̄ φ est in actu, singulare aũt primo est in actu, quia sibi primo conuenit existere, & per ipsũ cōuenit vniuersalibus, vniuersalia.n.abstrahunt abhic, & nunc, vt hẽtur ex Phil. ergo &c. ¶ Rñdeo. In ista quæstione duo sunt faciẽda. Primo.n.declarabitur titulus quæstionis. Secundo dicetur ad quæsitum. ¶ Quantũ ad primum. Sciendum primo φ cum singulare respectu alicuius vniuersalis dicatur, quot modis diuersificatur vniuersale, tot modis particulare diuersificari contingit. Duplicia aũt sunt vniuersalia. Quædā.n.sunt, quæ, à sua rōne materiam totaliter excludũt, sic φ non modo in rōne sua nō includunt materiā, sed etiam est de eorum rōne nō habere materiam, sicut sunt vniuersalia, genera scilicet, & species substantiarũ separatarum. Quędam autem sunt vniuersalia, quæ in ratione sua materiā uniuersalem includunt, sicut spẽs rerum corporalium. Si diffiniatur.n.homo diffinitione naturali, dicetur φ est quoddam cōpositum ex carnibus, ossibus & neruis, & huiusmodi, & anima rōnali. Singularia igitur in duplici etiam sunt differentia quędā scilicet quæ sunt naturarũ totaliter materiā excludẽtium singularia, & ista dicũtur singularia immaterialia, sicut sunt intelligentiæ: quædam aũt quæ sunt singularia naturarum includentium materiā, & ista dicuntur singularia materialia, sicut sunt Sor. hic bos hoc lignũ &c. ¶ Sciendum secundo φ aliquid pōt cognosci dupliciter. Vno modo in confuso, & pōaliter, & hoc est qñ cognoscitur aliquid in quo pōaliter continetur, hoc modo qui cognosceret aĩal non diuidendo in suas spẽs, cognosceret hominem pōaliter in animali contentum. Alio modo distincte, & determinate, & hoc est, qñ res cognoscitur in propria natura sm̄ quòd est, hoc modo cognosceretur homo si cognosceretur sm̄ proprium genus, & differentiam vltimā. ¶ Cum igitur quærimus vtrum intellectus noster possit cognoscere singularia, non quærimus de cognitione confusa, & pōali, certum est enim φ intellectus cognoscit vniuersalia in quibus singularia confuse, & potentialiter continentur, sed quęrimus de cognitione propria, & distincta sm̄ quòd sunt in sua singularitate: similiter non quęrimus de singulari immateriali, hoc enim pertinet ad Metaphysicum, vtrum scilicet intellectus noster possit cognoscere substãtias separatas, sed quærimus de singularibus materialibus. ¶ Quantum ad sm̄ sciẽdum vt declaratum est in pręcedentibus, quòd duplex est cognitio, scilicet directa, & reflexa. Directa, qua intellectus rem aliquā directo intuitu videt. Reflexa, qua ĩtellectus cognoscit aliquid, qđ sibi fuerat rō aliud cognoscendi reflectendo se. qũo se habeant istę cognitiones dictam est superius. ¶ Sit igitur hęc prima cōclusio. Intellectus noster nō pōt primo directe cognoscere sĩgularia.

Libello de ente & essentia in prologo.

Vide 9. Metaph. tex. 20

1. Post. Tex. 41.

Ordo quęsiti.

Duplicia vt vniuersalia: & similiter singularia.

Dupliciter aliquod cognoscitur.

Sensus quęstionis quis sit

Vide in q 6.

Lege quęst. 6 huius libri. 1. conclusio.

¶ Probatur primo. Omne cognitum ab intellectu primo, & directe, per speciem intelligibilem existẽtem in intellectu repræsentatur, sed singulare in sua singularitate non repræsentatur primo, & directe per speciem: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia intellectus non intelligit, nisi sm̃ quòd est in actu per spẽm intelligibilẽ. Minor vero ꝓbatur. Vnũquodq; recipitur in aliquo per modũ recipientis, vt sępius adductũ est, sed intellectus est immaterialis: ergo spẽs recepta in illo est immaterialis, & sine materialibus conditionibus: ergo repræsentat immaterialiter oĩno, & per consequens nõ repræsentat singulare in sua singularitate, & materialitate. ¶ Secundo arguitur sic. Illud quod primo, & directe cognoscitur ab aliqua põia, est obiectum eius. Sed singulare non est obm intellectus, immo quidditas rei materialis, vt superius dictum est: ergo &c. ¶ Tertio. Res quæ sua ratione materiam signatã, & particularizatam includit, non cognoscitur primo, & directe, à põia per abstractionẽ à materia cognoscẽte, sed intellectus noster cognoscit per abstractionem à materia, & singulare in sua rõne includit materiã, ut dicitur 7. Metaph. ergo &c. consequẽtia nota cum maiori, quia si aliquid in sua rõne includens materiam, cognosceretur à põia per abstractionẽ à materia, cognosceretur per abstractionem ab eo, quod est de rõne eius, nihil aũt potest abstrahi ab eo, quod est de ratione eius: minor etiã est manifesta, tum quia per illud intellectus differt à sẽsu, tum quia ꝓpter hoc ponitur a Phil. intellectus agens vt naturas à conditionibus indiuiduantibus abstractas efficiat.

Quidditas materialis ẽ obiectũ intellectus.

Tex. 35.

¶ Secunda conclusio. Intellectus noster potest cognoscere singularia secundario, & per reflexionem. Probatur rationibus in principio quæstionis adductis.

2. conclusio Intellectus noster pōt cognoscere singularia p reflexionem.

¶ Primo. Cuicunq; intellectus attribuit aliquã secundã intentionem, illud ab intellectu cognoscitur, non.n. posset illi intellectus attribuere inte...onem, nisi cognosceretur. Sed singulari intellectus indiuidui intentionem attribuit, ergo intelligitur ab intellectu, & cum non intelligitur primo, & directe, sequitur ꝙ indirecte, & secundario intelligatur. ¶ Secundo ꝓbatur vtraq; conclusio auctoritate Phil, Nã quærens quid sit obm intellectus, pręmittit quõ quidditas distinguitur ab eo cuius est, scilicet à singulari. Deinde cum subiunxisset ꝙ aut alia parte, aut eadem aliter se hẽnte carnem, & carni esse discernit, hoc declarat subiungens: Sensitiuo quidem igitur calidũ, & frigidum indicat, & quorũ ratio quędã caro. Alia aũt aut separato, aut sicut circunflexa se habet ad seipsam, cũ extensa sit carni, esse discernit, idest: principio quidẽ sensitiuo iudicat, & cognoscit singulare, & oĩa quorũ ratio materiam particularẽ includit, sicut hæc caro. Alio aũt principio, aut separato à principio singularis cognoscitiuo quidditatem discernit, qñ scilicet vnũ cognoscitur sensu, alterũ vero intellectu, aut nõ separato, sed eodem quo extensẽ, idest primo, et directe quidditatem apprehendit etiã singulare, dum reflectitur supra actũ suũ, etiã singulare cognoscit, qđ sane fit qñ vtrumq; cognoscitur intellectu, ex eo ꝙ aĩa, quæ quidditatem cognouit ad considerationẽ sui actus, & spẽi intelligibilis, & phantasmatis, reflectitur. ¶ Cum itaq; intellectus noster non cognoscat directe, & primo singularia; cognoscat aũt secundario & indirecte, superest declarare quis sit iste modus cognoscendi, & vnde hoc habeat singulare. ¶ Sciendum igitur ꝙ singulari non rõne singularitatis à nobis repugnat directe cognosci, singulare enim inmateriale secũdũ se maxime cognoscibile

3. de anima Tex. 10.

Intellectus cognoscit singularia secũdario.

bile est, sed ratione materialitatis, licet enim intellectus primo, & directe quidditatem materialẽ cognoscat, per abstractionem tamen ab hac materia signata, quam in sui ratione includit, singulare cognoscit. ¶ Modus igitur cognoscendi singularia hic est. Nã singulare primo sensum particularem immutat, deinde phantasiam, hæc aũt simul cũ intellectu agente speciẽ intelligibilem in intellectu possibili causat. Et quia illa species solã quidditatem repræsentat, cum singulare, & phãtasma per quidditatẽ sũ spẽm intelligibilem causet, ideo intellectus per illam speciem primo naturã vniuersalem intelligit, deinde per cognitionem obiecti vniuersalis in cognitionem sui actus redit: et quia actus causatus est à specie intelligibilis, ideo per cognitionẽ actus redit in cognitionẽ speciei intelligibilis, quę principium actus fuit: & quia species est à phãtasmatibus abstracta, per cognitionẽ speciei ad cognitionem phantasmatis reuertitur, & per phãtasma singulare cognoscit. Apparet hoc in exẽplo. Sortes .n. et Plato prius per suas quidditates sensum exteriorẽ immutant, deinde sua phantasmata causant in phãtasia, illa phãtasmata similiter cum intellectu agente similitudinem hominis in intellectu producũt. Intellectus similitudine hominis ĩformatus cognoscit naturã humanã, deinde ad cognoscendum actum suum, & per illum speciem, & per spẽm phãtasmata, et per phantasmata Sortem, & Platonem.

Modus quo cognoscitur singulare.

Tex. 19.

Pulchrum exemplum.

¶ Ex hoc sequitur ꝙ singulare per propriam, & distinctã speciem, quæ scilicet ipsum repræsentet distincte intellectui, quantũ ad suã singularitatẽ non cognoscitur, sed per spẽm vniuersalem, tãquam per principium quo intellectus intelligit, et actum intellectionis producit, per phãtasmata aũt tanquã per id quo ipsum singulare intuetur. ¶ Contra primã conclusionem sunt dubia quædã quæ inferius declarantur. ¶ Ad rationes in oppositũ respondetur ꝑ quãto possunt esse cõtra primam cõclusionẽ. ¶ Ad primũ quidẽ dicitur, ꝙ ponens differentiã inter aliqua, vtique cognoscit utrũque, non tñ oportet quod utrũq; cognoscat primo, et directe. ¶ Ad sm̃ respondetur primo, ꝙ quicquid potest virtus inferior potest virtus superior, non tamẽ eodem modo, sed nobiliori. Modo dicitur, ꝙ intellectus singulare nobiliori modo quã sensus cognoscit, sensus enim singulare quantum ad conditiones materiales, & accidentia exteriora cognoscit, intellectus aũt quantũ ad naturam speciei, quæ est in ipsis indiuiduis. ¶ Respondetur secundo ꝙ maior propositio habet veritatẽ in his quæ sunt eiusdem generis, et eiusdem ordinis, quia tũc quod dicit perfectionẽ in uno, dicit etiam perfectionem in altero. Modo sensus, & intellectus non sunt eiusdem ordinis, vnde ratio non sequitur. ¶ Ad tertium dicitur, ꝙ id quod primo intelligitur ab intellectu, est res extra animã existens, non secundũ esse, quod habet extra animam, sed secundũ abstractionẽ à conditionibus materialibus. Et cũ dicitur ꝙ est singularis, dicitur ꝙ est singularis sm̃ esse, ꝙ habet in singularibus, sed secundũ esse ꝙ habet ĩ intellectu, est vniuersalis. ¶ Ad quartum dicitur primo, ꝙ posito ꝙ intellectus formaret syllogismũ expositoriũ, oporteret intellectum cognoscere singularia, non tñ primo & directe. ¶ Dicitur secũdo ꝙ formare syllogismum expositorium, similiter formare conclusionem de re aliqua eligẽda, pertinet ad cogitatiuam, licet etiam talis cognitio dicatur esse intellectus imperatiue, q̃a scilicet intellectus ĩperat virtuti cogitatiuę, vt in actũ circa particulare operabile exeat. ¶ Ad quintum dicitur ꝙ est ex parte ipsius singularis, quia videlicet non potest causare

Soluuntur rationes in oppositum.

Intellectus format syllogismum expositorium vel cogitatiua.

Quæst. 15.

causare in intellectu spēm repræsentatiuā materiæ signatæ, eo ꝙ intellectus immaterialis sit, materiale autem in immateriale agere nō possit. ¶ *Ad huius improbationem dicitur primo ꝙ illa ꝓpositio, unumquodq; est intelligibile inquantū est in actu, non verificatur de habente actū existentiæ, sed de habente esse quidditatiuum actuale, quod inquā aut est actus, aut natura sua includit actū, sic enim dicitur vnumquodque intellectuale inquantum est in actu, idest inquantū natura sua includit actum, vnde ratio non probat.* ¶ *Dicitur secundo ꝙ quantū ad materiā signatam singulare non est in actu, sed dicit potentiam, ideo sm̄ suam singularitatem non est cognoscibile nisi in ordine ad aliquem actū.* ¶ *Dicitur tertio ꝙ admisso ꝙ sit intelligibile, nō sequitur ꝙ sit primo intelligibile, & directe, non .n. omne quòd est in actu, est intelligibile primo, et directe, sed id quod sui similitudinem potest in intellectu causare.*

Vnumquodq; est cognoscibile inquantum in actu: quomodo intelligatur.

QVAESTIO XIIII.

Vtrum intellectus noster possit multa simul intelligere.

Indiuisibile aūt quoniam dupliciter est, &c. Tex. XXIII.

Lege D. Th. p. p. q. 85. ar. 4. Vnde sumpta est quæst. hæc.

VAERITVR quartodecimo, Vtrum intellectus noster possit multa simul intelligere. Et videtur ꝙ sic. ¶ *Primo. Cōparatio aliquorum non potest cognosci nisi extrema cōparationis cognoscantur. Sed intellectus cognoscit cōparationem multorū, dum format propositiones: ergo oportet intellectum simul illa intelligere.* ¶ *Secundo. Quando pōia sic se habet ad plura, ꝙ nullū illorum aliquid abijcit à pōia, neq; vnum expellit reliquum, illa possūt simul esse in potentia. Sed nulla intellectio aliqd abijcit ab intellectu, neq; vna intellectio expellit aliā, cum non habeāt oppositionem: ergo possunt simul esse in intellectu, & per consequens intellectus plura potest simul intelligere.* ¶ *Tertio. Quia Philos. ponit ꝙ aliqua cognoscuntur prius tempore conclusione, sed aliqua simul tēpore. Vnde dicit. Est aūt cognoscere, alia quidē prius cognoscentem, quorundam autem simul accipere notitiā, vt quæcunque contingunt esse sub uniuersalibus quorū habent cognitionē: ergo etc.*

Vide 1. post. tex. 2.

¶ *Quarto. Non minoris virtutis est intellectus in intelligēdo, quā sensus in sentiendo. Sed sensus pōt simul multa sentire: ergo & intellectus poterit multa simul intelligere. consequentia nota cū maiori. Minor uero probatur quia idem visus potest simul videre albedinem chartæ, & nigredinem litteræ.* ¶ *Quinto. In phantasia potest esse ꝙ sint plura phantasmata sufficientia mouere intellectum, quæro igitur à quo mouebitur ītellectus, non enim est maior ratio, ꝙ ab vno quam ab altero moueatur: ergo simul mouebitur ab utroq;, & per conseqnens intellectus simul cognoscet illa, quę in phantasmatibus illis relucebant.* ¶ *Sexto. Intelligentia mouens orbē lunę, cognoscit simul intelligētiā primā cui intēdit in mouēdo assimilari, intelligit se, & intelligit orbē quē mouet, & alia ēt extrinseca, & ista sunt plura intellecta: ergo &c.* ¶ *Respō deo. Ad euidentiā huius difficultatis. Primo præmitā aliqua. Secūdo dicā ad quęsitū.* ¶ *Sciendū igitur primo, ꝙ licet operatio intellectus nō sit motus qui ē actus imperfecti, est tñ motus q nominat actum perfecti, existentis in actu, & quandam*

Sensus an possit multa simul sentire.

Ordo quæsiti.

cum

cum motu qui est actus imperfecti similitudinē habet. Sicut enim ille à termino (vt dicitur 5. Physi.) speciē habet & vnitatem (Est .n. vna dealbatio, quæ ad vnam albedinē terminatur) ita operatio intellectus habet vnitatem ab vno termino .s. ab vno intelligibili. Nā vna intellectio est, quæ vnius intelligibilis est.

Te. 34. & 35.

Quæ cognoscuntur per vnam speciē simul cognoscuntur.

¶ Sciendū secundo ꝙ vt superius dictū est, vnumquodq; est actu à nobis intelligibile, qn̄ similitudinē suam in intellectu habet. Ideo quæcunq; per vnā speciē cognosci possunt, ut vnū ītelligibile cognoscuntur: quæ vero per diuersas spēs intelliguntur, vt plura intelligibilia cognoscuntur. Cuius rō est: quia cū vna species sit primo alicuius naturæ repræsentatiua, illa quæ cognoscuntur per vnam spēm, cognoscuntur vt in illa natura per spēm repræsentata conueniunt, & per cōsequēs conueniunt in vna rōne intelligibilis: quæ vero per plures species cognoscuntur, quia illę species non repræsentant illa vt conuenientia in aliqua vna nautra, nō sub ratione unius intelligibilis cognoscuntur, sed sub rōne plurium intelligibilium cognoscuntur.

Multa possunt habere vnitatem.

¶ Sciendū tertio, ꝙ non inconuenit aliqua esse multa, et tn̄ aliquam habere adinuicē unitatem. Multę .n. partes continui sm̄ quòd sunt in continuo habent vnum esse, qđ est primo ipsius totius continui, & secundario suarū partium. Vnde multa possūt dupliciter cōsiderari. Vno mō inquantū multa sunt, hoc est considerando vnāquamq; partem per se, ut est ab alijs distincta. Alio mō vt vnum .i. inquantum in vno toto conueniunt. Similiter multa à nobis posse cognosci, dupliciter pōt intelligi. Vno mō ꝙ cognoscan per modum plurium .i. vuumquodq; per propriam speciem. Alio mō per modum vnius, scilicet per spēm vnius in quo conueniunt. Sicut partes continui dupliciter possunt cognosci .s. vnaquęq; per ꝓpriā speciem, & oēs per speciē totius cōtinui, quod constituunt. ¶ Quantum ad sm̄ pono duas conclusiones. Quarū prima est. Intellectus noster non pōt plura simul intelligere per modum plurium.

1 Conclusio Intellectus noster non potest plura simul intelligere per modum plurium.

¶ Probatur primo. Si intellectus intelligeret plura per modū pluriū, sequeretur, ꝙ simul vteretur pluribus speciebus intelligibilibus. Sed hoc est impossibile: ergo &c. cōsequentia nota, quia vt supra dictū est, intellectū intelligere plura ꝑ modū pluriū, est illa ꝑ plures spēs intelligere. Falsitas vero consequētis ꝓbatur. Formæ eiusdē gn̄ris nō possūt simul eē in eodē subiecto sm̄ actū ꝑfectū, nō.n. pōt idē corpus colorari diuersis coloribus sm̄ idē, neq; simul figurari diuersis figuris. Sed oēs species intelligibiles sunt eiusdē gn̄ris: ergo etc. Minor probatur. Formæ quæ respiciunt eandem potētiam sunt eiusdem generis, nam unitas generis ex vnitate pōiæ, vel materiæ procedit: sed omnes species intelligibiles respiciunt eandem potentiā, scilicet intellectum: ergo &c.

Responsio scotistarum

¶ Ad hanc rōnem respondent qdam negādo falsitatem consequentis. Ad cuius ꝓbationē dicunt, ꝙ maior est falsa, tunc .n. diuersę scientię nō possent esse ī eodē intellectu: quòd tamen est falsum. ¶ Dicunt præterea, quòd non est simile de corpore respectu figurarū, & de speciebus respectu intellectus, quia cū figura sit qualitas corporalis, & subiectum sit corpus, necesse esset, si idem corpus haberet diuersas figuras, quòd eadem pars esset in diuersis sitibus: non sic autem est de intellectu, et specie intelligibili, quę sunt incorporeę, ideo nihil nō prohibet esse plures species in intellectu.

Impugnatur responsio supradicta.

¶ Sed contra istam responsionem arguitur, & primo probatur maior negata. Supponitur autē primo quòd forma, dum est in actu perfecto, est quidam terminus potentiæ, est enim potentia indifferens ad diuersas formas: sed per vnam-

vnamquãque terminatur sua capacitas, & in differentia. Tũc arguitur sic. Si in eadem potẽtia simul essent formæ plures eiusdem generis, sequeretur vnã potentiam ad diuersos actus terminari, forma enim est terminus potentiæ. Sed hoc est impossibile, sicut est impossibile unam lineam ex eadem parte ad diuersa puncta terminari: ergo &c. ¶ Nec sequitur ꝙ in vno intellectu nõ possent simul plures esse scientię. Non enim scientia nominat actum perfectum sed habitũ, qui est medius inter puram potentiam, & actũ perfectum, tales autem formas nõ negamus simul in eadẽ potentia esse posse. Cum .n. paries dealbatur, ĩ toto dealbationis tempore est in pariete albo vt in fieri, & nigredo vt in corrũpi, sed dicimus plures formas in actu perfecto nõ posse simul in eadem potentia esse, vt probatum est. Tunc autẽ species ĩ actu perfecto esse dicuntur, quãdo actu intellectus per illas intelligit, quõ simul in intellectu eße nõ possũt, licet plures in eo habitualiter esse nõ sit inconueniens. ¶ Secũdo cõtra responsionem ad similitudinẽ arguitur. Quæro enim quare idem corpus in eodẽ situ manens sm̃ se totum et partes, simul habere diuersas figuras nõ põt. Aut enim est ex causis assignatis, aut ex aliqua cã particulari. Non videtur aũt illa causa assignata valere. Cũ .n. remota est ista causa, ꝙ eadem pars sit in diuersis sitibus: ergo oportet dicere ꝙ est quia formę eiusdem generis nõ possint simul esse in eadem põia, quę ratio saluatur ĩ intellectu, ideo similitudo quæ assignatur inter corpus in comparatione ad figuras, & intellectum in comparatione ad species intelligibiles, est conueniens. ¶ Præterea dato ꝙ illa ratio valeret de figuris, quia traheret eandem partem ad diuersos situs, non tamen valet ad assignandũ rationem quando idẽ corpus secundũ eandem partẽ simul colorari pluribus coloribus non potest, non enim color trahit ad aliquẽ situm, ideo responsio nulla. ¶ Secundo ꝓbatur eadem conclusio ex verbis Philos. vbi vult ꝙ si intellectus intelligit lineam vt vnum quid in diuisum, in tempore indiuisibili intelligit. Si aũt intelligit diuidendo in partes, tunc etiã diuiditur tempus, & per consequens plures partes per modũ pluriũ non simul, sed in diuerso tẽpore cognoscuntur. ¶ Ad hoc respondet quidam ꝙ hoc dictum Philos. intelligendum est de contigenti, non de necessitate. Contingit enim intellectũ diuidentem longitudinem simul diuidere tempus, nõ est tamen necessarium. ¶ Sed ꝙ ista responsio sit contra mentẽ Philos. apparet consideranti verba sua. Quærit .n. quomodo indiuisibile cognoscatur à nobis, et distinguit de indiuisibili ꝙ est triplex. Quorum unũ est ꝙ est actu indiuisum, est tamen diuisibile in põia, et de tali subiungit, aliũ esse modũ cognoscendi ipsius secundum ꝙ est actu indiuisum, & aliũ secundum ꝙ est diuisibile in põia quia cũ intelligitur ut ũnũ indiuisum, intelligitur in indiuisibili tempore, cũ aũt intelligitur secundũ quòd est in põia & per diuisionem partium, tunc diuiditur tẽpus. Vnde verba sua sunt hæc. Simul .n. tempus diuisibile, & indiuisibile longitudini est. Non igitur est dicere aliquid in medio intelligere utrumque, non enim est nisi diuidatur, sed aut põia seorsum, aut utrumq; intelligens dimidiorum, diuidit & tempus, ex quo patet, ꝙ cum quærat de modo cognoscendi indiuisibile, & ponat alium modum cognoscendi ipsum inquantum est diuisum, & alium secundum ꝙ diuiditur in partes, non loqtur de eo qđ contingit, sed de proprio cognitionis mõ. ¶ Secunda conclusio. Intellectus noster potest multa per modũ vnius simul intelligere. Probatur. Intellectus potest intelligere

In vno intellectu possũt esse plures scietię vide hic quomodo esse potest.

Cõsidera exemplũ de figuris.

Tertio de anima tex. 23

Nota punctũ subtile.

Tex. 23.

2. conclusio Intellectus noster põt

multa p modum vnius simul intelligere.

telligere quicquid sibi per unã speciẽ repræsentatur, sed plura per modũ vnius possunt sibi per unam speciem repræsentari: ergo plura põt simul intelligere. cõsequentia nota cum maiori, quia enim similitudo Sortis figurã, colorem, & alia accidentia Sortis repræsentat, ideo visus per illam similitudinẽ oĩa accidentia Sortis intuetur. Minor etiã patet, nã una spẽs cõtinui repræsentat omnes partes eius in confuso, vt vniuntur in toto. ¶ Secundo arguitur sic. Vnum intelligibile põt vna intellectione intelligi, sed plura per modum vnius se habent, ut vnum intelligibile: ergo etc. ¶ Sed hic occurrit dubiũ.

Dubium.

Sicut supra dictũ est, plura cognosci per modum vnius est illa per vnã speciem cognosci: cũ ergo intellectus cognoscit propositionem, aut differentiã inter aliqua, sequitur quod utrumque extremorũ per speciem vnius cognoscat. Sicut si diceremus, quod intellectus cognoscẽs hãc propositionem, homo est albus, cognoscet hominem, & albũ per speciem hominis, sed hoc est falsum, quia species hominis non est repræsentatiua albi: ergo non videtur secundum hanc determinationem, quõo intellectus possit cognoscere propositiones. Similiter & de differentia aliquorũ argui potest. ¶ Respondetur ad hoc secundum mentem S. Th. ꝙ differentia cognoscuntur sm̃ quòd cõueniunt in ratione differentiæ, & cõparata secundũ quòd conueniũt in una rõne cõparationis. ¶ Sed circa hanc responsionem S. Tho. ad huc dubium remouet. Quia si vnã similitudinem differentiæ, et cõparationis cognoscãt, non apparet à quo causatur ista similitudo comparationis & differentiæ, nec quid sit. ¶ Ad hoc aũt dicendũ, ꝙ duos modos imaginari possumus. Vnus est ꝙ intellectus similitudine vtriusque extremi comparationis, & differentiæ informatus, similitudines extremorũ adinuicem

Lege D. Th. 1. q. 85. ar. 5 ad primũ.

vnit, et illę similitudines sic unitæ, ut una similitudo comparationis & differentiæ eorum repræsentatiua se habet. Sicut si diceremus phantasiã imaginari montem aureum, ex eo quòd phantasma auri & phantasma montis adinuicem vnit, quæ phantasmata sic vnita per modum phantasmatis montem aureum repræsentant. ¶ Sed iste modus non videtur mihi conueniens. ¶ Primo quia aut intellectus illas species sic vnit, vt ex illis quædã tertia species resultet, aut sic vt vna sit alterius ratio, aut per modũ coaceruationis. Non primũ, quia plures spẽs intelligibiles vnius speciei partes esse non possunt. Itẽ talis species resultãs ex illis duabus, non magis repræsentaret differentiã aliquorum quam conuenientiã. Non secundum, quia non apparet quæ illarum debeat alterius esse ratio. Non deniq; tertium, quia quæ vniuntur ꝑ coacervationem, nullã per se vnitatem habent ut ex illis possit dici plura vt vnũ intelligi. Itẽ non plures repræsentarẽt quã prius, eo ꝙ ex eorum unione nihil resultaret. ¶ Secundo oẽs species intelligibiles sunt vnitę in intellectu, non .n. determinant sibi diuersos situs, cũ intellectus organo corporali non sit affixus. Si ergo vnio earũ sufficit ad cognoscendã differentiã et cõparationem rerũ intelligibiliũ, sequitur quòd intellectus poterit simul intelligere omnem comparationem, & differentiam eorum quorũ habet speciem, hoc aũt experimento patet esse falsum: ergo &c. ¶ Ideo est alius modus dicendi. ¶ Pro quo sciendũ primo ꝙ intellectus non põt simul cognoscere aliqua cõparata adinuicem, vt conueniũt in vna comparatione, aut aliqua differentia vt conueniũt in vna ratione differentiæ, nisi prius extrema cognoscat, non .n. potest cognoscere hominem differre ab equo, nisi prius seorsum & hominem cognoscat, & equum,

Confutatio obiectionis factam hic.

Species intelligibiles vnitę in intellectu.

Quomodo cõparata & differentia per unã speciem cognoscantur sim.

talis enim cognitio per cōpositionem & diuisionem intellectus fit, cōpositionem autē oportet ꝙ præcedat simplex apprehensio. ¶ Sciendum secundo, ꝙ licet formaliter intellectus non nisi per unam speciem vnica intellectione intelligat, virtualiter tñ contingit ipsum per plures intelligere, sm̄ quòd actus præcedentes virtutem quandā intellectui ad actū sequentem relinquunt, sicut etiam dicimus ꝙ intendere, & intelligere est actus voluntatis secundū quòd in ea virtus rationis manet. ¶ Cum ergo quæritur, cum intellectus intelligit hominem esse album aut ab equo differre, à quo causatur, & quid sit similitudo cōparationis, aut differentiæ illorum extremorū repræsentatiua.

¶ Dicitur primo ꝙ illa species non causatur à re extra animā, aut ab eius phantasmate immediate. Nā species immediate a phantasmate causata naturā rei simpliciter, non aūt comparationē vnius ad alteram causata repræsentat. ¶ Dicitur secundo quòd est quædā similitudo quam intellectus per vitutem relictā in ipso ex consideratione extremorum in seipso causat. Prius .n. intelligit verbi gratia hominem. Secundario intelligit equū. Tertio per virtutem quandā relictam in ipso, ex consideratione hominis, et equi in seipso causat similitudinē, aut conceptum differentiæ hominis ad equū repræsentatiuū, & hoc uniuersaliter in omni cōpositione intellectus reperitur, format .n. semper intellectus in seipso similitudinē repſentatiuam propositionis quam intelligit: quæmadmodū inquit D. Tho. quod intellectus ex præcōceptis speciebus generis, & differentiæ speciei format rationem.

Considera hic modum et ordinem intellectionum.

1. p. q. 12. ar. 9 secundum.

¶ Attendendum aūt quod quandoq; etiā contingit vt ītellectus pluribus simul speciebus actuetur, sicut Theologi de scientia infusa, & acquisita dicunt, sed tunc illę species, vt vna, species accipiuntur in quantum vna est ratio alterius, idest inquantū vna respectu alterius rōnē actus & formæ habet, eo quod superioris ordinis sit, aut quauis alia rōne.

3. p. q. 9.

Soluuntur rationes in oppositum.

¶ Ad rōnes in oppositum respōdetur. ¶ Ad primum quidem dicitur ꝙ extrema cōparationis cognoscuntur sm̄ quod in vna comparatione vniuntur, & per similitudinem cōparationis: vnde cognoscuntur per modum vnius, & per consequens argumentum est pro secunda cōclusione. ¶ Ad secundum dicitur qđ maior est falsa. Nam licet nulla intellectio aliqd abijciat à substantia intellectus, vna tñ abijcit aliam, eo ꝙ secū aliam in gradu ꝑfecto nō compatitur. Nec valet probatio, licet .n. nullam habeant oppositionē adinuicem, una tamen non compatitur aliā, eo ꝙ sunt formæ eiusdē generis, utpote eandem pōiam respicientes. ¶ Ad tertium dicitur quod simul cognoscitur conclusio cū præmissis virtualiter, non aūt in propria forma, vnde simul cognoscuntur minor, & conclusio per modū vnius, inquantū vna in altera uirtualiter continetur. ¶ Ad quartum dicitur quod visus simul videt albedinem chartæ, & nigredinem litteræ per modum vnius, eo qđ videt illa per unam speciem: ab illa .n. albedine, & nigredine causatur vna similitudo albedinis, & nigredinis repręsentatiua, quia cum species recepta in oculo sit ad extensionem organi extensa, non inconuenit secundū unam sui partē esse repręsentatiuā albedinis & sm̄ aliā nigredinis. ¶ Ad quintū dicitur primo qđ phantasma nō est sufficiēs mouere intellectū, nisi sit in actu ꝑfecto, hoc est, nisi actu imaginatio imaginetur per ipsum. ¶ Dicitur secūdo qđ sicut intellectus non pōt simul vti duabus speciebus, ita nec imaginatio duobus phātasmatibus, vnde duo phātasmata nō possunt esse in phātasia secundum actū perfectum, nisi ex ipsis aliquo mō fiat vnū,

Visus videt multa ꝑ modum vnius.

Intellectus non vtitur duabus speciebus.

ex quo

ex quo sequitur maiorem esse falsam, nõ enim possunt in phãtasia simul esse plura phantasmata sufficientia mouere intellectum. ¶ *Ad sextum dicitur, ꝙ illa licet sint plura intellecta, habent tamen vnius intellecti rationẽ sm̃ aliquos quidẽ, quia omnia per suam substãtiã intelligentia intelligit. Secũdũ alios vero, quia licet aliqua alia à se per speciem intelligibilẽ intelligat, essentia tamẽ ipsius, & talis species per modũ unius se habet, inquantum vnum est alterius ratio. Essentiæ enim ratio est ꝙ ĩ ipsa talis sit species per quã aliud à se intelligat.*

An intelligẽtia omnia p essentiã intelligat.

Lege in 2. cont. gent. cap. 98.

QVAESTIO XV.

Vtrum intellectus noster posit intelligere sine phantasmate.

Nequaquã phantasmate intelligit anima. Tex. XXX.

P. p. q. 85. art. 1.

VAERITVR quintodecimo, Vtrum intellectus noster possit intelligere sine phantasmate. Et videtur quòd sic. ¶ *Primo. Quæcunq; abstrahunt à materia, abstrahunt à phantasmate quia phantasma est tantum rei materialis. Sed mathematica abstrahunt à materia: ergo, & à phantasmate, & tamen ab intellectu nostro intelliguntur: ergo intellectus noster potest aliquid intelligere sine phantasmate.*

Tex. 8.

¶ *Secundo vt habetur à Philos. 3. huius, intellectus in actu potest operari per se, sicut & sciens dicitur sciens qñ per se potest considerare. Sed postquã intellectus accipit speciem intelligibilem, remoto phãtasmate est in actu: ergo poterit intelligere sine phãtasmate.* ¶ *Tertio. Nõ minus dependet sentire à sensibili, quam intelligere à phantasmate. Sed sensus aliquando sentit absente sensibili, sicut imaginatiua virtus: ergo & intellectus poterit intelligere sine phãtasmate.* ¶ *Quarto. Potentia informata similitudine alicuius obiecti, potest in illud obiectum remoto quocunq; alio. Sed intellectus in actu habet similitudinem naturæ vniuersalis: ergo remoto phantasmate, & quocunq; alio poterit nãm vniuersalẽ cognoscere.*

Ordo disputationis præfixę.

¶ *Respondeo. In ista quæstione Primo præmittam aliqua necessaria ad propositum. Secundo aliquas cõclusiones ponã.* ¶ *Quantum ad primum sciendũ primo quòd intellectum non posse intelligere sine phãtasmate dupliciter potest intelligi. Primo ꝙ non possit intelligere sine phantasmate eius quod intelligit, sicut si diceremus intellectũ non posse intelligere hominem sine phantasmate hominis. Alio modo ꝙ non possit intelligere sine phantasmate aut rei intellectę, aut alicuius alterius.* ¶ *Sciendũ secundo ꝙ intellectũ intelligere cum phantasmate, potest triplicem sensum habere. Primus est quòd intellectus intelligendo suũ obiectum intelligat phantasmata, & ea in seipsis, vt sunt quędã res, speculetur. Secundus est ꝙ intelligẽdo suũ obm̃ vniuersale intelligat quoq; ea quæ per phãtasmata repręsentantur. Tertius est quòd dũ intelligit obiectũ simul, et phantasia vtatur phãtasmate repręsentato sibi per phãtasmata phantasiando, sicut si diceremus intellectum intelligere hominem cũ phantasmate, quando dum intellectus vtitur specie hominis naturã vniuersalẽ hoĩs intelligendo, phãtasia etiã simul phãtasmatibus hominis vtatur, singularia hominis intuendo. Et tunc quærere vtrum intellectus possit intelligere sine phantasmate, esset quęrere utrũ ad actũ intellectus necessariò reqratur actus phantasię necne.*

Nota primo

Nota secũdo ꝙ triplex est sensus, intellectum non posse intelligere sine phantasmate,

Nota tertio. ¶ Sciendũ tertio ꝙ intellectus noster licet multipliciter à sensu differat, ĩ hoc tamen cũ sensu conuenit, ꝙ sicut sensus per species à sensibilibus abstractas rem cognoscit, ita intellectus per species abstractas à phantasmatibus, tanquam medijs cognoscendi obm intelligit, & ideo nõ est dubium quin intellectus aliqd intelligere non possit antequã habeat spẽm, nisi prius sint phantasmata à quibus spẽs abstrahantur, quibus intellectus fit in actu, vnde de hoc non est quęstio. Sed dubium est, an postquã est factus in actu per speciem intelligibilem, possit sine phantasmate intelligere. ¶ Quantum ad sm̃ sit hæc prima conclusio. Intellectus factus in actu ꝑ speciem intelligibilem, põt intelligere sine phantasmate duobus primis modis .i. neque intelligendo phantasma in se, neq; etiã repræsentata per phantasmata intelligẽdo ¶ Probatur sic. Si intelligere nõ posset intellectus sine phãtasmate modis dictis, sequeretur ꝙ intellectus directe sĩgularia intelligeret, sed hoc est superius improbatũ: ergo &c. Probatur consequentia. Illud directe cognoscitur ab intellectu, ĩ qđ primo intuitu fertur, sed si non posset intelligere nisi ĩtelligẽdo phãtasmata, uel singularia repræsentata ꝑ ipsa, primo intuitu ferretur in singularia: ergo &c. ¶ Sed contra istã conclusionẽ arguitur dupliciter ex uerbis S.T. ¶ Primo namq; dicit S. Tho. ꝙ quia qdditas, siue nã ĩ materia corporali exiñs, ẽ obiectum intellectus, nihil aũt cognoscitur uere, & perfecte nisi cognoscatur sm̃ quòd habet esse, ideo oportet intellectũ nostrũ speculari vniuersalia in particularibus. Ex quo arguitur sic. Intellect⁹ nõ põt cognoscere vniuersalia, nisi speculetur illa in singularibus ergo nõ põt intelligere nisi intelligat, aut phãtasmata in se, aut repsentata ꝑ phãtasmata. tenet cõsequẽtia, quia nihil potest in non viso videri, non enim potest similitudo in speculo videri, nisi speculum uideatur. ¶ Secundo dicit S. Tho. oportere intellectũ ad phantasma conuerti, ad hoc vt vniuersale naturam in singularibus intueatur, sed intellectum conuerti ad phãtasmata, est intellectum intelligere phãtasmata aut in se, aut vt sunt medium cognoscẽdi singularia: ergo &c. Nec valet si dicatur, ꝙ intellectum conuerti ad phãtasmata secundum S. Tho. est pati à phantasmate, & recipere speciẽ intelligibilem ab eo, quia S. Tho. vt luce clarius patet ex processu, loquitur de intellectu postquã factus est in actu per speciem intelligibilẽ. ¶ Ad primum istorum dicitur primo, ꝙ licet intellectui, quia est principalior potẽtia animæ, attribuamus operationem, quæ est intelligere, proprie tamen loquendo intellectus non intelligit, sed magis est id quo anima intelligit. Vnde cũ dicit S. Tho. ꝙ intellectus intelligit uniuersalia in singularibus, sensus est ꝙ anima intellectiua per intellectum cognoscẽdo vniuersalia, cognoscit illa in singularibus per imaginationem cognitis. ¶ Dicitur secundo quòd cũ intelligat anima uniuersalia per intellectum, et singularia per imaginationem, potius dicit S. Th. ꝙ intellectus intelligit uniuersalia in singularibus, quã ꝙ sẽsus intelligat ipsa vniuersalia in singularibus, qa vniuersale nullo mõ põt à sensu cognosci: sed particulare põt aliquo modo cognosci ab intellectu, cuius est cognoscere vniuersale: tum etiam quia intellectus est nobilior sensu, & imaginatione, & aliquo modo habet virtutem supra imaginationem mouendo illam ad cognitionem singularium, vt dicetur ad secundum. ¶ Dicitur tertio ad probationem consequentiæ, ꝙ non oportet vt per eandem potentiam videatur quod videtur, et id in quo videtur sed sufficit, ꝙ sit idem homo, aut eadẽ anima per vnã potentiam

Marginal notes: Intellectus factus i actu potest intelligere sine phantasmate duobus modis. — Quæst. 14. — Vide p.p. q. 14 ar. 9. — Vbi supra. — Anima intelligit diuersa per diuersas põas.

tentiam cognoscens vnum, & per aliam aliud, tum maxime, quando cognoscere hoc, & illud sunt actus diuersarum rationum. Sic in proposito est idem homo, vel eadem anima per intellectum cognoscens vniuersalia, & per sensum particularia; in quibus vniuersalia cognoscit, & cognitio vniuersaliũ est alterius rationis à cognitione particularium: quia cognitio vniuersalium debet esse sine organo corporali, cum organum corporale non recipiat species vniuersales: cognitio autem directa particulariũ per organum corporale fiat. Sic etiam dicimus ꝙ visus, immo verius homo videt accidentia exteriora in particulari substantia, et tñ visiua põia substantiam non intuetur, sed intellectus. ¶ Ad similitudinem aũt de speculo dicitur, ꝙ nõ est ad propositũ, quia in visu similitudo speculi recipitur per quã & speculum, & quæ resultant in speculo repræsentantur. In intellectu autem vniuersalis naturę, spẽs naturam particularem non repræsentat, ideo non oportet, vt naturam vniuersalem intelligens in singulari, ipsum singulare intueatur. ¶ Ad sm̃ dicitur quòd intellectum conuerti ad phantasmata, neq; est ipsam aĩam, aut hominem per intellectũ intelligere phantasmata, neq; etiã à phãtasmate immutari, S.Th. ait ꝙ intellectus post receptionẽ spẽi intelligibilis indiget phantasmate, sicut instrumẽto, siue fundamento suæ spẽi, & ꝙ se hẽt ad phãtasma, sicut causa efficiens, quia sm̃ eius imperium formatur imaginatione phantasma conueniens tali speciei, in quo resplendet species intelligibilis. Dico ergo ꝙ intellectum conuerti ad phantasmata, est secundum eius imperium in imaginatione causari phantasma; sicque intelligendo per quandam concomitatiuã imaginationi vniri, vnde intellectus non potest intelligere vniuersalia, nisi per eius imperium formetur phantasma in phantasia in quo species itelligibilis reluceat, & anima per phantasma cognoscens singularia per intellectum, vniuersalia in particularibus cognoscat. ¶ Secunda cõclusio. Intellectus rem aliquam absque eius proprio phantasmate potest intelligere. ¶ Probatur. Intellectus cognoscit substantias separatas aliquo modo, & tñ non habet phantasmata earum, cum phãtasma sit tantum rei corporalis: ergo aliqua intelligit sine phantasmate rei intellectę. ¶ Tertia conclusio. Intellectus noster pro isto statu non põt intelligere sine phantasmate, idest sine actu phantasiæ simul vtentis aliquo phantasmate, et iste est sensus Phil. & S.T. ¶ Primo ergo, ꝓbabitur conclusio. Secundo declarabitur illam esse mentem Philos. & S.Th. ¶ Primo itaque arguitur sic ratione superius tacta. Cognitio intellectus vera debet esse secundũ modum essendi rei cognitę, sed quidditas habens esse in singularibus materialibus est obm intellectus: ergo debet cognitio intellectus terminari ad vniuersalia sm̃ ꝙ sunt in singularibus, sed hoc non põt esse nisi simul sit cognitio singularium cum cognitione vniuersalium: ergo oportet ꝙ aliqua virtute cognoscãtur singularia cũ intellectus vniuersalia cognoscit, hoc aũt non põt esse per intellectum, quia vt supra est ostẽsum, singularia ab ipso directe cognosci non possunt: ergo oportet ꝙ sit per aliquam virtutem sensitiuam scilicet imaginationem, quæ etiam in absentia sensibilis suum actum habet, aut etiam per cogitatiuam virtutem. ¶ Verum quia hæc rõ non probat nisi ꝙ vniuersalia materialia sine phantasmate non cognoscimus, ideo secundo probatur ꝙ nec etiam substantias separatas eo modo, quo à nobis cognoscibiles sunt, sine phantasmate nõ quidem ipsarum, sed rerũ corporaliũ cogno-

Considera si militudinẽ de speculo.

Lege D.Th. 2. cont. gẽt. cap. 73.

Intellectus rem aliquã absque phãtasmate põt intelligere.

Vbi supra.

Modus intelligendi conformis modo essendi rerum.

Natura cogniti per cõparationem ad aliud. cognoscamus. Illud quod cognoscitur ꝑ comparationem ad aliud, non põt cognosci altero ignorato, quia relatio & ex fundamento, & ex termino dependet, sed substantias abstractas cognoscimus per aliquam comparationem ad corporalia, aut per remotionẽ ab eis: ergo non possunt cognosci non cognitis corporalibus, sed corporalia non cognoscũtur sine phãtasmate: ergo &c. ¶ Tertio. Si intellectus nõ indigeret in sua operatione actu potentiæ vtentis organo corporali, et maximę imaginationis à sua operatione ꝑ lęsionem organi imaginationis, aut alterius virtutis sensitiuę non impediretur, sed videmus impediri operationem intellectus per lęsionem organi phantasiæ, et memoratiuę vt ĩ phreneticis, et obliuiosis: ergo &c. consequentia patet, quia ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis. Valet enim, impeditur intellectus à sua operatione per lęsionem organi phantasię: ergo indiget phãtasia in sua operatione. ¶ Quarto, apparet hoc signo. Experimur enim quia cum nitimur ad aliquid intelligendũ, formamus in nobis phantasmata, in quibus quasi in speculo quod volumus intelligere inspiciamur. Similiter cum quis aliũ docet, exempla quibus in seipso phantasmata formare possit ad intelligendum illi proponit. ¶ Nunc secũdo loco restat ostendere hanc fuisse mentem Philoso. & S. Thom. Philosophus namque 3. de anima dicit. Intellectiuę aũt animę phãtasmata vt sensibilia sunt, propter quòd sine phãtasmate nequaquã intelligit anima. Ex quibus habetur primo ꝙ intellectus indiget phantasmate ad intelligendum. Habetur secundo quòd non solum antequam habeat species, sed etiam semper indiget phantasmate ad intelligendum, tum quia dicit nequaquã, idest nullo tempore intelligi sine phantasmate,

Non hoc significatum.

Tex. 30.

tum quia talem habitudinem dicit habere phantasma ad intellectum, qualem habet sensibile ad sensum exteriorẽ, vt ex processu suo patet: sed sensus numquam põt sentire sine sensibili pñte, ergo nec intellectus sine phãtasmate. ¶ Preterea loquens de anima dicit. Et ob hoc neque non sentiens nihil, nihil vtique addiscet, neq; intelliget simul: sed cum speculetur necesse phantasmata aliquod speculari. Ex quibus verbis habetur primo, quòd anima neque ante speciem neq; post intelligere potest sine phantasmate, tum quia dicit ꝙ non sentiens nihil addiscet, scilicet de nouo acquirens scientiam, neq; intelliget, scilicet vtendo scientia acquisita: tum quia dicit ꝙ cum speculetur necesse esse simul phãtasmata aliqd speculari, speculari aũt operationẽ dicit: ideo postquã habet species non põt aĩa exire in actum sm̃, nisi etiam phantasma aliqđ speculetur. Habetur secundo quòd non oportet intellectum speculari phãtasma, sed animam aut hominem per imaginationem. Dicitur .n. neque non sentiens nihil, nihil intelliget, ꝙ si de intellectu loqueretur esset falsum, tunc enim numquã intellectus intelligeret, quia intellectus semper est nõ sentiens, & sic patet quòd sensus expressus in conclusione sit sensus Phil. ¶ Qđ etiã sit de mẽte S. Th. apparet primo. Nã 3. de aĩa dicit. Oportet cũ aliquis speculatur ĩ actu ꝙ simul formet sibi aliqđ phãtasma, formare aũt phãtasma formaliter, & elicitiue est phãtasię, licet imperatiue sit intellectus: ergo &c. et infra. Patet aũt ex hoc falsum esse, ꝙ Auicẽna, ponit ꝙ intellectus non indiget sensu postquã acquisiuit scientiã. ¶ Secũdo volẽs probare intellectum non posse intelligere sine phãtasmate, format istã consequentiam: si non requireretur ad actum intellectus, actus alicuius potentiæ vtentis organo corporali, nullo modo

Tex. 39.

Anima neq; ante neque post speciẽ intelligit sine phantasmate.

In expositione 39. tex. Vide D. Th. p p. q. 84. ar. 7.

p. p. q. 84 ar. 7.

impediretur in suo actu per læsionem alicuius organi corporalis, sed videmus hoc esse falsum: ergo manifestum est quod ad hoc quod intellectus actu intelligat non solum accipiendo scientiam de nouo, sed etiā vtendo scientia iam acquisita, requiritur actus imaginationis, & ceterarum virtutum. Ista est conclusio quā formaliter deducit S. Th. qua nihil ad propositum clarius. Patet igitur esse de mente Philosophi quòd intellectus ad suum actum non solum acquirendo scientiam, sed etiam vtendo scientia iam acquisita indiget phantasmate, & quòd non est ita intelligendum, vt quidam opinantur, quod oporteat ipsum intueri phantasmata, sed quod ad hoc vt intelligat requiritur actus phantasię formantis phantasma. ¶ Sciendum tamen vt habet S. Tho. quòd licet intellectus indigeat phantasmate, & antequam habeat speciem intelligibilem, et postquā per ipsam factus est in actu, hoc tamen non eadem ratione, ante enim indiget phantasmate, vt ab eo accipiat speciem. Vnde tunc comparatur phantasma ad intellectum, sicut mouens ad motum sed postquam habet speciem, indiget eo vt fundamento suę speciei, et tunc comparatur intellectus ad phantasma, sicut causa efficiens, formatur enim phātasma, tunc in phantasia ad imperium intellectus. ¶ Ad rationes in oppositum respondetur. ¶ Ad primum quidem dicitur primo, quòd licet mathematicalia abstrahant secundum rationem à materia sensibili, non tamen secundum esse, vnde ipsarum sunt phantasmata.

Lege in 1. cō tra gent. Tex. 73.

Soluuntur rationes in oppositum.

¶ Ad secundum dicitur primo quòd ly per se non excludit omne aliud ab intellectu, sed omnem causam à qua reducatur in actum. Intellectus enim in actu, idest anima secundum intellectū existēs in actu, potest operari per se cū voluerit, idest ad hoc vt operetur, nō indiget aliquo agente, reducente ipsum de potentia in actum. ¶ Dicitur secundo quòd consequentia est falsa, non dicitur enim posse per se intelligere, quasi sine phantasmate intelligere possit, sed quia cum indigeat phantasmate ad intelligendum, potest illud suo imperio in imaginatione formare. ¶ Ad tertium dicitur primo quod si per sētire, accipiatur actus sensus exterioris, minor est falsa, non enim sensus exterior habet suam operationem nisi præsente sensibili. ¶ Dicitur secundo, quòd si per sentire accipiatur actus imaginationis, maior est falsa, phantasma enim conseruatum in phantasia, est similitudo rei singularis, vnde alia similitudine phātasia ad suam operationem non eget. Species autem in intellectu est vniuersalis, vnde indiget & aliqua similitudine singulari, vt vniuersale in singularibus cognoscatur. ¶ Dicitur tertio, quòd intellectus non ita dependet à phantasmate, à quo causata est species intelligibilis: quasi non possit intelligere sine illo: sed sufficit quòd in phantasia formetur aliud phantasma simile illi.

Hæc est melior responsio.

¶ Ad quartum dicitur, quòd maior est falsa: quando similitudo existens in potentia non repræsentat obiectum, sed modum essendi quem habet extra animam: sicut est similitudo, quæ est in intellectu, illa enim repræsentat naturam vniuersalem sine singularibus, & tamen natura habet esse in singularibus: vnde oportet esse aliquam similitudinem singulariū, vt anima intelligens vniuersalia in sigularibus speculetur.

Similitudo quid repræsentat.

QVAE-

QVAESTIO XVI.

Vtrum appetitus sit potentia distincta ab aliis potentiis animæ.

Adhuc autem & appetitiua, &c. Tex. XLII.

9. p. q. 80. ar. 1.

VAERITVR. Sextodecimo. Vtrum appetitus sit potentia distincta, ab alijs potentijs animæ. Et videtur ꝙ non. ¶ *Primo. Sicut se habet appetitus grauis ad graue, ita appetitus animalis ad animal, sed appetitus grauis non est aliud à forma grauitatis: ergo & appetitus animalis, nō est aliquid distinctum à forma animalis. Maior patet, quia sicut appetitus grauis non est nisi quædam inclinatio grauis ad locum deorsum, ita & appetitus animalis est quædam inclinatio animalis, ad aliquid fugiendum, vel prosequendum. Minor vero probatur, quia remoto quocunq; alio accidente à corpere graui excepta grauitate, naturaliter lapis sursū existens descenderet remoto impedimento: ergo haberet appetitum ad talem motum, & non haberet aliquod accidens distinctum à grauitate: ergo &c.* ¶ *Secundo. Si appetitus esset aliqua pōia aīę ab alijs distincta, sequeretur ꝙ tot essent appetitus quot sunt pōię aīę, sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia: quia oīs pōia appetit suam operationē.*

Respōsio ad disputationem propositum.

¶ *Rn̄deo. Ad euidentiam huius difficultatis,* ¶ *Sciendum primo, ꝙ hoc nomen appetitus, prima sui impositione significat quandam inclinationem appetentis in aliquid, quę quidē inclinatio sequitur aliquam formam. Sed quia inclinatio pōt duo nominare, scilicet aut relationem, et ordinem appetentis in aliquem actū elicitum, quo appetens in aliquid inclinatur, ideo secundario hoc nomen appetitus impositum est ab aliquibus ad significandum pōiam elicitiuam talis inclinationis, quæ est actus elicitus. Non quęrimus ergo hic, vtrum ipsa inclinatio sit pōia ab alijs distincta, quia certum est ꝙ non est pōia inquantum pōia, cum sit aut relatio, aut forma sub relatione, aut actus: sed queritur, vtrum huic inclinationi sit attribuenda specialis pōia animę ab alijs distincta* ¶ *Sciendum secundo, quòd triplex est appetitus, accipiendo appetitū pro inclinatione, scilicet naturalis, animalis, & rationalis Omnis.n. inclinatio, consequitur aliquam formam. Aut ergo consequitur formam naturalē, sicut inclinatio lapidis deorsum cōsequitur grauitatem, & iste appetitus naturalis dicitur, Aut consequitur formā sm̄ esse apprehensum, quod habet in sensu, sicut inclinatio ouis in virētē herbā apprehensam: & iste dicitur appetitus animalis, quia est inclinatio consequens formam apprehēsam per sensum à quo animal habet ꝙ sit animal. Aut consequitur formam sm̄ quòd est apprehensa per intellectum, sicut cū intellectus apprehendit aliquid sub ratione boni, ad hanc apprehensionem consequitur quędam inclinatio ad bonum, & iste dicitur appetitus rationalis.* ¶ *Sciendū tertio quòd forma naturalis pōt accipi dupliciter. Vno modo pro forma substātiali contra animam distincta, quæ scilicet dat esse inanimatum, vt forma naturalis dicatur oīs forma substantialis ab anima distincta. Alio modo accipitur forma naturalis, vt distinguitur contra formā intentionalem, & sic dicitur forma naturalis, quę esse suum naturale habet, & hoc modo omnia accidentia sm̄ esse quod habent in subiecto sibi ꝓportionato, sm̄ quòd sunt tales formæ, dicuntur formæ naturales, vnde*

Triplex est appetitus.

Vide D.Th. in prologo. 1. metaph.

Forma naturalis potest dupliciter accipi.

vnde & ipse põia aĩę hoc modo dicũtur formæ naturales. Cum ergo dicimus naturalem appetitum, circa inclinationem consequentem formã naturalem, formã naturalem intelligimus secũdo modo, nõ aũt solum primo modo, & illum dicimus hic appetitum naturalem, qui nullo modo sequitur formã apprehensam, sed solum naturalẽ, idest hñtẽ esse naturale. ¶ Istis notatis sit hęc prima conclusio. Appetitus naturalis specialem põiam distinctam à forma naturali, quã consequitur, non requirit. ¶ Probatur primo. Appetitus conueniens alicui remoto omni alio à forma quã sequitur, aliquã specialem põiam distincta à forma illa non requirit: sed appetitus naturalis conuenit rei remoto quocunque alio quod non est illa forma: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia ex opposito prędicati infertur oppositum subiecti. Sequitur enim, illud requirit potentiam distinctã à forma: ergo non conuenit rei remoto quocũq; alio à forma. Minor vero probatur exemplariter, remoto.n. à corpore graui omni alio accidente, excepta grauitate, graue haberet naturalem inclinationem ad locum deorsum, qđ apparet, quia si esset sursum non impeditum descẽderet. Similiter oculus remoto quocunque alio habet naturalem inclinationem ad videndum, præsente enim obiecto non impedito videret suum obiectum, & sic de alijs. ¶ Si vero quęratur quid est iste naturalis appetitus. ¶ Dicitur primo, ꝙ non põt esse relatio, quia appetitus naturalis videtur esse principiũ motus naturalis, relatio aũt non põt esse principiũ motus, neque terminus per se, vt dicitur 5. Phys. ¶ Dicitur secũdo, ꝙ appetitus naturalis non est aliquid distinctũ realiter à forma inclinãte, sed est ipsa forma, non absoluta, sed cũ ordine ad aliquid cõsiderata, non ꝙ in ipsa sit formaliter ordo, & respectus talis, est.n. talis respectus sepenumero entis ad non ens, sicut respectus põę visiuę ad suam operationem dum non videt, & respectus grauis ad motum deorsum dum non mouetur, & per consequẽs huiusmodi ordo est ens rõnis: sed quia forma inclinans non põt concipi sub rõne appetitus, nisi concipiatur in ordine ad aliud. grauitas.n. est ipse appetitus grauis deorsum sed nõ concipitur sub rõne appetitus, nisi concipiatur ĩ ordine ad motũ deorsum, similiter est de quolibet alio appetitu naturali. ¶ Secunda conclusio. Inclinatio aĩlis & rõnalis, spãles põias distinctas ab alijs põys aĩę requirunt. ¶ Probatur primo. Si ad talem inclinationem non requireretur specialis potentia animæ, sequeretur ꝙ sufficeret ipsa potentia animæ apprehensiua, sicut ad inclinationẽ naturalem sufficit forma naturalis, hoc est falsum: ergo &c. Probatur falsitas consequentis. Vnaquęque res appetitur vt est in sua natura, nullus enim appetit cibum sm̃ esse intentionale, quod habet in anima, sed sm̃ esse suũ reale, & naturale: sed virtus apprehensiua non inclinatur ad rem, vt est in sua natura, sed vt ipsa recipitur intentionaliter in cognoscente, quia, vt sic, est sua perfectio: ergo ad inclinationem sequentẽ apprehensionem sensus, vel intellectus, ipsa virtus apprehensiua non sufficit ¶ Secundo. Amor, odium, tristitia, & similia sunt passiones appetitus animalis, uel rationalis, & ista non sunt passiones potentiæ apprehensiuæ: ergo &c. ¶ Tertio. Sicut se habet forma ad habentia cognitionẽ, ita suo modo & appetitus, appetitus enim sequitur formã. Sed forma altiori modo habet esse in habentibus cognitionem, quã in his quę cognitione carent, quia in non habentibus cognitionem forma determinatur ad vnũ esse tm̃, sed in habentibus cognitionem forma est receptiua oĩum aliarũ formarũ sm̃ esse intentionale: ergo in hñtibus cognitionem est appe-

Appetitus naturalis rõ requirit specialem potẽtiam a forma naturali distinctam.

Quid est naturalis appetitus.

Tex. 10.

Inclinatio animalis & rõnalis speciales potentias requirunt.

Quid amor odium tristia nisi passiones appetitus aĩalis.

est appetitus altiori modo q̃ in rebus non hñtibus cognitionem. Cũ igitur illa hẽat appetitũ solummodo naturalẽ q est idem cũ ipsa forma, in cognoscentibus erit appetitus ab alijs põijs distinctus. ¶ Ad rões in oppositũ rñdetur. ¶ Ad primum qdẽ dicitur ꝙ maior est falsa. Appetitus .n. grauis est appetitus nãlis consequens formã naturalem, appetitus aũt aĩalis cõsequitur formã apprehensam. Ad probationem negatur ãns: qa appetitus aĩalis non est inclinatio solum, ut inclinatio dicit respectũ: sed est actus elicitus à põia quæ à nomine actus ẽt dicitur appetitus. ¶ Ad sm̃ dicitur ꝙ procedit de appetitu naturali: quo appetitu unaquęq; põia appetit suã operationem: non de appetitu consequente apprehensionem, qui animalis dicitur aut rationalis. Isto .n. appetitu non appetit qualibet põia suã operationem: sed bene animal aliarum põiarũ operationes appetit & desiderat.

Quæst. XVII. Vtrum appetitus & intellectus sint principia motus animalis.

Ad uero neque ratiocinatiua, &c. Tex. XLVI.

3. de anima. Tex. 37.

IDETVR ꝙ nõ. ¶ Primo. Phil. ponit motiuũ sm̃ locum genus põiarũ aĩę distincta ab intellectu et appetitu: ergo intellectus & appetitus non sunt põiæ motiuę aĩalis. ¶ Secundo. Si appetitus esset causa motus in aĩlibus: sequeretur ꝙ aĩalia mouerentur semp sm̃ inclinationẽ appetitus, sed hoc uidemus esse falsũ in hominibus qui appetens aliquid non operantur id qđ concupiscunt: sicut sunt cõtinentes: ergo &c. ¶ Tertio. Si intellectus esset causa huiusmodi motus: aut esset uerũ de intellectu speculatiuo: aut de intellectu practico. Nõ de intellectu speculatiuo: qa intellectus speculatiuus non dicit aliquid prosequendũ esse uel fugiendum. Nec intellectus practicus: qa intellectus practicus ẽ uniuersalium, oĩs aũt motus est ad aliqd particulare: ergo etc.

Tex. 48. ¶ Quarto. Phil. dicit ꝙ intellectus non uidetur mouens sine appetitu: appetitus aũt mouet pręter rõnem: ergo solus appetitus erit causa motus necessaria: nõ aũt intellectus. ¶ Rñdetur. In ista quæstione duo sunt facienda. Primo ponenda sunt aliqua necessaria ad quæsitum. Secundo qbusdã conclusionibus rñdebitur. ¶ Quãtũ ad primũ. Sciendũ primo: ut parti habetur à Phil. & à S. Tho. ꝙ phantasia quandã similitudinem cum intellectu hẽt & quantum ad cognitionẽ & quantũ ad mouendũ. Quãtum ad cognitionẽ qdem: quia sicut aliquid apparet sm̃ intellectũ, & intellectus suam operationẽ et iam in absentia intelligibilium habet: sic & sm̃ phantasiã aliqd apparet, vñ phãtasia q̃dam apparitio dicitur: & hẽt opationem suã ẽt in absentia sensibiliũ. Quantũ vero ad mouendũ: qa phantasia in aliqbus rõnem mouentis hẽt. Nã sequuntur multi phantasiã, non sm̃ rõnem agentes: bruta quoq; aĩalia sm̃ phantasiã mouentur, tanq̃ non hñtia intellectũ. Itẽ ad absentiã sensibiliũ mouet. Similiter intellectus in hoĩbus rõne vtentib[9] principiũ motus ẽ: et mouet ẽt in absentia rerũ: q̃obrem non inconuenit noĩe phantasię significare ẽt intellectũ: & noĩe intellectus significare phantasiam. Hic ergo noĩe ĩtellectus vtimur sm̃ ꝙ hoc nomen est cõe põię intellectiuæ & phantasiæ. ¶ Sciendũ secundo, ꝙ appetitus est duplex .s. appetitus rõnalis, qui dicitur volũtas: & appetitus sensitiuus, q diuiditur in irascibilem & concupiscibilẽ. Põt ergo hoc nomen appetitus accipi dupliciter. Vno modo vt continet sub se vtrũq; appetitũ. Alio mõ particulariter: vel ꝓ appetitu rõnali: vel ꝓ appetitu sensitiuo. In hac q̃one non accipimus appetitũ particulariter sed vniuersaliter.

Tex. 48. S. Th. tex. 56 lect. 16.

De virtute motiua dupliciter loqui possumus.

uersaliter, vt ad vtrūq; appetitū se extendit. ¶ Sciendū tertio, ꝙ de uirtute motiua possumus loq dupliciter. Vno mō de virtute efficiente seu imperante motum. Alio mō de virtute exequutiua motus, quę est vis q̃dā exterior diffusa in musculis, lacertis, & neruis membrorum: quā mēbra sunt habilia ad obediendū virtutibus impantib⁹ motū. quā virtutē apparet esse in mēbris, eo ꝙ qñ à sua naturali dispōne remouentur, non obediunt ad motū efficiens. Virtus aūt effectiua est illa q̄ motū elicit & pducit. In hac ergo qōne nō q̃rimus de virtute exequutiua motus: qa de ista non facit mentionē Phil. ī hoc loco, et ē virtus q̄ magis pficit corp⁹ ad moueri q̄ motū efficiat, vt inqt S. Th. sed q̃rim⁹ de uirtute īpante motū de qua intendit Phil. ¶ Sciendū quarto ꝙ est duplex intellectus .s. practicus et speculatiuus: speculatiuus dicit̄ qui est tm̄ cōsideratiuus veritatis: & veritatē cognitam nō ordinat ad aliq̄ opationē alterius pōię ab intellectu. Intellectus aūt praticus dicitur: q ueritatē cognitā ordinat ad opus. Isti aūt duo intellectus non sunt duę pōię realiter distinctę, sed est eadē pōia q̄ dicit̄ intellectus practicus et speculatiuus. cuius rō est: qa qđ accidentaliter se hēt ad obm pōię non diuersificat pōiam, accidit aūt apprehensioni intellectus ꝙ ordinetur ad opus uel nō ordinetur, penes qđ differunt intellectus practicus et speculatiuus: vñ non distinguuntur realiter, sed tm̄ sm̄ rōnem p hoc ꝙ est ordinari, vel nō ordinari ad opus. ¶ Quantū ad sm̄ ponūtur tres conclusiones de mēte Phil. Prima est. Intellectus speculatiuus non est cā efficiēs motus pgressiui aīalis. ¶ Probatur. Pōia apprehensiua nihil iudicans de re opabili, vel si iudicat de re opabili nō dicit illud psequendū esse vel fugiendū non impat motū, sed intellectus speculatiuus ē pōia aut non iudicans de re opabili: puta cū apprehendit triangulū hēre tres angulos, et diametrū esse assimetrū, aut si iudicat de re opabili, non tñ dicit illud esse psequendū vel fugiendum: puta cū dicat qd est homicidiū: ergo &c. consequētia nota cū minori: qa p hoc differt intellectus speculatiuus à practico: quia practicus cōsiderat res mō opabili nō aūt speculatiuus. Maior ēt est manifesta: qa pōia apprehensiua non pōt motū suo mō efficere: nisi cū dicit aliqd esse fugiendū vel psequendū. ¶ Secūda cōclusio. Nec intellectus praticus p se: neq; appetitus p se est sufficiens principiū effectiuū motus. Probatur. Voluntas non pōt in aliqd inclinari nisi illud sit apprehensū: hō ēt non mouetur nisi inclinetur ad motū, quę inclinatio ptinet ad appetitū: ergo neque intellectus per se, neq; appetitus p se est sufficiēs principium motus. ¶ Tertia conclusio. Intellectus practicus et appetitus sunt unū sufficiens principiū effectiuū motus in aīalibus. Probat̄. Principiū mouēs aut est pars vegetatiua, aut sēsus aut intellectus per se, aut appetitus per se, aut intellectus & appetitus simul. Non vegetatiua neque sensus: quia apparet nō omnia illa moueri in quibus sunt, non. n. plantæ mouentur motu locali à se: neque ostreę & similia, in quibus tñ est sensus. Neq; intellectus per se, aut appetitus, vt pbatū est: ergo erit intellectus simul cum appetitu. ¶ Pro declaratione autē dictorum sciendum primo: quia dixi hic accipi intellectum vt etiā continet sub se phantasiam: ꝙ sicut intellectus speculatiuus non est principium mouens sed practicus: ita in animalibus virtus phātasiæ siue imaginationis cuius est solum apprehendere res sensatas non iudicando vtrū hoc sit fugiendum vel prosequendū: non sufficit ad motum: sed actus virtutis extimatiuę requiritur aliquid esse cōueniēs & disconueniens iudicantis. Vnde cum Philos. dicit phantasiam esse simul cum appetitu principium motus per phanta- Tex. 54.

3. cont. gēt. Cap. 82.

Intellectus speculatiuus nō est causa efficiens motus pgressiui.

siā intelligit uirtutē imaginatiuam simul cū extimatiua. ¶ Sciendum secundo vt dicit Phil. ꝙ cum intellectus & appetitus sint distinctę pōię, nō mouent nisi conueniant in vnam communem spēm; hoc aūt nō sic est intelligendum, quasi oporteat vt ipsa eiusdem speciei simpliciter fiant, sed tantum sm̄ quid: quia .s. p unā & eandem formam mouent: sicut si diceremus aquam calidam, dum calefacit manum, conuenire in unam speciem cum igne calefaciente: quia tā aqua quā ignis p eandem formā calefacit .s. p caliditatē: sic intellectus practicus & appetitus p vnā formam mouent .s. p appetibile q̄ est finis. Intellectus .n. practicus primo apprehendit finē, deinde deliberat de his q̄ sunt ad finem. Similiter voluntas primo vult finē: deinde eligit ea q̄ sūt ad finē: finis ergo est forma p quā intellect⁹ practicus mouet sm̄ ꝙ est ab ipsa volūtate volitus: & hoc mō dicuntur intellectus & appetitus in vnā spēm conuenire inquantū sunt mouentia. ¶ Attendendū est aūt ꝙ dupliciter possumus itelligere solū intellectū cōprehendendo ēt phantasiā, & appetitum esse principia effectiua motus aīalis. Vno mō ꝙ solo actu qui est appetere et impare motū mouere dicātur. Alio mō ꝙ pter act⁹ imanētes q sunt appetere & impare motū, istę pōię aliū actū transeuntē hēant q sit mouere. Licet aūt uterque modus in doctrina S. Tho. sustentari possit: videtur tñ mihi ex his q̄ dicuntur, ꝙ primus modus sit eius doctrinę conformior. Impare .n. motū, & mouere eliciti-ue, non sunt alius & alius actus: sed ipm impare motum, non qdem absolute, sed cū respectu ad motū tanq̄ ad effectū in actu, est ipsum mouere siue motū elicere. ¶ Vbi aduertendū, ꝙ aliter comparatur motus ad agens corporeū qđ extrinsecū corpus mouet, & aliter ad appetitū & intellectū q̄ aīalis corpus de loco ad locū mouent. Nā ad corpus mouens comparatur sicut eius actio. Actio .n. q̄ est de gñe actionis, est materialiter motus, ad appetitum autem & intellectum, sicut effectus ad causam comparationem habet. ¶ Sed tunc duplex occurrit dubiū. ¶ Primum est qa per actionem imanentē quales sunt appetere & impare, nihil vt 9. Meth. dicitur, producitur ad extra. ¶ Secundum est quia nō magis istę pōię dici deberēt principiū motus progressiui animalis quā oīum sensitiuarū operationum: cum oēs eiusmodi pōias ad actū suo imperio moueāt. ¶ Ad primū dicitur ꝙ per actionē immanētem inquātum hmōi nihil pducitur extra operantē qđ sit ipsa actio: sed bene pōt per ipsā aliquis effectus ab ea distinctus ī extrinsecū passum produci, sicut per actionem diuinā productū est vniuersum. Nā talis actio tūc pōt dici trāsiens productiue, licet formaliter transiens non sit. ¶ Ad sm̄ dicitur ꝙ ab intellectu & appetitu sunt operationes sensuū imperatiuę tm̄, à suis aūt potentijs sunt elicitiuę: motus aūt aīalis est ab ipsis non tm̄ imperatiue sed etiā elicitiue, inquantum ipsum imperium modo dicto est etiā motus executio. ¶ Ad argumēta in oppositū rñdetur. ¶ Ad primum dicitur quòd licet motiuū sm̄ locū sit aliud genus potētiarū aīę: non tñ distinguitur ab omnibus alijs potētijs animæ sm̄ rem: sed ab aliquibus .s. ab intellectu & appetitu sola rōne distiguitur, et formaliter. ¶ Posset etiā aliter rñderi ꝙ Philos. ponit virtutē executiuā motus aliud genus potentiarū aīæ, non aūt pōiam motus effectiuam, de qua loquutus est hic. ¶ Sed ista rñsio non uidetur ita esse de mente Philoso. quia dicit ꝙ cum determinatū sit de intellectu & sensu, de mouente determinandum est: vbi videtur se velle loqui de motiuo sm̄ locū ꝙ posuit genus pōiarū distinctū ab intellectu et sensu: hoc aūt expressius patet in scripto. S.T. super dictū tex. ¶ Ad sm̄ dicitur ꝙ concludit appetitum

Marginalia: Tex. 49 & 50. — Dupliciter intelligi potest intellectum & appetitum esse principia motus effectiua. — In rēt. gent. c. 82. & 1. q. 75. ar. 3. et tiū & q. 78. ar. 1 quartū. — Tex. 16. — Tex. 40. — Lect. 141.

petitum non esse per se sufficiens principium motus. ¶ Ad tertiũ dicitur ꝙ est verũ de intellectu practico. Ad improbationem dicitur ꝙ per intellectũ practicũ intelligimus et rõnem particularem, quæ est particularium, vt dicetur inferius. ¶ Ad quartũ dicitur ꝙ Phil. ibi accipit appetitum particulariter. s. pro appetitu sensitiuo: et intellectũ etiã particulariter scilicet ꝓ virtute solum intellectiua, nos autẽ loquimur de intellectu vniuersaliter mõ dicto, similiter de appetitu: vnde appetitus sensitiuus põt mouere sine virtute intellectiua, nõ autẽ sine phãtasia: sed appetitus vniuersaliter nõ põtest mouere sine intellectu vniuersaliter accepto, secundum quòd hoc nomen intellectus etiã extenditur ad phantasiam.

Quæst. XVIII. Vtrum intellectus sit principalius mouens quam appetitus.

Videtur aũt duo hæc mouentia, &c. Tex. XLVIII.

Videtur quòd sic. ¶ Primo. In mouẽtibus essentialiter ordinatis qd est uniuersalius est principalius. Sed intellectus, & appetitus sunt mouentia essential'r ordinata, et intellectus est vl'ius mouens, eo ꝙ intellectus non cõcurrit ad motũ nisi per oppositũ determinetur: ergo intellectus est principalius mouens. ¶ Secundo. Qñ duo motores concurrunt ad vnum effectũ, et operatio vnius præsupponit operationẽ alterius: id cuius operatio præsupponitur ẽ principalius agẽs: sed ad producendũ motũ concurrũt intellectus & appetitus: & operatio appetitus præsupponit actionẽ intellectus: ẽ. n. operatio appetitus quędam inclinatio sequens cognitionem: ergo &c. ¶ Rñdeo. Pro declaratione huius difficultatis sciendum est primo, quòd duo agẽtia tripl'r ad vnum effectũ concurrere pñt. Primo qñ vnum influit in alterũ, qd agit per illud qd est sibi influxũ: sicut sol illuminat lunam, & luna per lumen receptũ à sole illuminat aerẽ. Secũdo, qñ vnum nõ influit in alterum, sed vnũ causat dispõnem, & reliquũ formã prĩcipalẽ: sicut si unus mollificet cerã, et alter imprimat sigillũ. Tertio quãdo nec vnum influit in alterũ, nec vnũ causat dispõnem & alterũ formam: sed se hñt sicut duo imperfecta agentia: quorũ qđlibet hẽt de se virtutẽ agẽdi sed imperfectã, iuncta autẽ simul vicẽ vnius perfecti agentis supplent, sicut si duo traherẽt nauim, quorũ neuter ꝑ se sufficeret illã trahere. ¶ Sciendũ secundo, ꝙ actio põt esse principalius alicuius dupliciter. Vno modo formal'r. Alio mõ uirtual'r. Formaliter dicitur esse alicuius principaliter, quãdo est ab aliquo producta et elicita per formã in se existentẽ. Virtualiter aũt quãdo alterum non elicit actionẽ, nisi quia ab illo hẽt uirtutẽ talẽ actionem producendi, tunc. n. illa actio dicitur esse principal'r illius, à quo alterũ habet virtutẽ agẽdi, sicut si princeps det iudici auctoritatẽ condẽnandi aliquẽ ad mortẽ, si iudex ferat sñiam condẽnationis, illa condẽnatio erit principaliter formal'r iudicis, principaliter aũt virtual'r principis. ¶ Sciendũ tertio ꝙ duplex ẽ motus aĩæ nostræ. Vnus à rebus ad aĩam. Alius ab anima ad res. Primus est sm̃ ꝙ res extra animã mouet sẽsum exteriorẽ, et ille mouet sensus interiores, illi mouẽt itellectũ, intellectus aũt mouet volũtatem. Secundus aũt est sm̃ ꝙ anima sic mota conuertitur ad res, puta aliqd circa res operando. Inter istos motus est differẽtia in comparatione ad voluntatẽ. Nã cũ in actione qualibet exercitiũ actus consideretur, & species. s. ꝙ põia agat, et ꝙ tal'r agat, sicut ꝙ volũtas eliciat actionẽ, & ꝙ illa actio sit velle aut sit nolle. In primo motu intellectus non mouet voluntatem, nisi quãtũ ad specificationẽ actus: mouet. n. volun-

Tripliciter duo agentia ad unum effectum possunt concurrere.

Duplex est motus animæ nostræ.

voluntatē proponendo ei obiectū suū, vnde dat spēm actui uolūtatis .i. determinat actū volūtatis ad hoc vt sit prosequutio vel fuga, velle aut nolle: quantū aūt ad exercitiū actus .i. quātū ad hoc ꝙ est agere & elicere volitionē, volūtas supposita uoluntate finis mouet seipsā ad ea quę sunt ad finē. In secūdo aūt motu, volūtas mouet omnes alias pōias ad exercitum actus, hoc est ad operandū, uolūtatis .n. obiectū est bonū siue finis. Vnde sicut ars ad quā pertinet finis, mouet suo imperio artē quæ est eorū quæ sunt ad finē, sicut ars gubernatoria nauis, imperat naui factiue, ita uolūtas imperat oībus potentijs propter finē operātibus. ¶ Sciēdū quarto ꝙ imperare est aliquē ad operandū intimatiua motione ordinare, & hoc significatur per verbū imperatiui modi, ut cū dicitur fac hoc, cum .n. aliquis imperat alteri intimat illi qd sit agendū, & mouet ad operādum, & hoc est ordinare ad operandum intimatiua motione. ¶ Tunc ad quæstionē dicitur primo ꝙ intellectus & appetitus mouent sicut duo, quorū vnum quodāmodo influit in alterū, & dat uirtutem illi ad mouendū. Intellectus .n. et voluntas sunt pōiæ essential'r subordinatæ, in talibus aūt secūda nō mouet nisi in uirtute primę, vñ prima nō mouēte, secūda non mouet. ¶ Dicitur secūdo ꝙ intellectus cū phātasiā cōplectendo, in motu animalis est principalius mouēs formaliter, & essential'r. Probatur. Intellectus & appetitus nō mouēt nisi per imperiū efficiendo motū, sed imperare formal'r et essentialiter est actus intellectus: ergo etc. Probatur minor: quia imperare est aliqd ordinare ad operandū per modū cuiusdā intimationis, intimare aūt est virtutis cognoscitiuę & nō appetitus. ¶ Aduertendum tñ ꝙ licet imperare ꝓprie cōueniat tantū hoībus, per quandā tñ similitudinē dicitur etiam esse in brutis, sm̄ ꝙ aīalia in suis motibus sequūtur indiciū extimatiuę

Intellectus est principalius mouēs formaliter.

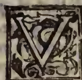
& inclinationē appetitus. Vnde extimatiua mouere partes corporeas & uirtutem executiuā motus dici pōt. Nā membra aīalis moueri ex apphensione et iudicio extimatiuę indicātis aliqd esse conueniens aut discōueniens fini concupito, est extimatiuā imperare motum in aīaliubꝫ brutis. Dicitur tertio ꝙ appetitus in motu animalis est principalius mouens virtualiter, hoc est ꝙ intellectus non hēt hūc actū q est imperare, nisi inquātū in ipso manet virtus appetitus. Probaī. Imperare motū ē mouere ad quēdā actū exercitū: sed dictū est ꝙ appetitus siue uoluntas est id qđ mouet omnes pōias ad exercitum actus: ergo etc. Est ergo talis ordo quòd in aīa primo est motus rerū ad animam, quo fit vt qd sit volēdum aut agēdum dijudicat, deinde seqtur motus qui est ab aīa ad res, quo motu appetitus mouet intellectū ad imperādū, & tunc intellectus imperat motū corporeis mēbris, illaque sm̄ rōnis imperiū mouētur. ¶ Ad argumenta in oppositū pro quāto sunt cōtra id qđ tertio loco dictum est rñdetur. ¶ Ad primū quidē dicitur ꝙ sm̄ aliā & aliam considerationē intellectu est vl'ior appetitu et appetitus ītellectu. Si .n. cōsideretur uoluntas sm̄ cōem rationem sui obiecti qđ est bonum in vniuersali, & intellectus sm̄ ꝙ est quędā res & pōia particularis, sic volūtas est vl'ior intellectu, quia ītellectus est quoddā particulare bonum. Si vero consideretur intellectus sm̄ cōem rōnem sui obi qđ est verum, et voluntas ut est determinata aię pōię, sic intellectus est vl'ior volūtate, est .n. qddā particulare verū. Idem dicitur ex parte oborum, quia si cōsideretur verū sub cōmuni rōne ueri, sm̄ ꝙ est intellectus obm, & bonum sm̄ ꝙ est quoddā uerū, sic intellectus est vl'ior uoluntate, econuerso vero est considerato obo voluntatis qđ est bonum in cōmuni, & vero vt est quoddam bonum. ¶ Dicitur secundo ꝙ non est magis in-

Appetitus mouens principalius virtualiter.

gis indeterminatus intellectus quã volun tas, est .n. indifferens ipsa voluntas quan tum est ex se sicut intellectus. ¶ *Ad sm dicitur quòd maior est vera, si operatio vnius presupponatur operationi alterius in eodẽ ordine, non aũt si in alio ordine. Modò ad minorẽ dicitur ꝙ operatio intel lectus presupponitur operationi appeti-tus in ordine motus qui est à rebus ad ani mam, de quo non est hic ad propositũ: nõ autem præsupponitur ĩ ordine motus qui est ab anima ad rem, de quo motu hic intendimus, immo operãdo voluntas præsupponitur operationi intellectus, sicut operando siue influxus causæ primæ presupponitur operationi causę secundæ.*

Quæst. XIX. Vtrum intellectus practicus vniuersalis, & appetitus rationalis qui dicitur voluntas in hominibus, sufficiant ad hoĩs motũ progressiuũ.

Scientificum autem non mouet &c. Tex. LVIII.

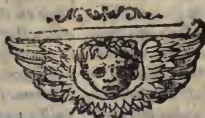
IDETVR *quòd sic.* ¶ *Primo. Illa sunt sufficientia ad motum: quibus positis de necessitate ponitur motus. Sed posito intellectu practico et appetitu de necessitate ponitur motus: ergo &c. consequentia nota cũ maiori. Minor etiã per experientiã patet: experimur.n. cum iudicamus aliquid esse faciendũ, & illud volumus facere quod illud facimus.*

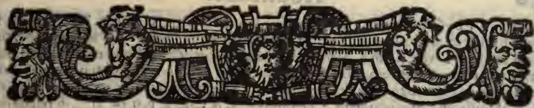
¶ *Secũdo. Sicut se hẽt phantasia & appetitus in aĩalibus brutis: ita intellectus practicus et voluntas in hoĩbus, sed bruta sufficienter mouentur à phantasia & appetitu: ergo & hõ ab intellectu practico & voluntate.* ¶ *Rñdeo. Qđ intellectus praticus vniuersalis & voluntas nõ sunt sufficiens principium motus ꝑgressiui hoĩs. Ad cuius euidentiam* ¶ *Sciendum primo, ꝙ rerũ q̃ à nobis cognoscuntur: q̃dã sunt q̃ non sunt operabilia, q̃dã vero à nobis operabilia sunt: prima dicũtur speculabilia: alia opabilia. Ad cognoscendũ speculabilia, sunt nobis indita q̃dã principia naturaliter nota, qbus intellectus deuenit ĩ cognitionem speculabiliũ, vñ intellectus ex huiusmodi primis principijs speculabilium, deueniens in aliorũ cognitionẽ modo speculatiuo, dicitur speculatiuus intellectus. Ad directionem autẽ opabiliũ, sunt ẽt nobis indita q̃dã principia, ut ꝙ bonum ẽ faciendũ malum autẽ fugiendum, et similia, qbus intellectus iudicat de rebus operabilibus, & intellectus ꝑ huiusmodi principia practica iudicans de operabilibus dicitur intellectus practicus.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ sicut speculabilia hñt dupliciter cõsiderari .s. in vniuersali & ĩ particulari: ita & opabilia: & sicut est alia põia cognoscitiua speculabiliũ vniuersalium à põia cognoscitiua singulariũ, ita & in opabilibus. Vñ virtus cognoscitiua opabilium in vniuersali dicĩ ĩtellectus practicus vniuersalis: põia autẽ cognoscitiua opabilium in particulari, põt dici intellectus practicus particularis, & hoc est virtus cogitatiua, cuius est cognoscere tam particularia speculabilia: quã ẽt opabilia. Quare ad ĩtellectum practicum vniuersalem ꝑtinet iudicare adulterium esse malum, & non esse faciendum, ad cogitatiuam autẽ hoc esse adulterium, et hoc non esse perpetrandum. Sicut autẽ est intellectus practicus vniuersalis & particularis, ita est q̃dã appetitus boni vniuersalis .s. voluntas, & quidam rei particularis .s. sensitiuus appetitus.* ¶ *Sciendum tertio, vt hẽtur ex Philos. in probe. Metha. ꝙ oĩs actio est alicuius rei singularis .i. oẽ qđ fit per aliquã actionẽ ꝑ se primo est singulare, non.n. gñatur hõ vniuersalis per se primo, sed hic homo particularis. Similiter cum omnis actio sit propter finẽ, non est propter finem vniuersalẽ in prædicando primo & per se, sed propter hũc finem* Lec. 1.

Intellectus praticus vniuersalis & volũtas nõ sũt sufficiẽs principium motus hominis.

finem, & est eorum quæ sunt ad finẽ, non vniuersalium sed particulariũ. Ex quibus sequitur intellectum & voluntatem comparari ad sensum & appetitum sensitiuum: sicut causa vniuersalis cõparatur ad particularem. ¶ Tũc arguitur sic ad conclusionem. Sicut se habet causa uniuersalis creata ad effectus pticulares in naturis perfectis, ita intellectus & voluntas ad operationem & motum hominis, quia motus quilibet est circa particulare, & intellectus, & voluntas est causa vniuersalis. Sed causa uniuersalis non potest producere per se effectum particularem in naturis perfectis: cœlum enim per se non potest producere hominem: ergo neque voluntas & intellectus possunt per se causare motum. Ratio ergo vniuersalis mouet particularẽ, & appetitus rationalis appetitum sẽsitiuum: ista autem mota mouent virtutem executiuam, et illa mouent membra, & iste est naturalis ordo: quia appetitus rõnalis se habet ad appetitum sensitiuum, sicut causa prima ad secundam, & sphera superior ad inferiorem, vt dicit Philosophus. Tex. 17. *Prima autem causa naturaliter mouet secundã, & sphera superior trahit inferiorem: sed tamen aliquando præter naturam accidit ꝙ appetitus inferior trahit superiorem scilicet cum homo mouetur secũdum solam apprehensionem sensus, et inclinationem aut passionẽ appetitus sensitiui, quia tunc voluntas eligit particulare illud, quod secundum sensum bonum iudicatur. ¶ Ad rationes in oppositum respõdetur. Ad primum quidem negatur minor. Ad probationem dicitur quòd cum iudicamus aliquid esse faciendum in particulari, et volumus illud, tunc operamus: sed tale iudicium non est actus rationis vniuersalis sed particularis. Si autem iudicamus aliquid faciendum in vniuersali tantum, ꝙ pertinet ad rationem uniuersalẽ non mouemur, vt dictum est. ¶ Ad secũdum negatur similitudo, maxime in oposito, tum quia sicut in brutis est sensus & appetitus sensitiuus, ita est in hominibus, supra quæ habent homines intellectum et voluntatem: tum quia sensus et appetitus sensitiuus sunt de particulatibus, circa quæ est motus, intellectus autem & voluntas sunt circa vniuersalia, vt supra dictum est.*

Finis questionum super tres Libros de Anima Aristotelis Reueren. Magistri Francisci Siluestri Ferrariensis, totius Prædicatorij ordinis Generalis, ad Dei laudem & gloriam.

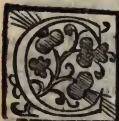
ADDITIONES IN QVAESTIONES LIBRORVM DE ANIMA

REVERENDISSIMI P. M. FRANCISCI FERRARIENSIS, ORDINIS PRAEDICATORVM GENERALIS.

R. P. F. MATTHIÆ AQVARII, PVBLICI Theologię ac Metaphysices ordinarij in florentiss. studio Neapolitano professoris.

AD MELIOREM FORMAM REDVCTÆ quam antea in prima impressione: in quibus plurima Aristotelis perobscura, & nonnulla Diui Thomę loca dilucidantur, adiecta quadam disputatione de Ideis, in qua ostenditur Arist. non aduersari diuino Platoni in earum positione.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

CIRCA hoc quæsitum, quod primo ponitur, num de anima sit scientia, Nota quod est antiquum, & spectat ad questionem an est, sicut & illud de subiecto, quod Auctor non pertractat, cum ab omnibus fere determinatum sit animam esse subiectum, circa quod Philosophus versatur in his tribus libris de anima, (Quæst. 1.) & licet latius Ioannes de Ianduno in hoc primo de anima disputet de primo quæsito, voluit tamé & ipse Auctor hoc pertractare, tum propter Thomistarum doctrinam, tum etiam propter nonnullas responsiones, quas Iandunus tribuit argumentis aduersariorum; quæ non acceptantur in via D. Th. & præcipue est controuersia inter Auerroistas & Thomistas de intellectione animæ in quarto argumento, vt videre potes 2 contra gentes, (C. 98.) & in quæst. disputatis de veritate, (q. 8. art. 6.) & p. p. q. 87. quasi per totam & principaliter in primo articulo, vbi disputatur quomodo anima intellectiua agnoscit se. ¶ Esset etiã altius quæsitũ pertractandum hic, sub qua parte Philosophiæ enumerari debeat hæc scientia de anima, num sub Mathematica, vt velle videtur Themistius, & Theophrastus, Simplicius & Philoponus (Lib. de cælo & mũdo in proœmio & primo periher.) quia ens Mathematicum partim est in materia, partim seiunctũm ab ea, qđ propriũ ipsius aĩæ esse videtur, quæ partim est in materia, partim ab ea separata: ergo &c. An sit sub Metaphysica, vt sit sentire videtur Arist. in lib. de partibus animalium, vbi Franciscus Bragadenus Patritius Venetus scientiam de anima Metaphysicam esse docet, vel sit pars Physices (Lib. 1. c. 1.)

Natura cognita per cōparationem ad aliud. cognoſcamus. Illud quod cognoſcitur ꝑ comparationem ad aliud, non pōt cognoſci altero ignorato, q̄ relatio & ex fundamento, & ex termino dependet, ſed ſubſtantias abſtractas cognoſcimus per aliquam comparationem ad corporalia, aut per remotionē ab eis: ergo non poſſunt cognoſci non cognitis corporalibus, ſed corporalia non cognoſcūtur ſine phātaſmate: ergo &c. ¶ Tertio. Si intellectus nō indigeret in ſua operatione actu potentiæ vtentis organo corporali, et maximę imaginationis à ſua operatione ꝑ lęſionem organi imaginationis, aut alterius virtutis ſenſitiuę non impediretur, ſed videmus impediri operationem intellectus per lęſionem organi phantaſiæ, et memoratiuę vt ī phreneticis, et obliuioſis: ergo &c. conſequentia patet, quia ex oppoſito conſequentis infertur oppoſitum antecedentis. Valet enim, impeditur intellectus à ſua operatione per lęſionem organi phantaſię: ergo indiget phātaſia in ſua operatione. ¶ Quarto, apparet hoc ſigno. Non hoc ſ[...] Experimur enim quia cum nitimur ad aliquid intelligendū, formamus in nobis phantaſmata, in quibus quaſi in ſpeculo quod volumus intelligere inſpiciamur. Similiter cum quis aliū docet, exempla quibus in ſeipſo phantaſmata formare poſſit ad intelligendum illi proponit. ¶ Nunc ſecūdo loco reſtat oſtendere hanc fuiſſe mentem Philoſo. Tex. 30. & S. Thom. Philoſophus namque 3. de anima dicit. Intellectiuę aūt animę phātaſmata vt ſenſibilia ſunt, propter quòd ſine phātaſmate nequaquā intelligit anima. Ex quibus habetur primo ꝙ intellectus indiget phantaſmate ad intelligendum. Habetur ſecundo quòd non ſolum antequam habeat ſpecies, ſed etiam ſemper indiget phantaſmate ad intelligendum, tum quia dicit nequaquā, ideſt nullo tempore intelligi ſine phantaſmate, tum quia talem habitudinem dicit habere phantaſma ad intellectum, qualem habet ſenſibile ad ſenſum exteriorē, vt ex proceſſu ſuo patet: ſed ſenſus numquam pōt ſentire ſine ſenſibili pñte, ergo nec intellectus ſine phātaſmate. ¶ Preterea Tex. 39. loquens de anima dicit. Et ob hoc neque non ſentiens nihil, nihil vtique addiſcet, neq; intelliget ſimul: ſed cum ſpeculetur neceſſe phantaſmata aliquod ſpeculari. Anima neq; ante neque poſt ſpeciē intelligit ſine phantaſmate. Ex quibus verbis habetur primo, quòd anima neque ante ſpeciem neq; poſt intelligere poteſt ſine phantaſmate, tum qa dicit ꝙ non ſentiens nihil addiſcet, ſcilicet de nouo acquirens ſcientiam, neq; intelliget, ſcilicet vtendo ſcientia acquiſita: tum quia dicit ꝙ cum ſpeculetur neceſſe eſſe ſimul phātaſmata aliqđ ſpeculari, ſpeculari aūt operationē dicit: ideo poſtquā habet ſpecies non pōt aīa exire in actum ſm̄, niſi etiam phantaſma aliqđ ſpeculetur. Habetur ſecundo quòd non oportet intellectum ſpeculari phātaſma, ſed animam aut hominem per imaginationem. Dicitur n. neque non ſentiens nihil, nihil intelliget, ꝙ ſi de intellectu loqueretur eſſet falſum, tunc enim numquā intellectus intelligeret, quia intellectus ſemper eſt nō ſentiens, & ſic patet quòd ſenſus expreſſus in concluſione ſit ſenſus Phil. ¶ Qđ etiā ſit de mēte S. Th. apparet primo. Nā 3. de aīa dicit. Oportet cū In expoſitione 39. tex. aliquis ſpeculatur ī actu ꝙ ſimul formet Vide D. Th. p. p. q. 84. ar. 7. ſibi aliqđ phātaſma, formare aūt phātaſma formaliter, & elicitiue eſt phātaſię, licet imperatiue ſit intellectus: ergo &c. et infra. Patet aūt ex hoc falſum eſſe, ꝙ Auicēna, ponit ꝙ intellectus non indiget ſenſu poſtquā acquiſiuit ſcientiā. ¶ Secūdo volēs probare intellectum non poſſe p. p. q. 84 ar. 7. intelligere ſine phātaſmate, format iſtā conſequentiam: ſi non requireretur ad actum intellectus, actus alicuius potentiæ vtentis organo corporali, nullo modo impe-

impediretur in suo actu per lesionem alicuius organi corporalis, sed videmus hoc esse falsum: ergo manifestum est ꝙ ad hoc ꝙ intellectus actu intelligat non solum accipiendò scientiam de nouo, sed etiã vtendo scientia iam acquisita, requiritur actus imaginationis, & ceterarum virtutum. Ista est conclusio quã formaliter deducit S. Th. qua nihil ad propositum clarius. Patet igitur esse de mente Philosophi quòd intellectus ad suum actum non solum acquirendo scientiam, sed etiam vtendo scientia iam acquisita indiget phantasmate, & quòd non est ita intelligendum, vt quidam opinantur, ꝙ oporteat ipsum intueri phantasmata, sed ꝙ ad hoc vt intelligat requiritur actus phantasię formantis phantasma. ¶ Sciendum tamen vt habet S. Tho. quòd licet intellectus indigeat phantasmate, & antequam habeat speciem intelligibilem, et postquã per ipsam factus est in actu, hoc tamen non eadem ratione, ante enim indiget phantasmate, vt ab eo accipiat speciem. Vnde tunc comparatur phantasma ad intellectum, sicut mouens ad motum sed postquam habet speciem, indiget eo vt fundamento suę speciei, et tunc comparatur intellectus ad phantasma, sicut causa efficiens, formatur enim phãtasma, tunc in phantasia ad imperium intellectus. ¶ *Ad rationes in oppositum respondetur.* ¶ *Ad primum quidem dicitur primo, quòd licet mathematicalia abstrahant secundum rationem à materia sensibili, non tamen secundum esse, vnde ipsarum sunt phantasmata.*

Lege in 2. cõtra gent. Tex. 73.

Soluuntur rationes in oppositum.

¶ *Ad secundum dicitur primo quòd ly per se non excludit omne aliud ab intellectu, sed omnem causam à qua reducatur in actum. Intellectus enim in actu, idest anima secundum intellectũ existẽs in actu, potest operari per se cũ voluerit, idest ad hoc vt operetur, nõ indiget aliquo agente, reducente ipsum de potentia in actum.* ¶ *Dicitur secundo quòd consequentia est falsa, non dicitur enim posse per se intelligere, quasi sine phantasmate intelligere possit, sed quia cum indigeat phantasmate ad intelligendum, potest illud suo imperio in imaginatione formare.* ¶ *Ad tertium dicitur primo ꝙ si per sẽtire, accipiatur actus sensus exterioris, minor est falsa, non enim sensus exterior habet suam operationem nisi præsente sensibili.* ¶ *Dicitur secundo, quòd si per sentire accipiatur actus imaginationis, maior est falsa, phantasma enim conseruatum in phantasia, est similitudo rei singularis, vnde alia similitudine phãtasia ad suam operationem non eget. Species autem in intellectu est vniuersalis, vnde indiget & aliqua similitudine singulari, vt vniuersale in singularibus cognoscatur.* ¶ *Dicitur tertio, quòd intellectus non ita dependet à phantasmate, à quo causata est species intelligibilis: quasi non possit intelligere sine illo: sed sufficit quòd in phantasia formetur aliud phantasma simile illi.*

Hæc est melior responsio.

¶ *Ad quartum dicitur, quòd maior est falsa: quando similitudo existens in potentia non repræsentat obiectum, sed modum essendi quem habet extra animam: sicut est similitudo, quæ est in intellectu, illa enim repræsentat naturam vniuersalem sine singularibus, & tamen natura habet esse in singularibus: vnde oportet esse aliquam similitudinem singulariũ, vt anima intelligens vniuersalia in singularibus speculetur.*

Similitudo quid repræsentat.

QVAESTIO XVI.

Vtrum appetitus sit potentia distincta ab aliis potentiis animæ.

Adhuc autem & appetitiua, &c. Tex. XLII.

q. p. q. 80. ar. 1.

VAERITVR. Sextodecimo. Vtrum appetitus sit potentia distincta, ab alijs potentijs animæ. Et videtur ꝙ non. ¶ *Primo. Sicut se habet appetitus grauis ad graue, ita appetitus animalis ad animal, sed appetitus grauis non est aliud à forma grauitatis: ergo & appetitus animalis, nō est aliquid distinctum à forma animalis. Maior patet, quia sicut appetitus grauis non est nisi quædam inclinatio grauis ad locum deorsum, ita & appetitus animalis est quædam inclinatio animalis, ad aliquid fugiendum, vel prosequendum. Minor vero probatur, quia remoto quocunq; alio accidente à corpere graui excepta grauitate, naturaliter lapis sursū existens descenderet remoto impedimento: ergo haberet appetitum ad talem motum, & non haberet aliquod accidens distinctum à grauitate: ergo &c.* ¶ *Secundo. Si appetitus esset aliqua pōia aīę ab alijs distincta, sequeretur ꝙ tot essent appetitus quot sunt pōię aīę, sed hoc est falsum: ergo &c. Probatur consequentia: quia oīs pōia appetit suam operationē.*

Respōsio ad disputationem propositam.

¶ *Rn̄deo. Ad euidentiam huius difficultatis,* ¶ *Sciendum primo, ꝙ hoc nomen appetitus, prima sui impositione significat quandam inclinationem appetentis in aliquid, quę quidē inclinatio sequitur aliquam formam. Sed quia inclinatio pōt duo nominare, scilicet aut relationem, et ordinem appetentis in aliquem actū elicitum, quo appetens in aliquid inclinatur, ideo secundario hoc nomen appetitus impositum est ab aliquibus ad significandum pōiam elicitiuam talis inclinationis, quæ est actus elicitus. Non quęrimus ergo hic, vtrum ipsa inclinatio sit pōia ab alijs distincta, quia certum est ꝙ non est pōia inquantum pōia, cum sit aut relatio, aut forma sub relatione, aut actus: sed quęritur, vtrum huic inclinationi sit attribuenda specialis pōia animę ab alijs distincta* ¶ *Sciendum secundo, quòd triplex est appetitus, accipiendo appetitū pro inclinatione, scilicet naturalis, animalis, & rationalis. Omnis.n. inclinatio, consequitur aliquam formam. Aut ergo consequitur formam naturalē, sicut inclinatio lapidis deorsum cōsequitur grauitatem, & iste appetitus naturalis dicitur. Aut consequitur formā sm̄ esse apprehensum, quod habet in sensu, sicut inclinatio ouis in virētē herbā apprehensam: & iste dicitur appetitus animalis, quia est inclinatio consequens formam apprehēsam per sensum à quo animal habet ꝙ sit animal. Aut consequitur formam sm̄ quòd est apprehensa per intellectum, sicut cū intellectus apprehendit aliquid sub ratione boni, ad hanc apprehensionem consequitur quędam inclinatio ad bonum, & iste dicitur appetitus rationalis.* ¶ *Sciendū tertio quòd forma naturalis pōt accipi dupliciter. Vno modo pro forma substātiali contra animam distincta, quæ scilicet dat esse in animatum, vt forma naturalis dicatur oīs forma substantialis ab anima distincta. Alio modo accipitur forma naturalis, vt distinguitur contra formā intentionalem, & sic dicitur forma naturalis, quę esse suum naturale habet, & hoc modo omnia accidentia sm̄ esse quod habent in subiecto sibi ꝓportionato, sm̄ quòd sunt tales formæ, dicuntur formæ naturales, vnde*

Triplex est appetitus.

Vide D.Th. in prologo. 1. metaph.

Forma naturalis potest dupliciter accipi.

vnde & ipsę pōiæ aię hoc modo dicuntur formæ naturales. Cum ergo dicimus naturalem appetitum, circa inclinationem consequentem formā naturalem, formā naturalem intelligimus secūdo modo, nō aūt solum primo modo, & illum dicimus hic appetitum naturalem, qui nullo modo sequitur formā apprehensam, sed solum naturalē, idest hn̄tē esse naturale.

Appetitus naturalis nō requirit specialem potētiam a forma naturali distinctam.

¶ *Istis notatis sit hęc prima conclusio. Appetitus naturalis specialem pōiam distinctam à forma naturali, quā consequitur, non requirit.* ¶ *Probatur primo. Appetitus conueniens alicui remoto omni alio à forma quā sequitur, aliquā specialem pōiam distincta à forma illa non requirit: sed appetitus naturalis conuenit rei remoto quocunque alio quod non est illa forma: ergo &c. consequentia nota cum maiori, quia ex opposito prędicati infertur oppositum subiecti. Sequitur enim, illud requirit potentiam distinctā à forma: ergo non conuenit rei remoto quocūq; alio à forma. Minor vero probatur exemplariter, remoto. n. à corpore graui omni alio accidente, excepta grauitate, graue haberet naturalem inclinationem ad locum deorsum, qđ apparet, quia si esset sursum non impeditum descēderet. Similiter oculus remoto quocunque alio habet naturalem inclinationem ad videndum, præsente enim obiecto non impedito videret suum obiectum, & sic de alijs.*

Quid est naturalis appetitus.

¶ *Si vero quęratur quid est iste naturalis appetitus.* ¶ *Dicitur primo, ꝙ non pōt eße relatio, quia appetitus naturalis videtur esse principiū motus naturalis, relatio aūt non pōt esse principiū motus, neque terminus per se, vt dicitur 5. Physi.*

Tex. 10.

¶ *Dicitur secūdo, ꝙ appetitus naturalis non est aliquid distinctū realiter à forma inclināte, sed est ipsa forma, non absoluta, sed cū ordine ad aliquid cōsiderata, non ꝙ in ipsa sit formaliter ordo, & respectus talis, est. n. talis respectus sępenumero entis ad non ens, sicut respectus pōię visiuę ad suam operationem dum non videt, & respectus grauis ad motum deorsum dum non mouetur, & per consequēs huiusmodi ordo est ens rōnis: sed quia forma inclinans non pōt concipi sub rōne appetitus, nisi concipiatur in ordine ad aliud, grauitas. n. est ipse appetitus grauis deorsum sed nō concipitur sub rōne appetitus, nisi concipiatur ī ordine ad motū deorsum, similiter est de quolibet alio appetitu naturali.*

Inclinatio animalis & rōnalis speciales potentias requirunt.

¶ *Secunda conclusio. Inclinatio aīlis. & rōnalis, spāles pōias distinctas ab alijs pōijs aię reqrunt.* ¶ *Probatur primo. Si ad talem inclinationem non requireretur specialis potentia animæ, sequeretur ꝙ sufficeret ipsa potentia animæ apprehensiua, sicut ad inclinationē naturalem sufficit forma naturalis, hoc est falsum: ergo &c. Probatur falsitas consequentis. Vnaquęque res appetitur vt est in sua natura, nullus enim appetit cibum sm̄ esse intentionale, quod habet in anima, sed sm̄ esse suū reale, & naturale: sed virtus apprehensiua non inclinatur ad rem, vt est in sua natura, sed vt ipsa recipitur intentionaliter in cognoscente, quia, vt sic, est sua perfectio: ergo ad inclinationem sequentē apprehensionem sensus, vel intellectus, ipsa virtus apprehensiua non sufficit.*

Quid amor odium tristitia nisi passiones appetitus aīalis.

¶ *Secundo. Amor, odium, tristitia, & similia sunt passiones appetitus animalis, uel rationalis, & ista non sunt passiones potentiæ apprehensiuæ: ergo &c.* ¶ *Tertio. Sicut se habet forma ad habentia cognitionē, ita suo modo & appetitus, appetitus enim sequitur formā. Sed forma altiori modo habet esse in habentibus cognitionem, quā in his quę cognitione carent, quia in non habentibus cognitionem forma determinatur ad vnū esse tm̄, sed in habentibus cognitionem forma est receptiua oīum aliarū formarū sm̄ esse intentionale: ergo in hn̄tibus cognitionem*

 est appe-

est appetitus altiori modo q̃ in rebus non hñtibus cognitionem. Cũ igitur illa hẽat appetitũ solummodo naturalẽ q est idem cũ ipsa forma, in cognoscentibus erit appetitus ab alijs põijs distinctus. ¶ Ad rõnes in oppositũ reñdetur. ¶ Ad primum qdẽ dicitur ꝙ maior est falsa. Appetitus .n. grauis est appetitus nãlis consequens formã naturalem, appetitus aũt aĩalis cõsequitur formã apprehensam. Ad probationem negatur aũs: qa appetitus aĩalis non est inclinatio solum, ut inclinatio dicit respectũ: sed est actus elicitus à põia quæ à nomine actus ẽt dicitur appetitus. ¶ Ad sm̃ dicitur ꝙ procedit de appetitu naturali: quo appetitu unaquęq; põia appetit suã operationem: non de appetitu consequente apprehensionem, qui animalis dicitur aut rationalis. Isto .n. appetitu non appetit qualibet põia suã operationem: sed bene animal aliarum põiarũ operationes appetit & desiderat.

Quæst. XVII. Vtrum appetitus & intellectus sint principia motus animalis.

Ad uero neque ratiocinatiua, &c. Tex. XLVI.

3. de anima, Tex. 37. IDETVR ꝙ nõ. ¶ *Primo. Phil. ponit motiuũ sm̃ locum genus põiarũ aĩę distincta ab intellectu et appetitu: ergo intellectus & appetitus non sunt põiæ motiuę aĩalis. ¶ Secundo. Si appetitus esset causa motus in aĩlibus: sequeretur ꝙ aĩalia mouerentur semp sm̃ inclinationẽ appetitus, sed hoc uidemus esse falsũ in hominibus qui appetens aliquid non operantur id qđ concupiscunt: sicut sunt cõtinentes: ergo &c. ¶ Tertio. Si intellectus esset causa huiusmodi motus: aut esset uerũ de intellectu speculatiuo: aut de intellectu practico. Nõ de intellectu speculatiuo: qa intellectus speculatiuus non dicit aliquid prosequendũ esse uel fugiendum. Nec intellectus practicus: qa intellectus practicus ẽ uniuersalium, oĩs aũt motus est ad aliqd particulare: ergo etc.*

Tex. 49. *¶ Quarto. Phil. dicit ꝙ intellectus non uidetur mouens sine appetitu: appetitus aũt mouet pręter rõnem: ergo solus appetitus erit causa motus necessaria: nõ aũt intellectus. ¶ Rñdetur. In ista quæstione duo sunt facienda. Primo ponenda sunt aliqua necessaria ad quæsitum. Secundo qbusdã conclusionibus rñdebitur. ¶ Quãtũ ad primũ. Sciendũ primo: ut parti habetur à Phil. & à S. Tho. ꝙ phantasia*

Tex. 48. 3. Th. tex. 16 lect. 16.

quandã similitudinem cum intellectu hẽt & quantum ad cognitionẽ & quantũ ad mouendũ. Quãtum ad cognitionẽ qdem: quia sicut aliquid apparet sm̃ intellectũ, & intellectus suam operationẽ et iam in absentia intelligibilium habet: sic & sm̃ phantasiã aliqd apparet, vñ phãtasia q̃dam apparitio dicitur: & hẽt opationem suã ẽt in absentia sensibiliũ. Quantũ vero ad mouendũ: qa phantasia in aliqbus rõnem mouentis hẽt. Nã sequuntur multi phantasiã, non sm̃ rõnem agentes: bruta quoq; aĩalia sm̃ phantasiã mouentur, tanq̃ non hñtia intellectũ. Itẽ ad absentiã sensibiliũ mouet. Similiter intellectus in hoĩbus rõne vtentib⁹ principiũ motus ẽ: et mouet ẽt in absentia rerũ: q̃obrem non inconuenit noĩe phantasię significare ẽt intellectũ: & noĩe intellectus significare phantasiam. Hic ergo noĩe ĩtellectus vtimur sm̃ ꝙ hoc nomen est cõe põię intellectiuæ & phantasiæ. ¶ Sciendũ secundo, ꝙ appetitus est duplex .s. appetitus rõnalis, qui dicitur volũtas: & appetitus sensitiuus, q̃ diuiditur in irascibilem & concupiscibilẽ. Põt ergo hoc nomen appetitus accipi dupliciter. Vno modo vt continet sub se vtrũq; appetitũ. Alio mõ particulariter: vel ꝓ appetitu rõnali: vel ꝓ appetitu sensitiuo. In hac qõne non accipimus appetitũ particulariter sed vniuersaliter.

uersaliter, vt ad vtrũq; appetitũ se extendit. ¶ Sciendũ tertio, ꝙ de uirtute motiua possumus loq dupliciter. Vno mõ de virtute efficiente seu imperante motum. Alio mõ de virtute exequutiua motus, quę est vis q̃dã exterior diffusa in musculis, lacertis, & neruis membrorum: qua mẽbra sunt habilia ad obediendũ virtutibus impantib⁹ motũ. quã virtutẽ apparet esse in mẽbris, eo ꝙ qñ à sua naturali dispõne remouentur, non obediunt ad motũ efficiens. Virtus aũt effectiua est illa q̃ motũ elicit & pducit. In hac ergo qõne nõ q̃rimus de virtute exequutiua motus: qa de ista non facit mentionẽ Phil. ĩ hoc loco, et ẽ virtus q̃ magis pficit corp⁹ ad moueri q̃ motũ efficiat, vt inqt S. Th. sed q̃rim⁹ de uirtute ĩpante motũ de qua intendit Phil. ¶ Sciendũ quarto ꝙ est duplex intellectus .s. practicus et speculatiuus: speculatiuus dicit̃ qui est tm̃ cõsideratiuus veritatis: & veritatẽ cognitam nõ ordinat ad aliq̃ opationẽ alterius põię ab intellectu. Intellectus aũt praticus dicitur: q ueritatẽ cognitã ordinat ad opus. Isti aũt duo intellectus non sunt duę põię realiter distinctę, sed est eadẽ põia q̃ dicit̃ intellectus practicus et speculatiuus. cuius rõ est: qa qđ accidentaliter se hẽt ad obm̃ põię non diuersificat põiam, accidit aũt apprehensioni intellectus ꝙ ordinetur ad opus uel nõ ordinetur, penes qđ differunt intellectus practicus et speculatiuus: vñ non distinguuntur realiter, sed tm̃ sm̃ rõnem p hoc ꝙ est ordinari, vel nõ ordinari ad opus. ¶ Quantũ ad sm̃ ponũtur tres conclusiones de mẽte Phil. Prima est. Intellectus speculatiuus non est cã efficiẽs motus pgressiui aĩalis. ¶ Probatur. Põia apprehensiua nihil iudicans de re opabili, vel si iudicat de re opabili nõ dicit illud psequendũ esse vel fugiendũ non impat motũ, sed intellectus speculatiuus ẽ põia: aut non iudicans de re opabili: puta cũ apprehendit triangulũ hẽre tres angulos, et diametrũ esse assimetrũ, aut si iudicat de re opabili, non tñ dicit illud esse psequendũ vel fugiendum: puta cũ dicat qd est homicidiũ: ergo &c. consequẽtia nota cũ minori: qa p hoc differt intellectus speculatiuus à practico: quia practicus cõsiderat res mõ opabili nõ aũt speculatiuus. Maior ẽt est manifesta: qa põia apprehensiua non põt motũ suo mõ efficere: nisi cũ dicit aliqd esse fugiendũ vel psequendũ. ¶ Secũda cõclusio. Nec intellectus praticus p se: neq; appetitus p se est sufficiens principiũ effectiuũ motus. Probatur. Volantas non põt in aliqd inclinari nisi illud sit apprehensũ: hõ ẽt non mouetur nisi inclinetur ad motũ, quę inclinatio ptinet ad appetitũ: ergo neque intellectus per se, neq; appetitus p se est sufficiẽs principium motus. ¶ Tertia conclusio. Intellectus practicus et appetitus sunt unũ sufficiens principiũ effectiuũ motus in aĩalibus. Probat̃. Principiũ mouẽs aut est pars vegetatiua, aut sẽsus aut intellectus per se, aut appetitus per se, aut intellectus & appetitus simul. Non vegetatiua neque sensus: quia apparet nõ omnia illa moueri in quibus sunt, non .n. plantæ mouentur motu locali à se: neque ostreę & similia, in quibus tñ est sensus. Neq; intellectus per se, aut appetitus, vt pbatũ est: ergo erit intellectus simul cum appetitu. ¶ Pro declaratione autẽ dictorum sciendum primo: quia dixi hic accipi intellectum vt etiã continet sub se phantasiam: ꝙ sicut intellectus speculatiuus non est principium mouens sed practicus: ita in animalibus virtus phãtasiæ siue imaginationis cuius est solum apprehendere res sensatas non iudicando vtrũ hoc sit fugiendum vel prosequendũ: non sufficit ad motum: sed actus virtutis extimatiuę requiritur aliquid esse cõueniẽs & disconueniens iudicantis. Vnde cum Philos. dicit phantasiam esse simul cum appetitu principium motus per phantasiam Tex. 54.

De virtute motiua dupliciter loqui possumus.

2. cont. gẽt. Cap. 82.

Intellectus speculatiuus nõ est causa efficiens motus pgressiui.

sia intelligit uirtute imaginatiuam simul cu extimatiua. ¶ Sciendum secundo vt dicit Phil. q cum intellectus & appetitus sint distinctę pōiæ, nō mouent nisi conueniant in vnam communem spēm; hoc aūt nō sic est intelligendum, quasi oporteat vt ipsa eiusdem speciei simpliciter fiant, sed tantum sm quid: quia .s. p unā & eandem formam mouent: sicut si diceremus aquam calidam, dum calefacit manum, conuenire in unam speciem cum igne calefaciente: quia tā aqua quā ignis p eandem formā calefacit .s. p caliditatē: sic intellectus practicus & appetitus p vnā formam mouent .s. p appetibile q est finis. Intellectus .n. practicus primo apprehendit finē, deinde deliberat de his q sunt ad finem. Similiter voluntas primo vult finē: deinde eligit ea q sūt ad finē: finis ergo est forma p quā intellect⁹ practicus mouet sm q est ab ipsa volūtate volitus; & hoc mō dicuntur intellectus & appetitus in vnā spēm conuenire inquantū sunt mouentia. ¶ Attendendū est aūt q dupliciter possumus itelligere solū intellectū cōprehendendo et phantasiā, & appetitum esse principia effectiua motus aīalis. Vno mō q solo actu qui est appetere et impare motū mouere dicātur. Alio mō q pter act⁹ imanētes q sunt appetere & impare motū, istę pōiæ aliū actū transeuntē hēant q sit mouere. Licet aūt uterque modus in doctrina S. Tho. sustentari possit: videtur tū mihi ex his q dicuntur, q primus modus sit eius doctrinę conformior. Impare .n. motū, & mouere elicitiue, non sunt alius & alius actus: sed ipm impare motum, non qdem absolute, sed cū respectu ad motū tanq ad effectū in actu, est ipsum mouere siue motū elicere. ¶ Vbi aduertendū, q aliter comparatur motus ad agens corporeū qd extrinsecū corpus mouet, & aliter ad appetitū & intellectū q aīalis corpus de loco ad locū mouent. Nā ad corpus mouens comparatur sicut eius actio. Actio .n. q est de gne actionis, est materialiter motus, ad appetitum autem & intellectum, sicut effectus ad causam comparationem habet. ¶ Sed tunc duplex occurrit dubiū. ¶ Primum est qa per actionem imanentē quales sunt appetere & impare, nihil vt 9. Meth. dicitur, producitur ad extra. ¶ Secundum est quia nō magis istę pōiæ dici deberēt principiū motus progressiui animalis quā oīum sensitiuarū operationum: cum oēs eiusmōdi pōias ad actū suo imperio moueāt. ¶ Ad primū dicitur q per actionē immanētem inquātum hmōi nihil pducitur extra operantē qd sit ipsa actio: sed bene pōt per ipsā aliquis effectus ab ea distinctus ī extrinsecū passum produci, sicut per actionem diuinā productū est vniuersum. Nā talis actio tūc pōt dici trāsiens productiue, licet formaliter transiens non sit. ¶ Ad sm dicitur q ab intellectu & appetitu sunt operationes sensuū imperatiuę tm, à suis aūt potentijs sunt elicitiuę: motus aūt aīalis est ab ipsis non tm imperatiue sed etiā elicitiue, inquantum ipsum imperium modo dicto est etiā motus executio. ¶ Ad argumēta in oppositū rñdetur. ¶ Ad primum dicitur quòd licet motiuū sm locū sit aliud genus potētiarū aīę: non tñ distinguitur ab omnibus alijs potētijs animæ sm rem: sed ab aliquibus .s. ab intellectu & appetitu sola rōne distiguitur, et formaliter. ¶ Posset etiā aliter rñderi q Philos. ponit virtutē executiuā motus aliud genus potentiarū aīæ, non aūt pōiam motus effectiuam, de qua loquutus est hic. ¶ Sed ista rñsio non uidetur ita esse de mente Philoso. quia dicit q cum determinatū sit de intellectu & sensu, de mouente determinandum est: vbi videtur se velle loqui de motiuo sm locū q posuit genus pōiarū distinctū ab intellectu et sensu: hoc aūt expressius patet in scripto. S. T. super dictū tex. ¶ Ad sm dicitur q concludit appetitum

Te. 49 & 50.

Dupliciter intelligi potest intellectum & appetitum esse principia motus effectiua.

In cōt. gent. n 82. & 1. q. 75. ar. 1. text. & q. 78. ar. 1 quartū.

Tex. 16.

Tex. 40.

Lect. 141.

petitum non esse per se sufficiens principium motus. ¶ Ad tertiũ dicitur ꝙ est verũ de intellectu practico. Ad improbationem dicitur ꝙ per intellectũ practicũ intelligimus et rõnem particularem, quæ est particularium, vt dicetur inferius. ¶ Ad quartũ dicitur ꝙ Phil. ibi accipit appetitum particulariter .s. pro appetitu sensitiuo: et intellectũ etiã particulariter scilicet ꝑ virtutẽ solum intellectiua, nos autẽ loquimur de intellectu vniuersaliter mõ dicto, similiter de appetitu: vnde appetitus sensitiuus põt mouere sine virtute intellectiua, nõ autẽ sine phãtasia: sed appetitus vniuersaliter nõ põtest mouere sine intellectu vniuersaliter accepto, secundum quòd hoc nomen intellectus etiã extenditur ad phantasiam.

Quæst. XVIII. Vtrum intellectus sit principalius mouens quam appetitus.

Videtur aũt duo hæc mouentia, &c. Tex. XLVIII.

VIDETVR quòd sic. ¶ Primo. In mouẽtibus essentialiter ordinatis qđ est uniuersalius est principalius. Sed intellectus, & appetitus sunt mouentia essential'r ordinata, et intellectus est vl'ius mouens, eo ꝙ intellectus non cõcurrit ad motũ nisi per oppositũ determinetur: ergo intellectus est principalius mouens. ¶ Secundo. Qñ duo motores concurrunt ad vnum effectũ, et operatio vnius presupponit operationẽ alterius: id cuius operatio præsupponitur ẽ principalius agẽs: sed ad producendũ motũ concurrũt intellectus & appetitus: & operatio appetitus presupponit actionẽ intellectus: ẽ.n. operatio appetitus quedam inclinatio sequens cognitionem: ergo &c. ¶ Rñdeo. Pro declaratione huius difficultatis sciendum est primo, quòd duo agẽtia tripl'r ad vnum effectũ concurrere pñt. Primo qñ vnum influit in alterũ, qđ agit per illud qđ est sibi influxũ: sicut sol illuminat lunam, & luna per lumen receptũ à sole illuminat aerẽ. Secũdo qñ vnum nõ influit in alterum, sed vnũ causat dispõnem, & reliquũ formã prĩcipalẽ sicut si unus mollificet cerã, et alter imprimat sigillũ. Tertio quãdo nec vnum influit in alterũ, nec vnũ causat dispõnem & alterũ formam: sed se hñt sicut duo imperfecta agentia: quorũ qđlibet hẽt de se virtutẽ agẽdi sed imperfectã, iuncta autẽ simul vicẽ vnius perfecti agentis supplent, sicut si duo traherẽt nauim, quorũ neuter ꝑ se sufficeret illã trahere. ¶ Sciendũ secundo, ꝙ actio põt esse principalius alicuius dupliciter. Vno modo formal'r. Alio mõ uirtual'r. Formaliter dicitur esse alicuius principaliter, quãdo est ab aliquo producta et elicita per formã in se existentẽ. Virtualiter aũt quãdo alterum non elicit actionẽ, nisi quia ab illo hẽt uirtutẽ talẽ actionem producendi, tunc.n. illa actio dicitur esse principal'r illius, à quo alterũ habet virtutẽ agẽdi, sicut si princeps det iudici auctoritatẽ condẽnandi aliquẽ ad mortẽ, si iudex ferat sñiam condẽnationis, illa condẽnatio erit principaliter formal'r iudicis, principaliter aũt virtual'r principis. ¶ Sciendũ tertio ꝙ duplex ẽ motus aĩæ nostræ. Vnus à rebus ad aĩam. Alius ab anima ad res. Primus est sm̃ ꝙ res extra animã mouet sẽsum exteriorẽ, et ille mouet sensus interiores, illi mouẽt ĩtellectũ, intellectus aũt mouet volũtatem. Secundus aũt est sm̃ ꝙ anima sic mota conuertitur ad res, puta aliqđ circa res operando. Inter istos motus est differẽtia in comparatione ad voluntatẽ. Nã cũ in actione qualibet exercitiũ actus consideretur, & species .s. ꝙ põia agat, et ꝙ tal'r agat, sicut ꝙ volũtas eliciat actionẽ, & ꝙ illa actio sit velle aut sit nolle. In primo motu intellectus non mouet voluntatem, nisi quãtũ ad specificationẽ actus: mouet.n. volun-

Tripliciter duo agentia ad unum effectum possunt concurrere.

Duplex est motus animæ nostræ.

voluntatẽ proponendo ei obiectũ suũ, vnde dat spẽm actui uolũtatis .i. determinat actũ volũtatis ad hoc vt sit prosequutio vel fuga, velle aut nolle: quantũ aũt ad exercitũ actus .i. quãtũ ad hoc ꝙ est agere & elicere volitionẽ, volũtas supposita uoluntate finis mouet seipsã ad ea quę sunt ad finẽ. In secũdo aũt motu, volũtas mouet omnes alias põias ad exercitum actus, hoc est ad operandũ, uolũtatis .n. obiectũ est bonũ siue finis. Vnde sicut ars ad quã pertinet finis, mouet suo imperio artẽ quæ est eorũ quæ sunt ad finẽ, sicut ars gubernatoria nauis, imperat naui factiue, ita uolũtas imperat oĩbus potentijs propter finẽ operãtibus. ¶ Sciẽdũ quarto ꝙ imperare est aliquẽ ad operandũ intimatiua motione ordinare, & hoc significatur per verbũ imperatiui modi, ut cũ dicitur fac hoc, cum .n. aliquis imperat alteri intimat illi qd sit agendũ, & mouet ad operãdum, & hoc est ordinare ad operandum intimatiua motione. ¶ Tunc ad quæstionẽ dicitur primo ꝙ intellectus & appetitus mouent sicut duo, quorũ vnum quodãmodo influit in alterũ, & dat uirtutem illi ad mouendũ. Intellectus .n. et voluntas sunt põiæ essential'r subordinatæ, in talibus aũt secũda nõ mouet nisi in uirtute primę, uñ prima nõ mouẽte, secũda non mouet. Intellectus est principalius mouẽs formaliter. *¶ Dicitur secũdo ꝙ intellectus cũ phãtasiã cõplectendo, in motu animalis est principalius mouẽs formaliter, & essential'r. Probatur. Intellectus & appetitus nõ mouẽt nisi per imperiũ efficiendo motũ, sed imperare formal'r et essentialiter est actus intellectus: ergo etc. Probatur minor: quia imperare est aliqd ordinare ad operandũ per modũ cuiusdã intimationis, intimare aũt est virtutis cognoscitiuę & nõ appetitus. ¶ Aduertendum tñ ꝙ licet imperare ꝓprie cõueniat tantũ hoĩbus, per quandã tñ similitudinẽ dicitur etiam esse in brutis, sm ꝙ aĩalia in suis motibus sequũtur iudiciũ extimatiuę & inclinationẽ appetitus. Vnde extimatiua mouere partes corporeas & uirtutem executiuã motus dici põt. Nã membra aĩalis moueri ex apphensione et iudicio extimatiuę indicãtis aliqd esse conueniens aut discõueniens fini concupito, est extimatiuã imperare motum in aĩalibus brutis. Dicitur tertio ꝙ appetitus in motu animalis est principalius mouens virtualiter,* Appetitus mouens principalius virtualiter. *hoc est ꝙ intellectus non hẽt hũc actũ q est imperare, nisi inquãtũ in ipso manet virtus appetitus. Probat. Imperare motũ ẽ mouere ad quẽdã actũ exercitũ: sed dictũ est ꝙ appetitus siue uoluntas est id qđ mouet omnes põias ad exercitum actus: ergo etc. Est ergo talis ordo quòd in aĩa primo est motus rerũ ad animam, quo fit vt qd sit volẽdum aut agẽdum dijudicat, deinde seqtur motus qui est ab aĩa ad res, quo motu appetitus mouet intellectũ ad imperãdũ, & tunc intellectus imperat motũ corporeis mẽbris, illaque sm rõnis imperiũ mouẽtur. ¶ Ad argumenta in oppositũ pro quãto sunt cõtra id qđ tertio loco dictum est rñdetur. ¶ Ad primũ quidẽ dicitur ꝙ sm aliã & aliam considerationẽ intellectu est vl'ior appetitu et appetitus ĩtellectu. Si .n. cõsideretur uoluntas sm cõem rationem sui obiecti qđ est bonum in vniuersali, & intellectus sm ꝙ est quędã res & põia particularis, sic volũtas est vl'ior intellectu, quia ĩtellectus est quoddã particulare bonum. Si vero consideretur intellectus sm cõem rõnem sui obi qđ est verum, et voluntas ut est determinata aĩę põię, sic intellectus est vl'ior volũtate, est .n. qddã particulare verũ. Idem dicitur ex parte oborum, quia si cõsideretur verũ sub cõmuni rõne ueri, sm ꝙ est intellectus obm, & bonum sm ꝙ est quoddã uerũ, sic intellectus est vl'ior uoluntate, econuerso vero est considerato obo voluntatis qđ est bonum in cõmuni, & vero vt est quoddam bonum. ¶ Dicitur secundo ꝙ non est magis in-*

gis indeterminatus intellectus quã volun tas, est .n. indifferens ipsa voluntas quan tum est ex se sicut intellectus. ¶ *Ad sm dicitur quòd maior est vera, si operatio vnius presupponatur operationi alterius in eodẽ ordine, non aũt si in alio ordine. Modo ad minorẽ dicitur ꝙ operatio intel lectus presupponitur operationi appeti-tus in ordine motus qui est à rebus ad ani mam, de quo non est hic ad propositũ: nõ autem præsupponitur ĩ ordine motus qui est ab anima ad rem, de quo motu hic intendimus, immo operãdo voluntas præsupponitur operationi intellectus, sicut operando siue influxus causæ primæ presupponitur operationi causę secundæ.*

Quæst. XIX. Vtrum intellectus practicus vniuersalis, & appetitus rationalis qui dicitur voluntas in hominibus, sufficiant ad hoĩs motũ progressiuũ.

Scientificum autem non mouet &c. Tex. LVIII.

IDETVR quòd sic. ¶ *Primo. Illa sunt sufficientia ad motum: quibus positis de necessitate ponitur motus. Sed posito intellectu practico et appetitu de necessitate ponitur motus: ergo &c. consequentia nota cũ maiori. Minor etiã per experientiã patet: experimur .n. cum iudicamus aliquid esse faciendũ, & illud volumus facere quòd illud facimus.*

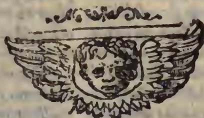
¶ *Secũdo. Sicut se hẽt phantasia & appetitus in aĩalibus brutis: ita intellectus practicus et voluntas in hoĩbus, sed bruta sufficienter mouentur à phantasia & appetitu: ergo & hõ ab intellectu practico & voluntate.* ¶ *Rñdeo. Qđ intellectus praticus vniuersalis & voluntas nõ sunt sufficiens principium motus ꝓgressiui hoĩs. Ad cuius euidentiam* ¶ *Sciendum primo, ꝙ rerũ q̃ à nobis cognoscuntur: q̃dã sunt q̃ non sunt operabilia, q̃dã vero à nobis operabilia sunt: prima dicũtur speculabilia: alia opabilia. Ad cognoscendũ speculabilia, sunt nobis indita q̃dã principia naturaliter nota, qbus intellectus deuenit ĩ cognitionem speculabiliũ, vñ intellectus ex huiusmodi primis principijs speculabilium, deueniens in aliorũ cognitionẽ modo speculatiuo, dicitur speculatiuus intellectus. Ad directionem autẽ opabiliũ, sunt ẽt nobis indita q̃dã principia, ut ꝙ bonum ẽ faciendũ malum autẽ fugiendum, et similia, qbus intellectus indicat de rebus operabilibus, & intellectus p huiusmodi principia practica iudicans de operabilibus dicitur intellectus practicus.* ¶ *Sciendum secundo, ꝙ sicut speculabilia hñt dupliciter cõsiderari .s. in vniuersali & ĩ particulari: ita & opabilia: & sicut est alia põia cognoscitiua speculabiliũ vniuersalium à põia cognoscitiua singulariũ, ita & in opabilibus. Vñ virtus cognoscitiua opabilium in vniuersali dicitũ ĩtellectus practicus vniuersalis: põia autẽ cognoscitiua opabilium in particulari, põt dici intellectus practicus particularis, & hoc est virtus cogitatiua, cuius est cognoscere tam particularia speculabilia: quã ẽt opabilia. Quare ad ĩtellectum practicum vniuersalem ptinet iudicare adulterium esse malum, & non esse faciendum, ad cogitatiuam autẽ hoc esse adulterium, et hoc non esse perpetrandum. Sicut autẽ est intellectus practicus vniuersalis & particularis, ita est q̃dã appetitus boni vniuersalis .s. voluntas, & quidam rei particularis .s. sensitiuus appetitus.* ¶ *Sciendum tertio, vt hẽtur ex Philos. in proœ. Metha. ꝙ oĩs actio est alicuius rei singularis .i. oẽ q̃d fit per aliquã actionẽ p se primo est singulare, non .n. gñatur hõ vniuersalis per se primo, sed hic homo particularis. Similiter cum omnis actio sit propter finẽ, non est propter finem vniuersalẽ in prædicando primo & per se, sed propter hũc finem* Lec. 1.

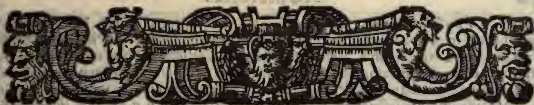
Intellectus praticus vniuersalis & volũtas nõ sũt sufficiẽs principium motus hominis.

finem, & est eorum quæ sunt ad finẽ, non vniuersalium sed particulariũ. Ex quibus sequitur intellectum & voluntatem comparari ad sensum & appetitum sensitiuum: sicut causa vniuersalis cõparatur ad particularem. ¶ Tũc arguitur sic ad conclusionem. Sicut se habet causa uniuersalis creata ad effectus ꝑticulares in naturis perfectis, ita intellectus & voluntas ad operationem & motum hominis, quia motus quilibet est circa particulare, & intellectus, & voluntas est causa vniuersalis. Sed causa uniuersalis non potest producere per se effectum particularem in naturis perfectis: cœlum enim per se non potest producere hominem: ergo neque voluntas & intellectus possunt per se causare motum. Ratio ergo vniuersalis mouet particularẽ, & appetitus rationalis appetitum sẽsitiuum: ista autem mota mouent virtutem executiuam, et illa mouent membra, & iste est naturalis ordo: quia appetitus rõnalis se habet ad appetitum sensitiuum, sicut causa prima ad secundam, & sphera superior ad inferiorem, vt dicit Philosophus. Tex. 17. *Prima autem causa naturaliter mouet secundã, & sphera superior trahit inferiorem: sed tamen aliquando præter naturam accidit ꝙ appetitus inferior trahit superiorem scilicet cum homo mouetur secũdum solam apprehensionem sensus, et inclinationem aut passionẽ appetitus sensitiui, quia tunc voluntas eligit particulare illud, quod secundum sensum bonum iudicatur. ¶ Ad rationes in oppositum respõdetur. Ad primum quidem negatur minor. Ad probationem dicitur quòd cum iudicamus aliquid esse faciendum in particulari, et volumus illud, tunc operamus: sed tale iudicium non est actus rationis vniuersalis sed particularis. Si autem iudicamus aliquid faciendum in vniuersali tantum, ꝙ pertinet ad rationem uniuersalẽ non mouemur, vt dictum est. ¶ Ad secũdum negatur similitudo, maxime in oposito, tum quia sicut in brutis est sensus & appetitus sensitiuus, ita est in hominibus, supra quæ habent homines intellectum et voluntatem: tum quia sensus et appetitus sensitiuus sunt de particularibus, circa quæ est motus, intellectus autem & voluntas sunt circa vniuersalia, ut supra dictum est.*

∴

Finis quęstionum super tres Libros de Anima Aristotelis Reueren. Magistri Francisci Siluestri Ferrariensis, totius Prædicatorij ordinis Generalis, ad Dei laudem & gloriam.

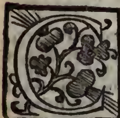
ADDITIONES IN QVAESTIONES LIBRORVM DE ANIMA

REVERENDISSIMI P. M. FRANCISCI FERRARIENSIS, ORDINIS PRAEDICATORVM GENERALIS.

R. P. F. MATTHIÆ AQVARII, PVBLICI Theologię ac Metaphysices ordinarij in florentiss. studio Neapolitano professoris.

AD MELIOREM FORMAM REDVCTAE quam antea in prima impressione: in quibus plurima Aristotelis perobscura, & nonnulla Diui Thomę loca dilucidantur, adiecta quadam disputatione de Ideis, in qua ostenditur Arist. non aduersari diuino Platoni in earum positione.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

IRCA hoc quæsitum, quod primo ponitur, num de anima sit scientia, Nota quod est antiquum, & spectat ad quęstionem an est, sicut & illud de subiecto, quod Auctor non pertractat, cum ab omnibus fere determinatum sit animam esse subiectum, circa quod Philosophus versatur in his tribus libris de anima, & licet latius Ioannes de Ianduno in hoc primo de anima disputet de primo quæsito, voluit tamé & ipse Auctor hoc pertractare, tum propter Thomistarum doctrinam, tum etiam propter nonnullas responsiones, quas Iandunus tribuit argumentis aduersariorum; quæ non acceptantur in via D. Th. & præcipue est controuersia inter Auerroistas & Thomistas de intellectione animæ in quarto argumento, vt videre potes 2 contra gentes, & in quæst. disputatis de veritate, & p. p. q. 87. quasi per totam & principaliter in primo articulo, vbi disputatur quomodo anima intellectiua agnoscit se. ¶ Esset etiã altius quæsitũ pertractandum hic, sub qua parte Philosophiæ enumerari debeat hæc scientia de anima, num sub Mathematica, vt velle videtur Themistius, & Theophrastus, Simplicius & Philoponus quia ens Mathematicum partim est in materia, partim seiunctũm ab ea, qđ propriũ ipsius aĩæ esse videtur, quæ partim est in materia, partim ab ea separata: ergo &c. An sit sub Metaphysica, vt sit sentire videtur Arist. in lib. de partibus animalium, vbi Franciscus Bragadenus Patritius Venetus scientiam de anima Metaphysicam esse docet, vel sit pars Physices

Quæst. 1.

C. 08.

q. 8. art. 6.

Lib. de cælo & mũdo in proœmio primo peri hermenias.

Lib. 1. c. 3.

Comm. 11. Comm. 26. Lect. 4. Lect. 5. Theorema- te. 84. q. 4. Tex. 4.

vt Auerr. 1. Phys. & Albertus, & omnes fere latini sustinere videntur. Vide D. Tho. 2. Phys. vbi vult considerationem de anima rationali, partim spectare ad Physicum, partim autem ad Metaph. vide etiam 6. Metaph. vbi habet ꝙ intellectus aliquo modo cadit sub cõsideratione naturalis philosophiæ. ¶ Pro glosa illius propositionis: cognoscens debere esse denudatum à natura cogniti, vide Zimmaram in Theorematibus, & Iandunum. 3. de anima, & Magistrum Chrysostomum. 3. de anima q. 2. & Caie. p. p. q. 56. ar. 1. in responsione ad 1. arg. vbi diffusè declarat ipsam propositionem quam S. Thom. assumit ex 3. de anima ad disputandum quomodo vnus Angelus agnoscit alium.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

Comm. 61. Comm. 74. Cap. de perfecto, cõmẽ. 60. Cap. 5 dist. 17 q. 1. art. 1. q. 21. art. 1. ca 28. c. 2. Cõmẽ. vide dist. 25. q. 2. art. 2. q. 11. art. 5. In prologo huius libri.

T clarius perpendere possis determinationem huius quæsiti, nota hos duos terminos, scilicet nobilitatis, & certitudinis, de nobilitatis termino vide Auerr. 2. cæli vbi hẽt ꝙ nobilitas abstractorum cõsistit in seipsis, sed nobilitas aliorũ entium consistit in actione eorũ, & 2. Phys. ait, nobilitas non accidit formis nisi sm̃ ꝙ sunt finis, & tunc forma hẽt rõnem finis, qñ res ab ea dignitatem, & nobilitatem nõ simpliciter, sed sm̃ naturam vniuscuiusq; rei obtinet: dignitas.n. simpliciter, & perfectio, & nobilitas, simpliciter non inueniuntur nisi in primo principio qđ est Deus, vt notat Auer. quinto diuinorum. ¶ De hoc ẽt termino nobilis, loquens Auer 2. cæli, ait ꝙ nobile modicũ, est nobilius multo ignobili vt docuit Phil. primo de partibus aĩalium, res .n. illas superiores etsi leuiter attingere possumus, tñ ob eius gñis excellentiam cognoscendi, magis oblectamur quã cum hæc oĩa iuncta nobis tenemus. vide ẽt D. Th. pri sent. vbi docet quo duplex est nobilitas simpliciter dicta, scilicet sm̃ essentialia, & sm̃ quid, scilicet accidentalia, & de ver. vide quoque primo cõtra gent. vbi scripsit quomodo nobilitas cuiuslibet rei attenditur sm̃ modum, & gradum suæ naturæ. ¶ De altero termino vide Ar. primo post. vbi docet quomodo vna scĩa dr̃ certior altera, aut quia dicit quia, & ꝑp quid, aut quia est de his quę ex paucioribus constant, aut quia est de forma, & 2. Metaph. certitudo Mathematica non est in oĩbus expetenda, est .n. certitudo determinatio intellectus ad vnũ ait D Th. 3. sent. & põt esse ex causa & ex subiecto 22. q. 4. ar. 8. & diuersimode reperitur in Deo, in Angelis, & in hominibus, vide quoq; de ver. quomodo declaratur ibi, ꝙ tota certitudo scĩæ dependet ex cognitione principiorum, & sequere Themistium & Albertũ, ꝙ in tex. est sermo de certitudine sm̃ se, & intellige coniunctim ꝙ propter vtraq; hæc simul sumpta, scilicet propter certitudinem, & nobilitatem, & non propter alteram tantũ sigillatim scientia de anima excedit alias, vide Dominum Cai. & Romanum Egidium, Caiet. de Tienis.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

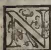
2. Metaph. Tex. 1. Ex prologo primæ philosoph. & ex primo post. c. 22. Sententia Auerr. de intellectu possibili pride aĩa cõm. 1. 6. Metaph. Tex. 1. 12. Metaph. Tex. 26.

VIA difficultas intelligendi aliquid ex duobus oriri põt vt docuit Ar. & ex parte ipsarum rerum, vt est materia, motus, tempus, infinitũ, negatio, priuatio, & relatio, &c. & ex parte nostri intellectus, qui se habet ad entia illa diuina vt oculus noctuę ad lumen solis, & quia anima precipue intellectiua cũ sit de numero diuinorũ, eius scientia est difficilis ex parte nostri intellectus, & non ex parte ipsius rei, est tñ certa ex parte rei ac rõnis. Siquidem scientiarũ certissimę sunt, quę maxime primorum sunt, & quæ sunt ex paucioribus his quæ sunt ex additione, hinc Simplicius dixit in primo Phys. & Philoponus auctoritate Ammonij in principio libri de aĩa, ꝙ scĩa de aĩa & scĩa mathematica conueniũt in certitudine: quia res cõsiderant quodãmõ in materia existentes, & quodãmodo abstractas. quæ verba verificantur sm̃ viam Auerr. de intellectu materiali, qui quodammodo est coniunctus materię, quodãmodo est separatus, nam sm̃ esse tiam est abstractus, sed sm̃ opationẽ est coniunctus, quia nihil intelligit sine imaginatione, hoc accepit Auerr. ab Ar. 6 Metaph. vbi hẽt ꝙ scĩa naturalis est circa substantiã quæ est sm̃ rationem, vt secundum magis non separabilem solum, vbi cõmen. ponderat Iy sm̃ magis, propter intellectum: vnde non possum illorum non demirari imprudentiã, qui ita audacter proferunt oẽm formam, & oẽm animam, aut animę partem esse à materia inseparabilem ex mente Ar. cum tamen vbique locorum Ar. præseruet se ab intellectu, vt patet in verbis

verbis adductis & 12 Metaph. vbi ponit differentiam inter causas formales, & mouentes, ex hoc ꝙ causæ formales sunt simul cum suis effectibus, causę agentes sunt priores, & subdit, si aũt aliquid manet, posterius perscrutandum est, in quibusdam.n. nihil prohibet, vt si anima est tale non omnis sed intellectus, omne namq; impossibile forsan. & in secundo de anima loquens de intellectu inquit: Et de perspectiua potentia alia ratio est: hoc enim solum videtur contingere separari, sicut perpetuum à corruptibili. ¶ Quid sit difficile vide D. Tho. dicentem, difficile est quod transcendit potentiam, & difficile & onerosum mensurantur secundum virtutem suscipientis. pri. sent. D. 40. ar. 4. q 3. de quæsito principali, vide Iandunum q. 6. & Mag. Chrys. q 5 Caie. Thienensem, in exp. tex. 4. Suessanum, & conclude cum Domino Caie. Card. solutionem quæsiti, ꝙ hęc scientia est certissima ratione luminis intellectualis, licet sit difficillima &c. Vide D.Th. in expositione illius ad uerbij forsan. 2. de aiaT. 11 p. p. q. 62. ar. 2. in resp. ad 2. arg. Opinio Cai. Alb & Themisti est eadem de hoc quæsito.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

NOTA hic pulcherrimum dictum Auerr. ꝙ cõditio accidentium essentialium, est vt cognitio eorũ sequatur cognitionem substantiæ, ꝙ non põt aliter intelligi nisi qn sit cognitio à priori, vnde 4. Metaph. docet accidentium attributionem ad substantiam esse essentialem, & si vis scire quomodo accidentia dicũtur de substantia essentialiter, lege Auerr. vbi supra, quia docet ꝙ prædicatio accidẽtis de substantia conuenit cum prędicatione substantiali in hoc, ꝙ est sm̃ cursum naturalẽ, accidentia .n. existunt in substantijs per se, & attribuuntur eis essentialiter, & sm̃ ꝙ substantię disponuntur per illa sunt accidentia substantiarum: attributio aũt accidentis ad accidens non est essentialis. ¶ Et notat quoq; Auerr. prędicationem esse duplicẽ naturalem scilicet, & pręter naturam, cũ sit cõis animi conceptio logicorum, prædicatum se habere loco formę, subiectum vero induit modum materiæ, ideo propositiones specificantur à prędicatis, & non à subiectis, & quia respectus superioris ad inferius est respectus continentis ad contentum, & totius ad partes, talis aũt respectus, est sicut respectus formę ad materiam, similiter quia dispositio accidentis ad substantiam, est respectus formę sm̃ quid perficientis subiectũ tanq̃ materiam, & cum substantia de mente Commentatoris non sit causa accidentium, neq; sm̃ agens, neq sm̃ finem, sed tantum subiectum, inde sequitur ꝙ quotiescunq; superiora prædicantur de inferioribus, aut accidentia de substantijs, siue sint propria, siue cõia, oẽs istę prædicationes sunt naturales: quia in talibus prędicatur id, quod debet prędicari, & subijcitur quod debet subijci secundum naturam, nam secundum naturam illud aptum est prędicari quod habet respectum formæ, & illud est aptũ subijci, quod habet respectũ materiæ. ¶ Ex quo sequitur, ꝙ quotiens prædicantur inferiora de superioribus, aut subiecta de accidentibus, aut accidentia de accidentibus, aut idem seipso, oẽs istæ prædicationes sunt non naturales, nam in talibus prædicatur id, quod non habet habitudinẽ formæ, & subijcitur id, quod non habet habitudinem materiæ, de primis duobus clarum est, nam qñ prædicatur inferius de superiori, aut subiectum de accidenti, non est habitudo prędicati ad subiectum, habitudo formę ad materiam, de tertio etiam vbi prædicatur accidens de accidenti, non est habitudo subiecti ad prędicatum, habitudo materię ad formam, quodlibet .n. accidens est forma in se, & ideo si vnum sit materia alterius, hoc est per accidens, videlicet respectu subiecti tertij, cui ambo accidunt, similiter prædicatio in qua idem prædicatur de seipso, est pręter cursum naturalem, cum .n. materia sit primo diuersa à forma, impossibile est, vt idẽ respectu suimet habeat habitudinem materię, hinc Comment. vocauit eam in fine abhominationis, sed Boetius vocat verissimam prędicationem, quia non est naturalis subseruiens arti, vt videre poteris apud Caie. in prædicab. c. de gener.

1. cœli commen. 4.
Comm. 24.
7. primę philosoph. cõmen. 59.
4. Metaph. Comm. 2.
Quę sunt pdicationes naturales.
Quę sunt pdicationes non naturales.
Quodlibet accidens est forma in se.
Primo priorũ in degressione de 4. figura contra Caie.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

PRO maiori dilucidatione huius quęsiti, lege Themistiũ in expositione huius cõ tex. vbi docet, ꝙ ea diffinitio, quę materiã tm̃ sectatur, eius est, qui naturã explorat, sed deficiẽs, & manca est, nisi formę meminerit, sed formã quidẽ semp in diffinitione collocare debemus, quæ locum principẽ obtineat, ita tñ, vt à materia

Quæ diffinitio sit manca seu diminuta.

nõ recedamus,ẽt si forma rõne possit seiungi,etenim formę naturali semp materia opº est, ꝙ clarius ẽt Auerr. expressit,dicens Diffinitio si omittit formã,& recipit materiã,diminuta est: si vero sumat formã, & dimittat materiã, vř dimittere aliqđ non necessariũ sed non est ita: qm̃ forma debet accipi in definitionibus, sm̃ dispositiones in quibus existit: quia cũ diffinitiones sint duobus modis, quorũ vnus est primo, & simpliciter, secundus est non primo, neq; simpliciter, sed sm̃ modũ conuenientẽ naturæ rei. cuius est diffinitio: vñ 4.Phys. docuit Ar. ꝙ diffinitiones, quæ dant quidditatẽ debent hẽre tria propria, quorũ vnũ est, vt per illã soluantur quæstiones contingentes in re: sm̃ vt p illã appareãt accidentia essentialia, quia diffinition s completæ innatę sunt reddere causas oĩum accidentium:tertiũ est vt ex diffinitione appareat difficultas.i.motiuũ difficultatis,& hoc est propriũ rerũ difficiliũ diffiniri. & 7. Metaph. scribitur ꝙ partes diffinitionis ita se habent ad partes rei, sicut tota diffinitio ad totã rem,quę verba non intelliguntur, ꝙ partes diffinitionis sint partes rei,quia animal non est pars hominis, neq; rationale, sed partes diffinitionis sumuntur à partibus rei, & partes diffinitionis significant partes rei,vnde aĩal sumitur ab vna parte,& rõnale ab alia, animal .n. est ꝙ hẽt naturã sensitiuam, cum animal sit animal per sensum, rationale vocatur, ꝙ habet rationem, natura aũt sensitiua vt est materialis,respectu rõnis,& inde est, ꝙ genus sumitur à materia,& differentia à forma, species aũt à materia & forma simul,nam homo est,ꝙ in natura sensitiua hẽt rõnem,& cum forma dupliciter accipi possit,pro forma partis quæ cũ materia constituit totum, vt anima vegetatiua,quæ dat esse viuum ipsi plantę, & pro forma totius considerata in quadam ratione abstracta à re, sicut est humanitas, & aĩalitas, prima non prædicatur de re essentialiter in recto, secunda prædicatur essentialiter in recto, & sic genus est forma speciei.de hac re vide D. Tho. 4. contra gen. c.95. & Auctorem in expositione illius cap. vbi pulcherrime tractat rem istam applica ad quæsitum.

Quid sequitur si diffinitio omittit formam. Tex. 32. Quę sũt necessaria ad veram diffinitionem. Tex. 32. Quæ sunt partes diffinitionis. 2. de anima Tex. 17. Forma duplex totius & partis. Vide quoq; libellum de ente & essentia cap. 3.

Finis Additionum in Quæstiones libri primi de Anima.

ADDITIONES IN SECVNDVM LIBRVM DE ANIMA.

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

SCIAS hic, quod Auerroes docuit diuisiones non sunt necessariæ in scientia, ex natura scientiæ, sed inducuntur ab auctoribus, ꝓpter debilitatem intellectus scholariũ, via .n. diuisionis, & exempli, vtitur in diffinitionibus, & descriptionibus,non sm̃ ꝙ declaratur illud. qđ est naturaliter ignotũ à noto: sed sm̃ ꝙ declaratur illud, qđ est minoris latẽtiæ, eo qđ est ignotũ naturaliter, & hac de causa Ar. vtitur ista diuisione in præsenti loco,& vbiq; locorũ Phil. non vtitur diuisione, nisi ad declarandum ea, quę sunt latentiora primis cognitionibus, & apertiora primis quæstionibus, & cum diuisio non sit nisi duplex, vna sm̃ quantitatem, altera vero sm̃ qualitatem, de qua est sermo in pręsenti, & 7. Metaph. vbi etiam Phil. partitus est substantiã in quatuor mẽbra, videlicet in quodquid erat esse, idest in quidditatem, vel essentiam, siue naturam rei, & in vniuersale,qđ dixit esse substantiam,sm̃ opinionem ponentium ideas esse substantias:tertiũ membrũ ꝙ dixit Ar. esse substantiã,est genus, alludendo ẽt ad opinionẽ illorum qui ponebant vnũ, & ens, substantias oĩum rerũ tanq̃ gña oĩum: quartum membrum est subiectum siue substantia particularis, quæ etiã diuiditur in materiã, & formam, & compositũ ex his, 8 quoque Metaph. videtur innuere eandem diuisionem, & 12. Metaph. vbi postquam diuisit substantiam, in immobilem, quę est genus abstractorum, & in substantiam sensibilẽ æternam, & sensibilem generabilem, & corruptibilem, innuit quasi eandem diuisionem,ex quibus locis poteris manifeste accipere errare illos qui ponunt actum entitatiuũ, quia sub nullo membrorum diuisionis substantię contineri vř, vt patet discurrendo per singula.

Cap. 1. 2. post. Quomodo diuisio ẽ necessaria in scientiis. Tex. 17. Opinio Platonis dicentis ideas esse substantias. Tex. 3. Tex 6. Contra ponentes actũ entitatiuũ.

¶ Pro illa rñsione, ꝙ substantia prima põt accipi dupliciter, pro natura substracta, & pro intentione

intentione indiuidualitatis, vide D. Tho. p. p. vbi quęrit de diffinitione personæ tradita à Boecio in libro de duabus naturis, & videbis clarius, & latius istam doctrinam,& pri sent. & in quæstionibus disputatis. facit etiā quod dicit Caie. in prædicamentis C de substantia, vide etiam Auctorem 4. cont gentes, in expositione cap. 39. vbi disputat quomodo Christus assumpsit substantiam indiuiduā, prout substantia indiuidua sumitur pro substantia, quæ est singularis ¶ Vide primo sent dist. 25. art. 1. vbi etiam D. Tho. ait ꝙ substantia dicitur quadrupliciter, scilicet essentia cuiuscunque rei, indiuiduum substantiæ, substantia secunda, & commune vtrique, & de potentia Dei q 9. ar. 1. asserit, ꝙ substātia, subsistentia, & essentia sumuntur dupliciter, vt quod, & vt quo, & 3 sent. dist 6. q. 1. ar. 1. q. 1 ait ꝙ substantia dicitur dupliciter, scilicet vt diuiditur contra accidens, & vt genus, prima prædicatur de partibus substantiæ, non autem secunda, & de po ētia q. 9 ar. 2. ait ꝙ diuisio substantiæ in primā & secundam, est diuisio analogi in diuersos modos essendi, non aūt diuisio generis in species, & 2. sent. dist. 37 q. 1 ar. 1. ait ꝙ substātia dicitur dupliciter, scilicet res primi prædicamenti, idest materia, forma, & cōpositum, & significans quid, videre hæc omnia iuuant ad intelligentiam quæsiti.

Distinct 25. de potentia Dei q. 9. ar. 1 Substātia dicitur cuius actus est sub stare accidē tibus 1. sen. dist. 23. q. 1. ar. 1. Substantia est res habens quidditatē, cui debetur esse per se & non in alio p p. q. 3. ar. 5.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

NOTA quòd quidam volunt distinctionem traditam ab Arist. & ab omnibus fere expositoribus hic de duplici actu esse intelligēdā, hoc modo videlicet ꝙ tam primus actus quā secundus sit substātia, quia indagaturus Arist. cōmunem animæ definitionem diuisit substantiā in materiam, formā, & compositum, & cum declarasset materiam esse potentiā, formam verę actum, statim subdiuisit actum in primum, & secundū, nunc dicunt ꝙ ille actus est diuisus, qui est substantia, quandoquidē ille actus diuiditur, qui est mēbrum condiuidens substantiā, sed substantia non diuiditur in substantiam & accidens, quia mēbra diuidentia debēt participare naturā diuisi, igitur vterque actus tam primus quā secundus est substantia, & consequenter actus secundus non est operatio, & accidens, vt cōmuniter aiunt. ¶ Vlterius Philos. cum tex. 4. probasset ꝙ anima nō est corpus, quoniā corpus non est in subiecto, anima vero in subiecto est, & in principio quinti cōtex. colligentes definitionem animæ inquit, anima substantia est, substantia aūt actus, actus aūt qui hmōi corporis est, hic autem duplex est, primus, & secundus. si quis ergo bene cōsideret verba Arist. cum inquit, anima substantia est, substantia autem actus, hic autem duplex: ergo diuiditur ille actus qui substantia est, quoniam inquit, substantia actus, hic aūt qui substantia est diuiditur in primū, & secundum, sequitur ergo actum sm̄ esse substantiā, & non accidens vt volunt aduersarij. ¶ Prætera si actus secūdus est operatio, & accidens, sequitur quòd diuisio actus facta ab Arist. in primum, & sm̄ est superuacanea, probatur consequētia, quia diuisio actus in primū & sm̄ non ob aliā causam fuit necessaria, nisi vt determinaretur quòd anima est actus primus, & nō secundus: si ergo actus secundus operatio est, tunc habito in prima diuisione, ꝙ anima est substantia, cognitū fuit ꝙ anima non est accidens, & per consequens operatio, est igitur tā actus primus quam secundus substantia, & nō sunt distincti nisi ratione, vt forma operans, & forma nō operans. ¶ Sed pace horū dixerim hi sunt in manifesto errore quoniam actus qui ab Arist diuisus est in primū, & sm̄, non est actus substantialis, sed est actus in communi ad substantiā & accidens, & ex hac re considerata soluntur obiectiones adductę, & hanc veritatē sequutus est D Tho. Caie. Thienen. Egi. Rom. & multi alij. vide materiā istam p. p. q. 76. quasi per totam, & in disputatis de anima ar. 19. & in 2. cont. gent. cap. 61. vide etiā Auctorem in expos. illius cap. vbi declarat eandē diffinitionem animæ. causa breuitatis relinquo multa hic dicenda pro solutione istorum argumentorū, sed quia fundantur super ruinoso fundamēto vt videre potes tu qui sequeris doctrinam Thomisticā facillime solues negando falsum assumptū quod ab aduersarijs præsupponitur, argumenta ergo formaliter non solut breuitate vtens.

Opinio illorum qui dicunt tā primum quam secundum actū esse substantiam.

Anima est substecto informatiue essentialiter substantia.

Vide Cal. sequentem vetra nq; opinionē, & ait ꝙ impugnata est subtilior, sed considera quia est contra S. Thom. Vide etiā in quolib 12. ar 10 & in spiritualib. ar. 9.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

EX decisione huius quæsiti clare habemus definitionem animæ, vtramque non conuenire intelligentiæ, vt aliqui Auerroistarum arbitrati sunt, colligentes hoc ex ratiocinio Philo-

2. de anima Tex. 24.

Philosophi probantis animã esse corporis actũ, quia omne id per quod alicui propria operatio inest, corporis actus est, sed per intelligentiam cęlo propria operatio inest: igitur intelligentia est actus cœlestis. ¶ Præterea, quod largitur ipsi rei vnitatem, largitur etiam & esse, quoniam ab eodem est esse, & vnum esse, vt scribitur in hoc 2. de anima, sed intelligentia largitur corpori cęlesti vnitatem, igitur largitur ei ipsum esse, minor patet ex Auer. dicente quod ex intelligẽtia, & orbe fit magis vnum, quã ex materia & forma. ¶ Rursus, in abstractis idem est forma, finis, & agẽs, sed causalitas formæ est dare esse rei: igitur intelligentia dabit formaliter esse cęlo, ad hoc facit etiam authoritas Auer. 1 Phys. dicentis, ꝙ cœleste corpus constituitur per intelligentiã, sed intelligentia non constituitur per cœleste corpus, iam vero sicut negatur de intelligentia quod cõstituatur à cœlo, ita affirmatur de ipso, quod constituatur ab intelligentia, sed negatur quod intelligentia secundũ esse, constituatur à cœlo: ergo affirmatur de ipso, quod constituatur ab intelligentia secundum esse, ꝙ ita intelligentia erit forma informãs, & sic erit actus corporis, & id quo corpus viuit &c. & consequenter diffinitio animæ conuenit sibi. ¶ Sed isti sic asserẽtes sunt in manifesto errore, quia definitio animæ vtraque non competit nisi formis informantibus corpus organicum, quale non est corpus cœleste, vnde 12. Metaph. ait Auer. omne compositum est nouum & corruptibile, si intelligentia esset forma dans esse cœlo, tunc cœlũ esset compositum, & sic nouum, & consequẽter corruptibile. ¶ Propterea soluendo breuiter rationes adductas, dicimus ad primam, ꝙ non bene adducunt rationẽ Arist. sed ordine præpostero, quia illud quod est conclusio accipiunt pro medio, non enim Philosophus ibi ita ratiocinatur, forma est causa vt res sit, aĩa est forma, ergo est causa vt res sit, quoniã ibi nõ intendit concludere, ꝙ sit cã vt res sit, sed ꝙ sit causa in triplici genere causæ, vt forma, finis & agens, vnde cõceditur ꝙ intelligentia sit forma assistens, vt naui tribuens ei operationẽ, quæ est motus, eo magis quod intelligentia non est principium quo mouendi, & intelligendi, sed principium, quod mouet, & intelligit. ¶ Ad aliam dicimus ꝙ Auer intelligit ꝙ ex intelligentia & orbe fit magis vnum, idest indiuisibile, & ęternum, quam ex materia, & forma materiali. ¶ Ad tertiam dicimus ꝙ intelligentia est efficiens, quia est principium motus, est finis, quia cœlum est propter intelligentiam, & est forma assistens, authoritas Auer. ducit ad hoc ꝙ cœlum dependet ab intelligentia quo ad eius dispositiones, & quo ad esse, nõ quidem formaliter, sed inquantum est agens conseruans ipsum. ¶ Vide D. Tho. p. p. q. 70. ar. 3. vbi disputat de animatione cœlorum, & de potẽtia Dei q. 6. ar. 6. & 2. contra gẽtes cap. 56. vbi ex professo quærit si substantia intellectualis possit vniri corpori, & per quem modum, facit etiam pro hoc quæsito videre Capreolum 2. sent. distinct. 15. & Zimmaram Theor. 70. & Soncinatem in q. sup. 12. Metaph. q. 11.

Tex. 7. & 4. Meta tex. 5. 2. cœli com men. 3.

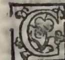
Cõmen. 63.

Cõmen.

Soluuntur rationes eorum, qui dicunt intelligẽtiam esse actum corporis.

Quomodo ex intelligẽtia & ex orbe fit magis vnum quã ex materia, & forma.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

CIRCA hæc quæ dicuntur in hoc quæsito, posset aliquis dubitare de anima intellectiua, num & ipsa sit extensa, quia cum in homine non sit nisi ipsa, quæ largitur ei esse diuisibile, quantum, extensum, figuratum, & corruptibile, ex quo sequitur ipsam esse extensam, quantã, diuisibilem, figuratam, & corruptibilem, cum Nemo dat quæ non habet, si anima intellectiua hæc omnia tribuit homini, sequitur quod & in se hæc omnia habeat. ¶ Nisi dicamus ꝙ in anima inueniri hæc omnia puta esse corporeum, materiale, quantum, figuratum, &c. potest dupliciter intelligi vno modo formaliter: alio modo virtualiter, & ꝙ quamuis in ea non inueniãtur hæc formaliter, sunt tamen in ea virtualiter, sicut trigonum non est in tetragono formaliter, sed virtualiter, & sic anima dat qđ habet virtualiter, quandoquidẽ cum sit tantæ excellentiæ vt det ei corporeum, extensum, figuratum, &c. necnon ꝙ esse intellectuale, & indiuisibile, inquantum formaliter excedit omnes alias formas, hinc sequitur, ꝙ compositum sit quantum, & figuratũ subiectiue, & forma illius compositi sit indiuisibilis formaliter, naturaliter quilibet Philosophus hoc agnoscere potest, ꝙ inter formas pure indiuisibiles, quales sunt intelligentiæ, & formas pure diuisibiles, quales sunt formæ omnino materiales, mediat forma indiuisibilis formaliter, & diuisibilis virtualiter, cui ex formali indiuisibilitate, conuenit esse non quantum, & ex virtuali diuisibilitate, conuenit facere formaliter ens extensum subiectiue.

Dubitatio de esse extẽso animę intellectiuæ.

Quomodo anima intellectiua dicitur quanta.

Anima intellectiua excedit oẽs alias formas.

Triplex genus formarum naturaliter cognoscitur.

Aduerte

¶ Aduerte diligenter ꝙ cum dicimus animam intellectiuam dare esse extensum composito, intelligitur non de esse actualis existentiæ, sed de esse essentię, illud namq; est indiuisibile, & immateriale sicut anima ipsa, hoc vero diuisibile, & immateriale, illud est vnum simplicitate communicatum tantum composito & materiæ, hoc vero est vnum compositione ex materia, & forma. ¶ Nota figmentum quod aliqui inscij imaginati sunt, quod Arist. ponat aliam animam sentientem, quæ constituit cœlum in esse, & ab hac anima cœlum est aial, est neque graue, neq; leue, sed quintum corpus, & continet virtute species rerum sensibilium, non ꝙ illæ inter se actu secretæ sint, sed quia ipsius substantiæ virtute omnia sensibilia existente, & per has species de sensibilibus faciat iudicium: quia sensus non suscipiunt simulacra ab externis obiectis, sed per imagines quas habent de sensibilibus iudicant, & huius sententię volunt fuisse simplicium asserentem sub cōmuni animæ deffinitione, quam 2. de anima Arist. tradidit cœlestem animam contineri, quia cum trifariam considerari possit, primo; vt entis principium est, ea ratione qua ens, quo pacto à primo Philos. consideratur, secundo, vt rebus quæ ortū & interitum patiuntur coōperatur, & de eã 8. Phys. factus est sermo, demum vt est principium quo cœlum est cœlum, atque vitę actiones exercet, & ita in libris de anima spectatur, & sic in cęlo duas existere animas docent, quarum altera sensitiua est, per quam cœlum est animal, & illis explet actiones, quæ ei vt animal est conueniunt, altera intelligētia vocatur quæ orbiculari corpori tributa est vt est diuinitatis particeps, pp hanc enim cœlum in gyrum mouetur & intelligit, sed si vis videre falsitatem horum lege D. Tho. p. p. quæst. 70. ar. 3. & 2. contra gent. cap. 69. in disputatis quæst. de potentia de quæst. 6. ar. 6. & quolib. 12. ar. 9. & de spir. creaturis ar. 6. 2. q. quæ cœli lect. 3.

Duplex est esse qđ largitur anima intellectiua existentię & essentiæ.

Opinio ponentiũ animã sentientẽ in cœlo.

3. de anima lect. 3.

Qũo anima cōsideratur à physico.

Intelligẽtia est particeps diuinitatis.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

CIRCA quæsitum hoc de numero potentiarũ animæ, dubitare posset aliquis de subiecto harum potentiarum num sit anima ipsa, vt ratio dictare videtur, quandoquidem sicuti se habent potentię corporis ad corpus, ita se habent potẽtiæ animæ ad animam, sed corpus est subiectum corporalium potentiarũ: igitur & anima erit subiectum potentiarum animæ, vel erit ipsum coniunctum, vt ex lib. de Somno & vigilia videtur sentire Philosophus dicens, ꝙ sentire non est proprium animæ, neque corporis sed coniuncti, & sic potentia sensitiua est in coniuncto, sicut in subiecto: vnde sequitur ꝙ nõ sola anima est subiectum suarum potentiarum. ¶ Nisi dicamus ꝙ illud est subiectum operatiuę potentię, quod est potens operari, omne enim accidens denominat propriũ subiectum, idem autem est quod potest operari, & qđ operatur, vnde oportet ꝙ eius sit potentia, sicut subiecti cuius est operatio, vt ipsemet Philosophus fatetur in libro de Somno & vigilia, manifestum est autem, ꝙ quædam operationes sunt animæ, quæ exercentur sine organo corporali, vt intelligere, & velle, vnde potentiæ quæ sunt principia harũ operationum sunt in anima, sicut in subiecto, quædam vero operationes sunt animæ, quæ exercentur per organa corporalia, sicut visio per oculum, auditus per aurem, & simile est de oĩbus alijs operationibus nutritiuæ, & sensitiuæ partis, & ideo potentiæ, quæ sunt talium operationũ principia, sunt in coniuncto, sicut in subiecto. ¶ Licet opinio diuini Platonis fuerit ꝙ sentire est operatio animæ propria, sicut & intelligere, quã opinionẽ recitat D. Aug. dicens ꝙ anima, quædam sentit non per corpus, immo sine corpore, vt est timor, & huiusmodi, quædam vero sentit per corpus. quamquã dupliciter intelligi possint hæc verba, videlicet ꝙ anima quædam sentit cum corpore, quædam sine corpore, vno modo ꝙ hoc ꝙ dico cum corpore, vel sine corpore determinet actum sentiendi, secundũ ꝙ exit à sentiente, & sic nihil sentit sine corpore: quia actio sentiendi non potest procedere ab anima, nisi per organum corporale, alio modo potest intelligi, ita ꝙ prædicta determinent actũ sentiendi ex parte obiecti, quod sentitur, & sic quædam sentit cum corpore, idest in corpore existentia, sicut cum sentit vulnus, vel aliquid huiusmodi, quædam vero sentit sine corpore idest non existentia in corpore, sed solum in apprehensione animæ, sicut quando sentit se tristari, vel gaudere de aliquo audito. ¶ Vnde soluitur dubitatio præmissa dicendo, ꝙ omnes potentię dicuntur esse animæ, non sicut subiecti, sed sicut principij: quia per anima coniunctum habet, quod per tales operationes operari possit. ¶ Et si quis instaret ꝙ operationes potẽtiarum animæ

Dubitatio de subiecto potẽtiarum animæ.

Lib. 2. de Sōno & vigilia cap. 1.

Accidens denominat subiectũ proprium.

Cap. 1.

Quæ potentiæ sunt in aĩa, & quæ in coniuncto.

Opinio Platonis de operationibus animæ Lib. 12. ad literã

Verba Augustini exponuntur.

An ma sẽsitiua quædã sentit sine corpore.

Tex. 14.

rum animæ attribuuntur corpori propter animam, quia vt scribitur in hoc lib. anima est quo sentimus & intelligimus primo, sed prima principia operationum animæ sunt potentiæ: ergo potentiæ per prius sunt in anima. ¶ Dicas ꝙ omnes huiusmodi potẽtiæ p. prius sunt in anima quam in coniuncto, nõ sicut in subiecto, sed sicut in principio. ¶ Siquis ad huc instaret dicendo ꝙ cum genera potentiarum distinguantur secũdum diuersitatem operationum, sed tantum sunt tria genera operationum, quia operationes animæ distinguuntur secundũ diuersitatem esse rerum viuentiam, sed tantum sunt tria esse rerum viuentium vt habet D. Tho. in hoc lib. igitur tria tantum sunt genera potentiarum animæ: ergo non quinque vt determinauit Auctor, dicas ad hoc ꝙ non intelligit D. Tho. ꝙ operationes distinguantur tantum secundũ esse, sed in ordine ad esse, & ad formas secundũ quas sunt talia esse, vnde non dixit, operationes distingui oportet secundum distinctionem esse viuentium, sed sic, oportet operationes cõsiderare secundũ ꝙ inuenitur esse in uiuentibus, hoc est secundum ꝙ requirit esse viuentium. Vide D. Caietanum dubitantem quomodo appetitiuum coincidit cum omnibus generibus, & speciebus potentiarum animæ, & Apollinatem Gremonensem, & Romanum Egidium, Iauelumq; in loco correspondenti.

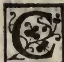
Pulcra dubitatio lect. 5. Exponũtur verba D.T.

2. de anima cap. 3.

Vide Auct. 2. cont. gen. cap. 24.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

Disput. de memoria siue reminiscentia quę est cõm.

CIRCA hoc quæsitum occurrit difficultas de distinctione memorię ab intellectu, num hę sint duę potentiæ realiter distinctę sicut voluntas est potẽtia distincta realiter ab intellectu, & intellectus agẽs est potentia distincta realiter ab intellectu possibili, sic etiam memoria sit potentia distincta realiter à voluntate & ab intellectu agente & possibili, hanc veritatem suadet ratio potissima, quia sicut est in parte sensitiua ita in parte intellectiua, sed in parte sensitiua memoria distinguitur à sensu: igitur & in parte intellectiua memoria erit distincta ab intellectu, cuius tamen oppositũ sentire videtur Arist. ponens intellectum esse locum specierũ, & hoc est de ratione memoriæ ꝙ est thesaurus, vel locus conseruatiuus specierũ, & sic memoria non erit distincta ab intellectu. ¶ Propter quod Auicennas totaliter negauit memoriam in parte intellectiua, sed quoties vult intellectus intelligere, fluit in ipsum ab intellectu agente species intelligibilis quem intellectum agentem posuit esse vltimam intelligentiam sicut Auerr, penultimã, & Alex. Deũ gloriosum. ratio potissima qua mouebatur Auicennas hæc, erat vis cognoscitiua non recipit nisi cognoscibiliter, sed intellectus est vis cognoscitiua: ergo non recipit nisi cognoscibiliter, at retinere species absque cognitione est hẽre eas non cognoscibiliter, sed realiter, quia non per modum cogniti, sed rei, vt quęlibet forma est in subiecto: ergo nulla vis cognoscitiua retinet species quã primum definit habere cognitum vt cognitum; vnde vt in parte sensitiua conseruentur species, est necessarium distinguere vires sensitiuas in cognoscitiuas, & hę non seruant, & in thesauros specierum in quibus conseruantur apprehensa. & qm̃ talis distinctio virium sensitiuarum permittitur, quia tota pars sensitiua est organica, ex hoc habet ꝙ retineat aliquid per modum rei communicans in hoc cum materia corporali, & intellectiua pars quia ab omni corpore est eleuata, consequens est ꝙ pars intellectiua recipiat tantum cognoscibiliter, & consequenter ꝙ non conseruet. ¶ Sed deceptus est Auicennas in hac ratione, quia concesso toto suo processu & conclusione quæ sequitur, scilicet ꝙ intellectus nihil recipit nisi intelligibiliter: vlterior consequentia .s. ergo non recipit nisi quandiu actu cognoscit, supponit vnum falsum .s. ꝙ recipere cognoscibiliter contingat vno tantum modo .s. in actu, cũ tamen contingat duobus modis .s. in actu puro & in actu permixto potentiæ .s. in actu secundo, & in actu primo, vnde in diffinitione animæ ponitur quòd est actus primus sicut somnus, qđ non saluaretur si tunc tantum non operaretur qñ est in põia, cum hoc sit cõmune omnibus principijs passiuis, sed optime saluatur cũ anima ponitur talis natura ꝙ est actu quandoq; vt somnus, quandoq; vt vigilia, constat autem ꝙ esse actũ, somnus est esse in actu primo, & rursus constat ꝙ esse actum primũ recipue conuenit animæ intellectiuę: igitur non ex hoc quòd organica est pars sensitiua, sed ex alia ratione in qua communicat cum intellectiua, habet ꝙ retineat species, & actu non cognoscat. nec species conseruari est esse per modum rei, sed est esse cognoscibiliter, non actu nec potentia, sed medio modo inter actum & potẽtiam i. partim in actu & partim in potentia, cognoscitiuum

3. de anima Tex. 6.

Opinio Auicen. de memoria lib. 1 Sufficientię cap. 5.

Soluitur ratio Auicen.

recipere cognoscibiliter dupliciter dicitur.

Quid sit cõseruatio specierum.

gnoscitiuum enim tripliciter potest se habere ad cognitum .s. pura potentia, & tunc nec est cognoscibile in actu, nec cognitum in actu, sed vtrumque in potentia; vel partim in actu, & partim in potentia, & tunc est cognoscibile in actu, & non est cognitum in actu, sed est in potentia, vt sit cognitũ in actu, vel totaliter in actu, & tunc est ipsum cognitum in actu, vnde cum species conseruatur, obiectum est in cognoscitiuo cognoscibiliter, quia vt cognoscibile quamuis non vt cognitum: & quia obiectum esse cognoscibiliter vtroque modo .s. vt cognoscibile, & vt cognitum non auertit Auicennas, ideo putauit obiectum remanere per modum rei, & errauit. ¶ Verum licet ponamus memoriam ĩ parte intellectiua; non est tamen necesse ipsam esse realiter distinctam ab intellectu possibili, quia diuersitas potentiarum in parte intellectiua, aut est ex diuersitate formali obiecti, vt inter intellectum, & voluntatem, aut ex diuerso genere attingẽdi idem obiectum formaliter: sed memoria, & intellectus possibilis non potest distingui primo modo, quia ad rationem potentię passiuę pertinet conseruare, sicut & recipere, quod etiam est munus ipsius memorię: nec secundo modo, quia hic modus diuersificat intellectum agentem à possibili, quandoquidem munus intellectus possibilis est vt moueatur ab obiecto actu existente, & munus intellectus agentis est vt faciat obiectum in actu: igitur in parte intellectiua non est diuersitas potentiarum alia nisi inter intellectum agentem & possibilem, & sic memoria coincidit cum intellectu possibili. ¶ Ratio in contrarium soluitur negando maiorem, quia præteritum & præsens possunt esse propriæ differentiæ potentiarũ sensitiuarum, secundum diuersitatem obiectorum, non autem potentiarum intellectiuarum. ¶ De his vide Diuũ Tho. 1. sent. dist. 3. q. 4. ar. 1. & in quest. disputatis de ver. q. 7. ar. 3. & q. 10. ar. 3. & 2. cont. gent. cap. 74.

Memoria in intellectiua 1 & est alia potentia à b in intellectu possibili.

Soluitur ratio in opposituum.

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

CIRCA diffinitionem traditam de potentia generatiua dubitare posset aliquis quòd si est virtus producẽdi simile generanti secundum speciem, sequitur q́ fœmina concurrit actiue in generatione prolis, cum habeat virtutem generatiuam, quod est contra Arist. comparantem arti virtutem seminis in patre, & materiam ministratã à matre ligno de quo artifex facit statuam, & 1 phys. etiã ait Philos. quòd mulier est veluti materia in generatione, vt materia cõcurrit tantum passiue, igitur & fœmina. Hoc idem tenet D. Tho. loquens de conceptione corporis Christi, in qua Beata virgo nihil actiue operata est, sed solam materiam ministrauit, licet ante conceptionem sit operata aliquid actiue, præparãdo materiam, vt esset apta conceptui. ¶ In contrarium tamen sunt medici, præcipue Hippocrates lib. de formatione fœtus, & Galenus libro de Spermate, asserentes femellã actiue concurrere in generatione prolis, quia agnoscitur per notomiam feminas habere testes ab intrinseco datos sibi à natura ad tradẽdum sperma ad vasa genitalia, & nisi concurrerent actiue, frustra sibi dati essent à natura, hanc opinionem sequutus est Scotus, confirmando ipsam sic. Primo, formas eiusdẽ speciei consequũtur potentię naturales eiusdẽ speciei: sed masculus, & femina sunt eiusdem speciei: igitur si formam vnius sequitur generatiua actiua similiter & alterius. ¶ Et confirmatur quia aliter vegetatiua maris & feminę differrent sicut actiua & passiua, & ita essent potentię omnino alterius rationis. ¶ Secundo, mater naturaliter plus diligit filium quam pater, vt asserit Arist. qđ non esset nisi filius esset opus suum. consequentia probatur, quia etiam pater diligit filiũ vt suũ opus, quod actiue produxit, sic etiam & mater. ¶ Tertio, filius quandoq; assimilatur magis matri quã patri: ergò in matre est aliqua virtus actiua. consequentia probatur quia agens intendit assimilare sibi effectum, itaqđ effectus nulli assimilatur nisi propter aliquam actionem eius. ¶ Quarto, quia matrem tantum esse quasi vas in quo sicut in loco conueniente generatur proles, & de aliquo eius vt materia, non videtur plus dare matri quã terrę in generatione minere, si de aliquo eius generatur minera, & sic tallis terra esset mater minerę, immo hõ esset mater vermis geniti in eo loco conuenienti ex aliquo hominis. ¶ Et si dicitur quòd vermis non est eiusdem speciei, obiicitur quòd asina est mater mulę, & tamen nõ est eiusdem speciei. ¶ Sed Scotus forte inuidia stimulante vt in pluribus doct. D. Tho. non argumentis, sed detractionibus lacerare conatus est, numquam enim D. Tho. somniauit masculum & feminam esse diuersæ speciei, nisi

Lib. 15. de animalibus

3. p. q. 32. ar. 4.

Opinio Hippoc. & Galen.

3. sent. d. 4.

10. metaph. Tex. 2.

9. Ethicorũ Cap. 15.

Elliditur opinio Scoti.

materialiter, sed formaliter loquendo, inter marem, & feminam semper saluatur vnitas specifica & informis & in potentijs, sed differentia ponitur ex parte corporis, seu materiæ dum penes res factas non penes potentias animæ diuersitas formalis actiui, & passiui collocatur, res enim facta ex parte corporis se tenet. Consonat hoc specificę diuersitati maris & feminę in genere sexus differentia, siquidem maris & feminę formalis est in genere sexus, materialis autem in genere animalis, vnde ista specifica differentia ex parte materiæ consequens genus animalis rationabiliter infert in ipsis proprijs effectibus maris, & feminę diuersarum rationū conditiones. ¶ Vnde si esset vera opinio Scoti, sequeretur quòd femina sine cōcursu viri posset fœtum cōcipere, consequentia probatur quia in femina est virtus actiua, & virtus quoque passiua: ergo potest concipere cum in illa sunt omnia requisita. est enim mestruum quod est materia fœtus, & est semen quod est causa effectiua cū in semine sit virtus formatiua: igitur omnia requisita ad concipiendum, propterea est derelinquenda opinio Scoti tanquam extrema & falsa quòd mater concurrat actiue ad generationem. Et similiter opinio nōnullorū, asserentium matrem concurrere pure receptiue & passiue, quūquidem apparet aliquas feminas cōcipere sine vlla delectatione, aliquas vero contra voluntatem, vt scripsit Auicennas de quadam muliere concipiente in balneo attrahente sperma supernatatū in aqua, in qua praui homines balneantes spermatizauerant, hæc etiā positio tanquā extrema falsa iudicatur. ¶ Vera ac peripathetica sententia, & media inter has extremas est quā sequitur D. Th. & est Arist. & Alberti, ꝙ mater est principium actiuum materiæ filij, & passiuum generationis eiusdem. Et rationes adductę de facili soluuntur. & prima quidem in qua vult Scotus potētiam vegetatiuam mulieris esse actiuam quia est eiusdem speciei cum potentia vegetatiua ipsius masculi, conceditur quòd sint eiusdem speciei essentialiter, tamen differunt specie accidentaliter & in genere sexus, & propterea potētia generatiua ipsius feminę potest esse actiua respectu materiæ proximæ & propriæ geniti, sed respectu generationis est passiua. ¶ Ad confirmationem dicimus, ꝙ potentia generatiua maris & feminę dupliciter considerari possunt: primo in se, & sic sunt eiusdem rationis: secundo vt referuntur ad res effectas ab eis, & sic sunt diuersarum rationum, quia diuersificantur secundum rationem actiui & passiui agendi & patiendi.

Pulcrum argumentum.

Opinio Ari. & Alber. 15. de anima libro 9. cap. vltimo

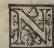
Potentia generatiua dupliciter accipitur.

¶ Ad secundam de dilectione, dicimus quòd mater diligit filium suum, vt proprium opus effectiue secundum propriam materiam, seu proprium corpus ipsius filij, est enim ipsa effectiua causa materiæ proximæ sui filij. ¶ Ad tertiam de similitudine, dicimus, quòd causa similitudinis potest esse dispositio materiæ, est enim mestruum ita mulieris in potētia passiua vt semen in potentia actiua, spermate igitur imbecilli existente, & non potente formare materiam ad sui simile ex impedimento, format illud ad matris similitudinē eo quia mestruū est magis matris quam patris similitudinis receptiuum, vnde sępe masculus nascitur cum neuo, vel stygmate matris, hoc enim non ob aliud est nisi quia mestruum est materia communis, & deciditur à materia iam toti distributa, in qua particulares dispositiones membrorum aliquatenus impressę sunt. ¶ Ad vltimam dicimus quòd concludit contra illos qui dicunt matrem concurrere pure receptiue, & passiue: hi enim tenēt opinionem extremam, contra illos qui sustinēt aliam extremam opinionem ꝙ mater concurrit actiuæ: nos autem media via incedimus asserendo ꝙ mater est principium actiuū proximæ materiæ filij, & est principium passiuum generationis eiusdem, & ideo non est tantum vas vel locus &c. vt imaginatur Scotus.

Quare mater causat filiū sibi similiter.

Vide quomodo mater actiuę & passiuæ generat.

ADDITIO OCTAVAE QVAEST.

NOTA circa quartum argumentū in quo est sermo de oculis mulieris mestruatæ, & de oculis basilisci venenosi inficiētibus aerē, ꝙ solet fieri quæstio de visione, num fiat extramittendo, vel intramittendo: & multi voluerunt ꝙ fiat extramittendo sumendo occasionem ex hoc argumēto, & etiam quia si visio fieret intramittendo, tunc sequeretur ꝙ visus non videret res quantæ sunt, quia oculus non est tantus, sicut res, nec illud quod recipitur in oculo est maius ipso oculo: cum ergo nos videmus res secundum magnitudines perfectas, quas habent in rerum natura, sequitur ꝙ visio fiat extramittendo, & non intus. ¶ Præterea sequeretur ꝙ si intramittēdo fieret visio, duo con-

Dubitatio de visione quomodo fiat an, intramittēdo vel extramittēdo.

duo contraria essent in eodem, nam simul videmus album & nigrum: si ergo aliqua visibilia susciperentur in oculo, duo simul essent contraria. ¶ Adde etiam ꝙ si intramittendo, & non extramittendo fieret visio, tūc sequeretur ꝙ vna res numquā apparebit ꝙ essent duæ, sed hoc est falsum, cū videamus oculo eleuato, vel depresso ꝙ vna res apparebit duæ.

¶ Circa istam difficultatem fuerunt variæ opiniones. Inter quas fuit opinio Democriti ponentis ꝙ à rebus visibilibus defluebant corpora subtilia vsque ad oculum, & res præsentia ipsorum fiebat visio. contra quam opinionem digreditur Alexand. in libro de Sensu, & Sensato, adducendo plures rationes, & primo quia non posset percipi distantia visibilium à visu impedientibus illis corporibus præsentibus oculo. 2. quia aliquod magnum visibile non posset simul totum videri, quia pupilla non posset existens corpus peruium totum defluxuum simul suscipere. Præterea quō non laborat visum in uidendo suscipiens tot defluxus, & incidientibus tot corporibus, & quare etiam illa sic subtilia existentia non impedirentur à ventis, & quare etiam oculis clausis non videmus cū sint subtilia? debuissent enim penetrare oculū excessu subtilitatis. ¶ Diuinus Plato in Thimeo posuit ꝙ ab oculis exeunt quædam fulgura quibus illuminantur visibilia & videntur, & sic visio fit extramittendo, & mouerunt ipsum rationes supra adductę quam opinionem impugnat Arist in lib. de Sensu, & Sensato, vt est ibi videre, & declarando ipse Philos. quō fit visio ait, ꝙ à forma rerum visibilium .s. lumine vel colore immutatur medium illuminatum ad speciem coloris, vel luminis, & medium immutatum immutat visum, & sic fit visio rei cuius similitudo informat organum visus, qua veritate posita nullum sequitur inconueniens

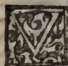
Opinio Democriti de uisione.
Alex rationes contra Democ.
Vide Auerr. 2. de anima cōmen. 74.
Quō uisio nō potest fieri per vacuū contra Democ.
Opinio Plato de visione.
Visio fit per lineas & pyramidem vide Auerr. in lib de Sensu, & Sensati.

¶ Et ad rationes in oppositum dicitur, Ad primam vt habetur in resp. quarto arg. quęsiti principalis. ¶ Ad secundam dicimus ꝙ si visio poneretur fieri suscipiendo aliquod quantum, & corporeum, tunc non posset res magna videri tota simul, sed sic non ponimus, sed illud susceptum est quid spirituale, & impartibile, & est similitudo totius scilicet spiritualis & intentionalis, & ideo videtur tota res licet pupilla sit tanta, sicut in paruo apparet q̄tū. ¶ Ad tertiam dicimus ꝙ licet albedo, & nigredo, & vniuersaliter extrema sensibilium sint contraria, tamen intentiones eorum non sunt contrariæ sed solum disperatę, quia in vno puncto medij simul est intentio albi, & nigri, ideo non contrariantur, nec repugnant.

¶ Ad vltimam dicimus ꝙ ideo vna res videtur aliquando vt duæ, quia cum sint duo nerui procedentes ad oculos in quorum contactu sita est vis, vbi vniuntur duæ species, quæ recipiuntur in extremitatibus oculorum, conuenit vnum illorum neruorū eleuari à loco cōtactus, vel aliquo modo, quia remoueri à loco contactus, & tunc illæ species visibiles delatæ per neruos in spiritu visio ad sensum communem non vniūtur in aliquo vno puncto & tunc notificatur, & præsentatur tamquam duo, & iudicatur esse duo, quantū est ex parte virtutis visiuæ, quando ergo dicitur ꝙ vnum non potest videri vt duo, verum est oculo existente in sua naturali dispositione, sed per modū accidentalem, & innaturalem possibile erit. Vide in 13. particula problematum, problemate 11.

Pro hoc uide Auerr. 6. Metaph. cō. 8. & 7. Metaph. 23. & Caie. p.p.q. 75. in expositione 6. ar.
Quomodo visus nō uidet extra mittendo sed intra. vide D. Tho. 4. sen. dist 44.q.2. ar. 1. & 2. & li lect. 11.

ADDITIO NONAE QVAEST.

VT sciantur patroni opinionum harum, quas recitat Auctor, & omnes alij, qui de hac materia scripserunt: est notandum, ꝙ prima, & famosa opinio de sensu agente fuit illa, quam tuetur Iandunus, & Apollinaris Cremonensis. Hi asserūt duas esse potentias sensitiuas in quolibet organo realiter distinctas, agentem scilicet, & patientem, & organum ratione potentiæ, & passiui recipit species, ratione agentis sentit, & agit, & sensatio actio est. ¶ Alia fuit opinio ipsius Plotini, quam sequutus est Simplicius in hoc lib. exponēdo tex 51. vnde arbitratur sensationem esse actionem solius animæ, & nullo modo passionem, asserit .n. speciē sensibilem in solo organo recipi, quæ excitat animam, veluti sopitam, ad sentiendum, tamen ipsa anima est, quæ sola per potentiam sibi inhęrentem videt, gustat, olfacit, &c. ¶ Tertia opinio est Romani Egidij de cognitione Angelorum, & Pauli veneti, & Caietani, Tienensis, & Augustini Suessani in libello de sensu agente. ¶ Hi enim omnes asserunt ꝙ ad sensationem duo necessario concurrunt, vnum ex parte obiecti, quod est species & similitudo ipsius, alterum ex parte sentientis, quod est vis, & potētia sensitiua, & si deficit vnum istorum, sensatio non fit, sed

2. de anima q. 16. q. 13.
Opinio prima de sensu agente.
2. opinio q̄ sequitur Siplicius.
Tertia opinio Romani Egidij.

necessario cõcurrit vtrũque. ¶ Vnde sequitur ex hac opinione, ꝙ sensatio nõ est aliud, quam receptio, & vnio speciei sensibilis cum potentia, & vi sensitiua, vnde in medio non dicitur receptio speciei, sensatio, quia deest vis sensitiua, in organo autem animato sensatio est, scilicet uisio, vel auditio: ob id aliquo modo potentia dici potest effectiua causa sensationis, sed non ꝙ eliciat actum aliũ præter speciei receptionẽ, hæc est formaliter sensatio. ¶ Et hanc opinionem tueri etiam videtur Card. Caiet. qui postquã soluit quæstionem illam pulchram, ac difficilem, num sensus sit potentia ad actum primũ, & sm̃, an ad actum secundũ tantum, deducit solutionem huius quæsiti, an sensus sit potentia pure passiua, & concludit vanam esse phantasiam putantiũ dari sensum agentem, addendo ꝙ quatuor sũt, quæ fallunt istos pauperes, duo cõmunia, & duo special. a. vide ibi. ¶ Quarta opinio quã videtur sequi Auctor, est opinio Alberti Magni lib. de aprehensione, & in summa de homine, hic enim arbitratur, ꝙ species in organo est principium actiuum sensationis, & potentia organica informata per speciem est principium sensationis, & huius opinionis videtur etiam esse D. Tho. dicens, sicut calor est principium formale calefactionis in igne, ita species rei visę est principium formale visionis in oculo. & 79. q. p. p. art. 3. soluens argumentum ꝙ sicuti se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia, sed quia sensus est in potentia ad sensibilia, non ponitur sensus agens, sed sensus patiens tantum: ergo cum intellectus noster sit in potentia ad intelligibilia, videtur ꝙ non debet poni intellectus agens sed patiens tantum. ¶ Sed non concludit hoc argumentum, quia sensibilia inueniuntur actu extra animam, & ideo non oportet ponere sensum agentem, & quia in parte nutritiua omnes potentiæ sunt actiuæ, in parte sensitiua omnes passiuæ, in parte intellectiua est aliquid actiuum, & aliquid passiuum: hoc idem etiã scribit de verit. q. 26. ar. 3. hanc opinionem sequutus est Scot. 2. de anima q. 12. & Capr. 3. sent. dist. 14. quæst. 2. ¶ Vide etiam 2. cont. gent. cap. 57. vbi disputatur de opinione Plat. de vnione animæ intellectiuæ ad corpus. Vide quoque Auctorem in expositione illius cap. vbi declarat quomodo sensatio est operatio sensus, & quomodo sensus est potentia passiua, & quomodo sentire consistit in moueri &c.

Margin notes: sensatio qd — Opinio Caiet. Card. — Opinio Auctoris est Alber. in summa de homine. — Opin. D. T. p. p. q. 56. art. 1. — Vt sẽsus ad sẽsibilia ita intellectus ad intelligibilia ex 3. de anima tex. 5 — Opinio Sco. — 2. cont. gẽt. cap. 57.

ADDITIO DECIMAE QVAEST.

CIRCA id quod habetur in tertia responsione secundi argumenti, ꝙ sensus nõ potest errare per se circa proprium obiectum, potest tamen errare per accidẽs. ¶ Dubitaret aliquis, an possit dari aliquod sensibile in actu, ꝙ non possit sentiri, quia si datur, grauior difficultas accideret, quomodo se haberet sensus circa istud, an erraret, vel nõ. & ꝙ detur istud, ita probant aliqui, actus primus potest esse sine actu secundo, vt scientia sine considerare, vt patet in hoc libro, sed sensibile est actus primus respectu sentire: ergo sensibile potest esse absque eo quod vnquam sentiatur. ¶ Præterea sicut est de sensu, ita est de sensibili, sed potest esse aliquis sensus secundũ actũ ita debilis, qui non potest sm̃ actum sentire, sicut sensus subtilior excellit minus subtilem, hic sensus minus subtilis seorsum separatim non sentit per seipsum, licet coniunctus cum alio sentire possit: ergo similiter potest esse aliquod sensibile, quod non potest secundum se sentiri, licet existens in toto faciat ad sensibilitatem totius. ¶ Adde etiam quia quandocunque est aliquod natum agere aliquam actionem sub determinata quantitate, ipsum potest esse ita paruum, quod non poterit in illam actionem: cum ad actionem requiratur debita quãtitas, sicut forma, vt scribit Auerr. 8. Phy. sed sensibile est natũm agere in sensum sub determinata quantitate: ergo poterit esse sensibile in actu ita paruum, ꝙ non aget, nec poterit agere in sensum, & sic non poterit sentiri. ¶ Propter has rationes quæ tactę sunt, dixit hic Alexand. quod sit dare aliquod sensibile seorsum existens, quod non potest actu secundum se sentiri, quæ opinio vt mihi videtur non potest stare, quandoquidem si esset aliquod sensibile, quod nunquam actu posset sentiri, tunc illa potentia esset ociosa, quia ponatur ꝙ aliquod sensibile ordinetur ad hoc, quod quandoque actu sentiatur, & sic si nunquam habens talem potentiam posset actu sentiri, tunc illa potentia non attingeret suum finem, & sic esset ociosa: hoc autem est inconueniens in natura, vt scribitur primo lib. de Cælo & mundo. ¶ Et confirmatur, quia quod est impossibile sentiri, impossibile est esse sensibile

Margin notes: Dubitatio de sensibili, ordine ad sensum. — Tex. 5. — Actio requirit determinatam quãtitatem. Cõmen. 44. — Opin. Alex. de hac dispu tatione. Inpugnatur A ex. — Tex. 32.

ſenſibile 3. Metaphy. ſi enim impoſsibile eſt eſſe ſentiens, impoſsibile eſt eſſe ſenſibile: ergo per oppoſitū à deſtructione conſequentis, ſi poſsibile eſt aliquod eſſe ſenſibile, poſsibile eſt ipſum ſentiri, & ſic omne ſenſibile in potentia ſentiri poteſt, quia eius eſt potētia cuius eſt actus: ſed omni ſenſibili ineſt pōia ſentiendi: ergo & actus ſentiēdi aliquando cōpetit. ¶ Rationes Alexand. non cōcludunt. ¶ Et ad primam dicitur, ꝙ quamuis actus primus poſsit eſſe ſine ſecundo vt ſcientia ſine conſiderare, tamen exiſtente actu primo, oportet ꝙ ſecundus actus ſit poſsibilis, & cum eſt impoſsibilis actus ſecundus, non ineſt ei primus actus: vnde concedo, ꝙ aliquod ſenſibile poteſt eſſe, quod non ſentitur ſecundū actum, ſed quòd ſit aliquod ſenſibile, quod non poſsit ſentiri, hoc habeo pro impoſsibili. ¶ Ad ſecundam dicimus verum eſſe ꝙ ſenſibile ſi debet agere in ſenſum, requirit determinatā quantitatem, ſub qua minori agere non poteſt: ſed ſtatim cum poteſt eſſe aliquod ſenſibile, poteſt habere iſtam quantitatem, quæ ſibi ſufficit ad mouendum ſenſum, aliter .n. non eſſet ſenſibile ſeorſum exiſtens, & de tali eſt ſermo. ¶ Ad tertiam quæ eſt ſecunda in ordine, dicimus, ꝙ verū eſt ꝙ ſicut eſt de ſenſu, ſicut ſuo modo eſt de ſenſibili, ſed nō eſt aliquis ſenſus ita debilis ſeorſum, & diuiſim exiſtens, qui nullo modo poſsit ſentire, ſed bene verū eſt ꝙ aliquis ſubtilior, & vigoroſior altero poteſt illum alterum excedere in potentia ſenſitiua, quę ſecundū ſe non eſt nata ſentire, quia nec ſm̄ ſe poteſt eſſe ſeparata. Vide D. Thom. 12. quæſt. 31. art. 5. ¶ Vide etiam 2. cont. gent. cap. 66. in quo diſputat D. Tho. contra ponentes ſenſum, & intellectum eſſe idem, vide etiam Auctorem in expoſitione illius cap. de quæſito principali, vide Auerr. aſſerentē ſenſum in maiori parte non decipi circa propriū obiectum. vide etiam Alber. tract. 3. cap. 5. & Apollinarem, q. 13. & conclude cum Simplicio, & Themiſtio, & cum Auctore qui limitat propoſitionem triplici conditione.

Tex.

Si nō daretur ſentiēs, nec dabitur ſenſibile, & e cōtra.

Soluuntur rationes Alex.

Vide D. Th. p. p. q. .. ar. 2. vbi quęrit ſi in ſenſu ē falſitas.

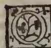
Cōmen. 64.

ADDITIO VNDECIMAE QVAEST.

E hoc quæſito lege D. Tho. p. p. q. 17. ar. 2. & 4. ſent. diſt. 49. q. 2. ar. 2. quibus in locis declaratur latius ſenſibile perſe & per accidens, & quomodo ſimilitudo ſenſibilium eſt in ſenſu tripl citer. lege etiam 2. ſent. diſt. 13. q. 2. art. 2. & p. p. q. 67. art. 1. lege Albert in hoc lib. ſecūdo de anima tract. 3. cap. 4. & Scotum quarto ſent. diſt. 12. quæſt. 3. & Iandu. quæſt. 18. Philoponum, & Themiſt. capitulo 12. huius lib.

ADDITIO DVODECIMAE QVAEST.

VIA auctor adducit in tertio notabili definitionem coloris traditam ab Ariſto. in lib. de ſenſu, & ſenſibili dicens, ꝙ color eſt extremitas perſpicui in corpore terminato, hæc definitio patitur difficultatem, ſiquidē videmus ꝙ qualitas non poteſt eſſe extremitas, quia extremitas eſt in genere quantitatis, & eſſentiæ prædicamentorum ſunt impermixtę, vt ſcribitur primo Poſt. ſed color eſt qualitas de tertia ſpecie qualitatis: igitur color non eſt extremitas. ¶ Præterea, quod eſt in extremitate, non eſt extremitas, quia nihil ſuſcipit ſeipſum, vt ait Auerr. 3. de anima, ſed color ſuſcipitur in extremitate: ergo color non eſt extremitas ¶ Adde etiam quia extremitas eſt quid indiuiſibile, cum ſit terminus, terminus eſt indiuiſibilis, quia ſi terminus eſſet diuiſibilis, tunc terminus haberet terminum, & ille terminus haberet alium terminum, & ſic ad infinitum: extremitas ergo terminus exiſtens eſt indiuiſibilis ſimpliciter, ſed color eſt diuiſibilis, quia paſsiones naturales in infinitum diuiduntur, ſicut & corpus in quo reperiuntur, vt patet 6. Phyſ. ergo &c. ¶ Niſi dicamus ꝙ extremitas poteſt capi tribus modis, primo pro extremitate corporis vt corpus, & illa eſt ſuperficies quæ eſt longitudo cum latitudine, cuius extrema ſunt duo puncta, & ſic color non eſt extremitas. ¶ Poteſt ſecundo accipi pro extremitate perſpicui ſecundum ꝙ perſpicuum eſt, & ſic etiam color non eſt formaliter extremitas, quia ſecundum ꝙ corpora colorata terminata ſubſtant colori, & recipiunt colorem, non eſt idem eſſe cum colore, cum nihil ſubſtet ſibiipſi, nec eſt ratio ꝙ aliquid ſubſtet ſibi, ſicut nihil recipit ſeipſum, nec eſt cauſa in recipiendo ipſum, vt ſcribit Auerr. 3. de anima, ſed extremitas perſpicui vt perſpicuum eſt, eſt illud ratione cuius corpora colorata ſuſcipiunt colorem, & ſubſtant colori immediate, quandoquidem eſt eadem

Cap. 3. Dubium de diffinitione coloris. Tex. 35.

Cōmen 4. Color eſt extremitas perſpicui I corpore terminato.

Vel color eſt motus diaphani ſecūdum actum.

Extremitas capitur tripliciter.

Color ē epiphania. i. ſuperapparētia ſecundū Pythagoræ.

Cōmmē. 4.

naturalis

Color & superficies differunt vide Alex. in paraphrasi de anima c. 11. Color, & visibile licet sint idem subiecto, ratione tamen, & diffinitione distinguuntur. Vide Them. 2. de anima c. 11.

Color albus & color niger sunt elementa colorum mediorum. Vide Auctr. contra Burleũ, & alios negantes colores medios esse compositos, ex extremis.

Vide Caie. Card. 2. de anima c. 6. I quo disputat de diffinitiõe coloris, & luminis.

naturalis proprietas secundum quam colorantur, idest recipiunt colorẽ, illa quæ colorantur ab exterius .s. lumine sibi ab extrinsecus adueniente, & ea quæ colorantur 1. intrinsecus .s. per cõmixtionem suorum simplicium principiorum, nam vnius suscepti debet esse vnum susceptiuum: vnde ea quæ colorantur exterius, recipiunt colorem ratione perspicui, ita ꝙ perspicuitas est propria dispositio ad susceptionem coloris; ob hoc dixit Alexand. ꝙ diaphaneitas in corporibus est materia coloris: ergo in corporibus solidis, & quæ interius colorantur colore sibi proprio, & permanente, ipsa perspicuitas est susceptiua coloris, certum autem videtur ꝙ non est susceptiuum coloris secundum actum, nisi secundum extremitatem suam: ergo extremitas perspicui vt perspicuum, est receptiuum coloris in corporibus terminatis & solidis, & est illud quo mediante corpora substant colori immediate: ergo non est essentialiter color nec econuerso. Primum vero sic probo: illa quorum vnum suscipit magis & minus, & in ipso est motus, & in alio nõ est motus, nec magis, & minus, non sunt idem quidditatiue: sed color, & extremitas primo modo sumpta, ita se habent vt patet ex prædicamentis: igitur non sunt idem. ¶ Tertio modo capitur extremitas pro qualitate secunda consequente mixtionem perspicui cum lumine, & opaco in corpore terminato, & sic est color, & ponitur extremitas in definitione coloris ad modum generis, non quòd sit genus coloris, sed dicitur poni tanquam genus, quia extremitas est communis ad extremitatem corporis secundũ ꝙ est corpus, & diaphani secundum ꝙ diaphanũ est, & determinatur per hoc qđ subiungitur diaphanum in determinato corpore. ¶ Quibus stantibus dicitur ad primam rationem, ꝙ concludit colorem nõ esse extremitatem primo modo sumptam, quod concedimus, sic quoque concludit ratio secunda & tertia. ¶ Sed nota ꝙ quando dicitur, color est extremitas perspicui in determinato corpore, si ly extremitas capiatur pro extremitate perspicui vt perspicuum est, sic est materialis prædicatio, & non essentialis, sed si caperetur extremitas pro qualitate consequente mixtionem lucidi cũ perspicuo, & opaco in terminato corpore, tunc est prædicatio essentialis, & color est illa extremitas essentialiter, corpus terminatum est illud quod habet in se aliquod terminatũ in quo videtur, sicut corpus interminatum est illud quod non habet in se aliquod terminatũ per quod videri posset, vt aer, & aqua quæ recipiunt colorem, & lumẽ cuiuslibet luminosi, vel colorati, & non habent aliquem colorem determinatũ. vide D. Tho. 1. sent. dist. 17. q. 2. ar. 1. & in q. de malo, quæst. 2. ar. 2. vide etiam 21. q. 1. ar. 3. quomodo color est obiectum materiale visus, & lumen est obiectum formale.

ADDITIO TERTIAEDECIMAE QVAEST.

Dubitatio pulcherrima ex verbis Sãctus Tho.

IRCA tertiam conclusionem, quam ponit Auctor, ꝙ lumen extrinsecum non requiritur propter colores, videtur ꝙ sit contra verba D. Tho. p. p. q. 67. ar. 3. soluendo tertium argumentum, in quo ait ꝙ sicut calor agit ad formam ignis, quasi instrumentaliter in virtute formæ substantialis, ita lumen agit quasi instrumentaliter in virtute corporum celestium, ad producendas formas substantiales, & ad hoc ꝙ faciat colores visibiles actu, inquantum est qualitas primi corporis sensibilis. & q. 79. ar. 3. soluendo secundum arg. in quo disputat de intellectu agente, recitando duas opiniones de lumine, videtur acceptare, ꝙ lumen requiritur ad visum, vt faciat colores actu visibiles: male ergo dicitur, ꝙ non requiritur propter colores. ¶ Et augetur difficultas, quia oculus cum videat extramittendo, non requirit illuminationem medij, sed tãtum colores in actu, hoc autem fit per lumen, & sic sequitur lumen requiri ex parte colorũ ad hoc vt fiant actu visibiles; antecedens probatur multipliciter, & primo sic, quia videmus quòd oculo moto in tenebris, vel in luce clausis palpebris apparet fulgor quidã, ꝙ non esset nisi visio fieret extramittendo. ¶ Secundo, quia virtus cuius operatio est actio, operatur extramittendo, nam actio semper trãsit in aliud ab agente, sed operatio virtutis visiuæ est actio, vt scripsit Auctor sex principiorũ: ergo &c. ¶ Tertio, si visio fieret intus suscipiendo, tũc habens speciem alicuius visibilis, videret illud, & hoc est manifestum: sed non est ita, quia cum aliquis meditatur fortiter, aliquod visibile potest transire per ante oculos suos, cuius speciem recipit, & tamen non percipit illud. ¶ Quarto, aliquis volens perfectius videre aliquid, comprimit oculum, sed hoc non esset, si visio fieret intus suscipiẽdo, immo magis deberet

An oculus videat extramittẽdo an intramittendo.

Actio immanens & transiens est. 9. Metaphys. Tex. 16.

Perfectius vidés comprimit oculũ.

deberet aperire, vt melius reciperet, sed pro tanto fit illa compressio, vt melius exeat, & extramittatur, quod extramittendum est ad visionem, sicut tenens lapillos inter digitos premit digitos, si vult, exprimere velociter lapillum. ¶ Sunt etiam experientiæ de catis, & canibus quorum visus emittit lumen quo videt: & de mulieribus inficientibus specula, & basilisco interficiente hominem solo visu. ¶ Quia hic tagitur duplex difficultas, prima si lumen requiritur ex parte medij, an ex parte obiecti, quæ clare deciditur hic ab auctore secundum sententiam D. Tho. & Auerr. ꝙ lumen externum non dat esse ipsis coloribus, & quod requiritur ex parte medij, vt fiat actu perspicuum. & ad authoritatem D. Tho. dicimus ꝙ dupliciter colores possunt dici visibiles in actu, vno modo quia habent virtutem in se vnde videri possint, alio modo quia actualiter videntur. primo modo, non sunt visibiles actu per lumē extrinsecum, sed per naturam suam, secundo modo sunt visibiles actu per lumen, tanquam per dispositionem requisitam ex parte medij, & sic intellexit Beatus Tho. in locis allegatis, ꝙ lumen facit colores actu visibiles, idest actualiter videri, sed tūc negatur consequentia, quia non dicitur lumen facere colores visibiles, quia det coloribus virtutem mouendi medium, sed quia disponit aerem, per quam dispositionē oculus actualiter patitur à colore. ¶ Secunda difficultas est quam tetigi superius, & latius in quæstionibus meis Metaphysicalibus, si oculus videt extramittendo, vel intramittendo, quam dubitationem soluens Democritus dixit ꝙ ab oculis exit pyramis visualis cuius cuspis est in oculo, & basis in superficie rei visę, & cum exitus, & egressus non sit nisi corporum, sequebatur ꝙ hæc pyramis visualis esset quoddā corpus. ¶ Plato autē voluit ꝙ ab oculo exit quoddam lumen, quod diffunditur, & diuiditur vsque ad aliquod spacium aeris exterioris, & ibi copulatur lumini exteriori; & sic fit visio. ¶ Sed opinio Arist. est, ꝙ visus videt intramittendo propter multas rationes, quas ibi adduxi, nunc sufficit soluere dubitationes adductas, & ad rationem illam, in qua dicitur, quia cum oculus videt &c. negatur consequentia, & ad primam probationem antecedentis, dicitur, ꝙ causa illius apparitionis fulgoris in oculo moto est ratione lenitatis, & diaphaneitatis, hinc nulla est emissio ignis ibi. ¶ Ad secundam dicitur, ꝙ illa est actio immanens, & non transiens. ¶ Ad tertiam dicimus ꝙ non sequitur, quia habens speciem potest esse impeditus, vel propter meditationē, & attentionem vehementem circa illud considerandum, vel propter aliquā aliam causam, vnde amoto impedimento, statim videbit. ¶ Ad quartam dicimus ꝙ ideo illud fit, quoniam virtus vnita fortior est seipsa dispersa, vnde melius videmus per fistulam, quam per locum amplissimum, quia species visibilis congregatur, & sic fit melius iudicium. ¶ Ad illud quod adducitur de lumine catorum, & canum, dicimus ꝙ illud non est ratione visionis faciendæ, sed prouenit ex parte compositionis organi corporalis. ¶ Illud de mulieribus inficiētibus speculū, est propter emissionem fumi corrupti ab earum humoribus procedentis per oculos raros existentes, & porosos, sed illud accidit visioni, cum non semper insit, & sic quoque basiliscus non inficit per aliquid exiens ab oculis, quod sit per se requisitum & necessarium ad visionem, sed per emissionē fumi putridi, & venenosi, magis exeuntis per oculos, quam per aliam partē, ratione subtilitatis, & porositis oculi. sed vberius videas solutionem huius quæsiti in quæstionibus nostris super primum Metaph.

Cōmen. 67.

Sensus verborū D. Th. ex q. 67. p. p. & 79. vbi supra.

In Add. 8. opinio Democr.

Opinio Pla.

Opinio Ar.

Visio ē actio in manens, vide D. Th. 2. sent. dist. 40. q. 1. ar. 1. vide etiā primo cont. gent. c. 100.

Visio catorū & canū, mulieris menstruatę, & basilisci quid faciat.

Disp 6.

ADDITIO QVARTAE DECIMAE QVAEST.

QVIA hic agitur de esse ipsius luminis, num habeat esse intentionale, vel reale, & quia variæ fuerunt Philosophorum opiniones de ipso, vt narrat Auicennas. Quidam voluerunt, de numero quorum fuit Democritus, ꝙ lumen sit corpus: quia habet proprietates corporis, vt est ferri, intersecari, & reflecti, hæc omnia conueniunt lumini aut radio, sequitur ergo ꝙ lumen sit corpus, ex hoc cōi argumento, habens proprietates corporis, corpus est, ergo & c. huius opinionis etiam videtur ꝙ fuerit D. Dionysius Areopagita dicens, ꝙ diuersi radij coniungūtur, & separantur: coniunctio, & separatio est ipsius motus localis, qui competit corporibus. ¶ Immo D. Aug. quoque dixit, ꝙ lux in corporibus tenet primum locum: igitur est nobilissimum corpus, quia videtur habere nobilissimam figuram, & trinam dimensionem. ¶ Huius quoque opinionis videtur ꝙ fuerit Ar. dicens, ꝙ lumen est spēs ignis. ¶ Alij voluerūt, vt Pythagorici, quod

Lib. 6. naturalium p. 3. cap. 20.

Variæ opiniōes de lumine.

2. cap. de diuinis nominibus lib. 3. de libero arbit. cap. 5.

2. de anima Tex. 69.

4. super genesim ad liter. cap. 28. 4. cap. de diuinis nom.

quòd lumen esset substantia spiritualis, hinc August. dixit ꝙ in spiritualibus melior & certior lux est, quòd Christus non sic dicitur lux, quomodo lapis, sed illud proprie, hoc aũt figuratiue. ¶ Et D. Dionysius Areopagita quoque posuit lumen inter nomina intelligibilia Dei, ꝙ non esset nisi lumen fuisset substantia spiritualis. ¶ Vnde aliqui Idolatrę adorabant ipsum tanquam Deum. ¶ Aliqui fuerunt asserentes lumen esse formam substantialem solis, cuius opinionis fuit Emp. quia causa est potior effectu, & lux corporis cęlestis, causat in istis inferioribus formas substantiales: sequitur, ꝙ ipsa sit nobilior forma substantialis. ¶ Aliqui dicebant lumen esse formam intentionalem, sicut species coloris, qua videtur ipse color, & isti fuerunt ex secta platonica, quos sequuti sunt Scotus, & Egidius, & Caiet. Tieneusis, quorum argumenta sunt adducta ab Auctore hic. ¶ Istis tamen non obstantibus est vera sententia Arist. ꝙ lumen nõ est corpus, contra primam opinionem extremã, quia nec corruptibile corpus, nec incorruptibile est: non corruptibile, quoniam ex corruptione eius, nihil generatur, non incorruptibile, quia extincto corpore luminoso, puta alicuius candelę, extinguitur lumen, nullo igitur pacto est corpus. ¶ Nec rationes huius opinionis aliquid concludunt, non prima, quia illę proprietates metaphorice attribuuntur lumini, sicut etiam possent attribui calori, & sic intellexit D. Dionysius. D. Augustinus accepit lucem pro corpore lucido in actu scilicet pro igne, quod inter quattuor elementa est nobilissimum. ¶ Arist. quoque lumen nominauit ignẽ in propria materia, sicut ignis in materia aërea dicitur flamma, & in materia terrea dicitur carbo. ¶ Deinde etiam Philos. adduxit illud gratia exempli, nec etiam est verum, ꝙ secunda opinio dicebat lumen esse substantiam spiritualem; quia tunc non potuisset videri ab oculo corporali, quod est falsum, & dictum Aug. & Dionysij similitudinarie, & metaphorice venit intelligendum. ¶ Tertia opinio est etiam falsa, enim nulla forma substantialis sit per se sensibilis, quia quod quid est, est obiectum intellectus, lux autem est secundum se visibilis: ergo &c. Et ratio quam adducit, est nullius momenti, quia sicut calor agit ad formam ignis, quasi instrumentaliter, in virtute formæ substantialis, ita lumen agit quasi instrumentaliter in virtute corporis cęlestis, ad producendas formas substãtiales. ¶ Quarta opinio satis reprobatur ab auct. in q. sua, non oportet immorari circa improbationẽ ipsius. ¶ Est ergo germana opinio Arist. ꝙ lumen est accidens, sed non eo pacto, quo aliqui intellexerunt, ꝙ non sit in subiecto, quia dependet tantummodo in conseruari à sole, vel quòd migret de subiecto in subiectum, vt etiã nonnulli alij asseruerunt, sed ꝙ sit accidens, tanquam qualitas actiua consequens substantiã corporis ex se lucentis, & ꝙ neq; habet esse pure intentionale, neque naturale, vt distinguitur contra intentionale, sed habet esse alterius præhabens in se virtualiter, quod spectat ad esse naturale, & intentionale, ita ꝙ est vtrumque, & neutrum, & alterum scilicet naturale, vtrũque, quia hoc ostendit efficatia eius, recipiunt .n. in organo, & non impedit, immo facit sensationẽ, & sic habet esse intentionale, & quia causat transmutationes reales in rebus inanimatis calefaciendo, propterea habet esse reale, neutrum siquidem est, quia non habet esse naturale, vt distinguitur contra intentionale, & hæc est sent. Philoponi, D. Th. & Alber. quos videre poteris, si placet, & præcipue Alber. in hoc 2. de anima tract. 3. cap. 11. vbi ponit differentiam inter lucem, lumen, & radium, & splendorem. vide quoque D. Tho. 2. sent. dist. 9. q. 1. art. 2. & 4. sent. distin. 44. q. 2. art. 1. Vide quoque Auctorem 4. cõt. gent. cap. 12. vbi declarat quomodo lux sit qualitas per se visibilis, sicut scilicet quo aliquid videtur &c.

2. sent. dist. 13. & 31. & 2. de anima Tex. 69.

Lux accipitur aliquando pro corpore lucido

3. de anima Tex. 26.

Quomodo intelligẽdũ sit ꝙ lumen sit lucentis corporis pręsentia, vide Themi. cõmen. 70. huius.

Vide Auerr. 2. cæli cõm. 42. & in 2. c. de substãtia orbis, vbi declarat quomodo lumẽ per reflexionem calefacit vt apparet in speculis.

ADDITIO QVINTAEDECIMAE QVAEST.

Dubitatio de surdo, si omnis talis sit mutus.

CIRCA quæsitum hoc de identitate vocis, occurrit dubium pulcherrimum de surdo à natiuitate, num omnis talis sit mutus, & arguitur ꝙ non, quia sicuti se habet mutus ad surdum, sic surdus ad mutũ, hæc est manifesta de se, sed non omnis mutus est surdus ex necessitate, quia potest impediri in lingua, stãte auditu: igitur nec omnis surdus est mutus. Adde etiam quia ille qui habet naturalia instrumenta requisita ad formationem vocis, nõ est necessario mutus, sed surdus à natiuitate est. sic igitur &c. ¶ Huic dubitationi quidam dixerunt, ꝙ hæc propositio est conuertibilis, videlicet ꝙ omnis surdus est mutus, & econtra: quia quando aliquę virtutes habẽt connexionem

Vide D. Th. de sensu & sensato lc. 2.

xionem ad inuicem, si sit impedimentum in vna, erit & in alia, sed istę sunt hōmi: igitur &c. Sed hæc opinio non placet, quia licet surdus à natiuitate sit necessario mutus, quandoquidem ille qui nō potest addiscere formationem sermonis significatiui ad placitum, necessario est mutus illo modo. hæc propositio est manifesta de se: quia scire formationē sermonis significatiui ad placitum, non inest nisi per consuetudinem, & conuictum cum hominibus, sed surdus à natiuitate nō potest assuefieri in expressione sermonis significatiui, quia hoc requirit ꝙ audiatur huiusmodi sermo si in eius expressione debet aliquis assuefiri, & hoc est manifestum: vnde Arist. ait ꝙ surdis à natiuitate necessario fit impedimētum in pulmone, & trachea arteria, quare impeditur materia vocis, quæ est aer, & non potest deferri debito modo per palatum, & tracheam arteriam, & per loca narium, propter oppilationem factam in transitu, vnde existente impedimento in instrumento auditus, existit nocumentum etiam in instrumento linguæ, & non econtra ratio quam adducit illa opinio nulla est: quia quando arguit, ꝙ hę virtutes habent connexionem, concedo, sed negatur ꝙ habeant connexionem conuertibilem, quia vis affatiua dependet, quantum ad exercitium suum, per accidens ab auditu aliqualiter, non autem econuerso. ¶ Soluitur quoq; principalis difficultas, quandoquidem similitudo non currit, cum loqui præsupponat auditum, & non econtra. ad confirmationem dicitur ꝙ vera est, nisi accidat aliud impedimentum, sed surdus quamuis posset habere naturalia instrumēta loquendi, tamen habet alium defectū, siue impedimentum alicuius necessario requisiti ad sermonem significatum exprimendū. ¶ Sed tunc oritur grauior difficultas, quia dictum est, ꝙ quia talis mutus non audiuit aliquem sermonem significatum, propterea nō potest aliquem exprimere, quid de puero qui nutriretur in nemore à matre muta, vbi nunquam audiuisset aliquod idioma, vtrum loqueretur aliquod idioma. ad quod respondent aliqui dicētes ꝙ loqueretur, hebraice, quod expertus est Paulus tertius Pontifex maximus. sed hoc reputo fabulosum esse: quia tūc omnibus hominibus conueniret, & omnes hebraice loquerentur, quod est absurdum, & ideo dico ꝙ non loqueretur aliquo idiomate, sed bene posset ex appetitu naturali formare voces nulli tamen idiomati conuenientes, nisi postea conuersaretur cum alijs, & instrueretur informatione sermonis. ¶ Dubium etiam mihi occurrit circa principale quæsitum propter auctoritatem Arist. dicentis ꝙ sonus in actu habet esse in medio, & in auditu. sed certum est ꝙ vna forma numero non habet esse actu in duobus subiectis: ergo alius sonus in actu erit in aure vnius, & in aure alterius, sed sonus in actu, est qui sentitur: ergo à diuersis alius, & alius sonus auditur: Nisi dicamus ad hoc, ꝙ sonus potest dici in actu dupliciter, vno modo quando species eius auditū informat, & sic sonus in actu est in auditu, alio modo pro vt actu habet propriam naturam, & formā in subiecto naturali, per quā sentiri potest, & hoc modo habet esse in aere moto. Vel dicamus ꝙ vna forma numero non habet esse actu in diuersis subiectis secundum esse naturale: potest tamen vna forma numero materialis esse in pluribus secundum esse intentionale, inquantum vna forma naturalis potest plurimis causare diuersas intentiones. ¶ Addamus ad hæc ꝙ sonus in actu primo modo idest similitudo soni, quæ est in auditu, nō est illud quod auditur, sed id quo aliquid auditur, vnde non sequitur si in pluribus auribus sint plures similitudines, ꝙ sint plures soni qui audiuntur: sonus autem in actu secundo modo idest forma, & natura soni habens esse in aere percusso, est id quod auditur, licet etiam & corpus sonans dicatur audiri, vnde vna existens à pluribus auditur inquantum in auribus plurium suam similitudinem causat. Vide D. Tho. 2. sent dist 2. q. 2. ar. 2. & p. p. q. 85. ar. 1. ad 3. arg. vbi habes quid significat vox, vide etiam 3. cont. gent. cap. 105. & Auctorem in expositione illius.

Inpugnatur opinio Alb. bucc[illegible]

33. particula problematū proble. 14.

Vide 22. q. 71. ar. 2. vbi aduocare ꝓhibentur furiosi amentes, impuberes, surdi, & muti i qualibet causa.

Quid de puero qui in nemore ē nutritus.

In hoc lib. Tex. 82. Vide Auicē nam lib. 6. nat. cap. de auditu.

Vide quoq; Simplicium hoc in loco vbi digreditur contra Alexand.

Vox feminarum, senum ęgrorum, est à cuitor voce marium, iuuenum, & sanorum vide Ar. 4. de gener. animaliū. c. 7.

ADDITIO SEXTAEDECIMAE QVAEST.

NOBILISSIMA, & antiquissima quæstio est inter hos tres sensus, nempe visum, tactum, & auditum, quis illorum sit nobilior. multi voluerunt visum esse nobiliorem tactu, & auditu: quia visus plures differentias rerum nobis demonstrat, quā tactus, & auditus, vt ait Arist. per visum enim cognoscimus corpora superiora, & inferiora: per tactum quatuor qualitates tangibiles, per auditum vero tantum sonum: sequitur ergo ꝙ visus est nobilior tactu, & auditu. ¶ Alij prætulerunt au-

Opinio Pythagor.

In prologo Metaphy.

Opinio Demetrii.

ditum, quia per ipsum homo potest de sensibilibus,& insensibilibus disciplinari, non autem per visum, nec per tactum, hinc multi Philosophi se obcæcauerũt, quia per visum impediebantur à disciplina, sed nullus sese efficit surdum. ¶ Alij simpliciter tactum prætulerunt dicentes ipsum esse magis amandum, & propter vitæ necessitatem, & propter delectationem, & propter cognitionem, propter vitæ quidem necessitatem, quia animal nõ est animal, nisi ob tactum, propter delectationem, quia cum delectabilissimum operum viuentium sit generare, tale quale ipsum est, & hoc fit per sensũ tactus: ergo &c. propter cognitionem quoque quoniam tactus est fundamentum cæterorum sensuum, & sic est principalior & nobilior ceteris: igitur &c. ¶ Pro dilucidatione huius difficultatis, sciendũ est primo, ꝙ homo potest cõsiderari dupliciter, vno modo vt homo est, & rationis capax, alio modo vt homo est animal, cui simpliciter est necessarius tactus, & gustus, e quibus necessitatem, & voluptatem suscipit. ¶ Secundo est sciendum ꝙ duplex est amor, aut concupiscentiæ, aut dilectionis, id amatur amore dilectionis, quod in se est bonum, & nulla ratio mali in ipso perspicitur, quo amore virtutes, & Deum amare solemus: amor concupiscentiæ in vtili, & delectab li esse potest, amamus enim sutores amore concupiscentiæ in re vtili quia bonos nobis faciũt calceos, auarus vero amat pecuniam, quia in possessione illius delectatur. ¶ Quibus stãtibus dicimus ꝙ visus est nobilior ceteris sẽsibus,quod patet primo ex parte sensorij ad quod producendum miro artificio vsa est natura, uestiendo ipsum multiplicis defensiuo. ¶ Tum etiam ex parte medij, quod est diaphanum, quod non solum inuenitur in istis inferioribus, sicut media aliorum sensuum,sed etiam in cælestibus, & quanto simplicius, & purius est, tanto perfectius per ipsum fit visio. ¶ Tertio ex parte obiecti quod est color, qui est quædam lux, licet non pura, & lux est nobilior inter omnes qualitates sensibiles: quia inuenitur in nobilissimo corpore. ¶ Etiam ex parte ipsius visionis, quæ est actus pure spiritualis, eo ꝙ ad ipsam non concurrit aliquis motus,aut mutatio realis, sicut & in alijs actibus sensuum. ¶ Rationes adductę soluuntur, sed nõ prima, quia facit pro opinione nostra, & ex illa etiam sequitur, ꝙ visum etiam magis diligimus, vt ostendimus in quęstionibus metaphysicalibus nostris contra Antoniũ Andr. Scotistam. ¶ Ratio pro secunda opinione soluitur, quia licet auditus cõferat ad doctrinam, vel disciplinam, cum sensus disciplinæ nominetur, non tamen ad scientiam, quæ habetur per inuentionẽ, ad hoc enim maxime facit visus. ¶ Ratio tertiæ opinionis soluitur,quia si loquimur de amore concupiscentiæ, quo ad necessitatẽ vitę, & de homine vt animal est, sic debemus magis amare tactum & gustum, & sic quoque ad vitæ voluptatem, quo ad cognitionem dictum est. ¶ Sed nota diligẽter ꝙ quodlibet animal excedit aliud in aliquo sensu, vnde in Aquila visus perfectior reperitur, quam in alijs animalibus, in Cane olfactus, in Apro auditus, in Aranea tactus,in Simia gustus quo facit quasdam gesticulationes quibus præfert magnam delectationem in gustando, hinc Homerus dixit Nosius auditu, Linx visu,Simia gustu,Vultur odoratu præcellit, Aranea tactu. ¶ Vide D.Tho. in lib. de Sensu & Sensato, lect. 2. vide quoque Auerr 3. collecet. cap. 37. vbi docet quo fiat auditus phantasticus, & Themistium in hoc lib. cap. 28. vbi habebis argumẽtum de incolumi auditu,& est quando aures insonant, & tinniunt,nam tunc constat aeri cognito naturalem vigorem & vtilitatem inesse.

Stoicorum opinio.

p. p. q. 60. art. 5.

Vessalius ꝑspectiuus ponit multas nobilitates in visu lib. 3. de linea visuali.

Ar. lib. 2. de trist. an. c. 9

Galenus lib. 10. de vsu partium c. 6 docet q̃ sit natura visus.

Vide Alber. in hoc secũdo lib. tract. 3. ca. 73. vbi disputat de Aranea, & eius tactu.

Gustus & tactus nihil ad prudentiam faciũt, v de Ar. lib. 10. de gene. animal cap. 10

ADDITIO DECIMAESEPTIMAE QVAEST.

CIRCA hoc quæsitum, posset quis dubitare de subiecto odoris, num sit humidum, vel siccum: quia prima facie apparet, ꝙ sit humidum, quandoquidem nutrimentum est subiectum odorum, nam odores ordinantur ad nutrimentum, & designant nutrimenti conuenientiam, vel disconuenientiam: sed nutrimentum est humidum: ergo &c. ¶ Præterea videmus sensibiliter, ꝙ corpora, quæ non sunt humida, non sunt odorabilia, vt congelata: sed hoc non esset nisi humidum esset subiectum odorum: ergo &c. ¶ Adde etiam ꝙ si odor esset passio sicci, & non humidi, tunc vnũ corpus esset siccum & humidum à dominio, nam idem est subiectum saporis ratione humidi, & odoris ratione sicci, & tunc in eodem dominaretur siccum, & humidum, quod est omnino absurdũ,& tamẽ Ar. expresse scripsit in hoc lib. ꝙ sicut sapor est humidi,sic odor est sicci.

Pulchra dubitatio de subiecto odoris an sit humidum vel siccum.

Tex. 100.

¶ Pre-

¶ Pro solutione horum, dico, quòd odor est in aliquo mixto, quia omnis qualitas secunda est in corpore mixto, quia sequitur formam mixtionis primarum qualitatum, vt scribit Auerr. 7. diuinorum, & hæc mixtio non est nisi in aliquo mixto, namque simplicia corpora non habent odorẽ, sicut aer purus, aqua pura, quod dico propter aerem cum quo vaporabiliter potest esse admixtus aliquis fumus fœtidus, & corruptus, & tunc fœtet, sed non est tunc corpus simplex, & similiter aqua maris fœtet, propter commixtionem aliquarum exhalationum terrestrium, & ideo patet ꝙ odor est passio mixti, quia odor est passio illius in quo semper inuenitur, & non in alio. hoc etiam habeo ex hoc, quia omne habens odorem, habet & saporem aliquem vt scribitur in lib. de sensu & sensili, sed sapor cum sit passio nutrimenti, non est nisi in mixto, cum simplex non sit nutrimentum vt dictum est, attamen illud mixtum substat odori ratione sicci, & hoc vult Arist. hic, ꝙ sicut sapor est passio humidi, sic odor est passio sicci. ¶ Præterea odor debet esse cõtrariæ dispositionis suo sensitiuo, cum comparetur ad ipsum, sicut actiuum ad passiuum, constat autem esse humidum, propter hoc ꝙ est situatum iuxta cerebrum humidissimum existens. ¶ Adde etiam, quia aut est subiectum ratione humidi, aut sicci, si ratione sicci habeo intentum, si humidi hoc stare non potest, quia ratione humidi est subiectum saporum, sed idem ratione vnius, & eiusdem non est subiectum diuersorũ, quod persuadet etiam Alexand. hoc signo, quoniã in tempore calido, & sicco rerum odori ferarum odores multi percipiuntur, & similiter in calidis, & siccis regionibus, plusquã in alijs. ¶ Rationes in contrariũ non sunt alicuius momenti, quia. ¶ Prima soluitur per hoc, ꝙ non secundum idem mixtum est nutrimentum, & odoriferum, sed ratione humidi est nutrimentum, & rõne sicci est subiectũ odoris. ¶ Adde ꝙ non omnis odor est passio nutrimenti, immo quidam sunt secundum se delectabiles, non propter relationem ad conueniens nutrimẽtum. ¶ Secunda ratio quoque soluitur per hoc, ꝙ si aliqua humefacta odorant, quæ prius non odorabant, hoc non est ratione humidi, sed ratione calidi dissoluentis, & aliqualem siccitatem generantis, quam consequitur odor, & cũ qua diffunditur, vt patet in dissolutione thuris ab igne, & in similibus. ¶ Vltima soluitur per hoc ꝙ vnum & idem corpus esse humidũ, & siccum à dominio simpliciter, & absolute, non est possibile; sed secundum ꝙ refertur ad diuersas qualitates, nihil est inconueniens, ꝙ requirat humidum, & siccum, & habeat vtrumque istorum aliqualiter, sicut sufficit illi qualitati, & sic dicimus in proposito, ꝙ mixtum, & saporosum erit subiectum odoris ratione sicci, & in ipso dominabitur siccum, quod refertur ad odorem, & erit subiectum saporis ratione humidi, & in ipso dominabitur humidum, secundum ꝙ refertur ad saporem. An siccum & humidum secundum ꝙ sunt in eodem mixto, sint diuersæ qualitates essentialiter, vel vna simplex qualitas media inter siccum, & humidum virtute habens vtrumque, ¶ Vide D. Tho. in lib. de sensu, & sensili lect. 5. & in hoc 2. de anima lect. 19. & quomodo erit in corporibus beatorum in summo, & percipietur ab olfactu sine aliqua euaporatione, lege 4. lib. sent. dist. 44. q. 2. ar. 1. quomodo etiam odorabile coniungitur nobis per aliquid sui, sicut visibile, & audibile, lege 3. lib. sent. dist. 15. q. 2. ar 3. quod habetur etiam in 4. sent. dist. 49. quæst. 3. art. 5.

Cõmen. 51.

Lege Auerr. 5 colliget c. 28. & inuenie. quomodo differentiæ odorũ nõ sunt ita manifestę, sicut differentiæ saporũ.

Lib. de sensu & sensato.

Qũo odor transit à subiecto in subiectũ, quia manus comprimens pomũ, recipit in se odorẽ, vide Ammonium. & Boetium in 2. e. Ante præd.

Quomodo odor sit qualitas secunda proxime in sicco cõprehendẽte humidũ immutatiua olfactus lege Simp. hic.

Quid sit odor, & qũo nõ est fumalis euaporatio, quia sentitur à remotissimis, vide 2. sent distin 2. q 2. art. 2. & 4. sen. dist. 44 q. 2. art. 1.

ADDITIO DECIMAEOCTAVAE QVAEST.

VT melius intelligatur hoc quæsitum, videndum est illud quod Arist. ponit lib. de sensu & sensato cap. 2. in fine, & secundo de partibus animalium cap. 50. & lib. 5 cap. 2. & primo lib. de hist. animalium cap 11. & 3. lib. cap. 5. & præcipue quod Plinius libro 11. cap. 27. scribit de gustu hominis, & Alb. 3. tra. huius lib. cap. 6.

ADD. DECIMAENONAE QVAEST.

CIRCA hoc quęsitum nota diuersitatem loquentium, dum aliqui multiplicant tactum formaliter, quia in vno & eodem sensorio ponunt multas potentias tactiuas distinctas, quarum vna erit ad percipiendum frigidum & calidum, altera vero ad percipiendum humidum & siccum, & hanc opinionem sequitur auctor quæ est opinio D. Thom. lect. 22. & Ianduni quæst. 27. & Apollinar. quæst. 40. & Caiet.

Tienensis quæ etiam est opinio Themist. inter græcos cap. 39. & etiã Alexan. cõmen. 108. & etiam Auerr. ibidem, nec non & Auicennę lib. 6. cap. de tactu, & etiam ipsius Albert. in sua summa. nota hic quomodo aliqui non bene loquuntur de D. Tho. dum volunt se retractasse p. p. q. 78. art. 3. ad 3. quod tamen non est verum vt latius ostendi in quadam peculiari quæst.

ADDITIO VIGESIMAE QVAEST.

Tex. 109.

NTER alios errores quos multi Philosophi tribuunt Arist. vnus est iste qui disputatur in hoc quæsito, quandoquidẽ ponit in hoc secundo de anima quod caro est medium in sensu tactus, quod tamen falsum est: quia est organum, & non medium, vt ipsemet dicit 2. de partibus animalium. ¶ Secundum errorem impingũt Arist. in libro de somno & vigilia, quo loco negat Deũ immittere somnia, redditque eius rei causam, quòd si Deus eorum esset auctor, sapientibus vel maxime & his quidem vigilantibus ea immitterentur. ¶ Tertiũ errorem fassus est Arist. in lib. de bona fortuna, vbi res fortuitas diuinę gubernationi, ac directioni subtrahit, duobus argumentis persuasus, vno ꝙ res secundæ prauis obueniant quorum Deum habere curam non sit vero simile, altero quòd Deus potius dirigeret in effectu fortunæ homines sapientes, cum contra fere videamus imprudentissimos quoque esse fortunatissimos. ¶ Quartum errorem posuit primo de cælo, vbi quicquid genitum esset, id corruptibile asseruit, nec incorruptibile quicquam quod non esset ingenitum voluit. ¶ Quintum errorẽ docuit quinto, rursumque duodecimo metaph. quibus locis definit Deum animal esse perpetuum, & optimum, vocat autem Deum communi nomine substantiam quancumque cęlestem, & diuinam, nam post hæc incipit inquirere an illa substantia sempiterna vna vel plures sint. ¶ Sextum errorem posuit eodem lib. 12. vbi substantijs intellectualibus virtutẽ tribuit infinitam, quòd infinito tempore moueant. ¶ Septimum errorem posuit in tota doctrina sua, in qua Dei prouidentiam, præmiaque, & supplicia quæ probos, & improbos in futura vita manent, fabulas esse significauit gratia vulgi continẽdi in officio confictas. reliqua, ait, fabulose iam sunt allata ad persuasionem vulgi, atque ad vsum legum vitęq; humanæ vtilitatem. hinc absurdum esse docuit Deum de quibusdam intelligere, quòd pręstet nõ videre aliqua quam videre. hæc & non alia loca notant aliqui doctissimi viri in quibus volũt Arist. in doctrina sua plurimum errasse. ¶ Siquis tamẽ hæc & alia loca in quibus alij volunt Philosophũ delyrasse, profecto videbit eos potius liuore aut forte insania plenos, quã Aristotelis doctrinam in his locis citatam aliquem errorẽ continere. nolo enim modo dilatare fimbrias, vt Auerr. ait, quòd nullus in eius verbis errorẽ alicuius quantitatis adinuenit vsque ad tẽpus eius quod est mille, & quingẽtorũ annorum ab Arist. obitu, & talem virtutem esse in vno indiuiduo miraculosum, & extraneum existit, & hęc dispositio in vno homine quod reperiatur dignus est esse diuinus magis quam humanus, quia pro comperto habeo in errorem prolapsum fuisse, sed non quo ad hæc loca citata, qundoquidẽ primum locum diuersi diuersimode volunt ipsum veritati esse consentaneum, dum aliqui putant carnem esse medium, & neruum sensorium, alij vero dicunt medium esse carnem neruosam. sed istis & alijs opinionibus relictis ostẽditur hunc locum nõ esse erroneũ per hoc, quia sicut in oculo est duplex, diaphanum primum in exteriori parte oculi, & secundum in glaciali interiori, quorum primum medij, secundum organi officio fungitur. ita in tactu duplex caro distinguenda est, interior & exterior: prima qua primo animal viuit habet rationem organi, secunda vero tenet rationem medij. ¶ Secundũ quoque locum non erroneum arbitratur Albertus, sed verissimũ, vt patet intuẽti ipsum in lib. de somno & vigilia, cuius doctrinam recitat D. Tho volens quoque totalem causam somniorum nõ esse Deum, & hoc quoque concedit Arist. quandoquidem somniorũ causa aliquando potest esse interius aliquando exterius. interior potest esse duplex, vna quidem animalis inquãtum scilicet ea occurrũt hominis phãtasię in dormiendo, circa quæ eius cogitatio, & affectio fuit immorata in vigilando. quandoque vero causa intrinseca somniorum est corporalis, nam ex interiori dispositione corporis formatur aliquis motus in phantasia conueniẽs tali dispositioni. causa etiam somniorum exterior est etiam duplex scilicet corporalis & spiritualis, corporalis quidem inquantum imaginatio dormientis immutatur, vel ab aere continenti,

Errores impositi Arist. à Cano de locis Theologicis.

Lib. 1. de cęlo tex. 139

Tex. 38.

Tex. 42.

12. metaph. Tex. 45.

Lib de locis Theologicis.

In prologo 1. Physicor.

De numero angelorum.

Gal. lib. de vsu partium. Auic. 6. na.

Duplex caro

22. q. 95 ar. 6. in corp.

Causa somniorũ multiplex.

tinenti, vel ex impressione cęlestis corporis: spiritualis vero causa est quandoque Deo, sed non immediate sed mediante ministerio angelorũ, & sic intelliguntur verba Arist. quòd Deus non est totalis causa somniorum neque immediata. ¶ Tertium quoq; errorem nullius momenti existimamus iuxta doctrinã Alberti, quia Arist. ibi impugnat illos qui pueriliter imaginabantur fortunam esse quandam Deam separatam, habentem duas facies, quarum vna est bona & benefactiua hominibus, altera vero est mala & malefactiua, & cum fatum sit ordinatio secundarum causarum ad effectus diuinitus prouisos, propterea quęcunque causis secundis subduntur, ea subduntur & fato, si qua vero sunt quæ à Deo immediate fiunt, cum non subdantur secundis causis non subduntur fato, sicut creatio rerum, glorificatio spiritualium substantiarum, & alia huiusmodi: vnde ea quæ sunt propinqua diuinitati, excedunt ordinẽ fatalis mobilitatis, & ideo quanto longius aliquid à prima mente discedit, nexibus fati maioribus implicatur, quia magis subiicitur necessitati causarũ, & hoc est secundum veritatem. falsum quoque est Arist. negasse diuinam prouidentiam, vt ostendimus de mente eius in quodam peculiari tractatu de Dei prouidẽtia. ¶ Ad id quod quarto loco adducitur de facili euadimus, ex progressu quem habet ibi Arist. qui progressus totus est contra Platonem ponentem mundum genitum ex elemẽtis & æterno duraturum, & contra hoc direxit argumentum illud, quod genitum ex materia & elemẽtis necesse est esse corruptibile, & habere principium atque finem, & hoc expresse fatentur omnes boni interpretes, & præcipue D. Tho. qui dicit ꝙ loquitur de inceptione, & productione per motum, quicquid incepit per motum desinit esse, & quod per generationem producitur, generabile, & corruptibile est, & hoc est consentaneum veritati. ¶ Nec valet quod ex quinto metaph. adducitur, quia ibi per Deum nõ intelligit primũ principium, sed idolum quod antiqui colebant in templis pro Deo, & est expositio D. Tho. dictum autem desũptum ex 12. metaph. videtur habere quandam apparentiam, nihilominus non discedendo ab expositione Sanct. Tho. nec in eo aliquem errorem cõmisit Arist. cum postquam secundũ mentem eius dixerit de Deo quod mouet, vt desideratum, & amatũ, cuius vita est optima, & eius operatio quæ est intelligere est sua substantia quæ est actus purus, & se habet vt semper vigilans & numquam dormiens, subdit postea secundũ opinionẽ hominũ Deum esse animal optimum & sempiternum. vnde patet, quòd nõ loquitur secundum propriam sententiam, sed prout erat in famo à hominum, & præcipue quia vita apud nos in solis animalibus apparet manifeste, inde dicebat vulgus quòd Deus erat animal quia ei cõpetit vita, nec est verum quamlibet substantiam cœlestem esse Deum in doctrina Arist. cũ expresse habeat pluralitas principatum mala. vnus ergo princeps & licet in tex. 41. & 12. metaph. perquirat Philosophus, vtrum autem ponendũ vnam talem substãtiam, aut plures, quibus verbis accipiunt aliqui ꝙ Arist. ponat Deum esse vnamquamque cœlestem substantiam, quia ante hæc verba declarauerat quid sit Deus, hoc tamen non est verum, vt patet intuenti textus & seriem verborum, quia hæc verba referuntur ad immediate præcedentia, in quibus posuit intelligentiam esse incorpoream, & de hac quærit num sit vna substantia incorporea an plures, non autem quęrit quo ad omnes perfectiones cõpetentes primo principio, vt puta esse actum purum, & infinitę perfectionis intensiue &c. ¶ Ex quibus etiam habetur veritas illius quod sexto loco adducitur, ꝙ Arist. tribuerit omnibus intelligentijs virtutem infinitam. hoc enim non est verum nisi extensiue, vel ꝙ vnaquęq; intelligentiarum sit infinita intensiue in specie non simpliciter quia esse vigoris infiniti intensiue, & entitatis infinitę est proprietas primi principij. & si dicis quia Arist. postquam in tex. 41. probauit mouens ęternum non esse in magnitudine eo quòd virtus infinita nõ est in magnitudine subsequitur in tex. 42. vtrum autem vnam ponendum talem substãtiam, aut plures & quòd sunt &c. ly talem refert qualem supra dixerat scilicet potentiæ infinitæ inalterabilem, impassibilem &c. & concludit quòd tot sunt quot motus cœlestes: ergo esse virtutis infinitę attribuit non solum primo principio, sed etiam omnibus alijs intelligentijs, aliter textus Philosophi non bene continuaretur, dicimus quòd ly talem refert qualem supra quo ad omnes conditiones possibiles conuenire intelligentijs, scilicet mouere semper actu, esse æternas, immateriales, sine magnitudine, inalterabiles, impassibiles, quia esse infinitas simpliciter repugnat intelligentijs, vt alias ostendimus, ideo non est necesse ꝙ referat illã conditionem, & aliã eis repugnãtẽ. ¶ Quod vltimo loco obicitur ꝙ Arist. negat Dei prouidentiam

Fabula de Fortuna.

Quæ fato subduntur.

Primo cœli tex. 126.

Tex. 15.

Tex. 38.

In fine 12. metaph.

Sensus verborũ Arist.

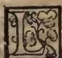
Quælibet intelligentia est infinita in specie.

Disputatione 15. 12. metaph.

dentiam & præmia ac supplicia hominum, hoc quoque falsissimum esse ostẽdimus in tractatu nostro de diuina prouidentia, quia in multis locis suç doctrinç Philosophus luce meridiana clarius ponit Deum benedictum curam & prouidentiam horum inferiorum habere, vt est ille locus quo vtitur contra Empedoclem negantẽ Deum cognoscere litem, arguit Arist. quia si Deus non cognoscet litem, sequeretur Deum esse minus prudẽtem hominibus. & primo metaph. proclamabat, sapientis est prouidere, at Deus est omnibus sapientior: igitur de omnibus curam gerit, & primo meteor. aiebat, necesse est mundum hunc inferiorem contiguum esse superiori, vt inde omnis virtus gubernetur, & 10 Ethi. vult manifestissimam prouidentiã omnium singulariũ sub proprijs esse, & ratione qua singularia sunt Deum habere. hæc verba protulit ibi, qui secundũ mentem operatur, & eam colit, optime est dispositus, & amicissimus Dijs videtur esse, nam si Dij curam aliquam habent (ut existimatur & creditur) rationabile est eos gaudere optimo & cognatissimo: igitur Deorum eundemq; fœlicissimum esse, dicens, est itaque & hoc modo sapiens vtiq; erit maxime fœlix. & Auerr. in cõmento ait ꝙ Deus gaudet de eo qui nititur ei assimilari, & benefacit eis qui amant ipsum Philos. vt honorificet eos, & visitat illos sicut est dispositio amici cũ amico suo, eo quod actio eorum est actio nobilis & sana. quinto quoque Eth. docet orandos esse Deos vt nobis bona tribuant. ad quid igitur doceret orandos esse Deos, nisi ipsi nobis prouiderent? & alibi affirmat Auerr. sollicitudo diuina cum nõ potuerit facere ipsum hominem permanere secũdum indiuiduum, miserta est dando ei virtutem, qua possit permanere in specie & infinita sunt alia loca in doctrina Arist. quç breuitatis causa relinquo. nõ ergo fabulose hæc ab Ar dicta sunt, sed serio & diligẽtissime: ea autem quæ dicit Arist. esse fabulose dicta, sunt vt exponit D. Tho. ea quæ dicebantur à gẽtilibus & a poetis Deos esse conformes hominibus, & quibusdã aliorum animalium, puta Saturnum, Iouem, Mercurium &c esse Deos, & quosdam alios homines çdificatos, & non ea quç spectant ad futuram vitam, de qua non inepte asserere possumus Arist. mentionem fecisse 9. metaph vbi de intellectione substãtiarum separatarum differens ait intellectum nostrum ea ignorare, hæc tamen ignorantia non est talis priuatio sicut cęcitas quæ est priuatio potentiæ, nanq; ignorantia similis cęcitati est, quando aliquis non habet uim intellectiuam ad attingẽdum substantias separatas, ac si dicat ꝙ licet in hac vita non possimus intelligere substantias separatas, in alia tamen intelligemus, an quidditatiue, vel non, nihil refert ad propositũ: sat sit nobis modo ꝙ in doctrina Arist. datur alia vita. ¶ Quod autem asserat Philosophus Deum quædam non meditari, hoc enim non absolute affirmat Arist. sed cum conditione si meditando vilia retraheretur a dignioribus intelligendis, melius esset illa vilia non meditari, quam meditari, quod esset quando Deus susciperet scientiam a rebus, & intelligeret alia à se in seipsis, sed non est ita, quia Deus tantũ seipsum in seipso intelligit, idest per suã essentiam, alia à se non in seipsis, sed vt contenta, & repręsentata in sua essentia, quia si seipsum perfectissime intelligit, vt probauit Arist. ergo intelligit omne contentum in seipso, aliter non se perfectissime intelligeret, sed in Deo continentur perfectiones omnium rerũ saltem ex 5. metaph. ergo intelligit perfectiones omnium rerum existentium, si perfectiones omnium rerum, ergo & res, quoniam perfectio includit habitudinẽ ad id cuius est perfectio: ergo si intelligit perfectionem quæ est in homine ex eo quod eminenter est in Deo intelligit hominem: & sic de alijs, ex quibus omnibus patet loca adducta nullum continere errorem.

1. Metaph. Tex. 15. — In prologo — Cap. 2. — Cap. 10. — Deus gaudet de sapiente quia ẽ suus amicus. — Cap 2. — 2 de anima Tex 34. — Tex. 22. — Tex. 49. 12. metaph. — Tex. 40. 12. metaph. — Cap. de perfecto.

ADDITIO VIGESIMAE PRIMAE QVAEST.

LEGE hic Alexand arbitrantem medium non esse necessarium in omnibus sensibus, vide etiam Auerr. in cõmentario 116. & Themist. in hoc libro, cap. 31. nec non Romanum Egidium, in expositione tex 121. & Suessanum, Ioannẽ de Ianduno quæstione sua 29. vide Ioannem de Bassoris 4. sent. dist. 49 quæst. 6. & Gregorium Ariminensem 2. sent. dist. 6 quæst 3. lege quoque D. Tho. p. p. quęst. 78. art. 3. vbi loquitur de distinctione sensuum exteriorum, & 2. sent distinct. 2 quęst. 2. articulo secundo, & in disputatis in quæst. de anima articulo 13. in quibus locis latius videbis veritatem huius quæsiti.

AD-

ADDITIO VIGESIMAE SECVNDAE QVAEST.

CIRCA definitionem ipsius sensus, posset aliquis dubitare, an sensus cognoscat singulare, tanquam suum proprium obiectum, an vniuersale, persuadet au thoritas Arist. primo Poster. dicentis, sensus est vniuersalis, vt hominis, sentire est singularis, vt Calliæ. ¶ Persuadet quoque & ratio ipsa, quia sicut potentia materiæ respicit formam vt forma, recipit tamen, hanc vel illam formam, sic sensus, puta visus, respicit colorem vt colorẽ, sentit tamen hunc vel illũ colorem. ¶ Adde etiam, quia illud, quod est eiusdẽ rationis in omnibus, non videtur esse ratio sentiendi in aliquo: sed singularitas est eiusdem rationis in colore, & sono: ergo nullius illorum erit ratio sentiendi. ¶ Tum etiã quia vel hæc singularitas est ratio sentiendi, vel quæ ab omnibus abstrahitur. non hæc, quia tunc nõ nisi vnum singulare sentiretur, si autem illa quæ est omnibus cõmunis, ergo vniuersale est ratio sentiendi, & tamẽ nullum vniuersale est ante sensum, quia intellectus est qui facit vniuersalitatem in rebus vt scripsit Auerr. 12. diuinorũ: igitur nihil in quantum vniuersale, potest esse obiectum sensus. ¶ Pro solutione huius difficultatis, Sciendum est, quod obiectum dicitur illud quod aut recipit à potentia, aut agit in potentiam, aut intenditur principaliter à potentia, tanquam id quod terminet actũ potentiæ. dicitur quidem lignum obiectum combustibile, quatenus recipit ab igne: sonus dicitur obiectum auditus, quia agit in illum, & quia duplex est obiectum, primum, & adæquatum, & est illud, qđ non excedit, nec exceditur à potentia, & est id ratione cuius vnumquodq; mouet, vel mouetur à potentia, vt color in visu, aliud secundarium, & est omne contentum sub obiecto adæquato, vel omne illud, quod non tantum agit, vel patitur à pòia. ¶ Sciendum etiam quod vniuersale, aliud est in causando, vt Deus, qui non tantũ est vnius causa, sed omnium, & hoc dicitur vniuersale ante rem, & causa vniuersalis, aliud prædicando, siue repræsentando, siue significando, vt homo in mente, vel in voce, aliud dicitur vniuersale in essendo vt forma vniuscuiusque, verbi gratia animaliũ anima, & corporeitas corporum. ¶ Addamus quoque quod in termino alicuius actus sunt duo, scilicet terminus, & ratio terminandi, terminus est ipsa res, ad quam cognitio terminatur, ratio autem terminandi, est id quo formaliter terminus ipse, habet quod terminet actum illum, verbi gratia cum video hoc album, terminus est res visa, scilicet album, ratio terminãdi est eius albedo, ex ea enim formaliter habet hoc album, quod visionẽ terminet. ¶ Natura quoq; dupliciter sumitur in cõmuni, scilicet adnerbialiter, & nominaliter, aduerbialiter quidẽ, vt cum dicitur, quod color in communi est obiectum visus, non enim color communis, aut vniuersalis, sed color communiter, & vniuersaliter est obiectum visus, quoniam visio non terminatur ad colorem vniuersalem, hic enim solo intellectu attingitur, sed ad colorem vniuersaliter .i. in quocunque duandocunq; & vbicunque inuenitur: nominaliter autem cum dicitur, quod color in communi intelligitur, scitur, diffinitur, &c. quoniam color vniuersalis, idest abstractus ab indiuiduãtibus conditionibus hæc terminat. ¶ Ex his sequitur resolutio veritatis quod obiectum sensus est vniuersale aduerbialiter, non nominaliter. ¶ Vel aliter, obiectũ sensus est vniuersale, non actu, sed potestate, per quod distinguitur ab intellectu obiecto, qđ est vniuersale in actu, quia intellectus attingit suũ subiectũ sub rõne vniuersalis, sensus vero sub rõne singularis, quoniã est ratio qua sensus apprehendit suũ obiectum: & sic soluuntur rõnes in contrarium, quia authoritas Arist. intelligitur sic, sensus est vniuersalis .i. vniuersaliter, quia visus non est determinatus ad hũc, vel illum colorem videndum, sed potest quẽcunq; sibi oblatũ videre, vel dicamus vt oretenus audiuimus à Thomitano cũ essemus Patauij, sensus est vniuersalis quo ad actũ primũ, non autem secundum. ¶ Et sic quoque soluitur ratio secunda, quia sicut materia respicit formam vniuersaliter, & large, sic sensus visus respicit colorem vniuersaliter, sed non vniuersalem. ¶ Soluitur & tertia, quia licet singularitas sit eiusdem rationis in omnibus obiectis sensuum, non tamen secundũ eandẽ speciem sensibilem, quia singularitas cũ specie sensibili soni, est ratio attingentiæ in auditu, singularitas cum specie sensibili coloris in visu &c. Vide D. Tho. p. 1. q. 19. ar. 6. & Caiet. Card. primo post. cap. 23. & Alber eodẽ lib. cap. 13. tract. 3. lege Auerr. 2. post. circa finem. Romanum Egid. 2 de anima super tex 63. vbi exponit illa verba, visus non decipitur circa colorem quoniam &c.

Dubitatio de obiecto sensus, an sit vniuersale, vel particulare cap. 23.

Cõmen. 4.

Quid obiectum sit.

Obiectũ duplex.

Vniuersale multiplex.

In termino actus sũt id quod, & id quo.

Natura in cõmuni sumitur nominaliter, & aduerbialiter.

Obiectũ sensus est color vniuersaliter.

Responsio Bernardi Thomitani

Lege Auerr. 7. Metaph. cõmen. 34.

ADDITIO VIGESIMAE TERTIAE QVAEST.

VIT antiqua cõtrouersia,& non tacta ab authore in hoc libro, num sensibile habeat esse reale, vel intentionale in medio, & quod non habeat esse reale, probatur sic, quia forma quæ recipitur in materia sine contrario, itaquòd nõ habeat contrarium in ea,non potest recipi secundum esse reale in illa materia in istis inferioribus, nam in hoc differt materia istorum inferiorum à materia cæli,quia materia cœli habet formam contrarietate carentem, & ideo cælum est ingenerabile, & incorruptibile: sed materia istorum inferiorum recipit formas habentes contrarium,si recipit eas realiter, & si nõ habet contrarium non possunt esse in materia istorum inferiorum secundum esse reale,quia sensibilia secundum esse quod habent in medijs,nullũ habent contrarium, quia tunc non fierent in instanti,cuius oppositum patet ad sensum, saltem de lumine & colore: ergo &c. ¶ Adde etiam quia vbi sensibile non est materialiter, nec est realiter, nam sensibilia sunt formæ materiales: sed in medio, & in organo sensibile nõ est materialiter, quia sensus est susceptiuus specierũ sine materia: ergo &c. ¶ Adde secũdo quia forma quæ non remanet remoto generante,nõ habet esse reale in illo in quo nõ manet remoto generante, nam talis forma non habet esse fixũ & stabile. & tale est eẽ reale, sed forma sensibilis in medio nõ manet amoto generante,saltem color & lumẽ vt patet:ergo &c. ¶ Rursus nulla qualitas realis secunda potest esse in simplici elemento, vt scripsit Auerr. sed color est qualitas secunda, & medium est simplex elementum, vel esse potest: igitur &c. ¶ Adde quoque, ꝙ si color esset in medio,& organo realiter, aut esset eiusdem speciei cum colore obiecti, aut alterius speciei, non potest dici primum, quia tunc sicut album, & nigrum in corporibus terminatis contrariantur, sic albedo & nigredo secundum esse in medio, & organo essent contrarię, & tunc non possent esse in vna,& eadem parte medij simul quod est falsum: cum per eandem partem aeris videatur albedo, & nigredo, si haberet esse reale alterius speciei nõ posset ducere in cognitionẽ ipsius coloris obiecti, quod claret esse falsum. ¶ Contrarium huius apparet manifeste, quia quod est in medio circũscripta omni operatione intellectus est ibi realiter, nã talia dicuntur entia realiter existẽtia quæ sine operatione intellectus sunt,& habent esse circumscripta omni operatione intellectus: igitur &c. ¶ Præterea forma quæ ab agente reali educitur de potentia subiecti realis, est in illo subiecto realiter, quia cuius causę sunt reales illud est reale, sed esse sensibiliũ in medijs & organis educitur ab agente reali,scilicet ab ipsis sensibilibus formis de potentia materiæ realis scilicet de potentia ipsius medij: igitur &c. ¶ Huic dubitationi respõdendum est derelinquendo ea quæ dicit author in quæst. decimaquarta de lumine num habeat esse tantum intẽtionale in aere, & id quod etiã dicit in quæst. decimaseptima, de odore,de quo quærit si habeat esse naturale in aere medio inter corpus odoriferum, & olfatũ,distinguendo ꝙ esse reale tripliciter capitur, primo prout distinguitur contra esse in anima, vt dixit Arist. distinguendo res ab his quæ sunt in intellectu, & per consequens esse reale ab ente quod est in anima. & alibi clarius dixit ꝙ verum & falsum non sunt in rebus sed in mẽte, & sic sensibile habet esse reale in medio: quia illud quod est in aliquo subiecto quod nõ est animatum,habet esse reale prout reale distinguitur contra esse in anima: sed sensibilia ipsa sic sunt in medio: igitur sensibilia habent esse reale in medio, vt distinguitur contra esse in anima. ¶ Secundo modo capitur esse reale pro esse prædicamentali, & sic etiam sensibilia habẽt esse in medio secundum esse reale, quia illud est realiter in aliquo subiecto, capiendo esse reale pro esse prædicamentali, quod est ens in actu secundum se circumscripta omni operatione intellectus: sed sensibilia sunt quædam entia in actu circumscripta omni operatione intellectus,quia etiam quòd nullus homo intelligeret,ad huc albedo immutat diaphanũ, & sic de alijs sensibilibus: igitur sensibilia habent esse reale in medio. ¶ Tertio capitur esse reale pro esse corporeo .s. extẽso extẽsione quãtitatiua illius medij, et sic sensibilia non habent esse reale in medio, sed spirituale, quia illud quod totum est in aliquo subiecto toto & totum in qualibet parte illius subiecti,est in illo spiritualiter, & nõ realiter, capiendo esse reale pro esse extẽso extensione quãtitatiua: sed intentio formæ sensibilis est tota in toto medio, & in qualibet parte illius: ergo illa intentio non est in medio realiter hoc tertio modo realitatis. ¶ Licet loquẽdo absolute possumus etiam dicere, ꝙ sensibile in medio

Marginal notes:

Nam sensibile habeat esse reale, vel intentionale in medio vt sic.

Quid sit sensus.

2. de anima cõmen. 97.

Entia realia dicũtur,quę non sunt facta per opus intellectus.

Huius 2. de anima.

Ens reale triplaciter 3. de anima. Tex. 39. 6. metaph. Tex. 8.

Ens reale distinguitur cõtra ens in anima.

Ens corporeum dicitur ens reale.

in medio non habet esse intentionale pure neque reale pure, sed vtrumq; & neutrũ, vt ostendimus in additione quęst. quartædecimæ, & tu vide ibi. ¶ Ex quo soluuntur obiecta in contrarium. & primum quod est Romani Egidij soluimus dicendo ꝙ concludit, ꝙ lumen & alia sensibilia non habent esse reale tertio modo in medio, sed habẽt esse reale, primo & secundo modo: vel ꝙ habet neutrum & vtrumque &c. ¶ Ad illud quod additur, primo dicimus ꝙ sensibile esse materialiter in aliquo potest intelligi dupliciter. vno modo ꝙ penitus sit separatum à materia, & sic concedo ꝙ in quo sensibile nõ est materialiter, idest omnino separatum secundum subsistentiã à materia, in isto non est realiter. alio modo potest intelligi nõ materialiter, id est non cum dispositionibus materialibus quas habet in obiecto, & sic non oportet si forma sensibilis non sit materialiter in aliquo, ꝙ non sit ibi realiter, sicut licet in medio nõ sit albedo realiter idest cum dispositionibus materialibus quas habet in obiecto scilicet cum extẽsione & terminatione, & huiusmodi, nõ oportet ꝙ in medio non sit realiter quocunque modo, sed bene verum est ꝙ non est ibi realiter, capiendo esse reale, iuxta tertiũ modũ dictum, sed non iuxta primum, & secundum &c. ¶ Ad illud etiam ꝙ secũdo additur, dicimus quod concludit lumen, & colorem non esse in medio realiter tertio modo, quia illud esse est esse fixum & stabile, & remanet remoto generante: sed de alijs modis esse realis non concludit, &c. ¶ Ad secundum argumentum dicimus quòd medium non est purum elementum, quia vbi sunt corpora colorata, & sonantia, non sunt simplicia elementa omnino, sed dato & non concesso ꝙ esset simplex elementum, adhuc nihil prohiberet mediãtibus ipsis formis sensibilibus coloratũ videri, quia susciperet immutationem à colore ratione diaphaneitatis, quam constat posse esse in simplici elemẽto. ¶ Ad id ꝙ additur, dicimus ꝙ petit vnam difficultatem quæ est extra principale propositum, num illud quod causatur à colore obiecti ĩ medio, sit eiusdẽ speciei specialissimæ cum ipso vel non & ad hoc dicunt: aliqui ꝙ intentio albedinis existens in medio est eiusdẽ speciei specialissimæ cum colore obiecti, sed differt secundum esse minus perfectum ab ipso, & ideo nullum est inconueniens, ꝙ sit simul cum intentione nigri, quia contraria secundũ esse remissum, & diminutum possunt esse simul: attamen ego sustinerem ꝙ sunt alterius speciei specialissimæ, quia constat quòd albedo obiecti consequitur mixtionem lucidi cũ opaco in corpore terminato, intentio autem illa quæ est in medio non consequitur talem mixtionem in ipso medio, quod est suum subiectum: ex quibus patet quomodo sensibilia dicuntur habere esse reale in medio, & quomodo non: sed vide in add. quæst. 14.

Marginalia: 2. de anima. Argumentũ Egidij soluitur. — Esse materialiter dupliciter. — Medium nõ est purũ elementum. — Albedo & eius intẽtio nõ sũt eiusdem speciei

ADDITIO VIGESIMAE QVARTAE QVAEST.

CIRCA illud dictũ quod habetur in responsione ad primũ arg. ꝙ potentiæ aĩæ intellectiuę sunt proprietates eius, esset pertractandum illud quæsitum arduũ & difficile, num sint realiter distinctę ab anima, cuius auctor in hoc lib. nõ meminit, eo magis ꝙ quædam moderni asserunt D. Tho. tenuisse animã realiter identificari cum suis potentijs, quia hoc etiam tenuit Isidorus. ¶ Quidam alij soluũt rationes D. Tho. & tenent partem oppositam recitando plurimas sententias, sed quia ego non assũpsi prouinciã tractandi hæc quæsita per extẽsum, sed tantũ citare doctores tractantes de rebus ipsis, sufficiat tibi, prudens lector, videre quæst. nonã Francisci Tholet. & soluere rationes suas quę sunt nullius momenti. lege etiam Gregor. Arimin. 2. sent. dist. 16. quæst. 3. & Marsilium 1. sent. dist. 6. q. 7.

Marginalia: Opinio Martini ab Zpilcueta Doctoris Nauarri in manuali confessariorum.

Finis Additionum in Quæstiones libri secundi de Anima.

ADDITIONES IN TERTIVM LIB. DE ANIMA

ADDITIO PRIMAE QVAEST.

CIRCA hoc quæsitum põt esse dubitatio, si sensus cõis percipere possit contraria, vel sensibilia diuersorum generum sub vnica actione, an sub diuersis actionibus, quia cũ intellectus non possit hoc facere, multo minus & sensus: quod autem intellectus non possit, adest dictũ Arist. 4. metaph. qui vnũ non intelligit, nihil intelligit. nunc sic magis videtur de intellectu, quã de sensu, cum sit efficacior in cognoscendo; sed intellectus hoc agere non põt, igitur neque sensus.

Marginalia: Disputatio de sensu cõmuni. — Tex. 10.

¶ Adde ꝙ virtus illa quæ immutatur à contrarijs, & diuersis immutationibus, cõprehẽdit ipsa diuersis actionibus, quia sic cõprehẽdit, prout immutatur, sed immutatur diuersis immutationibus: quia vnũ immutat sicut habitus, & alterũ vt priuatio: igitur vna actione sensus nõ poterit diuersa sensibilia percipere. ¶ Adde adhuc, quia sicut est de diuersis sensibus respectu vnius sẽsibilis, sic de vno sensu respectu diuersorũ sensibiliũ, sed diuersi sensus nõ possunt comprehendere vnũ sensibile actione vna: ergo vnus sensus diuersa sensibilia per vnam actionem nõ potest cognoscere. maior patet per conuenientem similitudinẽ, minor quoque est manifesta. ¶ Propter has rationes fuerunt aliqui dicentes, ꝙ virtus comprehendens contraria percipit ea diuersis actionibus, quia eo modo sentit, quo modo agit, sed agit diuersas actiones: igitur & per diuersas actiones quoque sentit. sed ista opinio est falsa, quia cum ita se habeat sensus ad sensibilia, vti intellectus ad intelligibilia, vt docet Arist. 3. de anima, sed intellectus intelligit diuersa vnica actione, vt patet componendo, & diuidendo, igitur &c. ¶ Præterea sequeretur ꝙ vnum subiectum simul haberet diuersa accidentia eiusdem speciei solo numero differentia, nam omnes operationes eiusdem põiæ sunt vnius speciei, & sic si simul ageret diuersas actiones, sequeretur illud impossibile, quod est contra Ar. 5. metaph. huius opinionis est Auer. lib. de sensu & sensato dicens ꝙ virtus sensus cõmunis, sñ ꝙ est vna iudicat diuersa iudicio vno. ¶ Et nota ꝙ hoc est peculiare de sensu cõmuni, licet nonnulli fuissent reperti Philosophi, qui de sensibus particularibus etiam hoc asseruerunt, moti ex hoc, quia si sensus particularis cognoscit suam propriam operationẽ, vt visus visionem, & sic de alijs, sicuti sensus communis, qui cognoscit operationes sensuũ particularium, propterea iudicat diuersa vno iudicio, hoc idem facere põt sensus particularis. ꝙ autem particularis sensus, puta visus cognoscat suam operationem, probant, quia si aliquis sensus cognoscit operationem visus, ille sensus habet operationem aliquam, hoc est clarum, & apertum: aut ergo cognoscit eam, aut non, si cognoscit eam, eadem ratione visus cognoscit suam operationem, cum omnis sensus sit virtus organica, & in magnitudine, non vr̃ ergo ratio, quare vnus cognoscat suam operationem, & non alius. sed isti decipiuntur valde, quĩ illud quod cognoscitur a visu debet aliquid agere in visum, cum sentire consistat in quodam pati a sensibili, sed visio, aut auditio nihil põt agere in visum, quia actus nõ agit in suum proprium subiectum, visio autem est actus visus, igitur numquã poterit visus ad tantum opus eleuari. ¶ Et confirmatur, quia sensus particularis non cognoscit nisi sensibilia propria, aut cõia per se, sed videre non est aliquod sensibilium cõium, nec sensibilium propriorũ, quia omne sensibile propriũ est de genere qualitatis, videre aũt est actio, aut passio: igit̃ falsa est hæc opinio. rõ adducta est nullius momenti, quia iam non proceditur in infinitũ in ipsis põijs cognitiuis, tunc ipse intellectus oportet vt sit cognoscitiuus omnium inferiorum virtutum, & operationum suarum, & cognoscit etiam propriam operationem, cum sit immaterialis, quare ratio ex seipsa se interimit, nisi vellemus dicere, ꝙ sensus particularis cognoscit priuationem cognoscendo se non immutari a sensibili, vt visus cognoscit tenebram, cognoscendo se non immutari a lumine, & auditus cognoscit silentium cognoscendo se non immutari à sono, & sic in alijs, cuius signum est, ꝙ si aliquis homo habeat oculos clausos, & ducatur ad locum tenebrosum, ipse quamdiu tenebit oculos clausos, non cognoscet an sit in tenebris, vel in lumine, & statim si aperiet oculos, percipiet se esse in tenebris, ꝙ non videtur fieri nisi quia visus cognoscit tenebrã cognoscendo se non immutari a lumine, sed non immutari a lumine, cognoscere non põt, nisi cognoscat, aut cognouerit se immutatum fuisse, quia negatio non cognoscitur nisi per affirmationẽ aliquo modo, & sic cum immutari a lumine sit operatio visus, sequitur ꝙ visus cognoscat suã operationem, non tñ ex hoc sequitur ꝙ cognoscat suam sensationem scilicet visionem, quia visio luminis non est formaliter, & essentialiter ipsa immutatio visus a lumine, vt omnibus satis patet: vnde sequitur ꝙ tantũmodo sensus cõis vnica actione cognoscat contraria, vel diuersorum generum sensibilia, ut dictũ est. ¶ Et ad rões principales rñdendo dicimus ꝙ prima ratio nihil concludit, quandoquidem intellectus põt simul intelligere diuersa vnica actione, sub ratione conuenientiæ, vel differentiæ, & per modum vnius, sed non per modum plurium. ¶ Ad secundam dicimus ꝙ cum vnumquodq; contrariorũ immutat sensum sm̃ se, & per põiam propriam, tunc facit immutationes contrarias quodammodo, vel diuersas, & hoc non est simul, sed successiue, sed cum immutant simul, tunc non faciunt diuersas

Opinio Petri de tarantasia 1. sent. dist. 8

Impugnatur hæc opinio. Tex. 3.

Tex. sine cõmen.

Opinio Plotini.

2. de anima. Tex. 112.

Lege D. Th. p. p. q. 85. ar. 4. in quo disputat si intellectus possit plura intelligere, & 1. cõt. gen. cap. 55.

uersas immutationes omnino, sed vnam sub ratione conuenientiæ, vel differentiæ. ¶ Ad vltimam negamus similitudinem, quia diuersi sensus respectu nullius sensibilis possunt habere operationem vnam, qm̃ ad vnitatem operationis requiritur vnitas virtutis operantis, sed vnus sensus bene põt habere vnam actionem respectu diuersorum sensibilium in vno cõicantium, & ratio est, quia semper virtus superior potentior est inferiori, constat autem ꝙ sensus cõis est superior, & nobilior sensibus particularibus, & ideo poterit cognoscere obiecta ipsorum particularium sensuum, licet diuersi particulares sensus non possint per se cognoscere vnum obiectum, ex quibus patet solutio dubitationis motæ.

ADDITIO SECVNDAE QVAEST.

QVIA in hoc quæsito multa interponuntur de sensu communi, & præcipuè in definitione phantasiæ, q̃ dr̃, ꝙ est motus, idest operatio causata a sensu sm̃ actũ, nomine sensus in actu non solum venit intelligendus sensus exterior, sed etiã sensus cõis, quæro hic difficultatem quandam, num somnus sit passio ipsius, [Difficultas de somno, cuius est passio.] an alicuius alterius sensus, quandoquidem aliqui fuerunt dicentes somnum non esse passionẽ sensus cõis, siquidem illius est passio somnus, quod primo immobilitatur: quia passio debet assignari primo subiecto, vt scribitur in Posterioribus, nunc aũt sensus cõis non [Primo post. Tex. 11.] primo immobilitatur in somno, quia primo deprimitur caput, & postea clauduntur palpebræ, & immobilitatur oculi, & tunc est somnus perfectus: non igitur erit passio ipsius sensus cõis. ¶ Præterea somnus non est passio illius, quod operatur in somno, quia illud debet immutabilitari, quod somno premitur, sed sensus cõis operatur aliquando in somno, siquidem in somno iudicamus nos videre, & audire, & sic de alijs, & hoc non fit nisi per sensum cõem: quoniã illius est de operationibus particulariũ sensuũ iudicare, vt patet in hoc lib. [Huius libri. Tex. 136.] ¶ Adde etiam, quia somnus est passio illius, à quo calor, & spiritus trahuntur, propter hoc enim redditur immobile illud, cuius somnus est passio, sed a corde, quod est primũ subiectum, non retrahitur calor, & spiritus immo ad ipsum retrahuntur: sequitur ergo somnum non esse passionem sensus cõis. ¶ Pro veritate huius difficultatis, est sciendum ꝙ in dormiendo ligantur, & immobilitantur oẽs particulares sensus, quia si in somno non immobilitarentur oẽs sensus, immo vnus, aut plures operarentur, tunc simpliciter dormiens esset vigilans simpliciter, nam operans sm̃ vnam virtutem sensitiuam, est simpliciter vigilans, cum sit sentiens simpliciter, & sic priuatiue opposita simul inessent eidem simpliciter organo: in somno enim simpliciter immobilitati sunt oẽs exteriores sensus. ¶ Est etiam [Quid est somnus, variæ opiniones Philosophorum.] sciendum quòd somnus est impotentia sentiendi propter excessum vigiliæ, vel vt alij dicũt ꝙ est immobilitatio sensuũ, qui non possunt exercere proprias operationes, respectu sensibilium exteriorum, hinc sequitur, ꝙ somnus est impotentia detinens actum rerum existentium: quia licet in somno sensus bene moueatur à simulacris interius existentibus, non tñ subministratur ei a sensibus qui sunt extra, immo ex alia parte ligati, & immobilitati sũt, & cum sit quoque somnus ligamentum sensuũ cum confortatione eorundem, sicut vigilia [Quid est vigilia.] est solutio in vsum sensuum, cum debilitatione eorum: semper enim sensus in operando indigent spiritibus diffusis, & dispersis ad exteriora, & in operando consumuntur huiusmodi spiritus & deperduntur continue, & cùm sint finitæ virtutis, tandem omnino deficerent, nisi animal quiesceret ab operatione sentiendi, & ideo oportet huiusmodi animal quiescere, & huiusmodi quies est somnus, & tunc fit quædam reparatio spirituum ex subtilissimo nutrimenti, actione caloris digerentis, & causa remota eius est euaporatio quæ ele- [Quæ est causa remota somni.] uata fuit ad cerebrum, & ibi infrigidata, & ingrossata, & descensu suo repellit spiritus; & prohibet ab interioribus ad exteriora diffundi, & hæc dr̃ causa positiua, & remota, causa vero propinqua est priuatio influxus spirituũ ad organa sensuum, & sic rñdendo, Ad quæsi- [Quæ est causa propinqua somni.] tum principale dicimus ꝙ somnus est passio sensus cõis, quia somnus est passio illius quo immobilitato oẽs sensus particulares immobilitantur, & non econuerso, sed sensu cõmuni [Somnus est passio sensus communis.] immobilitato, immobilitantur oẽs sensus particulares, quia ab ipsa est influentia virtutis in omnibus sensibus, & non econuerso: igitur &c. ¶ Ad rõnes in contrarium dr̃ & ad primam quod somnus est passio illius, quo primo immobilitatur causalitate, & natura, modo quamuis primo appareat immobilitatio, & ligatio partium exteriorum, tñ hoc causatur

 ex pri-

ex priuatione influxus a sensitiuo communi ad eas. primo .n. euaporatio infrigidata debilitat terminos sensuũ, & tunc cadunt partes exteriores graues, vt caput, & palpebrę, quia calor reciprocatur ad intra, tandem oppilatis vijs spirituum priuatur influxu spirituum,& fit somnus perfecte. ¶ Ad secundam dicimus ꝙ in somno sensus communis non operatur circa sensibilia exteriora,nec ab eis immutatur mediantibus sensibus particularibus,sed bene immutatur a simulacris sensibilium interius reseruatis, & illa sensatio sensus cõis,quã facit eum immutatus est ab imaginibus interius reseruatis, est obiectum sẽsus cõis,& quid spirituale .s. imago rei interius reseruata. ¶ Ad vltimam dicimus ꝙ non oportet somnum esse passionẽ illius a quo retrahuntur spũs, sed illius ad qđ retrahuntur: quia illud fit impotens moueri a sensibus exterioribus, eo ꝙ sensus particulares spiritibus priuati, non possunt ipsũ immutare. vide Alb. de sensu,& sensili tract.1. cap.2.& Auerr. eodẽ lib.cap.3.

Lege D. Th. lib. de sensu & sensato, lect. 5.

ADDITIO TERTIAE QVAEST.

Disputatio de numero sensuum interiorum.

VAERO circa hanc disputationẽ,num verior sit opinio Auicẽnæ,quã D.Th. inter quos est altercatio de numero sensuũ exteriorũ,& vr̃ ꝙ probabilior sit positio Auic. & Alberti, qñquidem vltra sensum cõem,& phantasiam, & cogitatiuã, & memoriam, debet esse reminiscentia, non loquor modo de extimatiua,quam ponit Auicennas, & de qua currit cõis opinio. ꝙ autem debeat poni hæc virtus,quæ dr̃ reminiscentia, probatur rõne, quia erubescimus, cum sine ratione loquimur, reminiscentia clarum est, ꝙ non est sensus cõis, nec phantasia, nec cogitatiua,vt patet ex earũ diffinitionibus. ꝙ ẽt non sit memoria, sic suadeo, qñquidem illæ virtutes non sunt eædem, quæ hñt diuersas operationes, vt ait Ar. sed memoria & reminiscentia sunt tales: igitur &c. probatur minor: quia actus memoriæ est reseruare aliquid sub ratione præteriti, & actus reminiscentiæ est inuestigatio alicuius, qđ excidit à memoria sm̃ seipsũ. ¶ Et confirmatur,quia illę virtutes sunt diuersę, quarum vna inuenitur in aliquo,in quo alia non inuenitur,nam vna, & eadem virtus non inuenitur in aliquo sine ipsa, sed memoria inuenitur in brutis vt patet, reminiscentia non inuenitur,vt ait Ar. igitur habeo ꝙ non sunt eadem. ¶ Adde ꝙ si illæ virtutes essent eadem põia,tunc hñs bonitatem vnius haberet bonitatem alterius:sed hoc est falsum, quia aliqui sunt memoratiui, sicut tardi, qui tñ sunt male reminiscitiui, & econtra, aliqui sunt bene reminiscitiui, & sunt male memoratiui,vt subtiles: distinguitur igitur reminiscentia à memoria. ¶ Propter has rõnes aliqui dixerunt ꝙ hę virtutes non sunt eędem, & hoc de mente D. Th. quia memoria non est vis discursiua, & inquisitiua,sed reminiscentia est discursiua ab vno in aliud, & sic non est eadem virtus, & hanc opinionẽ tenuit D. Th. in lib. de memoria, & reminiscentia. pace tñ horum dixerim, hoc non reputo verũ, quia S.Th. in opusculis suis expresse ait, ꝙ ipsa reminiscentia est ipsa cogitatiua, cuius est discurrere in particularibus intentionibus, quia virtus cogitatiua est aliqua ratio,vt ait Auerr. 2. de aĩa, ita ꝙ sicut intellectus ratiocinatur in intentionibus vniuersalibus, sic proportionaliter cogitatiua rõcinatur in particularibus intentionibus.Siquidem memoria in reminiscendo pręsentat intentionem,& imaginatiua præsentat imaginem rei, & cõpositio intentionis cum imagine fit per cogitatiuam. verbi gratia, volo reminisci quid audiui nudius tertius,incipiam per artem reminiscendi ab aliquo principio à quo consueui ad plura moueri, sicut incipiã à consideratione lactis, & tunc ꝓpter consuetudinẽ statim occurrit mihi nix, quæ est ei similis in albedine, & vlterius considerata niue, statim occurrit mihi grando ꝑ aliq̃ propinquitatem in causa gñationis, quæ est frigiditas, & post comprehensionẽ grandinis occurrit mihi comprehensio tonitrui, quia solent fieri propinque adinuicem. modo in illo actu reminiscendi, imaginatiua virtus præsentat intentionem tonitrui in se reseruatã,& memoria præsentat intentionem quandã tonitrui, scilicet auditionẽ eius præteritam, & cogitatiua facit compositionem hanc: audiui grandines, ergo erit tonitruũ: & sic cogitatiua vocatur rõ particularis, & valde auxiliatur memoriæ locali, quam ego sępe expertus sum Bononiæ, Venetijs, & Neapoli recitando aliquando plusquã centum argumenta, & longissimas orationes, & prædicationes,& in paruo tempore illa memorię mandaui, licet fuerim quoque vsus pulcherrimo medicamento. hæc est vna via non multiplicandi sensus interiores. ¶ Est etiam alia via dicendi, ꝙ reminiscentia est eadẽ cũ memoria,quia ad eandem

6. natur. c. 3.

2. de anima. Tex. 33.

Lib. de sensu & sensibili cap. 6.

Lect. 1.

Opus 45.

Cõmen. 63.

Memoria localis quid sit.

Duplex via non multi-

plicandi sensus interiores.

ad eandem virtutem pertinet principium,& conclusio, vel discursus ad aliquam conclusionem, & ipsa conclusio: nunc aũt reminisci est quidam discursus, qui ad memoriam terminatur: ergo pertinet ad eandem virtutem cum actu memoriæ,& cum memoria pertineat ad memoratiuam virtutem, reminisci pertinet ad eandem,& iam patet ꝙ reminisci pertinet ad reminiscentiam: ergo reminiscentia est eadem virtus cum memoria: tũ etiã quia eadem virtus est, quæ reseruat aliquid, & quæ inquirit de illo per illud interius reseruans, nec est inconueniens, ꝙ memoria in hominibus propter sui cõiunctionẽ cum superiori virtute possit in aliquam operationem, in quam non põt in brutis, quia ibi non est coniuncta superiori virtuti, quæ est intellectus. vnde superfluum est ponere plures sensus interiores ipsis quatuor supra nominatis. ¶ Ad rõnes in contrarium dicimus,& primo ad primam, ꝙ illæ operationes sunt ab vna põia, & distinguuntur sicut componere, & discurrere. ¶ Ad secundã dicimus ꝙ non est eadem memoria in hominibus, & in brutis quia in hominibus subseruit cogitatiuæ, ꝙ non facit in brutis. ¶ Ad vltimã dicimus ꝙ illa diuersitas accidit ꝓpter diuersos actus illius põiæ, & propter diuersam complexionem hominum, lege de hac materia Aureolum 4. sent. dist. 42. & Mirandulanum in tract. de memoria locali.

Vide Albertũ Bucchifer. in lib. suo de memoria.

ADDITIO QVARTAE QVAEST.

Dubitatio de natura intellectus possibilis.

QVIA hic inuestigatur natura intellectus possibilis, de qua disputat Auer. commen. 5. huius libri præcipue contra Theophrast. qui cum audisset ab Ar. intellectum posibilem esse nullius naturę, putauit nullam perfectionẽ dicere, quia si exprimeret aliq̃ perfectionem tũc esset aliquis actus, sed hoc est falsum, quia vel esset actus sensibilis, vel intelligibilis, sed neuter esse põt: non sensibilis, q̃nquidẽ tunc nõ posset recipere formas vniuersales & abstractas, quia recipiens & receptũ debent esse proportionata: non actus intelligibilis, siquidẽ tunc esset intelligens & intellectũ quocunque alio circũscripto, qđ est absurdũ, quia ad hoc vt sit intelligens, oportet vt adsit phantasma, & per spẽm intelligibilem fiat in actu. vtebaẽ & alijs rõnibus, inter quas sunt illę quę adductę sunt ab Auctore in sua quęst. ¶ Sed hęc opinio est falsa, quia siue dicamus cũ illis qui ponunt intellectũ possibilẽ identificari cũ aĩa intellectiua, siue cũ illis qui sustinent intellectũ esse accidens ipsius aĩæ, semp sequiẽ ꝙ intellectus sit quidam actus, q̃m si intellectus identificetur aĩę, quæ est actus, sequitur ꝙ non est simpliciter pura põia: si vero sit accidens eius, ex hoc ipso ꝙ inest ei, sequitur ꝙ sit quidam actus, & sic non est pura põia vt materia prima, sed in tali genere, scilicet intelligibiliũ, quemadmodũ dicimus, ꝙ oculus est pura põia in genere colorũ, & nõ simpliciter, quia est actu diaphanus, & sic intellectus est pura põia, sed non simpliciter, sed in ordine rerum intelligibiliũ, quia nullũ immediate receptiuũ accidentiũ spiritualiũ est simpliciter põia, sed intellectus possibilis est receptiuus accidentiũ spiritualiũ: ergo &c. Maior patet, quia subiectũ accidentium non est pura põia simpliciter, Minor probatur, quia intellectus recipit spẽm intelligibilem, actum intelligendi, & habitus scientificos, quæ oĩa sunt accidentia. ¶ Præterea, pars aĩæ non est põia simpliciter, sed intellectus est pars animæ, vt ait Ar. in aĩa sunt duę partes, quarum vna est recipiens, & alia agens, igitur &c. ¶ Item, nullum operatiuum est simpliciter põia, sed intellectus est operatiuus: igitur &c. Maior colligitur ex secundo de gener. materię est pati, & facere est alterius põiæ. ¶ Item, nullum distinctum à materia est põia simpliciter, sed intellectus possibilis distinguitur à materia, cum collocetur in genere entiũ supra materiã: igitur &c. ¶ Itẽ nullũ impassibile est põia simpliciter, sed intellectus possibilis est impassibilis: igitur &c. ¶ Rursus, suum nomen ostendit, ꝙ non est simpliciter põia, quia intellectus significat vim cognoscitiuã: vnde necessario deducitur, ꝙ sit quidã actus: eo magis, quia esse intellectũ inuenitur in primo principio, in quo nulla est põia passiua: propterea concludendũ est, ipsum intellectũ nõ esse purã ac simpliciter põiam, nisi cum hac clausula in genere intelligibiliũ, siue immaterialium. & siquis diceret, id quod est omnia fieri, est pura, ac simpliciter potentia, sed intellectus possibilis est huiusmodi: igitur &c. ¶ Præterea, illud cuius intelligere est pati, est simpliciter põia, sed intellectus possibilis intelligere, est pati: igitur &c. ¶ Præterea, intellectus qui est receptiuus, & non est actiuus, est pura põia, sed intellectus possibilis est receptiuus, ex hoc lib. igitur &c. Tunc Auerr. dixit, ꝙ intellectus possibilis est quartum genus simile materiæ, sed hæc omnia, & similia concludunt in intellectum possibilẽ

Tex. 17.

Tex. 53.

Tex. 7. huius lib.

Tex. 4. Comm. 5.

esse pōiam non simpliciter vt materia prima, quæ nullum dicit actū, sed esse pōiam in ordine ad intelligibilia ipsa, cum hoc tñ stat, ꝙ ipse in se sit quidam actus, & quædam perfectio. ¶ Ad principale argumentum dicimus, ꝙ intellectus possibilis est natura intellectualis & non sensibilis. & est actus in ordine ad animā intellectiuā, quia est eius accidens informans ipsā, sed in ordine intelligibiliū est pura pōia, vt dictū est. Pro maiori declaratione illius maximę, qua vtitur Auctor in risione primi argumenti, lege ipsum 3. cont. gent. cap. 98. & Caie. in p.p D. Tho. q. 56. ar. 2. in resp. ad primum, lege etiam Zimmarā Theor. 8. vbi latius disputat contra nonnullos de glosa huius vulgatissimæ propositionis, quæ est maximi momenti, & in Philosophia, & in Theologia, vt ostendi in quæst. meis Metaphysicalibus super 7. Metaph. aduersus Antonium Andream Scotistam, & sequere glosam Caietani, ex qua poteris soluere plura argumenta, & præcipue illud quod fieri solet de tactu, qui non est denudatus à tangibili quod tangit, cum consistat in quadam medietate qualitatum tangibilium, 2. de anima, & etiam in hoc tertio.

Omne recipiens est denudatum à natura recepti.

Tex. 118.
Tex. 7.

ADDITIO QVINTAE QVAEST.

Lege Aug. Suessanū libro de intellectu.

QVIA hæc quæstio luculenter tractatur hic ab Autore, non oportet aliud addere, nisi remittere lectorem (si latius voluerit scire opiniones horū philosophorum) ad Augustinum Niphum in quinto cōmen. Auerr. huius tertij, & in 36. in quibus fusius videbit opinionē Alex. de triplici illo intellectu scilicet intellectu agente, quē voluit esse Deū, & de intellectu possibili, quem vocat præparationē quandam aīæ ad recipiendum influxum à Deo, quo mediante suscipit speciem intelligibilem, & sic efficitur intellectus in habitu, & vtatur contra istam opinionem rationibus quibus vtitur D. Th. habebit etiā opinionem diuini Platonis asserentis, aīam esse veluti nautā in naui respectu hominis, & intellectum esse pōiam inorganicam, contra quā disputat D. Tho. p. p. ¶ Reperiet, adhuc latius opinionē Auempacę, Albumazar, & multorū aliorū Arabum asserentiū intellectū esse virtutē imaginatiuam, in qua recipiuntur phantasmata sensibilia, aduersus quos disputat pluribus rōnibus D. Th. ¶ De opinione Themistij, & Theophrasti asserentiū intellectū esse sbiam separatam, vt quidam eis imponunt, vel vt aliqui asserunt eos posuisse aīam esse vnā in oībus hominibus æternam, & immortalem, & esse compositā ex duplici parte, vna quæ est, vt materia, & dr̄ intellectus possibilis, altera vt forma, & dr̄ intellectus agens. lege tu diligens lector Albertum in hoc 3. de aīa: & videbis quoq; opinionem Ammonij, Simplicij & Philoponi. ¶ De opinione Galeni, asserentis aīam esse cōplexionem, lege D. Th. 2. cont. gent. reperies quoq; opinionē Dinarchi vt ait Gregorius Nissenus, & Emp. qui voluerunt aīam esse quandā armoniam sonorū contrariorū, ex quibus componuntur corpora aīata, & de facili refellere potes illos rōnibus D. Tho. quibus rōnibus, & alijs quas addit D. Th. poteris impugnare ēt opinionem Leucippi asserētis intellectū non differre à sensu, quæ opinio est rudior alijs cum sensus reperiatur in oībus animalibus, intellectus tm̄ in homine. ¶ De errore Auerr. quē multi Auerroistę sectant̄, vide D.Th. eodē lib. 2. cont gent. & p.p. summę suæ Theologię, & in opusculo contr. Auerroistas, & conclude cum D.Th & ipsa veritate, intellectum possibilem esse vnā ex facultatibus, & pōijs aīæ, quę facultas est in pōia ad recipiendas spēs à phantasmatibus, mediāte alia virtute, & facultate, quæ vocatur intellectus agens, & anima ipsa rōnalis est forma informans corpus hominis, incipiens simul cum eo, & remanens post. hanc veritatē reperies multis in locis apud D. Th. & agnosces quomodo intellectus possibilis dr̄ impassibilis, quia non patitr̄ passione corruptiua, dr̄ immixtus quia non est virtus organica, dr̄ separatus quia non est actus corporis, & hæc noluerunt intelligere Phil. ꝓpterea inciderunt in varios errores.

2. cont. gent. cap. 61.
q. 88. p totū.
2. cont. gent. cap. 67.
Tract. 2. c. 11.
Cap. 63.
2. cont. gent. cap. 64.
Cap. 66.
Cap. 59.
Quest. 76. ar. 1.
Quolibet 12. ar. 10. opusc. 3. cap. 8.

ADDITIO SEXTAE QVAEST.

Tex. 4. p. p. q. 86. per totam.

CIRCA hanc disputationem nota, ꝙ videtur esse mota contra tex. Arist. dicentis de intellectu, necesse est itaque qm̄ oīa intelligit, immixtum esse: si ergo intellectus omnia intelligit, ergo intelligit seipsum, quoniam qui omnia dicit nihil excludit, vana ergo est dubitatio, num intellectus intelligat seipsum. ¶ Adde

¶ Adde quod cum intellectus possibilis sit quoddam ens, oportet quod contineatur sub ente vniuersaliter: quia omne particulare continetur sub vniuersali, & ens est suum obiectum, quod ipse intellectus possibilis intelligit: ergo sequitur necessario seipsum intelligere. ¶ Nisi dicamus quod Doctores tractant hoc quæsitum propter diuersas opiniones Philosophorum, siquidem aliqui posuerunt intellectum adeptum se intelligere per hoc, quod intellectus agens est qui facit per abstractionem obiecta intelligibilia ex sensibilibus, & hæc intellectus possibilis intelligit, & quæcunque intellectus agens abstrahit, intellectus possibilis intelligit, adeo quod veniri: status in quo intellectus possibilis acquisierit omnem scientiam, & tunc nominabitur adeptus, & intelliget intellectum agentem & omnes substantias separatas, & seipsum, & hæc erit summa beatitudo sua, quam opinionem reputat D. Tho. esse fabulosam. ¶ Alia opinio fuit Plotini asserentis quod intellectus possibilis magis intelligit seipsum quam alia, quia alia intelligit per species, & non per seipsa, ipse autem intelligit se per suam substantiam, cum sit semper sibi ipsi præsens. ¶ Alij vero econtra dixerunt, quod intellectus cognoscit se per suam speciem, quia quando cognoscit aliqua, fit actu per speciem illorum, & postea format aliam speciem de se, & per illam se cognoscit. ¶ Alij vero docuerunt quod bene intellectus intelligit se, sed quodam modo accidentali, quoniam quando intelligit res ad extra fit vnum cum eis accidentaliter, & non essentialiter, & sic intelligendo ipsas res intelligit etiam se, cum sit vnum cum illis rebus intelligibilibus. ¶ Quidam alij dicunt quod intellectus nullo pacto potest se intelligere, quia tunc intelligeret etiam suam operationem, quam tamen apprehendere non potest, siquidem intellectus se habet ad operationem suam sicut sensus ad sensationem per conuenientem similitudinem: sed sensus non potest sentire suam sensationem, vt docuit Arist. in fine 2. lib. de Anima: igitur &c. ¶ Adde etiam quod intellectus illud tantum intelligere potest, quod est sensibile, cum sine phantasmate nihil intelligat, phantasma est rei sensibilis, sed operatio intellectus & ipsemet intellectus non sunt sensibilia: igitur &c. ¶ Videmus etiam, quod illud intelligit noster intellectus, quod agit in ipsum, cum intelligere sit pati ab ipso intelligibili, sed operatio intellectus, & ipse intellectus non agit in eum, quia accidens non agit in suum subiectum, vel idem in seipsum, ex quibus sequitur, quod intellectus seipsum intelligere non potest: sed hi allucinantur valde, quia sensus si non percipit suam sensationem, hoc ideo est quia est virtus organica, intellectus vero est inorganicus, impassibilis, & immixtus, & licet intellectio non sit sensibilis per se, habet tamen habitudinem ad sensibile per se, nempe ad illud, à quo causatur in intellectu. (quandoquidem omne causatum habet habitudinem ad suam causam) & hoc sufficit. intelligere quoque dicimus quod est essentialiter agere, & non pati, quoniam solus intellectus producit intellectionem, sed non per seipsum præcise: sed mediante specie intelligibili per quam veluti per formam suam constituitur in actu primo, vt potentia cognoscitiua est, & sic factus in potentia accidentali, reducit se ad actum secundum: est ergo intelligere essentialiter agere, & pati antecedenter, & concomitanter, ex quo sequitur quod intellectus intelligit se, sed non per se primo, & directe, sed indirecte ex cognitione aliorum, & dum intellectus intelligit se, & ea quæ in ipso sunt, hoc non facit per aliam speciem, sed tantum per illam quam suscepit ab extrinseco obiecto, & hoc tenemus ad mentem D. Tho. nec eodem actu, quo cognoscit obiectum, cognoscit se, vel suum intelligere, sed alio qui reflexus dicitur, nec habemus pro inconuenienti dari processum in infinitum in his actibus.

¶ Primam rationem principalem aliqui soluunt dicendo, quod quando dixit Ar. intellectus omnia intelligit, voluit innuere omnes formas materiales, quæ responsio stare non potest, quia verbum illud omnia, accipitur vniuersaliter pro omnibus entibus, quia si pro formis materialibus tantum staret, tunc non cognosceret seipsum, & actum suum, cuius oppositum ostensum est: est ergo germanus sensus verborum Ar. quod intellectus secundum aptitudinem omnia intelligit, quoniam est aptus natus omnia intelligere, licet non eodem modo. ¶ Alia ratio facit pro nobis, quia cum nullum ens sit ignotum naturaliter, oportet ipsum intellectum omnia cognoscere, licet non æqualiter, vt dictum est. De quibus omnibus vide 2. cont. gent. vbi inuenies quomodo intellectus se intelligit secundum modum suæ naturæ, si autem perscrutari volueris quomodo differenter Deus agnoscat se, & Angelus intelligat seipsum per suam substantiam, & anima separata etiam se, & alias animas agnoscat, lege D. Tho. p. p. q. 14 ar. 2. & 3. & q. 55. ar. 1. & q. 89. per totam & 4. sent. dist. 50. q. 1. ar. 1. & de ver. q. 19. ar. 1. & in quæst. de Anima ar. 15, videbis abundantissimam doctrinam.

Opin. Auer. 16. comment. huius lib.

p. p. q. 88.

Opinio Platonis.

Opinio Alfarabij lib. de intellect.

Opinio Aleand.

Opinio Marciani Græci.

Tex. 10. huius lib.

Tex. 39. huius.

Soluuntur rationes Marciani.

Intelligere quo dicitur agere essentialiter, & pati antecedenter.

Tex. 4. huius.

Quomodo intellectus omnia intelligit.

Cap. 79.

Differentia intelligentium.

ADDI-

ADDITIO SEPTIMAE QVAEST.

Disputatio de cognitione substantiarum separatarum.

VIA in arg. quinto fit sermo de cognitione substantiarũ separatarum, nõ erit inutile, aliqua dicere hic de ipsis, quãquã in disput. 3. super. 2. metaph. latius disputauimus aduersus Ant. And. est tamẽ sciendum, ꝙ inter Graecos, Arabes, & Latinos, fuit varia sententia, quomodo intelligentiæ pro hoc statu à viatore

Opinio Themist.

cognosci possunt. ¶ Inter alios fuit Themist. ponens intellectum tam agentẽ, quam possibilem, separatum, & æternum, & coniungi nobis per cognitionem phantasmatum, & cũ fuerit perfecte coniunctus, tunc intelliget intellectum agentem, & ceteras substantias separatas. ratio sua est, quia difficilius est abstrahere quidditatem, & eam cognoscere, quam cognoscere, & non abstrahere, cum difficilius sit facere duo, quam vnum tantum: at intellectus noster abstrahit quidditatem à substantijs materialibus, & eam cognoscit: ergo multo magis cognoscit substãtias separatas, quæ sunt quidditates abstractę ex seipsis. ¶ Alex.

Opinio Alexand.

vt dictum est, posuit intellectũ nostrum esse præparationem ad recipiendas species intelligibiles per quas coniungitur cum intellectu agẽte, quem dixit esse Deum, & cum perfecte fuerit ei coniunctus, intelliget ipsum, & ceteras substantias separatas. Ratio sua erat, omne generabile cum peruenerit ad finem, & complementum suę generationis, etiam peruenit ad completam operationẽ: sed intellectus possibilis noster est generabilis, & corruptibilis: ergo cum peruenerit ad complemẽtum suę generationis, scilicet acquisitis omnibus intelligibilibus, poterit perfecte exercere suam operationẽ, quæ erit cognoscere Deũ, &c. abstracta quidditatiue. ¶ Auemp. Magister, Auer. docebãt intellectum nostrum possibi-

Opinio Auẽpace Hisp.

lem esse organicum: sed per abstractionem phantasmatũ perueniet ad cognoscendum substantias separatas quidditatiue, quandoquidem cum intellectus cognoscit quidditatem aliquam abstractam ab aliquo indiuiduo, vel specie, vel genere, quæritur num illa quidditas habeat quidditatem aliam, vel non. si habet, iterum potest abstrahere aliam quidditatem, & cum non sit processus ad infinitum in quidditatibus, sequitur ꝙ possit cognoscere vlti-

Opin. Auer. 3. de anima Cõmen. 5.

mas quidditates, quæ sunt substantiæ separatæ. ¶ Auerr. asseruit intellectũ nostrum possibilem adipisci omnia intelligibilia speculatiua, adeo ꝙ ei vnitur, & copulabitur intellectus agens: cum autem ipse intellectus possibilis fuerit in hoc statu, tunc erit intellectus adeptus, & cognoscet omnia, & erit perfecte beatus. ratio potissima est, quia si noster intellectus non intelligeret substantias separatas, tunc natura fecisset aliquod frustra, quia fecisset illud, quod est in se naturaliter intellectum, non intellectum ab alio. ¶ Scotus

Opinio Scoti. 1. sent. in prolo. q. 3. & 2. senten. dist. 6. & 2. Metaph. q. 1

voluit intellectum nostrum possibilem identificari cum anima nostra, & cognoscere substantias separatas quidditatiue, sed non secundum omnem gradum cognitionis quidditatiuę, sed tãtum per agregationem conceptuum & prædicatorum quidditatiuorum, & inter alias rationes suas hæc est potissima, quia omnes homines natura scire desiderant: igitur magis scire magis desiderant: ergo maxime scire maxime desiderant: sed cognoscere substantias separatas quidditatiue, est maxime scire: ergo intellectus noster aliquando perueniet ad hoc, quoniam desiderium naturale non est ad impossibile. ¶ Istis tamẽ non ob-

Opinio D. Tho. p. p. q. 88. per totã 3. cont. gen. c. 41. de ent. & essentia. Cap. 1.

stantibus tenet D. Tho. intellectum nostrum possibilem esse potentiam distinctam realiter ab anima, & nunquam neque in hoc statu, neque in alio, naturaliter adepturũ quidditatiuam cognitionem abstractorum, quia intellectus nihil intelligit nisi per abstractionem à phantasmatibus: sed substantiæ separatæ quidditatiuę non cadunt sub phantasmatibus, cum non cognoscantur nisi per effectus, qui non adæquant ipsas: igitur male dicunt omnes quotquot sustinent, ꝙ noster intellectus potest quidditatiue intelligere abstractas substantias: non discernendo inter hæc duo, ꝙ aliud est cognoscere quidditates intelligentiarum, & aliud cognoscere ipsas quidditatiue. primum concedit D. Tho. quia cognoscimus, ꝙ intelligentia est substantia immaterialis, & immobilis: sed secundum negat, quia illo dato sequeretur nos posse cognoscere ipsas à prima potentia vsque ad vltimum actum: hoc est cognoscere quidditatiue, comprehendere vltimas differentias ipsarum, cum tamen non cognoscamus de eis nisi communia prædicata, quæ potius spectant ad quæstionem quia est, quam quid est: ideo topice, non posterioristice possumus dicere ꝙ cognoscimus

Theore. 76. Tex. 30.

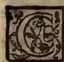
quidditatiue. ¶ Hoc habito soluuntur omnia argumenta in contrariũ, applicando ad ea. Nec te moueat, ꝙ asserit Zimmara D. Tho. cecinisse palinodiam 9. metaph. vbi Arist. loquens

quens de cognitione substantiarũ simplicium inquit, ꝙ ignorantia talium non est vt cęcitas, cęcitas enim est vt si intellectum non habeat quis. ex quibus verbis elicit Beatus Tho. ab ipsa veritate coactus, ꝙ secundum sententiam Arist. humanus intellectus potest pertingere ad intelligendum substantias simplices, qđ videtur sub dubio reliquisse 3. de Anima, male ergo alibi negat. ¶ Sed allucinatur Zimmara in hac re, quandoquidem Arist. duas tetigit partes in quæst. mota 3. de anima: primam, num intellectus noster posset intelligere aliquod abstractorum: secundam, an possit intelligere quidditatiue. primam iam soluit 9. metaph. secundam aũt nunquam soluit, vnde nulla est contradictio in verbis B. Tho. ¶ Adde etiam ꝙ cognitio quidditatiua habet gradus secundũ apprehensionem, & comprehensionem, vt ait Caie. in expositione 1. ar. 12. q p.p. ¶ Potest etiam dici vt quibusdam ex nostris videtur, ꝙ verba illa 9. Metaph. non sunt D. Tho. vt patet ex metaph. manu scripta quæ reperitur in Bibliotheca Bononiensi. cætera quæ hic essent dicenda vide apud Caiet. lib. de ente, & essentia in expositione 5. cap. & in disputatione 3. nostra super 2. metaph. & apud Mag. Chrysost. & Dominicum de Flandria ibidem.

Tex. 36.

Lege D. Th. in opusc. 42. cap. 6. & li. 3. cont. gẽt. cap. 43. & 46.

ADDITIO OCTAVAE QVAEST.

CIRCA disputationem istam de speciebus intelligibilibus, vltra opinionem cuius meminit Auctor, in sua quæst. fuerunt, & alij negantes species, de numero quorum fuit Gotfredus, asserens de mente Arist. vanas esse huiusmodi species, quia 3. de anima enucleans naturã intellectus, ipse Philos. ait, intellectus nihil est eorum, quæ sunt ante intelligere: si ergo darentur huiusmodi species, tunc intellectus esset actuatus per istas species, & sic erit in actu ante ipsum intelligere. ¶ Præterea, positis istis speciebus, tunc intellectus non intelligeret, neque reciperet, quoniã intus apparẽs prohibet extraneum, & obstruit: igitur vanæ sunt species istæ ad mentẽ Arist. ¶ Præterea quæro de productiuo harum specierũ, num sit phantasma, vel agens, possibilisue intellectus. non phantasma, quia hoc est materiale, & species sunt spirituales non agens intellectus, quia ipse cum sit lumen habet tantum illuminare: nõ possibilis quia munus eius est recipere, & non agere, cum igitur non sit assignare productiuum harum specierum, sequitur ꝙ fictieium quoddã sit eas imaginari. hanc opinionem dicit iste vir fuisse magnorum Philosophorũ, nempe Themistij, Auemp. Auerr. & multorum aliorum. ¶ Ioannes Baconitanus negat quoque species intelligibiles, quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed ad intelligendũ naturas vniuersales, sufficit intellectus cum ipsis phantasmatibus: non ergo sunt necessariæ species intelligibiles. & hæc est sentẽtia Arist. qui 2. Ethi. asserit tria tantum reperiri in anima .s. facultas, passio, & habitus: modo species intelligibilis, non est facultas, non passio, non habitus vt patet: igitur non dantur hũoi species. ¶ Præterea, actus intellectus duo sunt ex 3. de anima, simplicium apprehensio, & compositio, & diuisio. ¶ Addit Beatus Tho. discursũ, nũc quæro, istę species in quo actu sunt, non in primo, quia hæ species non intelliguntur: non in secundo, nec in tertio, quandoquidem species non est cõpositio, neque discursus: non ergo dantur istę species. ¶ Aureolus dixit esse necessarias species intelligibiles in intellectu, non tamen postmodum est necessarium remanere, nisi dum ipse intellectus intelligit, & hoc voluit expresse Arist. 3 de anima dicens, ꝙ sicuti se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia, sed sensus postquam exercuit suam sensationem, non habet species sensibiliũ: ergo sic intellectus postquam exercuit suã intellectionem, non habet amplius species intelligibiles impressas, & subiectiue existentes in intellectu remanentes post actum intelligendi, sed solũ expressas, & obiectiue existentes in intellectu, cessant tamen cessante actu intelligendi. & hoc voluit Auerr. dicens, necesse est vt formæ sint existentes in intellectu secundũ velocitatem, & rem velocis transmutationis non fixam &c. quam opinionem sequutus est Arcangelus mercenarius, & est opinio quoque Auicenn. lib. de sufficientia. ¶ Rei tamen veritas est, ꝙ species intelligibiles sunt necessariæ in intellectu, ad intelligendum obiectum suum, & quod maneãt cessante actuali intellectione, cõtra ipsum Arcang. & loquor de speciebus impressis non expressis; quia, quemadmodum materia retinet formam cessante actione agentis, sic etiã intellectus retinebit species cessante actu intelligendi. hanc veritatẽ tenet D.Th.

Disputatio de speciebus intelligibilibus.

1. sẽt. in prologo.

Tex. 14.

Tex. 4. huius lib.

1. senten. in prolog. q. 2.

Cap. 4.

Tex. 18.

In prologo senten.

Tex. 3.

3. de anima 39.

Arcangelus Mercenarius in dilucidationibus Auerr.

Lege D. Th. p. p. q. 79. ar. 6. & 84. art. 7. & 1. cont. gent. cap. 75. Vide Scotũ in prologo. 1. senten. & Egidium. ĩ hoc lib. 3. Niger male dictus.

Scotus, Romanus Egidius, & omnes recte philosophantes, & Theologizantes, nam qui negat species negat etiam animi immortalitatem, quia deficiẽte opere alienius deficit & illud, sed opus intellectus possibilis est recipere species, & intelligere per ipsas: dẽptis igitur speciebus intelligibilibus quid erit de intellectu? deficeret profecto, vel esset indeterminatus ad intelligendum, & non recordaretur rerũ intellectarum, nec Philosophus discreparet à rustico, nec intellectus produceret suam intellectionem, & suum actũ, & multa alia inconuenientia confiteri coguntur negantes species intelligibiles, de numero quorum est quidam familiaris nomine Niger, qui caret speciebus intelligibilibus ĩ suo intellectu, ob hoc est indeterminatus ad quodlibet opus peragẽdum, veluti Gnato de quo Terentius, ait aio, negat nego. ¶ Hi ẽt auferũt vnum genus entiũ ab vniuerso, in quo oportet ponere quædam, quæ primo instituta sunt à natura vt sint, quamuis forte secundario alia repręsentat, & hæc dicimus res: quædam vero ad hoc primo instituta sunt naturaliter, vt alia repręsentent, & hæc nominamus intentiones rerum, & species intelligibiles, & sensibiles, negantes species intelligibiles hoc secundum genus entium auferunt, & tamen summe necessarium est hoc ponere, quia cognoscitiuum oportet esse non solum ipsum sed & alia, intellectiuũ vero omnia, ex communi consensu Philosophorum conuenientium in hoc, quòd simile simili cognoscitur: modo res secundum seipsas nõ possunt esse in cognoscitiuo, quia lapis non est in anima, nec ipsum cognoscitiuum secundum suam naturalem substantiam finitam potest esse tantę excellentię vt habeat in se, vnde distincte sibi assimilentur res cognoscibiles secundum proprias earum rationes: vnde restat cũ nec esse naturæ cognoscitiui sit ratio cognoscibilium, nec esse naturale rerum cognoscibilium, sit secundum se in cognoscitiuo, vt à natura sit institutum hoc genus entium intentionale, quo intellectus cognoscitiuus sit res cognoscibilis. ¶ Rationes aduersariorum non sunt alicuius momenti, & prima ratio Gotfred. soluitur dicendo, ꝙ intellectus ante intelligere non est in actu secundo, quia est pura potentia in genere intelligibilium, & per receptionem speciei intelligibilis, productę per actionem intelectus agentis constituitur in actu primo, & sic actuatus potest exire in actum secundum. ¶ Ratio secunda soluitur, distinguendo ꝙ recipiens duplex est vnum realiter, & naturaliter, vt materia prima respectu formarum, alterũ spiritualiter, & hoc duplex, alterum est recipiens spiritualiter tantum, vt intellectus qui recipit vniuersaliter, alterum vero recipit spiritualiter intercedente tamen trãsmutatione reali, vt tactus: quando ergo dicitur ꝙ si recipiens spiritualiter aliquam naturam eorum, quæ recipere debet secum admitteret, natura illa inexistens aliorum receptionem impediret, sed nõ intelligitur de receptione simpliciter, sed de receptione perfecta, & completa, quæ est receptio iudicatiua, amaritudo enim inexistens linguæ, non impedit receptionem simpliciter aliorum saporum, sed iudicium, species intelligibiles hoc impedimentum intellectui præbere non possunt. Productiuum specierum intelligibilium est phantasma, concurrentę tamẽ virtute intellectus agentis, vt satis patet ex Auctore in quæst. ex quo soluitur Ratio tertia.

Vide Enr. quolib. 5. q. 14.

Soluuntur rationes Gotfred.

D. Tho. p. p. q. 85. ar. 4

Soluuntur Ratiões Bacconita.

Tex. 6.

Soluuntur Ratiões Aureoli.

Differentia, & conueniẽtia inter sẽsum & intellectum.

¶ Rationes quoque Baccõtani soluuntur ex his quæ dicta sunt, quia non multiplicamus entia sine necessitate, immo natura ipsa cogitur ponere ens intẽtionale, vt cognoscitiuum sit cognoscibilia, vt dictum est. ¶ Ad dictum Arist. quòd in anima sunt facultas, passio, & habitus, dicimus quòd non erat locus ille enumerandi species, quia moraliter loquebatur, sed in hoc 3. de anima expressit, vbi dixit animam esse locum specierum, & non lapis, sed species lapidis est in anima. ¶ Ad id etiam quod adducitur de operationibus intellectus, dicimus quòd est sermo de intellectu in actu primo, in quo iam habet species, quibus habitis exercet operationes illas. ¶ Soluitur & ratio Aureoli, quia similitudo inter sensum, & intellectum consistit in hoc, quòd sicuti sensus patitur à sensibili dum recipit speciem eius, ita & intellectus à suo intelligibili, licet non eodem modo: & sicut sensus est in potẽtia ad suum obiectum, ita & intellectus: sed differunt postea multipliciter, quoniã intellectus cognoscit vniuersale, sensus non, intellectus cognoscit obiectum abstractum à cõditionibus indiuiduantibus, sensus non, intellectus cognoscit substantias, & accidentia, sensus cognoscit nisi accidentia, & sic quoque in intellectu remanent species, in sensu autem non.

¶ Cętera quæ hic essent dicenda. Vide Zimmaram in quæst. de speciebus intelligibilibus, lege Capreol 2. sent. dist. 3. q. 2. & Apolinar. 3. de anima q. 7. lege Auctore 1. cont. gẽt. cap. 55. & 2. lib. cap. 69. & 162. & lib. 3. cap. 49.

ADDITIO NONAE QVAEST.

IRCA necessitatem intellectus agentis, variæ extiterunt philosophorũ sententiæ, inter Græcos, Arabes, & Latinos. Alexand qui posuit intellectũ agentem esse Deum, propter hoc, quia sicut Deus semper intelligit, & omnia facit, & sua actio est eius substantia, ita & intellectus agens: & dixit ipsum esse necessarium ad illuminandum intelligibilia, & ipsam animam intellectiuam. Siquidem vult Philosophus, ꝙ intellectus agens ita se habet ad animam intellectiuam, sicut se habet agens in rebus naturalibus, & ars ad artificialia, sed in rebus naturalibus agens nõ est pars intrinseca, quæ vna cum materia rem naturalem constituat, neque ars est pars rei artificialis: & sic neque intellectus agens habet rationem partis, sed solum rationem agentis, & architecti, qui est separatus à rebus arte factis. ¶ Themisti, & Theophrastus posuerũt quoque intellectum agentem esse substantiam separatam, & vniri intellectui possibili, & speculatiuo, quia omnes hos tres intellectus, scilicet agentem, possibilem, & speculatiuũ æternos, & separatos asserunt, & est necessarius intellectus agens, vt tangat possibilem, & speculatiuum, non tactu corporali, sed spirituali, sed de his opinionibus occurrit mihi, quod Propheta in excessu mẽtis dixit, omnis homo mendax, & si hoc est verum in omnibus hominibus, multo magis Græcis est peculiare, atque domesticum hoc vitium, scilicet mentiri, quemadmodum Poeta inquit, & crimine ab vno disce omnes, & sapientissimus Paulus Cretenses semper mendaces &c. ¶ Inter Arabes fuit Auicennas, qui posuit intellectum agentem colchodeam, & esse necessarium ad producendum species intelligibiles in intellectu possibili. ¶ Auempace tamen voluit intellectum agentem esse necessarium ad producẽdum quoddam lumen in ipsis phantasmatibus, quibus illustratis efficiantur intelligibilia, & sic apparent res vniuersales. Auerr. vt imponit sibi Iandunus asseruit intellectum agentem esse necessarium, vt sit principium actiuũ intellectionis in intelectu possibili: quia intellectus agens, & intellectus possibilis, sunt duæ substantiæ realiter distinctæ animam intellectiuam constituentes, quæ ita se habent, ꝙ intellectus possibilis solum intellectionem recipit, intellectus autem agens producit intellectionem. ¶ Hi viri quoque sunt mendaces, & falsi, & nedum secundũ veritatem, quam pro cõperto habemus, sed in via Arist. quippe, qui dixit, ꝙ in omni natura, idest in omni effectu, & re facta, sunt duo principia necessaria, vnum vt materia, qua sit potentia omnia illius generis: alterum efficiens, quod talem materiam in actum redigat, quod sit vt ars ad materiam suam: sed intelligere est quid effectum: igitur oportet hæc duo principia, quorum vnum est materia intellectionis, idest intellectus possibilis, alterum efficiens, quod est intellectus agens: & subdens officia vtriusq; ait ꝙ intellectus possibilis omnia fit, hoc est recipit species omnium, quibus factus similis intelligit ipsas: intellectus agens omnia facit, quia abstrahit species omnium, & se habet vt lumen ad colores. ¶ Inter latinos quoque fuit controuersia de necessitate ipsius intellectus agentis. Quia Durandus de Sancto Portiano, ordinis Prædicatorum, negauit absolute intellectum agentem, asserendo ad intellectionem complendam sufficere intellectum possibilem cum phantasmatibus, quia si esset necessarius intellectus agens, vel hoc esset ratione operationis in phantasma, aut in intellectum possibilem, aut in vtrumque: sed nihil horum est: ergo frustra ponitur intellectus agens. probatur minor, quòd non in phantasma, quia nec influendo illi aliquid, nec abstrahendo ab eo aliquid, nec educendo de potentia eius. probatur etiam, quòd non in intellectum possibilem, quia aut solus agit in illum, & hoc non, aut simul cum phantasmate, & hoc etiam non, tum quia si phantasma secundũ se est impotens in intellectum agere, vtpote immaterialem: ergo erit impotens quoque ad coagendum, quia non est mutatum, aut si secundum se erat potens, & sic non oportet ponere intellectum agentem, sicut nec sensum agentem cum obiecto sensibili. ¶ Godofredus presbyter aduersus Durãdum asseruit intellectum agentem dari, sed dixit ipsum effectiue nõ illuminare, sed tantum formaliter. ¶ Veritas tamen est quòd intellectus agens est necessarius propter tria, scilicet vt sua assistentia illuminet phantasmata, & vt transferat intelligibilia de ordine in ordinem, hoc est vt faciat intelligibilia in potentia, intelligibilia in actu, & vt producat speciem in-

[Marginal notes: De necessitate intellectus agentis. — Opin. Alex. — Opin. Theophr. — In sua metaph. cap. 4. in Epistola de luce. — Opin. Auer. 3. de anima q. 2. — Tex. 17. — Tex. 18. — Opin. Dur. 1. sent. dist. 3. q. 5. — Opin. Godofre. 2. sent. dist. 2. q. 3. — Opinio Beato Tho. p. p. 79. ar. 4. & 1. disputatis in q. de anima ar. 4.]

in q. de anima ar. 4. telligibilem in intellectum possibilem per abstractioné à phātasmatibus, quia omne quod est in potentia, non potest reduci in actum, nisi per aliquod ens actu: sed intellectus noster possibilis est in potentia ad intelligibilia: ergo non reducitur in actum, nisi per intelligibile in actū, sed intelligibile in actu quo ad quidditates naturales non inuenitur in rebus, nisi secundum Platonem ponentem species, & ideas, & sic oportet vt fiat hoc intelligibile in actu: igitur oportet ponere virtutem factiuam, & hanc vocamus intellectum agentem, & ex hac ratione soluitur argumentum Dur. quia intellectus agens operatur educēdo de potentia phantasmatis non subiectiua: sed ministrali, & ideo eductum non est in eo, sed in potentia subiectiua quæ est intellectus possibilis. ¶ Vnde præter phantasma oportet ponere aliud agens, quia intelligibile in actu distat ab intelligibili in phātasmate genere, & non sicut vnus gradus alicuius generis ab alio eiusdem, vt in sensu, & sensibili cōtingit, quia vtrumque est materiale: sed intelligibile actu immateriale esse oportet. & quando dicit, phantasma solum est impotens: ergo immutatum semper erit impotens, dicitur ꝙ in se non est mutatum, sed bene in ordine ad aliud: quæ mutatio consistit in hoc, quia primo erat solum agens, modo effectus est minister alterius. & ex hoc videmus ꝙ illud quod nō possumus ex nobis efficimus vt ministri superiorum, & hæc ratio conuincit omnes recte philosophantes: vana igitur est opinio Durandi, nec probabiliter sustineri potest. Pace Francisci Toleti dixerim, qui probabiliter substinet eā: quia sicut nō habemus duas voluntates, nec duas memorias, nec duos appetitus, nec duas imaginationes, sed vnam, ita debemus fari de intellectu: sed rō ista nulla est: quia non tot & tāta requirūtur ad volendū, vel ad memorandū, appetendumue. aut ad imaginandū, quanta requiruntur ad intelligendū: vt clare videri potest apud D. Tho. p p. q 83. per totam, & q 79. per totam, veritatem hanc latius per legere potes 3. p. q. 9. ar. 4 & lib. 2. cont. gent. cap. 77. vbi Auctor ostendit quomodo intellectus agens intelligibilia in potentia facit intelligibilia in actu, & eodem lib. videbis quomodo assimilatur art. cap. 76. vide etiam Scotum primo sent. dist. 3. q. 8. & Herueum 2. sent. dist. 17. q. 2. & Bacconitanum 1. sent. q. 2. prologi, & Conflatum in 2. volum. q. 79. art. 4. Capreolum quoque 2. sent. dist. 2. q. 1.

Soluitur Achilles Dur.

Lege D. Th. p. p. q. 54. art 4. q. in Angelis non ponitur intellectus agens, neque possibilis, quia nō sūt quandoque in actu, quādoque in potentia intelligentes.

Soluitur ratio Frācisci Tholet.

ADDITIO DECIMAE QVAEST.

TV diligens lector si vis solutiones argumentorum omnium videre, lege D. Tho. p. p. q. 75 art 6. & in q. disputatis de anima art. 14. & 2. sent. dist. 19. q. 1. art. 1. 2. cont. gent. cap. 78. & sequentibus, & in quolib. quol. 10. ar. 2. & in opusc. cōtra Auerroistas, & Herueum in aurea quæst. sua de pluralitate formarū, Scotum 4. sent. dist. 43 q. 2. Reuerendissimum Iacobū Naclantum Episcopū Clugiensē ord. præd. in sua eruditissima disputatione de animorum immortalitate, Franciscū Tholetum, qui resolute satis, & catholice tractat duas quæstiones de hac re, alteram sm̄ principia Arist. alteram vero secundum philosophiam. lege etiam Augustinum Suessanum in tractatu contra Pomponatium, & in tractatu de intellectu, Chrysostomum Iauellum in peculiari etiam tractatu de immortalitate animæ, & sic resolute habebis solutiones argumentorum omnium, quæ adduci possunt contra istam veritatem, quæ in his paucis propositionibus clauditur. ¶ Prima est, Aīa est creata à Deo. ¶ Secunda est, singulorum hominum sunt singulæ animæ, & simul creantur, & infunduntur, & hanc tenuit Arist. vt sumitur ex 12. metaph. ¶ Tertia est, Anima est immortalis, ita ꝙ numquam desinit perempto corpore, hæc &c est de mente Arist. 12. metaph vbi ait animā non præcedere corpus, remanere tamen post, nihil prohibet. ¶ Quarta est, Anima licet sit substātia perse subsistēs idest independens à materia viuificat in̄ corpus, & est actus eius. ¶ Quinta est, Anima intellectiua est immortalis, & æterna, sm̄ philosophiā naturalem, quia pluribus rationibus naturalibus & necessarijs hæc conclusio probari potest, vt probat D. Tho. locis supra citatis. ¶ Sexta, Anima nostra reunietur corpori, nec in æternū separabitur. ¶ Septima, propositio est Anima separata in alio statu habebit aliū modum intelligendi hæc pōt etiā colligi de mēte Ar. ¶ Octaua, In Aīa separata nō remanēt appetitus corporei. vnde Ar. ait amare, odire, & aliæ passiones corporis destruūtur corpore corrupto, sed intellectus est diuinū aliquid, & īpassibile, ¶ Nona, In Aīa separata remanent habitus sciētifici, quia seruatis spe-

Nota quomodo Ar. 1. Ethico. c. 10 asserit mortuis conferre bonas operatiōnes amicorū in fortunio vero nocere. 3. de anima q. 11. & 6.

Nota ꝙ Ar. lib. de pomo dise pulis suis insti tuit futurā felicitatem. quia finis Philosophi est cognoscere suū creatorem. de quo subdit causa causarum miserere nobis. Tex. 17. 9. metaph.

tis speciebus intelligibilibus tunc non indiget phantasmate. Hinc Hier. ait, discamus in terris quorum scientia perseueret nobis in cælis. ¶ Vltima propositio est. In alio statu remaneut virtutes morales in bonis, licet alia ratione quam hic. propositiones istas quilibet catholicus sustinere debet addendo verba Saluatoris nostri dicentis, nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem nō possunt occidere, sed potius timete eum, qui potest & animam, & corpus perdere. & alibi, qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternā custodit eam. & Paulus Apost. si in hac vita tantum sperantes sumus, miserabiliores essemus omnibus hominibus. vnde arguens insipientes qui cantabant, manducemus, & bibamus cras enim moriemur: subdit, nolite seduci, corrumpunt bonos mores colloquia mala &c. Propterea Eccl. scribitur, spiritus redeat ad Deum qui dedit illum &c.

tex. vltimo. 3. de anima. Matt. 10. Io. 12. 1. Cor. 15.

ADDITIO VNDECIMAE QVAEST.

QVIA de operationibus intellectus tractat logicus, vt patet ex D. T. in prologo primi perihermenias, & ex prologo primi posteriorum, quibus in locis, distinguit triplicem esse operationem intellectus, quarum prima est res singulas per se, & seorsum intelligere, quæ dicitur simplicium apprehensio, cui operationi respondet loquutio simplicium vocum per se. Altera est compositio, vel diuisio, quā res, vnā alteri copulando intelligimus, siue affirmando, siue negando, cui etiam respondet sermo, qui per solas propositiones fit. Tertia est ratiocinatio, qñ ex vno cognito, alterum cognoscimus, cui respondet discursus vocalis. iuxta has tres operationes est triplex logicæ pars. Prima circa simplicia, & hæc est liber prædicamentorum. Secunda circa composita, & hæc pertractatur in libro de interpretatione. Tertia circa discursus de quibus agitur in cæteris libris logicæ facultatis. Non parua difficultas est modo, vnde oritur ꝙ naturalis Phil. se intromittit ad tractandum de operationibus intellectus. ¶ Huic similis dubitationi oritur alia, ꝙ cum intellectus pertineat ad primam philosophiā, vt scripsit Ar. lib. 1. de partibus animalium, quo in loco monet quæsitum, num ad Philosophum spectet contemplari omnē animam, vt intellectum, & arguit ꝙ non, quia si naturalis ageret de intellectu, præter naturalem scientiam nulla relinqueretur philosophia. probando consequentiam dicit, quoniā si naturalis consideraret de intellectu, consideraret omnia intelligibilia, quia relatiuorum, & omnium inter se coniunctorum eadem est scientia: intellectus & intelligibilia sunt relatiua: igitur intellectus, & intelligibiliū eadem est scientia, quare si naturalis considerat intellectum, considerabit omnia intelligibilia: ergo nihil remaneret ꝙ ab alijs scientijs consideraretur; ergo præter naturalem scientiam, nulla relinqueretur philosophia, sed hoc est absurdum: ergo id ex quo sequitur: at sequitur ex hoc ꝙ dicitur, naturalē philosophiā intellectum considerare: ergo id minime dicendum est: si ergo naturalis Philosophus non considerat de intellectu; igitur nec de operationibus eius. Oppositum habet Ar. & omnes eius interpretes hic. ¶ Nisi dicamus ꝙ duobus modis res scibiles considerari possunt, primo vt sunt in materia. 2. vt sunt abstractæ à materia, & hoc dupliciter, vel vt sunt abstractæ à materia secundum esse, & sm rōnem, vel vt sunt abstractæ sm rōnem tm. iuxta quos tres modos Ar. distinxit tres scientias, naturalem scilicet, Mathematicam, & diuinam Philosophiam, vnde si naturalis consideraret omnia, his tribus modis consideraret ipsa omnibus modis, & sic præter naturalem nulla relinqueretur philosophia: quia nullus remaneret cōsiderandi modus, quo res scientifice considerari possent, & in hoc consistit ratio Ar. Adde ꝙ intellectus dupliciter considerari pōt, vno modo vt intellectus est, alio modo vt intelligit per phantasmata sine quibus in statu isto nihil intelligit. primo modo quidditatiue nō consideratur à Philosopho naturali, & sic currit ratio Ar. quia si intellectus hoc modo à naturali consideraretur, nulla præter naturalem relinqueretur philosophia. sed 2. modo à naturali consideratur: quoniam vt sic sub naturalis Philosophi modo cōprehenditur, cuius munus est rem vt in materia est, atq; quocunq; modo eam respiciat considerare, sed hæc non est propria, & quidditatiua eius consideratio, quemadmodum substantiæ separatæ, vt sunt motores cælorum, atque proprijs iunctæ orbibus, & eos quocunque modo respiciunt à Physico, considerantur, sed hæc non est propria, & quidditatiua earum consideratio, nec in hunc sensum Ar. intellectum a naturali consideratione seiungit, nec id probat ratio Ar.

Dubitatio ad quem artificem spectat; considerare de intellectu, & eius operationibus.

Cap. 1.

Relatiuorū natura quæ sit.

Res scibilis quibus modis considerantur.

6. Metaphy. Tex. 2.

3. de anima. Tex. 39. & tex. 20. & 3. de anima. Tex. 13.

Substantiæ separatæ quo modo à naturali considerantur.

sed dumtaxat, ꝙ quidditatiue intellectus à naturali non consideratur, pp illud qđ sequit̃ inconueniens, & sic soluit̃ dubitatio de intellectu, de quo vide D. Tho. 6. Metaph. ad principium. Prima quoq; dubitatio soluit̃ dicendo ꝙ operationes intellectus vt sunt quædã intentiones secundæ spectant ad logicum, vt vero entia, realia sunt, quia producuntur à causa reali, quæ est intellectus, & respiciunt materiã aliquo modo vt dictum est. Sic munus physici est eas contẽplari, & sic Ar. & sui doctissimi interpretes hic disputant de ipsis. vide D. Th. 1. sent. dist. 2. q. 3. ar. 1. & de pōia Dei q. 7. ar. 9. lege etiã D. Th. p. p. q. 85. ar. 5. vbi ponit differentiam inter intellectum nostrum, & angelicum, ac diuinum, & quomodo hi duo intellectus, scilicet diuinus, & angelicus cognoscunt quidem cõpositionem, & diuisionem, & ratiocinationem non componendo, & diuidendo, & ratiocinando. vide quoq; p. p. q. 59. ar. 3. & 4. & de ver. q. 14. art. 1. & in opus. 48. cap. 55. & 1. cont. gent. cap. 59.

Lect. 1. Soluitur prima dubitatio.

ADDITIO DVODECIMAE QVAEST.

CIRCA hoc quæsitum occurrit dubitatio similis dubitationi præteritę, ad quẽ artificẽ spectat contemplari de vero, nũ ad Metaphysicum, vel ad naturalẽ: quia aliqui dicunt, ꝙ naturalis Phil. est ille, qui debet considerare de ipso vero, in illa parte præcipue, in qua consideratur subiectum omnium verorũ, & eorum agens: sed animasticus considerat intellectum possibilem, qui est subiectũ oĩum verorum, & intellectum agentem, qui est eorum principiũ: igitur ad naturalem spectat de ipso vero considerare. & confirmatur: quia considerans aliquod subiectũ, debet considerare ea quæ in illo reperiuntur, modo naturalis considerat intellectum, in quo reperitur verum, vt ait Ar. bonum, & malum sunt in rebus: verum, & falsum in intellectu: igitur ad naturalẽ Philosophum spectat illud considerare. Aliqui asserunt, ꝙ ad Metaphysicũ spectat considerare de vero, q̃quidẽ solus Metaph. contemplat̃ de primo obiecto intellectus, & de Deo, sed verũ est primũ obiectum intellectus, & ipse Deus est prima veritas: igit̃ ad Metaph. spectat de ipso vero considerare. Adde ꝙ Ar. appellat ipsam Metaphysicã Philosophiã veritatis: quia eius finis est veritatẽ contẽplari: igitur ad solũ Metaphysicũ spectat de vero considerare. Alii qui vero affirmant nullã artẽ disserere de vero, nisi dialecticã, quia grammatica considerat orõnem, vt est congrua, vel incongrua: dialecticus aũt vt est vera, vel falsa. Præterea solus logicus tractat de ente rõnis, & de ente diminuto, sed verũ est ens diminutũ, vt scripsit Auer. dimittamus perscrutari de ente p accidens, & de ente qđ est veridicans, scilicet qđ est in aĩa, ens .n. qđ est p accidens non habet causam determinatã, & qđ est veridicans nõ hẽt causam nisi aĩam, ideo vtrumq; numerat̃ in genere entis diminuti. ¶ Nisi dicamus vt ait Ammonius, ꝙ verũ põt dupliciter sumi, vno modo vt distinguitur contra metaphoricum, fictũ, & alchimicũ, qua rõne aurum minerale dr̃ verum, & auricalcũ dr̃ falsum, siue alchimicũ, & sic verum est passio entis, & conuertitur cum eo, & iuxta hoc significatũ dixit Ar. oportet principia sempiternorum esse verissima, & vnumquodq; sicuti se hẽt ad esse, ita ad veritatem, quia in quibusdam hoc verũ reperitur magis, in quibusdam minus, quia in causa reperitur magis, & in effectu, & causato reperitur minus, & propterea principia, & causæ sempiternorum sunt veriores effectibus, & causis corruptibilium. alio modo accipitur verum vt distinguitur contra falsum, & sic verum est relatio quædã qua compositio, vel diuisio quæ est secunda operatio intellectus dr̃ vera, vel falsa, de qua loquutus est Ar. dicens, ab eo qđ res est, vel non est, dr̃ oratio vera, vel falsa. verum sumptũ primo modo spectat ad Metaph. si vniuersaliter capiatur, quia vt est huius, vel illius entis, puta mobilis, aut quanti spectat ad speciales scientias: verum aũt sumptum secundo modo spectat ad logicum, quia omnis scientia speculatiua considerat aliquo pacto de ipsa veritate, siquidem eius finis est veritas, sicuti finis scientiæ practicæ est opus. ¶ Vel possumus dicere, ꝙ verum põt considerari vno modo vt est conclusio demonstrationis. de qua Ar. dixit, scientia est verorũ. alio modo põt considerari, vt est res significata per terminum conclusionis, siue propositionis, & sic aliqñ hęc res reperitur in vocibus, vt scripsit Ar. voces sunt notę carũ passionum, quę sunt in aĩa. & hoc est reperiri in voce, vt in signo, aliquando hæc res reperitur in animo, tanquam in subiecto, quia compositio, quæ est aliquid de aliquo, & diuisio, quæ est aliquid ab aliquo dicuntur verę, vel falsę, & istę sunt operationes ipsius animæ, quæ sunt in ipsa tanquam in subiecto,

Dubitatio ad quem artificem spectat consideratio veri.
3. de anima. commen. 5.
3. de anima Tex. 1.
6. metaphy. Tex. 8.
ar. 1. quæst. 1 ar. 1.
2. metaphy. Tex. 4.
6. metaphy. commen. 8.
1. lib. de interpret. cap. de orat.
1. metaphy. Tex. 4.
Aeternũ est verius corruptibili.
Lib. præd. cap. de substantia & in post. præd. capitulo de priori.
2. metaphy. Tex. 3.
1. lib. post. Tex. 26.
In prologo primi peryher.
3. de anima. Tex. 26.

subiecto, hæc res significata per terminum propositionis reperitur in ipsismet rebus tanq̃ in causis, vt dictum est, ab eo quod res est, vel non est &c. Quibus stantibus dicimus, ꝙ si loquimur de ipso vero, prout est conclusio, sic omnis ars, omnisq; scientia considerat de ipso: si loquimur de ipso vero, vt reperitur in vocibus, sic spectat ad logicum de ipso disserere: si autem loquimur de vero vt est in aïa, sic ad naturalem Philosophum puta ad animasticũ attinet de vero contemplari: sin aũt de vero sermonem facimus, vt reperitur in rebus, sic Metaph. habet ipsum contemplari: ex quo patet solutio obiectionum, & ad quem artificem spectat de ipso vero contemplari. vide Auerr. 3. de anima, vbi distinguit veritatem, & falsitatem, quæ sunt in intellectu speculatiuo ab his, quæ sunt in intellectu operatiuo, & in lib. de cælo distinguit verum, in necessariũ, & possibile, & ꝙ verum necessariũ opponitur falso impossibili; & verum possibile opponit̃ falso possibili. vide D. Tho. p. p. q. 17. per totã, vbi reperies q̃uo verũ sit in re, & q̃uo in intellectu, & q̃uo in Deo, & quot modis sumit̃ verũ, & quid sit verum. lege quoque 1. sent. dist. 19. quæst. 5. ar. 1. & in quæst. disputatis de ver. quæst. 1. & per totam & 1. cont. gent. cap. 60. & lib. 3. cap. 51. & in opusc. 3. cap. 105.

Commen. 34

1. de cælo, & mundo comm. 119.

ADDITIO TERTIAEDECIMAE QVAEST.

IN quæsito hoc laborant Scotistæ ad probandum ꝙ intellectus noster per se, & directe singularia cognoscere valeat, q̃nquidẽ ad id se extendit intellectus, ad qđ voluntas pertingit, aiebat Iacobus Bargius Scotista, cũ essem in studio Patauino. sed voluntas pertingit vsque ad singularia, quia ea amat, & diligit: igit̃ & intellectus quoque ea agnoscit: siquidem nihil voluntas diligit, quod ei intellectus nõ repræsentat. Addebat ꝙ intellectus exorditur opus suum, vbi sensus posuit terminum suæ actionis, at sensus in singularibus terminat actionem suã, igit̃ & intellectus à singularibus incipit cognoscere, & sic primo, & directe ipse intellectus cognoscit singularia, quod est cõtra Thomistas. Et hoc vr̃ esse de intentione Ar. dicentis, necesse est intellectum in sua intellectione phantasmata speculari: sed phantasmata sunt singularia, & repræsentatiua conditionum particularũ: igit̃ intellectus cognoscit directe singularia. Tũ ẽt quia non possumus nos imponere nomen alicui, nisi illud agnoscamus: modo intellectus imponit nomina singularibus: igitur & singularia agnoscit per se primo. Qđ eo magis apparet, quia intellectus q̃n cognoscit vniuersale, illud abstrahit à singularibus, modo abstractio non fit ab incognito, ergo primo intellectus cognoscit singularia, & deinde vniuersale. Et hoc etiam apparet luce meridiana clarius, q̃n intellectus arguit ad aliq̃ conclusionẽ per inductionẽ, quippe quæ inductio procedit à singularibus ad vniuersale concludendum. Idem etiam apparet in exemplo qđ est q̃n vnũ particulare per aliud probat̃, pp simile qđ in vtroque conspicitur, vt si malum est Grecos cum Troianis belligerari, malũ quoque est Lacedæmonios cum Atheniensibus armis decertare: in his enim argumentationibus singulare primo mouet intellectum, cum actiones sint singularium, & sic quoque primo intelligitur ab eo: concludendum est igit̃ vtrumq; intellectum, & theoricum & practicum per se primo, & directe cognoscere singularia: de theorico patet, quia saltem cognoscit seipsum, quippe qui quoddam singulare est, alioquin nõ haberet aliquem actum, cũ actus sint singularium: de practico magis vr̃, quia dirigit ad agendum, actus sunt circa singularia vt dictum est: cognoscit ergo intellectus ipse primo, & per se singularia. ¶ Propterea ad hæc argumenta, & similia dicere possumus, ꝙ cũ tribus modis aliquid cognosci possit, vno modo cognitione eius in se, qđ est cognoscere illud cognitione intuitiua, intuendo puta Bucefalum in seipso. Secundo põt cognosci aliquid mediante aliquo medio repræsentatiuo, quod est cognoscere cognitione abstractiua. Tertio, aliquid cognoscitur cognitione deductiua, sic .n cognoscimus causas per effectum, quo pacto cognoscimus indiuidua, & singularia immaterialia puta Deum, & substantias immateriales. Adde etiam ꝙ intellectus dupliciter considerari potest, vno modo vt intellectus est, & sic non est cognoscitiuus nisi vniuersalium, quia principium singularitatis in rebus materialibus est materia indiuidualis, & intellectus quando intelligit abstrahit speciem intelligibilem ab huiusmodi materia: propterea intellectus, vt intellectus est, non cognoscit nisi vniuersalia. alio modo potest considerari intellectus vt est sensibus coniunctus, præcipue cogitatiuæ, & sic intellectũs cognoscit singularia, sed

Argumenta Iacobi Bargij Scotistæ.

Primum.

Secundum. 3. de anima. Tex. 30.

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Sextum.

Septimum. de intellectu Theorico & practico.

Tribus modis aliquid cognoscit̃.

Intellectus dupliciter considerat̃, vt Intellectus est & vt est iunctus sensibus.

Contra Scotum 4. sent. dist. 45. q. 3.

sed non proprio conceptu, sed conceptu alieno, nec cognitione abstractiua, aut intuitiua, sed potius cognitione arguitiua, quia quando cognosco vniuersale puta hominem, & cognosco ꝙ non subsistit per se, arguo, & concludo ꝙ in rerum natura datur quædam res singularis, quæ differt ab vniuersali, quod cognoui per abstractionem, & sic arguitiue, & confuse, & conceptu alieno, intellectus vt sensibus alligatus singularia cognoscere poterit.

Solutio argumētorum omnium.

¶ Et si hæc applicaueris argumentis adductis de facili ea soluere poteris, concedendo, ꝙ voluntas amat singularia: ergo intellectus ea cognoscit arguitiue, & vt imaginatiua ei subseruit. Et qñ addit, ꝙ intellectus exordit᷑ ab eo in quo finit sensus, hoc est falsum si loquimur de intellectu, vt intellectus est, sed bene incipit à proximo sibi, qđ est vniuersale corporeum, nec est necessarium, ꝙ posterior potentia incipiat à termino prioris. soluitur, & id quod fundabatur supra dictum Ar. qui non dicit ꝙ intellectus speculatur phantasmata, sed homo cuius intellectus, si intelligere debet, oportet vt per phantasiam phantasietur, & imaginetur phantasmata, à quibus intellectus possibilis accipit speciem intelligibilem. Ad quartū de impositione nominis dicimus ꝙ cū cognoscamus singularia arguitiue, possumus imponere eis nomina. Quintū de abstractione soluimus dicēdo falsum esse abstractionē fieri à noto, siue loquamur de abstractione intellectus agētis, siue possibilis, qui cognoscit vniuersale non agnoscendo conditiones particulares, sicut etiam facit visus, qñ cognoscit colorē in pomo non intuendo odorē, & olfactus cognoscit odorē absq; colore. Sextū de inductione & exēplo concedimus, sed nō est intellectus solus, qui facit inductionē. sed adiutus à cogitatiua, quæ numerat singularia oīa, quæ conueniunt in aliquo prædicato cōi, & sic intellectus arguitiue, & alieno conceptu cognoscit singularia materialia. De intellectu theorico concedimus, quod cognoscat seipsum, quia est singulare immateriale, qñquidem singulare non repugnat intelligi inquantum est singulare sed inquantum est materiale. quia nihil intelligitur nisi immaterialiter. De intellectu practico etiam asserimus, quod non cognoscit singularia, nisi mediante particulari apprehensione sensitiuę partis, vt docet Arist. quia ex vniuersali propositione non potest concludi propositio particularis, nisi mediante propositione alia singulari. hæc omnia sustinere debemus contra Scotum tenentem intellectum nostrum intuitiue cognoscere singularia materialia, quod tñ est falsum vt ondunt oēs veri peripatetici, quam rem si latius scire cupis lege D. Th. in quæst. disputatis de ver. q. 5, ar. 6. & q. 6. ar. 10. & in quolib. 12. ar. 12. & in Opusc. 24. cap. 1. 4. sent. dist. 50. q. 1. ar 3. & p. p. q. 86. ar. 1. vide etiā 1. cont. gent. cap. 65. & Auctorē in expositione illius cap.

2. de anima. Tex. 30.

Intellectus speculatiuꝰ cognoscit se ipsum.

3. de anima. Tex. 58.

4. sent. dist. 45. q. 3.

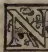
ADDITIO QVARTAE DECIMAE QVAEST.

QVIA disputatio hæc luculentissime agitatur hic ab Auctore, non oportet aliud ei addere nisi remittere lectorem, si latius, & diligētius eam agnoscere voluerit, ad loca in quibus D. Th. eā pertractat, vt est in quæstionibus disputatis de ver. q. 8. ar. 14. in quo querit si Angeli multa cognoscant simul, vbi magna argumentorum copia vtitur, inter quæ sunt aliqua adducta hic ab Auctore, & in p. p. q. 85 ar. 4. & in q. 12. ar. 10. in quo querit, num videntes Deum per essentiam simul videant omnia, quæ in ipso vident. & in q. 58. ar. 2. in quo etiam quæritur si Angelus simul possit multa intelligere, in 2. sent. dist. 3. q 3. ar. 4 & 3. quoq; sent. dist. 14. q. 4. ar. 1. & quolibet 7. ar. 2. & lib. primo contra gentiles cap. 55. Scotus etiam multa de hoc quæsito dicit 1. sent. dist 3. q 6. & in 3. dist. 14. q. 2. Item Dur. 2. sent. dist. 3. q 1. Ioannes, de Ianduno 3. de anima q. 33. in his locis resolute, & vberius habetur veritas huius quæsiti.

ADDITIO QVINTAE DECIMAE QVAEST.

Disputatio de modo operandi qui competit animæ separatæ.

NOTA ꝙ hæc disputatio agitatur hic de anima, prout est corpori alligata, quia qñ fuerit à corpore separata, competit ei modus intelligendi per conuersionem ad ea quæ sunt intelligibilia simpliciter, sicut & alijs substantijs separatis: verū modus intelligendi per conuersionem ad phantasmata est animæ naturalis, sicut vniri corpori, sed esse separatam à corpore est præter rōnem suæ naturæ. & similiter intelligere sine conuersione ad phantasmata est ei præter naturam, & ideo ad hoc vnitur corpori,

pori vt sic operetur secundum suam naturam. & si dicis contra, quia illud quod est præter naturale nō nascitur ex natura rei cui est præter naturale: sed intelligere sine phantasmate, & cum phātasmate oritur successiue ex natura ipsius animæ: igitur modus intelligendi sine phantasmate, non est præter naturam animæ. ¶ Aliqui dixerunt ꝙ vterq; modus essendi, & intelligendi est naturalis animæ successiue, nam esse in corpore est naturale ei in principio, esse vero extra est naturale ei in fine, veluti omnibus animalibus competit duplex modus viuendi, videlicet in vtero materno, & extra vterum in fine, seu post principium. Potest quoq; & melius hæc dubitatio solui, & dicendo ꝙ præter naturale nō est idē quòd contra naturam: sed est communius quid, & superius ad id quod conuenit alicui contra naturam, & supra naturam, & extra naturam: vnde in præsentiarum sumitur præter naturale pro eo quod est supra naturale, non miraculose, sed supra naturam propriā ipsius animæ: sicuti dicimus ꝙ ignis habet duos motus, alterum naturalē, scilicet quo mouetur sursum, & alterum præternaturalem, scilicet supra propriam naturam, quo mouetur circulariter sequens motum diurnum, & iste præter naturalis est perpetuus, & conuenit ei secundum ꝙ participat naturam superiorem cœlestem, quæ participatio conuenit ei ex eo quod obtinet primatum in sphæra elementari, iuxta regulam D. Diony. ꝙ supremum infimi attingit infimum supremi, & sic anima intellectiua, quia est suprema forma in materia existentium secundum sui supremum participat aliquid de natura substantiarum separatarum, & secundum seipsam absolute aliquid aliud vendicat sibi proprium, secundum enim propriam naturam, vt sic vendicat sibi esse in corpore, & intelligere cum phantasmate, quando est essentialiter pars, prout autem participat substantias separatas habet ꝙ sit etiam extra corpus, vt illæ sunt, & intelligat vt illæ intelligunt, & sic illæ modus est simpliciter naturalis animæ, hic vero præternaturalis, nec inconuenit tale præternaturalē oriri ex natura ipsius rei, nō absolute, sed secundum ꝙ participat in sui supremo naturam superiorem, vt patet in motu circulari ipsius ignis, qui innascitur ex hoc, ꝙ ignis est in illo loco, esse autem in illo loco conuenit ex hoc, ꝙ est supremum inter elementa, esse autem supremum inter elementa habet annexum hoc, ꝙ participat naturam superiorem, scilicet cælestem, sic in proposito ex hoc, ꝙ aīa humana est immortalis, & infima inter intellectuales substātias habet duo, & ꝙ exigat corpus mediū inter cōtraria, & consequenter corruptibile, & quòd possit remanere sola, sed primum ex proprijs habet, ex quibus habet ꝙ ratiocinetur, & colligat scientiam ex sensibus, secundum verò ex participatione superiorum in sui supremo, ex quo etiā nunc habet ꝙ intelligit principia, & quodquid est. ¶ Et aduerte ꝙ anima separata licet intelligendi modum similem intelligentijs habeat, hoc tamen non est intelligendum, vt aliqui falso opinati sunt, quòd intelligat per species congenitas & innatas, quia Arist. docet ꝙ est veluti tabella in qua nihil est pictum, nec etiam intelligit per species quas tūc abstrahit, quandoquidem in tali statu non habet organa sensus, & imaginationis, quibus mediantibus species intelligibiles abstrahuntur à rebus, sed intelligit partim per species conseruatas, partim per species ex influētia diuini luminis participatas, quarum anima fit particeps: sicut aliæ substantiæ separatæ, quamuis inferiori modo, vnde tam cito cessante conuersione ad corpus, ad superiora conuertitur. hinc animæ puerorum, quæ nullas species acquisitas ex phantasmatibus in hac vita habuerunt, per illas quas à Deo Opt. Max. tanquam ab authore naturæ recipiunt. intelligere valent de his lege D. Th. p. p. q. 85. ar. 1. & 2. & 1. sent. dist. 3. q. 4. ar. 5. & 2. sent. dist. 24. q. 2. ar. 2. & in disputatis de ver. q. 10 ar. 8. & 1. cont. gent. cap. 65. lege etiam Ioannem de Ianduno 3. de anima q. sua 35. & Aug. Niphum in expositione huius tex.

Responsio Auic. in lib. de sufficien tia cap 6.

Responsio melior ad obiectionē.

5. cap. de di ui. nominibus.

Quis modus intelligendi est præterna turalis animæ.

3. de anima Tex. 14.

Animæ puerorum quo modo intel ligunt.

ADDITIO DECIMAE SEXTAE QVAEST.

QVIA hæc quæstio parum difficultatis habet, vt patet ex duabus cōclusionibus positis ab Auctore in corpore quæstionis, propterea nihil occurrit scribendū, nisi quòd desidero te esse cautum de numero potentiarū animæ, quia tres sunt potentiæ animæ intellectiuæ, videlicet intellectus agens, intellectu possibilis, & voluntas: quinque sunt potētiæ sensitiuæ exteriores, vt visus, auditus, gustus, odoratus & tactus: quatuor sunt potētiæ, seu facultates interiores, videlicet sensus communis, ima-

De numero potētiarum animæ.

Quot sunt potētiæ animæ intellectiuæ.

 ginatiua,

Quot sunt potētiæ animæ sensitiuæ.

Quot sunt potētię animę vegetatiuæ.

ginatiua, phantasia, & memoratiua, appetitus sensitiuus, qui dicitur potētia imperans motum, & facultas existens in musculis, & neruis, quę dicitur potentia exequens, seu agens motum. Potentię ipsius animæ vegetatiuæ sunt septem scilicet nutritiua, augmentatiua, generatiua, attractiua, retentiua, digestiua, & expulsiua, ex his sequitur ꝙ omnes animæ potentiæ reducuntur ad 21. & nec plures, nec pauciores sunt, de qu bus omnibus lege D.T. in p. p. summæ Theologiæ quæst. 88. per totam, quæ cōsistit in quatuor articulis, & in qq. disputatis de ver. quæst. 10. ar. 2. & in q. de anima ar. 13. & lib 3. de partibus animalium cap. 3. & 4. cont. gent. cap. 58. & 2. sent. dist. 2. q. 2. ar. 2.

ADDITIO DECIMAESEPTIMAE QVAEST.

Intellectus pluribus nominibus nominatur.

IRCA quartum notabile de identitate intellectus practici & speculatiui, lege D.Th. p.p. q. 79. quasi per totam, vbi habes, ꝙ cum intellectus pluribus nominibus nominetur, non est necessarium vt quodlibet nomen faciat distinctionem ab eo. nam dr̄ intellectus speculatiuus, quia quod apprehendit nō ordinat ad opus, practicus vero dr̄, quia quod apprehendit ordinat ad opus. dr̄ syndesis, quando habitualiter retinet principia operabilium, dr̄ ratio inferior, quando hæc inferiora contemplatur, nominatur ratio superior, qn̄ considerat diuina, quia rōni superiori attribuitur sapientia, inferiori vero scientia, vocatur mens, qn̄ metitur quę cōueniunt rebus & quæ nō, vocatur intelligentia, qn̄ sistit in prima sui operatione, considerando quodquid est rerum, dr̄ materialis, siue possibilis, aut pōialis, quando est in primo statu, scilicet ꝙ nullam scientiam habet, nec quo ad principia, nec quo ad conclusiones, quia quando iam cognouit principia alicuius scientiæ, appellatur à Philosophis intellectus dispositus, quando aūt est in actu primo erit in secundo statu, & sic dicitur intllectus in habitu, quando vero est in actu secundo, qui est considerare, sic dicitur intellectus in actu. Acquisitis vero omnibus scientijs diuinis, & humanis, dicitur intellectus adeptus, & tunc erit quando verificabitur de eo dictum Greg. quid est quod non videat, qui videntem omnia videt? de his lege D. Th. vbi sup. & 1. sent. dist. 3. q. 4. art. 1. & 2. dist 24. q. 2. art. 3. & de ver. q. 3. art. 3. & 2. cont. gent. c. 74. & lib. 3. c. 43.

Quis sit intellectus dispositus.

Quis sit intellectus adeptus.

4. dialog.

ADDITIO XVIII. QVAEST.

IRCA tertium dictum hujus quæsiti, nota ꝙ etsi appetitus in motu animalis sit principalius mouens &c hoc intelligendū venit de mouēte immediate, quia mouēs mediatum est ipsa natura, siquidem ad causandum motum progressiuū, præcipue in animali rationali concurrit primo natura, secundo intellectus practicus, 3. appetitus, 4. res apprehensa, 5. virtus motiua, quæ est distincta à virtute appetitiua, vt docet Ar. 2. de anima, oportet quòd inter ista principia sit ordo aliquis, quippe qui ordo reperitur etiam in intelligentijs separatis in quibus virtus motiua non distinguitur ab appetitu, & à natura s'm Auerr. licet secundū Beatum Tho. virtus motiua distinguatur à sustantia intelligentiarum, sed non ab intellectu & voluntate, tñ semper inter ista reperitur ordo, quia nulla sustantia pōt esse immediatum principium operationis, vt patet ex 7. metaph. & qn̄ in aliquo agente concurrunt principium substantiale, & accidentale respectu eiusdem actionis, oportet ꝙ principium substantiale sit principale, & mediatum, principium vero accidentale sit secundarium & proximū, de quibus lege D.Th. p.p. q. 54. ar. 5. & in disputatis in q. de malo quæst. 16. ar. 1. & 3. sent. dist. 15. quæst. 2. ar. 2. & in opusc. 43 cap. 5. vbi inuenies virtutem motiuam animalis esse triplicem, vnam per modum dirigentis, secundam per modum imperantis, & tertiam per modum exequentis &c.

Quæ concurrunt ad motum animalis.

Tex. 18.

8. Physic. Comm. 32.

Tex. 34.

Triplex vis motiua animalis.

ADDITIO DECIMAE NONAE QVAEST.

IRCA rationem adductam ab Auctore ad probandam conclusionem, animaduerte ipsam esse fundatam super exemplo Ar. ꝙ appetitus rationalis se habet ad appetitum sensitiuum, sicuti sphæra superior ad inferiorem, & quia per sphærā superiorem intelligit Philosophus sphæram Saturni, quæ tribus motibus mouetur. Primo, motu diurno ab ortu in occasum super polos mundi, & hic dicitur motus ra

Sphæra Saturni mouetur tribus motibus.

ctus.

ctus. Secundo, mouetur ab occasu in ortũ, quo oẽs planetæ mouentur super polos Zodiaci. Tertio, mouetur motu proprio, quo à proprio deferente agitatur. Sic etiam appetitus sensitiuus tribus motibus mouetur, primo ab intellectu discurrente, secundo à voluntate sequente deliberationem intellectus, tertio motu proprio. ¶ Alij dicunt quod isti tres motus, quibus voluntas mouet appetitum sensitiuum sunt actus elicitus voluntatis, actus imperatus internus, & actus imperatus externus, & in istis motibus voluntas semper vincit appetitum sensitiuum, quandoquidẽ appetitus sensitiuus obedit rationi. & siquis quæreret, si appetitus sensitiuus obtemperat rationi, vnde est quod aliqui semper inclinãtur ad operandũ secundum sensum, aliqui vero ad agendum sm̃ rationem, alij autem interdum sequuntur vnam viam, interdum alteram. ¶ Astronomi dixerunt quod hoc nascitur ex dominio, quod corpora cælestia habent supra homines: quia effectus agentis ex necessitate sequitur in materia, quando virtus agentis tanta fuerit, quod possit sibi subijcere totam materiam. Sed tota materia inferiorum corporum subijcitur virtuti cælestium corporum tamquam excellentiori: ergo ex necessitate effectus cœlestium corporum recipitur in materia corporali ex qua componuntur homines. Aliqui Theologi voluerunt, quòd hoc prouenit ex suggestione bonorum, & malorum angelorum, quandoquidem sicuti Angeli deputantur ad custodiam hominum, ita dæmones ad impugnationem, sed omnia bona quæ faciunt homines, ex suggestione bonorũ angelorum procedunt, quia diuina ad homines mediantibus angelis perferuntur: ergo & omnia mala, quæ operantur homines, ex suggestione malorum angelorum procedunt. ¶ Sed ambę istę opiniones sunt falsæ. Prima quidem, quia Damasc. ait quod corpora cælestia nequaquam sunt causa humanorum actuum, & ratio eorum concludit contra illos, qui dicunt intellectum non differre à sensu, hinc canebãt quod talis est voluntas in hominibus, qualem in die inducit pater virorum deorumque. Secunda quoque opinio falsa est, quia vt ait Origenes etiam si diabolus non esset, homines haberent appetitum ciborum & venereorum, & huiusmodi, circa quæ multa inordinatio contingit, nisi per rationem talis appetitus refrenetur, & maxime posita corruptione naturæ, refrenare autem, & ordinare huiusmodi appetitũ, subiacet libero arbitrio. Ratio huius opinionis currit quantum ad hoc, quod homo põt per seipsum ruere in peccatum, sed ad meritũ proficere nõ potest nisi auxilio diuino, quod homini exhibetur mediante ministerio Angelorum, & ideo ad omnia bona nostra cooperantur Angeli, non tamen omnia nostra peccata procedunt ex dæmonum suggestione. ¶ Propterea dicendum est, quod ista diuersitas operandi prouenit ex assuetudine. Aliqui enim assueti sunt vti voluptatibus, & non facile abstinent se ab illis, licet possint si velint abstinere. Aliqui assueti sunt sequi opera virtutum, à quibus declinare etiam possunt, quia habitus non tollit à voluntate quod est sibi propriũ, scilicet agere libere, & contingenter. Alij vero medio modo se habent, quia plures homines sequũtur passiones, quæ sunt motus sensitiui appetitus. Pauci vero sunt sapientes, qui huiusmodi passionibus resistant, resistere tamen possent si voluissent, quandoquidem voluntas non ex necessitate sequitur inclinationem appetitus inferioris: licet enim passiones quæ sunt in irascibili & concupiscibili habeant quandam vim ad inclinãdam voluntatem, tamen in potestate voluntatis remanet sequi passiones, vel eas reicere, de quibus omnibus videre potes D. Tho. p. p. q. 82. ar. 1. & 2. & pri. secundæ q. 10. ar. 1. & in disputatis, in q. de ver. q. 22. ar. 6. & 2. sent. dist. 7. q. 3. ar. 1. & secunda secundæ q. 95. ar. 5. & in q. de malo. q. 16. art. 7. & Conflatum in 2. volumine q. 115. ar. 4. & in quolib. 12. ar. 5. & 6. Metaph. lect. 3. lege Scotum, in quolib. q. 7. & Eximum Doctorem Anto. Tromb in speciali quæst. de hac materia. vide quoque Alex. 12. Metaph. in expo. 5. contex. & Auerr. 2. cæli comm. 38. & in 3. cap. de subst. orbis. Vide Zimar. Theor. 61. lege Cai. in expo. 6. cap. huius lib. & Henr. quolib. 13. q. 6. & Codofredum quolib. 1. q. 4. & latius agnosces actus appetitus quomodo aliquis est immanens, aliquis vero transiens, & vnus est ratio alterius. lege quoque auctorem lib. 1. cont. gent. in expositione 44. cap. vbi disputat cũ Cai. hic de appetibili quomodo concurrat ad actum appetitus, & eodem lib. in exp. 74. cap. inuenies quomodo appetibile comparatur ad appetitũ. lege adhuc lib. 4. cont. gent. in exp. 19. cap. vbi Auctor disputat quomodo appetere speciali modo conuenit animalibus &c.

¶ Hæc sunt, quæ pulcherrimis his doctissimi Ferrariensis quæstionibus, tũ ad octo Physicę ascultationis, tum ad tres de Anima libros spectãtibus breuiter addere nobis visa sunt,

Qui sũt motus quibus volũtas mouet appetitũ sensitiuum.

1. lib. fidei orthod. c. 7.

Hesiodus.

Lib. 3. Peri arc. cap. 2.

Diuersitas operandi in hominibus venit ex diuersa assuetudine eorum.

Pauci homines resistunt passionibus sensuum.

Excusatio Auctoris Addi.

quibus omnibus id vnum postremo annectemus. Nos scilicet hanc prouinciam suscepisse non vt humanam aliquam laudem, siue gloriam ex his consequeremur, neque vt praeclarissimas has quaestiones tamquam obscuras explicaremus, ac veluti commentario'a quaedã efficeremus, cum hae quęstiones licet arduę sint, nulla tamen expositione nullisq; commentarijs, ob miram quam habent claritatem, indigeant, sed vt potius amicis qui id nobis imposuerunt morem gereremus, quibus obtemperare maluimus, quam mordacem inuidorum linguam effugere. Non ignoramus enim non defuturos quamplurimos quorum munus officiumq; est potius latrare, quam aliquem laudare, ac potius canino dente homines mordere, quam ab iniurijs illos excusare, qui cum primũ fortasse breues has nostras additiunculas perlegent, Horatiano illo carmine aduersus nos insurgent, scilicet Parturient montes nascetur ridiculus mus: expectabant siquidẽ à nobis celebre aliquod, ac insigne opus, quos monitos esse volumus, nos non nostrum sed alterius opus in lucem edere statuisse. Hae enim dignissimę Ferrariensis quęstiones licet multo iam tempore impressę fuerint, nihilominus à quam plurimis viris desiderabantur, tum quia propter admirabilem quam continent doctrinam in maximo semper fuere pretio, tum quia apud perpaucos viros inueniebant. quibus de causis familiares quamplurimi, has quaestiones iterũ imprimi curauerũt, quas per se sine alterius additis satis erat edere, sed vt occasione ista alijs prodesse possint, iusserunt nobis, vt aliqua ex officina nostra adderemus, quibus celeberrimi huius Auctoris doctrinam vniuersae Thomistarum scholae esse conformem ostenderemus, ideoque sermonem dilatare, ac grauissima quae occurrebunt dubia fuse explicare ab instituto nostro valde alienum visum est, sed satis amicorum voluntati, necnon studentium vtilitati fecisse arbitrati sumus, si loca auctoresque cuique doctrinae conformes breuiter citaremus. Hoc nõ que aliud fuit nostrum familiariumque institutum, ex quoquidem proposito aliquis, quem fortassis mons aliqui à nobis expectabant, oriri nequaquam poterat, quod si montem aliquem quemadmodum aliqui faciunt scandere voluissemus, non deerant nobis pedes, quibus diuino adiuti numine ad illum licet altissimum ascenderemus, sed potius sub obedientiae iugo colla nostra subdentes voluimus nostrorum amicorum iussioni obtemperare humili tuguriolo commorantes, quam excelsos superbiae montes ascendentes ex illis deinde decidi, ac in varios, vt multis contingere solet, incidere errores. Quare nihil esse iudicamus de quo humanę gloriae cupidi à nobis conqueri possint, omnia enim quibus se illustres, ac famosos ostendere possint, illis relinquimus. potuissemus enim & nos vt alij faciunt vel rerum antiquitates, & sine Romanorum imperatorum vitas, seu gesta eorundem bellaque plurima historice ac graui stilo describere. extant & quam plurimi in auream D. Tho. sacrę Theologicę summam, necnon in quatuor sententiarum libros in diuinam philosophiam, & in logicam facultatem nostri non aspernandi labores, nocturnaeque vigiliae quae si lucem videre curaremus, paucis fortasse displicerent, sed humanas has laudes alijs relinquentes, satis visum est nobis perbreues has additiones rudi quadam minimeque polita verborum serie, nulla fere de grauissimis, quae hic tanguntur dubijs, propter temporis angustiam facta discussione imprimere, quas vnusquisque propositi nostri institutum considerans, benignoque animo accipiat, Deoque immortali, Beatae Virgini, ac Diuo Thomae, à cuius angelica doctrina omnia fere hausimus, sempiternas assiduasque gratias agat.

Carmen Horatij.

Ratio quare hę quęst. iterum impressę sunt.

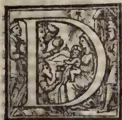
Institutum Auc. & Amicorum eius circa impressionem huius operis.

Alia opera Auctoris.

Expliciunt Additiones R. P. Magistri Matthiae Aquarij Ord. Praed. in Quaestiones Reuerendissimi Francisci Ferrariensis totius dicti ordinis moderatoris.

INCIPIT DISPVTATIO PVLCHERRIMA REVERENDI PATRIS MAGISTRI AQVARII, DE IDEIS.

In qua ostenditur, Aristotelem non aduersari Diuino Platoni.

OMINVS sit illnminatio mea. In hac quæstione qnatuor faciam. Primo declarabo titulum. Secūdo recitabo varias opiniones Philosophorum,& Theologorum de Ideis. Tertio declarabo quomodo Plato non discrepat ab Arist. in positione Idearū. Quarto adduca difficultates Arist. in diuersis Philosophiæ partibus inductas, quibus de medio Ideas tollere videtur: & ostendā non sententiam Platonis, sed rudem quandam Platonicorū opinionem, qui minus eius disciplina assequuti sunt, impugnasse. Quoad primū Idea græce, vt notat Diogenes Laertius, dr̄ tum idos, tū paradigma, latine dicitur forma, vel spēs, siue imago, sic etiam D. Tho. ait ꝙ per Ideas intelliguntur formę aliarum rerum præter ipsas res existentes. Forma alicuius rei pręter ipsam rem existens ad duo comparari potest, vel vt sit exemplar eius, cuius dicitur forma, vel vt sit principium cognitionis ipsius, secundū quòd formæ cognoscibilium esse dicuntur in cognoscente, & de istis Ideis loquens D. August. aiebat, tanta vis in Ideis constituitur, vt nisi his intellectis sapiens esse nemo posſit. ¶ Dionysius Areopagita ait Ideas esse exemplaria, & rationes substantificas rerum singulariter existentes, quas Theologia prædefinitiones, seu prædestinationes vocat definitrices omnium, atque effectrices. Primo dicit ꝙ sunt exēplaria,& rōnes substantificæ: quia munus Idearum est repræsentare substantias rerum. Secundo ait singulariter existentes: quia sunt æternæ, & nō causatæ à rebus. Tertio dicit ꝙ sunt prædefinitiones, seu prædestinationes. Quibus verbis voluit intelligere, Deum authorē omnium priusquam res produxisset, in suo esse præcognouisse, ac præscripsisse fines, & media, quæ postea res erant suo tēpore consequuturę. Vltimo dicit. Definitrices omniū atque effectrices. Quibus verbis ostendit, ꝙ Ideis omnia cognoscit Deus, & per Ideas omnia producit, quoniam Ideæ pertinēt ad scientiam,& ad efficientiam ipsarum rerum. ¶ Quidam Platonicorum ita definiunt Ideam de mente Platonis. Idea est forma quædam æterna, incorporea, à materia separata, & in Dei mente posita. Primo dicitur ꝙ Idea est forma, scilicet non inhærens sed exemplaris, nam forma inherens arguit imperfectionem, quæ omnino est a Deo releganda. Secundo dicit̄ ꝙ est æterna, vt differat ab his: quæ sunt obnoxia generationi, & corruptioni, ne nos intelligeremus in Deo esse aliquid aduentitium. Tertio dicitur incorporea: ne aliquis putaret eam esse eductam de gremio materiæ, aut perficere materiam. Quarto dixit a materia separata, vt daret intelligere nullum commertium habere cū materia. nam licet anima rationalis sit incorporea, non tamen est aliena à materia. Vltimo dicit in mēte Dei posita: ne quis arbitraretur Ideam esse quid fictitium, aut quid humanum, aut aliquid pertinens ad creaturas. hæc de Definitione. ¶ Notādum etiam ꝙ hac de causa Plato dictus est Diuinus: quoniam vt recitat Eusebius Cesariensis de præparatione euangelica, non solum fuit studiosus mūdanæ Philosophiæ: sed etiam diuinarum scripturarum ex libris Moysis, quos Ptolomæus Rex Aegypti, verti curauit in punicam linguam. Et etiam nōnulla loquutus est de Ideis, de verbo, & vnitate Dei, & infallibilitate, & de animi īmortalitate: quę omnia ex Moyse,& ex vaticinijs prophetarum accepit. ¶ Notandum etiam ꝙ disputatio hæc est summe necessaria Logicis, Physicis, Metaphysicis, & Theologis. Logicis primo, nam Arist. pri. post ait, valeāt Ideæ Platonis, mōstra enim sunt. Quomodo Logici possunt scire Ideas Platonis esse monstra: nisi sciant in quibus discordat Plato ab Aristotele? Philosophi quoque multa interponunt de Ideis, vt patet 2. Phys. pri. cœli,& pri. Ethicor. cap. 7. vbi testatur quæstionem illam, de per se bono esse difficilem, sed duobus existētibus amicis,

Ordo obseruandus in disp. prępo sita.

D. Thom. p. p. q. 15. art. 1.

Lib. 83. q. 46.

D. Dionys. de mystica Theo logia

Platonici quidam

Quare Plato dicitur diuinus.

Vtilitas huius disp.

Tex. 16.

Tex. 9.

Pri. de anima fit sermo de Ideis præcipue. Tex. 32. vbi recitatur opin. Alcmeonis, de natura animæ.

amicis, magis pium est veritatem in honore præferre. Theologi quoque pri. sententiarũ tractantes de scientia Dei, nullo pacto possunt eam manifestare, nisi contemplentur, quid sint Ideæ, & quorum sunt. Quid dicam de Metaphysicis: qui ferè in omnibus 14. libris Metaphysices, tot & tanta dicunt de Ideis? à Deo quòd quasi magna pars Metaph. consumitur in positione Idearum, & præcipue in 7. in quo Philosophus à tex 44. vsque ad 5 9. alium sermonem non habuit nisi de Ideis. Nã recitat Philosophus ꝙ triplici de causa Plato posuit Ideas, propter scientiam, propter generationem, & propter existentiam rerum. Occasione igitur horum dictorum, non erit inutile nobis fusius disputationem istã ventilare secundum Logicos, Philosophos, Metaphysicos, & Theologos, & videre insuper, num Plato & Arist. conciliari possint in positione idearum. Hæc de primo.

Opin. eorũ qui dicunt Aristot. aduersari Platoni.

Cap. 20.

¶ Quoad secundum, Philosophi, & viri grauissimi, qui de Ideis sermonẽ habent, in duas partes diuisi sunt. Quidam vt est Alexãder Aphrosidiensis, Auerroes, Atticus Platonicus, referente Eusebio lib. 9. contra Philosophos cap. 3. Cicero libro quæstionum Academicarum, & multi etiam ex latinis pro comperto habent, & tenent Arist. nedum verbis, sed re ipsa Platoni aduersari in Idearum positione, vt recitat Zimara in Tabulam Auer. verbo Idea: vbi habet inuehendo contra illos, qui contrariã partem affirmant. Per vitam meã nescio quo modo præclara ingenia hallucinantur in re clarissima: quia processus quem Arist. habet de Ideis, est de rebus, non de vocibus, immò lucidissimus Themistius habet pri. de Anima in altissimis præsertim Philosophiæ quæstionibus, non æquum est aliud dicere, & aliud sentire, sed inter altissimas Philosophiæ quæstiones iudicandum est esse hãc de Ideis: vnde Porphyrius inquit in prologo prædicabilium. Altissimum est huiusmodi negotium, & maioris egens inquisitionis. Et propterea sicuti inter viros & leones nõ est fidum iusiurandum, nec lupi & oues vnquam vnanimes redduntur, sic nec Plato, & Arist. vnquam possunt vnanimes reddi.

Opinio [illegible]orum [illegible] te[illegible] Ar. verbis tantum dissentire à Platone in hac disp.

¶ Eregione partis secundæ ponitur Ioan. Grammaticus, Eustratius, Ammonius, Simplicius & Boetius ex Latinis in secunda editione libri de interpretatione, & multi alij viri illustres, vt ait Bessarion Cardinalis: omnes isti tenent Arist. tantummodo verbis dissentire à Platone, & nullo pacto re ipsa. Nihilominus adhuc inter istos disconuenientia quædam est, nam Ioannes Grãmaticus arbitratur varias Ideas, & formas in hoc mundo sublunari Platonem constituisse, & tot esse species, & formas separatas, quot sunt species sensibiles rerum generabilium, & corruptibilium. Ponit etiam quòd istæ Ideę separatę, nedum ponuntur, vt habeatur scientia de rebus istis sensibilibus, & propter generationem ipsarum, & existentiam: sed etiam vt gubernent, & regant: vnde omnia bona, & mala, quæ adueniunt homini, dicebat ab Idea hominis proficisci. Excitaturque aliquando homo à sua Idea, vt prosequatur vtilia & fugiat mala: quoniam quælibet Idea habet prouidentiam de sua specie: sed non primo & per se, quia nobile nõ est gratia ignobilis, primo enim sunt gratia ipsius Dei benedicti, vt ei complaceant, & quantum possint efficiantur ei similes, cũ ipse Deus sit fons & origo omnis bonitatis. Secũdo sunt propter sublunaria: & istæ Ideæ sunt in singularibus ipsius speciei, quibus prouidẽt: quia cum sint in loco per operationem non immanentem, sed transeuntem, quoniam quælibet Idea ibi est vbi operatur: sed in cunctis singularibus speciei operatur: igitur in cunctis singularibus speciei existit.

Deus est origo oĩs bonitatis.

Psal. 90.

Pauesius in 3. disp. suæ Tex. 30.

¶ Sed hæc positio nec Theologica, neque Physica est. Non Theologica: quia Theologi tribuunt Angelum nedum speciei vnicuique, sed singulum singulo homini extra vterum matris existenti, iuxta illud, Angelis suis Deus mandauit de te &c. Neque etiam est Philosophica: vt merito Ioan. Iacobus Pauesius in sua 3. disputat. Metaph. doctissime impugnat. Quia prouident singularibus: ergo cognoscunt ipsa. Tunc sic, vel sunt intellectus, vel sensus. Nõ primũ, quia intellectus non cognoscit singularia 3. de anima. Non secundum, quia sensus sunt vires organicæ. Modo Ideæ sunt seiunctæ ab organo: ergo istæ Ideæ non dantur. Præterea, ab immobili & æterno non potest fieri aliquid nouum: istæ Ideæ sunt immobiles, & æternæ: ergo aliquod nouum non potest ab eis euenire: ergo non possunt causare bona & mala in singularibus. Tertio sic. Nulla forma libera à materia est causa mali: quoniam omnis malitia est relegata talibus formis: sed istæ Ideæ sunt liberæ à materia: ergo non possunt aliquod malũ causare. Deinde cur videmus probos, doctos, & integerrimos egere & trucidari, ignatos autem & nequissimos affluere & viuere, si istæ ideæ prouidentiam & habent de singularibus? ¶ Quidam etiam ex secta

Platoni-

Platonicorum constituunt tres ordines Idearum, primus ordo est in mente diuina, secundus in mente Angelica, tertius in anima rationali. Quia Deus est virtus infinita, & quicquid est in Deo est ipse Deus. Vnde non solum est sua essentia, sed suum esse. Quoniam quicquid est in aliquo, quod est præter essentiam eius, oportet esse causatum vel à principijs essentiæ, sicut accidentia propria consequentia essentiam, vt risibile consequitur hominem, & causatur à principijs essentialibus speciei, vel ab aliquo exteriori, sicut calor in aqua causatur ab igne. Si igitur esse ipsius esset aliud à Deo, tunc esset aliquod causatum in Deo, quod est falsum, de quo vide D. Tho. Et sic Ideæ, si sunt in mente diuina non tamen realiter distinguntur à diuina mente, sed tantum secũdum rationem. In secundo ordine ponit hæc opinio mentem Angelicam, in qua sunt etiam quædam rationes, siue Ideæ, quæ distinguntur ab essentia ipsius Angeli: vnde sunt quid superadditum ei. Quia Deus est summa vnitas: Angelica mens, quoniam deficit à Deo, deficit etiam ab vnitate ipsius Dei. Ideo accedit ad multitudinem. Et quia si istę mentes Angelicæ referantur ad inuicem, non retinent æqualem gradum perfectionis, propterea non intelligunt per æqualẽ numerum Idearum, imo quanto hæc mens est sublimior, tanto per pauciores intelligit Ideas, hinc quanto proximior Deo existit, tanto magis recedit à multitudine, & accedit ad vnitatem, & ponitur talis proportio inter corporalia & spiritualia. Nam corpora superiora habent suas proprietates congenitas, inferiores verò substantiæ vtputa animæ rationales acquirunt ipsas in dies, & habent plurimas Ideas, quia omnium specierum. Verum quia quidam posuerunt animã mundi, quæ anima mundi est sublimior anima rationali, propterea pauciores Ideæ sunt in anima mundi, quã in rationali anima. Et si quis quærat, quæ namque sit hæc anima mundi, respondet Pauesius narrando duas opiniones Platonicorum. Quidam dixerunt quòd Anima mundi est quædam intelligẽtia, quæ assistit huic terreno orbi, & mundo sublunari, & habet curam de ipso, & de singulis partibus eius, & est vna numero, & per varias rationes, quas continet in se, est causa omnium sublunarium. Et quia omnia composita siue habeant vitam, siue non, dependent ab hac intelligentia, propterea iusta ratione vocatur anima: nam illa est anima, quæ constituit aliquod in esse, & ei largitur vitam: modo hæc intelligentia constituit mundũ hunc sublunarem, & ei largitur vitã & vires, & gubernat ipsum ne aliquid temere in ipso eueniat, iccirco iure anima mundi vocari debet. Alij vero dixerunt quòd anima mundi est mens non orbis sublunaris tantum, sed totius mundi, ac vniuersi. Et per mundum, ac vniuersum intelligũt globum cęlestem, & globum elementarem. Verum quia globus cælestis est perfectior atque diuinior, iccireo primo ipsum constituit, secundo diffundit se in alijs partibus coniungendo deinceps cælestem cum elementari, producendo in aere aues, in aqua pisces, in terra viuentia, vt stirpes, & animalia. Et per cælum tãquam per medium producit quædam alia perfectiora, quædam imperfectiora: anima igitur mundi est quæ constituit totum vniuersum, & per totum diffundit vitã. Et in hac quoq; reperiũtur variæ Ideæ & magis multiplicatæ q̃ in mẽte Angelica, minus tñ quã in anima rõnali. Sed hæc tria stare nõ possunt, ait Pauel. primo ꝙ nõ sunt collocãdę Ideę in opifice primo ac in Deo benedicto, & rõnes pro hac impugnatione dicit esse illas, quas adduxit cõtra Simpliciũ, aduersus quẽ adduxit hãc rationẽ. Vbicunq; est multitudo rationũ ibi nõ est summè simplicitas. Sed Deus est summe simplex, à Deo qđ quidquã Deo simplicius reperiri nõ põt: igitur in Deo optimo nulla erit rationũ multitudo: ex cõsequenti nec ideарũ. Præterea Auer. testatur pri. Physicorum ꝙ omnis multitudo aut est rerum differentiũ secundum quantitatem, aut secundum formam: sed multitudo idearum in Deo existens, non est secundum quantitatem, neque secundum formã differens, igitur nulla multitudo rationum, est ponenda in Deo. Tertio, quæcunq; insunt principio diuersitatis, sunt diuersa: ergo quæcunq; insunt principio vnitatis sunt vnum omnibus modis. Sed Deus est summa vnitas: igitur in Deo nulla multitudo notionum & idearum reperitur. Quarto, Arist. testatur 12 diuinorũ ꝙ Deus solum Deum intelligit, & quæ Deus non sunt, nõ apprehendit. Quoniã facultas cognoscendi quę absolute perfecta est, nullo modo imperfici potest, forma nõ apprehendit viliorem seipsa, propterea quòd res intellecta est perfectio potẽtiæ iudicantis. Diuina mẽs est omnino perfecta, & nullo modo potest imperfici, nullo ergo mõ viles formas poterit intelligere. Secundum qđ impugnat est ꝙ isti dicunt Angelicas mẽtes obtinere rõnes sensibilium, ait ꝙ hoc non est

2. Opi. quæ dicitur Philosophi Plat.

p.p.q.3.ar.4

S.Tho. p. p. q. 55. ar. 3. in quo quærit si Angeli superiores intelligunt per spẽs magis vniuersales.

1. p. p. 55ar.5 Quæ sit anima mundi. 3. disp.

In anima mundi sunt plures Ideæ quã in anima nostra.

Tex. 16.

Tex. 51.

Secundum dictũ quod impugnat.

non est peripatetice dictum, quia quemadmodū diuina mens ea quæ Deus non sunt apprehendere nequit, Ita Angelicæ mentes, quæ ipsis viliora sunt percipere non possunt, quia imperficeretur à cognitione vilium. Profitentur Philosophi Angelicas mentes cognoscere tantum seipsas, & etiam superiora, quoniam sunt effectus supernarum mentium, & semper superiora relucent in inferioribus, veluti causæ in effectibus, non ergo per Ideas hæc inferiora valent agnoscere. Præterea omne quòd est in aliquo, sm̄ modum & naturam illius est in quo reperitur: sed sensibilia sunt in angelicis mentibus: ergo sunt in ipsis sm̄ modum, & esse ipsarum, modus aūt est vt inferiora sint in supremis eminēter, & non per ideas & notiones.

Auer.

Tertio, Auer. 4. lib. Paraph. Metaph. inquit, cum effectus suam causam æquiuocā cognoscit, causa relucet in eo vt ab ipso distincta: sed cum causa æquiuoce cognoscit suū effectum: notio effectus non est separata à notione causæ; quoniam effectus comprehensus in causa æquiuoca omnibus modis efficitur idem cum sua causa. Propterea mentes angelicæ dicuntur intueri sensibilia; quoniam cognoscunt seipsas in quibus eminenter sunt sensibilia.

Tertium dictum quod impugnat.

Tertium quod impugnat est de anima mundi: quia dicebant ꝙ anima mundi per rationes quas de rebus in se habet, largitur singulis partibus mūdi formas, & vires, & esse. Arguit quia hoc repugnat Philosopho: quia quod est separatum, & seiunctum à materia: non potest ea quæ materiæ sunt immersa apprehendere, sed anima mundi siue sit intelligentia, siue sit prima mens, est seiuncta, & separata à materia: igitur non poterit hæc sensibilia per ideas apprehendere.

Pauesius. 2. de anima. Tex. 4.

Sed quamquam hoc tertium dictum de anima mundi sit falsum, & conueniat cum ipso Pauesio quo ad conclusionem, quia anima de mente Arist. est actus corporis &c. neque intelligentia, neque prima mens poterit esse actus corporis, ob id falsum absolute erit à nobis fatendum intelligentiam, seu primam mentem esse animam mundi.

Cōtra Pauesium.

Nihilominus ratio quam adducit Pauesius est falsa, quia quamquam verum sit ꝙ substantia separata non cognoscat sensibilia, accipiendo scientiam à rebus: poterit tamen per congenitas species, & ideas cognoscere. vt dicit Aug. 2 super Gen. ad literam, qui docet, ꝙ cetera quæ infra angelos sunt ita causantur vt prius fiant in cognitione rationalis creaturę, ac deinde in genere suo. Ratio Pauesij concludit si congregarent scientiam à rebus.

Soluūtur rationes Pauesij.

¶ Rationes quoque quas adducit ad impugnandum primum dictum, sunt nullius momenti, & prima ratio soluitur à D. Tho. in disputatis ar. 2. de ideis, ad nonum argumentum, ꝙ illa multitudo idearum in ipso Deo non facit compositionem cum ipso Deo, cum non sit aliud ab essentia Dei intellecta, vnde in Deo sunt essentia ipsius Dei intellecta. Ad sm̄ quoque dico ꝙ dictum Auer. tenet in his quæ realiter distinguuntur: modo ideæ non sunt distinctæ realiter neque ab ipso Deo neque inter se. Ad tertium quoque dico ꝙ ideæ sunt vnum re in Deo: sed distinguuntur sm̄ diuersos respectus ad ideata. Ad quartum dico, ꝙ illæ duæ responsiones quas adducit sunt optimę: quarum prima fuit, ꝙ Deus cognoscit se vt primum obiectum: alia à se vt secundarium obiectum.

Cōtra philosophastros.

Secunda vero ꝙ Deus consecutiue agnoscit alia à se, & sic etiam cognoscit mala & non vt quidam: ꝙ Deus non agnoscit mala, docere ausi sunt, hi enim sunt in profundo peccatorū, & ne Deus puniat ipsos, ideo docent, ꝙ mala non cognoscit. Nec valet replica Pauesij, & aliorum: quia tunc Deus perficeretur à malis, cū res intellecta sit perfectio intelligentis: hæc concluderet quando Deus caperet scientiam à rebus.

Soluūtur rationes Pauesij secūdi dicti.

¶ Rationes quoque ipsius Pauesij contra sm̄ dictum nullius sunt roboris: nā prima eodem fundamento refellitur: quia mentes Angelicæ non suscipiunt scientiam à rebus, propterea non imperficiuntur ab eis. Quoniam vt notat D. Tho. p. p. q. 57. ar. 3. vbi quærit, Num angeli cognoscant futura: quia ea quæ præsentia sunt habent naturam per quam assimilantur speciebus, quę sunt in mente Angeli. Ad secundum dicitur ꝙ inferiora sunt in superioribus eminenter per substantiam in esse intelligibili naturæ per species intelligibiles, non receptas à rebus, sed congenitas: sic etiam intelligitur dictum Auer. Causa æquiuoca cognoscit effectum per species congenitas, sed non susceptas à rebus, & propterea subdit, ꝙ omnibus modis efficitur vnum non in esse naturæ, sed in esse intelligibili; & sic patet quomodo male impugnata sunt illa duo dicta ab ipso Pauesio. Tertium dictum est falsum, & ratio sua est nulla. vt ex dictis patet.

3. Opinio est Simplicij de ideis, 2. phys. tex. cōm. 10.

Est deinde opinio Simplicij asserentis dari ideas, tum de mente Platonis, tum etiam de mente Arist. & tria docet Simplicius de illis ideis. Primum quonam modo naturalis Philosophus valet separare formas naturales à materia. Secundum quibus rationibus Plato probat suam opinionem de ideis. Tertium

docet

docet Aristotelem non dissentire à Platone. ¶ Quoad primum incipit à deffinitione ideæ, dicens ꝙ idea est ratio, & exemplar formarũ naturalium existens in diuina mente, dat exẽplum. Est producenda forma naturalis, puta anima bouis. Deus habet exemplar ad cuius similitudinem venit in lucem, & hoc exemplar in mente diuina existens dr̃ notio, ratio, & exemplar, & idea: & hæc notio & idea non est ipsius materiæ, neque compositi, sed tantũmodo ipsius formæ: & ratio est quia idea est eorum quibus res existunt: sed formis res existunt: igitur formarũ solũmodo sunt ideæ, & non ipsius materiæ, quia per materiam potius res non sunt quã sint: similiter neq; ipsorum compositorũ põt esse idea. Quia cum in cõpositis non sit aliud nisi materia & forma, vnde dicunẽ simul tota, ipsius materiæ non est idea, sed tm̃ formę: igit̃ compositorum non dantur ideæ. Addit vlterius ꝙ diuinus Plato eodem nomine vocat ideam, & id cuius est idea, & ratio est, quia effectus & causa eodem nomine nuncupant̃: sed effectus ideę est forma & causa etiam formæ, ergo merito eodẽ nomine est nuncupanda idea, & id cuius est idea, forma existens in materia vocat̃ forma, idea etiam forma vocat̃, quia forma est causa per quam res est: sed per ideam res est: ergo idea dr̃ forma. Et hoc docuit Arist. qui in antepredicamentis eodem nomine vocauit hominem verum & hominem pictũ: ita etiam Plato eodem nomine vocauit ideam & id cuius est idea. Et quẽadmodum homo viuens & homo pictus dr̃ æquiuoce homo, ita idea & id cuius est idea æquiuoce forma dicunt̃: & ratio est quia hñt varias deffinitiones, nam alia est diffinitio formæ in materia existentis, & alia est diffinitio formæ separatæ à materia, hinc fit vt forma illa quę in Deo existit nullum interitũ patiatur: forma quę existit in materia subijcitur ortui & interitui, & huius opinionis est Arist. qui 12 huius ostendit ordinẽ vniuersi esse in Deo, & in ipsomet vniuerso: & ideo mundus dr̃ ab ornatu, & vtrumq; ordinem vocat eodem nomine. Ponit etiam ibi ordinem in duce, & ordinem in exercitu, & vtrumq; appellat eodem nomine, non igitur alicui alienum esse videtur si Plato eodem nomine vocat ideam & id cuius est idea. Addit etiam ꝙ idea & id cuius est idea sunt eiusdem speciei, quia vniuersæ res inferiores sunt ex materia, & ex participatione formæ. Materia est per participationem formę: sed participatio & id quod participatur sunt eiusdem speciei, vt caliditas quæ est in aqua prouenit à caliditate quæ est in igne: formę ergo quę sunt in materia cum sint participationes quędam formarum separatarum, sequitur quod formę separatę & formę in materia erunt eiusdem spẽi. Et si quis dubitaret ꝙ formę quę sunt hic non sunt participationes idearũ quę sunt in Deo: quoniam hic in mundo sublunari datur forma quę est homo, & bos, & leo, & consimiles, sed in Deo non est neque homo, neq; bos, neq; leo à quibus sunt hę formę causate: igitur non possunt esse ideę in Deo de istis. Rñdet Simplicius negando minorem, & negationis causa est: quia sm̃ Aristo. in Deo datur viuens, pulchrum, & bonũ, mens, substantia, & similia, & hæcmet collocat in Deo vt patet in 12. Metaph. vbi ponit in Deo reperiri nobilissimam vitam, bonitatem, mentem, & substantiam, & in nobis est voluntas, & in Deo est voluntas, de qua D. Th. multa docet. Et ita secundum Platonem, quęcunque sunt in hoc mundo, sunt etiam in ipso Deo, licet diuersimode: quia in hoc mundo homo includit materiam, & patitur mortem: sed homo in Deo, neq; materiam habet, neque ortum, aut interitum. & ex his patet quid sit idea. ¶ Quoad secundum probat Simplicius dari ideas de mente Platonis & Arist. Si non dantur ideę, tunc erit progressus in infinitum in generatione rerum: quod abhorrent Plato & Arist. secundo Metaph. ergo necesse est ponere ideas. consequentia probat̃ quia omne quod gignitur à consimili sm̃ speciem fit: si homo hic gignitur: ergo ab alio homine eiusdem speciei fit: & tũc quæro de illo. aut est genitus aut non: si genitus, iterum quæro de illo, & cũ non detur ꝓgressus in infinitũ: sequitur ꝙ hę formę, quę sunt hic, sunt genitę ab his quę sunt in opifice. Preterea, omne quod fit & gignitur: fit & gignitur à causa habente rationem, & similitudinem illius facti & geniti: alioquin res recta ratione non fierent. Tunc quero. hec rõ, & similitudo, quę est nisi exemplar & idea existens in opifice omniũ: Pręterea Aristo. 8. de Physico auditu probat ꝙ ea quę perpetuo & continuo mouentur. sunt causa immobilis illius motionis quę numquã deficit: sed quę in hoc mundo sublunari reperiuntur perpetuo, & continuo mouentur, licet non secundum quamlibet sj eciem motus: ergo hęc omnia habent causam immobilem & indeficiitam: quę causa non est nisi, exemplar & ratio, & idea in primo rerum opifice existens. Pręterea, in opifice rerum omnium pręsunt imagines &

An idea sit Formæ vel materiæ lege Caie. p. p. q. 15. ar. 3. in resp. ad 3. & D. Tho. ibi & in q. 3. de ver. ar. 5. & 1. sentẽ. dist. 36. ar. vltimo.

Tex. 43.

Idea, & id cuius ẽ idea sunt eiusdẽ speciei.

Dubiũ motũ a Simplicio soluit̃.

Tex. 45.

p. p. q. 19. ar. 1.

2. Metaphy. Tex. 6.

Tex. 35.

 similitu-

similitudines eorum, quæ fiunt: sed Deus est artifex omnium rerū: ergo in ipso Deo sunt imagines ac similitudines & ideæ omnium. Præterea Arist. secundo Phys. æquiparat naturam ipsi arti dicens: quemadmodum ars dicitur ad id quod est ex arte, & ad id quod est artificiale, ita natura & ad id quod est sm̄ naturam, & ad id quod est naturale: sed ars quæcunque operatur, per quasdam rationes & similitudines operatur: ergo & natura quę producit per similitudines quasdam effingit: ergo & illa causa quę est superior natura & arte, adhuc per similitudines operatur: hęc causa non est nisi Deus: igitur in Deo sunt similitudines omnium rerum. Præterea, omnis substantia determinata & genita habet aliquod principium ingenitum, & immobile, sed tale principium in materia esse nequit. Quia quod est in materia, est participatio & affectio illius: neque potest esse in natura. Quia omne quod est in natura: est in materia. Ita dixit Philosophus, secundo Physic. in subiecto est natura semper, neque est in anima: quia tale est separabile & per se mobile, & habet quandam duplicitatem cum moueat & moueatur: & sic non erit magis principium quam à principio: ergo oportet tale principium esse immobile, ingenitum, & solum efficiens omnium, & singulorum, quæ omnia & singula producit per proprias, discretas & immobiles formas: quæ dicuntur ipsæ ideæ. Preterea si in Deo non essent exemplaria, & rationes omnium eorum quæ fiunt: tunc Deus non esset omnium causa: quod est falsum. consequentia probatur. Quia ab vno inquantum vnum varia proficisci nequeunt. Igitur si à prima omnium causa tanta diuersitas fluit, signum est ꝙ in ea est multitudo rationum: quæ causæ, & ideæ sunt omnium rerum. ¶ Quoad tertium in duobus Simplicius conciliat Platonem cum Arist. primo ꝙ quando Arist. impugnat opinionem de ideis, non impugnat propriam sententiam de ideis: sed quandam vulgarem opinionem, quę dicebat, ꝙ ideæ essent in concauo orbis lunæ, vel sententiæ vulgares, & plebeæ de ideis erant ꝙ formæ materiales non absolutę, & spoliatæ à materia præexistebant in mente opificis: & quemadmodum hic sunt formæ cū modo subsistentiæ, ita etiam erant formæ subsistentes, & has dicebant ideas, & non simulacra, & exemplaria eorum quæ sunt hic: & dicebāt ea quæ sunt hic, & ea quæ ibi sunt, habere quandam identitatem. Quę sententia est falsissima. Sed sententia Platonis est ꝙ quemadmodū in ędificatore alia est ratio parietis, & alia ipsius tecti: ita in Deo alia est ratio qua producit hominem, & alia qua producit leonem, & hanc non impugnat Arist. Secundo ait Simplicius ꝙ Plato & Aristoteles possunt cōciliari in hoc, ꝙ quando Arist. impugnat Platonem, impugnat secundum illam opinionem, quæ aiebat compositorum esse ideas, & rectè impugnat: quoniam formæ, cum tres habeant gradus. Primus est secundum quem vocantur ideæ, quo pacto in nulla materia sunt comprehensę: sed sunt formæ & puræ quidditates. Secundus gradus est secundum quem forma vocatur natura, prout cōprehenditur in materia vniuersali. Tertius secundum quem forma cōprehenditur in particulari, & sic formę à summis vsque ad ima procedunt. Et quia primus gradus formę nullam materiam comprehendit, est enim sublimis & habet esse in opifice, & nuncupatur gradus formarum, quæ sunt ideæ, & sic Arist. concedit etiam formas separari: quas formas, ideas Plato vocat. Secundus & tertius gradus formarum non est separatus à materia: quia secundus concernit materiam cōmunem, tertius verò materiam particularem. Hos ergo reprehendit Arist. qui asserunt formas secundi & tertij gradus esse separatas, nam quę sunt comprehensa in materia, ab ea seiungi nequeūt: sed formę secundi, & tertij gradus sunt comprehensę in materia, igitur ab ea separari non possunt & hę essent in opifice omniū. & hæc est opinio Simplicij secūdo Phys. tex. 20. latent autem qui ideas faciunt &c. ¶ Ioannes Grammaticus secundo phys. partim consentit cum Simplicio, partim dissentit, consentit in hoc ꝙ constituit in mente diuina ideas oīum, quorū est effector & cognitor: quia omnis cognitio, & efficientia est per similitudinem: sed est effector & cognitor oīum formarum: igitur oīum formarum hēt ideas. Dissentit à Simplicio: quia non solū formarū, sed etiā compositorū singularium, atq; materię primę ponit ideas. & ratio sua est, quia omniumquę gignuntur sunt ideæ: sed singularia gignuntur: igitur singulariū dantur ideæ. probatur minor quia singularium est ortus atq; interitus. Pręterea Deus habet rationes oīum eorū quæ cognoscit: sed Deus perfectè cognoscit singularia & materiā primā: ergo oīum istorū habet ideas penes se. ¶ Sed quæritur an idea sit idem subiecto & ratione cum ipso Deo, vel distinguatur à Deo: & respōdent aliqui ꝙ ipsę ideæ spectant ad essentiam & substantiam ipsius Dei: sicuti

Tex. 13.

Tex. 5.

Ar. non impugnat opinionem Platonis de ideis sed vulgarem quādam opinionem.

Formarum tres sūt gradus.

Opinio Io. Grammatici de ideis. 2. Phys. Tex. 10.

Dubitatio num idea idē sit cū ipso Deo.

sicuti animal rationale pertinet ad substantiam hominis. Quæ positio stare non potest: nam sequeretur ꝙ in Deo esset cõpositio, sicuti animal & rationale faciunt hominem compositum. Propterea alij dixerunt ꝙ ideæ non sunt de essentia Dei: sed sunt quædam accidentia aduectitia & superaddita ipsi Deo, & hi etiam incidunt in profundiorẽ foueam, quia sequeretur ꝙ Deus esset compositus ex substantia & accidente, quod est absurdum nedum in Philosophia, sed etiam in Theologia, vt patet per D. Tho. tum etiam quia sm̃ Philosophos, mentes separatę non subijciuntur accidentibus, multominus suprema mens. Alij etiam asserunt ꝙ ideæ non sunt aliud nisi diuina essentia. & hęc est opinio D. Th. qui ait ꝙ idea non nominat diuinam essentiam, inquantum est essentia, sed inquantũ est similitudo, vel ratio huius, vel illius: vnde secundum quòd sunt plures rationes intellectæ ex vna essentia, secundum hoc sunt plures ideæ: vnde ideæ non sunt distinctę à diuina essentia nisi ratione rerum, quæ referuntur ad ipsam. vnde id quod est idea est vnũ numero, & simplicissimum, sed merito rerũ quæ referuntur & intelliguntur non est quid vnum, sed multiplex. Sed si quis dubitando diceret, Ideæ sunt rationes incommutabiles atq; æternæ, sed res quæ referuntur non sunt incommutabiles & æternæ: ergo merito & beneficio rerum quæ referuntur, non est multitudo idearum collocanda. Sed soluitur hæc dubitatio: quia res quatenus referuntur ad substantiã Dei, & prout intelligunt̃, sunt æternæ: quia ab æterno Deus omnia cognouit: vnde prout sunt obiectæ & intellectæ à diuina substantia, sunt æternæ: sed res sm̃ esse suum non sunt æternæ, sed temporales. Siquis etiam quæret, Sintne oĩum ideæ, puta malorum & priuationũ: si omnium quæ Deus cognoscit sunt ideæ: ergo cum cognoscat mala & priuationes: malorum & priuationum erũt ideæ. Rñdet hæc positio ꝙ malum cognoscitur per ideam boni, & priuatio cognoscitur per ideam habitus, & sic per se nec malorum, nec priuationum est idea. Si etiam quæris an accidentium sint ideæ: respondet hęc positio affirmatiue, & ratio est ꝙ illorũ est idea in mente opificis, quorum ipse summus opifex est cognitor & effector: igitur omnium accidentium est cognitor & effector: igitur omnium accidentium est in ipso Deo idea. vnde quatenus Deus repræsentat accidentia, etiam Deus ipse habet ideam ipsorum. Aliqui vero ex Platonicis affirmãt ideas non esse illorum quæ se habent sm̃ prius & posterius: Et quia bonum, ens, mens, accidentia omnia, transcendentia, & multa alia se habent secundũ prius & posterius: igitur istorũ nullo pacto sunt constituendæ ideæ: & rõ istorum est quia ideæ sunt institutę à Platone vt existant rationes producendi: sed accidentia, & genera producuntur ad productionem specierum: propterea ipsorum accidentium non sunt ideę constituendę. Sed hæc ratio de facili soluitur ab his qui asserunt contrariam partem: quia ideę nedũ sunt institutę vt sint rationes producendi: sed etiam vt sint rationes cognoscendi: licet accidentium & generum non sint ponendę ideę, prout habent officium producendi: sunt tñ ponendę, prout habent officium repręsentandi. ¶ Postꝗ̃ recitauimus opinionem Platonicorum de ideis, & quomodo conciliant ipsum Platonem cũ Arist. nunc videndũ est quid sentiat Alexander Aphrodisiensis, Auerroes, Actonicus Platonicus, & Cicero. Hi enim asserunt ꝙ sicut non est fidum iusiurandum inter viros, & leones, & sicuti lupi & oues nunꝗ̃ sunt vnanimes, ita nec Aristo. & Plato. Hi .n. volunt ꝙ in doctrina peripatetica sm̃ documenta Aristo. tres sunt ordines rerum cognoscentium, supremus, intermedius, & infimus: in supremo est diuina mens, in ipso intermedio angelica mens, in infimo est humana. & ꝙ in nullo istorũ graduum sunt collocandę ideę, non in primo, quia nulla multitudo neque sm̃ rem, neque sm̃ rationem est collocanda in summo simplici, sed diuina mens est summè simplex: igitur in diuina mente secundum Arist. nulla est multitudo idearum. Tum etiam quia peripatetici docent, Deum tantum Deum percipere: ergo frustra ponuntur ideę vt rationes agnoscendi. Tum etiam quia diuersitas rerum non est expetenda à primo opifice, sed à causa secunda, cum primus opifex non sit causa existentię in rebus: iccirco nec sunt necessarię ideæ vt rationes producendi, nec vt rõnes intelligendi: ergo nullo pacto sunt necessarię ideæ. In gradu intermedio non sunt collocandę ideę, & hoc loquendo respectu inferiorum: quia si mentes Angelicę haberent ideas, vel ipsę essent rationes intelligendi, vel producendi: sed neutro modo sunt ponendę respectu inferiorum, igitur nullo pacto sunt collocandæ ideę in mentibus Angelicis. Probat̃ minor, ꝙ non vt rõnes intelligendi: q̃a nulla mens, quę cum diuino animali consortium habet, sensibilia apprehendit, sed Angelicę mentes habẽt

p p. q. 1. per totã, & pręcipue art. 6.

p p. q. ar. 2. ad primũ argumentum.

Id quod est idea est vnũ numero, respectu vero rerum est multiplex.

An sint ideę malorum.

An accidentiũ sint ideę

Num sint ideæ eorum quæ se habent secundũ prius & posterius.

Quo modo generũ sunt ponendæ ideæ.

Opinio Ari. de ideis secũdũ Auerr. & latinos.

Tres sunt ordines rerum cognoscentium secundum Ar.

Num in intelligentijs sint ideę respectu inferiorum.

consortium cum diuino animali: igitur mentes angelicæ ideas non habent, vt rationes cognoscendi. Quod etiam non debeant poni vt rationes producendi, probatur: quia in causis à quibus nulla est varietas in effectis, non sunt collocandæ ideæ vt rationes producendi, sed Angelicæ mentes sunt causæ à quibus nulla est varietas in effectis: cũ omnis varietas & diuersitas est experenda à causa secunda & proxima: sequitur ergo ꝙ in mentibus Angelicis neq; vt rõnes producendi neq; cognoscendi collocandæ sint. Sed sm̃ Arist. habent ideas respectu superiorum, & istæ ideæ non sunt accidentia quia tunc essent compositæ ex substantia & accidente: neq; etiam sunt substantiæ distinctæ, quia tunc etiam essent compositæ ex substantia aliena & propria, sed sunt ipsæmet essentiæ intelligentiarum distinctæ solummodo sm̃ rationem, & istæ ideæ erunt tantummodo vt rationes intelligendi, non autem producendi, & probat᷑ sic. Angelicæ mentes agnoscunt superiora, & illa non producunt: igit᷑ habent ideas respectu superiorum vt rõnes cognoscendi, non aũt producendi. Sunt .n. inferiores intelligentiæ effectus supernarum, & vt sic cognoscendo se, agnoscũt superiora, & sunt ideæ illarum.

Num diuinæ mẽtes habeant ideas respectu superiorum.

¶ Circa tertium gradũ qui est humana mens sunt diuisi peripatetici: Quidam ponunt ideas in mente humana, quæ ideæ dicuntur spẽs intelligibiles, siue rõnes intelligendi, & hoc non solũ respectu intellectus possibilis, sed etiã respectu potestatis sentiendi: quæ est in animali caduco. Nam species istæ sunt duobus modis. Vno modo quæ repræsentant sensibilia vniuersaliter: & hæ sunt in intellectu possibili: quædã sunt quæ repræsentant sensibilia vniuersaliter: & istæ sunt in potestate sentiendi. Quidam vero negãt, quia tria tm̃ sunt in anima, põtia, habitus & actus: sed species intelligibilis nullum istorum est: igitur &c. Non .n. species est põtia, quia species est in actu: non habitus, quia habitus fit ex frequentatis actibus secundo Poster. non actus, quia species intelligitur põtia, ergo non põt esse actus, cum actus eliciatur à põtia perfecta per speciem, non est passio aut discursus. Quia vel corruptiua passio, & hoc non: vel perfectiua, & hoc etiam non, quia talis est intelligere & non species. & sic isti secundi negant omnino ideas in humana mente.

D. Tho. p. p. q. 88. ar. 7. Auicennas lib. de aĩa cuius meminit D. Tho. p. p. q. 79. ar. 6. Themistius Theoph. Io. Bacon. 1. sẽt. q. 2. prolo. Enri. quol. 5. q. 14.

Et si quis quærat à ponentibus species vnde causantur, & originantur istæ species: adhuc diuisi sunt Peripathetici circa hoc. Quidam enim tenent ꝙ causantur in facultate cognoscendi ab externis sensibilibus: & hoc modo perficitur ipsa facultas cognoscendi. Quidã aũt dicunt, ꝙ sunt congenitæ cum ipsa anima: & quæ causantur ab externis sensibilibus potius sunt quædam passiones, quæ excitant vim cognoscendi, ꝙ̃ spẽs de nouo genitæ: & istæ spẽs congenitæ ad duo deseruiunt, ad cognitionem, & ad ꝓductionem ipsarũ rerũ. Ad cognitionem, quia oĩs cognitio fit per similitudinẽ, quæ similitudo est species, siue idea. Ad productionem, nam quicquid producitur ab animali vt animal est, per cognitionem producitur. sicuti calor calorem producit, & artifex artificiata. Spẽs quæ sunt in intellectu possibili repræsentant res vniuersaliter. Quidã asserunt ꝙ causantur à phantasmatibus beneficio intellectus agentis. Quidam vero, ꝙ sunt congenitæ intellectui possibili, & solummodo sunt distinctæ ab eo secundum rationem & ad duo sunt etiam vtiles istæ species, ad cognitionem rerum sensibilium. quomodo intellectus dr̃ contemplatiuus & theoricus: sunt vtiles etiam ad productionem rerũ, & hoc modo intellectus dicitur practicus: quia cognoscit factibilia.

Olimpiodorus in tractatu de recta philosoph. Dicearc⁹ Græcus de modo intelligẽdi.

Et si quis quæreret, Nõne humana mens cognoscit etiam supercælestes mentes, quia habet ideas mentium supracælestium? Respondent isti ꝙ humana mens cum sit effectus cælestium mentium, quatenus se cognoscit, cognoscit illas: & hoc pacto dicitur idea illarum: quæ idea non est distincta realiter ab ipsa humana mente, sed tantum secundum rationem: & ex his patet quomodo dantur ideæ, & quomodo non in doctrina Aristo. sed an hęc vera sint videbimus opinionem Theologorum circa hoc.

An respectu supracælestium sint ideæ in nostrã anima.

¶ Theologi multa dicunt de ideis. Et primo declarant quid intelligant per ideas vt conforment se dicto Augustini. lib. 83. quæstionum: qui per ideas videtur intelligere formas, sed quia forma est triplex vna à qua format᷑ res: sicuti à forma agentis procedit formatio effectus, vt ab homine hõ, & ab æquo æquus. Secundo dr̃ forma sm̃ quam aliquid format᷑, & sic aĩa est forma hominis, & figura forma cupri. Tertio dicitur forma illud ad quod aliquid formatur: & hæc dicitur forma exemplaris, ad cuius similitudinem aliquid constituitur, sicut imago Herculis est forma ad cuius similitudinem pictor producit aliquod exemplarũ: cũ ergo forma dicatur à qua & secundum quam & ad quã, idea est forma tertio modo sumpta. Addunt etiã ꝙ aliquid potest imitari aliquam formam dupliciter. Primo per se & ex intentione agentis

D. Tho. p. p. q. 15. & de ver. q. 3. & 1. sent. dist. 36. q. 1, ar. 1.

Quomodo ad quã res imitatur aliam.

sicuti

sicuti pictura ad hoc fit à pictore vt imitetur aliquem cuius figura depingitur. Secũdo aliquid imitatur aliquã formam per accidens, & præter intentionem agentis, & à casu, vt frequenter accidit in pictoribus facientibus imaginem alicuius, de quo non intendunt: propterea forma exemplaris non dicitur idea illius quod imitatur per accidẽs, sed illius quod imitatur per se, quia ly ad importat ordinem ad finem. Addunt adhuc Theologi ꝙ agẽs dupliciter dicitur operari propter finem: vno modo determinando sibi finem, & hoc modo operatur agens à proposito: alio modo agens operari dicitur propter finẽ sibi institutum ab alio superiori agẽte, & sic seruus agit propter finem institutũ sibi à superiori, puta dño suo. sic etiã sagitta tendit ad scopũ determinatũ sibi à saggitante, & etiam natura tendit ad finem institutum sibi ab agente per intellectum. Quia opus naturæ supponit opus intellectus; hinc dicitur quòd opus naturæ est opus intelligentiæ non errantis. Quando ergo fit aliquid ad imitationẽ alterius per agens quod non determinat sibi finem, tunc forma imitata non habet rationẽ exemplaris & ideæ: vnde forma hominis generantis non dicitur idea hominis generati, sed solum illa forma est idea quę est respectu agentis quod determinat sibi finem, & quia illa forma potest esse in agente & extra agentẽ: vnde forma artis in artifice dicitur exemplar & idea artificiati, forma etiam quæ est extra artificem ad cuius imitationẽ artifex aliquid facit, dicitur quoque exemplar & idea artificiati. Ex his colligunt modo Theologi diffinitionem ipsius ideę. Idea est forma quam aliquid imitatur ex intentione agentis determinantis & præstituentis sibi finem: & quia finis Dei non est alius à Deo, sed ipsemet Deus, propterea ideæ non sunt extra Deũ; sed ipsemet Deus: & hoc pulcherrimè innuit doctissimus princeps Theologorum. Dionys. quando dicebat exemplaria rerum dicimus esse rationes substantificas, singulariter existentes, quas Theologia præ definitiones vocat, & diuinas, & bonas voluntates. prædeterminatiuas, & effectiuas rerum existentium, secundum quas supersubstantialis essentia omnia prædefiniuit & produxit.

mitatur aliam.

Quot modis agẽs operatur ꝑpter finem.

Forma artis ī artifice dicitur exemplar.

5. cap. de diuinis nomi.

¶ Ex quibus de facili deducere possumus qui sunt illi, qui ponunt ideas: & qui sunt illi qui eas negant. Quicunque ponunt Deum esse primam causam omnium agentem per intellectum, & præstituentem sibi finem non distinctum à se: hi ponunt ideas esse in mente diuina. Et quia hoc agnouit Plato, iccirco ipse fuit primus qui posuit ideas. Epicurei, & Democritus: qui posuerunt omnia casu euenire: negatũt ideas. Empedocles qui dixit omnia ex necessitate naturæ produci vt habetur secundo Phys. negauit ideas. Si ergo Aristo. ponit mundum productũ fuisse à casu, quod non est dicendum vt patet 8. Phys. vel si ponamus de mente eius Deum agere de necessitate naturæ: quod neque fatendum est: quia Deus est nobilissimum agens vt patet quinto Metaph. Ex istis principijs sumenda est opinio Arist. an neget, vel concedat ideas: si Deus agit de necessitate naturæ, nõ dantur ideæ in doctrina eius, si agit à ꝓposito, dantur ideæ. ¶ Et ita ponitur cõclusio de mente Theologorum ꝙ necessarium est ponere ideas in diuina mente. probatur primo de mente Augustini: qui 15. de ciuit. Dei dicit. Qui negat ideas infidelis est, quia negat filium esse: ergo ideæ sunt necessariæ. Secundo sic, omne agens per intellectum habet rationem sui operis apud se nisi ignoret quid agat, sed Deus est agens per intellectũ, & nõ ignorans quid agit: ergo apud ipsum rationes rerum quæ ideæ dicuntur, sunt. Tertio habetur Phys. 2. ꝙ hę tres causæ, formalis, finalis, & efficiens incidunt in vnam. Sed Deus est causa efficiens & finalis rerũ: ergo est causa formalis exemplaris, quia nõ potest esse forma, quæ est pars rei. Quarto, effectus particularis non producitur à causa vniuersali, nisi causa illa sit propria, vel appropriata: sed omnes particulares effectus sunt à Deo qui est causa omniũ: ergo oportet ꝙ sint à Deo secundum quod est causa propria, vel appropriata vniuscuiusque: sed hoc esse non potest nisi per rationes rerum proprias in ipso existentes: ergo oportet rationes rerum hoc est ideas in ipso existere. Quinto sic, duplex est modus cognoscẽdi res per essentiam rerum, & similitudinẽ, sed Deus non cognoscit res per earum essentiam, quia sic cognoscuntur solum illæ quæ sunt in cognoscente per sui essentiam: ergo cum scientiam de rebus habeat relinquitur ꝙ sciat eas per similitudinem. Sexto, Speculum non ducit in cognitionem aliquorũ nisi eorum similitudines in eo resplendeant, sed essentia Dei est speculum ducens in cognitionem omnium creaturarum vt ait Gregorius: Quid est quod nõ videant, qui videntem omnia vident? ergo in eo sunt similitudines omnium rerum. Septimo, Diuinus Boetius ait loquens ad Deum. Tu cuncta supremo Ducis ab exẽplo, pulchrũ

Cur Plato posuit ideas

Democritus negauit ideas.

Circa finem Tex 3.

Cap. de perfecto.

Conclusio Theologorum.

Tex. 37.

Duplex est modus cognoscendi res.

4. Dialog.

3. de cõsol. Philos. m.

pulcherimus ipse Mundum mente gerens. ex quibus verbis elicitur quòd Deus habet exẽplum ipsius mundi, & omnium quæ sunt in mundo, & hoc est idea. Octauo, D. Augustinus ait, piget me dixisse duos esse mundos, sensibilẽ, & intelligibilẽ, nõ quin hoc verum sit: sed quia hoc dixi tanquam ex me: cum tamen à Philosophis dictũ sit. Et quia modus iste loquendi non est consuetus in sacra scriptura, licet in Philosophia, in qua ponitur mũdus iste elementaris, de quo Arist. primo Metheororum ait, Necesse est hunc mundum inferiorem lationibus superioribus contiguum esse, vt inde omnis virtus gubernetur, ponitur & mundus cælestis, & intellectualis, & hic dicitur ideæ aliorum mundorum: est ergo necesse ponere ideas in ipso Deo. Nono, D. Augustinus etiam ait quòd filius est ars patris plena omnium rationũ viuentium: sed illæ rationes dictum est ꝙ non sunt aliud nisi ideę, igitur dantur ideę in ipso Deo. Decimo, hoc etiã corroboratur ex sacris litteris, nã scribitur Ioan. 1. Quod factum est, in ipso vita erat. quæ verba exponens Augustinus ait: omnes creaturæ sunt in mente diuina sicut archa in mente artificis: sed archa in mente artificis est per suam similitudinem & ideam: igitur omnium rerum ideæ sunt in ipso Deo.

Circa princip.

O. De trinitate cap. 8.

Primo cap.

An Deus habeat ideas existentium tantum.

¶ Et si quis quærat à Theologis, vtrum Deus habeat ideas in mente sua tantummodo ipsarum rerum quæ sunt, vel etiam illarum quæ nunquã erunt, respõdet D. Tho. ꝙ idea propriè dicta respicit practicam cognitionem, non solum in actu, sed in habitu. vnde cum Deus de his quæ facere potest, quamuis nunquã sint facta, nec futura, habeat cognitionẽ virtualiter practicã, relinquitur ꝙ idea possit esse eius quod nec est, nec fuit, nec erit, non tamen eo mõ sicut est, eorum quæ sunt, vel erunt, vel fuerunt. Quia ad ea quæ sunt, vel erunt, vel fuerunt producenda, determinatur ex proposito diuinæ voluntatis, non autẽ ad ea quæ nec sunt, nec erunt, nec fuerunt. Et sic huiusmodi habent quodam modo ideas indeterminatas: quia si Deus habet cognitionem etiã illorum quæ nunquã erunt secundum Theologos, nam vocat ea quæ non sunt tãquam ea quæ sunt, & omniũ quorũ est cognitor habet ideas: sequitur necessario ꝙ habeat ideas non entiũ. Secundo, causa non depẽdet ab effectu: sed idea est causa essendi rerum: ergo non dependet ab esse rei aliquo modo: pôt igitur esse etiam de his quæ nec fuerunt, nec erunt, nec sunt. Et si quis diceret: ergo nihil habet idea, nisi quòd habet esse determinatum. Ad hoc dicunt Theologi ꝙ licet quod nec est, nec fuit, nec erit, non habeat esse determinatũ in se, habet tamen esse determinatum in scientia Dei. Sed instaret etiam aliquis, quia illud habet esse determinatum quod distinguitur ab alio: sed omnia prout sunt in Deo sunt vnum, & indistincta ab inuicem: ergo nec etiam in Deo habent esse determinatum. Sed hic decipitur, non distinguendo de eo quod reperitur in Deo, & de eo quod reperitur in cognitione Dei. Deus omnia distincte cognoscit: vnde malum, & peccata non sunt in Deo: sed sunt in cognitione & scientia Dei. propterea aliquid est distinctũ in scientia Dei, nõ tamẽ in essentia ipsius Dei. Et sic patet quomodò ponuntur ideæ ad mentem Theologorũ. ¶ De pluralitate idearum secundũ Theologos, dico ꝙ ipsi tenent in Deo plures ideas reperiri, & tria docent circa hoc. Primo ꝙ sint plures. Secũdo quõ sint plures. Tertio ꝙ non repugnant diuinæ simplicitati. Quoad primum suadetur sic. Cognoscens & producens ordinẽ totius alicuius, habet rationes omnium partium ex quibus constituitur totum illud. Quæ propositio declaratur in ædificatore cognoscente ordinem domus, quem oportet vt habeat distincte rationes partium domus, puta tecti, parietis, pauimenti, & cæterarũ partium, & dux alicuius exercitus volens habere perfectam & exactam cognitionem de ordine exercitus, necesse est, vt habeat rationes illarum partium, ex quibus integratur exercitus: sed Deus Optimus Maximus habet exactam, & perfectam cognitionem totius ordinis vniuersi: ergo habet rationes omnium partium ex quibus integratur ipsum vniuersum: sed plures sunt partes vniuersi, igitur plures sunt ideæ. minor patet ex 12. Metaphy. vbi habet Philosophus, quòd finis proprius intentus ipsius vniuersi à Deo est ordo qui est bonum intrinsecum vniuersi. Primo etiam de generatione Aristo. ait quòd idem inquantum idem, & secũdum idem aptum natum est semper facere idem: sed Deus facit diuersa, ergo non secundum eandem rationẽ, sed secundum diuersas rationes quibus res producuntur: & sic sequitur quòd habet diuersas ideas. Tertio, hoc etiam asserebat D. August. dicens omnia esse condita à Deo ratione quadam, vnde non ea ratione est conditus homo, qua equus, hoc enim est absurdum existimari: sed singula proprijs rationibus sunt creata, & sic plures dantur ideæ. Quarto, quod

Romanorũ 4. cap.

Eusebi. libro de preparat. ideã sic diffinit idea est ppetua substãtia causa & principiũ vt singularia talia sint qualis est ipsa.

Tex. 58.

Tex. 51.

Lib. 83. 4. quæst. 46.

quod etiam in quadam Epistola ad Nebridium aiebat Aug. q sicut inconueniēs est dicere, Augus. ad Nebridium
quòd eadē sit ratio anguli & quadrati, ita inconueniens est dicere, q eadem sit ratio in Deo hominis, & huius hominis: ergo plures rationes ideales sunt in Deo. Quinto, hinc Boetius vocabat ideas nomine mundi, & D. Aug nomine artis. Sed ars importat quandā pluralitatem: est enim collectio præceptorum tendentiū ad vnum finem. Similiter mundus dicit collectionem omniū creaturarum: ex quibus manifestū esse poterit dari plures ideas. Quid est ars
Sexto, hinc D. Paulus dicebat, Fide credimus aptata esse sæcula verbo Dei, vt ex inuisibilibus visibilia fierent, vnde pluraliter dicit inuisibilia, quibus intelligit species ideales. Ex hoc excluditur opinio Auicennę tenentis Deum vtiq; agere per intellectum, & non ex necessitate, propterea ponebat Deum habere ideam primi creati tantum: quia posuit q Deus intelligendo se produxit tantum primā intelligentiam, in qua differebat esse & essentia, & sic de necessitate in hac secunda intelligentia erat compositio actus & potentiæ, vnde hæc prima intelligentia intelligendo primam causam producebat secundam intelligentiam. 11. Cap. ad hebr. Reprehenditur Auicennas.
Quatenus verò intelligebat se, vt erat potentiā habens, producebat orbem cælestem, quem mouebat. Inquantum intelligebat se secundum illud quod habeat de actu, producebat animam orbis, & sic progrediendo processit pluralitas rerum ab vno primo principio, & secundum hanc opinionem in Deo esset vna idea primi creati communis toti enti, sed proprie ideæ singulorum essent in causis secundis. Hāc quoq; opinionem tribuit D. Dionysius cuidam Clementi Philosopho: qui posuit principaliora entia esse exemplaria inferiorum. quę positio stare non potest, tum propter rationes superius adductas, tū etiā quia sequitur q omnia alia præter primā intelligentiā essent casualia, & per accidēs respectu Dei, quod est ab surdum. probatur cōsequentia. Quia quando intentio alicuius agentis fertur ad vnū tantum, quicquid sequitur præter illud est casuale & per accidens, vt si quis intenderet facere aliquem triangulū, si adhunc sequitur magnitudo, vel paruitas, hoc esset præter intentionem agentis triangulum, & si natura intēderet generare solum animal præter intentionem eius esset homo, aut equus. Ita etiā si intentio Dei est producere tantū primā intelligentiam: ergo productio aliarum creaturarum est per accidens in ordine ad primam causam, & in ordine ad secundam causam esset per se, & tamen totum oppositum videtur, quia casualia & fortuita sunt respectu secundæ causæ, non autem primæ. Hinc Auerr. quoque 12. Metaph. inuehit contra istam opinionem, quòd in separatis non est prouectus, & consequutio, sed tantū causa & causatū, vt intellectū est causa intelligētis. hæc de primo D. Dionys. quid dicat de Clé. Phil. Cōmen. 36.
¶ Quo ad secundū, quid est modus pluralitatis ideaū in Deo. Pro cuius notitia sciendū est q forma intellectus est duplex. Altera quæ est principium actus intelligendi, & hæc est, similitudo rei intellectæ in ipso intelligente, vt species hominis existens in meo intellectu, Altera est forma intellectus quę dicitur terminus actus intelligēdi, sicut artifex intelligendo excogitat formā domus, illa forma excogitata nō est id quo artifex intelligit, sed id qđ intelligit: si ergo intellectus artificis produceret aliquod artificiatum ad similitudinē ipsius, tantum ipse intellectus artificis esset idea, non vt intellectus, sed prout esset quoddā intellectum, & si illud artificiatum perfectè imitaretur illum intellectum, tunc intellectus haberet ideam sui ipsius, prout eēt quoddam intellectum & imitatum ab illo artificiato: si verò illud artificiatum non perfectè imitaretur illum intellectum, tūc intellectus haberet ideam illius artificiati, prout defecit à principali exemplari secundum quandam proportionem determinatam. Sic etiam diuinus intellectus omnia producit ad suam similitudinem, vnde substantia Dei est idea omnium, non prout sustantia & essentia est, sed prout est similitudo, & vt est intellecta à Deo, creaturæ nō perfectè imitantur diuinā essentiam. Hinc essentia non accipitur absolute ab intellectu diuino vt idea rerū, sed cum proportione creaturæ fiendæ ad ipsam diuinam essentiam, secūdum quòd ipsa creatura deficit ab ea, vel imitatur eam. Et quia diuersæ res diuersimodè imitantur ipsam secundum diuersos modos & proprietates distinctas ab inuicem: ideo diuina essentia cointellectis diuersis proportionibus rerum ad eam est idea cuiuslibet rei: & quia sunt diuersæ proportiones & respectus rerum, necesse est plures esse ideas, adeo q diuersitas inuenitur ex parte diuersarū proportionum creaturarū ad ipsā, & vnitas ex parte diuinæ essētiæ: ita q illud qđ multiplicatur in Deo est id qđ, nō id quo, quia nō sunt multæ sapientiæ in Deo, nec multæ artes, sed sunt multæ ideæ. Quoniā cum perfectè Deus agnoscat essentiā suam, cognoscit eā omnibus modis qui- Forma intel. lectus duplex. Idea est id quod intelligitur. Quid é idea cuiuslibet rei. Quare ideæ multiplicātur in Deo & non artes & sapiētiæ.

dis quibus est cognoscibilis ab ipso, & participabilis à creaturis. Quæ creaturæ varijs modis ipsam diuinam essentiam imitantur: propterea variæ ideæ sunt ponendæ. Et licet id quod primo & per se intelligitur à Deo sit vnum numero, id quod secundario intelligitur à Deo potest compati multitudinē & potest esse distinctio rationis inter istas ideas prout faciunt diuersa cognita, vnde punctus alio modo cognitus est vt principium, & alio modo vt finis. Ita etiam essentia Dei vt est participabilis & imitabilis ab intelligentia est vnū cognitum, vt autem est participabilis & imitabilis à cælo, est aliud cognitum, & vt est participabilis & imitabilis ab homine, est aliud, & sic de alijs creaturis. Et sic patet modus pluralitatis idearū in ipso Deo. hæc de secundo. ¶ Quo ad tertium ꝙ multitudo idearum non repugnet diuinæ simplicitati ostenditur, quia hoc est illud qđ terret omnes Philosophos, quandoquidē quicquid ei attribuitur debet ei nobilissimo mō attribui, sed Deus est principium rerum: ergo debet poni in eo omne illud quod ad nobilitatem principij pertinet in summo, sed vnitas est sic: quia omnis virtus plus est vnita, quā multiplicata vt docet Author libro de causis: sic in Deo debet esse summa vnitas, & non solum est vnus re tm̄, sed etiam ratione, cum magis dicatur vnum quod est vnum re & ratione simul, quam id quod est re tantum vnum & non ratione. Adde etiam ꝙ Arist. 5. Metaph. aiebat, ꝙ omnino est vnum quod non potest separari neque intellectu, neque tempore, neque loco, neque rōne & maximè in substantia. Si ergo Deus est maxime vnus, quia est maximè ens, non potest separari ratione. Et sequeretur etiam esse in Deo quandam inæqualitatem: quia vna idea continebit esse tantum, alia esse, viuere, & sentire, alia esse, viuere, sentire, & intelligere, & sic magna inæqualitas & confusio esset in ipso Deo. Nec esset status in causis formalibus, quia cum ideæ sint formæ plures: ergo plures primæ formæ, & non vna tantum, & sic darentur plures primæ materiæ, & plures primi agentes cōtra Arist. 2. Metaph. Sed hæc omnia sunt nullius momenti: quia diuinæ simplicitati non repugnat multiplicatio idearum, cum se habeant vt obiectum & terminus intellectionis, non autem vt principiū quo Deus intelligit. Quia si multiplicarentur rationes quibus Deus intelligit, vtique sequeretur cōpositio in Deo: quia istæ rationes secundum suas proprias rationes intelligendi essent distinctæ: sed modo non est sic, quoniam multæ ideæ sunt rationes intellectę vt quod, non disperatę, sed in vno numero cōmunicantes, & hoc vnū numero est essentia: vnde ideæ non significant absolutum tantum, nec respectiuum tantum, sed vtrumque absolutū quod est essentia, & respectiuum puta esse imitabile à creatura. Sicuti omnia illa nomina quæ significant absolutum relatiue, vt Dominus, Saluator, Gubernator, & sic non quælibet distinctio repugnat simplicitati, nam distinctio rerum absolutarum repugnat Deo, non autē di distinctio relatorum. Similiter distinctio rationis quæ reducitur ad distinctionem rei repugnat diuinę simplicitati, vt distinguitur Sortes, & Sortes sedens: sed nō distinctio rationis quæ reducitur ad vnitatem rei, quæ diuersimodè est intelligibilis. Ad dictum Arist. 5. Metaph. dico non esse ad propositum: quoniam ibi per rationem intelligit definitionē: sed in Deo non sunt plures rationes quasi definitiones, sed plures rationes idest ideæ in intellectę. Nec etiā sequitur ꝙ ideæ sint inæquales ex hoc ꝙ vna perfectius repræsentat rem vnā, quam aliam, sed bene sequitur ꝙ ideæ sunt rerum inæqualium. Nec etiam sequitur non dari vnam primam formam ad quam omnia reducantur. Quia hæc prima forma est Diuina essentia secundum se considerata, ex cuius cōsideratione Diuinus intellectus adinuenit diuersos modos imitationis ipsius, in quibus consistit pluralitas idearum. & hæc de tertio, sequitur videre quomodo secundum Theologos conciliatur Aristoteles cum Platone.

¶ Posuimus diuersas opiniones de Ideis, nec nō conciliationem Arist. cum Platone secundum Simplicium, nunc superest ostendere quomodo potest Aristo. conciliari cum Platone etiam secundum Theologos, & ad hoc videndum oportet statuere quædam fundamenta. Quorum primum est, ꝙ multotiens Plato & Arist. vsi sunt Rhetoricis & Poeticis sermonibus, qui non sunt suscipiendi vt verba sonant, sed secundum mysticam intelligentiam, & hoc non est dandum vitio, sed summe laudādū: quia res difficiles non possunt nisi isto modo declarari. Hinc reperitur aliquando Platonem statuisse ideas in mente diuina, aliquando in verbo, aliquando in concauo lunæ, aliquando in cerebro Dei, vnde Arist. 3. de Anima laudauit Platonem ponentem animam locum esse specierum, nō totam sed intellectiuā, neque actu, sed potentia. Quo in loco dubitat Auer. quia male videtur ꝙ in diffinitione intelle-

Multitudo idearum nō repugnat diuinę Simplicitati. Propositione. 8.

Cap. de vno

Tex. 8.

Hæ nō sunt ratiōes quibus Deus intelligit.

Idea quid significet an absolutum vel respectiuum.

Quō datur inæqualitas idearum.

Aristo. non contradicit Plat. de Ideis secūdum Theologos.

Tex. 6.

intellectus posset poni locus, iccirco hæc definitio potius dicẽda est Rethorica quam Physica cui difficultati respondet Auer. quòd in talibus rebus cogitur homo vti similitudine quadam, & per genera rhetorica definire. Eodem quoque libro assimilat intellectum tabulæ in qua nihil est depictũ. Quo dicto prius vsus fuerat Plato in Philadelpho de summo bono, vbi ait, ꝙ anima hominis est similis cuidã libro. 12. Metaph. loquens Aristo. de numero intelligentiarum ait, tradita sunt à senioribus & ab antiquis in figmentis, & dimissa posterioribus, ꝙ hi sunt Dij, & cõtinent diuinam naturã vniuersalem, reliqua verò fabulose sunt allata ad persuasionẽ vulgi. Ex his dictis patet ꝙ tam Aristo. quam Plato vsi sunt aliquando sermonibus Rhetoricis, & figmentis poetarum ad velanda secreta Philosophiæ, & hoc acceperũt à Chaldęis, & hi acceperũt à Pythagora, qui docuit discipulos suos sillere tantũ, & præceptores audire, quia nõ minoris virtutis est reticere. quam fari. Et Pythagoras suscepit ex Pherecide præceptore suo. qui neque fuit primus inuentor, sed emersit hic modus Philosophãdi ex vetustissimis Hæbeis: qui secreta legis Mosayeæ nõ scriptura sed ore communicabant posteris, hac ratione, ne omnibus essent manifesta, vnde hæc notitia Cabala est appellata: quæ idem est ꝙ receptio, quia ore non scripto recipitur. Hoc quoque mõ Philosophandi vsus est Christus Saluator noster. Qui loquens discipulis suis aiebat, vobis datum est nosce mysterium regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt videntes non videant, & intelligentes nõ intelligant: propterea subdebat. Nolite Sanctũ dare canibus &c. Et Paulus, sapientiã loquimur inter perfectos &c. Sicuti Hæbrei, Pythagoras, & suus Magister, & Christus Saluator noster, & omnes ferè Poetæ ænigmaticè locuti sunt, ita Aristo. & Plato. Et hoc non debemus habere pro inconuenienti: quia ad occultanda secreta Philosophiæ factum est. vnde in Thimeo aiebat Plato. Creator omniũ primo creauit Angelos manu, deinde creauit alia mortalia, & ipse mansit in quiete, & sine labore. Quod dictum est illud quod nos habemus lib. Genes. Quando Deus creauit hominem ad imaginem suam, & postea requieuit ab omni opere, quod patrarat &c. Secundo est notandũ, ꝙ ideæ habent triplex esse, scilicet virtuale, formale, & participatum. Exemplum, Caliditas reperitur in cœlo virtualiter, in igne autẽ formaliter, & in aqua calefacta participatiuè. sic ideæ sunt virtualiter in ipso Deo, qui vnico intuitu se & alia intuetur, qui quidem intuitus si non dirigitur ad opus spectabit ad speculatiuam scientiam Dei: si verò dirigitur ad opus spectabit ad practicã. Præterea Plato ad duo posuit necessarias ideas, ad speculatiuã cognitionem & hoc est quando diuinus intuitus in nuda contemplatione Dei est: et ad generationem rerũ, quãdo ille intuitus dirigitur ad opus, & hoc est ideas habere esse in mẽte diuina secundum esse virtuale, non ꝙ sint impressę sicuti sigillum in cęra, vel imago in tabula. hoc quoque voluit intelligere Aristo. primo cæli, à primo quidem ente deriuatum est esse, his clarius, his obscurius, & hoc primũ ens est imitabile ab omnibus creatis. Quod Aristo. docuit secundo de anima, naturalissimũ est omnibus viuentibus generare tale quale ipsum est. & primo Phys. ait, Existente quodã diuino & optimo & appetibili, aliud quidem contrarium esse ipsi dicimus: aliud autem aptum natum est appetere, & desiderare ipsum secundũ naturam. Aliud esse formale habent ideæ in verbo diuino, siue in partu, & filio Dei, per diuinũ verbum Plato non intelligit sicuti Christiana pietas & religio confitetur verbum Dei non natura, sed sola proprietate personali distinctũ: sed intelligit primã creaturam: quam Arist. prima intelligentiã docet, & nos primũ Angelũ: nam ab vno solũ vnum processit. Quia si essent duo, vel essent æquè perfecta, vel different numero, vel specie. nõ primo quia subtracta vnitate variatur species: & sic vnũ est perfectius altero. Non secundo quia tunc haberent materiã. sequitur ergo ꝙ primo vnũ tantũ verbum sit productũ, quod natura & persona est distinctum à Deo. De quo verbo loquens Diuinus Plato ait, multa esse pulchra, & bona, quæ licet inter se distincta sint, in vno tñ continentur atque vniunt. Et hoc dr̃ illud verbum, & vera illa idea cõtinens oẽs alias, & dr̃ mũdus idealis, filius, partus, & proles Dei. Et in hoc verbo dicuntur reperiri ideæ secũdum esse formale, vt caliditas in igne. Vnde loquens Plato de illo primo Deo patre omnium aiebat. O dij deorum quorum opifex idem paterq; ego: &c. Aristo 12. Metaphy. in fine sumens ab Homero dicebat. Entia nolũt malè disponi, vnus ergo princeps, à quo sunt alij principes, quos intelligentias motrices cęlorũ vocat. Tertium esse quod habent ideæ, dicitur participatum. Nam pater Deorum de mente Platonis est simplici simus, nullã cõpositio

Ar. laudat vtentem sermone Rhetorico.

Tex 14.

Tex. 50.

Licet vti figmẽtis ad velanda secreta Philosophiæ.

Quid ẽ scientia gabala.

Matth. 7.

1. cor cap. 2.

Plato i Thimeo.

Capit. 2.

Idea habet triplex esse.

Tex. 100.

Tex. 34.

Tex. 81.

Lege D. Tho. p. p. q. 32. art. 1.

Lib. de republica.

In Thimeo vide D. Th. p. p. q. 50. ar. 5. ad secundum.

nem habens, à quo productum est verbū illud in quo oportet vt sit aliqua compositio, non enim ea potitur simplicitate, qua primus opifex gaudet. Nam si ab ideis virtualibus emerserunt ideæ formales in verbo, & ab illis ideis quæ sunt in diuino verbo emerserunt aliæ ideæ in intelligentijs, ī anima humana, & in materia prima licet hæ nō retineant neq; nomen neq; rationē idearum, cum non habeant rationē formæ exemplaris, sed potius exemplati & producti, vnde istæ ideæ habent esse perfectius in verbo, cum in eo sint formaliter, quā in intelligentijs in quibus habent esse participatū: vt caliditas perfectior est in igne, quā in ferro ignito, & in intelligentijs habent perfectius esse, quā in anima humana, imperfectissimū esse quod habent est in materia prima, in qua sunt in pōia: quam materiam magnum & paruum vocauit Plato, magnum scilicet in potentia & paruū in actu: quia habet actum entitatiuum vt aliqui imaginati sunt, in materia particulari habent esse contractum ad hic, & nunc, & solo sensu & non mente percipiuntur. vnde Plato aiebat. In ideis illis supremis est vera scientia, in nobis ex his quæ in materia exist nt rudis quædā opinio generatur. Tertio notandum ꝙ ideæ ad duo sunt necessariæ, ad scientiam, & ad causalitatem rerum producendarum. Ad scientiam primo, quia in Deo idem est intelligens, intellectio, & intellectum, & cuncta in se distincte cognoscit, & omne intelligens, vt alias dictum est, continet idolum rei faciendæ: si ergo cuncta intelligere debet, oportet vt omniū similitudinem apud se habeat: quæ dicuntur ideæ virtualiter, de quibus aiebat Plato in Thimeo duos esse mundos, alterum intelligibilem, alterum sensibilem, & sensibilem esse exemplatum ab intelligibili, & ideali: & per mundum idealem cognoscit Deus mundum sensibilem. Ecce quomodo ideæ faciunt ad scientiam Dei. Faciunt etiam ad efficientiam rerum: quia omnes ferè Philosophi tenent Deū nō ociari, sed semper intelligere: quia nobilissimo agēti est attribuēda nobilissima operatio: sed intelligere est nobilissima operatio, iccirco nobilissimo modo est Deo attribuenda. verum quia intelligendo Deus producit rei ad extra: necesse est vt intelligat se imitabilem à rebus istis productis: nam si secus, imperfectè seipsum intueretur & agnosceret. Et sic pertinent ideæ ad scientiam practicam, & etiam ad speculatiuam. Propterea Philosophus 3. de anima dicebat quòd intellectus practicus fine differt à speculatiuo, & 2. Metaph. postea aiebat quòd finis speculatiui est veritas, finis practici est operatio. Aliqua verò cognitio practica dicitur ex ordine ad opus quod contingit dupliciter, quādoque in actu quando scilicet ad aliquod opus actu ordinatur: sicut artifex præconcepta forma præponit illam inducere in materiam, & tunc est actu practica cognitio, & forma cognitionis. Quādoque vero est ordinabilis cognitio ad actum non tamen actu ordinatur, sicut cum artifex excogitat formam artificij, & fit per modum operandi non tamen operari intendit, tunc illa est practica habitu, vel virtute, nō tamen actu. Quando verò cognitio nullo modo est ordinabilis ad actum, tunc semper est speculatiua. His omnibus modis reperitur cognitio in Deo, & sic etiam reperiuntur ideæ: quia Deus perfectius cognoscit creaturas, quā artifex artificiata, sed artifex creatus per formas quibus operatur habet speculatiuā cognitionē de operibus: ergo multo fortius Deus. Præterea cognitio speculatiua est quæ considerat principia, causas, & passiones rerum: sed Deus cognoscit omnia, quæ cognosci possunt de rebus ipsis: ergo ideæ in ipso Deo spectāt non solum ad speculatiuam, sed etiam ad practicam cognitionem. Vlterius, cognitio practica non se extendit nisi ad facienda: sed Deus per ideas non solum scit facienda, sed præsentia, futura, & præterita: ergo ideæ in Deo pertinent ad practicam, & speculatiuam cognitionem. Hinc conciliantur dicta Platonis. Quādo dicit, ideæ sunt in mente diuina, per hoc voluit intelligere ideas pertinere ad speculatiuam cognitionem. Quando dicit quòd sunt in concauo lunæ, voluit intelligere prout spectabant ad practicam cognitionem actu. Quando dicit quòd sunt in cerebro Dei, intellexit cognitionem practicam in habitu. Vel conciliantur sic. quòd vnum dictum est clarum & perspicuum, aliud vero ænigmaticum & obscurum. Sequitur videre opinionem Aristotelis declaratam secundum Theologos.

¶ Hic videndum est quid sentiat Aristo. de ipsis ideis: & pro intellectu suæ opinionis, est notandum quòd Pythagoras cum esset interrogatus, an esset sapiens, respondit se non esse sapientem, sed Philosophum. Quod quidem dictum pulcherrimè habetur apud Platonem in libro de pulchro, vbi Socrates interrogat Phædrum, sapientem quidem, ò Phædre, magnum esse mihi videtur; quia hoc soli Deo conuenit: at Philosophum dicere con-

cinnius

[Marginal notes: Quid sit materia secundum Platonem. — In Thimeo — Duplex mūdus intelligibilis, & sēsibilis. — Tex. 40. — Tex. 3. — Quotuplex cognitio in Deo reperiatur. — Conciliātur diuersa dicta Platonis — Opinio Ar. de ideis secū dum Theologos. — Esse sapientē cōuenit soli Deo.]

cinnius fuerit: vnde patet non dari scientiam simpliciter apud nos, sed hoc conuenit soli Deo secundum Platonem, & hoc etiam dico secundum Arist. Nā primo Post. diffiniens ipsum scire dixit, Scire autem opinamur vnunquodq; simpliciter, sed non sophistico modo, quod est secundū accidens cum causam arbitramur cognoscere propter quam res est: quoniam illius est causa, & non contingit aliter se habere. Quam diffinitionem si diligenter consideremus, patebit secundum Arist. non dari scientiam simpliciter. Nam primo dicit quòd scire est cum causam cognoscimus, & non vna tantū causa cognoscenda est: quia tunc non esset scientia simpliciter, sed tantum in genere: ergo oportet vt causæ multæ cognoscantur. Quia semper oportet conclusiones resoluere in principia proxima, & illa proxima principia in prima principia illius scientiæ: nec etiam sufficit cognoscere conclusiones per principia vnius scientiæ: quia nec hoc esset scire simpliciter, sed in genere tantum: oportet ergo vt deueniamus ad principia methaphysicalia, & resoluere ipsa in primū principium, quod est prima causa efficiens, & finalis omnium rerum: in qua relucent ideæ secundum esse virtuale vt dictum est. Iccirco exactissima cognitio quæ de rebus haberi pōt, est quando cognoscimus conclusiones per causas proximas, & altissimas primas, si verum est quod dixit Philosophus 2. Metaph. res sicuti se habet ad esse, ita & ad cognosci, & omnia entia habent esse per primam causam: ergo nisi ipsa sciatur nihil perfectè sciri potest. Modo prima causa non potest à nobis quidditatiuè intelligi vt alias ostendimus. Secunda conditio est ipsius scire, quoniam illius est causa, debet ergo causa simpliciter nō naturalis, aut Mathematica, siue Metaphysica: sed debet esse causa quæ producit rem quantum ad totum suum esse. Modo causæ naturales cum agant per motum, in agendo semper præsupponunt aliquid, & non producunt totam rem, sed tantum educunt formam de materia: ergo hæc causa est Deus quæ tota rem producit. Tertia conditio, scire est quod non contingat aliter se habere, debet enim esse immutabilis omnino illa causa: omnes aliæ causæ ab ea sunt mutabiles, & habent esse vertibile, sola prima causa est immutabilis, Stabilisque manens dat cūcta moueri. Sed diceret quis: ergo tu negas scientiā simpliciter ad mentem Arist? ¶ Respondeo ꝙ concedo dari scientiam simpliciter alicuius conclusionis, quæ scitur per causas proprias, & principia propria in aliqua facultate. Quia datur demōstratio simpliciter Physica, simpliciter Mathematica: & simpliciter Metaphysica in generibus istis, vt dixit Auer. 2. Meth. demonstrationes Mathematicæ sunt in primo gradu certitudinis. sed hęc scientia quæ habetur per istas demonstrationes non est absolutè, & simpliciter libera. Quia hæc est diuina possessio, & non humana: & solus Deus habet hunc honorem vt dixit Simonides: quia habet vsum idearum, nos verò sumus veluti noctuæ nō valentes intueri lumen solis, propterea absolutè & simpliciter scientia non datur. Secundo est notandum vt ait Eusebius Cęsariensis libro de præparatione Euangelica, ꝙ post mortem Platonis plures successerunt, qui nouis opinionibus suā repleuerunt academiā. Nam ipse diuinus Plato verissimā & sanctissimam Philosophiam edocuit in vita. Post mortem surrexerunt quidam eius discipuli, inter quos fuit Speusippus eius nepos natus ex sorore sua, & Xenocrates & multi alij: qui susceperunt vices docendi, & isti multa dixerūt quę Plato nec imaginatus est: vnde Simplicius 2. Phys. ait Aristotelē impugnasse vulgares & plebeas opiniones putantes in mente opificis esse formas cum materia, sicuti sunt hic, hoc autem imponere Platoni est irrationabile satis. Tertio est notandum quòd vniuersale multipliciter accipi potest. Vno modo, pro vniuersali in essendo: & hoc duplex, vel vt causa effectiua, vel vt causa formalis, nō inhęrens, sed exemplaris, vt Deus. Vniuersale in prædicando est illud quod existit ī multis, & dicitur de multis vt animal. Vniuersalia in causando, scilicet effectiuè sunt vt intelligentię, de quibus Arist. in Prologo Metaph. vbi ait ferè difficillima sunt vniuersalia ad cognoscēdū. Pōt etiā distingui de vniuersali vt ait Ammonius in præfatione prædicabiliū. & Eustratius secūdo Ethic. & D. Tho in tractatu de Angelis, & Alexāder in 7. Metaph. ꝙ vniuersale quoddam dicitur ante multa, vt ideæ & intelligentiæ, aliud est post multa, vt illud quod est separatū & abstractū ab anima, de quo Ar. primo de anima aiebat, animal vniuersale aut nihil est, aut posterius est. Aliud vniuersale dicitur in multis, vt natura ipsa in qua conueniūt singularia, puta animal, homo, & leo Simplicius quoq; secūdo de Anima declarans dictū Ari. sensus est singularium, & scientia est vniuersaliū, distinguēs de vniuersali ait, ꝙ aliud est vniuersale qđ residet in aīa, de quo sciā

Tex. 5.

Scientia simpliciter est per oēs causas.

Tex. 5.

2. Metaph. Disput. 5.

Sola prima causa est immutabilis.

Cōmen. 16.

Dictum Simonidis.

Quomodo datur scientia secundū Aristot.

Pseusippus nepos Plat.

Tex. 19.

Opinio Plato Generēsis fuit plebea.

Vniuersale multiplex.

Lege D. Th. p. p. q. 55. art. 3.

Tex. 8.

Tex. 60.

Tex 6. est: & hoc vniuersale sunt ideæ: quæ à supremis illis ideis originantur, de quo Ar. 1. post.
aiebat. Principia cognoscimus, in quantũ terminos cognoscimus, per terminos si Aristo.
per Arist. interpretari velimus, debemus intelligere ideas, & quidditates, vt docuit ipse se-
Tex. 19. cundo phys. patet hoc autem si quis tentauerit dicere terminos, definitiones, seu quiddita-
Cap. de enũ tes, & ideas. Aliud est vniuersale quod dicitur de multis sicuti animal, & homo &c. de quo
tiatione. Philosophus primo Periher. & 7. Metaph. & hoc residet in rebus. Patet igitur quomodo
Tex. 7. dantur ideę de mente Aristo. & dissidium inter ipsum & Platonem potius est in verbis quã
Tex. 18. in sensu, nam secundo Physicor. vbi loquens de quatuor causis, & potissimè de formali,
inquit, alio modo species, & exemplum, hæc autem ratio est ipsius quod quid erat esse &c.
Si data est mihi authoritas interpretandi Aristo. dico quòd hac ratione dixit Philosophus
formam, speciem, & exemplar: quia aliquæ sunt formæ inhęrentes & cõstituentes rem in
esse, aliquæ sunt formæ exemplares quę in supremo illo artifice relucẽt. Præterea 8. Phys.
Tex. 78. & 79. nonne Aristo declarauit primum motorem esse æternum & absolutum ab omni materia?
declarauit etiam quòd hoc principium non solum est primus motor, sed est tanquam for-
ma, & finis, quod Auerr. etiam idem fatetur in Commen. quòd Deus non solum est agẽs,
sed etiam forma, certum est quòd non loquitur de forma inhęrente: quia satis imperfecta
est cum sit pars: ergo loquitur de forma exemplari. Quid autem aliud est forma exempla-
Tex. 15. ris nisi idea? datur ergo idea de mente Aristo. Præterea eodem lib. 8. Phys. ait, nihil inordi
natum est eorum quæ natura, & secundum naturam sunt natura est causa ordinationis.
Quæritur modo quid intelligimus per naturam, aut materiam, aut formam, non mate-
Deus est forma, exemplaris. riã, quia est inordinatissima, & indeterminata: ergo formã: & tunc quero, aut formã quę
est pars rei, aut formam exemplarem. Non primam quia ipsa est imperfecta, cum sit pars:
igitur formam exemplarem: hæc forma exemplaris est Deus optimus, qui est forma abso
lutissima & simplicissima: & hæc forma exemplaris est idea omnium: quæ est vna ex par
Tex. 24. te sui, sed est multiplex ex parte rerum. Præterea hoc idem aiebat Philosophus tertio cœ-
li vbi habet, causa ordinis in sensibilibus est natura. Item secũdo de generatione vbi quæ-
Tex. 50. rit Philosophus quomodo nutriantur arbores & plantæ, habet hæc verba, forma & species
in terminis eorũ: & licet per terminos intelligant Latini corpora cęlestia: quæ suo motu &
lumine sunt causa generationis & corruptionis: tamen Arist. per terminos intelligit quid-
Tex. 19. ditatem, definitionem, & ideas, vt patet 2. Phys. vbi impugnans vulgarẽ ac plebeam sen-
tentiã de ideis, ait: sequeretur definitiones naturales abstractiores esse Mathematicis: & pro-
bans consequentiam hanc ait, patet autem hoc, si quis vtriusq; tentauerit dicere terminos,
Tex. 14. idest definitiones, seu ideas. Præterea 12. Metaph. volẽs agere de forma per comparationẽ
ad substantiam, posita illa diuisione de substantia, quæ est in materiam, formam, & compo
situm, inquit reperiri quasdam formas, quæ inueniri non possunt sine materia. vt domus,
& formæ artificiales omnes, quæ cum accidentia sint, nequeunt existere sine subiecto. Sic
dicendum est de forma domus, nisi velimus loqui de domo quæ est in anima artificis, nam
illa sine materia est, nõ tamen sine subiecto: vnde subdit, si quæ formæ sunt præter substan
Ar. laudat Platonem. tiam compositam, hoc verum erit in substantijs naturalibus. ¶ Hinc laudauit Platonem.
Qua propter non male Plato ait, quia species sunt quęcunque natura. Si quidem sunt spe-
Tex. cies, & sunt aliæ horum vt ignis, caro, caput &c. Præterea scribit etiam Philoso. 12. lib.
Metaph. de duplici bono vniuersi, & etiam ipsius exercitus, bonũ exercitus est ordo in ip-
so, qui etiã reperitur in duce, sic etiã bonũ vniuersi est ordo vniuersi, qui reperitur in rec-
tore vniuersi, hic autẽ ordo existẽs in rectore quid est aliud nisi mũdus idealis, quẽ ponit
Tex. 36. Plato? Non igitur discrepat Aristot. à Platone nisi in verbis in positione idearum. Item
eodem libro nonne ait Philosophus Deũ mouere & non moueri, & in mouendo mouet si-
cut appetibile, & intelligibile? hæc enim sola mouent non mota. vnde Aristo. loquens de
orbibus, probat orbes dupliciter moueri ab intelligentijs, scilicet vt agens, & vt finis: vnde
forma balnei, si nõ esset in materia tũc moueret vt agẽs & vt finis, & sic motores orbiũ sũt
Cõmen. 5. agentes & vt fines. Auer. etiã 3. de Anima ait hæc verba formalia: vniuersalia sunt neque
generabilia neque corruptibilia, & sunt existẽtia extra mentem, & est sermo verus. sed quæ
sunt ista vniuersalia existentia extra mentẽ nisi ideæ quas Plato ponit in mẽte diuina: quas
Ar. nõ negat sed amplectitꝰ & docet? nõ ergo aduersatur Ar. Platoni in hac disputatione.
¶ Vt igitur absoluatur quæsitum hoc iuxta ritum ac ordinem quo fuerat propositum, de-
scendendum

scendendũ est ad id quod quarto loco promisimus, soluere nempe argumenta omnia, quæ in diuersis partibus Philosophiæ sunt adducta ab Aristotele aduersus Platonem. Et primo adduco argumentum illud quod fecerat Philosophus 7. Metaph. vbi quærit. Num quidditas sit idem cum eo cuius est quidditas: & dissoluit hanc dubitationem dicēs, in entibus per se sunt idem, non autem in aggregatis per accidens: vnde in homine idem est quidditas, & id cuius est, cum sit quoddam ens per se: sed in homine albo differt: hoc stante arguit Ar. ꝙ si homo qui est quoddam ens per se haberet ideam separatam & quidditatem, sequeretur ꝙ neque in ente per se quidditas esset idem cum eo cuius est. Præterea illa idea separata ratione etiam est quoddã ens per se: ergo habebit aliam ideam, & illa aliã, & sic dabitur progressus in infinitum, quod est absurdum vt patet 2. Metaphy. Hoc argumentũ soluitur ex fundamento Simplicij tenentis Arist. impugnasse opinionem vulgarem Platonicorum tenentium ideas esse eiusdem rõnis cum ideatis, & non opinionem Platonis tenentis in Thimeo ideas differre ab ideatis vt perpetuum à corruptibili, quod etiam Arist. docuit 10. Metaph. corruptibile & incorruptibile differre plusquam genere. Secundo, Aristo. facit aliud argumentum in eodem textu: si quod quid est hominis esset separatum ab homine, & ipsius boni à bono, & entis ab ente, tunc homo non esset homo, nec bonum esset bonum, nec ens esset ens, neque etiam haberetur scientia de istis: deducitur consequentia, quia vnumquodque scitur, & est ens per suam quidditatem modo quidditas hominis est separata ab homine secundum Platonem: quidditas boni à bono &c. sequitur oppositum eius quod Plato dixit, ideas facere ad scientiam, & ad productionem rerum. Pro solutione huius argumẽti, noto primo quomodo ideæ faciunt ad esse rerum: & dico ꝙ hoc modo faciunt ad esse rerum quatenus sunt causę formales, non quidem inhærentes, sed exemplares, & istæ formæ non debent existere in re, sed in mente opificis. hoc idem dicit Arist. 7. Metaph. ꝙ omnia fiunt quodammodo ex vniuoco, vt homo ex homine, & domus ex domo. Quia cum sit duplex agens propinquum, siue vt quod, & vniuocum, vt homo, alterum remotum & ęquiuocum vt sol, de quibus agentibus secundo Physicorũ aiebat Philosophus, sol & homo generant hominem. Ideæ faciunt ad generationē vt agentia remota & æquiuoca, faciunt etiã ad scientiam hoc modo, quia formæ quatenus sunt in materia habent esse & mouent sensũ, & ex illis sensationibus causantur phantasmata, & illa causant intellectionē mouendo ideas existentes in anima, & si ista cognitio fuerit causata à solis principijs naturalibus erit scientia naturalis in genere: si perfecte debet sciri illa res oportet vt resoluantur principia naturalia in alia communiora, quousque deueniamus in notitiam idearum quę sunt in mente diuina, & sic habebitur absolutissima & perfectissima cognitio de re illa. Hoc stante, dico ꝙ argumentum Arist. concludit cõtra illos Platonicos, qui dicebant non esse alias formas rerum præter eas quę sunt in mente Dei, adeo ꝙ res existerent tantummodo per illas: qđ est falsum. modo dictũ est de mente Platonis, ab ideis quæ habent esse virtuale fluere ideas habentęs esse formale in verbo, & ab illis fluunt ideæ in mentibus Angelicis, & in anima nostra, & in materia prima, & in materia particulari, licet in his materijs ideæ non habeant nomen & rationem ideæ, sed potius ideati. Tertio arguitur, quia Arist. 7. Metaph. ait ꝙ si darentur ideæ, vel facerent ad esse rerum, vel ad scientiam, sed neutro modo: igitur non dantur ideæ. probatur minor, & primo ꝙ non faciant ad esse, quia illud facit ad esse alicuius, quod existit in eo, sed ideę non existunt in rebus ideatis: igitur nihil faciunt ad esse ipsarũ. Quod non ad scientiam probatur quoque, quia id quod scitur, scitur per quidditatem quę est in re scita, & non per quidditatem separatam ab eo, sed ideæ sunt vniuersalia separata ab ideatis: igitur sciri non possunt per ideas, & sic nec ad scientiam conducunt. Hoc argumentum soluitur per illam diffinitionem de vniuersali ante rem, in re, & post rem. Nam intentio Arist. est impugnare opinionem illorum qui nullum aliud vniuersale ponebãt nisi illud quod est ante rem. Modo Plato non est istius opinionis vt diximus, cum ponat triplex vniuersale, & illud quod est ante rem facit ad esse, non vt forma inhærens, sed vt forma exēplaris facit etiam ad scientiam perfectam: quia non potest perfecta scientia haberi de rebus nisi resoluãtur ad rationes exemplares. Quarto arguitur, quia eodem libr. 7 Philosophus ait, ꝙ si darentur ideæ tunc ens per se non differret ab ente per accidens, qđ est falsum. consequentia deducit: quia ens per accidens est verbi gratia vt homo albus, in quo differt quidditas & id cuius est quidditas, homo est ens per se, in quo etiam differret. Nam quidditas hominis

Solutio Argumentorũ de Ideis. Tex. 10.

Tex. 6. Solutio Simplicij.

Tex. 16. Secundum Argumentũ

Solutio Arg. prępos.

Tex. 30.

Tex. 16.

Tertium Argumen. Tex. 21.

Solutio arg.

Quartum argumen.

Tex. 21.

hominis est idea eius: quæ est separata ab homine, & sic ens per se & per accidẽs non differ-
Solutio arg. rent. Rñdetur argumentum hoc concludere contra illos qui ponebãt tantũmodo formas separatas, non aũt inhęrentes in materia: Nam in ente per accidens differt quidditas, & id cuius est propter multifex significare, & quia non est diffinibile. In ente perse est idem definitiue. Quia definitio & definitũ sunt idem.
Quintum Argumen. Tex. 21. Quinto arguitur, quia Philosophus 7. Metaph. agens de generatione rerum ait, omne quod fit à suo simili fit, sed naturalia fiunt: ergo ab vniuoco: ergo non ab ideis, quæ non possunt vniuocari cum istis ideatis, quia sunt
Solutio arg. incorruptibiles. Ad hoc dicitur ꝙ Arist. impugnat positionem illorum qui ponebant tantum causas vniuersales actiuas, non autem causas particulares. sed hoc non posuit Plato, qui posuit etiam ipse omnia fieri ab vniuoco concurrentibus tribus conditionibus, ꝙ agẽs
Comm. 24. sit principale, propinquum, & essentiale, vt recitat Auer. 12. Metaph.
Sextum arg. Sexto arguitur quia Arist. 2. de generatione agens de causa formali, materiali, & efficiente reprehendit Platonem ponentem ideam esse causam efficientem, dicens. Idea est æterna, & materia est æterna: ergo semper erit generatio, quia forma semper est, & recipiens semper est, & tamen falsum
Solutio arg. Tex. 60. est, quia aliquando est generatio, aliquando est corruptio. Respondeo ꝙ ibi Philosophus impugnat illos, qui non ponebant causas particulares, quod non est dicendum de Platone, qui in sexto dialogo de legibus ponit vniuersales & particulares causas, vt patet vbi loquitur de sponso & sponsa.
Septimum argum. Tex. 38. Septimo arguitur quia 7. Diuinorum ait Arist. ꝙ sicuti se habet sphæra ad æs, ita omnes res naturales ad materiam, sed sphæra non potest esse sine ære: ergo nec res naturales sine materia, subdit reprehendendo Platonem. Quapropter parabola de animali quam iunior Socrates dicere consueuit, non rectè se habet profectò, à veritate abducit, facitq; existimare hominem esse sine partibus, sicuti circulus sine aere.
Solutio arg. Ad hoc dicitur ꝙ intentio Aristo. loco illo est reprehendere eos qui existimabant omnium rerum vnam tantum esse definitionem: sed non ita est apud Platonẽ ponentẽ hominẽ definiri per materiam in ordine ad motum, & sic spectat ad Physicum: ponit etiam hominem definiri vt substantia quædam est, & sic spectat ad Metaph. & per Iuniorem Socratẽ Arist. non intelligit Platonem, nec illum Socratem, qui fuit præceptor Platonis vt placet Alexandro,
Quem Platonẽ, quem Socratẽ impugnat Ar. sed Socratem Generensem: qui fuit post Platonem per multum tempus, & docuit Athenis.
Octauũ arg. Octauo, Arist. 2. Phys. ponit entia Mathematica esse abstractiora naturalibus, reprehendit Platonem postmodum, & dicit. Latet autem hoc facientes ideas: quia si ponerentur ideæ,
Solutio arg. Tex. 18. tunc res naturales essent abstractiores Mathematicis, quod est absurdum. Ad hoc argumentum respondet Simplicius eodem loco. Nam ibi Philosophus reprehendit plebeas sententias ponentium ideas esse in mente diuina, sicuti sunt formæ quæ sunt hic, sed Plato posuit alias ideas in diuina mente, & in intelligentijs, & in anima nostra, & in materia,
Nonũ arg. Tex. 24. in qua formæ existentes non retinent rationem & nomen idearum. Nono arguitur. Quia Philosoph. 1. Metaph impugnat Platonem volentem declarare res sensibiles per numeros distinctos à rebus sensibilibus, puta si quis voluisset declarare decem equos, oportuisset ipsum declarare per decem homines, & sic de rebus Mathematicis, & Metaphysicalibus. Tũc arguit Philosophus, ꝙ sicuti se habet notitia numerorum ad suas causas, sic notitia rerum natural um Mathematicarum & Metaphysicalium ad suas causas: sed notitia numerorum non pendet ex additione aliorum numerorum: ergo nec notitia naturalium Mathematicarum & Methaphysicalium. reprehendit igitur Aristo. Platonem in positione numerorũ,
Solutio huius arg. & non possunt conciliari adinuicem. Ad hoc dicitur ꝙ hoc argumentum est contra illos qui putant non posse vllo pacto sciri entia, nisi per ideas, quod numquam existimauit Plato, sed tamen non posse perfectè sciri sine rationibus idealibus, iu genere tamen sciuntur, vt dictum est in responsione ad secundum.
Decimum arg. x. 27. Decimo arguitur eodem libro argumentum Platonis non concludere: rerum transmutabilium non est scientia, ergo dantur ideę æternæ de quibus est scientia: nam si concluderet hoc argumentum, tunc sequeretur ꝙ essent ponendę
Solutio arg. ideæ negationum, quod est contra Platonem. Ad hoc dicitur ꝙ argumentum hoc est contra illos, qui ponunt negationes cognosci per se, quod numquã somniauit Plato qui vidẽs aliqua esse entia positiua, aliqua priuatiua, & negatiua, posuit ꝙ priuatiua & negatiua cognoscuntur per per accidens, & eorum non esse ideas: entia positiua cognoscuntur per se, & ipsorum sunt ideæ: nec dicit Plato transmutabile non posse perfectè sciri sine rõnibus idealibus, sed non propterea negat ipsa sciri per suas quidditates in gñe, vt ait Auer. 1. Metaph.

sensibilia

ſenſibilia habere duos modos comprehenſionis: hinc nec Theologi ponunt ideas malorũ. Vndecimo arguitur quia Ariſt. 1. Metaph. ait ꝙ ſi darentur ideæ omnium ſcibilium: ſequeretur etiam ipſorum relatiuorum dari ideas, ſed hoc eſt contra Platonem: igitur falſum eſt dari ideas. Ad quod reſpondendo pręſuppono relatiua dupliciter conſiderari poſſe vel ratione fundamenti, vel ratione ſuæ quidditatis. Primo modo ſunt in genere in quo eſt fundamentum, nam ſi fundamentum eſt in genere ſubſtantiæ, ita erit illa relatio quemadmodum eſt relatio identitatis, nam vnum in ſubſtantia facit idem, vnum in quantitate facit æquale, vnum in qualitate facit ſimile, & ita patet in omnibus generibus, ꝙ ibi eſt relatio, vbi eſt ſuum fundamentum: propterea dixit Auerr. 12. Metaph. Relationem eſſe debiliſſimum ens, adeo ꝙ recentiores putauerunt ipſam eſſe de ſecundis intellectis. Secundo eſt notandum ꝙ idea eſt duplex, altera cognitionis tantum, & non imitationis, nec effectu, nec factione, nec exiſtentia: & ſic mala cognoſcuntur à Deo, non tamen cum imitantur, aut ſequuntur, ſed potius ab eo diſcedunt. Altera dicitur idea nedum cognitionis, ſed etiã imitationis, & hoc modo materia prima & vniuerſalia habent ideã: tum quia cognoſcuntur, tum quia ipſa imitantur, & appetunt Deum authorem ſuum. Accidentia propria habent ideas in Deo, non ſolum cognitionis, ſed etiam imitationis, & etiam effectu: quia Deus producit ipſa in proprio ſubiecto. Accidentia ſeparabilia habent ideam cognitionis, imitationis opere, ſeu factione, quia non ſtatim Socrates eſt muſicus, aut citharedus, ſed ſucceſſu temporis poteſt fieri muſicus, aut citharedus. Indiuidua vero de genere ſubſtantiæ habent ideam cognitionis, imitationis, actu, factione, & exiſtentia. Tertio eſt notandũ aliquos Platonicos fuiſſe, qui tribuebant Platoni relatiua mala, materiam primam non habere ideas, & hoc ideo quia neſciebant diſtinguere inter ideam cognitionis & imitationis. His ſic iactis nunc ſoluitur argumentum ꝙ concludit contra hos non contra Platonis ſententiam. Duodecimo arguitur ex eodem libro & ex 7. vbi Philoſophus probat non dari ideas, quia tunc ſequeretˀ dari tertiũ hominem: quod eſt abſurdũ magnum. conſequentia deducitur, quia datˀ homo ſenſibilis, & homo idealis, & ab iſtis abſtrahitur alius homo cõmunis vtrique: qđ probatur, qm̃ ab illis quæ cõicant nomine & ratione abſtrahitur quidã tertius conceptus, ſed homo ſenſibilis & homo idealis conueniunt nomine & ratione: ergo ab iſtis eſt abſtrahibilis tertius homo. Dico ꝙ hoc argumẽtũ cõcludit cõtra illos qui ſtatuebant hominem idealem & ſenſibilem eſſe eiuſdem rationis, ſed hæc Plato non ponit, cũ dicat in Thimeo ꝙ idea comprehenditur animo & mente: ideatus homo ſenſu & opinione cognoſcitur, vnde pluſquam genere differrunt vt dixitˀ Ariſt. Tertiodecimo ſi darentur ideæ perirent nonnullæ rationes, & propoſitiones, quibus motus Plato ſtatuit ideas, inter alias vtebatur iſta: de quibuſcunq; aliquid cõmune dr̃, eorum ponenda eſt idea, ſed de rebus ſenſibilibus puta de particularibus hominibus, equis, leonibus, dr̃ aliquid commune: ergo oĩum illorum ponendæ ſunt ideæ: hoc ſtante ſubdit Philoſophus aliam propoſitionẽ, ſed de dualitate indefinita, quæ attribuitur materiæ, prædicatur alia dualitas, quæ eſt prior ipſa materia, & ſic ſequiř materiam nõ eſſe primũ principium rerũ, ſed potius illa dualitas, quæ prædicatur de dualitate materiæ primæ erit primũ rerum principium. Ad hoc dicitur ſm̃ Platonem ꝙ triplex eſt numerus. Primus dicitur numerus numerans, & hic eſt anima mouens ſeipſam. Alius eſt numerus quo numeramus, vt vnum, duo, tria, & ſic in infinitum, hic eſt numerus, quo numeramus res materiales, puta homines, leones &c. Tertius dicitur numerus numeratus, & ſunt ipſęmet res numeratæ. Quando Plato tribuit materiæ dualitatem indefinitam, loquutus eſt de numero numerato quo non eſt aliquid prius in ratione eſſendi, licet in ratione prędicãdi. Sed dices, ſaltem habeo ꝙ idea ipſius materiæ erit primũ principium non aũt materia ipſa. Reſpondeo concedendo, ſed non in eodem genere cauſæ, nam idea eſt cauſa exemplaris, materia prima eſt cauſa materialis. Quartodecimo arguitur. Si darentur ideę tunc relatiuum eſſet prius abſuluto, contra Ariſt. in enumeratione prædicamentorum conſequentia probatˀ: quia multa entia abſoluta habent ideas, ꝙ ideæ ſunt relatiua, & priora ſuis ideatis: ſequitˀ ergo de facto relatiua priora eſſe abſolutis. Reſpondetˀ ꝙ idea dupliciter conſiderari poteſt, vel pro intentione, vel pro re ſubſtracta intentioni. primo modo eſt relatiuum quoddam, cũ idea dicatur ideati idea: ſed ſecundo modo dicitˀ quoddam abſolutum. exemplũ, homo ſi contempletur prout ex ſua ſubſtantia filiũ genuit, pater dr̃, & in prædicamento relationis reponendus eſt: ſed ſi conſideretur materialiter, ſic erit in

Comm. 17. Lege D. Th. in diſp. q de ideis ar. 4. Vndec. mũ arg. Tex. 28.

Comm. 19.

Quorũ ſunt ideæ.

Opinio Speuſippi Platonici.

Solutio arg. Duodecimũ arg. Tex. 41.

Soluitˀ arg. 8. Metaphy. Tex. 16. Tertiumdecimum arg.

Solutio arg.

Quartumdecimũ arg.

genere substantię & quid absolutum. Quod idem dicimus de causa & causato de principio & principiato &c. Quintodecimo, præterea Ar. 1. Metaph. ait, ꝙ probabant Platonici nõ dari ideas, quia quorum notio & scientia est vna, eorum necessario est ponere ideas, sed substantiarum omnium est vna notio & scientia: ergo vnica est idea omnium substantiarũ. Si hæc ratio esset vera, sequeretur etiam omnium accidentium vnam esse ideam, qđ est contra dogma Platonicũ. probatur consequentia: qu a omniũ accidentiũ est vna notio & scientia. Rñdetur ꝙ hæc rõ concludit contra illos qui ponebant accidentia non hẽre ideas, quia non habebant ideã existentię, idcirco tollebant ab eis omnem rationem ideę, sed dictum est accidentia habere ideam cognitionis in ipso Deo, & habere ideam imitationis & operis ac factionis: non tñ existentię, quia quod propriè existit est substantia. Sextodecimo, probatur adhuc ꝙ accidentia non possunt habere ideas: quia habere ideas in ipso Deo est ipsas participare, sed accidentia non possunt participare aliquid qđ est in ipso Deo, nam in Deo nullum est accidens, ergo nihil quod est in ipso Deo participare possunt. Tum quia sensibilia corruptibilia vt sunt accidentia quomodo possunt participare ęternum quod est idea in ipso Deo? Ad hoc neganda est minor, quia diuersitas idearum in Deo nihil aliud est q̃ diuina essentia diuersimode à rebus imitabilis, & participare ideas in Deo est habere esse ab eis, quod fatetur Arist. 1. cæli. A primo quidem ente deriuatum est esse & viuere &c. Decimoseptimo, quæro an idea & ideatum conueniant in nomine & in definitione, aut tantum in nomine, & discrepant in definitione. si dicis primum: ergo homo sensibilis est intelligibilis; & consequentia probatur quia idea est homo intelligibilis, & ideatus est homo sensibilis. si dicis secundum; ergo non potest assignari causa cur Deus per ideã hominis magis producat hominem quam equum, vel hominem verum quam hominem pictum, quia homo verus & pictus conueniunt tm̃ in nomine, & sic non dantur ideę. Ad hoc dicitur ꝙ idea & ideatum dupliciter considerantur, vel in ratione essendi, vel in ratione representandi: primo modo differunt nedum ratione, sed plusquã cælum, & terra. idea sm̃ esse est idem met Deus, ideatum est res caduca & mortalis: sicuti si species hominis intellectu consideretur sm̃ esse, est accidens, si vero in ratione repræsentandi, erit substantia: ita etiam in ratione repręsentandi nedum conueniunt idea & ideatum in nomine, sed etiam in ratione, & sic patet quomodo potest assignari causa, quare Deus per ideam hominis magis producit hominem, quam equum, vel hominem pictũ &c. Decimooctauo, si darentur ideæ, quæro aut sunt necessarię propter res ęternas, aut propter res caducas, sed neutro modo: igitur ideę nõ sunt ponendę. probatur minor. Primo ꝙ non propter res ęternas, quia tunc maxime essent necessario propter motum cælorum, sed hoc non est dicendum: quoniam cum ideæ sint rationes ęternę potius sunt causę quietis quam motus: nec etiam propter res caducas, quia non sunt in ipsis rebus caducis, nec etiam propter scientiam: qm̃ omnis scientia oritur ab eo cuius est scientia. Ad hoc rñdendo dicimus ideas esse necessarias propter vtrasq; res: & ad id qđ dr̃ ꝙ ideę sunt ęternę: ergo non causa motus corporũ ęternorũ: neganda est consequentia, quia Deus est immobilis & ęternus, & tñ est causa motus vt scribit 8. Phys. nec etiã valet id qđ tactũ est ideas non conducere ad esse rerũ, quia non sunt in rebus: qm̃ hęc rõ est contra illos qui tenent ideas esse formas informantes, & non contra nos tenentes esse formas exemplares. similiter conducunt ad scientiã, tum in genere, tũ simpliciter vt tactũ est supra. Decimonono, pręterea si darent̃ ideę: ergo participarentur ab ideatis: & tunc quęro de modo participationis, aut participant̃ veluti miscibilia à mixto, & hoc non quia miscibilia corrũpunt̃ corrupto mixto, qđ non est dicendũ de ideis, cũ sint ęternę. nec ẽt sicut vnũ miscibiliũ participat̃ ab alio veluti aqua à vino, & hoc non, quia vnum imbibitur in altero, qđ nõ est ita de ideis. vel sicuti substantia participatur ab accidentibus, & hoc nõ, quia tunc ideæ essent materia & nõ forma ideorũ: cũ ergo nullo pacto sint participabiles, sequit̃ ꝙ non dant̃. Dico ad hoc ꝙ concludit contra ponentes ideas non esse formas exemplares, sed potius inhęrentes, qđ nos negamus. Hęc idearũ participatio fit hoc modo, quia ideę identice sunt idem ꝙ diuina essentia à qua oĩa dependent in genere causę efficientis, finalis, & exemplaris. Vigesimo, arguit̃ adhuc, quia Aristo. primo Metaph. ait ꝙ ponere exemplaria est sermo vaniloquus, metaphoricus, poeticus, & fabulosus: igit̃ non sunt ponendæ ideę vt formę exemplares. Et ait Auerr. in comm. impossibilis esset gñatio, si ponit̃ exemplar: quia asinus non poterit aspicere exemplar vt producat asinum sibi similem, & tunc

etiam

Marginal notes: Decimum quintum. Tex. 29. — Respõdetur ad arg. — Sextumdecimum arg. — Dirimitur arg. hoc. — Tex. 100. — Decimũseptimũ arg. — Soluitur argum. præpos. — Decimumoctauum arg. — Vide solutionem arg. — Tex. 49. — Decimũnonum arg. — Vide contra quos conclu dit hoc arg. — Vigesimum arg. Tex. 31.

etiam sequeretur ꝙ Socrates generatus habebit Socratem æternum: quę omnia sunt impossibilia, Respondeo quòd hoc argumentum concludit aduersus illos Platonicos qui ponebant ideas esse exemplaria existentia per se & non in mente diuina, & in verbo Dei, & in intelligentijs vt nos declarauimus, ita dicere esset superuacaneũ, & otiosum, quia si sine istis exemplaribus per se existentibus potest esse generatio rerũ, ad quid ponere hæc talia exemplaria? concludit igitur argumentum contra plebeas & vulgares opiniones Platonicorum non autem contra nos sentientes veritatem Platonicam, Peripateticam, & Theologicam. Concludit Arg. contra vulgar. opinio.

Vigesimoprimo, Arg. quia si darentur ideæ, sequeretur quòd vnius ideati essent multæ ideæ puta Socratis prima idea esset homo: quia de ipso Socrate prædicatur, ipsius Socratis esset alia idea, puta animal, bipes, capax disciplinæ, & alia prædicata. Modo si vnius rei vnica est forma, & ideæ sunt formæ? quomodo poterit esse vt vnius ideati plures sint ideæ. Vigesimum primũ Arg. Respondetur quòd non habemus pro inconuenienti ponere plures ideas diuersimode cõsideratas respectu vnius. Nam cũ Socrates sit substantia subsistens, ipsius erit vna idea per quam cognoscitur substantia. In Socrate sunt accidentia erit alia idea ipsorum, in Socrate sunt vniuersalia, ideo in eo erit idea etiam eorum: sunt etiam in Socrate aliqua mala, siue priuationes & negationes, in eo erunt ideæ omnium ipsorum: & sic nullum est inconueniẽs plures ideas vnius rei ponere. Diluitur hoc Arg.

Vigesimosecundo, præterea primo Metaph. põt sumi hæc ratio: si dantur ideæ rerum sensibilium: ergo ipsarum idearum etiam aliæ ideæ dantur, & sic erit processus in infinitum quod est absurdũ. probatur consequentia Quia homo sensibilis & homo idealis sunt eiusdem rationis: si ergo datur idea vnius: ergo & alterius. Vigesimũ secundũ Arg. Hoc argumentum dupliciter solui potest, primo quia est contra Eudoxum qui Platonẽ in Egypto audiuit, & hic tenuit hominem idealem & sensibilem esse eiusdem rationis, sed germana doctrina Platonis tenet differre sicut cælum à terra. Secundo etiam respõderi potest quòd sunt eiusdem rationis in ratione repręsentandi, non autem essendi. Contra quẽ currit hoc Arg.

Vigesimotertio, probatur non omnium esse ideas, quia sicuti se habet res arte factę ad suas causas artificiales, ita res naturales ad suas causas naturales: sed multa fiunt arte quorum non sunt ideæ: ergo multa sunt entia à natura quorum non sunt statuẽdæ ideæ. Hæc ratio sumitur ex primo Metaph. quæ soluitur ab ipsomet Aristo. qui in 7. Metaphy. domum ad extra fieri ex domo existente in mente artificis, & sanitatem in ægroto fieri ex sanitate existente in mente medici, aiebat. Vigesimum tertiũ Arg. soluitur hic Tex. 34. Tex. 12.

Vigesimoquarto, præterea 1. Metaph. arguitur contra Platonem ponentem ideas esse numeros, quia ideata habent similitudinem cum suis ideis, cum ad earum similitudinem efficiantur: sed ideata non sunt secundum Platonem: ergo nec ideæ sunt numeri. probatur minor: quia ideata sunt potius proportiones numerorum, proportio nõ est numerus, sed quædam consonantia consurgens ex concursu numerorum. Vigesimum quartũ Arg. Ad quod dico quòd Plato in pluribus suis libris vsus est doctrina Pythagoricorum, qui quidem per maximè erant intenti rebus Mathematicis, quæ partim sunt abstractæ à materia, partim coniunctæ: quo docendi genere vsus est Aristo. 2. de anima, vbi loquens de sensu communi quomodo potest esse quòd sit vnus, & moueatur cõtrarijs motibus, declarauit ipsum exemplo puncti qui est vnus in se consideratus, & multa in cõparatione ad lineas, sic sensus communis est vnus in se & multiplex in cõparatione ad sensus exteriores. ita etiã dixit Auer. quòd hæc potentia est vna subiecto & multiplex virtute, ita etiam oẽs ideę sunt quid vnum. Quia essentia diuina quæ est summe vna & est multiplex respectu rerum prout est similitudo omnium, icirco ideę dicuntur numeri quia sunt multa ideata, dicuntur proportiones numerorum quatenus ad factiones ipsorum concurrunt agentia remota & proxima secundum quandam proportionem vt scribitur Sapientiæ cap. 8. omnia in numero, pondere, & mensura fecisti &c. Vide respõs. huius Arg. Tex. 112.

Vigesimoquinto, præterea fit aliud argumentum probans ideas nõ esse numeros: quia ex multis numeris fit vnus numerus: si ergo ideæ sunt numeri: ergo ex multis ideis fieret vna idea, quod est absurdum. Vigesimum quintũ Arg. Quod argumentũ põt multipliciter solui, Primo, quòd idea verbi gratia quę est in verbo Platonico dicitur cõponi ex numeris, quia illa idea quæ habet esse formale in verbo Platonico est producta ab idea quæ habet esse virtuale in mente diuina. Tex. 17. Primi Metaph. Secundo, posset dici quòd ideæ quæ sunt in alijs intelligentijs sunt compositæ non ex numero qui est in prædicamento quantitatis, sed ex numero transcendenti, prout etiam in diuinis personis reperitur hic numerus. Solutio multiplex huius Arg. Tertio, dicitur quòd numerus non est compositus ex numeris sed ex vnitatibus, Sed melior respõsio est quòd hic est

sermo Metaphysicus dicés quòd ideæ sunt numeri sicut est de sensu communi & de püero.

Vigesimum sextum Arg. diruitur hic.

Vigesimosexto, prætereà arguitur ꝙ si ideæ sunt numeri tria essent genera numerorũ, scilicet idearum, Mathematicorum, & sensibilium, sed hoc est absurdum: igitur absurdum est ponere ideas esse numeros: consequẽtia probatur, quia quando principiata differunt necesse est principia quoq; esse diuersa: sed Metaphysicalia Mathematica naturalia differũt: ergo ideæ istorum omniũ differunt. Hoc soluitur ex distinctione numerorum cum dictũ sit quòd triplex est numerus, scilicet numerans, quo numeramus, & numerus numeratus, dico quòd non inconuenit ponere plura genera numeri numerati, quia in Deo sunt plures vnitates, nempe sapiẽtia, bonitas, pōia &c. sed istæ vnitates sola rōne distinctæ sunt in Deo Mathematica, naturalia, Metaphysicalia verò constant ex vnitatibus realiter distinctis.

Vigesimum septimum.

Vigesimoseptimo, prætereà primo Meth. pōt sumi hoc argumentum, si in rebus sensibilibus & Ma hematicis sunt numeri, qui cōstant ex vnitatibus: igitur sicuti numeri existentes in Mathematicis sunt causati à numeris idealibus: ita & vnitates numerorum Mathematicalium sunt causatæ à numeris illis idealibus, & sic numerus erit ante vnitatẽ, quod est magnum absurdum.

Solutio Argumen.

Ad hoc dicimus verum esse numerum non præcedere vnitatem, sicuti principium non præcedit suum principiatum, quando principium & principiatum sunt eiusdem generis: sed quando sunt in diuersis generibus, non inconuenit numerum diuersi generis præcedere vnitatem diuersi generis, cum hic loquamur de numero numerato, qui alius est in prædicamento substantiæ, ab eo qui est in prædicamento quantitatis, & sic de alijs generibus.

Vigesimum octauum.

Vigesimooctauo, prætereà si idea erit numerus, Quæro quomodo erit vnus, aut per comprehensionem, aut clauo, vel glutino, aut quia vna idea est potentia, altera in actu: sed nullo horum modorũ dici potest. nō primo: quia tunc ideæ non essent æternæ: nec secundo, aut tertio, quia hoc conuenit rebus naturalibus: non quarto, quia ideæ in Deo sunt eiusdem rationis.

Soluitur Argument. præpositũ.

Respondetur ꝙ cum Deus sit maximè vnus, & quia multipliciter concipitur vt est bonus, sapiens, iustus, & imitabilis ab oue à leone: & istæ multę conceptiones faciunt numerũ vel attributorum, vel idearum: & hic numerus factus est ab intellectu: quia attributa Dei non distinguũtur ex natura rei vt ait Scotus, sed tantũ per intellectum ratiocinantem: & sic patet qua vnitate numerus idearum est vnus.

Vigesimum nonũ. Arg.

Vigesimonono, prætereà si ideæ non essent numeri, tunc sequeretur ꝙ vnitas non esset principium & substantia omnium rerum, quod est contra ipsum Platonem hoc asserentem. consequentia probatur: quia ab vno quo constituuntur ideæ, & ab vno quo constituuntur res Physicæ, & Mathematicæ, non potest abstrahi communis conceptus cui conrespondeat natura communis, vt hæc communis natura sit principium & substantia omniũ.

Soluitur.

¶ Ad hoc de facili respondetur quòd quando Plato asserit omnia cōstare ex vno, quod etiam Parmenides & Melissus dixerunt omnia esse vnum & immobile, voluerũt intelligere vt intellexit Homerus, sicut Aristoteles met fatetur 12. Metaph. Entia nolũt male disponi: vnus ergo princeps, & ab ip à vnitate tanquam ab agente non tanquam à materia dependent omnes numeri ideales Mathematici & Physici, & hic est intellectus & sensus omnium verorum Philosoph. & Theolog.

Cap. 6. Trigesimũ Argumen.

Trigesimo, ex primo Ethicorum sumitur vna ratio ꝙ non datur idea boni, nam ita arguit Arist. contra Platonem: vbi licet accipere prius, & posterius, ibi communis idea assignari non potest: sed in rebus bonis est accipere prius & posterius: ergo cōmunis idea boni non reperitur. Maior est Platonis qui in his non posuit ideam, & ob hãc causam neque in numeris. Minor probatur, quia in omnibus prædicamentis datur prius & posterius: ergo non datur cōmunis idea nec boni, nec substantiæ, neque etiam aliorum entium. Respondetur huic argumento dicẽdo quòd concludit contra vulgarem quandam opinionem idearum, sicut fuit opinio Speusippi, qui nedum negabat ideam boni, sed etiã accidentium, materiæ primæ, & multorum aliorum entium: sed Plato posuit ideas omniũ exemplatorum à Deo: & cum bonum sit exemplatum à Deo, sequitur ꝙ sit idea boni. Quod

Tex. 51.

etiam Aristo concedit vt sępius dictum est ex 12. Metaph. vbi ponit duplex bonum, ducis nempe, & exercitus, & bonum ordinis in exercitu est exemplatum à bono ducis, & est idea illius: vnde eo modo quo entia sunt exemplata & producta à Deo, eo modo sunt ideæ in ipso Deo, siue æqualiter, siue secundum prius & posterius.

Trigesimũ Primũ Arg.

Trigesimoprimo, eorum quæ sunt in diuersis prædicamentis non est aliquod vniuersale cōmune, nec etiam idea vna communis, sed bonum reperitur in diuersis præd camentis; ergo ipsius non est aliqua communis

munis idea: minor patet, quia bonum conuertitur cum ente: Maior quoque quia entia de
cem generum non habent aliquod commune genus, nam si haberent potissimũ esset ens:
sed hoc esse non potest vt probat Aristo. 3. Metaph. quia proprium generis est descendere Tex. 10.
in sua genera subalterna per differentias formales, sed ens descendit ad prædicamenta per
differentias modales: ergo ens non est genus, sic etiam dicendum est de bono, quia quot
modis dicitur ens, dicitur etiam & bonum. Respondetur quòd duplex est idea, altera imi- Responsio ad Argumẽ.
tationis, cognitionis, & factionis, altera existentiæ ipsius boni quod conuertitur cum en
te quod dicitur bonum transcendens, non datur idea existentiæ, sed bene datur idea cogni-
tionis, imitationis, & factionis. Trigesimosecundo, probatur adhuc quòd bonorum nõ Trigesimũ secundum Argumen.
est vna idea: quia quorum non est vna scientia non est vna idea, sed omnium bonorum
non est vna scientia. ergo omnium bonorum nõ est vna Idea. Maior patet, quia ideæ sunt
propter scientiam. minor quoque: quia diuersa sunt bona, quæ considerant diuersę scien
tię, nam aliud bonum est illud de quo tractat ars & scientia militaris, quia habet conside-
rare tempus bellandi, & aliud bonum est illud quod considerat ars medendi quia contem-
platur, puta tempus status augmenti, cibi & pharmaci. Aliud etiam bonum est quod con
siderat ars gymnastica: & sic patet non esse vnam ideam omnium bonorũ. ¶ Ad quod di- Resoluitur
co quòd cum duplex sit bonum aliud per essentiam quod est Deus de quo scribitur Matth. Arg. præpositum.
Nemo bonus nisi Deus, & aliud per participationem de quo Boetius libro de Hebdomadi-
bus: Sola Trinitas est summum bonum quod purgatissimis mentibus cernitur, alia om- 19. cap.
nia ab ipso sunt bona per participationem. Tunc dico ꝙ ipsius summi boni non est idea, P.p. quęst. 5.
sed est idea omnium, nec est inconueniens plurium bonorum plures esse ideas sola ratio-
ne distinctas. Trigesimotertio, præterea Arist. primo post. habet contra Platonem ponẽs Trigesimũ tertiũ Arg.
differentiam inter prædicata substantialia & accidẽtalia dicens, valeant ideæ Platonis, mõ-
stra enim sunt si sunt: & est argumentum quo vtitur Zimara verbo idea in tabula ad pro- Cap. 35.
bandum non posse Platonem cum Aristo. conciliari. Ad quod dico quòd hæc verba sunt Dirimitur
contra Platonicos illos qui non ponebant formas inhęrentes, sed solas exemplares, & non hoc Arist.
contra germanam doctrinam Platonis ponentis formas exemplares & inhęrentes. Trige-
simoquarto, Præterea primo de anima ait Aristo. non dari vniuersale animal contra Pla Trigesimũ
tonem: & Auer. quoque tertio de anima habet quòd vniuersalia nullum esse habent extra quartũ Arg. Tex. 8.
animam, quia si haberent esse, tunc non esset necessarius intellectus agens, quia si poneren
tur ideæ, darentur vniuersalia habentia esse extra animam, quod Aristoteles non concedit: Cõment. 18.
igitur dissentit à Platone in positione idearum. Dico quòd hoc argumentum est contra il Solutio Ar-
los Platonicos qui posuerũt ideas esse formas vniuersales habentes esse existẽtię vt ait Sim gumen.
plicius, nõ cõtra germanã opinionem Platonis ponentis in diuina mẽte, & sic ideę dicun-
tur vniuersalia ante res. Dantur vniuersalia in rebus & post res, vt ait Eustratius & Am- Lib. Eth.
monius, & hæc concedit etiam Aristo. & Auer. quoniam ad hæc agenda necessario requiri- cap. 10.
tur intellectus agens. Trigesimoquinto, præterea Ideæ & ideata aut communicant in na- Trigesimũ
tura, aut differunt, puta homo idealis & sensibilis: sed neutrum est dandum: igitur non quintum Argumen.
dantur ideæ. probatur minor: quia si communicãt in materia, cum homo sensibilis sit cor-
ruptibilis: ergo & ille idealis: si verò dicis differre, contra, quia Plato ponit quòd con-
ueniunt in vna & eadem ratione: igitur conueniunt in eadem natura. Respondetur quòd Responsio
homo idealis & sensibilis differunt. Primo, ex natura intrinseca, quia sensibilis cõstat ex ad Argum.
materia, idealis non. Secundo, quia sensibilis est corruptibilis, idealis æternus: nam si
quis diffiniret, quid est homo sensibilis, diceret quòd est animal rationale: idealis autem
est imago animalis rationalis. Trigesimosexto, præterea Arist. 5. Meth. ait ꝙ vnũ in sub Trigesimũ
stantia facit idem, vnũ in quantitate facit æquale, & vnum in qualitate facit simile, sed pro- sextum.
pter distantiam quæ est inter Deum & creaturam, nulla potest esse identitas: ergo neque Cap. de vno
æqualitas: ergo neque similitudo: ergo in Deo secundum Aristo. nulla est idea, quoniam Solutio Ar-
idea requirit similitudinem rerum. Ad quòd dicitur ꝙ licet cõcedatur inter creaturam & gumen.
Deum nullam esse identitatem & æqualitatem, non tamen est concedendũ ꝙ nulla sit simi
litudo: & ratio est, quia æqualitas & idẽtitas requirunt perfectam naturã reperiri inter ea- P. P. q. 4.
dem & æqualia, quod non requirit similitudo. Trigesimoseptimo, arguitur sm̃ Arist. 12. Trigesimũ
Meth. eodem pacto Deus cognoscit se sicut & alia: sed seipsum nõ cognoscit per ideas: igi septimum Argumen.
tur neque alia à se per ideas cognoscit. Ad quod dicitur quòd Aristo. concedit ꝙ ex parte Tex. 51.

cognoſcentis Deus eodem modo cognoſcit ſe & alia, ſed non concedit hoc ex parte rei cognitæ. Nam creaturę cognitę à Deo non ſunt idem ſecundũ rem cum ipſo Deo: quia tunc eſſet multiplicitas compoſitionum in Deo, quod non conceditur. Trigeſimooctauo, Præterea Ariſt. 3. de Anima 39. habet quòd res materiales non poſſunt intelligi ſine phantaſia, & 2. Meth. res ſicut ſe habet ad eſſe ſic ſe habet ad cognoſci: cũ ergo res omnes ſint cum materia: igitur ſine materia intelligi non poſſunt: cum ergo Deus intelligat ſine phantaſia, etiam ſine materia: ſequitur quòd hæc talia non intelligat: ex conſequenti non habeat ideas iſtorum. Quod etiam confirmari poteſt per illud 12. Meth. quòd Deus viles formas non percipit, quia tunc eius intellectus perficeretur à vilibus. Ad hoc dicitur quòd intentio Ariſt. eſt in omnibus his locis Deum hæc talia non percipere ſumendo ſcientiam à rebus: & intellectus qui ita intelligit phantaſia indiget: non Diuinus quia omnia vnico intuitu proſpicit in ſua eſſentia. Trigeſimonono, Plato cogitur ponere ideas omnium ſingularium, & accidentium: ſed Ariſto. iſtorum nõ ponit ideas; igitur nulla eſt conciliatio poſita inter Ariſt. & Plat. probatur minor: quia ſingularia ſunt infinita, & Ariſto. negat dari infinitum. Ad quod dicitur quòd multiplicatio idearum eſt ſecundum diuerſos reſpectus ad res extrinſecas, ſed non inconuenit ſecundum Ariſto. relationes rationis multiplicari in infinitum, vt ait Auicennas in ſua Methaphyſica: propterea optime conciliatur Ar. cum Platone etiam in hoc. Quadrageſimo & vltimo. Plato ponit per ſe ens, per ſe vnum, per ſe bonum: ſed Ariſto. impugnat dari per ſe ens, per ſe vnum, & per ſe bonum: quia multa ſunt per ſe entia, per ſe vna, & per ſe bona. Nam multę ſunt ſcientiæ per ſe appetibiles vt puta naturalis Philoſophia, Mathematica, Metaphyſica &c. Igitur nulla põt eſſe conciliatio inter Platonem & Ariſto. circa poſitionem idearum. Adde quòd S. Tho. vocat poſitionem Platonis de ideis eſſe irrationabilem, & propterea Ariſt. multipliciter improbat eam. Ad hoc reſpondet Caietanus ibidem, quòd differentia Ariſto. & Plat. non eſt niſi verbalis. Quoniam vt placet Euſtratio & D. Tho. Ariſtoteles inuehit contra Platonem non dari per ſe ens, per ſe vnum, per ſe bonum per modũ ſpeciei ſeparatæ, ſicuti datur homo per eſſentiam, leo per eſſentiam, vt tenebant quidam Platonici puta Speuſippus, & ſi ita intellexiſſet Plato, irrationabilis eſſet ſua opinio: ſed lõge ab hoc ſenſu fuit germana Platonis opinio vt dictum eſt ſupra. Quoniam per ſe ens, per ſe bonum, & vnum, Plato intellexit Deum: quomodo etiam Ariſto. intellexit 12. Metaphy. Propterea D. Tho. quærens an omnia ſint bona bonitate diuina, aít quòd huic ſententiæ Platonicæ Ariſto. etiam concordat quòd à primo ente & bono per eſſentiam vnũquodq; dicitur ens & bonum: Ex his ergo omnibus patet Ariſto. nõ diſſentire à Platone in poſitione idearum. Et hęc dicta ſint de hac diſputatione, in qua meam opinionem ita prolatam eſſe volo, vt vbi veritati conſentanea inuenta non fuerit, ingenio venia detur, vbi autem veritatis tramitem ſequuta videbitur, gratiarum debitę actiones Deo Opt Max. habeantur in ſecula Amen. Romæ: Ex hoſpitio Sanctæ Mariæ ſupra Mineruam Anno Iubilei Domini. 1575.

Soluitur Argumen. | Trigeſimũ octauũ Arg. | Tex. 4. | Auer. commen. 52. | Solutio Argumen. | Trigeſimũ nonum. | 3. Phyſ. tex. 40. | Solutio Argumen. | Vltimũ Argumẽ, quod eſt quadrageſimum. | p. p. quæſt. 6 art. 4. | Solutio Caiet. | Primo Eth. cap. 6. | Lege Scotũ pri. ſẽt. diſt. 36. | Tex. 52. | p. p. q. 6.

Aduerte hanc Additionem eſſe decimam in ordine, & ſub quæſtione de immortalitate animæ legi debere.

VIA de animorum immortalitate multa, & præclara ingenia ſcripſerunt, remque ipſam prolixe, & ſatis ſubtiliter tractarunt, non oportet aliud addere, nam vbi Plato, Socrates, Pithagoras, Theophraſtus, Themiſtius, Seneca, Cicero, Simplicius, Philoponus loquuti ſunt, & inter latinos eorum Princeps D. Th. Romanus Egidius, Sueſſanus, & quam plures alij, omnes vna voce aſſerunt animos eſſe immortales, nihil eſt quod ego huic diſputationi addere poſſim, eo magis, quòd 12. Metaph. tex. 17. negotium hoc accurate egi. Auerr. quoque inter Arabes non potuit ſibi perſuadere animam eſſe mortalem: & licet diſcrepauerint hi grauiſsimi Philoſophi in aliquibus, dum. ¶ Quidam horũ, cum immortalitate, ponebant quoq; vnitatem, pluralitatẽ autẽ non nulli, & immortalitatẽ ſimul, vnde de loco ẽt poſt corporis definitionẽ dubitare ceperunt: quare Pythagoras incidit in illam inſaniam, ꝙ trãſmigrabãt aīæ, de corpore in corpus. ¶ Quidam aũt ꝙ proficiſcebantur ad ſtellas, quæ eis dominabantur prius ¶ Alij autẽ voluerũt eas cõuenire in cãpis elyſiis, vt refert Plutarchus, nihilominus cõcluſio eorum erat

Doctores aſſerentes animam rationalem eſſe æternam, & immortalẽ. | Pythag. | Plato in Corgia. | Iſac Heb.

rum erat animum nostrum esse immortalem, medium quo vtebantur ad hanc astruendã conclusionem varium quoque erat. ¶ Dum quidam viam motus acceperunt dicentes, qđ semper mouetur, immortale est, quia quod aliud mouet & ab alio mouetur, cum habeat terminum motus, habebit & terminum vitæ: igitur quod seipsum mouet, quia numquam se deserit, numquam cessat moueri: propterea erit immortale: sed anima seipsam semper mouet, quandoquidem ipsa est fons, & principium motus: igitur anima ipsa immortalis erit. hac via vsus est D. Plato, vsus est D. Plato, vsus est etiam, & Cato introductus à Cicerone in lib. de senectute. ¶ Quidam vsi sunt via beatitudinis: quia anima nostra est capax beatitudinis quæ consistit in cognitione abstractorum. ¶ Quidam via virtutis, quia si anima esset mortalis, tunc nulla prorsus esset virtus, nullaq; fortitudo, & ꝙ in nullo casu quantumcumque vrgentissimo mors subeunda esset. ¶ Quidam via remunerationis, quandoquidem nullum bonum irremuneratum relinquitur, neque malum aliquod impunitum. ¶ Aliqui via vindictæ, quoniam naturale est hominibus appetere vindictam tyrannorum, & male operantium, & naturalis appetitus frustrari non potest, oportet vt debeantur eis pœnæ sm̃ sensum, quæ multoties in vita ista non videntur. ¶ Quidam via legum, siquidẽ posita mortalitate animorum, oẽs leges essent falsę, quæ statuunt ipsos esse immortales, non loquor modo de lege Moysi quam Iudæi sequuntur, & de lege nostra, quæ euidentissime asserunt animam nostram esse immortalem, sed de legibus gentilium vtputa Aegyptiorum, & Romanorum, quæ hoc etiam publice edocebant. ¶ Quidam via apparentiæ, apparent n. multotiens animæ defunctorum nobis qui viuimus, non tantum in cœmeterijs, in quibus sepulta sunt earum corpora, sed etiam in proprijs domibus, quod vtique non apparerent, si destruerentur destructo corpore. ¶ Quidam via libertatis, qua homo semper vtitur in suis operibus, quia Deus cum sit prima causa mouens & naturales causas, & voluntarias, sicut naturalibus causis mouendo, non aufert quin opera earum sint naturalia, sic mouendo causas voluntarias non aufert, quin opera earum sint voluntaria, & ex hoc nascitur ꝙ anima sit immortalis, quia vtitur libertate. ¶ Quidã via simplicitatis, quia corruptio fit per hoc, ꝙ forma separatur à materia: anima rationalis, cum sit substantia simplicissima, perse subsistens, non composita ex materia & forma, & perse ei competit esse, non potest ab ea ipsum esse separari, sequitur eam esse ęternam. ¶ Aliqui via operationis, scilicet intellectionis, & potentiæ nempe intellectus qui est immaterialis, & immistus: & hæc est via rectissima, qua vsus est Arist. & S. Th. pluribus in locis suæ doctrinæ. ¶ Qui vero existimauerunt animam esse mortalem. Multi quopue fuerunt, quorũ princeps fuit Alex. qui in doctrina peripateticorum adeo magnus erat: vt nullus peripateticus esset nisi Alexandreus diceretur. hunc sequuti sunt nonnulli ex latinis, vt est Petrus Pomponatius Mantuanus in quodam peculiari tractatu suo. ¶ Caie. ex ordine nostro, qui exponens tertiũ de anima in expositione 2. cap. putauit se ad mentem Aristo. loqui, vtendo fundamento posito ab eo, in proœmio primi libri de anima: si anima habet operationem propriam est separabilis, si non, non: ex quo deduxit ipsam esse mortalẽ ad mentẽ Arist. ¶ Portius quoque Neapolitanus, in quodam libello de mente humana, substinuit eandem opinionem, confirmando idem fundamentum, quia cum anima sine phantasmate intelligere non possit, sequitur ipsam interire ad corporis definitionem: & hoc voluit Ar. quoque primo Phys. vbi dicit se tractare velle de formis uaturalibus, ait: de formis, & corruptibilibus speciebus in posterius demonstrandis dicemus: & inter istas formas corrupribiles ponit animam rationalem. & 2. Phys. quoque declarans quomodo natura dicitur de forma, & de materia, & ꝙ forma non separatur à materia nisi ratione, anima cum sit forma humani corporis, & est natura: sequitur quod nõ separatur à materia sm̃ rem, & sic perit perempto corpore. 4. Phys. quoque probans Ar. ꝙ forma non sit locus, vtitur hoc medio. locus separatur ab eo cuius est locus, sed forma non separatur, igitur &c. Cum ergo anima sit forma: sequitur ipsam esse inseparabilem 8. Phys. volens declarare quomodo motores cælorum sunt immobiles assumit istam propositionem, principia quæ mouentur per accidens: sunt corruptibilia. sed anima mouetur per accidens ad motum corporis, sequitur igitur eam non esse æternã ad mẽtem Arist. Vtitur quoque argumento cõmuni assumpto ex primo de cælo, quod generatur est corruptibile, anima generatur: quia iam incipit, cum non sit æterna à parte antea: ergo nec erit æterna à parte postea. Est quoque principium in Philosophia Ar. ꝙ infinitum

Lib. 4. De Placitis Philosoph. cap. 7.
In Phædro, qui intitulatur de pulchro.
Archelaus.
Orpheus.
Pseusippus.
Apuleius.
Solon.
Porphyr. In lib. de Philosophia responsorum.
Calcidius in comm. thimei.
Iamblicus.
Ar. 1. de aĩa Tex. 12.
2. cont. gent. cap. 51. p. p. q. 75. art. 6. & in q. de anima q. 14.
Doctores asserentes animam mortalem.
Tex. 12.
Tex. 11.
Portius.
3. de anima. Tex. 20.
Tex. vltimo
Tex. 21.
Tex. 17.
Tex. 52.
Tex. 126.

nitum in actu non datur nec in superioribus, nec in inferioribus, quia in superioribus est ordo. & vbi est ordo, ibi est prius, & posterius, & perfectum, & vbi sunt hæc non est infinitum, in inferioribus quoque non datur infinitum, quia 3. Phys. probat Philoso. neque in quantitate continua, neque in discreta dari infinitũ: si animæ nostræ essent æternæ, essent multiplicatæ in numero, & sic infinitæ actu quod est falsum, quia 3. cæli dicitur ꝙ formis inquantum formis repugnat infinitas. ex Metaph. habetur locus circa finẽ 7. ꝙ destructo toto non remanent nisi partes materiales, & elementares, & in 12. Metaphy. habetur ille locus, ꝙ felicitas inest Deo perpetuo, nobis autem pauco tempore. & infra probans vnitatẽ cæli & Dei, ait ꝙ si essent plures cæli, ut homines, tunc cælum haberet materiam, sed animæ sunt plures: ergo habent materiam, igit᷑ non æternæ. addit quoq; ꝙ si Ar. agnouisset æternitatem animorum, per aliquod medium cognouisset, sed non reperitur hoc medium, quia non ex operatione quæ est vegetare, sentire, & intelligere, quæ omnia sunt corruptibilia, & præcipue intelligere de quo Ar. ait primo de anima, corrumpitur quodam interius corrupto. & si dicis ꝙ corrumpitur pro hoc statu, & non pro alio, contra quia Ar. non cognouit alium statum præter istũ, quo est in corpore, non cognouit etiã æternitatem animæ per mobile, quia mobile eius corrumpitur quod est corpus: si cognouit aliquo alio medio, vel illud est sensibile, vel intelligibile: non, 2. quia Ar. procedit ex sensatis, & animam esse immortalem contradicit sensibus. Addit adhuc ꝙ forma æterna semper producit suũ opus æqualiter: si ergo anima esset æterna, semper æqualiter intelligeremus in pueritia, in iuuentute, & senectute: quod tñ constat esse falsum. aduersatur dicit istam conclusionem de immortalitate animæ, multis principijs Philosophiæ, quorum primum est, ꝙ æternum non põt vniri immediate rei corruptibili, sed anima immediate vnitur rei corruptibili: igitur æterna esse non põt. sm̃ est, quia omne quod fit, mediante motu producitur, sed quæ motu fiunt, tempore marcescunt: ergo anima non põt esse æterna. Tertiũ principium est, ꝙ æternum non põt perfici à re corruptibili, sed anima perficitur à rebus corruptibilibus, cũ perficiatur ab intelligibilibus materialibus 3. de anima. Quartum principium, qđ immortale non põt esse principium nutritionis, augmenti, & sensationis, sed anima humana cũ sit eadem nutritiua, sensitiua, & intellectiua, est principium formale nutritionis: igitur non est vere immortalis. Quintum principium, ꝙ definitio non potest separari à definito: sed esse actum corporis &c. est definitio animæ vt anima est: igitur dempto corpore nõ erit amplius aĩa. Sextũ principiũ est, ꝙ nihil est ociosum in natura, si aĩa esset ĩmortalis, tunc esset ociosa: quia non habet corpus, quod moueat, & phantasmata, quibus intelligat. Septimũ, ꝙ habet primo de gener. contra illos qui dicebãt aĩam generari ex atomis dicebat Ar. contra, qm̃ isti negant oẽs sensus, & sic concludebat animam non generari ex atomis, nec aliquo alio modo fieri ex nihilo, quia ex nihilo nihil fit ex cõi cõsensu Philosophorum: igit᷑ qui ponit aĩam æternam, vel fieri ex nihilo, vel eam intelligere sine phantasmate negat oẽs sensus: propterea concludunt multi Philosophastri discipuli huius prænominati aĩam esse immortalem sola reuelatione sciri, & fide teneri, & non in via naturali, & Philosophorum. ¶ Sed horum opinionem arbitror falsam, & contra veritatem, cum dicat D. Th. super Boetium de trinitate, quod si quid in dictis Philosophorum inueniatur cõtrariũ fidei, hoc non est philosophiæ, sed magis Philosophiæ abusus ex defectu rõnis. vnde concludit ꝙ ea quæ sunt fidei non sunt contra rationem naturalem, & contra sensus, sed supra rationẽ naturalem & supra sensus, quandoquidẽ ea quæ naturaliter rationi sunt insita, verissima esse constat, in tm̃ vt nec ea esse falsa sit possibile cogitare, nec id qđ fide tenetur, cum tam euidenter diuinitus confirmatum sit, fas est credere esse falsum. quia igit᷑ solum falsum vero contrarium est, vt ex eorũ definitionibus inspectis manifeste apparet, impossibile est illis principijs, quæ ratio naturaliter cognoscit, veritatem fidei aduersari, ex quo colligit oĩa argumenta quę aduersantur his quę sunt fidei non procedere ex principijs, quæ sunt naturaliter nota, & ob hoc non habent vim demonstrationis, sed sunt rõnes probabiles, vel sophistici, hinc de facili solui possunt. ¶ Vnde in concilio Lateranensi habetur, Cumq; verum vero minime contradicat, oẽm assertionem veritati illuminatæ fidei contrariã omnino falsam esse definimus, & vt aliter dogmatizare non liceat, districtius inhibemus, oẽsq; huiusdi erroneis assertionibus inhęrentes, tanq̃ hæreticos vitandos, & puniendos fore decernimus. ¶ Illud aũt quod subdit hęc opinio, animã esse immortalem sola fide, & reuelatione teneri,

[Margin notes: Tractatu de infinito. S. Tho. p. p. q. 7. ar. 3. — Tex. 69. — Tex. 39. — Tex. 65. — Sermo verus est vt sit cõformis sẽsatis. 8. Phyr. Tex. 15. — Ab æterno nihil nouũ prouenit 8. Phys. Tex. 19. Tex. 7. — Tex. 58. Primo Phys. Tex. 47. — Opinio Philosophastrorum. — Q. 2. ar. 3. — Quòd anima sit immortalis, nõ cõtrariatur sensibus, licet sit supra sensus. — Sess. 8. sub Leone 10.]

teneri, quod etiam quidam alius doctor non est veritus asserere, dicens se nescire animam esse immortalem, sicut nescit mysterium trinitatis, & verbum caro factũ est, vnde hæc omnia fatetur se credere sicut credit reliqua mysteria fidei, & mysterium prædestinationis, & reprobationis: hoc enim dictum periculosum & temerarium arbitror etiam esse, qñquidẽ multa reperiuntur argumenta ex principijs Philosophiæ quæ vere demonstrãt animæ immortalitatem apud intellectum recte dispositum, & non proterue obstinatum, vt est argumentum quod sumitur ex operatione propria, quæ est intelligere, qđ non recipitur in corpore, nec expletur per corpus, & etiam illud quod sumitur ex appetitu solido & constanti, qua naturalitate appetit semper esse vt excellentissimum bonum: & illud quoq; sumptũ ex intellectu, qui est pars potestatiua ipsius animæ, vnde & veritate coactus oppositũ scripsit soluens argumenta Scoti: scimus enim quod Ar. docet acribologiam mathematicam non in omnibus esse expetendam, siquidem de rebus arduis, & diuinis satis aliqñ est probabiliter dicere: vnde Augustinus asserit Philosophos quosdam naturali ratione animę immortalitatem inuenisse, licet pauci sint: & Chrysostomus clamat, qui Philosophi de animæ immortalitate dubitent, eos dubitare arbitramur, an in meridie sit dies: & lib. confess. scribit idem Aug. nisi credidissem restare post mortem animæ vitam, & actus meritorum qđ Epicurus credere noluit, Epicurus palmam in animo meo accepisset. sunt igitur argumenta in se euidentia, & certa quæ demostrant animæ immortalitatem, & non sola fide, & reuelatione illam tenemus, vt asserit hæc opinio. ¶ Posuit tertiũ dictũ in sua assertione, in Philosophia naturali non habemus animæ immortalitatem: hoc etiam dictũ præsumptuosum, & sine ratione emissum iudico, qñquidem per viam naturalem non intelligenda venit ea tm̃ via quam Ar. nobis scriptam reliquit, sed ea quæ procedit ex principijs notis lumine intellectus agentis: & iam scimus quòd naturale dr̃ aliquando obiectiue, quia est de obiecto naturali, vt est physica, quæ est de obiecto naturali, & mobili: aliquando effectiue, & sic intelligitur omnis scientia, & cognitio quæ oritur in nobis ex causa efficiente naturalis, puta ex lumine intellectus agentis, & sic metaphysica, & mathematica scientiæ naturales dicuntur, & sm̃ hanc cognitionem & viam naturalem effectiue, dicendum est multos Philosophos inuestigasse, & inuenisse immortalitatem animæ: quod confirmat Concilium Lateranen. supra citatum dicens, hæreticum esse asserere ex principijs Philosophiæ animam esse mortalem: his verbis cum diebus nostris nonnulli ausi sint dicere de natura animæ rationalis, ꝙ mortalis sit, aut vnica in cunctis hominibus, & aliqui temere philosophantes sm̃ saltem Philosophiam, verum esse asseuerant, sacro approbante Concil.o damnamus, & reprobamus oẽs asserentes animã intellectiuam mortalem esse, aut vnicã in cunctis hominibus. ¶ Vltimum dictũ quod asserebat opinio prædicta, quod anima non est immortalis in via Philosophorũ, hoc enim magis temerarium, & præsumptuosum mihi videt͛, cum in principio huius ADD. tot illustres Philosophos narrauerim asserentes animam esse immortalem, quomodo ergo in via Philosophorũ non est immortalis, nonne Plato fuit Philosophus? nonne Themistius, & Theophrastus? & cæteri quã plures, qui philosophice loquentes affirmarunt, ꝙ qui animam mortalem existimat is statim negat Deũ humanarũ rerum esse, & prouisorem, & Iudicem, vt Cicero probat, quia nulla natio tam fera est, quin Deum habendum sciat, ita apud oẽs gentes cõmuni consensu firmatum est animos defunctorum interitu esse liberos, quã oĩno rem funeris cærimonijs testatã esse voluerunt: nec .n. corporibus imparturent, nisi animos sacros esse, ac diuinos in animum induxissent. diceret forsan, ꝙ per viã Philosophorum intelligit viam Ar. qđ falsum tũ est, vt supra ostendimus. ¶ Amplius, Tho. noster Aquinas doctissimus Philosophus ex Ar. principijs deducit ipsam aĩam esse immortalem, & multis argumentis, & authoritatibus ipsius Ar. corroborat, & in vtramq; partẽ magna argumẽtorum copia vtit͛, adeo vt in qq. disputatis viginti & vnũ argumenta soluat, & in p. p. tria, & in alijs locis suæ doctrinæ multo plura, & Augustinus Niphus Suessanus vir ingenio, & doctrina sua tẽpestate clarissimus, oĩa argumenta Petri Pomponatij soluit in tractatu quẽ edidit contra ipsum, & multi alij sapientissimi interpretes Ar. sustinent ipsum pro comperto habuisse aĩam esse immortalẽ. ¶ Quãuis Scotus Doctor subtilis, & Henricus ante ipsum scripserint, ꝙ dubium est quid Ar. circa animorũ immortalitatẽ senserit, quia varie loquit͛ in diuersis locis, & habuit diuersa principia ex quorũ aliquibus videtur sequi vnũ oppositũ, & ex alijs aliud, vnde probabile est, ꝙ in illa conclusionem

In Ep. ad 16. cap. 9.
Animi immortalitas non sola fi. de tenetur.
In p. p. q. 75. in exp. ar. 6.
2. Metaphy. Tex. 13.
13. de trinit. cap. 9.
Et Homil. 4. de proui. libro 6.
Eliditur tertium dictũ opinionis aduersæ.
Multi Philosophi naturaliter cognouerunt animæ immortalitatem.
Impugnatur vltimum dictum aduersæ opin.
Lib. de senectute & in tusculã.
p p. 75. ar. 6.
2. cont. gent. cap 55. & 79.
in q. de aĩa q. 14. & in multis alijs locis.
4. sent. dist. 43. q. 3.

clusionem semper fuerit dubius,& nunc magis accedit ad vnam partem, nunc vero ad aliam secundum quòd magis tractabat materiam conformem vni parti, magis quam alteri: neq; omnia dicta assertiue ab Aristo. fuerant probata per necessariam rationem naturalem, sed frequenter non habebat nisi quasdam probabiles persuasiones, vel vulgarem opinionem præcedentium Philosophorum. ¶ Et quamuis argumentum illud de infinitudine animarum, videatur magni valoris, & laboret Auctor in solutione ipsius, vt patet in responsione ad octauum argumentum, nec responsio appareat quietare intellectũ: propter quod fuerunt aliqui dicentes, quòd si Arist. velit substinere omnia quæ scripsit in doctrina sua, necessarium est fateri incompatibilia,& contradictoria, quia hæc duo simul stare nõ possunt, Anima est immortalis, & mundus est æternus, vel errauit de perpetuitate mundi, sicuti errauit in veritate. ¶ Vnde mirantur etiam nonnulli,& dicunt se nescire quomodo in doctrina S. Tho. sustineri potest, mundum posse esse ab æterno, & animos esse immortales, & numerata sine circulo, & impossibilitatem infinitatis in actu simul etiam per accidens, nisi concedendo quòd mundus potuit esse ab æterno, solum quo ad substantiam constantem ex quinque corporibus simplicibus, & quo ad motum cæli,& generationes omnes, præter humanam, aliter euitari non potest, quin aut sit infinitum in actu, aut recurrere ad miracula ponendo vnum hominem infinito tempore vixisse, & à certo tempore generasse,& sic etiam non saluaretur generatio humana æterna, sed solum humana species in illo homine. ¶ His addunt aliud argumentum quod illis fortissimũ, & achilles videtur, quo & ego aliquando vsus sum in publicis disputationibus argumentandi gratia: siquidem 3. de anima Arist. probat intellectum non esse actum corporis seu organi corporei, quia tunc esset calidus, & frigidus, quo stante sequitur ipsum esse generationi, & corruptioni obnoxium, hic est processus eius. huic annectunt aliam minorem ipsius etiam Ar. 2. de anima, ꝙ rationalis anima est actus corporis physici organici &c. igitur id quod sequitur. Nec valet, dicũt, quòd propositio intelligitur de actu educto de sinu, & gremio materiæ, modo anima non educitur de potentia materiæ, quia sic etiam posset obijci Aristo. ꝙ tunc intellectus esset calidus, aut frigidus, & generabilis, & corruptibilis si esset actus corporis eductus de potentia materiæ, modo aũt intellectus deforis venit, propterea nihil concludit in illa probatione. hoc argumentum licet aliq̃ difficultatem secum gerere videatur in doctrina Ar. scio tñ hoc, & infinita alia si infinita fieri possent, nullius esse momenti, atq; valoris,& a doctis viris de facili solui, tum ex naturali philosophia, tum sm̃ Ar. principia, eo magis cum hoc affirmet sacra synodus lateranensis districte præcipiens omnibus, & singulis Philosophis in vniuersitatibus studiorum generaliũ, & alibi publice legentibus: quia cũ Philosophorũ principia, aut conclusiones in quibus à recta fide deuiare noscuntur, auditoribus suis legerint, quale hoc de immortalitate animæ, aut vnitate, & mundi æternitate,& alia huiusmodi, teneãtur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse docere, ac omni studio huiusmodi Philosophorũ argumenta, cũ omnia solubilia existant, pro viribus excludere, atque resoluere: quæ & ego hic soluerem, ne rei de qua quæritur magnitudo peculiare, & grande satis exigeret volumen vt multi fecerunt, qđ à me has breues additiones annectente, nõ sine legentium molestia fieri posset, quas quidem additiones non nostro arbitrio, sed aliorum precibus, præclarissimo huic operi coniungere constituimus, obidq; præter nostrum morem nullo rerum facto examine, quasi abortiuo partu in lucem edidimus, tum quia hæc omnia, & multa alia his difficiliora in quæstione habita à nobis super decimum septimum contextum 12. diuinorum quam cum alijs diuino fauente numine quamprimum typis mandare conabimur, fusius soluimus.

Iacobus Naclautus in q. de immortalitate animæ.

q. 46. ar. 2. p. p.

Tex. 6.

Tex. 4.

2. de gener. animalium, cap. 3.

Sub Leone 10. sessione 8. celebrata 19. decemb. 1513.

Quæst. 10.

FINIS.

REGESTRVM.

ab A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh

Omnia sunt integra folia.

